ortodoxia.md

EXPLICAREA DUMNEZEIEȘTII LITURGHII

Protopresbiter
STEFANOS ANAGNOSTOPOULOS

EXPLICAREA DUMNEZEIEŞTII LITURGHII

CU AJUTORUL UNOR EVENIMENTE REALE ŞI A UNOR EXPERIENŢE DIN VIEŢILE SFINŢILOR, PREOŢILOR, MONAHILOR ŞI CREDINCIOŞILOR

Traducere de
Preot Victor MANOLACHE

EDITURA BIZANTINĂ
BUCUREŞTI

Desene: Mihai COMAN
Coperta: Maria COMAN

Traducerea a fost făcută după originalul grecesc

Πρωτοπρεσβυτέρου ΣΤΕΦΑΝΟΥ Κ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΤΗΝ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΑΓΙΩΝ, ΙΕΡΕΩΝ, ΜΟΝΑΧΩΝ ΚΑΙ ΠΙΣΤΩΝ,
ΠΕΙΡΑΙΑΣ, 2003

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
ANAGNOSTOPOULOS, STEFANOS
Explicarea dumnezeieştii Liturghii/ Stefanos Anagnostopoulos. – Bucureşti : Editura Bizantină, 2005
ISBN 973-9492-70-3

364:281.95

Copyright© pentru ediţia românească: EDITURA BIZANTINĂ
ISBN 973-9492-70-3

Dedicaţii cu recunoştinţă

Celui care, de peste patruzeci de ani, este
părintele meu duhovnicesc, preavenerabil şi iubit,
Arhim. EFREM Filoteitul,
părintelui iubitor şi îndrumătorului nerătăcit,
duhovnicului discret şi bunului păstor,
învăţătorului îndulcitor al cuvântului,
lucrătorului neobosit al duhului,
următor al lui Hristos şi cugetătorului cel drept
în Biserica Ortodoxă

✣

Clericilor ortodocşi din toate treptele
care, peste tot, pe acest pământ,
poartă Preoţia lui Hristos,
cei care păstrează integru şi nepătat
Testamentul Acestuia

✣

Întru toate preaiubitei mele soţii,
tovarăş de viaţă, Elena presbitera,
copiilor şi nepoţilor noştri

✣

Prefaţa editorului traducerii româneşti

Ca ostenitori ai Editurii Bizantine, ne exprimăm umil recunoştinţa faţă de Bunul Dumnezeu pentru că, prin rânduiala Lui, nepătrunsă de mintea omenească, şi pentru rugăciunile sfinţilor care ne iubesc în ciuda neputinţelor noastre, am ajuns în posesia cărţii pe care acum o oferim cititorilor noştri, cu bucurie şi cu încredinţarea că va fi de mare folos duhovnicesc.

Cu un an în urmă, după o scurtă întâlnire la congresul organizat la Atena şi dedicat Părintelui Iosif Isihastul, Părintele Stefanos Anagnostopoulos îmi trimitea un exemplar din cartea sa, *Explicarea Dumnezeieştii Liturghii*, împreună cu oferta de a susţine publicarea acesteia în limba română. Dincolo de dorinţa de a fi de folos şi fraţilor creştini ortodocşi din România, Părintele Stefanos avea un motiv puternic, sentimental, pentru a-şi dori traducerea cărţii în limba română. Mama Prea Cucerniciei sale a fost româncă, din Brăila.

În carte aveam să aflu un semn în plus că lucrurile nu sunt întâmplătoare. Filiaţia duhovnicească a Părintelui Stefanos este ea însăşi un punct de întâlnire cu Editura Bizantină, dacă nu exagerăm îndrăznind să ne socotim adoptaţi duhovniceşte de către Părintele Iosif Isihastul, prin publicarea în limba română a *Scrisorilor* sale[1] şi prin legătura noastră cu obştea Mânăstirii Vatoped, descendentă duhovniceşte din familia Părintelui Iosif Isihastul, prin ucenicul acestuia, Părintele Iosif Vatopedinul. Părintele Stefanos este ucenic fidel – de patruzeci de ani - al celuilalt ucenic în viaţă al Părintelui Iosif Isihastul, Arhim. Efrem Filoteitul, fost stareţ al Mânăstirii Filotei şi întemeietor al unui impresionant număr de mânăstiri ortodoxe (aproape douăzeci) în America. Întâlnirea noastră - a autorului cărţii de faţă şi a editorilor acesteia în limba română - în relaţia duhovnicească cu acelaşi mare Cuvios şi Isihast al veacului al XX-lea, de numele căruia se leagă renaşterea monahismului atonit din ultima jumătate de veac şi popularea a cel puţin şase din cele douăzeci de mânăstiri atonite prin ucenicii săi şi obştile născute în jurul acestora, ne face să credem, cu emoţie, că rugăciunile Părintelui Iosif Isihastul ar fi putut avea o contribuţie la înfăptuirea acestei binecuvântate conlucrări.

---

[1] Gheron Iosif, *Mărturii din viaţa monahală*, Editura Bizantină, 2003[2]

Nu mult după aceea, aveam să descopăr şi comoara intrinsecă reprezentată de cartea Părintelui Stefanos. O explicare pe înţelesul tuturor, atât de amănunţită şi documentată, a Dumnezeieştii Liturghii este un dar nepreţuit, mai ales astăzi, când se simte foarte mult nevoia revitalizării lucrării învăţătoreşti-catehetice, mistagogice, a slujitorilor Bisericii. Una din priorităţile noastre misionare trebuie să fie aceea de a explica credincioşilor ce se întâmplă în biserică, sensul ansamblului de lucrări sacramentale, gesturi şi obiecte care constituie viaţa liturgică a Bisericii. Redescoperirea cât mai deplină a înţelesului slujbelor în ansamblul lor şi în părţile lor componente, până la cel mai mic gest liturgic, este o sarcină urgentă care cade mai ales în responsabilitatea preoţilor de parohie. Ea ne-ar ajuta să depăşim inerţia întemeierii exclusiv pe tradiţie a demersului nostru bisericesc şi biruirea rutinei, odată cu actualizarea relaţiei directe şi personale a fiecărui credincios cu Dumnezeu în slujbele bisericeşti.

Citarea unui număr impresionant de experienţe şi mărturii legate de Dumnezeiasca Liturghie, culese din vieţile sfinţilor, ale preoţilor, monahilor şi credincioşilor Bisericii din toate timpurile, până în zilele noastre, sporeşte foarte mult valoare cărţii şi-i conferă forţa lucrătoare şi mobilizatoare a cuvântului mărturisitor.

Prezenta *Explicare a Dumnezeieştii Liturghii* se întemeiază pe tradiţia Bisericii şi pe lucrări clasice ale Sfinţilor Părinţi, precum Nicolae Cabasila sau Simeon al Tesalonicului. Ea adaugă, însă, cuvântul viu, actual, emoţionant, plin de forţă duhovnicească, izvorât din sufletul unui slujitor viu al Sfântului Altar şi adresat cu ardoare sfântă tuturor creştinilor, dar mai ales confraţilor săi preoţi.

Cred că această carte poate să se constituie într-un puternic imbold la adresa noastră, a preoţilor - dar şi într-un valoros sprijin - de a repeta experienţa Părintelui Stefanos, din care s-a născut cartea însăşi, aceea de a începe cât mai curând - cei care nu am făcut-o încă - o serie de predici sau cateheze în care să explicăm amănunţit credincioşilor noştri Dumnezeiasca Liturghie.

Vreau să adaug un simplu cuvânt de laudă şi mulţumire traducătorului, tânărul preot Victor Manolache, pentru râvna şi priceperea cu care şi-a împlinit această dificilă misiune.

Preot prof. dr. Constantin COMAN

30 noiembrie 2005
Pomenirea Sfântului Apostol ANDREI,
cel Întîichemat, Apostolul românilor

Prologul autorului pentru ediţia în limba română

Cu sentimente de profundă bucurie în Hristos Iisus şi de slăvire a lui Dumnezeu celui în Treime, cedez Editurii Bizantine drepturile traducerii şi publicării lucrării mele *Experienţe în timpul Dumnezeieştii Liturghii* în limba maternă a mamei mele după trup, Maria Tservisi, românca prin naştere, cu părinţi şi strămoşi români, din Brăila, România.

Analiza scrisă a Sfintei Liturghii nu oferă binecredincioşilor cititori numai cunoştinţe seci, ci şi trăiri care privesc realitatea istorică a Jertfei de pe Cruce a Fiului şi Cuvântului lui Dumnezeu Întrupat în persoana Mântuitorului nostru Iisus Hristos „de la Duhul Sfânt şi din Fecioara Maria".

Oriunde s-ar afla pe pământ, creştinul ortodox care participă cu căinţă adevărată şi cu frică de Dumnezeu, cu credinţă fierbinte şi iubire lucrătoare, adică cu vrednicie, la Marea Taină a Dumnezeieştii Euharistii, se bucură de darul nemărginit al transfigurării dumnezeieşti întrucât se împărtăşeşte „cu Trupul şi Sângele lui Hristos spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci".

Şi atunci:

O, copleşire a Dumnezeiescului Har!

O, plinire a dumnezeieştii iubiri!

O, praznic ceresc strălucit!

O, beţie duhovnicească şi bucurie dumnezeiască!

O, cunună de heruvimi pentru suflet!

În fine, minune mare; să se amestece firea noastră, căzută şi stricăcioasă, cu cea a Dumnezeu-Omului Iisus Hristos, trupul nostru netrebnic cu Preasfântul Trup al Lui, sângele nostru păcătos cu Preacuratul lui Sânge şi mintea noastră întunecoasă cu Mintea nemărginită a Dumnezeirii celei în Trei Sori.

Toate acestea sunt trăiri, experienţe, sunt viaţă, sunt putere, sunt lumină, nu numai în calea ascetică a sfinţilor

Bisericii noastre Ortodoxe, ci şi în viaţa preoţilor slujitori ai celui Preaînalt în lume şi a multor creştini ortodocşi iubitori de Dumnezeu, a celor care au dobândit şi poartă veşmântul dumnezeiesc al smereniei şi s-au transfigurat neamăgitor prin împlinirea poruncilor evanghelice.

Această minune izbăvitoare este mărturia conştientă a sălăşluirii lui Dumnezeu cel Treimic în inima noastră, după făgăduinţa Domnului „Vom veni la el şi Ne vom face locaş în el" (Ioan 14, 23).

Doresc smerit ca inima fiecărui preot-slijitor român ortodox (din orice treaptă) să devină adânc duhovnicesc aprins de Focul Dumnezeirii fără să fie ars, şi să aibă în acelaşi timp trăirea unirii de negrăit a Jetfelnicului Ceresc cu Pământeasca Sfântă Masă într-o singură unitate, întrucât este o Turmă şi un Păstor, Stăpânul Hristos.

Iar credinciosului ortodox care participă la Dumnezeiasca Liturghie şi se împărtăşeşte îi doresc să trăiască trupeşte şi sufleteşte coborârea cărbunelui aprins al Sfântului Duh, care îi dăruieşte prin har iertarea păcatelor, îndreptarea, eliberarea, sfinţirea, pentru ca inima lui să strige biruitor „Avva, Părinte"!

Rugaţi-vă pentru mine, păcătosul Ştefan preotul, pentru Elena presbitera, pentru copiii, nepoţii şi strănepoţii noştri.

Cu multă dragoste în Hristos,
Protopresbiter STEFANOS Anagnostopoulos

26 octombrie 2005
Pomenirea Sfântului Marelui
Mucenic DIMITRIE

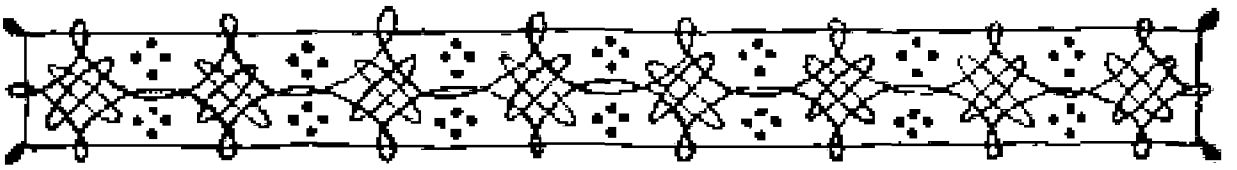

Prolog al Părintelui meu duhovnicesc, Arhim. EFREM Filoteitul

Ce măreţie este Dumnezeiasca Liturghie! Cât de mult cinsteşte Dumnezeu pe om! Vine împreună cu cetele îngereşti la fiecare Dumnezeiască Liturghie şi-l hrăneşte pe om cu Preasfântul Său Trup şi Sânge! Dumnezeu ne-a dăruit totul! Ce lucru trupesc sau duhovnicesc, stricăcios sau nestricăcios ne lipseşte? Nici unul! Dacă ne dăruieşte zilnic îndumnezeitorul Său Trup şi Sânge, ce poate fi superior acestora? Sigur că nimic! În ce taine l-a învrednicit Dumnezeu pe omul pământesc să slujească! O, iubire cerească, nepreţuită! O picătură de iubire dumnezeiască este mai mult decât toată iubirea de pe pământ, trupească şi lumească!

Păcatul protopărinţilor a fost începutul şi rădăcina tuturor evenimentelor dramatice de până astăzi şi de până la sfârşitul veacurilor. O singură neascultare, ca o sămânţă în pântecele Evei, a zămislit şi a transmis moartea trupească şi sufletească neamului omenesc care s-a născut din aceasta. De unde să-şi închipuie sărmana Eva că neînsemnatul gust al fructului oprit avea să producă aşa o catastrofă şi aşa un iad, încât să fie nevoie de „sfatul" Sfintei Treimi de a trimite o Persoană din sânul Treimii celei dătătoare de viaţă în lume şi să sufere din partea lucrului mâinilor Sale, din partea omului, loviri, biciuiri, scuipări şi tot felul de necinstiri, şi să fie răstignită pe Cruce ca un blestem: „Blestemat este tot cel spânzurat pe lemn!" (Gal. 3,13).

În fiecare Dumnezeiască Liturghie este actualizată pătimirea pe Cruce şi Învierea cea aducătoare de viaţă a Domnului nostru Iisus Hristos, dulcea noastră izbăvire, lumina sufletelor noastre întunecate, prin care este curăţit orice suflet păcătos. Cât de mare este iubirea lui Hristos pentru noi! A luat firea noastră omenească şi S-a răstignit pe Cruce dăruindu-ne

libertatea și iertarea datorilor față de Tatăl Ceresc, și ca un frate preaiubit ne învrednicește de împreună-moștenirea bogăției nesfârșite a Tatălui Său Ceresc. Și dacă în legea cea veche, la umbra lucrurilor, sângele taurilor și arderile de tot curățeau pe cei adormiți, cu cât mai mult Preasfântul Sânge al lui Hristos, care se împărtășește pe sfintele Jertfelnice din Bisericile sfinte ale lui Dumnezeu, ne va curăți de toate păcatele și ne va încălzi sufletele cu iubirea dumnezeiască a preadulcelui nostru Iisus. Mielul înjunghiat pentru mântuirea noastră ne va spăla și pe noi cu Preasfânt Sângele Său, va spăla murdăria păcatelor noastre și ne va dărui odihna cea veșnică.

O! Cât de necesar este și cât de datori suntem să venim cu orice preț la această cină cerească, care ne este oferită de Taina mai presus de fire a Sfintei Mese! Cu frică și cu evlavie să stăm în biserică, deoarece Hristos cu sfinții Îngeri sunt și Ei de față în chip nevăzut. Pe cei care sunt atenți și evlavioși îi umple de har și de binecuvântare. Pe cei neatenți îi osândește ca nevrednici.

Îngerii slujesc iar credincioșii vin să mănânce și să bea Trupul și Sângele lui Hristos - „Trupul lui Hristos primiți și din izvorul cel fără de moarte gustați"! – pentru ca astfel să trăiască în Hristos și să nu moară în păcat. Așadar, „Să se cerceteze omul pe sine și așa să mănânce din pâine și să bea din pahar" (1 Cor. 11, 28), deoarece „Cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, osândă își mănâncă și bea, nesocotind Trupul Domnului" (1 Cor. 11, 29). Așa cum, atunci când cineva vrea să se prezinte împăratului se pregătește pe măsură, adică prin îngrijire, curățenie, cuvânt, fel de a fi, caracter etc., pentru a atrage simpatia împăratului și în felul acesta să dobândească ceea ce dorea de la acesta, tot așa, dar incomparabil mai mult, fiecare creștin ortodox trebuie să se pregătească înainte de Dumnezeiasca Împărtășanie, pentru a primi milă și iertare de păcate. Pe cel care merge la împăratul pământesc de multe ori îl „împodobesc" viclenia, lingușeala, prefăcătoria și minciuna, pentru a putea câștiga ceea ce dorește. În timp ce pe creștinul binecredincios, care vine la Împăratul Împăraților, Cel care vede pe omul dinlăuntru, trebuie să fie împodobit de sfințenie, cuget smerit și simplitate sufletească.

Domnul a creat pe pământ Biserica Sa, ca pe o Mireasă a Sa, pentru ca aceasta să mijlocească pentru fiii Săi. Ne-a lăsat Marea Taină a Dumnezeieştii Euharistii, pentru a ne curăţi, sfinţi şi uni cu Dumnezeu. Ne-a chemat pe toţi. Pe unii când eram copii, pe alţii când eram tineri, pe alţii bătrâni. Ne-a îmbrăţişat pe toţi ca un Bun precum cloşca îşi ţine puii sub aripi, pentru a ne face părtaşi Împărăţiei Sale Dumnezeieşti. Nu a avut silă de nici unul dintre noi, nici de bubele noastre, nici de rănile noastre, nici de boli şi nici de mirosul greu al rănilor celor duhovniceşti care copleşesc sufletele noastre. Ne-a primit ca un părinte, ne-a hrănit ca o mamă şi ca un doctor fără de arginţi ne-a vindecat şi ne-a îmbrăcat în primul veşmânt al înfierii, al harului, trecând cu vederea mulţimea păcatelor fiecăruia. De aceea suntem datori cu nemărginită iubire şi închinare. Iubirea să rămână în inimă, ca izvor de viaţă, izvorând iubire dumnezeiască.

Să participăm la Jertfa Mielului Înjunghiat cât mai des posibil, cu dezlegare, deoarece Dumnezeiasca Împărtăşanie este cel mai bun ajutor pentru cel care luptă împotriva păcatului. Să mergem la Dumnezeieştile Taine cu multă străpungere de inimă şi cu conştiinţa păcatelor noastre. Mila lui Dumnezeu este mare din moment ce acceptă Să intre înlăuntrul nostru, neluând în seamă mulţimea păcatelor noastre. Ci, din nemărginită iubire şi bunătate vine pentru a ne sfinţi, învrednicindu-ne să devenim fiii Lui şi împreună-moştenitori ai Împărăţiei Lui. Să ne pregătim cu cuget curat şi cu omorârea simţămintelor pătimaşe, în curăţie, să intrăm împreună cu Sfinţii Apostoli la Cina cea de Taină şi să ne împărtăşim cu preadulcele Iisus, pentru ca să rămână cu noi în vecii vecilor.

Slujesc cu nevrednicie Dumnezeului meu. Lucrare sfântă şi înfricoşătoare. De fiecare dată aduc pe Mielul lui Dumnezeu jertfă bineplăcută lui Dumnezeu, neprihănit adus neprihănitului Dumnezeu şi Tatăl, pentru a primi mila pentru cele prin care supărăm pe Preabunul Dumnezeu, care şi-a jertfit pe Fiul Său pentru noi. O! Dumnezeul meu, ai dat pe Fiul Tău preaiubit pentru noi! „...pe când eram vrăjmaşi, ne-am împăcat cu Dumnezeu, prin moartea Fiului Său" (Rom. 5, 10).

Așa cum este cunoscut, multe explicări ale Dumnezeieștii Liturghii ne-au fost lăsate de Sfinții Părinți ai Bisericii, bazate în principal pe iluminarea și harul Sfântului Duh. Ceea ce face demnă de toată atenția și cauzatoare de mult folos duhovnicesc prezenta analiză a Dumnezeieștii Liturghii scrisă de către fiul meu duhovnicesc, preotul Ștefan Anagnostopoulos, este faptul că se realizează prin intermediul unor experiențe directe și mărturii ale vrednicilor slujitori ai Celui Preaînalt, mai vechi sau mai noi.

Doresc din tot sufletul ca această carte, așa cum își dorește și autorul ei, să ne conducă pe noi toți la adevărata conștiință și viață liturgică. Să ne determine ca pe niște robi recunoscători să încercăm a-I aduce odihnă și mângâiere, după cum spune Psalmistul: „Și de slugile sale va fi mângâiat." (Psalm 134, 14), să simțim ceea ce ne-a dăruit Dumnezeu și să ne bucurăm în frumusețea iubirii Sale. Amin. Așa să fie!

Cel mai nevrednic dintre toți,
Părintele EFREM

NOTA AUTORULUI

Creştinii practicanţi din parohia Sfânta Varvara, Amfiali Keratsiniu, unde slujesc, cititori evlavioşi, mi-au cerut în repetate rânduri să le ţin cateheze de seară, având ca temă explicarea Sfintei Liturghii. Ştiind că nu mă pricep aşa de bine la predică şi că exprimarea mea este sărăcăcioasă, lipsită de graţie şi cu multe lacune, am ezitat să purced la o asemenea lucrare.

Cu toate acestea, după ani, având la dispoziţie multe mijloace, însemnate şi preţioase, am început să îmbogăţesc cuvântările existente, cu ajutorul harului Tainei înfricoşătoare, a Jertfei nesângeroase a lui Iisus Hristos. Astfel, bazându-mă pe experienţa certă, temeinică şi vie a unor suflete curate şi neprihănite şi cercetând anumite fapte compatibile, am purces la aceasta. Prima catehează am ţinut-o în octombrie 1992 iar ultima în martie 1995, în total 52 de omilii, care au fost şi înregistrate.

Scopul principal al acestor predici a fost ca poporul lui Dumnezeu să realizeze necesitatea unei participări cât mai vii, cât mai înflăcărate şi mai autentice, la Taina împărtăşirii cu Iisus Hristos, pentru schimbarea şi îndumnezeirea făpturii umane. Pentru ca să accentuez măreţia neegalată a Sfintei Liturghii, m-am străduit să aduc fapte adevărate, în legătură directă sau indirectă cu taină Sfintei Euharistii, atât spre folosul simplilor participanţi, cât şi al celor care se împărtăşeau din Potirul Vieţii. Experienţele acestea le-am preluat din vieţile sfinţilor, din ceea ce am auzit şi am văzut personal în cei 43 de ani de slujire preoţească la părinţi îmbunătăţiţi şi nevoitori, smeriţi şi cu har, la monahii din Sfântul Munte sau la creştinii simpli, dar cinstitori de Dumnezeu.

Aceste mărturii liturgice autentice ale clericilor ostenitori din toate treptele ierarhice şi ale creştinilor plini de har, cu nume şi fără nume, au fost confirmate de duhovnici experimentaţi, cu mărturii însemnate despre amăgirea diavolului,

pervertirea firii şi a simţurilor şi despre închipuiri. Toate aceste mărturii constituie elementul de bază al omiliilor şi bogăţia neegalată a sensurilor Sfintei Liturghii.

Cititorii credincioşi vor observa că aceste povestiri adevărate sunt în legătură cu câteva momente speciale dar şi înfricoşătoare din Sfânta Liturghie, precum : Imnul heruvimic, Vohodul mic şi Vohodul mare, Prefacerea Cinstitelor Daruri şi Sfânta Împărtăşanie. După necesităţi, am adaptat omiliile, urmărind exclusiv folosul pe care l-ar aduce în inimile ascultătorilor şi cititorilor, evenimentul în sine, analizat de fiecare în parte, separat de momentul Sfintei Liturghii. Încă de la prima omilie, am constatat că aceste povestiri adevărate stârnesc interesul ascultătorilor şi întăresc în ei mai mult evlavia şi frica de Dumnezeu, faţă de Taina minunată a Sfintei Liturghii.

Astfel, pregătirea pentru participarea la Sfânta Împărtăşanie a însemnat aprofundarea dimensiunii ei duhovniceşti. Toate predicile au fost înregistrate şi popularizate, fiind la dispoziţia multor creştini[1].

Curând, însă, au venit şi propunerile din partea multor fraţi preoţi şi creştini, ca ele să fie publicate într-o carte. Gândul acesta chiar că m-a speriat, dar în cele din urmă, după ezitări de şapte ani am cedat şi predicile s-au editat în prezenta lucrare. Transcrierea a urmărit cu fidelitate stilul cuvântului oral al predicii religioase, cu îndreptările de rigoare, de care s-au îngrijit teologi, filologi şi alte suflete iubitoare de Dumnezeu. Pentru efortul depus le mulţumesc cu căldură şi le doresc să primească de la Dumnezeu în inimi, darurile Sale bogate şi mântuitoare.

În răstimpul de aproape zece ani, câţi au trecut de la începerea acestor predici, preoţi şi creştini simpli mi-au relatat alte întâmplări minunate şi extraordinare, asemănătoare cu cele expuse în omilii. Multe dintre acestea am socotit potrivit să le cuprind în prezenta ediţie, îmbogăţită şi mai mult duhovniceşte.

Şi pentru că din audierea acestor predici s-au folosit duhovniceşte destule suflete, care au înţeles mai adânc măreţia Dumnezeieştii Liturghii, purced astăzi la publicarea lor şi do-

---

[1] Predicile vor circula şi pe CD.

resc din tot cugetul şi cu toată smerenia să se mai folosească încă cel puţin câteva suflete din citirea lor. Pentru orice omisiune sau eventuală exagerare ne cerem cu smerenie iertare. Intenţia noastră a fost şi rămâne câştigarea fie şi numai a unui singur suflet, mai ales a unui suflet preoţesc.

31 august 2002
Sărbătoarea punerii în raclă a
Brâului Maicii Domnului

INTRODUCERE GENERALĂ ÎN SFÂNTA LITURGHIE

Când cineva se întreabă cine slujeşte Sfânta Liturghie, răspunsul este: poporul lui Dumnezeu şi preotul.

Biserica este Trupul tainic divino-uman al lui Hristos, iar membrii suntem noi toţi, clerul şi poporul. Ca Trup al lui Hristos, ea se roagă pentru lumea întreagă, este interesată de mântuirea tuturor oamenilor.

Sfânta Liturghie, însă, este săvârşită doar de creştinii ortodocşi, care au primit Botezul şi Taina Mirungerii. Aceştia sunt mădularele Bisericii **Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească** ce cuprinde tot poporul lui Dumnezeu.

Dumnezeiasca Liturghie este adorarea publică a mădularelor, oferită prin preot lui Dumnezeu. Jertfa mântuitoare, adică darul divin şi rodul ei izbăvitor, este pentru noi toţi. Deci, Sfânta Liturghie se săvârşeşte de popor şi pentru popor, de la noi pentru noi. Preoţii nu slujesc niciodată singuri şi în taină. Rostind: **Binecuvântată este Împărăţia Tatălui, a Fiului şi a Sfântului Duh ...Cu pace Domnului să ne rugăm,** primesc răspunsul credincioşilor: **Amin...Doamne miluieşte.** Prin urmare, la Sfânta Liturghie trebuie să părticipe neapărat doi, unul care slujeşte şi altul care reprezintă poporul. În Biserică, la Sfânta Liturghie, nu suntem simpli spectatori. În postura aceasta putem fi când mergem la un meci de fotbal sau stăm în faţa televizorului, în biserică însă, slujim şi suntem slujiţi, de aceea avem şi responsabilităţi.

Precum preotul este răspunzător de felul în care stă înaintea Sfintei Mese, la fel şi credincioşii dau seama de modul în care se comportă în Biserică. Noi, ca popor al lui Dumnezeu, săvârşim Sfânta Liturghie prin intermediul preoţilor şi al episcopilor, care au prin hirotonie harul preoţiei. Deci, într-un fel slujesc mirenii şi într-alt fel preoţii, slujitorii Celui Prea Înalt. Mirenii, desigur, prin Sfântul Botez se fac şi ei părtaşi

întreitei slujiri a Domnului, deci şi celei arhiereşti. Este vorba despre „Preoţia Împărătească", amintită de Sfântul Apostol Pavel[1] şi reluată de Sfântul Vasile cel Mare. Ei însă, nu au hirotonie, nu sunt aleşi, deci este evidentă deosebirea dintre laici şi clerici.

Preoţii sunt păstorii duhovniceşti care slujesc Biserica lui Hristos, iar mirenii reprezintă turma cuvântătoare păstorită. Şi preotul, ca liturghisitor al Celui Prea Înalt, săvârşind Preacuratele Taine, este în acelaşi timp membru al Bisericii, al poporului şi al Trupului lui Hristos.

1. Conducătorul Serbiei după anul 1815, a fost regele Milos. Într-o duminică, acesta a mers cu familia la Sfânta Liturghie, la paraclisul castelului. În acea duminică n-a slujit preotul rânduit al palatului, care era bătrân şi bolnav, ci un preot hirotonit de curând, în vârstă de 30 ani. Când a terminat Sfânta Liturghie, preotul a împărţit anafura. Primul s-a apropiat regele, care era înaintat în vârstă. Dându-i anafura, preotul şi-a retras mâna ca să nu i-o sărute regele. Atunci acesta l-a privit aspru şi i-a zis: „Dă mâna părinte şi altădată să n-o mai tragi, pentru că nu sărut mâna, ci preoţia ta. Mă închin preoţiei lui Hristos, care este mai mare şi decât mine şi decât tine"[2].

Această întâmplare este adevărată şi ne învaţă multe: în primul rând cât de înaltă este slujirea preoţească, apoi câtă cinste şi respect se cuvin preoţiei, pentru că fără ea şi fără preotul slujitor, nu se poate săvârşi nici o Taină.

Preotul nu are preoţia lui personală, în sufletul şi fiinţa lui, ci pe a lui Hristos. Cu harul acesteia învaţă, slujeşte, păstoreşte poporul lui Dumnezeu, tămăduieşte şi conduce „ca cel ce are stăpânire". Pentru ca să fim Biserica Lui Hristos avem nevoie de preoţi la Sfânta Liturghie, căci fără acestea nu ne putem numi Biserică, ci simplu, asociaţie filantropică, organizaţie religioasă, cum sunt protestanţii.

În concluzie, Biserica înseamnă: popor, preot slujitor şi Sfânta Masă, adică Sfânta Liturghie. Pe aceasta din urmă n-au gândit-o şi n-au alcătuit-o oamenii, nici chiar Sfinţii Apos-

---

[1] 1 Petru 2, 9

[2] Augustin Kantiotul, Mitropolitul Florinei „La Sfânta Liturghie", vol. 1, Atena, 1989, pag. 50.

toli. Ea este Taină Dumnezeiască negrăită, necuprinsă, neegalată, pe care a întemeiat-o şi a vestit-o Însuşi Domnul Iisus Hristos, în seara Joii celei Mari. Sfânta Euharistie săvârşită în timpul Sfintei Liturghii este şi Jertfă, pentru că prin ea se continuă în mod nesângeros jertfa de pe cruce a lui Iisus Hristos, la care participăm toţi, clerici şi mireni, ca popor al lui Dumnezeu. Din acest punct de vedere, Sfânta Liturghie înseamnă şi comuniunea credincioşilor în jurul Trupului şi al Sângelui lui Hristos.

În biografia părintelui Iacob Tsalikis, egumenul mânăstirii Sfântul David, scrisă de un fiu duhovnicesc, profesor universitar, este menţionată următoarea frază: „A văzut şi a atins Prea Curatul Sânge al Domnului".

2. Minunea cea mai mare şi mai impresionantă pe care i-a dăruit-o Dumnezeu s-a întâmplat în dimineaţă zilei de 22 noiembrie 1975. Aceasta l-a înspăimântat atât de mult, încât a consemnat-o imediat pe o notiţă pe care am găsit-o după moartea lui într-un caiet. Însemnarea începe cu data de mai sus şi cuprinde exact următoarele: În ziua de 22 noiembrie, sâmbătă dimineaţa, la Sfânta Proscomidie, după pomenire, la momentul acoperirii Cinstitelor Daruri, am văzut pe viu şi mărturisesc cu sfinţenie, o picătură de sânge uscat, pe care l-am atins cu degetul. Pe deget mi-a rămas sânge! L-am strigăt pe fratele mânăstirii, părintele Serafim, i-am spus întâmplarea şi mi-a zis: „Noi părinte nu vedem nimic, dar ce s-a întâmplat"? Iar eu i-am răspuns că mă închin şi cred că este Însuşi Sângele lui Dumnezeu. Şi am zis de trei ori Doamne miluieşte, Doamne miluieşte, Doamne miluieşte. Arhimandritul Iacov[3].

O minune asemănătoare i s-a întâmplat şi părintelui Antonis Tinka, care slujea la mânăstirea Sfântul Ilie Kastellas, din Pireu, pe vremea când trăia mitropolitul Hrisostom Tavladorakis, al Pireului.

3. Într-o sâmbătă dimineaţă, pe când părintele Antonie slujea Sfânta Liturghie, a ajuns la momentul sfinţirii Cinstitelor Daruri. Cum era îngenuncheat şi zicea rugăciunea, cu mâinile sprijinite pe Sfânta Masă a dat să se ridice şi să binecuvânteze

---

[3] Stelianos Papadopoulos, „Fericitul Iacov Tsalikis", Atena, 1994, pag. 111.

Cinstitele Daruri, când o picătură de sânge a căzut din înălţime pe mâna lui, împroşcând-o toată. A văzut şi s-a cutremurat! S-a ridicat tulburat, a privit-o şi l-a cuprins o teamă sfântă, un cutremur, o frică, o uimire, o stupoare, multe sentimente amestecate cu neputinţă de descris. S-a ridicat şi nu ştia ce să facă! Sângele lui Hristos se lipise de mâna lui. S-a pierdut! Harul lui Dumnezeu însă, după această minune, l-a îndrumat să privească Sfântul Potir şi a văzut că era gol. Uitase să toarne vin. Luând seama la Sfântul Agneţ, a observat că nu fusese străpuns, adică Proscomidia nu era completă. Cântăreţul la strană continua: ***Pe Tine Te lăudăm, Te binecuvântăm...*** *. I-a făcut semn să prelungească cântarea. Era lume puţină pentru că era sâmbătă. A luat Sfânta Copie, a străpuns Sfântul Agneţ şi a zis:* ***Şi unul din ostaşi, cu suliţa coasta lui a împuns şi îndată a ieşit sânge şi apă...***

După aceea, a pus în Sfântul Potir vin şi apă, după rânduială, le-a binecuvântat, le-a închinat şi după ce a încheiat toate acestea, a îngenuncheat, a recitit rugăciunea de sfinţire şi Dumnezeu a preschimbat pâinea şi vinul cum se întâmplă la fiecare Sfântă Liturghie, în Trupul şi Sângele lui Hristos. După Prefacere şi încheierea slujbei, a consumat Sfintele şi a şters Sfântul Potir. Imediat după acea Liturghie, a mers la mitropolitul Hrisostom şi i-a povestit cele întâmplate. Acesta i-a luat mâna şi i-a mirosit-o. O mireasmă nemaiîntâlnită izvora din ea şi atunci mitropolitul a început s-o sărute de mai multe ori.

- Prea Sfinţite, a strigat părintele Antonie!

- Nu sărut mâna ta, deşi şi aceasta trebuie sărutată pentru că eşti slujitor al Celui Prea Înalt, n-are importanţă că tu eşti preot şi eu episcop. Eu am atins prin mâna ta Sângele lui Hristos, Sângele lui Dumnezeu!

Îmi amintesc că, după moartea părintelui Antonie, mitropolitul mi-a povestit această întâmplare. Era foarte impresionat. S-a ridicat şi a zis: "Părinte Ştefane, Sângele Lui Dumnezeu! şi a început să plângă. Aceasta este Sfânta Liturghie![4]

Nu voi încerca să dezleg probleme istorice sau liturgice, ci ne vom strădui împreună să înţelegem cum să trăim şi să experiem Sfânta Liturghie. Sfântul Ioan Damaschin ne spune că „Sfânta Liturghie se numeşte şi Sfânta Împărtăşanie, pentru

[4] Din consemnările personale

că prin aceasta ne împărtăşim şi participăm la Trupul şi dumnezeirea lui Iisus Hristos”[5].

Deci, Sfânta Liturghie este trăită de credincioşi când aceştia se împărtăşesc cu Preacuratele Taine, şi ca Sfântă comuniune şi ca Sfântă Împărtăşanie. În ce mod, este dificil, aproape imposibil să dăm un răspuns! Toate câte simte şi trăieşte preotul slujitor ca şi credinciosul care participă cu credinţă la Sfânta Împărtăşanie, nu pot fi exprimate, descrise şi puse pe hârtie. Părintele Iacov a consemnat doar în trei rânduri experienţa înfricoşătoare, ca să nu fie pus în primejdie adevărul Tainei Celei Mari ce nu constă în exprimări poetice frumoase, în eventualele elemente de stil folosite, ci în evenimentul imperceptibil al Prefacerii Darurilor de pâine şi vin, în Trupul şi Sângele lui Hristos. Lipsită de cuvinte, ea se experiază sufleteşte şi duhovniceşte prin credinţă, curăţenie, pocăinţă şi dorinţă după Sfânta Împărtăşanie. Cât de mare este pocăinţa, cât de multe sunt lacrimile, pe acestea le cântăreşte doar Dumnezeu, iar nu oamenii sau credinciosul personal.

La Sfânta Jertfă participă omul deplin: suflet şi trup, minte şi oase, inima şi cele cinci simţuri, chiar şi măruntaiele.

4. Un preot mi-a povestit ce i s-a întâmplat odată după Sfânta Împărtăşanie. A simţit pieptul întreg şi inima, preschimbându-se neobişnuit, într-un cerc nemărginit. În centru, pe Tron, era Domnul, de-a dreapta Lui Prea Curata Maică, iar în jurul Tronului toţi Profeţii, Drepţii, Protopărinţii, Apostolii, Ierarhii, sfinţii, Patriarhii, preoţii vrednici şi monahii, cetele nesfârşite de martiri şi sfinţi renumiţi prin nevoinţe, părinţii purtători de Dumnezeu ai Sinoadelor ecumenice, Sfinţii fără de argint, Sfinţii care au strălucit în lume, oştile fără număr ale Îngerilor, Arhanghelilor, Heruvimilor, Serafimilor, Tronurilor şi Domniilor. A văzut pe începătorii cetelor însoţindu-i pe oameni, pe Domnul şi toată Biserica! În josul acestora a văzut zeci de mii de suflete, ale celor vii şi ale celor morţi. A experiat toate acestea cu sufletul dar şi cu trupul, căci cerul necuprins, bucuria şi fericirea Raiului, s-au înălţat din pieptul lui. Şi s-a trezit cu Potirul în mână, ştergându-l cu procovăţul!

---

[5] Sfântul Ioan Damaschin, “Expunerea exacta a credinţei ortodoxe”, Ed. Pournara, Tesalonic, 1976, pag. 375.

Acestea nu sunt doar gânduri, fraze sau cuvinte, ci reprezintă o realitate descrisă cu aproximaţie. Cuvintele n-au făcut decât să simplifice realitatea ce a provocat în sufletul acelui bătrân un adevărat cutremur, l-a zdruncinat şi l-a sensibilizat profund. Pentru a înţelege mai bine, trebuie să ştim că orice stare duhovnicească trăită de un creştin credincios, nu poate fi percepută de un altul dacă acesta n-o experiază personal, mai ales atunci când este vorba de stări duhovniceşti mai presus de fire, care au „un alt limbaj".

Mulţi sunt surprinşi, se îndoiesc, nu cred sau protestează când aud astfel de întâmplări, când li se descrie o minune sau o schimbare sufletească şi trupească, datorată harului divin. Fac aceasta pentru că descrierile sunt neputincioase şi diminuează adevărul. Necredinţa sau îndoiala noastră, însă, nu împiedică existenţa acestora.

5. O rudenie mi-a povestit următorul incident: *Un prieten de-al lui medic, când era mic, ca toţi copiii care râd şi se zbenguie prin biserică fără să înţeleagă ce se întâmplă, împreună cu un verişor se hlizeau şi necăjeau pe alţi copii, fugind încoace şi încolo. S-a terminat slujba, au luat anafura, lumea a plecat dar cei doi copiii, doctorul de mai târziu şi verişorul lui, au rămas să se hârjonească prin biserică. Atunci s-a auzit o voce de femeie, aspră dar şi plăcută zicând: „În casa Fiului meu, nu se joacă şi nu se aleargă, aici se stă la rugăciune şi se împărtăşeşte cu Trupul şi Sângele lui Hristos"!*

Şi, pe loc au fost apucaţi de ceafă de o mână nevăzută şi într-o clipită s-au trezit afară, în curtea bisericii. Spunea mai târziu medicul: „Pe mine să vină să mă întrebe dacă există sau nu Dumnezeu? Mie mi-a vorbit Acesta prin Prea Curată Născătoare de Dumnezeu"[6].

Deşi experiem evenimentele din timpul Sfintei Liturghii, nu le putem descrie decât în parte, dar trebuie s-o facem, să îndrăznim să le dezvăluim şi să le analizăm. Subiectele despre Sfânta Taină sunt foarte dificile, deşi le considerăm ca foarte cunoscute. Când vedem preotul ieşind cu Evanghelia şi precedat de lumânare şi de ripidă, nu ştim că este vorba despre

---

[6] Din consemnările personale.

Vohodul mic. Cunoaştem mişcarea, nu mai este nevoie să ne spună cineva, dar la Sfânta Liturghie ceea ce este uşor de descris este foarte greu de înţeles şi de învăţat, pentru că este vorba despre un fapt real.

În Biserică, ceea ce se spune, se cântă, se aude, se vede, nu înseamnă doar simple gesturi sau simboluri, ci realităţi fiinţiale, evenimente cutremurătoare, înţelese doar duhovniceşte.

De aceea, să ne străduim cu smerenie să învăţăm pe alţii şi să învăţăm şi noi. Nu uitaţi: „Eu sunt primul care are nevoie de învăţătura şi de rugăciunea voastră"! Evenimentul central al Sfintei Liturghii este minunea Prefacerii Cinstitelor Daruri, care se exprimă numai prin tăcere. Toţi cei care participăm cu vrednicie la Sfântul Potir şi ne împărtăşim suntem uniţi în credinţă. Dar oare pricepem noi acestea, iar dacă da, în ce măsură? Iar din ceea ce am simţit şi am trăit, cât putem să descriem şi să exprimăm?

Ceea ce vom îndrăzni să spunem, facem cu ajutorul lui Dumnezeu, pentru că este o cutezanţă să vorbească cineva despre lucrurile dumnezeieşti, pentru aceasta ne vom sprijini *pe Părinţii Bisericii şi pe Sfânta Scriptură. Astfel*, vom continua Tradiţia vie a Bisericii, pentru că Dumnezeiască Liturghie este expresia reală a Sfintei Tradiţii. Greu de definit, această realitate sensibilă nu constă în fastul veşmintelor şi în măreţia bizantină, ci în toate câte se săvârşesc, se rostesc şi se cântă de duhul neadormit al comuniunii credincioşilor, ca mădulare ale Trupului Bisericii lui Hristos. Nici un cuvânt din Sfânta Liturghie nu se rosteşte fără sens şi noimă, nici o mişcare, atingere sau binecuvântare nu trece neobservată. Toate sunt ecoul unui dialog duhovnicesc, tainic, al mişcărilor şi luminii care pătrund adânc în inima creştinului. De exemplu:

Înălţarea Evangheliei
Binecuvântată este Împărăţia...
Cu înţelepciune, drepţi...
Pace tuturor!
Plecarea capetelor (Capetele noastre, Domnului să le plecăm!)
Tămâierea;
Semnul Sfintei Cruci;

Amin;
Vohodul mic şi Vohodul mare;
Sfintele vase şi Sfintele acoperăminte;
Catapeteasma, Tronul Dreptului Judecător;
Cântările sfinte, pline de smerenie;
Lumina lină a lumânărilor şi a candelelor.

Acestea toate, prin modul lor tainic, grăiesc, învaţă şi păstoresc inimile creştinilor şi ale preotului slujitor. Le ajută să fie îndreptate, dăruite „înrobite "acestui eveniment real şi autentic: Prefacerea Cinstitelor Daruri.

Hristos nu se ascunde în Sfintele Daruri, nu Se tăinuieşte şi nu Se doseşte; pâinea şi vinul nu sunt simple simboluri ale Trupului şi Sângelui Lui, aşa cum pretind protestanţii, ci mult mai mult. Nu este vorba despre o simplă unire tainică a fiecărui credincios cu Mântuitorul. Categoric nu! În prefacerea concretă şi autentică se găseşte Hristos întreg, de aceea şi spunem: „Mâncăm şi bem" şi devenim astfel contrupeşti, consângeni şi hristofori, un trup şi un sânge cu El.

Sfântul Vasile cel Mare, într-o rugăciune liturgică, ne *spune că: „Prin Hristos, Dumnezeu-omul, locuim şi rămânem* împreună cu Tatăl şi cu Duhul Sfânt". Desigur, ochii noştri văd pâine şi vin, limba noastră simte gustul lor, dar nu rămânem cu mintea la acestea şi îndrăznesc să spun: mulţi sunt aceia care n-au înghiţit şi n-au mâncat pâine şi vin, ci Trupul însângerat al lui Hristos, ca după aceea sufletele lor să simtă o desfătare fără margini şi întreaga lor fiinţă o prefacere prin Duhul Sfânt. Din momentul în care Duhul se coboară şi săvârşeşte Taina, nu mai avem înaintea noastră ceea ce văd ochii şi simte limba, ci ceea ce credem, ne închinăm şi adorăm: Trupul şi Sângele lui Hristos.

6. Trăia într-o mânăstire din România, un preot cu har, părintele Mina, devenit ulterior Sfântul Mina. Acesta, ca să se odihnească după Sfânta Liturghie pleca în pădurea în mijlocul căreia se afla mânăstirea şi acolo psalmodia, preamărea pe Dumnezeu prin Troparele Învierii şi multe alte cântări. Atunci se adunau păsărelele pădurii în jurul lui: pe cap, pe umeri, pe mâini şi el le mângâia cu dragoste. De cele mai multe ori, când părintele cânta, păsărelele amuţeau şi ascultau cântarea lui. Pentru că

Liturghiile începeau noaptea şi se încheiau în zori, până să facă otpustul şi să se dezbrace răsărea soarele şi aşa, dimineaţa mergea în pădure, se bucura de natură şi de prezenţa păsărelelor. Acolo toţi lăudau şi preamăreau pe Dumnezeu. S-a observat însă că în ultimii ani de viaţă, când părintele săvârşea Sfânta Liturghie mai greu şi încheia cu mult după răsăritul soarelui, păsărelele se adunau în biserică. La momentul Prefacerii Cinstitelor Daruri, când părintele rostea: ***Ale Tale dintru ale Tale...,*** *toate păsărelele amuţeau, iar la:* ***Mai ales pe Prea Sfânta Curata...,*** *toate începeau să ciripească*[7].

7. Un creştin mi-a povestit o întâmplare asemănătoare care a avut loc la Biserica Maicii Domnului din Ekatondapilianis, Paros, la liturghia din ajunul Bobotezei anului 1998. Zeci de vrăbii şi alte păsări zburau înăuntrul şi în afară bisericii, printr-o fereastră deschisă de la turlă, ciripeau şi cântau răsunător. În momentul Prefacerii Cistitelor Daruri au amuţit toate, ca să reînceapă după ***Mai ales pe Prea Sfânta Curata...***[8]***.***

Despre realitatea Prefacerii, mărturiseşte şi Mântuitorul la Cina cea de Taina, în seara Joii celei Mari: „Acesta este Trupul Meu..., Acesta este Sângele Meu..."[9]. Deci, întemeierea Tainei a făcut-o Însuşi Hristos. Elementele văzute ale Tainei dumnezeieşti sunt: pâinea dospită, vinul şi rugăciunea: **Trimite Duhul Tău cel Sfânt peste noi şi peste aceste daruri ce sunt puse înainte... .**

La Sfânta Euharistie nu se împărtăşeşte doar harul lui Hristos, cum se întâmplă la celelalte Taine, ci Hristos Însuşi. Prin Sfânta Împărtăşanie, creştinul credincios devine un consângen autentic a lui Hristos. Includerea în Trupul Bisericii începe cu Botezul, adică *încorporare* şi se desăvârşeşte prin Sfânta Euharistie, *îngemănarea.* Aceasta înseamnă că existenţa întreagă primeşte tainic Viaţa, pe Domnul şi Izbăvitorul, devenind un Trup cu El. Pe toate acestea să ne străduim să le aşternem cu tărie pe hârtie şi în inimile noastre, apoi să le transformăm în faptă, în lucrare duhovnicească.

---

[7]Ieromonah Ioanichie Bălan „Patericul Românesc" Tesalonic, 1985, pag. 340.

[8] Din consemnările personale.

[9] Marcu, 14, 22-24.

Pe Sfântul Disc, în centru, se pune „Mielul lui Dumnezeu, cel ce ridică păcatul lumii”[10] în stânga Mielului (cum privim Sfântul Disc) se aşează părticica Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu. părticelele celor nouă cete de sfinţi se pun în dreapta Mielului. În continuare, în faţa Lui se aşează mai întâi părticica pentru episcopul bisericii locului, apoi celelalte pentru pomenirea viilor şi a morţilor.

Istorioara de mai jos, foarte instructivă, este în legătură cu cele spuse:

8. Într-o mânăstire trăia un preot foarte evlavios (întâmplarea mi-a relatat-o fericitul părinte Gavriil, care a fost mulţi ani stareţul sfintei mânăstiri Dionisiu, din Muntele Athos). Acesta era puţin învăţat dar avea credinţă puternică, virtute pe măsură şi multe nevoinţe duhovniceşti. Rămânea la Proscomidie în picioare timp de mai multe ore, cu toate că de oboseală venele îi pocneau şi-i supurau. De multe ori, din cauza aceasta apăreau pe jos pete de sânge de la rănile picioarelor lui. Până în ultima clipă a fost omul jertfei şi a plecat la Domnul, imediat după ce a săvârşit Sfânta Liturghie. Cum nu era prea învăţat, din neştiinţă, n-a aşezat miridele pe Sfântul Disc după rânduială. Obişnuise să pună părticica Maicii Domnului de-a dreapta Mielului iar pe cele ale sfinţilor în stânga Lui. Odată a vizitat mânăstirea un arhiereu care urma să hirotonească un diacon. La Laude, acesta a intrat în Sfântul Altar, s-a îmbrăcat cu veşmintele, apoi a mers la Proscomidie care fusese pregătită şi încheiată, urmând ca arhiereul doar să pomenească. Acesta a văzut că preotul nu aşezase bine miridele şi i-a zis: „Vino încoace, părinte, să vezi că n-ai aşezat bine miridele! Ai inversat pe Maica Domnului cu cetele sfinţilor. Nu ţi-a zis, nu te-a văzut nimeni când ai făcut Proscomidia”?, „Ba da, Prea sfinţite, a răspuns bătrânul. În fiecare zi când slujesc (nu era zi în care să nu slujească) mă vede îngerul slujitor, dar nu-mi zice nimic. Mă iertaţi, că neînvăţat cum sunt, am făcut asemenea greşeală. De acum înainte, voi lua seama”! „Cine ai zis că te slujeşte? N-ai cu tine un frate”? A întrebat episcopul. „Nu, doar îngerul Domnului”! a zis preotul.

---

[10] Ioan 1, 29.

Episcopul a amuţit şi a priceput că are înaintea lui un preot harismatic. La amiază, după masa de prânz, episcopul l-a salutat pe egumen şi pe ceilalţi monahi şi a plecat.

În altă zi, fiind încă întuneric, când bătrânul preot a mers ca de obicei în Sfântul Altar ca să facă Proscomidia, îngerul Domnului a coborât la el. Pe când se închina, îngerul a văzut că preotul aşezase bine miridele. "Este bine, părinte, le-ai aşezat bine"!, i-a zis. „Da, dar tu ai ştiut de atâţia ani că greşesc şi nu mi-ai spus să mă îndrept"? „Am văzut, dar nu am fost îndreptăţit s-o fac. Eu nu sunt vrednic să-l corectez pe preot, ci am poruncă de la Dumnezeu doar să-l ajut şi să-i slujesc. Singur episcopul o poate face"![11]

Noi, creştinii de astăzi, bârfim pe preoţi de dimineaţă până seara, îi osândim, îi judecăm şi le punem în cârcă mii de lucruri. Să luăm aminte, aşadar, cum vom vorbi de acum înainte despre orice preot.

Evenimentul central al Sfintei Liturghii trebuie să-l primim în tăcere, să tacă dacă se poate pentru puţin şi cântăreţii bisericii, ca să-L simţim pe deplin. Tăcerea în acest moment al Prefacerii vorbeşte inimilor noastre mai mult decât orice altceva. Liturghia dumnezeiască este şi jertfă, cea pe care a făcut-o Însuşi Domnul, aducându-se pe Sine pentru mântuirea lumii. În seara Cinei celei de Taina, Hristos a întărit şi a consfinţit clar Jertfa Lui, prin cuvintele: „Acesta este Trupul Meu" (când le-a dat pâinea), şi „Acesta este Sângele Meu"[12],(când le-a dat paharul cu vin). In continuare, a dat poruncă ucenicilor: „Aceasta să o faceţi spre pomenirea Mea"[13]. Prin urmare, Biserica de două mii de ani, săvârşeşte Sfânta Liturghie din porunca Domnului şi continuă Jertfa cea fără de sânge a Sfintei Euharistii. Prin cuvintele: „Aceasta să o faceţi spre pomenirea Mea" se continuă jertfa şi comuniunea dintre Trupul şi Sângele lui Hristos. Deci, Sfânta Liturghie şi Sfânta Euharistie, pe lângă jertfă şi anamneză (pomenire) a Cinei celei de Taină, sunt şi comuniune a credincioşilor, căci toţi se împărtăşesc din Acelaşi Sfânt Potir în Biserică. Când spunem

---

[11] Din consemnările personale.

[12] Marcu 14, 22-24.

[13] Luca 22, 19.

jertfa lui Hristos, înţelegem: moartea pe cruce şi Preaslăvita Înviere cea de a treia zi. Într-o rugăciune liturgică preotul rosteşte: **...Moartea Lui vestim şi Învierea Lui mărturisim** , iar când face turnarea Sfintelor Daruri (adică atunci când pune Trupul Domnului în Sfântul Potir, împreună cu părticelele Maicii Domnului şi ale sfinţilor) spune: **Învierea lui Hristos văzând... .** Noi, n-am fost prezenţi la Învierea Domnului, dar suntem de faţă la această Înviere când pregustăm şi ne împărtăşim cu Trupul şi Sângele Domnului Hristos „spre iertarea păcatelor şi viaţa veşnică". Această „Viaţa de veci" este o prevestire a învierii noastre.

Când Domnul a instituit Taina Sfintei Euharistii, a vorbit şi despre moartea pe cruce şi Învierea Lui, despre Trupul care va muri şi despre Sângele care va curge din coasta Lui. S-a referit la Trupul pus în mormânt, şi înviat după trei zile nestricăcios, nemuritor şi veşnic împărţit „spre hrana credincioşilor, spre iertarea păcatelor şi spre viaţa cea veşnică". Mintea noastră nu poate cuprinde aceste taine, de aceea are nevoie de puterea credinţei, de curăţie şi, în special, de harul Sfântului Duh. Când vin la slujbă, creştinii trebuie să fie precum vameşul şi femeia cea păcătoasă, pe care Biserica îi pomeneşte în cântările de marţi seară din săptămâna Patimilor (Sfânta Casiana a închinat o cântare doxologică acestei femei păcătoase: „Doamne, femeia ce căzuse în păcate multe"). Ce a oferit femeia cea păcătoasă? Ceea ce era mai de preţ: mirul curat. Noi ce-am putea oferi lui Dumnezeu? Venind la Biserică, ce-am putea aduce? Creştinul poate aduce lui Dumnezeu: pocăinţa, evlavia, tânguirea, oftatul, lacrimile ascunse ale sufletului scurse pe obraji, pe haine şi în locul unde se află. Atunci omul străluceşte deplin prin har iar această spălare, această pregătire a sufletului devine evidentă. Dumnezeu o vede în întregime, omul mai puţin sau chiar deloc, căci de la faţa Lui nimeni nu poate să se ascundă.

Primul lucru pe care trebuie să-l dobândim este pocăinţa, apoi zdrobirea inimii şi sentimentul păcătoşeniei. Nu vom veni la Sfânta Liturghie ca şi fariseul, zicând: „eu nu sunt ca ceilalţi oameni: răpitori, nedrepţi, desfrânaţi[14], ţin poruncile,

---

[14] Luca 18, 11-13.

postesc de două ori pe săptămână, dau zeciuială din toate câte câştig, mă rog dimineaţa şi seara", mai fac şi câte o metanie şi tot ceea ce crede fiecare că face. Să ne purtăm deci, ca vameşul şi să zicem: „Dumnezeule, milostiv fi mie păcătosului" şi în sinea noastră, să ne batem pieptul. Nu este nevoie să ne lovim, pentru că suntem la Sfânta Jertfă comună, publică, nici să luăm seama la cel de lângă noi ce poartă, cum stă, dacă plânge, oftează sau îngenunchează, dacă-şi face cruce de zece sau de cincizeci de ori. Vom căuta doar la noi, asemenea femeii păcătoase care a adus mir şi nu ca trădătorul Iuda, care L-a sărutat pe Hristos, căci femeia a câştigat Raiul, iar Iuda l-a pierdut. În acest fel, să trăim la Sfânta Liturghie toate evenimentele vieţii pământeşti ale Domnului şi Taina iconomiei divine care începe de la crearea lumii prin psalmul introductiv al vecerniei care are în vedere nu doar Parusia, Judecata înfricoşătoare cu despărţirea oilor de capre, ci şi Slava veacului ce va să fie pentru sufletele alese.

Creştinul ortodox le află pe toate acestea în Liturghie, inclusiv învierea, atunci când se împărtăşeşte. În momentul acesta, gura noastră atinsă de linguriţa cu Împărtăşanie se aseamănă cu muntele Sinai care s-a cutremurat când s-au dat Tablele Legii, Decalogul. Dacă atunci a fost cutremur şi sufletul lui Moise a fost cuprins de teamă şi spaimă, ce-ar trebui să simţim noi care nu primim Tablele Legii, ci pe Dumnezeu Însuşi, Trupul şi Sângele Lui?

Dumnezeu îngăduie uneori să percepem aceste evenimente prin simţurile noastre. Astfel, putem vedea preotul plutind deasupra pământului sau biserica umplându-se de mireasmă, doar cei cu inima curată şi mintea scăldată în lumină. Când ne referim la caracterul tainic al Bisericii şi al Sfintei Liturghii nu înţelegem ceva magic şi neobişnuit, ci înţelegem că harul divin, prin Sfintele Taine, îl schimbă şi îl recreează pe creştin, îl îndumnezeieşte şi îl fericeşte, îl face „făptură nouă" eliberându-l de patimi şi de slăbiciuni. De aceea, credinciosul trebuie să urmărească Liturghia cu atenţie, cu cutremur şi evlavie, cu cucernicie şi cuget Sfânt, fără imaginaţie, ca nu cumva mintea lui să o ia razna. Trebuie să ţinem cât mai mult numele lui Hristos în noi, căci El s-a coborât din cer, făcându-

Se asemenea nouă, afară de păcat şi ne cheamă prin Sfintele Taine (Botez, Mirungere, Spovedanie şi Împărtăşanie, în special) să devenim asemenea Lui, după cum ne îndeamnă şi Apostolul Pavel: „Asemenea chipului Fiului Său”[15]

Prin urmare, Liturghia înseamnă prilejul refacerii duhovniceşti şi al transformării sufletului, trupului şi simţurilor. Plecând de la biserică suntem datori să fim diferiţi, schimbaţi, transformaţi şi paşnici. Dacă n-avem stare, linişte şi ceva nu merge bine, trebuie să sporim atenţia şi să luăm seama, mai ales la păcatul mândriei. Puterea Jertfei dumnezeieşti se găseşte în caracterul ei tainic şi de aceea, putem depăşi formele şi simbolurile care desigur, ne sunt indispensabile, dar nu rămânem la ele pentru că trebuie să experiem esenţa Jertfei şi scopul ei, care este Înălţarea şi transformarea firii noastre umane. Schimbându-ne, vom dobândi puteri interioare, irenice, sfinţitoare şi prin acestea vom avea o influenţă binefăcătoare asupra copiilor, casnicilor, prietenilor, părinţilor, fraţilor şi a poporului lui Dumnezeu.

Credinţa noastră, la plecarea din Biserică, trebuie să fie mai întărită şi mai puternică. Acolo nu suntem simpli spectatori, şi câte se întâmplă nu ne rămân străine şi exterioare. Adunaţi împreună, formăm Biserica şi săvârşim prin preoţi dumnezeiasca Liturghie.

Un adevăr valabil pentru mine şi pentru fiecare slujitor este că nu păstoresc eu smeritul şi nevrednicul, ci Însuşi Dumnezeu. El este Cel Care conduce prin mine, nenorocitul şi păcătosul turma Sa, adică pe voi. Împreună, suntem îndrumaţi de către Stăpân la păşune, la Legea duhovnicească, la livezile Raiului, ale cerului şi ale Sfintelor Scripturi.

În continuare voi face pe scurt referire la anumite simbolisme ale Sfintelor Vase:

- **Sfântul Potir** este vasul din care ne împărtăşim. Înainte de Prefacere simbolizează vasul Patimilor, în care chinuitorii au pus oţet şi fiere şi L-au adăpat cu buretele pe Hristos, când a strigat: „Mi-e sete”. De aceea, în Sfântul Potir se ţine permanent un burete, când acesta se află la Proscomidiar sau în

---

[15] Romani 8, 29.

dulăpiorul cu Sfinte vase. Tradiţia ne spune că Sfântul Evanghelist Ioan a adunat în acelaşi vas Sângele şi Apa care au curs din coasta Domnului, străpunsă de soldatul roman cu suliţa. După sfinţirea Darurilor, Sfântul Potir preînchipuie paharul în care Domnul a săvârşit Taina Sfintei Euharistii, în seara Cinei.

- **Sfântul Disc** simbolizează cerul, de aceea are o formă rotundă. El ţine pe Stăpânul şi Domnul, Cel ce a făcut cerurile. De multe ori are imprimat chipul Maicii Domnului, din pântecele căreia a ieşit Iisus Hristos.
- **Steluţa** închipuie stelele cerului şi, în special, steaua care i-a îndrumat de cei trei magi la Betleem „Şi a stat deasupra unde era Pruncul, cu Maria mama Lui”[16]. Ea se aşează pe Sfântul Disc cruciş.
- Cu **Sfânta Copie** facem simbolic exact mişcarea pe care a făcut-o soldatul împungând Trupul Domnului, în timp ce rostim: „Şi unul din ostaşi, cu suliţa coasta Lui a împuns şi îndată a ieşit sânge şi Apă”[17]. Rostind aceste cuvinte, punem în Potir vin şi apă.

La acest capitol este important să relatăm o întâmplare adevărată a Sfântului Teodosie din Argos:

9. Acest sfânt a slujit o singură dată în viaţa lui. În prima zi l-a făcut diacon, în a doua preot iar în a treia zi a slujit prima Liturghie. Când a ajuns la momentul împungerii Sfântului Agneţ cu copia, s-a văzut pe sine ca soldat împungând cu o suliţa ascuţită Trupul lui Hristos, şi îndată a ieşit din coastă sânge şi apă. Cine ştie cu câtă spaimă şi cutremur a pus în continuare vin şi apă în Sfântul Potir! L-a cuprins aşa o groază dumnezeiască, încât după ce a încheiat Sfânta Liturghie, n-a mai slujit niciodată[18]

10. În secolul nostru ceva asemănător s-a întâmplat părintelui Ieronim cel ciung, de la Eghina, care s-a retras la schit până la moarte, în anul 1996. Cu un an înainte, l-am vizitat cu preoteasa şi după multe sfaturi, mi-a povestit în mod special, cu

---

[16] Matei 2, 9-11.
[17] Ioan 19, 34.
[18] Arhimandrit Ghervasie Paraschevopoulos, „Expunere ermineutică la Sfânta Liturghie”, Patras, 1958, pag. 52.

multă smerenie, cum şi de ce a părăsit preoţia. În 1923, când era încă diacon şi se numea Vasile, Mitropolitul Pantelimon al Karistiei, într-o vizită la Eghina, după multe forţări, l-a convins şi l-a hirotonit preot pentru Spitalul de acolo. Numele de Ieronim l-a luat însă cu un an mai târziu, după numele părintelui care i-a dat marea schimă îngerească, la mânăstirea Simonopetras, după ce lăsase preoţia. La patruzeci de zile de la hirotonie, în momentul împărtăşirii, cum era fascinat şi extaziat, în rugăciune şi smerenia inimii, deodată a văzut Sfintele Daruri luând în Sfântul Potir forma reală a Trupului şi Sângelui. Desigur, s-a cutremurat la vederea acestei întâmplări mai presus de fire. Pentru mult timp s-a rugat înaintea acestei taine înfricoşătoare, vărsând lacrimi fierbinţi. Tremurând, a ieşit în faţa Sfintelor Uşi şi a făcut apolisul, fără să spună un cuvânt. După aceea s-a rugat cu încordare multe ore, implorându-L pe Dumnezeu, ca Trupul şi Sângele Lui să revină la starea naturală de pâine şi vin, lucru care s-a şi întâmplat. După aceea, în aceeaşi seară şi-a depus demisia. Din acel moment mâinile lui s-au simţit neputincioase să împungă Trupul Domnului la Proscomidie sau să-L frângă după sfinţire. A continuat însă să slujească în biserica spitalului, ca dascăl şi predicator. El Însuşi mi-a mărturisit şi mi-a întărit: „Nu puteam să ating pe Domnul Slavei cu mâinile mele pământeşti şi păcătoase". La plecare, după ce ne-am îmbrăţişat mi-a zis sentenţios: „Ia seama, părinte, puţini preoţi se mântuiesc"! Altui cleric i-a zis cu multă naturaleţe: „Dacă nu vezi îngerul în Sfântul Altar să nu slujeşti"[19].

Deci, ce mărturie dau conştiinţele slujitorilor de astăzi de pe orice treaptă ierarhică, în urma istorisirilor autentice ale acestor doi sfinţi?

- **Sfânta Lavidă** (linguriţa de împărtăşanie) închipuie mâna Serafimilor din ceata îngerilor care a ţinut un cărbune aprins şi l-a atins de buzele profetului Isaia şi i-a zis: „Iată s-a atins de buzele tale şi va şterge toate păcatele tale şi fărădelegile tale va curăţa "[20] Se numeşte Lavidă (cleşte) pentru că în perioada primară avea exact această întrebuinţare. Cu ea preotul lua un Mărgăritar, adică o bucată din Trupul

[19] Din consemnările personale.
[20] Isaia 6, 7.

Domnului şi o punea în palma dreaptă aşezată deasupra mâinii stângi a credincioşilor care treceau prin faţa lor, aşa cum se întâmpla la Liturghia Sfântului Iacov, fratele Domnului. Folosirea Lavidei, a cleştişorului, s-a păstrat până târziu pentru ca focul dumnezeirii să nu vină în contact cu mâinile care se întinează şi se murdăresc aşa de uşor.

- **Cele două acoperăminte** pentru Sfântul Disc şi pentru Sfântul Potir închipuie tăria cerului, scutecele Pruncului divin sau giulgiul şi pânza de la mormânt.
- Ceea ce poartă pe spate preotul sau diaconul la Vohodul Mare se numeşte **Aer**. Este simbolul norului luminos de pe muntele Tabor. Când îl mişcăm deasupra Cinstitelor Daruri, în timpul rostirii Crezului, închipuie biruinţa Învierii şi a credinţei. Sfântul Aer se mai numeşte şi catapeteasma, cea care despărţea în timpul Vechiului Testament, Sfânta de Sfânta Sfintelor.
- Prosopul de culoare roşie pe care-l ţinem la gură când ne împărtăşim se numeşte **Procovăţ** sau Hlamidă şi are importanţa lui în Sfânta Liturghie pentru că închipuie hlamida cu care L-au îmbrăcat pe Domnul în Pretoriu, udată de Sângele Lui cel Sfânt ce s-a scurs din Trupul biciuit.
- **Buretele** are forma rotundă. După încheierea Sfintei Liturghii cu el se şterge Sfântul Potir apoi preotul îl pune înăuntru, ca să absoarbă igrasia şi să prevină oxidarea. Preînchipuie acel burete cu care L-au adăpat pe Domnul pe cruce: „Şi ajungând, unul a înmuiat un burete în oţet, l-a pus într-o trestie şi i-a dat să bea”[21].
- Mai este şi un alt **burete fin** şi dens, potrivit pentru a aduna părticelele de pe Antimis şi pentru a curăţa Sfântul Disc.

Continuăm cu prezentarea Sfintelor Veşminte.

Când preoţii sunt rânduiţi să săvârşească Sfânta Liturghie, ei au nevoie să se pregătească sufleteşte, să lase în afara bisericii tot ceea ce este lumesc, să uite de ei înşişi, de slăbiciuni, de oboseală şi de bolile lor şi să-şi amintească ai cui slujitori sunt. De aceea este bine ca preotul din momentul în care s-a

---

[21] Marcu 15, 36.

trezit şi până în momentul când rosteşte **Binecuvântat este Dumnezeul nostru...** , să nu fie tulburat de nimic. El este dator să fie ca îngerul, să nu atingă pământul, să nu simtă greutatea trupului, ci să fie uşor, să stea cu frică şi cutremur în faţa Sfintei Mese care este Tronul lui Dumnezeu şi Golgota Jertfei Sale. Slujind aşa, cu cucernicie, lacrimi şi frică dumnezeiască, întreg universul se schimbă. Veşmintele au denumirea lor specifică, iar când preoţii le îmbracă, spun în acelaşi timp versete din Sfânta Scriptură.

- **Stiharul** este veşmântul luminos al veşniciei şi sfinţeniei, al măreţiei şi strălucirii dumnezeieşti, cum spun Părinţii Bisericii. Arată neprihănirea şi slava lui Iisus Hristos şi nevinovăţia sfinţilor îngeri. Când este de culoare roşie, simbolizează Sângele lui Iisus Hristos, alb sau alt culoare reprezintă Trupul lui Hristos. El se îmbracă primul şi are pe spate semnul crucii, ca de altfel toate veşmintele sfinte.

- **Epitrahilul** sau patrafirul. Fără el nu se săvârşeşte nici o slujbă în Biserică şi reprezintă jugul, greutatea şi responsabilitatea pe care o au preoţii pentru vieţile credincioşilor. Ciucureii din partea de jos a epitrahilului prefigurează pe fiii duhovniceşti care atârnă de grumajii lui. Aceasta nu înseamnă, însă, că dispare responsabilitatea personală, căci fiecare va da seama despre lucrul, strădania, exemplul personal şi grija faţă de suflet. Cu trecerea timpului realizăm ca n-am pus început lucrării noastre.

- **Mânecuţele** simbolizează mâinile cu care Dumnezeu a creat lumea. Noi împrumutăm mâinile noastre Creatorului şi Acela lucrează prin ele. Şnurul simbolizează frânghiile cu care L-au legat pe Domnul.

- **Brâul** se poartă la mijloc, nu doar cu scopul practic de a fixa pe lângă corp celelalte veşminte, ci semnifică şi atenţia neîntreruptă pentru cumpătarea şi virtuţile pe care trebuie să le cultivăm pentru păstorirea sufletelor.

- **Nabederniţa** sau bederniţa este o distincţie oferită de Biserică preoţilor. Reprezintă „ştergarul" pe care l-a folosit Domnul ca să şteargă picioarele Ucenicilor Săi. În vechime, preoţii purtau la brâu un ştergar ajutător ca să-şi păstreze

mâinile curate. În timp s-a convertit în veşmânt preoţesc[22]. Sfântul Simeon al Tesalonicului prezintă acest obiect de cult drept „biruinţă împotriva morţii, veşnicia fiinţei noastre şi marea putere a lui Dumnezeu faţă de tirania răului"[23].

- **Felonul** este ultimul veşmânt şi simbolizează hlamida roşie cu care L-au îmbrăcat pe Domnul în Pretoriul lui Pilat, ca să-l batjocorească. Personal, cred că fiecare preot care calcă pe urmele lui Hristos, are deseori parte de batjocură, nedreptate şi cruce. Este imaginea Domnului păşind spre Golgota. Felonul n-are mâneci, iar Sfântul Cosma Etolianul ne spune că forma lui arată că preoţii n-au voie să se amestece în treburile lumeşti.

11. Cândva s-au citit rugăciuni de exorcizare unui suflet stăpânit de duhuri necurate. Ştiţi de ce a început să protesteze şi să urle? Pentru că atunci când preotul i-a pus pe cap felonul cu care făcuse Liturghie s-a răspândit o mireasma şi diavolul n-a putut-o suporta. Este mărturia femeii din ziua următoare[24].

O altă istorioară mărturiseşte sfinţenia veşmintelor şi puterea preoţiei:

12. Isihastul anonim se pregătea să săvârşească Sfânta Liturghie. Avea timp şi pentru închinăciuni, adică pentru pregătirea pe care o fac preoţii în faţa icoanelor, înainte de a intra în Sfântul Altar şi a se îmbrăca cu sfintele veşminte. În momentul când se pregătea să le scoată din dulap, a văzut cerurile deschise iar de sus, coborau mulţimi de îngeri care ţineau un vas uriaş, un fel de disc sau paner, imperceptibil pentru ochii omeneşti. Înăuntru erau veşminte pe care îngerii le aduceau din cer şi-l împodobeau dumnezeieşte. Cine ar putea descrie acele veşminte şi podoabe care-l învăluiau?[25]

O întâmplare foarte interesantă ne-o relatează următoarea povestire:

---

[22] Calinic K, „Biserica creştină şi cele săvârşite în interiorul ei", Atena, 1958, pag. 52.
[23] Sf. Simeon Arhiepiscopul Tesalonicului, „Apanthisma", reeditarea celui din 1872, Editura B. Rigopoulos, pag. 322.
[24] Din consemnările personale.
[25] Isihast anonim, „Vedere duhovnicească", Logos Tesalonic, 1979, pag. 205-206.

13. Într-un sat de la noi, un om simplu a dorit să vadă cum îi stă cu veşmintele preotului pe care-l "invidia" văzându-l slujind cu ele. Astfel, într-o dimineaţă când părintele lipsea, a intrat pe ascuns în biserică şi s-a îmbrăcat în sfintele veşminte. Nu ştim la ce se gândea în acele momente, dar mare i-a fost mirarea când voind să le dezbrace a descoperit că nu putea s-o facă. A început să strige şi să ceară ajutor. A venit lume multă, şi mulţi s-au străduit să i le scoată dar în zadar: veşmintele nu se dezlipeau cu nici un chip! A venit însă preotul care i le-a scos cu rânduială, cu bună cuviinţă, preoţeşte, adică binecuvântând şi rugându-se[26].

Toate câte are Biserica noastră sunt sfinte şi demne de cinstire, de aceea luaţi seama cum vă purtaţi, căci unele se cuvin preotului slujitor iar altele creştinilor simpli. De fiecare dată când intraţi în Biserică să liturghisiţi, vă rog să plecaţi cu această conştiinţă schimbată, ca harul Sfântului Duh să pătrundă în voi şi să trăiţi o viaţă nouă, cea întru Hristos. Amin.

Înainte să purcedem la tâlcuirea Sfintei Liturghii care începe cu **Binecuvântată este Împărăţia Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh** să ne referim puţin la Sfântul Altar, locul unde se săvârşeşte, în principal, Jertfa cea fără de sânge şi care este păzit de îngeri.

14. Odată, un preot mi-a povestit următoarele: Într-o zi a mers pe înserate la Biserică pentru că uitase ceva şi trebuia neapărat să aducă acasă. A deschis biserica şi a intrat pe întuneric. Deodată, prin uşile împărăteşti, pe care le uitase deschise (nu trăsese dvera) a văzut un înger strălucitor cu o sabie de foc în mână stând lângă Sfânta Masă. S-a înspăimântat aşa de tare, încât a luat-o la fugă. Ajungând la pronaos (biserica era mare) o voce i-a spus „stai"! şi a împietrit.

- Nu te teme, i-a spus glasul pe un ton blând, eu sunt îngerul păzitor al Bisericii. Când se sfinţeşte Sfânta Masă, Domnul Atotţiitorul, Împăratul Împăraţilor şi Domnul Domnilor pune un înger veghetor lângă aceasta. Cât timp a zis îngerul aceasta, preotul a rămas nemişcat şi asculta cutremurat, cu spatele către el. Îngerul a continuat cu o voce şi mai blândă:

---

[26] Sfânta Mitropolie a Nicopolei şi Prevezei, Revista „Candela", nr. 17b, dec. 1997, pag. 17.

- Vino, te rog, întoarce-te şi închide Sfintele Uşi pe care le-ai uitat deschise (îngerul a zis preotului „te rog"! Câţi dintre noi se adresează aşa copilului, fratelui sau aproapelui?) Preotul s-a întors, căci îi pierise frica şi pacea pusese stăpânire pe el, dar când s-a întors n-a mai văzut nici un înger. A înaintat cu reţinere, cu smerenie, cu strângere de inimă şi grijă, a apucat dvera şi a închis-o încet. În sinea lui se întreba însă: „Nu cumva a fost nălucire? Oare am visat sau am avut halucinaţii"? Ca răspuns însă, a auzit zeci de mii de glasuri îngereşti cântând: Cuvine-se cu adevărat (Biserica avea hramul Maicii Domnului). N-a rezistat însă la auzul acestei dulci cântări îngereşti şi a leşinat. După ce şi-a revenit, a mers acasă şi n-a spus nimănui nimic. După cincisprezece ani mi-a povestit mie, cu puţin înainte să moară[27].

Aşadar în fiecare Biserică, lângă Sfânta Masă se află un înger pe care noi nu-l vedem, dar acela ne urmăreşte în tăcere.

Sfânta Liturghie începe cu cuvintele: **Binecuvântată este Împărăţia Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh**..., şi se încheie cu **Pentru rugăciunile Sfinţilor Părinţilor noştri**... Sfânta Liturghie se împarte în trei părţi:

- Prima parte este slujba **Proscomidiei** care se săvârşeşte în Sfântul Altar, în partea stângă. Ea înseamnă pregătirea artoselor aduse de credincioşi. Sfântul Simeon al Tesalonicului ne spune: „Preotul mergând la Proscomidiar şi închinându-se de trei ori lui Dumnezeu ia Binecuvântare", primeşte unul din artose pe care-l pecetluieşte cu Sfânta Copie în forma Crucii, închipuind Patimile mântuitoare ale lui Hristos[28].
- A doua parte se numeşte **Liturghia catehumenilor**. Începe cu **Binecuvântată este Împărăţia...,** şi se încheie cu citirile din Apostol şi Evanghelie, ecteniile cererilor şi rugăciunea pentru catehumeni.
- A treia parte începe de la rugăciunile credincioşilor şi Imnul heruvimic şi se încheie cu **Pentru rugăciunile**... . Se numeşte **Liturghia credincioşilor.**

Punctul central al primei părţi este pregătirea Cinstitelor Daruri, iar cel al părţii a doua este citirea Evangheliei,

---

[27] Din consemnările personale.

[28] Sfântul Simeon al Tesalonicului, „Apanthisma", Op. cit. pag. 111.

pentru că prin lecturile din Evanghelie şi Apostol, prin predici şi cateheze, creştinul este introdus în taină Sfintei Euharistii. Sfântul Disc şi Sfântul Potir se află în centrul ultimei părţi. Întreaga Sfântă Liturghie este marcată de evenimentul mai presus de fire al Prefacerii Darurilor în Trupul şi Sângele lui Hristos.

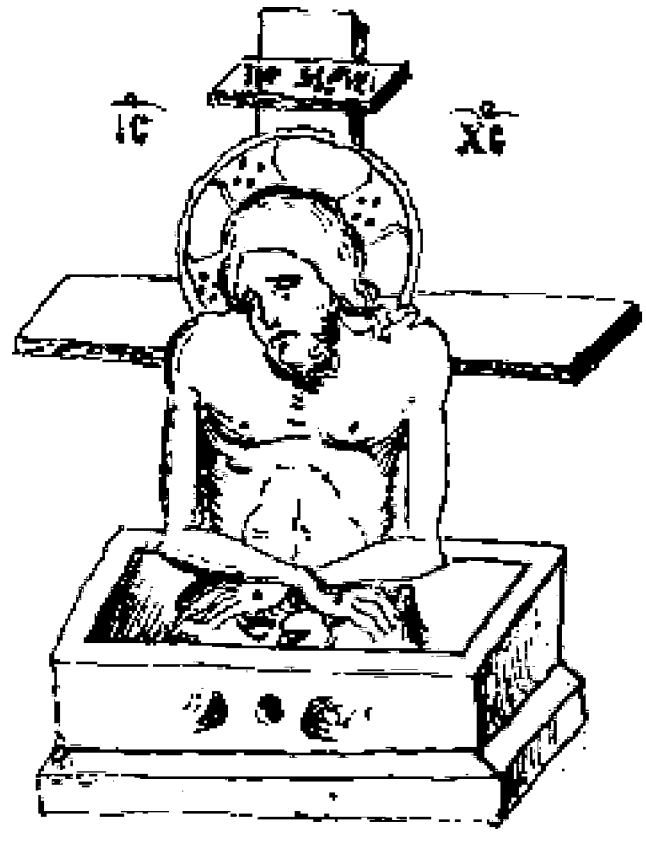

PRIMA PARTE

LITURGHIA CATEHUMENILOR

1. BINECUVÂNTATĂ ESTE ÎMPĂRĂŢIA TATĂLUI ŞI A FIULUI ŞI A SFÂNTULUI DUH...

Această primă rostire este o minune! Nu vă miraţi! Este o minune! În acelaşi timp, este o mărturisire de credinţă şi un adevăr al credinţei noastre ortodoxe caracterizat prin trei elemente:

- Semnul Sfintei Cruci făcut de preot cu Sfânta Evanghelie rostind: **Binecuvântată este...**
- Afirmarea dogmei Sfintei Treimi
- Proclamarea faptului că Treimea lui Dumnezeu înseamnă Împărăţia Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh.

Le vom analiza pe rând:

Primul: Odată cu formula **Binecuvântată este...,** se face cu Sfânta Evanghelie semnul Sfintei Cruci deasupra Sfintei Mese, în mod special, deasupra Sfântului Antimis, care este împăturit. Fără Sfântul Antimis nu se poate săvârşi Sfânta Liturghie şi, făcând parte din veşmintele sfinte, se sfinţeşte la târnosirea bisericii. De obicei, în partea de sus se cos sfinte moaşte, la fel cu cele care se pun la piciorul Sfintei Mese, la sfinţire. La rostirea formulei toţi pleacă adânc capetele şi aşteaptă să-i umbrească, precum norul luminos, binecuvântarea Sfintei Treimi.

15. Un preot spunea că a văzut odată la bătrânul său din Sfântul Munte, că atunci când a înălţat Evanghelia să rostească: „Binecuvântată este...", faţa lui a dobândit o frumuseţe negrăită, strălucitoare. Ochii lui clari şi luminoşi erau ca două mări nemărginite, albastre şi fericite. Chipul şi buzele lui se scăldau în lumina heruvimică[1].

---

[1] Din consemnările personale.

Fiind aplecaţi, facem semnul Sfintei Cruci, o dată, frumos şi corect, mulţumind în Acelaşi timp lui Dumnezeu. Închinarea trebuie făcută ori de câte ori se pronunţă Numele lui Dumnezeu: Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, al Maicii Domnului **Pe Prea Sfânta, Curata, Stăpâna noastră de Dumnezeu Născătoarea...,** şi în alte momente sfinte.

Al doilea: Prin această formulă introductivă ni se descoperă dogma Sfintei Treimi şi lucrarea Iconomiei divine. Această lucrare care acoperă întreagă Sfânta Liturghie este comună celor trei Persoane ale Sfintei Treimi, al Căror principiu este monarhic, Unul. După Sfinţii Părinţi „Cuvântul S-a făcut Trup prin bunăvoinţa Tatălui şi cu lucrarea Sfântului Duh". Această expresie treimică o întâlnim mereu la Sfânta Liturghie:

- La toate ecfonisele, precum doxologia mica: **Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh!; Că bun şi iubitor de oameni Dumnezeu eşti şi Ţie Slavă înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin**.
- În formula Trisaghionului: **Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pe noi.**
- Când se cântă **Aliluia** întreit.
- La Imnul serafimic; **Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot**.
- La finalul tuturor rugăciunilor de la Sfânta Liturghie şi de la celelalte Taine.

Formula treimică prezintă pe Dumnezeu în trei Persoane. Şi fiecare, Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh este Dumnezeu deplin şi nu parte din dumnezeire. Dumnezeu este Unul în Fiinţa unică şi nedespărţită, dar în trei Persoane ce alcătuiesc Sfânta Treime. Un Ipostas sau o Persoană se deosebeşte de cealaltă Persoană, dar toate trei rămân nedespărţite, neîmpărţite şi au împreună aceeaşi substanţă, fire, lucrare, părere şi iau aceeaşi hotărâre pe care o materializează. Persoanele au şi o voinţă comună, cu alte cuvinte sunt Unul în Trei şi Trei în Unul. Aceste adevăruri despre Treimea lui Dumnezeu trebuie acceptate până la capăt, cu preţul vieţii. În Sfânta Treime Tatăl este Dumnezeu, Fiul este Dumnezeu, Duhul Sfânt este Dumnezeu.

Apoi Tatăl este fără de început, Fiul de aceeaşi fiinţă cu El iar Duhul Sfânt de aceeaşi fiinţă cu Cel fără de început. Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh au acelaşi atribut: atotputernicia. În trisaghionul: „Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pe noi", apare Treimea divină, adică Tatăl este Cel Sfânt, Fiul, Cel puternic iar Duhul Sfânt, Cel fără de moarte.

Sfântul Grigorie Dialogul ne spune că dogma Sfintei Treimi este „stâlpul credinţei noastre"[2]. Fiecare Persoană are însă, un element distinctiv care se numeşte „însuşire ipostatică": Tatăl este nenăscut, Fiul născut iar Duhul Sfânt purces. Fiul se naşte din Tatăl, din veci, înainte de timp, într-un mod inexplicabil. El se naşte continuu, n-a fost moment când să nu Se fi născut. Cu toate acestea, S-a născut în timp „de la Duhul Sfânt şi din Maria Fecioara", în Persoana lui Iisus Hristos, Dumnezeu-Omul, fără tată ca om, şi fără mamă ca Dumnezeu. Duhul Sfânt purcede permanent, înainte de veci doar din Tatăl. Toate lucrările lui Dumnezeu, creaţia lumii, recreaţia, mântuirea au fost lucrarea celor trei Persoane: Tatăl a hotărât, Fiul a materializat iar Duhul Sfânt a desăvârşit.

Sfântul Atanasie cel Mare ne spune că: „Tatăl a făcut toate prin Fiul în Duhul Sfânt". [3] În Sfânta Scriptură există o mulţime de mărturii care combat credinţele eretice, îi întremează pe credincioşi şi le oferă hrană duhovnicească întăritoare. La Sinodul I ecumenic, Sfântul Spiridon ne-a dat un exemplu simbolic despre Treimea lui Dumnezeu, venind în faţa ereticului Arie cu o cărămidă pe care strângând-o cu forţă în mâna, de deasupra a ieşit focul, de dedesubt apa iar în mâna lui a rămas pământul. Cele trei elemente din cărămidă erau unite în chip nedespărţit. Ca să înţelegem mai bine Taina Sfintei Treimi să luăm aminte la troparul Bobotezei: „În Iordan botezându-Te Tu Doamne, închinarea Treimei s-a arătat, căci glasul Părintelui a mărturisit Ţie, Fiu iubit pe Tine numindu-Te. Şi Duhul în chip de porumbel a adeverit întărirea cuvântului". La Botezul Domnului, Sfânta Treime s-a descoperit

---

[2] Sfântul Grigorie Teologul „Despre dogma şi statutul episcopilor", Logos, Colecţia PSB vol. 4, pag. 277.

[3] Marele Atanasie, „Epistola către Serapion, episcopul de Tmoueos", PG 26, 596A

lumii, ca oamenii să vadă şi să creadă în închinarea şi slujirea adevărată a lui Dumnezeu, Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh.

16. În anul 1910, un băieţel de 12 ani din Paleoseli Konitis, un sat mic din Epir, s-a trezit în dimineaţa de Bobotează, în jurul orei 4 şi a ieşit în curte. Toate erau acoperite de zăpadă şi frigul era foarte puternic. După ce a deschis poarta şi a făcut un pas, a îngheţat de uimire şi de admiraţie. A văzut întreaga natură răsturnată, adică cu susul în jos, munţii, casele, copacii, chiar şi cerul plin de stele era răsturnat. Ramurile copacilor erau jos iar rădăcinile deasupra. Acoperişurile şi cărămizile caselor erau desubt iar temeliile deasupra, la fel prejmuirea curţilor şi munţii, iar râul curgea invers. Dar de ce să ne mirăm, oare Biserica nu ne vorbeşte despre venirea acestei zile triumfătoare în care Iordanul s-a întors înapoi"? Când copilul şi-a revenit oarecum din dulcea uimire, s-a întors ca să intre în casă şi a văzut că toate erau normale. Imediat însă a ieşit şi iată lumea era răsturnată, aceeaşi imagine anterioară de nedescris, într-o atmosferă de linişte, neobişnuită, o revărsare abundenţă de lumină! Nu era de la zăpada albă care acoperise în mare măsura totul, nici de la cerul limpede cu mulţime de stele, era altceva care robea simţurile şi sufleţelul acestui băieţel. A fost prima şi ultima experienţă, ea nu s-a mai repetat până la moartea lui, la vârsta de 84 de ani. Acel băieţel de 12 ani a fost tatăl meu. Oare în câte rânduri sufletele neîntinate şi curate au văzut această neobişnuită imagine a firii răsturnate? De cele două sau trei ori când tatăl meu mi-a povestit această întâmplare, aproape cu aceleaşi cuvinte, glasul lui era tăcut, smerit iar din ochi îi curgeau continuu lacrimi de evlavie şi teamă"[4].

Dacă noi, toţi preoţii de astăzi şi credincioşii noştri am avea nevinovăţia acelui copil, cu siguranţă că Dumnezeu ne-ar fi dăruit acea strălucire cerească, acea descoperire divină a adevărurilor înfricoşătoare şi mântuitoare care se întâmplă în Marea Taină a Euharistiei. Adevărul despre dogma Sfintei Treimi depăşeşte puterile minţii omeneşti (ceea ce nu înseamnă că nu trebuie să vorbim despre credinţa noastră) Aceasta fiind limitată şi neputincioasă, nu poate cuprinde nemărgini-

[4] Din consemnările personale.

rea lui Dumnezeu. Îi rămâne să-L cinstească, să I se închine, să-I slujească lui Dumnezeu Celui în Treime închinat.

17. Această învăţătură despre Sfânta Treime, Fiinţa neapropiată, neîmpărţită, Însuşirile ipostatice ale Persoanelor l-a preocupat zi şi noapte pe egumenul unei mânăstiri. Într-o seară cu cerul înstelat şi senin, obosit de studiu, râvnă şi căutare, a ieşit din mânăstire să se plimbe, bucurându-se de liniştea nopţii şi zicând rugăciunea: "Doamne Iisuse Hristoase miluieşte-mă pe mine păcătosul"! Mergând aşa, s-a îndepărtat de mânăstire şi, după aproximativ o jumătate de oră, a întâlnit o stână de oi. „Ce ciudat! Şi-a zis în sinea lui, avem lângă mânăstire o stână de oi şi eu nu ştiam"! A luat aminte şi la ciobanul stânii care făcea ceva curios: ridica mâna către cer arătând aici şi acolo, iar după aceea se apleca şi scrijilea ceva pe pământ. Făcea aceasta de suficient timp şi egumenul, curios, s-a apropiat şi l- a întrebat:

- Omule al lui Dumnezeu, ce faci aici, noaptea?

- Părinte, eu număr stelele şi scriu pe pământ câte am numărat. După aceea, ridic iar mâna, număr şi iar scriu, iar la sfârşit fac adunarea.

- Măi omule binecuvântat, vrei să numeri stelele!? Dar sunt miliarde şi miliarde, poţi să reuşeşti tu aceasta?

- Dar adevărurile lui Dumnezeu pe care tu le măsori şi le cauţi pot fi măsurate? Le poate mintea ta cuprinde, părinte?

Şi îndată ciobanul şi stâna au dispărut din faţa lui. Smerit şi cu capul plecat, egumenul s-a întors la mânăstire zicând: Bine mi-a făcut! Bine mi-a făcut...![5]

Adevărurile divine nu se studiază, ci se descoperă cu raţiunea curată şi luminată: „Întru curăţenia şi smerenia inimii". Iar dacă voim să interpretăm un text al Sfintei Scripturi să alergăm la Părinţii Bisericii şi nu ne vom rătăci, aşa cum fac ereticii de orice natură.

Al treilea element al acestei formule este faptul că lăudăm, binecuvântăm şi preamărim cu toate puterile noastre Împărăţia Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh, adică ne arătăm admiraţia şi iubirea noastră pentru Împărăţia Treimii divine. În această Împărăţie vom trăi veşnic şi fără ea nu putem vieţui pe pământ. Nu este Împărăţia conducătorilor lumeşti

---

[5] Din consemnările personale.

care au putere, bogăţie, bani, cunoştinţe, înţelepciune lumească, stăpânire prin forţă, ci una ce cuprinde lumea întreagă, materială şi spirituală, precum şi pe toţi credincioşii creştini, care se află pe pământ şi-n cer şi alcătuiesc Biserica.

Vorbim în primul rând, despre Împărăţia lui Dumnezeu în lumea materială, adică de toate creaturile văzute care sunt în cer, pe pământ şi în mare, de la universul stelar până la organismul cel mai mic. Apoi despre Împărăţia lui Dumnezeu în lumea spirituală a tuturor puterilor îngereşti. Un părinte cândva, auzind îngerii cântând în timpul Sfintei Liturghii, n-a rezistat şi a leşinat. Într-adevăr, psalmodia cerească nu se ascultă cu urechi omeneşti, iar dacă da, o facem doar atât cât rezistăm, ca să nu murim. În al treilea rând, Împărăţia lui Dumnezeu se întinde şi asupra oamenilor din lumea aceasta. Creatorul Stăpâneşte peste aceia care cred cu adevărat în Sfânta Treime, în Întruparea Domnului nostru Iisus Hristos, în divinitatea şi umanitatea Lui. Dar nu numai asupra celor care cred, mărturisesc şi slujesc Lui, ci şi asupra celor care împlinesc cu credincioşie poruncile Lui şi cultivă virtuţile. El stăpâneşte inimile oamenilor "căci Împărăţia lui Dumnezeu este în mijlocul nostru"[6]

De multe ori, omul gustă din Împărăţie, de aceea vă conjur să vă rugaţi, să cercetaţi, să ţineţi poruncile, să mergeţi la Biserică, să vă spoviediţi şi să vă împărtăşiţi cu Sfintele Taine pentru a vă învrednici de aceasta. Desigur ne întrebăm: cine este Dumnezeul nostru? De ce credinţa noastră este diferită de celelalte? De ce Biserica vorbeşte despre un Dumnezeu în Treime, autentic, Care a venit pe pământ ca Dumnezeu şi Om?

Pentru toate aceste descoperiri trebuie să înălţăm următoarea rugăciune: **Prea Sfântă Treime miluieşte-ne pe noi, Doamne curăţeşte fărădelegile noastre, Sfinte cercetează şi vindecă neputinţele noastre pentru numele Tău cel Sfânt**.

Arhanghelul Gavriil vorbeşte Fecioarei Maria despre Împărăţia lui Dumnezeu: „...şi Împărăţia Lui nu va avea Sfârşit",[7] iar Iisus Hristos şi-a început activitatea pe pământ

---

[6] Luca 17, 21.

[7] Luca 1 , 33.

cu cuvintele: „Pocăiţi-vă, că s-a apropiat Împărăţia cerurilor "[8]. Astfel, aflăm că Dumnezeu are Stăpânire şi asupra „duhului înşelăciunii, asupra satanei, care robeşte ca un stăpânitor al întunericului acestui veac"[9] sufletele oamenilor. Ne-o arată şi cele trei ispitiri de pe muntele Carantaniei, unde Împăratul Hristos l-a învins pe diavol, apoi din minunea cu demonizaţii, când a poruncit diavolilor şi aceştia L-au ascultat.

Împărăţia Sfintei Treimi se arată, însă, în toată măreţia ei la Sfânta Liturghie, unde comuniunea Persoanelor Treimice devine şi comuniunea credincioşilor, o relaţie de iubire între Biserica Luptătoare, Biserica Triumfătoare şi întreaga Biserică a lui Dumnezeu.

Credincioşii, văzând această măreţie, pot să strige plini de recunoştinţă împreună cu preotul, despre cele înalte, referitoare la Sfânta Treime pomenite în rugăciunile Sfintei Liturghii.

Din nefericire, însă, noi creştinii ortodocşi lăsăm Împărăţia lui Dumnezeu pentru a deveni robi ai împărăţiei diavolului, ai satanei. Cum a devenit pământul lui Dumnezeu iad, iar binecuvântarea blestem? Răspunsul îl ştim fiecare: din cauza păcatelor noastre. De fiecare dată când păcătuim, încălcăm porunca lui Dumnezeu, oricare din ele (chiar şi când nu facem răbdare, căci ni se spune: „Aţi auzit de răbdarea lui Iov şi de sfârşitul hărăzit lui de Domnul")[10]. În acel moment Împărăţia întemeiată de Dumnezeu în interiorul nostru devine iad. Această Împărăţie binecuvântată ne aminteşte despre întreita slujire a Domnului: arhierească, profetică şi împărătească. Este necesar să explicăm un verset din Evanghelia Sfântului Luca (XII, 37), care ne introduce tulburător în tainele nepătrunse ale Împărăţiei, mai ales la modul în care Domnul ne-o oferă. Versetul ne spune concret, ceva mai mult decât înfricoşător: Hristos Domnul şi Împăratul, va deveni unul dintre noi, va purta veşmântul slujirii, aşa cum purtau cândva cei robiţi. Ne va aşeza pentru totdeauna întru fericirea Împărăţiei cerurilor şi va trece prin faţa fiecăruia, slujindu-l.

---

[8] Matei 4, 17.
[9] Efeseni 6, 12.
[10] Iacov 5, 11

Ce ne va oferi? Ce daruri cereşti, negrăite ne va da? El ne va descoperi Tainele Împărăţiei Lui şi ne va îmbrăca în slava Lui cerească pentru totdeauna. Merită să pierdem toate acestea pentru satisfacerea în mică măsură a unor patimi? Raţiunea omului se blochează în faţa acestei imagini, mintea se minunează şi se pierde. Nu ne este suficientă viaţa de pe pământ, ca să pricepem cu mintea adâncimea acestui verset din parabolă. Izbăvitorul slujeşte celor pe care i-a salvat cu Jertfa de pe cruce! El plăteşte greşelile noastre, ale celor care L-am răstignit şi nu numai că nu ne trimite pedeapsă pentru aceste răutăţi, dar ne umple şi de daruri!

Aceste vestiri cereşti ale lui Dumnezeu sunt de nedezlegat pentru mintea omenească. Ochii noştri vor privi şi se vor desfăta de Ziua cea mare şi vestită, pregătită pentru toţi credincioşii care vor câştiga Împărăţia. De aceea, să ne rugăm mult să lucrăm virtuţile, să îndurăm, să cercetăm Scripturile, să nădăjduim, să miluim pe ascuns şi să facem pomeni celor adormiţi.

La formula: **Binecuvântată este...,** poporul răspunde cu **Amin.** Cuvântul nu este grecesc şi-l întâlnim de multe ori în Sfânta Scriptură şi în timpul Sfintei Liturghii. Când se află la începutul frazei şi se repetă de două ori indică faptul că ceea ce auzim este adevărat: „Amin, amin, vă zic vouă", adică cuvântul pe care vi-l spun este adevărat şi sigur. Dacă **Amin**-ul se află la sfârşitul frazei, el exprimă o certitudine care va urma sau cel mai des o urare. Se traduce prin: aşa să fie, aşa să se întâmple. Rostindu-l ne rugăm din toată inima ca ceea ce am zis înainte să devină realitate.

În perioada creştină primară, **Amin** rosteau toţi cei care se aflau în Biserică, bărbaţi, femei, copii şi cuvântul răsuna ca un tunet puternic.

2. ECTENIA MARE: *CU PACE, DOMNULUI SĂ NE RUGĂM*

Era un părinte ieromonah, Ghedeon Kavsocalivitul, care slujea în fiecare zi şi făcea de multe ori sărindare (slujea patruzeci de zile la rând) Liturghia pentru cei adormiţi.

18. Pe când încă muncea ca lucrător la Sfântul Munte promisese lui Dumnezeu să devină călugăr. A neglijat însă promisiunea şi a plecat în lume, în satul lui. Într-o dimineaţă, în drum spre Biserică a primit o palmă nevăzută, o lovitură în faţă: „Nu este locul tău aici", a auzit un glas din cer. A părăsit lumea şi deşertăciunea ei şi a mers să vieţuiască în coliba Sfântului Acachie.[11]

Această pălmuială a părintelui Ghedeon Kavsocalivitul îmi aminteşte despre o altă povestire asemănătoare.

19. Un preot în vârstă de 35-40 de ani era neglijent în îndatoririle lui, la slujbele de seară şi dimineaţă şi, mai ales, la Sfânta Liturghie. De aceea, încetul cu încetul, a început să decadă sufleteşte. Odată în timpul Prefacerii Sfintelor Daruri din timpul Sfintei Liturghii, a început să caşte. Întrerupsese rugăciunile şi căsca. Atunci a primit o palmă puternică peste faţă, palmă care a răsunat în mica biserică în care slujea. În acelaşi timp, a auzit şi o voce aspră spunându-i: „Ajunge, încă mai dormi? Ia seama la sufletul tău care se scurge şi opreşte-te"! Obrazul lui a rămas pentru câteva zile vânăt şi se vedeau urmele degetelor. Cuvântul „scurgere" îi amintea deseori de femeia cu scurgere de sânge (Sfânta Veronica de mai târziu) şi, de atunci, în fiecare zi citea pericopa evanghelică respectivă. Dobândise o teama sfântă, ca şi femeia cu scurgere de sânge care, tremurând, se atinsese cu mâna de vârful hainei Domnului şi „îndată s-a oprit curgerea sângelui

---

[11] Monahul Moise Aghioritul, „Povestirile aghioritice ale lui Ava Ioachim", Tesalonic, 1889, pag. 152

ei"[12]. *Iar de atunci preotul a slujit ca şi cum ar fi fost ultima Sfântă Liturghie*[13].

Am putea să spunem că fiecare suflet care vine în Biserică să liturghisească are „scurgere", dar izvorâtă din păcat. Aici va afla milă, iubire şi compătimire, harul bogat al Sfintei Treimi şi binecuvântarea Domnului. Prin Sfânta Împărtăşanie creştinul găseşte vindecare, căci nu atinge doar vârful hainelor Lui, ci mănâncă Prea Sfântul Lui Trup şi bea Sfântul Lui Sânge. Şi de aici unirea, bucuria, viaţa, înălţarea, învierea. Dorinţa noastră este deci, să-L cunoaştem, să-L atingem şi să-L gustăm. Ceva asemănător ne va spune şi preotul acela care a primit pălmuiala: „Eu intru în Biserică la fel ca femeia cu scurgere de sânge, simt lovitura şi curgerea sufletului meu, trăiesc acelaşi lucru în momentul Prefacerii Cinstitelor Daruri: o apropiere, o unire şi un cutremur cauzat de lovitură."

Femeia aceea, ca orice om suferind, aleargă imediat să se roage, să atingă rasa, epitrahilul preotului. În Biserică însă, Hristos aleargă lângă noi, se smereşte mult, caută întâlnirea nu numai cu preotul păcătos, ci personal, cu fiecare credincios. Dacă femeia a întins cu o oarecare ezitare mâna să-L atingă pe Domnul, noi preoţii facem ceva mult mai îndrăzneţ şi mai cutremurător: Îl purtăm în mâini, Îl înălţăm şi-L împărţim. Mă îndoiesc că femeia şi ucenicii ar fi cutezat să facă ceva asemănător. Ei ar fi plâns, ar fi căzut cu faţa la pământ şi ar fi strigăt precum Apostolul Petru: „Ieşi de la mine Doamne, că sunt om păcătos"[14].

Preotul acela a zis în sinea lui: „Am mâncat bătaie şi încă nu-mi revin, nu sunt strivit, nu cad la pământ, nu dispar... o, Dumnezeule, iartă-mă...".

Noi, preoţii slujim Jertfa cea fără de sânge şi trebuie să strigăm: „Doamne, miluieşte". Aş îndrăzni să spun, fără falsă smerenie că, mâinile mele păcătoase frâng şi împart Prea Curatul Trup şi rugându-mă, bâigui: „Doamne miluieşte". Sunt preot slujitor şi din acest Sfânt Trup şi Sânge hrănesc toate sufletele, inclusiv pe al meu. Este Pâinea nemuritoare a

---

[12] Luca 8, 44.

[13] Din consemnările personale.

[14] Luca 5, 8

sufletelor care hrăneşte, care dă putere şi viaţă, sfinţeşte şi înviază. În această slujire fără egal, care depăşeşte puterile mele, strig mereu: „Doamne miluieşte! "Sunt slujitorul Domnului, citesc rugăciunile şi Acela face ascultare de mine şi Se coboară prin Duhul Sfânt pe pământ. Îl ofer din Sfântul Potir credincioşilor şi prin El unesc pe creştini cu Dumnezeul cel veşnic, cu eternitatea şi nemurirea. „Doamne miluieşte"! Prin mâinile, buzele, ochii mei, Dumnezeu Se dăruieşte deplin (ca oricărui preot şi episcop) ca să sfinţească Jertfa cea fără de sânge. Mă cinsteşte pe mine mai mult decât duhurile slujitoare: Îngerii, Arhanghelii, Heruvimii şi Serafimii. „Doamne miluieşte"! Mare şi nepreţuit este darul preoţiei, dar vai de mine dacă nu mă veţi pomeni în rugăciunile voastre! „Doamne miluieşte".

- **Cu pace Domnului să ne rugăm!**

Este prima cerere a Ecteniei celei mari care urmează după **Binecuvântată este...** . Această Ectenie cuprinde aproape toate cererile din viaţa omului, în special cele pentru pace îndelungată. Este prima prezenţă a Bisericii înaintea lui Dumnezeu şi în toate nevoile pământeşti şi împrejurările concrete ale vieţii omului.

Primele trei cereri sunt pentru pace, pentru că ea este oxigenul, aerul neinfestat în care vieţuieşte poporul lui Dumnezeu, Biserica.

Avem nevoie de pace în suflete şi apoi între noi: prieteni, copii, părinţi, fraţi, casnici, rude apropiate. Ea este indispensabilă şi, având-o în inimă, o avem şi între noi.

Episcopul când intră în Biserică să slujească la Vecernie, la Utrenie, sau la Sfânta Liturghie, rămâne în mijlocul Bisericii şi nu urcă în scaun decât după ce face semnul Sfintei Cruci asupra poporului, zicând în sinea lui: „Pace tuturor". Când în inimă nu există pace, ci răutate şi ură, nu putem aduce nici slujbe, nici ofrande la Biserică. Cu atât mai mult, nu ne putem împărtăşi şi vai de inimile acelea care nu se înmoaie cu părerea de rău, cu iertarea şi cu iubirea. În Martirologiul Bisericii noastre se relatează un caz cutremurător:

20. În vremea prigoanelor, doi creştini erau certaţi. îşi aduseseră injurii, îşi spuseseră cuvinte grele şi nu vorbeau unul

cu celălalt. Unul se chema Nichifor, iar celălalt Saprichie, care era şi preot. Idololatrii, în urma unui denunţ, l-au prins pe Saprichie împreună cu alţi creştini şi l-au întemniţat. Nichifor, aflând, a alergat la închisoare, a îngenuncheat în afară gratiilor şi a zis:

-Saprichie, iartă-mă. Acum, când ţi se apropie martiriul, iartă-mă.

-Nu, nu te iert! A zis acela.

Au intervenit ceilalţi tovarăşi de suferinţă şi l-au rugat:

-Iartă-l, Saprichie.

-Nu, mi-a făcut un rău atât de mare, încât nu-l iert.

A venit momentul când au adunat martirii şi i-au dus legaţi la locul execuţiei. În urma lor se afla Nichifor.

- Iartă-mă, Saprichie, îl ruga Nichifor.

- Nu te iert!

Atunci s-a întâmplat ceva înspăimântător: când capetele martirilor căzeau sub săbiile călăilor şi a venit rândul lui Saprichie ca să-L mărturisească pentru ultima dată pe Hristos şi să fie decapitat, el şi-a pierdut curajul şi a apostaziat. Harul divin îl părăsise pentru că în inima lui nu stăpânea iubirea, părerea de rău şi iertarea. Nichifor, când l-a văzut apostaziind, a alergat să-i ia locul. A mărturisit că este creştin şi a fost decapitat, devenind astfel martirul Bisericii noastre[15].

Aşadar, cel care avea ură şi inima împietrită, a fost îndepărtat de Dumnezeu şi jertfa lui nu a fost primită. A fost lipsit de har, adică de puterea Dumnezeiască şi n-a mai putut să mărturisească. Celălalt, care a dat dovadă de iubire, a fost binecuvântat de Dumnezeu, iar jertfa lui a fost acceptată. La fel şi jertfele şi ofrandele noastre către Dumnezeu nu pot fi primite, dacă răutatea, lipsa milosteniei şi neiertarea ne robesc inima. De aceea, în vremea Liturghiei nu trebuie să ne tulbure gândurile duşmănoase de orice natură, răzbunarea, plânsetele şi răzvrătirea faţă de Dumnezeu. Prin urmare, să avem pace, chiar când cele mai mari fărădelegi ale lumii ne rănesc şi ne asaltează, să avem pacea lui Hristos faţă de toţi oamenii.

---

[15] Augustin Kantiotul, Mitropolitul Florinei, „La Sfânta Liturghie", op. cit., pag. 44

Din nefericire, de multe ori în biserici creştinii nu-şi vorbesc, nu se salută cu persoane care pot fi părinţii, copiii, nurorile, soacrele, rudele sau fraţii lor. Intră în locaşul Sfânt cu ură, ies şi trăiesc cu ea până la moarte. Aşadar, să le spunem, să-i învăţam că oricâte ofrande aducem şi oricâte lumânări aprindem, oricâte Liturghii şi milostenii facem, nu ne folosesc la nimic[16].

Păcatul produce în interiorul omului confuzie, iar prin duritate şi încăpăţânare, care sunt păcate de moarte, creştinul devine duşmanul lui Dumnezeu, al aproapelui pe care-l umple de tulburare şi răutate şi propriul duşman, pierzându-şi pacea.

- **Cu pace Domnului să ne rugăm!**

Trăim în pacea lui Hristos pentru că El a dăruit-o lumii prin Jertfa de pe Cruce. Noi o câştigăm prin pocăinţă şi atunci Iisus Hristos ne trimite acolo unde domneşte pacea Lui: „Mergi în pace”[17]. Ne îndreaptă spre Biserica Lui care este locul de refugiu şi palatul păcii. Aici, cu mijlocirile Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, ale tuturor sfinţilor şi îngerilor, sufletul nostru în pace deplină, datorată rugăciunii curate a Duhului Sfânt, Îl poate contempla pe Dumnezeu. Mai simplu, prin pace, sufletul trăieşte în Împărăţia Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh.

- **Doamne miluieşte!**

Răspunsul poporului la fiecare cerere a Ecteniei Mari este: **Doamne miluieşte**. Fiind cea mai scurtă rugăciune a Bisericii, cea mai concentrată şi mai cuprinzătoare, ea spune totul şi face minuni. În Cartea *Constituţiile Apostolilor* care cuprinde învăţături orale, tradiţii, hotărâri ale Apostolilor despre problemele Bisericii, se subliniază în mod special că la Sfânta Liturghie, **Doamne miluieşte** trebuie să se spună de toţi copiii împreună[18]. Sfânta Liturghie nu se săvârşea fără copii! Nu suntem protestanţi, nici romano-catolici, dar oare copiii nu sunt şi ei mădulare ale Trupului lui Hristos, nu sunt

---

[16] Augustin Kantiotul, op. cit., pag. 46

[17] Luca 7, 50

[18] Sfânta Mitropilie a Serbiei şi Kozanului, „Sfânta Liturghie, cuvânt ziditor”, Kozani, 1982, pag. 26.

membrii Bisericii? Când eram mic, prin anii 1930-1940, mamele îşi aşezau copii pe solee, băieţii în dreapta şi fetiţele în stânga, în linişte şi ordine, iar în spate se afla poporul, separat bărbaţi şi femei. Porunca aceasta despre copii ne arată clar care era duhul Jertfei ortodoxe, ne prezintă o atmosfera de simplitate şi nevinovăţie copilărească, care demonstrează cât de mult este păgubită Biserica prin lipsa copiilor.

Liturghia dumnezeiască nu este o ceremonie simplă, o recepţie sau un spectacol, într-o casă de adunare protestantă, ci o ierurgie, Taina, Jertfa, o minune la care trebuie să participăm cu toţii, ca Trup Tainic al lui Hristos. Copiii trebuie să fie şi ei prezenţi, „...a lor este Împărăţia cerurilor”[19]. La cererile preotului slujitor poporul răspunde prin copii **Doamne miluieşte,** cere mila prin aceştia, deoarece cei mari nu rezistă înaintea dreptăţii lui Dumnezeu, din cauza păcatelor lor. De aceea, prin glasul acestor copii nevinovaţi, roagă fierbinte pe Mântuitorul Hristos să-şi arate îndurarea şi iubirea sa de oameni. Nu ştiu ce curent pietist apusean s-a impus după 1948 şi am scos copiii din Biserica, iar această greşeală o plătim şi acum. Revenind la Ectenia Mare, preotul prin ea cheamă pe credincioşi să se roage pentru multele nevoi pe care le au în viaţă. Credincioşii cer însă numai mila.

Cu pace Domnului să ne rugăm...
Doamne miluieşte
Pentru pacea de sus...
Doamne miluieşte
Pentru pacea a toată lumea...
Doamne miluieşte
Pentru Sfântă Biserica aceasta...
Doamne miluieşte
Pentru cei ce călătoresc, sunt bolnavi, se ostenesc, sunt în robie, în aer, stăpâniţi de duhuri necurate...
Doamne miluieşte

Facem mii de cereri iar răspunsul este mila, pentru că cerând-o, căutăm de fapt Împărăţia promisă de Domnul Iisus Hristos şi dobândim toate: „Căutaţi mai întâi Împărăţia lui

---

[19] „Constituţiile Apostolilor”, cartea a 8-a, VEPES, vol. 2, pag. 150

Dumnezeu şi toate celelalte se vor adăuga vouă”[20]. Să o căutăm în lucrările şi în viaţa noastră. Dumnezeu ascultă acel **Doamne miluieşte** al nostru, în funcţie de curăţenia şi nevinovăţia noastră interioară. Dacă săvârşim răul şi rămânem nepocăiţi şi în stare de păcat, putem striga de mii de ori, că nimic nu ne foloseşte.

Doamne miluieşte face minuni doar în stare de curăţie şi acest lucru îl întâlnim de mai multe ori în Sfânta Evanghelie:

- „Miluieşte-ne, Doamne, Fiul lui David”, au strigăt cei doi orbi care se aflau la marginea drumului şi îndată au văzut[21].
- „Iisuse, Învăţătorule, fie-Ţi milă de noi...”, au strigăt cei zece leproşi de la marginea cetăţii şi „mergând s-au curăţat”[22].
- „Doamne, miluieşte-l pe fiul meu că este lunatic”, L-a implorat pentru fiul său nefericitul tată şi Domnul a făcut minunea. [23]
- La Marea Tiberiadei, când i-a apucat furtuna, ucenicii s-au înfricoşat de mărimea valurilor şi, înspăimântaţi, L-au trezit pe Domnul spunându-I: „Doamne, mântuieşte-ne că pierim”[24]. Iar Domnul S-a ridicat, a certat vânturile şi marea învolburată, şi minunea s-a întâmplat.
- Femeia cananeancă se ruga în urma lui Hristos: „Miluieşte-mă, Doamne Fiul lui David, fiica mea este rău chinuită de diavol”, şi după ce Domnul a încercat credinţa ei, ca să dea exemplu neamurilor până astăzi, a săvârşit minunea şi i-a zis: „O femeie, mare este credinţa ta, fie ţie după cum voieşti”[25]. Acest **Doamne miluieşte,** este fundamentul în teologia rugăciunii curate a inimii.

21. Cândva, un suflet mi-a povestit ceea ce i s-a întâmplat în timpul unei rugăciuni de noapte. Se ruga cu metanii şi chema numele Domnului Iisus: „Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă pe mine păcătosul” . A făcut această rugăciune timp de patru ore,

---

[20] Matei 6, 33.
[21] Matei 20, 30
[22] Luca 17, 13-14
[23] Matei 17, 15
[24] Matei 8, 25
[25] Matei 15, 22-28

aplecat şi cufundat în cămara inimii sale. La un moment dat, în starea de linişte sufletească, a apărut în faţa lui în extaz, diavolul în persoană, care a îngenunchiat şi i-a zis:

- Te rog să nu mai pronunţi acest nume (diavolul care este spaima şi cutremurul creştinilor, al celor slabi şi puţini credincioşi, îngenunchează şi se roagă să nu mai pronunţe Numele lui Hristos!) şi-ţi voi da toată slava, stăpânirea şi puterea. Şi pentru că era vorba despre o persoană tânără, a adăugat: şi iubiri multe se vor târî la picioarele tale, numai nu pronunţa acest Nume[26].

În timpul Sfintei Liturghii **Doamne miluieşte** ne arată trei lucruri:

- Slujba se săvârşeşte nu doar de preot, ci şi de popor şi, în mod special, de cei mai buni, copiii nevinovaţi.
- Mărturisim că toate cele de care avem nevoie, cereşti şi pământeşti, le primim în dar de la Dumnezeu.
- Fără mila divină nu există mântuire.

Distanţa uriaşă dintre omul păcătos şi Dumnezeu n-o umple nimic altceva, decât mila dumnezeiască, nici lucrările, virtuţile, postirile, privegherile, mătăniile şi milosteniile noastre. Nimic altceva nu L-a obligat pe Dumnezeu să ne mântuiască, să coboare din cer, să Se facă om, să sufere, să Se răstignească, să învieze întru slavă, decât mila Sa atotsfântă. De aceea **Doamne miluieşte** este rugăciunea cea mai caldă, cea mai eficientă şi mai scurtă, a celor mici şi a celor mari, care se invocă continuu la Sfânta Liturghie. Aceste gânduri exprimă poziţia noastră faţă de Dumnezeu şi faţă de Taina mântuirii noastre.

*22. În 1979, la Biserica Sfântului Constantin din Pireu s-a făcut Sfânta Liturghie exact de ziua pomenirii Sfântului Nectarie. A slujit un preot împreună cu diaconul bisericii. La sfârşit au zis: „**Pentru rugăciunile...**", au împărţit anafura, iar lumea a plecat. Preotul a întârziat puţin ca să încheie, să-şi aşeze veşmintele şi altele, la fel şi diaconul. În final au ieşit din biserică, şi afară la poartă îi aştepta o creştină cunoscută, evlavioasă, dar zbuciumată sufleteşte:*

---

[26] Din consemnările personale

- Ce faci aici, pe cine aştepţi? a întrebat-o preotul.

- Aştept să iasă Stăpânul care a slujit împreună cu voi, ca să iau binecuvântare. Vreau mult să-l întâlnesc. Unde este părinte? Chipul lui strălucea tot!

Preotul a înlemnit, dar din fericire, a avut inspiraţie de moment şi i-a răspuns:

O, săraca de tine, acum o oră a plecat pe uşa de la Sfântul Altar. Femeia plecând se închina continuu şi zicea: Doamne miluieşte! Doamne miluieşte! Doamne miluieşte! Dar ce episcop a fost acela[27]?

Să cerem deci mila Domnului cu timp şi fără timp, pentru noi înşine, pentru copii, rude, prieteni şi pentru toţi creştinii ortodocşi, căci doar ea poate salva ţara noastră şi pe noi. **Doamne miluieşte** şi nu uitaţi să cereţi milă şi pentru mine.

În continuare, ne îndepărtăm puţin şi vorbim despre aprinderea candelelor la icoanele din biserică şi în casele noastre. Nicolae Velimirovici, episcopul Ohridei aminteşte şapte motive pentru care aprindem candela:

- Ne aminteşte faptul că lumina este credinţa noastră. Hristos a spus: „Eu sunt lumina lumii”[28], iar flacăra candelei simbolizează lumina cu care Hristos ne înseninează sufletele.
- Ne aminteşte faptul că viaţa trebuie să fie luminoasă, precum a sfinţilor, pe care Apostolul Pavel îi numeşte „fiii luminii”[29].
- Faptele întunecate, amintirile şi dorinţele noastre rele vor fi cercetate în lumină de aceea trebuie să revenim pe drumul luminii Evangheliei ca să se plinească cuvântul scris: „Aşa să strălucească lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă faptele voastre bune şi să preamărească pe Tatăl vostru Cel din ceruri”[30].
- Ne aminteşte de rugăciunea continuă, de câte ori este aprinsă trebuie să ne rugăm.
- Este spaima puterilor întunericului care ne atacă cu o viclenie aparte, înainte de ceasul rugăciunii şi vor să îndepărteze

---

[27] Din consemnările personale
[28] Ioan 8, 12
[29] Efeseni 5, 8
[30] Matei 5, 16

gândul nostru de la Dumnezeu. Demonii iubesc întunericul şi se înspăimântă în prezenţa luminii lui Hristos a credincioşilor.

- Este simbolul jertfei de sine. Precum uleiul arde împreună cu fitilul candelei, aşa şi voinţa noastră arde împreună cu flacăra iubirii pentru Hristos şi se supune întotdeauna voinţei divine.
- Învăţăm că aşa cum candela exterioară nu se aprinde fără mâinile noastre, la fel şi flacăra interioară a inimii nu ia foc fără „mâinile" lui Dumnezeu. Strădaniile virtuţilor noastre sunt simbolizate de arderea materială, de fitil şi de ulei, care, ca să se aprindă şi să lumineze au nevoie de flacăra Duhului Sfânt.

Aprinderea candelei cu ulei este o mică jertfă, un semn şi o dovadă a recunoştinţei şi iubirii pe care o datorăm lui Dumnezeu pentru marea Sa Jertfă făcută pentru noi. Prin aceasta şi prin rugăciune să-i mulţumim pentru viaţa, sănătatea, mântuirea şi pentru toate câte ne-a dăruit iubirea Lui divină, fără margini. Folosim ulei de măsline, ca să ne amintim de rugăciunea lui Iisus în grădina Ghetsimani, care era o plantaţie de măslini. Un fapt autentic, care are legătură directă cu candela este următorul:

23. Era ajunul sărbătorii Bunei Vestiri, 24 martie 1942, şi mă aflăm la Drama, un loc cu o semnificaţie aparte pentru mine. Ocupaţia străină era bulgară. Lipsurile, bolile şi foamea luaseră proporţii înspăimântătoare şi moartea secera în fiecare zi mici şi mari, dar, în special, copii. Printre rudele mele era şi o mătuşă mai de departe, văduvă cu cinci copii. Pe soţul ei îl uciseseră ocupanţii cu şase luni înainte, în măcelul din 29 septembrie 1941. De mâncare nu aveau, decât puţin ulei şi un ciurel de mălai. În acea dimineaţă femeia s-a gândit că a doua zi, de Bunavestire, avea mâncare mult mai puţină pentru copii: 100 de grame de mălai şi un deget de ulei. Deodată, privirea ei s-a îndreptat spre candela stinsă, care era agăţată înaintea icoanei şi atunci a încolţit în sufletul ei întrebarea: să păstreze uleiul pentru copiii ei flămânzi sau pentru candela de la icoană? Hotărâtă, însă, şi-a făcut cruce şi a zis către Maica Domnului: „Prea Curată Fecioară, eu îţi voi aprinde candela căci mare este sărbătoarea de mâine pentru credinţa noastră, Tu, însă, te rog ai grijă de hrana copiilor

mei"! A luat puţinul ulei şi a aprins candela. Lumina slabă a luminat casa sărăcăcioasă, iar inima ei s-a umplut de pace. Aceasta a însoţit-o la rugăciunea de seară şi în somnul ei din acea noapte memorabilă. A doua zi după Sfânta Liturghie, mătuşa a deschis dulapul ca să ia puţinul mălai şi a rămas fără glas! Vasul în care se afla uleiul era plin ochi iar alături erau doi săcuţi plini cu mălai şi macaroane. S-a închinat femeia de mai multe ori, preamărind şi mulţumind lui Dumnezeu şi Maicii Domnului pentru această minune pe care n-a spus-o nimănui. Timp de doi ani de zile nici uleiul n-a scăzut, nici mălaiul nu s-a sfârşit, cu toate că erau şase guri la masă, le schimbau cu alte alimente şi făceau milostenie pe ascuns. Dar şi candela a rămas de atunci aprinsă zi şi noapte dând mărturie cu lumina ei nestinsă despre credinţa acestei femei binecuvântate"[31].

Această istorisire adevărată este o puternică palmă dată creştinilor ortodocşi de astăzi care nu numai că n-au candela aprinsă, dar n-au nici măcar icoane în casele lor.

A doua cerere a Ecteniei Mari este:

- **Pentru pacea de sus şi pentru mântuirea sufletelor noastre, Domnului să ne rugăm!**

Cererea aceasta se împarte în două părţi: prima se referă la pacea care vine de la Părintele ceresc, iar a doua la mântuirea sufletelor noastre. Prima parte **Pentru pacea de sus...,** ne indică faptul că există o pace cerească, al cărei izvor este Dumnezeu. Este aceea pe care au cântat-o îngerii în noaptea Naşterii: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace, între oameni bunăvoire"[32] şi a dat-o Domnul ucenicilor Săi: „Pacea Mea dau vouă, pacea Mea las vouă"[33]. Pacea lui Hristos este o stare specială de har, care cuprinde „tărâmul" interior al inimii şi se răspândeşte în toată fiinţa omului. Atunci se liniştesc gândurile şi încetează simţurile trupului (în special ochii), iar pe om îl stăpâneşte o linişte necuprinsă. El simte nevoia s-o dăruiască şi celor din jur,

---

[31] Din consemnările personale

[32] Luca 2, 14

[33] Ioan 14, 27

asemenea Sfântului Petru cu ologul[34] şi o sesizează chiar şi animalele care devin foarte prietenoase cu omul sfânt.

24. Fericitul părinte Haralambie, care a fost şi egumenul sfintei mânăstiri Dionisiu din muntele Athos, când se afla la Schitul Cel Nou, în 1964 luat prin surprindere de întrebarea mea: „Care este diferenţa dintre pacea lui Hristos şi pacea lumii"? A răspuns: Există o diferenţă mare între pacea lumii şi pacea pe care ne-o dă Dumnezeu. Cândva, rugându-mă lângă fereastra chiliei mele, am simţit un lucru pe care nu pot să-l explic în cuvinte. Acolo unde mă rugăm, brusc, am auzit un şuierat: sss! sss! sss!, simţurile mele s-au întrerupt şi în inimă mi-a năvălit o pace pură, încât n-am putut să mă mai mişc. Era o dulceaţă, seninătate, linişte... pe care nu pot s-o descriu. Sufletul meu devenise paradis, şi a ţinut starea aceasta timp de o oră, după aceea a scăzut în intensitate, fără să se piardă definitiv. De atunci orice grijă, tulburare sau ispită aş fi avut, pacea din suflet nu înceta. Când m-a părăsit pacea aceea mare şi negrăită, am plâns şi am strigăt: „Ce a fost aceasta Doamne? Oare pacea aceea pe care ai dat-o sfinţilor Apostoli când ai zis: pacea Mea dau vouă? Eu pe aceea n-am putut să o ţin la mine şi am plâns, am plâns..."[35].

Oamenii care trăiesc în păcat şi desfrâu percep diferit pacea şi cer o linişte exterioară, fără temeri, pericole, foamete, necazuri, tulburări, revoluţii şi războaie şi demonstrează cu lozinci de genul: „faceţi sex, nu război". Cer să trăiască fără Dumnezeu, Biserică, Taine, Evanghelie şi Legea lui Dumnezeu şi vor pace fără reguli şi oprelişti, fără îngrădiri morale. Atitudinea aceasta a societăţii de consum, a plăcerilor trupeşti, nu are în vedere pacea ca virtute izvorâtă din efortul duhovnicesc, singura plăcută lui Dumnezeu, nici cea pe care creştinul o cere la Sfânta Liturghie când spune: **Pentru pacea de sus... Domnului să ne rugăm**. Cei care cred, se pocăiesc sincer şi aşează la picioarele Celui Răstignit, sub epitrahilul duhovnicului, vina şi păcatul, pleacă de la scaunul de spovedanie cu o pace care „covârşeşte toată mintea", pe care n-o pot măsura nici povesti. A doua parte a cererii se referă la mântuirea sufletului, care are legătură directă cu pacea de sus, căci ea nu

---

[34] Fapte 3, 6

[35] Din consemnările personale

se poate realiza fără împăcarea cu sine, cu aproapele şi cu Dumnezeu. Aceasta arată că omul este o fiinţă dihotomică, cu trup şi suflet, iar „Chipul lui Dumnezeu" este mintea şi sufletul imaterial, nevăzut, duh, superior trupului. Cererea are un sens duhovnicesc clar, deoarece Dumnezeu Cuvântul S-a întrupat pentru mântuirea noastră, a luat numele mântuitor, arătând că lucrarea Lui era să mântuiască făptura de trei tirani: diavolul, păcatul şi moartea. Dacă s-ar declanşa o catastrofă biblică de orice gen, naturală sau nucleară, ar rămâne doar două lucruri: Dumnezeu şi sufletul, adică Creatorul şi Judecătorul, şi lucrarea Lui. De aceea, trebuie să ne îngrijim de mântuirea noastră, de existenţa sufletului după moarte. Valoarea acestuia este nepreţuită deoarece „Chipul lui Dumnezeu" din om tinde spre „asemănarea" cu El, este fără final, nemuritor şi veşnic. Şi Domnul ne întăreşte: „Căci ce-i foloseşte omului să câştige lumea întreagă, dacă-şi pierde sufletul, sau ce ar putea omul să dea în schimb pentru sufletul său"[36]? Cel mai important dintre toate lucrurile este mântuirea şi, vai de noi dacă n-o câştigăm! Trebuie, însă, să ne purtăm raţional şi faţă de nevoile trupului, căci şi el este templul Duhului Sfânt şi necesită o grijă mântuitoare pentru a se menţine astfel, un organ al sufletului în vederea izbăvirii. Ceea ce trebuie evitat este excesul, abuzul, plăcerea trupului şi divinizarea acestuia, de aceea Biserica noastră când începe Sfânta Liturghie, înainte de orice altă cerere, ne îndeamnă să căutăm pacea şi mântuirea sufletelor. La această îndoită cerere, poporul împreună cu copiii răspund: **Doamne miluieşte,** căci „Fără Mine nu puteţi face nimic"[37]. Să nu tăcem, deci, ci zi şi noapte să repetăm: **Doamne miluieşte.**

- A treia cerere este: **Pentru pacea a toată lumea, pentru bunăstarea Sfintelor lui Dumnezeu Biserici şi pentru unirea tuturor, Domnului să ne rugăm!**

În cererea de dinainte, am pomenit de pace şi mântuire, preocuparea noastră veşnică, aşa cum scrie şi apostolul Petru:

---

[36] Marcu 8, 36-37

[37] Ioan 15, 5

„Dobândind răsplata credinţei voastre, mântuirea sufletelor”[38]. Creştini fiind însă, nu suntem în afară de lume sau departe de ea, ci parte componentă. Biserica luptătoare de pe pământ, ai cărei membrii suntem noi, creştinii ortodocşi, ca Trup al lui Hristos, se mişcă împreună cu lumea şi luptă ca s-o schimbe şi s-o îndrume spre „viaţa veacului viitor”. Biserica nu are graniţe, Evanghelia trebuie să se răspândească până la marginile lumii: „Mergând, învăţaţi toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, învăţându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă şi iată Eu sunt cu voi până la Sfârşitul veacului, Amin”[39]. Ea este interesată de pacea lumii pentru că de aceasta depinde, în fapt, şi pacea ei. Bunăstarea Bisericilor locale, starea lor, statornicia în pace, este legată de tihna universului. Tulburările politice şi sociale, revoluţiile, războaiele şi, în special, luptele interne între fraţi, nu sunt bineplăcute Bisericii. În diferite părţi ale pământului (Serbia, Locurile Sfinte) unde o parte dintre cetăţeni sunt creştini ortodocşi, apar ciocniri sângeroase. Când membrii bisericilor locale plătesc cu Sângele lor aceste tulburări sângeroase, oare nu se sfâşie Trupul Bisericii? Cu siguranţă, suferă şi sângerează. Trebuie să subliniem că în decursul ei istoric de 2000 de ani, Biserica a plătit de multe ori păcate străine, pentru că oamenii cu patimile lor, au implicat-o voit în deosebirile şi disputele dintre ei. De exemplu: cruciadele, războaiele dintre statele creştine şi alte popoare, conflictele interne ale ortodocşilor cu jefuirea mânăstirilor, arderea Bisericilor, umilirea şi căsăpirea preoţilor, batjocorirea celor-sfinte, pângărirea mormintelor şi martiriul. Chiar şi diferitele partide politice din lumea bună se străduiesc să câştige adepţi şi voturi, comercializând şi folosind pentru propriul interes credinţa creştină. Cererile pentru coexistenta paşnică a tuturor popoarelor apar de la întemeierea Bisericii, din vremea Apostolilor. Conform învăţăturii Evangheliei Domnului Iisus Hristos, cererea se face pentru unirea în pace a tuturor oamenilor şi neamurilor, ca să fie o turmă şi un Păstor. De 2000 de ani, în Biserică există Tradiţie şi succesiune, iar neamurile credincio-

---

[38] I Petru, 1, 9

[39] Matei 28, 19-20

şilor creştini ortodocşi, săvârşesc Sfânta Liturghie, în acelaşi mod şi aproape cu aceleaşi cuvinte. Toate textele liturgice vechi au acelaşi grafic, aceeaşi ordine şi structură, cu aceleaşi cereri. Aşa reiese din cartea Bisericii primare *Constituţiile Apostolice*, care cuprinde textul originar al Sfintei Liturghii, cu cererea exactă: **Pentru pacea a toată lumea şi pentru bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu Biserici, să ne rugăm**[40]. Această rugăciune a Bisericii Primare se referă la pacea întregii lumi dar şi la cea a bisericilor locale, care erau asaltate cumplit de prigoane şi martiriu. În acelaşi text, mai jos, există o cerere specială care se referă la pacea interioară a Trupului Bisericii, care întotdeauna, atunci şi acum, a fost atacat şi chinuit de multe erezii şi schisme.

Pentru Sfânta, sobornicească şi apostolească Biserică aceasta, de la un capăt până la celălalt să ne rugăm, ca Domnul s-o păzească pe ea nezdruncinată şi neferecată, clădită pe piatră, până la plinirea veacurilor[41].

Sfântul Vasile cel Mare, câţiva ani mai târziu, într-o rugăciune din Liturghia lui spune: **...Încetează dezbinările în Biserici, alungă repede pornirile spre dezbinare, cu puterea Duhului Tău cel Sfânt.** Rugăciunile acestea, ca cereri către Dumnezeu cel în Treime sunt valabile şi astăzi. Pacea mult dorită pentru Biserică şi lume, însă, înainte de toate este „pacea de sus a sufletelor noastre" şi nu cea a bunurilor şi plăcerilor materiale. Aceasta se manifesta ca o stare interioară autentică de smerenie neprefăcută, care ne dă puterea să ne îngăduim unii pe alţii, fără să cârtim. Este rodul Duhului Sfânt **Spre toată buna rânduială şi stare paşnică**, ceea ce înseamnă că acestea lipsesc din casa şi familia noastră. Dacă avem pace, de ce nu salutăm şi ne închidem în noi înşine? Ne temem să nu ne pierdem duhovnicia? Nu o vom pierde, doar diavolul şi patimile ne-o pot lua. Roadele păcii sunt: îndurarea, îndelunga răbdarea, iertarea, frăţietatea, iubirea, la biserică şi după Sfânta Liturghie. Popoarele nu vor avea pace exterioară dacă oamenii, în sufletele lor, nu vor dobândi pacea lui Dumnezeu. Deci, să nu ne aşteptăm ca

---

[40] Constituţiile Apostolice, Cartea a noua, BEPES, vol. 2, pag. 148
[41] Constituţiile Apostolice, Cartea a noua, BEPES, vol. 2, pag. 148

aceasta să fie în casele noastre, dacă nu este în noi, în prietenul, părinţii şi fraţii noştri. Aceasta înseamnă că întâi trebuie să ne schimbăm noi, prin învăţătura ortodoxă şi mântuitoare a lui Hristos şi Sfintele Taine, iar după aceea, prin exemplul vieţii noastre, să se transforme şi ceilalţi: vecinul, cel de alt neam, ereticul, chiar şi duşmanul.

Oamenii pornesc invers, întâi ar vrea să schimbe lumea şi, după aceea pe ei înşişi. Vedem aceasta toţi, din viaţa personală, dar şi din lozincile asociaţiilor şi grupărilor umane, a declaraţiilor celor mari, care ne guvernează. Trebuie să pornim de la Dumnezeu, de la credinţă, Taine, Evanghelie, împlinirea poruncilor divine, ca răul din noi să se schimbe în bine, virtute, nevinovăţie şi frică de Dumnezeu. Să ne fixăm în minte, aşadar, **pacea de sus,** care trebuie să devină moştenirea sufletului nostru, o parte din noi, precum răsuflarea. Astfel, ceilalţi pot observa din viaţa noastră că am dobândit pacea şi că suntem, într-adevăr, „fiii lui Dumnezeu".

Cererea a patra a Ecteniei mari, se referă la Biserica Ortodoxă şi la creştinii care intră în ea pentru Sfânta Jertfă:

- **Pentru sfântă Biserica aceasta şi pentru cei care cu credinţă, evlavie şi frică de Dumnezeu intră în ea, Domnului să ne rugăm!**

Am spus că Sfânta Liturghie nu se săvârşeşte dacă pe Sfânta Masă nu este Sfântul Antimis, un acoperământ sfinţit, împăturit, deasupra căruia preotul face cu Sfânta Evanghelie semnul Sfintei Cruci şi rosteşte cuvintele: **Binecuvântată este Împărăţia Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh.** La cele patru colţuri ale Antimisului sunt reprezentaţi cei patru evanghelişti (Evanghelia Domnului este stâlpul şi temelia Adevărului) în centru sunt ilustrate Patimile, (în stânga Coborârea în mormânt, în dreapta Învierea, jos mormântul Domnului iar mai jos Golgota cu cele trei cruci), îngerii „Ceata îngerilor s-a mirat văzându-Te pe Tine", stâlpul de care L-au legat pe Domnul, buretele, trestia, biciul, cocoşul care a cântat de trei ori, suliţa şi altele care s-au folosit la martiriul Domnului (există mai multe tipuri de Antimisuri). Antimisul se înfăşoară într-o pânză de mătase, de culoare roşie, numită *iliton*, care are imprimată pe interior Sfântul Mormânt. La colţurile

de sus se pun Sfinte Moaşte. Uneori, el poate înlocui Sfânta Masă care la sfinţirea bisericii este ştearsă cu el, de aceea şi miroase a mir sfinţit. Sfântul Antimis, odată rânduit pentru lucrarea sfântă, este semnat şi pecetluit de episcop. Mulţi preoţi şi diaconi evlavioşi mi-au relatat că în timpul Sfintei Liturghii, după Imnul heruvimic, când acesta este desfăcut, la un moment dat, iese din el mireasma de nedescris a Sfintelor Moaşte.

25. Aduc exemplu pe părintele Dimitrie Gakastatis care mi-a mărturisit că la vremea Heruvicului, Sfânta Masă s-a umplut de mireasmă... A ieşit ca un stâlp mic de fum şi a umplut toată biserica. O Liturghie cucernică, ce nu se poate descrie! Iată, credinţa noastră, strigă că este vie! Chiar şi acum la fiecare Liturghie, Sfânta Masă a arhanghelilor scoate miresme după Vohodul Mare, cu Cinstitele Daruri deasupra"[42].

În piciorul Sfintei Mese, care-L simbolizează pe Domnul, se pun Moaştele Martirilor, pentru că Biserica s-a întemeiat pe Sângele Jertfei Domnului Iisus Hristos şi al acestora, iar mersul ei istoric a lăsat urme însângerate. De aceea, să ştim că şi mântuirea noastră se câştigă prin multe necazuri, osteneli, ispite şi oftaturi. Trecem prin multe încercări, suferim mult, deoarece şi plăcerea păcatului în viaţa noastră a fost pe măsură.

26. Un ieromonah, care se numea pe sine „cel deznădăjduit", în cartea Vedere duhovnicească *povesteşte, chipurile, despre un altul, dar în realitate despre sine, că în timp ce se ruga cu: „Doamne Iisuse miluieşte-mă", şi se afla în extaz, a văzut o mulţime nesfârşită de demoni, ca nisipul mării, plini de ură şi gata să-l atace. Cu pornirile lor ucigaşe, sălbatici şi înspăimântători, au tăbărât din toate părţile ca să-l sfâşie. Şi-a revenit şi, înspăimântat, a fugit spre Biserică.*

- Unde să fug? se întreba în sinea lui. Unde altundeva decât la Înfricoşătoarea Golgotă, la Sfânta Masă, unde slujesc în fiecare, zi Sfintele Taine, cu lacrimi şi cu zdrobire de inimă! Voi cădea acolo la picioarele lui Hristos şi ale Preacuratei şi iubitoarei Sale Maici, Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu.

---

[42] Editura *Stupul ortodox*, „Părintele Dimitrie Kagastatis. Viaţa, minunile, sfaturi şi scrisori", Tesalonic, 1975, pag. 187

Având acestea în minte şi în suflet şi alergând, a ajuns în Biserică. Intrând, a văzut pe Domnul şi pe Maica Domnului din icoanele de la catapeteasmă ca şi vii, înconjuraţi de slava împărătească. Chipul dumnezeiesc al Domnului avea o frumuseţe negrăită şi strălucea mai puternic decât soarele. Toată bisericuţa era scăldată de razele Lui dumnezeieşti, candelele, sfeşnicele, stranele mici, stranele dascălilor, micul candelabru, scaunul arhieresc, Sfântul Altar, Sfânta Masă, veşmintele, steagurile, Proscomidiarul, icoanele sfinţilor de pe pereţi, întreagă Biserica triumfătoare era plină de lumină şi slavă.

Preotul acela trăitor n-a putut să mai privească slava de pe chipul Domnului, doar s-a închinat şi nu mai ştie dacă a atins sau nu cu buzele sale mâna întinsă a Domnului. Cu teamă s-a apropiat de icoana Maicii Domnului, i-a sărutat mâna şi a îndrăznit să-i privească chipul. În îmbrăţişarea ei sfântă, a văzut Pruncul Sfânt aşezat pe Tron de Heruvimi. Şi era această imagine dumnezeiască asemănătoare cu frumuseţea şi mireasma unui crin imaculat sau cu un buchet de trandafiri frumos mirositori. Maica Domnului îl privea pe acel preot cu o dragoste fără margini şi cu atâta blândeţe, încât acela a prins curaj şi a întrebat:

- Maica Domnului, Preadulce Mamă a lui Iisus, cum voi scăpa de demonii care mă vânează?

- În numele Fiului Meu şi al Mamei Sale, vei birui şi vei nimici pe toţi demonii, a răspuns Născătoarea de Dumnezeu. Pentru aceea striga: Doamne Iisuse miluieşte-mă!

- Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuieşte-mă!

- Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu, ajută-mi!

- Şi aici, în Biserică, în chilie, şi în afară ei, trudind şi dobândind liniştea, în tot locul şi întotdeauna, să chemi numele Fiului Meu, a continuat Maica Domnului. Ieromonahul a făcut o metanie, după obicei, a ieşit din Biserică şi a strigăt cât l-a ţinut gura:

- Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă!

- Născătoare de Dumnezeu Fecioară, Marie, bucură-te!

Pe loc, demonii, slabi, neputincioşi şi fricoşi, au dispărut toţi din faţa lui ca un fulger[43].

---

[43] Isihast Anonim, „Vedere duhovnicească", Cuvântarea întâi, op. cit., pag. 30-31

- **Pentru sfântă biserica aceasta şi pentru cei ce cu credinţă, cu evlavie şi cu frică de Dumnezeu intră întrînsa..., Doamne miluieşte!**

Ce este concret locaşul sfânt pe care, de obicei, îl numim biserică? Ştim că Biserica este Trupul tainic al lui Hristos, iar noi creştinii credincioşi, suntem mădularele lui. Poporul ortodox însă, în conştiinţa lui vede Biserica prin construcţia şi forma locaşului sfânt. Locaşul sfinţit în care se adună poporul lui Dumnezeu şi se săvârşeşte Dumnezeiasca Liturghie, se numeşte şi este Biserica, aşa cum mărturiseşte şi Apostolul Pavel: „Cum trebuie să petreci în casa lui Dumnezeu, care este Biserica Dumnezeului celui viu”[44]. De aceea, în multe icoane ale apostolilor corifei Petru şi Pavel, vedem pe cei doi ţinând în mâini o biserică. Este Biserica lui Hristos pe care au întemeiat-o în tot locul. Şi pentru că Sfinţii Părinţi învaţă că nu putem să dăm Bisericii o definiţie exactă, ci o numim doar „Trupul tainic al lui Hristos”, ea se arată înaintea ochilor noştri şi se exprimă sub forma locaşului sfânt. Această reprezentare este nu numai fericită, dar şi sfântă, pentru că Dumnezeiasca Liturghie pe care o săvârşeşte Biserica, sfinţeşte şi transformă pe credincioşii creştini, dar şi locul în care se săvârşeşte.

Biserica este sfântă pentru că:

- În ea există şi rămâne Însuşi Dumnezeu-Omul şi Mântuitorul, prin Sfânta Evanghelie. Iisus şi Evanghelia de pe Sfânta Masă devin acelaşi lucru, pentru că El nu poate fi despărţit de învăţătura Sa sfântă, pe care a venit să o descopere lumii.
- În interiorul ei se află Sfântul Altar, Sfânta Masă şi Sfântul Antimis, deasupra căruia se săvârşeşte Jertfa cea nesângeroasă. Pe Sfânta Masă se află şi Artoforul unde, cu îngăduinţă dumnezeiască, se păstrează Trupul şi Sângele Domnului din Joia Mare. Este uscat şi, astfel, se poate păstra şi oferi în situaţii extraordinare.
- Aici slujeşte şi se mişcă slujitorul Celui Prea Înalt, care trebuie să atingă sfinţenia sau cel puţin să se străduiască,

---

[44] II Timotei 3, 15

trudindu-se din toate puterile şi cu un zel neistovit să materializeze porunca dumnezeiască: „Să fie sfinţi ai Dumnezeului lor şi să nu pângărească numele Lui, că ei aduc jertfă Domnului şi pâine”[45].

Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că Biserica şi locaşul sfânt sunt îngemănate între ele, precum sufletul şi trupul omului.

Sufletul nu-l observăm, dar vedem trupul şi zicem: Iată omul. Acelaşi lucru se întâmplă când vedem un locaş sfânt: imediat spunem: iată, Biserica. Aceasta, este o realitate dumnezeiască şi duhovnicească, Trupul tainic al lui Hristos, care vine în legătură cu lumea materială şi îşi găseşte expresia în locaşul sfânt şi în ceea ce se săvârşeşte în el[46].

Primul locaş sfânt din Noul Testament este foişorul din Sion. În acest foişor s-a săvârşit „prima Liturghie”, de către Marele Arhiereu, Domnul Iisus Hristos, în timpul Cinei celei de Taină.

După Pogorârea Duhului Sfânt, predica Apostolului Petru şi întemeierea Bisericii, primele adunări creştine s-au ţinut în case, pentru „frângerea pâinii şi adorarea lui Dumnezeu”, cu imne şi cântări duhovniceşti şi ascultarea cuvântului Evangheliei, din gura Apostolilor. Acestea erau bisericile din case.

După uciderea cu pietre a Sfântului Ştefan, primul martir şi arhidiacon, când încep prigoanele împotriva Bisericii, creştinii se refugiază în peşteri, pe câmpuri, în corăbii, hanuri, în subsolurile sau foişoarele caselor, iar mai târziu în catacombe. Acestea erau cimitire subterane în Roma, alcătuite din labirinturi săpate în stâncă, iar pe parapeţii zidurilor laterale erau înmormântaţi martirii.

De aceea, pe plăcile care astupă intrarea mormintelor găsim inscripţii cu numele, data în care s-a sfârşit martirul, împreună cu cuvintele: „A adormit în Domnul” sau „a mărturisit pentru Domnul”.

Creştinii refugiaţi în catacombe, din cauza prigoanelor nu erau nici aici în siguranţă, căci iscoadele păgânilor îi urmăreau şi unde-i descopereau, intrau şi-i ucideau. Aceştia aprindeau

---

[45] Levitic 21, 6

[46] Sf. Mitropolie a Serbiei şi Kozanei „Cuvânt ziditor ...”, op. cit., pag. 35

într-adins focuri în catacombe, ardeau sau astupau gurile de aerisire şi astfel creştinii mureau asfixiaţi. Câteva texte martirice, pe care le redăm mai jos, ne mărturisesc aceste fapte:

27. În marea prigoană a lui Numerianus, fiul lui Marc Aurelius, o mulţime numeroasă de creştini s-au refugiat în catacombele sfinţilor Hrisant şi Darius. Iscoadele idolatrilor însă, i-au pândit şi împreună cu soldaţii au astupat porţile din afară şi pe cele tainice ale catacombei, precum şi toate gurile de aerisire şi, astfel, creştinii şi-au dat sufletele sfinte, murind şi mărturisind prin asfixiere. Când, după trecerea multor ani, s-a deschis catacomba, toţi au fost aflaţi ţinând în mâini Sfinte Vase, lângă mormintele altor sfinţi Martiri adormiţi. Se pare că fiecare a primit un Potir cu Sfânta Împărtăşanie, s-a cuminecat şi a murit ţinându-l strâns la piept[47].

28. Sfântul Ştefan, episcopul Romei, în timpul prigoanei împăratului Valentin a suferit moarte martirică. Împreună cu alţi creştini, el slujea Sfânta Liturghie, iar când soldaţii romani au descoperit ascunzătoarea, au năvălit cu săbiile scoase, dar descoperindu-l pe Sfântul Ştefan slujind, o putere înfricoşătoare i-a ţinut nemişcaţi şi fără grai, până ce s-a încheiat Sfânta Liturghie. Atunci, ei au fost descătuşaţi şi s-au năpustit asupra Sfântului Ştefan şi al celorlalţi creştini, tăindu-le capul[48].

29. Urmaşul Sfântului Ştefan a fost Sfântul Sixtus şi acesta, dispreţuind poruncile acelui împărat ucigător de creştini, a coborât în catacombele Pretoriului şi a slujit Sfintele Taine. A fost trădat, descoperit, prins şi condamnat să moară în faţa Altarului unde-l prinseseră, lucru care s-a şi întâmplat. Împreună cu Sfântul Sixtus l-au prins şi pe arhidiaconul său, fericitul martir Laurenţiu, pe care păgânii, l-au chinuit pe o scară înroşită în foc. Cuvintele lui faţă de călăi, i-a umplut de admiraţie pe aceştia, care au mărturisit şi ei credinţa în Hristos: „M-aţi prăjit pe partea asta, întoarceţi-mă şi pe cealaltă”[49].

Catacombele cele mai cunoscute din Roma sunt cele ale Sfintelor Priscila şi Agnia, din primul secol. În catacomba

---

[47] Protopresbiter Calinic K., „Biserica Creştină”, op. cit., pag. 30
[48] Ibidem, pag. 31
[49] Ibidem, pag. 31

Sfintei Agnia, se găsesc o mulţime de scrieri greceşti şi texte liturgice, prin care se demonstrează că limba liturgică în această Romă sângerândă, era, prin excelenţă greacă. În catacombe găsim tot felul de simbolisme, tronuri arhiereşti, baptisterii primare, o mulţime de candele şi vase, toate înroşite de Sângele sfinţilor Martiri. Arheologul Petre Marchi, supranumit „Colombo al catacombelor", estimează mormintele martirilor între 6 şi 7 milioane. Creştinii acelei perioade, având viaţa în pericol, se refugiau în catacombe, pe când noi, creştinii de astăzi, fără să existe vreun pericol, nu mergem la Biserică sau dacă o facem, ne urnim cu inima îngreunată. Pentru ca inimile noastre să se încălzească cu flacăra Sfântă care a aprins inimile acelor creştini, este nevoie de pocăinţă adevărată, zdrobire şi lacrimi. Trebuie să ne schimbăm viaţa, să părăsim cugetul lumii şi să devenim împlinitori ai îndatoririlor noastre faţă de Dumnezeu şi aproapele. Să ne mărturisim, deci, credinţa, viaţa noastră să grăiască pentru noi, iar exemplul nostru să transmită învăţătura sfântă.

Acele Liturghii din catacombele mânjite cu sânge aveau aceeaşi măreţie, aceeaşi demnitate şi triumf al credinţei, acelaşi mister ca şi Liturghiile pe care le trăim astăzi. Jertfa divină şi Euharistia, sunt UNA, pentru că unică şi irepetabilă a fost pentru noi toţi Jertfa de pe Cruce a Domnului nostru Iisus Hristos.

Locaşul de cult ortodox se împarte în trei:

- **Pronaosul** - prima parte a locaşului de cult, unde de multe ori se află pangarul, sfeşnicele şi icoanele.
- **Naosul** - care ţine de la pronaos până la catapeteasmă.
- **Sfântul Altar** - din spatele catapetesmei până la zidul de răsărit al bisericii.

Pronaosul sau narthexul era locul catehumenilor în timpurile primare, dar şi al celor aflaţi în stare de pocăinţă. Aceştia din urmă erau sub canon sever şi nu se puteau împărtăşi, nici n-aveau acces în naos, ca să asculte Sfânta Liturghie. De multe ori, rămâneau în pronaos cu catehumeni şi ieşeau odată cu aceştia.

Existau mai multe grupuri de pocăiţi (căiţi):

- plângătorii - erau aceia care plângeau pentru păcatele lor şi rugau pe creştinii care intrau, să se roage pentru mântuirea lor.
- afurisiţii - (anatematizaţii) provizoriu.
- iernaticii - de multe ori, aceştia rămâneau afară din Biserică, în ploaie şi zăpadă.
- ascultătorii
- căzuţii
- rugătorii
- posedaţii de duhuri necurate, adică demonizaţii.

Prin urmare, toţi cei cu păcate de moarte rămâneau în pronaos. Biserica nu îngăduia vreunui păcătos nepocăit sau fără evlavie să intre în naos. Episcopii şi preoţii, adevăraţii ei păzitori, preferau să-şi piardă poziţia, chiar şi viaţa, decât să îngăduie acestora să intre în timpul Sfintei Liturghii, chiar dacă erau conducători sau împărăţi. Evenimentele consemnate de istoricii bisericeşti ne mărturisesc acestea.

30. În anul 285 d. Hr, Vavila era episcopul Antiohiei. Când conducătorul provinciei, care căzuse în păcat de moarte, voia să intre în ziua de Paşti în biserică, Sfântul Vavila i-a interzis, şi i-a spus că dacă se va căi sincer şi va face canon, îi va permite. Trebuia adică, să facă o mărturisire publică a păcatului.

Pentru aceea, trebuia să stea în pronaos ca şi ceilalţi care se aflau sub canon sau să plece. Cârmuitorul n-a intrat în acea zi în biserică, ci după „Hristos a înviat", pe care l-a auzit în afară bisericii, şi-a adunat suita, s-a ridicat şi a plecat[50].

31. Un incident asemănător s-a întâmplat cu Sfântul Ambrozie, episcopul Mediolanului, care n-a îngăduit împăratului Teodosie cel Mare al Bizanţului să intre în biserică pentru că poruncise uciderea a mii de oameni nevinovaţi pe hipodromul din Tesalonic. I-a cerut să facă mărturisire publică a căinţei lui, să primească canon şi după aceea să intre în biserica lui Dumnezeu, lucru pe care împăratul l-a făcut, îngenunchind în mijlocul locaşului de cult[51].

---

[50] Sf. Ioan Hrisostom, „Cuvânt la Sf. Martir Vavila", P S B. 50, 529
[51] Protopresbiter Calinic K., „Biserica Creştină", op. cit., pag. 104

32. Un al treilea incident îl are ca protagonist pe patriarhul Polieuct al Constantinopolului. Acesta n-a îngăduit împăratului Nichifor Focas să intre în biserica Sfânta Sofia, pentru că se căsătorise, împotriva legii, cu Teofana. Când împăratul a dat de veste că vrea să intre în biserică, Patriarhul a ieşit în pronaos şi l-a oprit. I-a pretins căinţă reală şi mărturisire în biserică înaintea lumii, acceptarea canonului şi apoi i-a îngăduit să intre[52].

În pronaos, pe peretele de apus, pictorii au redat scene înspăimântătoare din iad, ca păcătoşii nepocăiţi privindu-le să fie sensibilizaţi de chinurile groaznice şi veşnice şi să se pocăiască.

În partea de Răsărit însă, sunt pictate frumuseţile şi bunătăţile Raiului, poarta care rămâne totdeauna deschisă, pentru cei care se pocăiesc şi se mărturisesc. Picturi asemănătoare întâlnim astăzi, de obicei, în nartex-urile mânăstirilor Sfântului Munte, iar în lume, în câteva mânăstiri vechi din sec. X-XVII.

După pronaos, ne vom referi la naos şi la Sfântul Altar, care preînchipuie pământul şi lumea cerească. Noi toţi cei din naos alcătuim Biserica Luptătoare de pe pământ. În pictura naosului cu sfinţi, martiri, cuvioşi, ierarhi, drepţi, profeţi, îngeri, alături de Biserica Luptătoare, este şi Biserica Triumfătoare, adică Biserica Una a lui Hristos. Aici se află Amvonul, scaunul arhieresc, strănile, candelabrele, sfeştnicele, candelele, icoanele.

Amvonul este locul de unde se citeşte Evanghelia şi se rosteşte predica. Acesta se află în partea nordică a naosului. În vremurile vechi, se afla în mijlocul Bisericii, însă în zilele noastre a fost mutat.

Tronul arhieresc se găseşte în partea nordică a naosului, de unde domină încăperea şi are pictată icoana Împăratului Hristos. Un element caracteristic este că nu are candelă şi reprezintă Judecata nepărtinitoare a lui Dumnezeu.

Strănile au fost şi se află, după regulă, în dreapta şi în stânga pereţilor naosului. Băncile de astăzi sunt de proveniență protestantă, lucru care se observă în bisericile ortodoxe ale popoarelor slave răsăritene.

---

[52] T I E., Vol. IX, pag. 482

Între Naos şi Sfântul Altar se interpune catapeteasma cu icoana lui Hristos, a Maicii Domnului, a Sfântului Ioan Botezătorul, a Sfântului al cărui hram îl are biserica, ale Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil. În primele veacuri creştine, ea nu exista ci şi-a făcut apariţia la mijlocul secolului al VII-lea. Catapeteasma are trei porţi: cele din mijloc se numesc Uşi Împărăteşti sau Poarta cea Frumoasă, iar celelalte două, Uşi diaconeşti. Uşile împărăteşti sunt mai impozante, fiindcă în faţa lor se află treptele soleii. Acesta este locul din care preotul slujitor binecuvântează, propovăduieşte şi împărtăşeşte pe credincioşi. Soleea simbolizează pârâul de foc care desparte pe drepţi de păcătoşii nepocăiţi[53].

Părinţii Bisericii spun că preotul se află între cer şi pământ, în rândul sfinţilor de pe catapeteasmă, de aceea şi stă puţin mai sus. El este intermediarul, mijlocitorul între cer şi pământ, între credincioşii practicanţi şi Domnul Iisus Hristos. De aceea, câteodată, unii îl văd pe preot, chiar dacă este nevrednic, plutind pe deasupra pământului.

Icoanele sunt de două feluri: portabile şi gravate pe pereţi. Icoanele lui Hristos, ale Maicii Domnului, ale sfinţilor şi ale îngerilor se găsesc în toate bisericile ortodoxe. Bisericile catolice au înlocuit icoanele cu statuile, iar cele protestante n-au nici icoane, nici statui, ci doar Cruce. Însă, cei care urăsc cel mai mult şi disprețuiesc icoanele, sunt falşii martori ai lui Iehova. Aceştia osândesc Biserica noastră care, chipurile, prin icoane a devenit idolatră şi încalcă a doua poruncă a Decalogului, care interzice cu desăvârşire idolii: „Să nu-ţi faci chip cioplit..."[54]. Duşmanii icoanelor le consideră pe acestea idoli, dar greşesc. Idol înseamnă să iei un bloc de marmură, să-l sculptezi şi să-i dai o formă oarecare, s-o pui pe un postament şi să spui că este dumnezeu, să cazi înaintea ei şi să te închini. Dacă o bucată de marmură sau un lemn pot să audă, la fel pot şi idolii să asculte rugăciunea oamenilor. Este o înşelăciune înspăimântătoare a diavolului. În spatele idolilor se ascunde diavolul, căci idolatria a fost şi rămâne demonolatrie. Noi,

---

[53] Protopresbiter Calinic K., „Biserica Creştină", op. cit., pag. 112: „Soleea închipuie râul de foc care desparte pe cei păcătoşi de cei drepţi."

[54] Ieşire 20, 4

însă, având icoane nu spunem că acestea sunt Dumnezeu. În primul rând, nu avem nici o icoană care să-L reprezinte pe Dumnezeu pentru că El este nevăzut, Duh absolut şi nu poate fi pictat. De aceea Sfânta Treime nu poate fi reprezentată[55]. Sau dacă este, după Tradiţie, Dumnezeu Tatăl apare ca „Cel vechi de zile"[56], pentru că El nu şi-a făcut vădită înfăţişarea, doar vocea Lui dumnezeiască s-a auzit la Botez şi la Schimbarea la Faţă. La fel, Duhul Sfânt este reprezentat în chipul porumbelului la Botezul Domnului şi sub forma limbilor de foc, la Cincizecime. Când, însă, Dumnezeu Cel nevăzut, mai exact, a doua Persoană a Sfintei Treimi, a luat trup, S-a întrupat şi a devenit om asemenea nouă, afară de păcat, a păşit pe pământ, a suferit, S-a răstignit şi a înviat, atunci a fost văzut de toţi. Hristos ca Dumnezeu, nu poate fi reprezentat, dar ca Om, da.

Numai aceia care refuză să creadă că Hristos S-a făcut Om desăvârşit în carne şi oase, fără să înceteze să fie şi Dumnezeu desăvârşit, pot să refuze icoana Lui Hristos.

El poate fi redat în culori, cu toate lucrările Lui văzute pe pământ, de la Naştere până la Înălţare. Pictându-L, însă, niciodată nu vom spune că icoana Lui Hristos este Însuşi Hristos. Aşadar, nici vorbă de idolatrie!

Ereticii care resping icoanele aduc un alt argument: închinarea la ele. Noi, creştinii ortodocşi, însă, ne închinăm şi-L adorăm doar pe Dumnezeu în Treime. Cinstim icoanele dar nu ne închinăm înaintea lor ca unor dumnezei.

Sfântul Ioan Damaschinul ne spune că: „Cinstirea şi sărutarea icoanei ajung la prototip"[57].

Aşa sunt aceşti eretici, mincinoşi şi vicleni, pervertesc adevărul şi osândesc Ortodoxia, cea care învaţă şi acceptă doar ceea ce este în conformitate cu erminia autentică a Sfintei Scripturi. Dacă există creştini care cinstesc icoanele mai mult decât stabilesc dogmele Bisericii Ortodoxe, aceasta nu înseamnă că Biserica este de acord cu aceste deviaţii şi exagerări.

---

[55] Facere 18, 1-2
[56] Daniel 7, 9
[57] Sf. Ioan Damaschin, „Expunere exactă...", op. cit., pag. 392

sfinţitoare şi vindecătoare, exercitată asupra creştinului credincios. Dacă cuvântul scris din fiecare pagină a Evangeliei exprimă adevăruri de credinţă, la fel exprimă şi fiecare icoană cu formele, trăsăturile şi stările ei. Pentru aceea, icoana bizantină pictată pe zid sau portabilă, a fost numită „teologia celor neînvăţaţi sau Sfânta Scriptură a celor neştiutori". Fiecare icoană este o predică vie, o mărturisire de credinţă, dar în acelaşi timp, şi o chemare spre imitarea sfinţeniei.

Prin urmare, icoanele ne inspiră, ne întăresc în credinţă, ne înalţă speranţele şi ne dau curaj în lupta duhovnicească. Noi le privim, avem siguranţa şi certitudinea că înainte de noi au fost mulţi alţii care s-au luptat şi au biruit patimile trupului, poftele ruşinoase, chiar şi pe diavol. Frica morţii a dispărut prin mărturisirea şi martiriul cinstitorilor de icoane, iar biruinţa lor este şi constituie lauda Bisericii.

Simţurile noastre se sfinţesc înaintea icoanelor, lucru care nu se întâmplă cu pictura religioasă obişnuită, sau cu cea romano-catolică, pe care o întâlnim la madonele din marmură. Aceste imagini nu ne inspiră, nu ne mişcă, nici ne purifică, pentru că artistul îşi exprimă prin ele propriile sentimente, folosindu-se de materialul sau modelele pe care le are la dispoziţie. Formele acestea de auto-exprimare ale genului apusean nu-şi află locul în cultul Bisericii Ortodoxe.

Iconografia bizantină înseamnă înainte de toate, slujire şi cere de la pictorul bisericesc sfinţenie, curăţenie, înfrânare şi rugăciune. El trebuie să înceapă şi să încheie cu semnul Sfintei Cruci, să tămâieze icoana, să se roage Sfântului pe care trebuie să-l picteze, ca să primească ajutorul lui.

Picturile bizantine sunt semnul prezenţei lui Dumnezeu pe pământ şi a Logosului întrupat, a Bisericii triumfătoare printre credincioşi şi un criteriu creştin-ortodox minunat de înţelegere a vieţii şi a lumii. Importanţa duhovnicească a sfintelor icoane a făcut din ele obiectul unei cinstiri şi evlavii deosebite. Înaintea lor, credincioşii se închină cu cuviinţa necesară, aprind candele şi lumânări, le sărută, îşi fac semnul crucii şi mătănii. Sunt tămâiate zilnic, acasă, în biserică, la troiţele de pe marginea drumurilor sau de pe culmile munţilor. Dar întucât, s-au întâmplat multe deviaţii şi excese, de-a

dreapta şi de-a stânga, Sinodul al şaptelea Ecumenic a stabilit semnificaţia acestor manifestări de cinstire a sfintelor icoane.

Astfel, creştinii ortodocşi nu adoră icoanele, căci adoraţia se cuvine exclusiv lui Dumnezeu. Ele primesc doar cinstire, care nu se adresează materiei (lemn, culori, sticlă, hârtie, pânză) din care sunt confecţionate, ci chipului reprezentat pe ele. Minunea se întâmpla atunci când cinstirea pe care o atribuim icoanelor este însoţită de credinţa certă că aceasta se înalţă către prototip. Sfânta icoană este Biblia poporului nostru, iar omul care nu ştie învăţăturile creştine, soarbe din izvoarele ei.

33. Istorioara se referă la începuturile încreştinării poporului bulgar, datorate unei icoane care reprezenta judecata viitoare. Sfântul Apostol Metodie a arătat icoana împăratului Boris de atunci, care a studiat-o, a analizat-o şi a fost impresionat atât de mult, încât a crezut în Hristos şi împreună cu el tot poporul bulgar[58].

Pentru aceasta, sfinţii Chiril şi Metodiu sunt numiţi luminătorii şi apostolii slavilor.

34. Cândva, un misionar a plecat într-o călătorie şi trecând pe la marginea unei ferme, şi-a zis: să mă opresc puţin şi la această casă de creştin, poate voi găsi să-i spun ceva folositor!

Deci, a intrat şi a început să-i vorbească stăpânului despre Dumnezeu, dar luând seama că în casă nu sunt icoane, a început să vorbească despre ele.

- Ce sunt acestea? l-a întrebat omul.

Preotul a scos una din buzunar, i-a dat-o şi l-a învăţat să aprindă candela şi să facă rugăciune înaintea ei. Acesta s-a bucurat, şi cu prima ocazie când a mers la oraş, şi-a cumpărat o icoană cu Maica Domnului. I-a plăcut tare mult cum ţinea în brate pe Pruncul Iisus. A văzut şi icoana Sfântului Dimitrie, călare şi cu suliţa în mâna şi s-a gândit: „am să-l iau şi pe acesta ca să-i alunge pe duşmani". Văzând icoana Sfântului Nicolae şi-a zis: „Să-l iau şi pe acest bătrân cu barba lungă".

A dus icoanele acasă şi a început să facă rugăciuni înaintea lor. N-au trecut multe zile, şi pe când lipsea de acasă, au năvălit hoţii care i-au luat totul, în afară de icoane. Intrând în casă,

---

[58] T.I.E. , vol. III, pag. 995

uimit şi supărat, a mers la icoana Maicii Domnului şi i-a zis : „Tu a trebuit să ai grijă de Prunc, să-L speli, să-L alăptezi, să-L porţi, ce să faci mai întâi! Să te uiţi la Prunc sau la hoţi"? A mers la icoana Sfântului Dimitrie şi a zis: „Tu, călăreţule, până să scoţi calul din grajd, să pui şaua pe el, să-l pregăteşti, au fugit hoţii"! La urmă, adresându-se Sfântului Nicolae i-a zis: „Tu ce-ai făcut? N-ai făcut nimic! De ce n-ai păzit lucrurile? Drept pedeapsă, te scot afară"! Şi a luat icoana Sfântului Nicolae, a agăţat-o afară şi i-a zis: „Aici vei sta până ce vei aduce lucrurile înapoi"!

Într-o zi, de dimineaţă, au ajuns la casa lui hoţii, încărcaţi de lucruri. Aceştia le-au lăsat jos şi i-au zis: „Ia-ţi-le de aici că un moş ne-a rupt în bătaie pentru ele! Sfântul Nicolae făcuse minunea şi întorsese lucrurile înapoi acasă[59].

În centrul naosului, sus, se află turla cu chipul dumnezeiesc al lui Hristos Pantocrator, Care este Soarele dreptăţii şi priveşte jos, pe pământ, stălucind şi răspândind lumină duhovnicească peste toată zidirea sinaxei liturgice[60].

Sfântul Altar, este imaginea cerului, a Sfintei Sfintelor, înăuntrul căreia se află Sfânta Masă, tipul Jertfelnicului celui mai presus de ceruri, pe care, Marele Arhiereu Iisus Hristos, Dumnezeu-Omul, slujeşte neîntrerupt. Sfânta Masă mai este şi Golgota spirituală, mormântul Domnului, Tronul Lui Dumnezeu şi prezenţa Slavei dumnezeieşti. Este păzită întotdeauna de un înger cu sabie de foc şi se sprijină pe un stâlp care preînchipuie pe Iisus Hristos. Există însă şi Sfinte Mese (este adevărat, mai rar) care sunt susţinute de patru stâlpi, închipuind pe cei patru evanghelişti. Sfânta Masă este în întregime învelită cu acoperăminte:

- Primul acoperământ se numeşte ***catasarcă*** şi este o pânză albă, asemenea giulgiului, care acoperă întreagă Sfânta Masă. În partea de jos se leagă strâns şi simbolizează veşmântul curat în care Iosif „cel cu bun chip" a înveşmântat Trupul Domnului, după ce L-a coborât de pe cruce.
- Al doilea veşmânt se numeşte ***procovăţ*** şi este confecţionat din pânze de culori diferite: auriu, roşu, mov, negru, alb, în

---

[59] Din consemnările personale

[60] Protopresbiter Calinic K., „Biserica Creştină", op. cit., pag. 190

funcţie de perioade şi sărbători. Sunt cele pe care le vedem împodobind, de obicei, Sfânta Masă.

- Al treilea veşmânt se numeşte ***Iliton.*** Este un veşmânt de mătase care în vechime se împăturea şi avea pictat pe el mormântul Domnului. Acum a devenit învelişul Sfântului Antimis.

- Al patrulea veşmânt, la care deja ne-am referit este ***Sfântul Antimis.*** Poate ţine locul Sfintei Mese şi fără el nu se săvârşeşte Sfânta Liturghie. Este împăturit şi acoperit de iliton şi deasupra lui se aşează Sfânta Evanghelie, în locul Trupului lui Hristos. In timpul prigoanelor din primele secole, piepturile martirilor înlocuiau Sfânta Masă.

35. Sfântul Lucian trebuia să mărturisească cu viaţa credinţa în Hristos. Se afla în închisoare unde nu putea să se mişte pentru că era legat cu lanţuri groase şi pentru că fusese chinuit cumplit, cu o zi înainte ca să se lepede de Hristos şi să slujească idolilor. Având darul preoţiei, cum zăcea zdrobit pe podea, a gasit totuşi puterea să săvârşească Sfânta Liturghie cu pâinea şi vinul care i se aduceau pe ascuns, folosind drept Sfântă Masă însuşi pieptul lui. În închisoare nu era singur, ci cu alţi fraţi creştini, gata să moară pentru Hristos. Toţi formau un cerc în jurul Sfântului Lucian, o Biserică a sfinţilor şi a îngerilor, îl acopereau şi-l fereau de ochii paznicilor idolatri şi de călăii care nu trebuiau să afle despre Sfânta Liturghie şi despre cele săvârşite acolo[61].

Putem noi, oare, cei de astăzi, să privim cu ochiii minţii şi să realizăm înălţimea spirituala a acestei întâmplări?

Istoria care urmează este asemănătoare:

36. Sfântul Teodoret ne spune următoarele despre Sfântul Marin Pusnicul. După 38 de ani de retragere şi nevoinţă aspră, când Sfântul Teodoret l-a vizitat împreună cu doi diaconi, acesta i-a rugat să săvârşească Sfânta Liturghie şi să-l împărtăşească, pentru că a două zi trebuia să plece la Domnul. Erau primii oameni care, după atâţia ani, îi deschiseseră uşa chiliei. Sfântul Teodoret, cu multă bucurie, a dat curs dorinţei bătrânului şi a săvârşit Sfânta Liturghie, folosind în locul Sfintei Mese palmele

---

[61] Protopresbiter Calinic K., „Biserica Creştină", op. cit., pag. 190

desfăcute ale celor doi diaconi. Aceste mâini s-au transformat în Golgotă înfricoşătoare şi Jertfelnic înţelegător[62].

Slavă îndelung răbdării Tale, Doamne!

Desigur, acestea sunt excepţii, se întâmplă foarte rar, dar când situaţia o cere, devin indispensabile.

Fiecare locaş sfinţit este îndreptat către răsărit, ca să privim Raiul. Soarele răsare de acolo, iar Domnul Dumnezeu este Soarele Dreptăţii, Soarele întreit al dumnezeirii. Din acest motiv, Biserica întreagă priveste în acest punct, ca să-L primească pe Hristos, Cel care săvârşeşte prin Sfântul Duh, Minunea sfinţirii Darurilor.

În vremea prigoanelor, creştinii se refugiau în catacombe unde era întuneric şi foloseau făclii aprinse. Torţele erau însoţitorii lor la slujbele sfinte şi la Cina Domnului. Acelaşi rol îl aţ astăzi lumânările aprinse, care trebuie să lumineze precum făcliile duhovniceşti în întunericul veacului acestuia, drumul către Hristos.

Lumânările ne sugerează că trebuie să răspândim lumina, să devenim purtători de lumină şi precum acestea se topesc şi se micşorează, aşa să piară, prin rugăciune, răutăţile şi patimile noastre.

Lumânarea stinsă este imaginea vieţii noastre, de aceea să lăum aminte! Ne rugăm cu lumânarea aprinsă pentru sănătatea noastră, a copiilor, a rudeniilor şi a cunoştinţelor noastre. Apoi, pentru cei adormiţi, aprindem lumânările după numărul celor pomeniţi.

Sfântul Simeon Noul Teolog spune că făcliile ne dezvăluie lumina cea neînserată, iar candelele ne învăţă că, cugetele noastre trebuie să fie luminate: „Precum Biserica este luminată de mulţimea lumânărilor, la fel şi casa sufletului tău să strălucească în lumina neînserată, căci aceasta este mai de cinste decât lumina materială. Mulţimea candelelor aprinse, înseamnă gândurile luminate care aruncă raze de lumină peste tot trupul. Şi să nu rămână vreun gând întunecat în

---

[62] Sf. Simeon Noul Teolog, „Capitole practice şi teologice", P.S.B. 120, 677 A

casa sufletului tău, ci toate cugetele tale să fie aprinse şi să strălucească prin lumina Duhului Sfânt"[63].

În biserică se află şi sfeşnice cu lumânări, ce închipuie stâlpul de foc din timpul nopţii, care a condus pe poporul lui Israel în pustiu. Candelabrul, în vechime, era alcătuit din multe candele cu ulei. În afara bisericii, întâlnim clopotniţa cu clopotele fiecărui locaş de cult. Rar se întâmplă ca bisericile să nu aibă clopote, chiar şi cele îndepărtate de pe culmile munţilor, pustii sau părăsite.

Poporul consideră lipsa clopotului un păcat mare, de aceea se îngrijeşte să aibă unul, oricât de mic ar fi, chiar şi în aer liber. Oare, însă, clopotele au existat dintotdeauna în bisericile noastre? Istoria ne spune că nu. Când creştinii trebuiau să se adune într-un loc pentru a sluji lui Dumnezeu, se înştiinţau într-un chip tainic. Existau persoane de încredere, cu misiunea să facă cunoscute creştinilor anumite lucruri, cu grijă, ca să nu afle idolatrii care le întindeau curse, îi ucideau şi îi ardeau în adunările din peşteri, în crăpături şi catacombe. Înspăimântătoare epocă!

.Cei însărcinaţi cu această lucrare grea şi periculoasă se numeau theodromi, adică cei care alergau pe drumuri, prin sate şi oraşe, ca să facă porunca dumnezeiască cunoscută. Se mai numeau şi crainicii poporului, pentru că adunau şi strângeau creştinii să slujească lui Dumnezeu.

În secolele I - III d. Hr. mulţi creştini plecau din sate şi oraşe în pustiu şi acolo, departe de lume, ridicau colibe şi duceau o viaţă aspră, închinată lui Dumnezeu. Aceştia erau primii monahi. La distanţă unul de celălalt, ei se înştiinţau pentru slujba în comun cu nişte beţe, pe care le loveau într-un anumit mod, aşa cum se procedează şi astăzi în mânăstiri, când călugării sunt chemaţi noaptea la sfintele slujbe, cu aşa numita toacă.

În mânăstirea întemeiată de Sfântul Pahomie, monahii erau chemaţi la Sfânta Jertfă cu trâmbiţe. Justificând modul acesta de înştiinţare, Sfântul aducea ca model vechea sinagogă, unde evreii se adunau în acest mod[64].

---

[63] Numeri 10, 2-3

[64] Augustin Kantiothul, Mitropolitul Florinei, „Biserica Ortodoxă", Atena 1992, pag. 71

După ce împăratul Constantin a proclamat sfârşitul prigoanelor, creştinii erau anunţaţi oficial. Se folosea toaca de fier, lovită cu ciocănelele. Astăzi, la Sfântul Munte, multe mânăstiri folosesc tochiţa de lemn, *toaca de fier şi clopotele*. Acestea din urma, n-au existat la început în Biserica Ortodoxă şi sunt de provenienţă apuseană. Clopotele au apărut pentru prima dată la Constantinopol în anul 865 d. Hr., la mult timp după construirea bisericii Sfânta Sofia. Atunci, dogele Veneţiei, a trimis împăratului de Constantinopol în dar 12 clopote pentru biserica Sfânta Sofia. (Clopot, în limba greacă, se spune *cabana*, pentru că era construit dintr-un metal special provenit din minele regiunii Cabania din Italia).

Istoricii vremii ne spun că atunci când, pentru prima dată, clopotele au bătut în oraş, poporul evlavios a umplut străzile, simţind o bucurie mare, ca de sărbătoare. Oamenii au crezut că îngerii s-au coborât pe pământ şi-i cheamă pe credincioşi la slujbă. Aceste clopote ale bisericii Sfânta Sofia au răsunat aproape 600 de ani până în anul 1453, când cetatea a căzut sub turci, iar sultanul a poruncit să fie topite şi să se facă din ele tunuri şi gloanţe. În toate zonele aflate sub stăpânire turcească, clopotele au fost interzise pentru că, chipurile, sunetul lor tulbură somnul morţilor. Atunci, în acele vremuri cumplite, creştinii înrobiţi se anunţau din nou într-un mod tainic. Au apărut iar theodromii sau crainicii care, cu riscul vieţii lor, vesteau pe creştini şi-i îndemnau să meargă la biserică şi să înveţe cele sfinte. Turcii însă, au pierit, iar clopotele au revenit în clopotniţele bisericilor, răsunând cu acelaşi clinchet triumfător.

37. Cândva, trăia un paraclisier cu frică de Dumnezeu şi evlavie, pe care mulţi preoţi l-ar fi dorit în Sfântul Altar. Biserica unde slujea avea hramul Sfântului Ioan Botezătorul. El trăgea cu multă îndemânare cele patru clopote. A căzut însă, rănindu-se la mâna stângă şi era foarte amărât că venea slujba hramului şi nu putea să-şi facă treaba cu o singură mână. Înainte vreme, trăgea clopotele aşa cum văzuse la Sfântul Munte: dulce, ritmic, când unul, când celălalt, apoi două câte două şi trei cu unul.

Neavând altă putere, s-a dus în faţa icoanei Sfântului Ioan Botezătorul şi a zis:

- Sfinte Ioane, te rog, ascultă-mă: biserica aceasta este a ta, iar eu, cum bine vezi, nu pot să trag clopotele cu o singură mână. Ia vino încoace şi arată-mi cum să fac! (Şi l-a luat de mâna pe Sfântul Ioan, care a coborât din icoană, şi l-a dus afară, în clopotniţă).

Sfântul Ioan a făcut ochiuri la frânghii, a sprijinit cu un picior o frânghie şi celălalt picior cealaltă frânghie, apoi a făcut încă două ochiuri pentru mână şi cot şi i-a arătat modul în care să tragă clopotele cu evlavie.

- Îţi mulţumesc, Sfinte Ioane, i-a mai zis paraclisierul şi a tras clopotele, exact cum îi arătase Sfântul[65].

În Sfântul Altar, mai găsim cădelniţa şi candela de veghe, care împreună cu îngerul păzitor veghează Artoforul de pe Sfânta Masă. Obiectul acesta, în care se păstrează Sfintele Taine, este simbolul Jertfei sângeroase a lui Hristos şi ale sfinţilor martiri, dar şi mărturia sacrificiului nesângeros al părinţilor pustiului.

Candela de veghe apare şi la casele credincioşilor, înaintea icoanei, ca să amintească acestora că lupta duhovnicească pentru mântuire este neîntreruptă, neadormită şi plină de lumină.

Tămâia închipuie ofranda şi jertfa aduse lui Dumnezeu, de aceea, preoţii în biserică, şi credincioşii acasă, o închină cu trei degete. Slujitorii, binecuvântând tămâia, spun următoarea rugăciune: **Tămâie Îţi aducem Ţie Hristoase, Dumnezeul nostru, întru miros de bună mireasmă duhovnicească, pe care primind-o în Jertfelnicul Tău cel mai presus de ceruri, trimite-ne nouă, harul Prea Sfântului Tău Duh.** Adică, precum mireasma şi parfumul tămâiei se înalţă către cele de sus, aşa şi Dumnezeul nostru, să primească rugăciunea adusă de noi în Jertfelnicul Lui cel mai presus de ceruri şi să ne trimită în schimb harul Sfântului Duh.

Ceva asemănător scrie şi Sfântul Apostol Pavel: „Domnul nostru Iisus Hristos S-a dat pe Sine pentru noi prinos şi jertfă lui Dumnezeu, întru miros de bună mireasmă”[66].

---

[65] Din consemnările personale

[66] Efeseni 5, 2

Jertfa Mântuitorului Iisus Hristos, adusă lui Dumnezeu Tatăl pentru noi, a devenit jertfa bine mirositoare, bine plăcută, şi bine primită, pentru toţi oamenii. Desigur, mulţi oameni primesc vestea mântuirii, cred, se botează şi se nevoiesc, dar destui sunt şi cei care resping dogma Sfintei Treimi, dumnezeirea lui Hristos şi Evanghelia, mergând sigur pe calea pierzării. „Bună mireasmă a lui Hristos" sunt, însă, doar creştinii care se nevoiesc într-un mod potrivit pentru mântuire. Orice rugăciune curată în biserică, acasă sau în oricare alt loc, orice faptă bună (prima faptă bună este îndelunga răbdarea apoi iertarea şi iubirea vrăjmaşilor), căinţa, suspinul, împlinirea poruncilor şi împărtăşirea cu Preacuratele Taine sunt „miros de bună mireasmă şi jertfă bine plăcută lui Dumnezeu".

Vorbind despre tămâie, să amintim şi despre simbolismul cădelniţei. Suportul acesteia indică umanitatea lui Iisus Hristos în pântecele Maicii Domnului, cărbunii aprinşi sunt focul dumnezeirii „rugul cel aprins şi nears"[67], iar fumul bine mirositor - mireasma Sfântului Duh care se coboară. Cădelniţa are 12 clopoţei şi patru lănţişoare, care reprezintă pe cei 12 Apostoli şi pe cei 4 Evanghelişti. Astfel, prin chipul tămâiei mirositoare a lucrării Sfântului Duh, se vesteşte lucrarea iconomiei Întrupării, răspândită în tot locul. Desigur, simbolismul acesta este ulterior, dar ne dezvăluie lucrarea iubirii de oameni a lui Dumnezeu care se întinde prin mireasmă în tot pământul, până la marginile lumii.

38. Un preot, înainte de 1940, a mers într-o zi de sărbătoare la biserică să slujească, aşa cum povestea nepotul său. Candelele toate erau stinse, chiar şi cea de veghe, pentru că vântul suflase tare printr-o crăpătură de geam. Părintele s-a mâhnit tare pentru acest lucru şi a căutat repede un chibrit, dar n-a găsit. S-a uitat la pangar, prin dulapuri, într-o parte, într-alta şi-i veneau lacrimi în ochi de ciudă pentru că trebuia să meargă să aducă de acasă, pe acea vreme de iarnă, rece şi urâtă. Deodată, s-a întors şi a văzut cădelniţa aprinsă! Cărbunii dinăuntru erau roşii şi aprinşi! (Înainte vreme existau cărbuni pe care i-am apucat şi eu. Aveam un mic godin, unde paraclisierul aprindea dis-de-dimineaţă cărbunii, aceştia se înroşeau şi-i puneam după aceea cu

---

[67] Ieşire 3, 2

cleştele în cădelniţă, iar deasupra aruncam tămâie). După ce a văzut cădelniţa aprinsă, şi a privit-o cu uimire, preotul a aprins o hârtie, apoi o lumânare, candela de veghe şi candelele celelalte. De fiecare dată, se întorcea, se uita la cădelniţă şi zicea:

- Doamne, când vrei Tu, faci minuni...!

A venit după aceea dascălul, au început Utrenia, dar cărbunii din cădelniţă au rămas tot aprinşi. În timpul cântării a noua, la „Ceea ce eşti mai cinstită...", a luat cădelniţa şi a văzut că din ea ieşeau rotocoale înmiresmate de fum, ca şi cum ar fi aruncat înăuntru tămâie.

- Doamne, miluieşte-mă, dar eu nici n-am pus tămâie! A zis în sinea lui.

Întorcându-se spre Sfânta Masă, a zis cu glas tare:

- Dar Tu eşti Dumnezeu şi faci tot ce voieşti!

La puţin timp, a venit şi nepotul lui şi preotul i-a zis:

- Să nu te atingi deloc de cădelniţă, las-o aşa, pentru că Dumnezeu face tot ceea ce voieşte...!

- Bine, bunicule! a zis copilul.

Şi de câte ori trebuia să cădească în timpul acelei slujbe, cădelniţa era mereu pregătită, cu cărbunii aprinşi. Scotea din ea mireasmă de tămâie, iar când preotul o primea, rotocoale cu mii de miresme se răspândeau în toată biserica. Creştinii erau şi ei impresionaţi, iar la sfârşitul Liturghiei, l-au întrebat:

- De unde aveţi, părinte, o asemenea tămâie?

Părintele i-a spus următoarele nepoţelului care văzuse toate:

- Să nu spui nimănui ceea ce ai văzut, decât după moartea mea! Dumnezeu face tot ceea ce voieşte!

Acestea i s-au întâmplat părintelui Ioan din Tesme[68].

În Sfântul Altar, pe Sfânta Masă, întâlnim sfeşnice cu unul, două, trei sau şapte braţe. La fel şi candele. Cele cu o lumină, ne amintesc de fiinţa unică a dumnezeirii, cele cu două, de cele două firi ale lui Hristos, iar cele cu trei, de Sfânta Treime. Candelele cu şapte lumini reprezintă candelabrul cu şapte braţe, confecţionat de Moise pentru Cortul mărturiei, dar şi cele şapte harisme speciale, amintite de profetul Isaia: „Duhul înţelepciunii şi al înţelegerii, duhul

---

[68] Din consemnările personale

sfatului şi al tăriei, duhul cunoştinţei şi al bunei credinţe, duhul temerii de Dumnezeu"[69].

Locaşul de cult ortodox reprezintă o teofanie autentică: cuprinde Biserica Triumfătoare şi Biserica Luptătoare, cu Sfânta Liturghie, Îngerii, Arhanghelii, Heruvimii, Serafimii, Tronurile, Domniile, Stăpâniile, Puterile, Sfinţii, Ierarhii, Martirii, Apostolii, Profeţii, Dreptii şi Dumnezeu Cel în Treime. De aceea, după încheierea Sfintei Liturghii, preoţii cântă pe înţelesul tuturor creştinilor din biserică: „În Biserica slavei Tale stând, în ceruri ni se pare a fi". Adică, noi toţi, care suntem în Biserica slavei, simţim şi credem că ne aflăm înaintea Tronului cel mai presus de ceruri. Şi, înainte de formula de încheiere: „Pentru rugăciunile...", spunem de trei ori: „Întăreşte Dumnezeule, Sfânt lăcaşul acesta..."

Herma, părintele apostolic, în cartea lui *Păstorul*, ne relatează o vedenie pe care a avut-o el însuşi:

39. Şase tineri, ajutaţi de mulţi alţii, construiau împreună un castel uriaş, deasupra apelor unui lac neobişnuit. Clădirea se înălţa numai din pietre, atât de desăvârşit îmbinate, încât nu se distingeau încheieturile, despărţiturile şi îngemănările dintre acestea. Atunci, a apărut o Doamnă impunătoare, care i-a zis părintelui Herma:

- Castelul pe care-l vezi construindu-se, sunt eu, Biserica. Este aşezat deasupra apelor, pentru ca viaţa şi sufletul oamenilor se mântuiesc şi se vor mântui întotdeauna, prin apele Botezului, străbătute de harul mântuitor, care izvorăşte din jertfa Crucii Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Oricine se botează, participă la punerea în mormânt a Domnului şi la Învierea Lui. Cei şase tineri sunt sfinţii îngeri, iar pietrele sunt Apostolii şi urmaşii acestora, adică episcopii, preoţii şi diaconii tuturor veacurilor, care au vieţuit şi vor vieţui smerit şi după dreptate, care au slujit cu multă credinţă cuvântului Evangheliei şi poporului lui Dumnezeu. Unii încă trăiesc, alţii au adormit şi vor urma mulţi până la a doua Venire a lui Hristos.

Toţi şi toate erau în armonie, înţelegere şi pace, iar Doamna aceea harismatică, adică Biserica, l-a întrebat: „Până când va fi această armonie şi înţelegere între voi"? Şi a dispărut.

---

[69] Isaia 11, 2-3

Vedenia dumnezeiască a Sfântului Herma s-a încheiat, iar el şi-a revenit în sine[70].

Lucrarea de zidire a Bisericii a continuat, dar cu multe piedici, căci au apărut repede primii nori, ereziile, care au provocat o ploaie de sânge şi au sfâşiat Trupul Bisericii. A urmat Schisma cea Mare din anul 1054, după aceea Cruciadele, stăpânirea veneţiană şi plaga cea mare şi nevindecată până astăzi a uniatismului. Sunt patru sute de erezii izvorâte din protestantism (acum în Anglia se hirotonesc şi femei), grupări hiliaste, organizaţii sataniste, masonice, ecumeniste, pietiste, credinţe hinduiste, budiste, cultul magiei ş.a. Toate împreună au provocat şi provoacă sângerări necontenite în Trupul Bisericii Ortodoxe. Din nefericire, însă, de multe ori, chiar noi, păstorii responsabili ai Bisericii, nu avem pace şi nu ne înţelegem unul cu altul. Însă Biserica va dăinui până la sfârşitul veacurilor şi, „porţile iadului nu o vor birui"[71].

Cererea a patra continuă cu: Pentru cei ce cu credinţă, evlavie şi frică de Dumnezeu intră într-însa, Domnului să ne rugăm!

Pe tot parcursul Sfintei Liturghii, în rugăciuni, Ectenia Mare şi Ectenia Cererilor, de multe ori primim îndemnuri despre cum trebuie să fie starea şi dispoziţia noastră sufletească, chiar şi mişcările, când ne aflăm la această Sfântă slujbă. Toţi cei care dorim să intrăm în locaşul Sfânt trebuie să fim pregătiţi pe măsură, cu credinţă, evlavie şi frică de Dumnezeu, aşa cum ne indică cererea a patra. La fel, când gustăm din Potirul vieţii veşnice, trebuie să dovedim aceleaşi virtuţi. Pe acestea, trebuie să le păstrăm şi după încheierea Sfintei Liturghii, adică să mergem în pace, în linişte, în tăcere şi bună rânduială.

Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune: „Când ieşim din biserică, după încheierea Sfintei Liturghii, trebuie să părem ca şi coborâţi din cer, ca şi cum am fi oameni cereşti"[72].

---

[70] Pastorul lui Herma, Viziunea a treia, P.G. , vol. 3, pag. 43

[71] Matei 16, 18

[72] Ieromonahul Grigorie, „Dumnezeiasca Liturghie, Explicaţii", Editura Domos, pag. 139

Dar nu suntem! Nu avem credinţă, frică, respect, evlavie, nu avem nimic din toate acestea! Mergând la biserică şi împărtăşindu-ne, fiecare bucăţică din trupul nostru, fiecare mădular, devine o părticică din Biserica lui Hristos. Sfântul Nicolae Cabasila ne face atenţi că Masa Euharistică ne obligă să rămânem în Hristos, iar Hristos în noi, căci El Însuşi a zis: „Cel ce mănâncă Trupul Meu şi bea Sângele Meu, rămâne în Mine şi Eu în el". El devine pentru noi locatar şi sălaş, iar noi suntem fericiţi de locuinţa şi de Stăpânul nostru.

În biserică intrăm întristaţi, sălbatici şi fiare dar ieşim fericiţi, îmblânziţi, uşori, oi cuvântătoare. Nu de puţine ori, apărem negri precum corbii şi catranul, se întâmplă o minune şi ne aflăm albi ca porumbeii.

- **Pentru părintele nostru (Arhi) episcop..., pentru cinstita preoţime şi cea întru Hristos diaconime, pentru tot clerul şi poporul, Domnului să ne rugăm!**

40. Un episcop, călătorind prin eparhia lui, a ajuns sâmbătă seara într-un sat. Era prima dată când trecea pe acolo. Primarul satului l-a omenit şi la puţin timp, episcopul a cerut să-l vadă pe preot.

- Este la câmp, nu s-a întors încă! i-au spus.

După un timp, s-a arătat şi preotul, îmbrăcat în haine de muncă, nu prea frumoase la înfăţişare. Episcopul n-a fost mulţumit, căci ţinea mult ca preoţii să fie mai îngrijiţi. A doua zi era duminică şi preotul s-a pregătit pentru Sfânta Liturghie. Episcopul care asista, l-a urmărit la început din scaunul arhieresc, apoi din Sfântul Altar. Cu siguranţă, trebuia să găsească ceva greşeli la acel preot ţărănoi. Lucru minunat însă: din momentul în care a rostit „Binecuvântată este Împărăţia ", şi până la sfârşit, pe preot l-a acoperit o lumină cerească, care-l încălzea şi-l lumina în întregime, fără să-l ardă...!

După ce a împărţit anafura creştinilor satului, preotul a intrat în Sfântul Altar. Episcopul s-a apropiat de el, a căzut în genunchi şi i-a cerut iertare pentru că-l judecase şi l-a rugat să-l binecuvânteze.

Preotul acela simplu, a rămas uluit şi i-a zis:

- Cum este cu putinţă ca cel mai mare să fie binecuvântat de cel mai mic? Binecuvântează-mă, tu, Stăpâne!

- Nu pot să binecuvântez pe cel care, atunci când slujește stă întru lumina dumnezeiască necreată. Cel mai slab se binecuvântează de cel mai tare, i-a răspuns episcopul.

Atunci preotul l-a întrebat:

- Există, oare, Preasfințite, episcop sau preot care slujește Sfânta Liturghie și să nu fie înconjurat de lumină cerească? Aceasta era mirarea acelui părinte simplu! Ce să răspundă episcopul acelui preot care privea într-un mod firesc lucrurile mai presus de fire?! De aceea, s-a minunat de curăția, smerenia și sfințenia acelui preot de sat și a plecat de acolo folosit și mai învățat[73].

După ce ne-am rugat pentru locașul sfânt al lui Dumnezeu și pentru episcopul locului, îi cerem Stăpânului să păzească pe slujitorii Sfintelor Taine.

Când episcopul slujește, iar preotul sau diaconul îi pronunță numele, la strană se cântă: „Întru mulți ani, Stăpâne"! Iar episcopul binecuvântează poporul. Pomenirea numelui episcopului eparhiot, când este sau nu de față, nu înseamnă curtoazie, pentru că aceasta nu-și are locul la Sfânta Liturghie, ci amintirea faptului că alcătuim împreună Biserica lui Hristos, Trupul Lui tainic. Biserica înseamnă preot, popor și Sfânta Masă, deci când spune: „Pentru tot clerul și poporul", Duhul Sfânt înaintea Sfintei Mese pecetluiește pe toți credincioșii care constituie sinaxa liturgică. Să dăm o atenție specială mențiunii făcute de Sfântul Ioan Gură de Aur, că „preotul se deosebește doar puțin de episcop, și săvârșește aceleași taine, afară de Hirotonie. De asemenea, acesta nu poate târnosi o biserică și nu poate sfinți Marele Mir"[74].

Sfinții Părinți ne spun că episcopul este: „chipul și locțiitorul lui Hristos". Hirotonia clericilor în cele trei trepte (episcop, preot și diacon) se desfășoară în timpul Sfintei Liturghii și constituie un eveniment de mare importanță, aceasta pentru că preoția și Sfânta Euharistie sunt nedespărțite, nu pot avea loc una fără cealaltă. La prima Cină euharistică, în seara Joii celei Mari, slujitor a fost Însuși Stăpânul

---

[73] Ieromonahul Grigorie, „Dumnezeiasca Liturghie, explicații", Editura Domos, pag. 141

[74] Theodor Habaky, „Patericul", Tesalonic, 1993 [7], pag. 415

Hristos, care a poruncit: „...aceasta s-o faceţi întru pomenirea Mea”[75]. După Înălţare şi Rusalii, locul Lui la Cina euharistică l-au luat Sfinţii Apostoli. Prin urmare, conform tradiţiei noastre ortodoxe, izvorul preoţiei este Domnul Iisus Hristos, Arhiereul unic şi veşnic al Bisericii. Jertfa Lui, au adus-o în continuare cei care i-au urmat, apostolii, care prin punerea mâinilor au transmis preoţia celor de după ei, episcopii şi preoţii (această transmitere a preoţiei se numeşte succesiune apostolică).

Cu toate acestea, nimeni nu are preoţia lui proprie, ci toţi o au pe cea unică şi veşnică a lui Hristos, primită la hirotonie. Pe aceasta o poartă toată viaţa şi cu ea slujesc Preacuratele Taine şi poporul lui Dumnezeu. Preoţii doar administrează preoţia şi arhieria lui Hristos şi slujesc Biserica în numele ei. Slujitorul nu apare drept un simplu reprezentant al lui Hristos pe pământ, ci prezenţa vie a Acestuia în mijlocul poporului. Episcopul este pomenit la fiecare slujbă cu numele pentru că şi prezenţa lui este vie în lucrarea preotului şi în conştiinţa poporului.

Biserica înseamnă, în primul rând şi înainte de toate, Euharistie, Jertfă dumnezeiască, Cina şi după aceea administraţie şi asistenţă socială. Întâi harul şi apoi legea. Episcopul şi preotul sunt întâi învăţători şi cateheţi, slujitori ai Sfintelor Taine, apoi administratori, adică responsabilii lucrării Bisericii sau Mitropoliei pentru activităţile filantropice.

Preotul, instrumentul însufleţit al cerului şi al îndumnezeirii, este întâi de toate părinte, căci prin el poporul primeşte harul divin. Existenţa şi unitatea bisericii depinde de episcop care păstrează neîntreruptă succesiunea preoţiei. Unde este episcopul, acolo este şi Biserica. Când se îmbracă şi îşi pune omoforul pe umeri, episcopul rosteşte următoarele: „Pe umerii Tăi, Hristoase, ai ridicat firea omenească cea căzută şi pierdută, pe care cu Înălţarea Ta ai mântuit-o şi îndumnezeit-o ca s-o oferi şi s-o aduci întru slavă multă lui Dumnezeu Tatăl”. Omoforul închipuie oaia cea pierdută pe care o salvează din moartea veşnică, din ghearele diavolului şi

---

[75] Sf. Ioan Gură de Aur, „Comentariu la Epistola I Timotei”, Omilia XI, P.G. 62, 653

din păcat. Pe aceasta o pune între umeri şi o duce în strunga bisericii, unde se află tronul lui Dumnezeu şi Sfântul Altar.

Imaginea aceasta, o vedem simbolic la Vohodul mare, când se face Liturghia arhierească: un preot merge înainte purtând pe mâini omoforul, însoţit de lumânări şi ripide. Când ajunge înaintea soleii, îl pune pe umerii arhiereului. Aceasta este oaia cea pierdută care merge la mântuire înaintea Tronului lui Dumnezeu şi datorită căreia are loc Jertfa.

Un simbolism asemănător există şi când preotul slujeşte singur. La începutul Vohodului mare, el pune pe umerii săi Sfântul Aer, al treilea acoperământ cu care se acoperă Cinstitele daruri şi, în timp ce reproduce urcuşul înspăimântător către Golgota, ţine pe umeri oaia cea pierdută, omul căzut şi în stare de pocăinţă. Pe acesta îl duce la Sfântul Altar la Tronul slavei lui Dumnezeu.

Cârja păstorească a episcopului nu este doar semnul Stăpânirii, toiagul păstorului cu care îndruma oiţele cuvântătoare ale turmei lui Hristos, ci simbolizează şi altceva. În vârf are o cruce, iar în dreapta şi-n stânga doi şerpi cu capetele îndreptate spre cruce, cu gurile deschise şi limbile otrăvitoare scoase. Aceştia sunt duşmanii Bisericii, unul reprezintă pe vrăjmaşii dinăuntru care sunt ereziile, înşelăciunile, schismele, iar celălalt pe vrăjmaşii din afară, care se manifestă prin prigoane, martiriu, închisori, închiderea bisericilor, transformarea lor în grajduri şi muzee, coruperea conştiinţelor şi interdicţii religioase. Semnul binecuvântării este un gest cu sens duhovnicesc. Preotul iese şi binecuvântează iar dacă luăm seama la poziţia mâinii vedem că degetul mic este litera I de la Iisus. Cele două degete de sus formează litera H de la Hristos. Ultimele două alcătuiesc litera S de la Sotir, care în greceşte înseamnă mântuitor. Această mână care binecuvântează este reprezentată în toate icoanele Mântuitorului (de asemenea, o semnificaţie duhovnicească are şi modul în care facem semnul Crucii: cele trei degete unite, simbolizează Sfânta Treime, iar celelalte două firea divină şi cea umană a lui Hristos).

Acest mod de binecuvântare l-a impresionat şi pe turcul Ahmed, care a văzut în biserică ieşind din mâna preotului slujitor raze de lumină dumnezeiască necreată, care se îndrep-

tau spre inimile creştinilor aflaţi acolo. Aceste lucruri înfricoşătoare l-au făcut să devină creştin şi după aceea martir.

Diavolul se porneşte turbat împotriva oricărui preot şi chiar dacă nu reuşeşte să-l biruiască moral, nu va înceta lupta până în ultimul moment al vieţii acestuia. El se va strădui cu vicleşuguri, bârfe şi vorbe murdare să-i dărâme autoritatea, folosindu-se uneori chiar de ura şi mânia celor din aceeaşi tagmă. Istoria Bisericii ne confirmă că ura celui rău împotriva clericilor a ajuns până la crimă. În Pateric ni se relatează următoarea întâmplare:

41. Cândva, un episcop a căzut într-un păcat mare, iar a doua zi era sărbătoare. A mers la catedrala mitropolitană unde slujea şi pe care poporul o umpluse până la refuz. S-a urcat în Amvon, şi-a scos omoforul, semnul arhieriei, l-a pus jos şi înaintea tuturor şi-a mărturisit păcatul. Apoi a încheiat:

- Plec, sunt nevrednic şi de aceea renunţ la preoţie! Nu mai sunt îndreptăţit să vă păstoresc, alegeţi pe altul să vă slujească, să vă înveţe şi să vă mărturisească, şi a dat să coboare din Amvon şi să plece.

Poporul însă a reacţionat, l-a împiedicat să plece şi a zis:

- Rămâi la locul tău, nu te lăsăm să pleci. Noi pe tine te vrem păstor, iar păcatul tău să cadă asupra noastră. (Cuvintele acestea sunt înspăimântătoare şi pornite din iubire!)

Episcopul, mişcat de iubirea poporului a zis:

- Dacă vreţi să rămân, cu toată nevrednicia mea, să faceţi ceea ce vă spun, altfel plec.

- Vom face ceea ce doreşti! au strigăt toţi. Spune-ne şi rămâi cu noi!

- Eu voi merge şi mă voi întinde în faţa uşii catedralei. Voi toţi veţi ieşi, veţi păşi peste pieptul meu, mă veţi scuipa şi veţi zice: Dumnezeu să te ierte! Atunci voi rămâne, dacă toţi, până la ultimul, veţi călca peste mine!

- Aşa vom face, au zis toţi, cu toate că nu voiau să facă acest lucru care li se părea înfricoşător. Ca să nu-l piardă, au făcut întocmai. Când a trecut şi ultimul credincios, din cer s-a auzit o voce pe care au ascultat-o şi episcopul şi creştinii:

- Pentru căinţa şi smerenia ta multă ţi s-a iertat păcatul[76].

---

[76] Luca 22, 19

42. Întâmplarea s-a repetat şi cu stareţul unei mânăstiri din Sfântul Munte, care, fără să cadă în vreun păcat, din cauza neascultării unui frate care nu ceruse iertare, s-a pedepsit pe sine şi după încheierea Sfintei Liturghii a cerut fraţilor să păşească peste el, ultimul fiind la rând ucenicul neascultător şi nesupus. Aşa se câştigă sufletele[77]*!*

Creştinii ortodocşi nevoitori iau exemplu din viaţa morală şi abnegaţia păstorului bun, îl iubesc şi-l apără pe acesta în orice chip. Când însă păstorul cercetează şi biciuieşte păcatul, pervertirea, erezia, înşelăciunea şi miile de rele ale societăţii, atunci îşi face duşmani care-l calomniază şi-l bârfesc. Prin urmare, scopul principal al diavolului este compromiterea preotului prin tot felul de insinuări nerușinate, minciuni şi altele asemenea. Pentru aceea este necesar să ne rugăm la fiecare Sfântă Liturghie, Taină, Utrenie, Vecernie pentru preoţi, dar şi în particular, la rugăciunile de noapte să-l pomenim pe părintele duhovnic, pe părintele paroh şi pe toţi clericii.

Formula: **Pentru tot clerul şi poporul...**, arată unitatea Bisericii celei una, formată din popor şi preoţi. La această cerere, toţi răspund în cor: **Doamne miluieşte!**

La Sfânta Jertfă, fiecare se roagă pentru toţi, adică pentru Trupul lui Hristos, unul pentru toţi şi toţi pentru unul, pentru că la Sfânta Liturghie nu-şi au locul egoismul şi individualismul.

Acestui subiect trebuie să-i dăm o importanţă specială pentru că adeseori stăpâniţi de această patimă uităm de nevoile fraţilor noştri şi aşezăm problemele şi necesităţile noastre în centrul lumii şi al Sfintei Liturghii, lipsindu-ne cu siguranţă de darurile ei dumnezeieşti. Întâmplarea profetului Iona ne confirmă acest lucru[78].

Acesta s-a întristat pentru un vrej care s-a uscat (şi făcea umbră), în timp ce aştepta distrugerea cetăţii Ninive. Şi nu i-a părut rău de dispariţia unui oraş cu un număr aşa de mare de locuitori care, după cuvântul Domnului urma să fie spulberat. Din păcate, aşa suntem noi oamenii! Iona s-a mâhnit pentru un vrej şi nu pentru cetatea ce urma să piară, apoi

---

[77] Theodor Habaky, Patericul, Tesalonic 1993 [7], pag. 220

[78] Din consemnările personale

din nou s-a supărat, că ea a fost salvată de Dumnezeu. Dar dacă acela s-a tulburat pentru un vrej, Domnul n-avea dreptul s-o facă pentru făpturile Lui care arătaseră o căinţă atât de adâncă?

Următoarea cerere a ecteniei mari este:

Pentru oraşul acesta, pentru toate oraşele şi satele şi pentru cei ce cu credinţă locuiesc într-însele, Domnului să ne rugăm!

Ceea ce trebuie să reţinem din această cerere este depăşirea individualismului şi a egoismului pătimaş al omului. Ca „mădulare ale lui Hristos", experiem comuniunea, ajutorul reciproc, sprijinul unuia faţă de celălalt, în Biserică, a cărei destinaţie este cerul. Susţinerea sufletească şi aplecarea către inima îndurerată şi năpăstuită a aproapelui, cu înţelegere, compătimire şi iubire sinceră, este un lucru sfânt, iar sfinţenia este darul Bisericii şi menirea vieţii pe pământ.

Indiferenţa şi răceala se văd clar pe feţele noastre, în mod special după Sfânta Împărtăşanie şi după încheierea Sfintei Liturghii. Precum oboseala şi durerea care ne brăzdează chipul, la fel şi blândeţea şi bunătatea se vădesc în sprijinul acordat celui de lângă noi, oricine ar fi acesta. „Frate ajutat de frate este ca o cetate tare şi înaltă"[79]. Chiar dacă vrem să ascundem trăirile interioare de la Sfânta Jertfă, ele se dau pe faţă, pentru că încălzesc sufletele împietrite, inimile răvăşite, înmulţesc mireasma evlaviei, apropie pe cei îndepărtaţi, uşurează pe cei împovăraţi şi mângâie pe cei în dureri. Tot cel ce are un dar de la Sfânta Jertfă să-l înmulţească, oferindu-l altora. Deci, trăirea liturgică este urmată de fapte exterioare, văzute de toţi ceilalţi. Fiind „descătuşaţi de patimi", pregătiţi şi învredniciţi pentru a primi Sfânta Împărtăşanie, întreaga noastră purtare în biserică devine iniţiere cerească şi sfinţenie. Aceasta rodeşte binefaceri pentru cei din afară şi pentru toată zidirea, pentru toţi oamenii, credincioşi şi necredincioşi. Sfinţii şi Drepţii mântuiesc lumea prin rugăciunile lor, pe când păcătoşii şi necredincioşii, o distrug.

43. Odată, o fetiţă care avea în jur de opt ani, s-a apropiat de mine şi mi-a spus cu obrăznicie:

---

[79] Iona 4, 6-11

- Părinte, eu o înjur pe Maica Domnului!

Am rămas uluit pe moment, şi după aceea am întrebat-o:

- De ce o înjuri, fetiţa mea?

- Pentru ca aşa m-am obişnuit, mi-a răspuns ea. O înjura bunicul, mama mea câteodată şi când mă enervez, o înjur şi eu. Un copil s-o înjure pe Maica Domnului! Ce ziceţi? Ne mai rabdă sau nu, Dumnezeu?

Nu greşea fetiţa ci părinţii ei, care îi dădeau un exemplu rău. Lipsa de evlavie distruge lumea, iar creştinii de astăzi, în cea mai mare parte, nu merg la biserică, nu se spovedesc, nu se împărtăşesc, din obişnuinţă.

Sfinţirea omului porneşte de la Sfânta Jertfă şi de la Sfintele Taine săvârşite în Biserică, la care se adaugă cultivarea pocăinţei, a rugăciunii, a postului îndoit, a supunerii, iubirii, iertării, şi a celorlalte virtuţi dumnezeieşti. Clerici şi mireni, trebuie să mărturisim toţi, cu lacrimi în ochi, că în vremea noastră păcatele s-au înmulţit înspăimântător. Mai mult, s-au adăugat păcate care nu existau nici în timpul Sodomei şi Gomorei, precum slujirea şi cultul satanic. Oamenii păcătuiesc îngrozitor, chiar şi în satele cele mai mici, ca să nu mai vorbim de marile oraşe ale desfrâului, cu crime, droguri, anarhie, sodomism, magie, satanism şi tot felul de perversiuni şi păcate. Toate sunt propuse ca mod de viaţă prin televiziune.

- De ce faci păcatul acesta? îl întrebi pe penitent.

- Dar este un lucru firesc! îţi răspunde.

- Este însă păcat!

- N-am ştiut! Unde scrie că este păcat?

Răul a atins culmi înalte şi periculoase, deci să luăm aminte la cuvântul lui Dumnezeu care spune: „Plata păcatului este moartea”[80].

Cererea preotului: **Pentru oraşul acesta...,** se referă la fiecare biserică din oraşe, sate sau insule. Ea se face nu doar pentru persoane, ci şi pentru locuri, căci credincioşii creştini sunt legaţi aici pe pământ de acestea. Fiecare om are în lumea aceasta locul, spaţiul şi lăcaşul lui de cult. Dragostea

---

[80] Pilde 18, 19

lui Dumnezeu este universală, cuprinde pe toţi oamenii din toate timpurile şi locurile şi vrea schimbarea tuturor.

Cererea noastră înseamnă o revărsare de iubire peste toţi cei care sunt în vecinătatea noastră, în parohia, satul, insula, oraşul şi ţara noastră. Nu ne putem ruga doar pentru noi înşine, pentru că la Sfânta Liturghie creştinii prezenţi devin **sufletul întregii lumi**. Ei se roagă pentru duşmani şi prieteni, cunoscuţi şi necunoscuţi, buni şi răi, pentru cei care i-au necăjit ieri şi astăzi, pentru rudenii şi cei din jur. Mai se roagă pentru cei care zac în boală, ispită şi durere, în foamete şi război. Se gândesc la miile de copii care mor de foame în timp ce ei sunt sătui, la neorânduiala şi certurile provocate de mai marii lumii, la „dihonia perfidă" din ţară, aşa cum o numeşte poetul nostru naţional.

Creştinii îi pomenesc pe copiii lor fără de minte, atât de uşor vânaţi de droguri, anarhie, satanism şi secte, căsătoriile acestora, ca unitatea lor să rămână nezdruncinată. Se bucură de bucuria altora, suferă în durere, tristeţe şi moarte; mângâie în sărăcie, mâhnire şi necazuri, plâng şi oftează la căderile fraţilor lor.

În Liturghie, tot şi toate se iartă şi numai astfel parcurgem împreună cu Biserica drumul de la durere spre bucurie, de la stricăciune la nestricăciune. Biserica, deşi se roagă pentru toţi, o face în mod special pentru **Cei care cu credinţă locuiesc...**, adică creştinii ortodocşi care locuiesc în oraşul unde este lăcaşul sfânt, pentru ca Dumnezeu să păzească împreună cu cei puţini şi pe cei mulţi, cu cei drepţi şi pe cei păcătoşi. Să-i lumineze împreună cu cei evlavioşi şi pe cei fără credinţă, să-i înţelepţească, alături de cei buni şi pe cei răi, iar prin sfinţii Săi, să-i salveze pe toţi şi ţara noastră.

Urbanizarea a creat probleme de pastoraţie uriaşe şi de nedepăşit. În metropolele ţării, unde de multe ori locuim, nu ştim măcar cine locuieşte în apartamentul de lângă noi, ce se întâmplă, ce dramă are loc acolo! Toţi ne-am împietrit şi am devenit una cu mediul în care trăim.

Biserica se roagă **Pentru oraşul acesta...,** dar creştinii rămân indiferenţi, lăcaşurile de cult sunt goale, atât la oraşe cât şi la sate. Dacă un creştin din fiecare familie ar merge la

biserică, locaşurile de cult ar deveni neîncăpătoare. Creştinii de astăzi aleargă după averi, confort, cultură şi păcate, iar mulţimea bunurilor şi tihna au devenit duşmanii cei mai mari ai creştinismului şi ai mântuirii omului.

Cererea următoare este:

- **Pentru buna întocmire a văzduhului, îmbelşugarea roadelor pământului şi pentru vremuri cu pace, Domnului să ne rugăm!**

Prin cuvintele acestea cerem de la Domnul ca binecuvântarea iubirii Sale dumnezeieşti să se reverse pe pământ, în aer, în mare şi peste toată zidirea, ca întreaga creaţie să se îndrepte pe drumul hărăzit de Dumnezeu. Biserica este interesată de nevoile trupeşti ale omului, de hrana şi de existenţa lui, în strânsă legătură cu condiţiile de care are nevoie pământul ca să rodească: soare şi ploaie, văzduh binefăcător, timpuri bune. Toate sunt daruri pentru „Pâinea cea de toate zilele", pe care o cerem mereu în rugăciunea „Tatăl nostru".

Răul produs de secetă, incendiile repetate, înseamnă mari pericole pentru oameni, animale şi păduri. Urmările le vedem foarte des în ultimii ani (există cereri speciale pentru secetă, care se citesc la procesiunile pentru ploaie).

Prin expresia **Vremuri paşnice**, nu se are în vedere timpul de pace, ci timpul favorabil atmosferei pentru buna rodire a pământului. Nu este suficient ca cerul să dea ploaie, ci s-o dea când este nevoie şi cât trebuie ca să fie o ploaie binefăcătoare. Timpurile rele influenţează nefavorabil râurile, lacurile, marea, şi acestea, la rândul lor, distrug rodirea pământului, animalele şi oamenii. Deci, trebuie să existe o bună conlucrare între soare şi pământul pe care-l călcăm, între elementele atmosferice şi întreaga planetă, care să asigure condiţiile vieţii fizice. Biserica numeşte această conlucrare **vremuri paşnice.**

Cei mai mulţi dintre oamenii care locuiesc în oraşe nu înţeleg ce înseamnă: **buna întocmire a aerului, îmbelşugarea roadelor pământului şi vremuri cu pace,** pentru că nu au legătură cu firea înconjurătoare, nu respiră aerul curat al munţilor, nu beau apa rece a izvoarelor, nu calcă prin păduri, nu se bucură de nopţile înstelate, nu inspiră parfumul

florilor de câmp, de prin ogoare. Nu văd soarele, nu ating pământul şi se încaieră pentru puţin teren, pe care-l numesc „plămânul verde". În fiecare zi, ei se neliniştesc din cauza poluării mediului, a zgomotului care le zdruncină nervii, a catastrofelor ecologice care se ivesc, şi a altor multe lucruri care le măresc angoasa, bolile de inimă, cancerul, tensiunea s.a. Pentru toate acestea se roagă Biserica şi preotul, chiar dacă este păcătos.

44. În Pireu, cu destui ani în urmă, un preot a fost caterisit şi pentru că avea o dublă pregătire, a lucrat după aceea ca profesor. Desigur, a cerut transferul, şi a plecat în altă parte. De sărbători venea la Pireu ca să-i vadă pe ai săi şi pe prieteni. O doamnă l-a recunoscut şi i-a zis alteia:

- Îl cunoşti? A fost preot „Şi l-au tuns", l-au caterisit. Cea-laltă când a auzit, fiind şi slabă de minte, când fostul preot a trecut pe lângă ea, „i-a pus coarne" şi s-a strâmbat în spatele lui. N-a trecut un an, şi femeia a murit şi au înmormântat-o în Cimitirul Învierii. S-au încheiat trei ani, după care au deshumat-o, şi au găsit-o putrezită, în afară de mâini care erau întregi, de parcă atunci ar fi fost puse în mormânt şi negre ca şi cum ar fi fost vopsite, cu unghiile mari, cumplite la vedere. Au chemat pe preotul cimitirului care i-a făcut slujba şi i-a citit rugăciunile de iertare de trei ori, dar nu s-a întâmplat nimic. Au mai aşteptat, dar tot nu s-a întâmplat nimic! Atunci l-au înştiinţat pe mitro-politul Hrisostom, care a venit imediat, şi-a pus epitrahilul şi omoforul şi a citit rugăciunea arhierească de iertare, dar tot nu s-a întâmplat nimic. Printre rudele şi cunoscuţii care se aflau la deshumare era şi doamna aceea care-i arătase moartei pe preotul caterisit. Era vecina ei şi ruda mai îndepărtată. Aceasta se gândea:

- Ceva păcate trebuie să fi făcut cu mâinile, dacă acestea n-au putrezit. Şi şi-a adus aminte de acea întâmplare, a priceput care este cauza şi a povestit mitropolitului. Acesta a dispus să-l găsească imediat pe acel preot caterisit. Pentru că aceasta se întâmpla în perioada vacanţei şcolare, l-au găsit în Pireu. În după-amiaza acelei zile, el a mers cu mitropolitul la cimitir. Între timp separaseră oasele moartei, iar mâinile le puseseră într-un colţ. Mitropolitul l-a pus în temă pe fostul preot şi i-a zis:

- Vino să vezi, fiule, harul preoţiei nu te-a părăsit, ci a rămas lipit de tine. Iart-o, spune „Dumnezeu s-o ierte", atinge-ţi

mâinile de mâinile ei şi minunea se va întâmpla. Când preotul a rostit acele cuvinte şi i-a atins mâinile, ele s-au făcut ţărână[81].

Fiecare preot slujitor este asemenea unui cărbune, care dacă este sfinţit şi aprins va arde, iar dacă este stins va murdări. Cine a apucat un cărbune şi nu s-a murdărit sau s-a ars?

La Sfânta Liturghie, ne dăm seama că preotul este „după chipul şi în locul lui Hristos". El se află înaintea Golgotei înfricoşătoare şi săvârşeşte, chiar nevrednic fiind, Jertfa cea nesângeroasă. Urmează cererea:

Pentru cei ce călătoresc pe uscat, pe apă, prin aer, pentru cei bolnavi, pentru cei ce se ostenesc, pentru cei robiţi şi pentru mântuirea lor, Domnului să ne rugăm!

Biserica este sensibilă la nevoile tuturor credincioşilor, de aceea în Sfânta Liturghie are în vedere toate împrejurările vieţii lor: călătoria pe uscat, pe ape sau prin aer, boala, neputinţa, osteneala şi robia. Cererea aceasta are două interpretări:

Una generală, consideră că cererea se referă la pronia lui Dumnezeu Tatăl, pe care o chemăm pentru cei ce se află departe de noi, călătoresc, sunt în patul durerii, sunt neputincioşi sau robi şi ignoranţi. Ne rugăm ca ostenelile şi necazurile lor să fie o punte spre Împărăţia Binecuvântată, prin purtarea de grija a Sfântului Duh.

Cealaltă, consideră că cererea se referă la acele categorii de credincioşi care în ciuda voinţei lor nu sunt la Sfânta Liturghie. Este vorba de cei care nu pot şi nu au bucuria să fie împreună cu noi la slujbă.

Sfântul Vasile cel Mare îi pomeneşte pe aceştia într-o rugăciune a Liturghiei lui: **Pentru cei care din binecuvântate pricini nu s-au întâmplat aici.** Aceste **pricini binecuvântate** sunt împrejurările îndreptăţite ale vieţii omului. Când săvârşim o Liturghie primim din partea creştinilor şi pomelnice cu menţiuni speciale, cu cereri de sănătate, întărire, uşurare de păcate s.a. Slujba, însă, n-o facem doar pentru cei care aduc aceste pomelnice, ci pentru toţi ceilalţi, vii şi morţi. Este o milostenie obştească pe care o facem pe pământ şi o

---

[81] Romani 6, 23

ofrandă pentru toţi cei adormiţi întru Domnul. Astfel, o stare personală devine starea tuturor.

Când rostim: ...**pentru mântuirea lor, Domnului să ne rugăm,** înţelegem pe cei care călătoresc cu avionul, vaporul sau maşina, întoarcerea lor cu bine acasă, iar folosul pe care noi îl avem la Sfânta Liturghie, să fie şi al lor. Ce se întâmplă, însă, cu ceilalţi creştini care lipsesc nejustificat de la Cina Domnului? Cei care se consideră buni creştini, dar trec pe la biserică de trei ori pe an, cu prilejul nunţilor, botezurilor sau parastaselor? Unii, duminică dimineaţă, aleargă la munte sau la mare, iar alţii cred în Dumnezeu şi iubesc pe toată lumea, dar păstrează credinţa lor doar pentru înmormântare. Toţi aceştia, nu au pricini binecuvântate, nu doresc medicamentul vieţii veşnice, gustul nemuririi, „apa cea vie" care adapă inima, ca să nu moară din cauza secetei duhovniceşti, a uscăciunii păcatului şi a răutăţii acestei lumi.

Credinţa viază numai în Biserică şi în tainele ei, la Cina şi Potirul în care Dumnezeu este prezent deplin. Deci, fiecare să se considere creştin când merge la biserică în fiecare duminică şi sărbătoare. (Afară de pricini binecuvântate!)

Cu toate că următoarea povestire n-are legătură directă cu conţinutul acestei părţi din Sfânta Liturghie pe care o analizăm, am ales-o pentru că este actuală şi adevărată. Trăirile liturgice şi experienţele asemănătoare din viaţa anumitor preoţi, incită interesul cititorilor şi folosul lor este mare.

45. Un preot slujitor, căsătorit, parohul bisericii unui sat din Halkidiki, mi-a povestit următorul incident din timpul Vohodului Mare. Era sâmbătă, în ajunul Crăciunului şi în timp ce se afla cu Cinstitele Daruri în mijlocul bisericii şi urma să se întoarcă în Sfântul Altar, a văzut uimit vreo zece creştini, bărbaţi şi femei, alergând spre el, căzând la picioarele lui şi pipăind stiharul care atingea pământul. N-a zis nimic, a intrat în Sfântul Altar şi a continuat Sfânta Liturghie. După: „Pentru rugăciunile...", pe când împărţea anafura, a cerut explicaţii. Aceia i-au spus, că au alergat crezând că din cădelniţa pe care o ţinea paraclisierul au căzut cărbuni aprinşi care au ars covorul şi, scoţând fum, voiau să-i stingă.

- Aţi văzut ceva? I-a întrebat preotul?

- Nu, în afară de fum, nimic. Ce să fi fost!

Preotul n-a răspuns nimic, căci el însuşi mergând spre solee, a văzut ieşind din podea rotocoale albe de fum. La fel văzuseră şi creştinii. Ce să fi fost acest fum care ieşea dinaintea Uşilor Împărăteşti[82]*?*

Un eveniment asemănător i s-a întâmplat şi unui preot de la Sfântul Munte. În acelaşi moment al Vohodului Mare, din faţa Sfintelor Uşi ieşeau rotocoale de fum alb care se întindeau în toată biserica, umplând-o de o mireasmă neobişnuită. Semănau cu ceaţă molcomă, luminoasă, şi toţi o sorbeau, se desfătau de prezenţa ei, până ce, uşor, uşor, a dispărut[83].

Urmează:

Pentru ca să fim izbăviţi noi de tot necazul, primejdia şi nevoia, Domnului să ne rugăm.

În biserică nu suntem persoane izolate, aşa cum ne spune şi Sfântul Pavel: „Căci nimeni dintre noi nu trăieşte pentru sine, şi nimeni nu moare pentru sine”[84]. Nu suntem numere impersonale, căci comuniunea este personală şi totdeauna în Iisus Hristos. Această „comuniune” este experiată practic de fiecare creştin, într-un mod personal şi deosebit. Un creştin se implică într-un mod, altul într-alt mod, şi aşa mai departe, dar interesul, bunătatea, înţelegerea, fiind roade ale Sfintei Împărtăşanii, sunt primite de toţi atât în timpul Sfintei Liturghii cât şi după aceea.

Ca păstor şi părinte duhovnicesc, doresc ca toţi la Sfânta Liturghie să avem sentimentul şi vieţuirea unei familii întru Hristos: Biserica-mamă, slujitorul-tatăl, iar toţi creştinii-fiii. Aceasta este imaginea unităţii treimice, comuniunea de iubire dintre cele trei Persoane divine.

Pentru ca să fim izbăviţi noi...

Ultimele cuvinte ale lui Hristos faţă de ucenici la Cina cea de Taina au fost: „În lume necazuri veţi avea, dar îndrăzniţi, Eu am biruit lumea”[85]. Mâhnirea, durerea, pericolul şi

---

[82] Din consemnările personale

[83] Din consemnările personale

[84] Romani 14, 7

[85] Ioan 16, 33

nevoile, sunt îngemănate în această lume cu viaţa omului. Le experiem, rămân cu noi şi trebuie să ştim că Hristos ne-a transmis că a biruit lumea, ispita răului şi pe diavol şi nu că a desfiinţat necazurile şi prigoanele vieţii. Creştinul evlavios se luptă toată viaţa cu ispita, aşa cum Iacob s-a luptat toată noaptea cu îngerul lui Dumnezeu. Vrednicia noastră, ca fii credincioşi şi autentici ai lui Dumnezeu, constă în această luptă de a deveni mai buni, şi a primi răsplata chemării celei de sus[86], amintită de Sfântul Pavel. La necaz, primejdie şi nevoie, trebuie să adăugăm şi **mânia cea dreaptă** a lui Dumnezeu.

Acestea care apar înaintea ochilor noştri drept pedeapsă, în realitate înseamnă vindecare şi mângâiere dumnezeiască, medicament care ne tămăduieşte boala păcatului şi ne redă din nou sănătatea virtuţilor. Sunt mijloacele pedagogice ale iubirii divine şi, odată cu încercările ni se dă, de fiecare dată, tăria necesară ca să le putem purta.

Sfântul Maxim Mărturisitorul ne spune că „ispita care-l paşte pe creştin este de două feluri: una care naşte mulţumire şi alta care aduce durere. Prima este cu voinţa omului şi naşte patimi şi răutăţi, a doua fără voinţa acestuia, de aceea izbăveşte şi curăţeşte”[87].

Fiecare ispită puternică, încercare sau necaz, este un moment foarte critic în viaţa creştinilor, de aceea pentru a o înfrunta este nevoie de multă credinţă şi încredere în Dumnezeu.

Exemplul cel mai viu în Sfânta Scriptură este patriarhul Avraam, despre răbdarea căruia Sfinţii Părinţi ne spun că a depăşit-o pe a oricărui sfânt şi martir. Avraam a auzit o voce din cer care-i spunea: „Ia pe singurul tău fiu şi adu-l jertfă sus, pe muntele Moria! „Sara a născut la optzeci de ani, cu promisiunea că urmaşii fiului ei „vor fi ca stelele cerului”, iar acum Dumnezeu îşi schimbă atitudinea şi le cere altceva. Patriarhul a luat pe scumpul său fiu, lemne în spinare (simbolul Crucii) şi s-a urcat pe munte făcând ascultare de glasul lui Dumnezeu. Deci, tăria acestei credinţe nezdruncinate, zămislită în sufletul lui faţă de Dumnezeu, a depăşit şi răbdarea dreptului Iov.

---

[86] Filipeni 3, 14

[87] Sf. Maxim Mărturisitorul, „Către Talasie”, P.G. 90, pag. 593 A

Toţi sfinţii au fost încercaţi în cuptorul ispitelor şi al necazurilor. Aşa şi noi, creştinii de astăzi, trebuie să trecem prin acestea pentru că blasfemia, necredinţa, păcatul şi răutatea noastră nu au limite. Deci, primejdia şi nevoia constituie ispita şi încercarea oricărui credincios, aşa cum ne mărturiseşte şi întâmplarea de mai jos cu Sfântul Nicolae Planas:

47. Într-o dimineaţă, când se afla la Utrenie, acesta aştepta, ca în fiecare zi, femeile care îi aduceau prescura. Se apropia însă Liturghia şi nu apărea nimeni, de aceea se gândea: „Am făcut de atâţia ani în fiecare zi Sfânta Liturghie şi astăzi să nu fac"? Această eventualitate era pentru el de neînţeles, de aceea s-a umplut de mâhnire şi a început să plângă ca un copil. Plângea pentru că n-avea pâinea cu chipul lui Hristos şi lucrul acesta îl durea mult. La puţin timp, însă, a ieşit în faţa credincioşilor, ţinând în mâini o prescură atât cât îi trebuia să săvârşească Sfânta Liturghie:

- Priviţi ce mi-a trimis bunul Dumnezeu pe Sfânta Masă: o prescură proaspătă şi pufoasă! Aşa că vom sluji şi astăzi Sfânta Liturghie.

După aceea, a ajuns şi la Prefacerea Sfintelor Daruri şi a încheiat Sfânta Liturghie cu smerenie şi cu multe lacrimi pentru multe ceasuri. Cine ştie ce Liturghie şi ce Sfântă Împărtăşanie au fost cele din acea zi[88]*?!*

Creştinul credincios, fiul lui Dumnezeu cel ascultător, nu rămâne, însă, niciodată în ispită şi nu provoacă mânia părintelui Său. Mânia vine peste „fiii neascultării"[89], peste aceia care prin viaţa lor dezordonată devin ei înşişi ispite.

Fiecare lucrare a noastră, ca să devină autentică şi să ne ajute în răbdarea necazurilor, trebuie să poarte pecetea Sfintei Liturghii. Milostenia, răbdarea, abstinenţa, credinţa, paza simţurilor, paza limbii, curăţirea prin pocăinţă, iubirea, bunătatea, dreptatea, pacea, smerenia, blândeţea, îndelunga răbdare, nemânia, şi toate virtuţile în general, ca roade ale Duhului Sfânt, se cultivă prin participarea la Sfânta Liturghie.

---

[88] Marta Monahia „Sfântul părinte Nicolae Planas", Editura Aster, pag. 43
[89] Efeseni 5, 6 şi Coloseni 3, 6

48. Înainte de Crăciunul anului 1992, o doamnă mi-a dat o copie din testamentul manuscris al mamei ei, cu un scris urât şi neîngrijit, dar cu un bogat conţinut duhovnicesc. Mama acesteia avusese patru fete şi un fiu. Toţi erau căsătoriţi şi aveau împreună 15 copii. În continuare, aş vrea să vă redau fragmente din acest testament:„Iubiţii mei copii (şi îi numeşte pe toţi, fiice şi fiu, gineri, noră, şi cei 15 nepoţi). Vă sărut şi vă îmbrăţişez. Această scrisoare s-o deschideţi şi s-o citiţi după moartea mea. Prima voastră grija când vă sculaţi dimineaţă este să vă spălaţi, să aprindeţi candela şi să tămâiaţi casa. După aceea să faceţi rugăciunea din Psaltire, aşa cum v-am învăţat. La fel să facă, dacă doresc bărbaţii voştri, nora şi nepoţeii. Apoi mergeţi toţi la treburile voastre. Numai aşa Dumnezeu va apăra şi va binecuvânta munca şi familia voastră. În fiecare duminică şi sărbătoare mergeţi toţi la biserică. Seara, mici şi mari, înainte să vă culcaţi, să citiţi Pavecerniţa, Fericirile din Noul Testament, Psaltirea şi Mântuirea păcătoşilor. Nu uitaţi să ţineţi toate posturile, aşa cum le-am ţinut şi eu de 6 ani încoace. Ţinând toate acestea, iubiţii mei copii şi nepoţi va fi ca şi cum mi-aţi aprinde în fiecare zi câte o lumânare. Va fi pentru mine un parastas zilnic şi aşa vă veţi aduce aminte de mine în rugăciunile voastre. Să ţineţi obiceiurile religioase ale poporului şi să nu vă ispitească cele lumeşti. Pe acestea să le lăsaţi de-o parte căci sunt trecătoare şi deşarte, şi să urmaţi pe cele cereşti. Faptele bune şi milosteniile în ascuns le veţi avea pentru veşnicie, celelalte însă vor pieri ca visurile. Nu veţi lua cu voi nimic, nici bogăţie, nici măriri şi slavă, nici case, ci doar faptele bune şi răbdarea. Să-mi ascultaţi rugămintea şi să vă iubiţi între voi ca fraţii, în familiile voastre, cu celelalte rude, cu vecinii şi cu toată lumea. Faceţi binele cât puteţi şi nu lipsiţi din biserică. Pe cei care vă vor răul, iertaţi-i şi toate acestea vor fi pomenite şi pe pământ şi în cer, căci oricâţi ani am trăi, ni se pare c-a fost ieri, de aceea să facem fapte bune în ascuns. Să nu nedreptăţiţi şi să nu minţiţi pe nimeni, nici chiar pe duşmanul vostru. Să nu părăsiţi biserica şi duhovnicul. Toate acestea să le citiţi împreună cu copiii, de fiecare dată când se împlineşte anul de la moartea mea, după slujba parastasului. Vă pomenesc în rugăciunile mele, vă sărut, vă îmbrăţişez şi să ne întâlnim cu toţii în rai. Mama şi bunica voastră"[90].

---

[90] Din consemnările personale

Acestea sunt sfaturile pe care o bătrână de 90 de ani le-a dat copiilor, ginerilor, nurorii şi nepoţilor. Din acest testament vedem cât a dorit această bătrână ca urmaţii ei să păstreze unitatea credinţei ortodoxe, în special cea izvorâtă din Sfânta Jertfă. Toate sfaturile se referă la mântuirea sufletului şi la păzirea poruncilor evanghelice.

Tradiţia, mersul la biserică, duhovnicul, postul, familia, credinţa, obiceiurile şi deprinderile bune, toate împreună cultivă unitatea credinţei şi a familiei în Biserică.

După această moştenire testamentară, emoţionantă şi pedagogică, continuăm analiza Sfintei Liturghii, cu ultima cerere a Ecteniei mari:

- **Apără, mântuieşte, miluieşte şi ne păzeşte pe noi, Dumnezeule cu harul Tău.**

Ceea ce Hristos a adus nou în lume este harul divin, iar mesajul evanghelic şi Taina Bisericii constau în acest har. Împărăţia harului înseamnă Împărăţia cerurilor, iar adevărul Evangheliei este harul mântuirii. deşi omul este vinovat, păcătos, nevrednic de iubirea şi bunăvoinţa lui Dumnezeu, primeşte de la El, fără să ceară, în dar, îndurarea şi bunătatea Lui. Harul nu este o plată pentru fapta pe care o săvârşim sau o răsplată pentru cele câteva lucruri bune pe care creştinul le-a făcut sau le face în viaţă. De asemenea, nu este un premiu oferit pentru nevoinţele şi jertfa omului în lupta vieţii.

Harul este harismă şi dar.

Astfel, mântuirea nu este urmarea faptelor bune sau a împlinirii virtuţilor, ci consecinţa Jertfei Crucii şi a Învierii lui Iisus Hristos: „Ştiind însă că omul nu se îndreptează din faptele legii[91], căci în har suntem mântuiţi”[92]. Aceasta, desigur, nu înseamnă că omul nu trebuie să ţină poruncile, dar s-o facă din iubire, ca un copil bun şi ascultător ce iubeşte pe tata şi pe mama şi ascultă de ei. Poruncile nu mântuiesc prin ele însele, ci mântuirea se realizează când omul redevine fiu al lui Dumnezeu, îşi regăseşte locul în Raiul pe care l-a pierdut prin căderea protopărinţilor. El trebuie să se izbăvească

---

[91] Galateni 2, 16

[92] Efeseni 2, 8

de povara vinei şi a păcatului, care-i strivesc sufletul şi să trăiască bucuria izbăvirii de moartea veşnică. Mântuirea, pe scurt, înseamnă: iertarea păcatelor şi viaţa de veci, omul devenit „dumnezeu după har".

Omul nu se mântuieşte singur, eliminându-L sau înlocuindu-L pe Dumnezeu din viaţa lui prin egoism, mândrie, slavă deşartă şi autonomie. Realitatea harului şi a mântuirii, odată experiate, aduc cu ele prefaceri deosebite, care întăresc credinţa şi alungă patimile.

Ectenia continuă cu:

Pe Preasfânta, Curata, Preabinecuvântata, Mărita Stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoarea şi pururea Fecioara Maria, cu toţi sfinţii să o pomenim. Pe noi înşine şi unii pe alţii şi toată viaţa noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm.

Înaintea noastră, prin cuvintele rostite de preot (însoţite de semnul Sfintei Cruci), se deschide o lume minunată şi luminoasă a slujbelor ortodoxe, prin cinstirea sfinţilor lui Dumnezeu şi în primul rând prin cinstirea Maicii Domnului. Statutul Fecioarei Maria şi denumirea de **Născătoare de Dumnezeu** reprezintă temelia credinţei noastre, pentru că toate dogmele, într-un oarecare mod se cuprind în acest nume.

Denumirea Născătoare de Dumnezeu face cunoscut oamenilor cine este Hristos şi cine este Maica Domnului. Mântuitorul este Dumnezeu desăvârşit şi om desăvârşit, care S-a născut din Fecioara Maria, de aceea, aceasta este consacrată pe drept cuvânt drept Născătoare de Dumnezeu la Sinodul al III-lea Ecumenic: „Propovăduim pe Sfânta Fecioară, în principiu şi în adevăr, ca Născătoare de Dumnezeu..., căci Dumnezeu se face văzut, născându-se dintr-însa"[93]. Tot denumirea aceasta de Născătoare de Dumnezeu ne introduce în taina Întrupării dumnezeieşti a lui Hristos, Care S-a făcut om pentru mântuirea noastră. Noi, creştinii ortodocşi primim şi mărturisim această denumire fără să o îndumnezeim pe Maica Domnului. O cinstim mai mult decât pe toţi sfinţii şi îngerii, şi cu toate că Biserica în imnologia ei o cântă şi îi zice:

---

[93] Sfântul Ioan Damaschin, „Opere complete", pag. 252c

„Născătoare de Dumnezeu, care şezi în latura Treimii", nu ne închinăm ei ca şi lui Dumnezeu Celui în Treime, sau ca Logosului întrupat, Iisus Hristos. Închinarea acordată Maicii Domnului este de cinstire curată, cu evlavie şi nu de adorare. Noi nu am preluat credinţa greşită a mariologiei catolice. Ea este Maica Domnului, cu prerogativele fireşti ale mamei dar şi cu cele spirituale ale Născătoarei de Dumnezeu. Ea are cinstea cea mai mare pe care o poate primi cineva în cer şi pe pământ: „Mai cinstită decât Heruvimii şi mai mărită decât Serafimii". La aceasta alergăm ca la o mamă şi mijlocitoare, îndrumătoare si grabnic ascultătoare, căci întotdeauna mijloceşte pentru toţi la Fiul ei şi Dumnezeul nostru. Puterea mijlocirilor ei reiese şi din povestirea următoare:

49. În jurul anului 1900, trăia la Sfântul Munte un duhovnic renumit, părintele Ioan. Se nevoia la schitul Născătoarei de Dumnezeu unde, după Tradiţie, Arhanghelul Gavriil, sub chipul unui călugăr, a făcut cunoscută cântarea „Vrednică eşti" oamenilor. Părintele Ioan povestea că odată a venit să se spovedească la el un tânăr care lucra la schitul Sfântului Andrei, aşa numitul Serai, care i-a mărturisit printre altele, următoarele. Când era mic a murit. Mama lui atunci a fugit la biserică să se roage. Locuiau în împrejurimile Seres-ului. Vecinele au alergat imediat, au schimbat copilul şi l-au pregătit pentru înmormântare. Mama lui în acest răstimp de patru-cinci ore, s-a aflat în biserica satului, rugându-se fierbinte Maicii Domnului. După aceea s-a întors acasă şi i-a îndepărtat pe toţi. Au privit-o bănuitori şi ziceau că şi-a ieşit din minţi, pentru că era văduvă, iar mortul, singurul ei copil. Când toţi au ieşit afară, şi-a schimbat hainele, s-a pregătit, a venit lângă copilul mort, s-a întins şi i-a zis:

- Scoală-te, copilul meu, pentru că eşti mic. Voi muri eu în locul tău, căci aşa este porunca Maicii Domnului. Când vei fi mare, vei merge să slujeşti în gradina ei, la Sfântul Munte. Şi copilul a înviat, iar mama a murit! Când a împlinit 25 de ani, s-a angajat lucrător la Sfântul Munte. După ce s-a spovedit părintelui Ioan şi i-a povestit viaţa lui, bătrânul duhovnic l-a trimis într-un loc retras, departe, la Katounakia, şi acolo a devenit monah, iar după câţiva ani, a adormit în sfinţenie. Părintele Ioan, după ce acesta a plecat la ceruri, a povestit

întâmplarea cu învierea din morţi, dar nu şi ceea ce i-a povestit tânărul că a văzut în vreme ce se afla mort[94].

Dacă rugăciunea acestei mame credincioase şi îndurerate a avut urmări atât de mari şi de concrete, cu atât mai mult cererile şi rugăciunile noastre din timpul Sfintei Jertfe, făcute „din tot sufletul şi din toată inima". Cuvintele Sfântului Grigorie Palama despre Maica Domnului sunt vrednice de toată admiraţia: „Nimeni nu poate să se apropie de Dumnezeu fără mijlocirile Preacuratei către Cel ce S-a născut dintr-însa, Mântuitorul şi Domnul Iisus Hristos. Şi nici o harismă nu poate fi oferită îngerilor sau creştinilor credincioşi decât prin intermediul Născătoarei de Dumnezeu.

Fecioara Maria, Născătoarea de Dumnezeu, este Comoara şi Stăpâna bogăţiei harismelor dumnezeirii şi spre ea privesc şi nădăjduiesc toate puterile de sus, ale Heruvimilor şi Serafimilor, ale Îngerilor şi Arhanghelilor. Acestea ard de dragoste dumnezeiască faţă de Născătoarea, o iubesc şi râvnesc darurile şi harurile divine ale lui Dumnezeu, primite prin mijlocirile ei. La fel, toţi credincioşii evlavioşi, bărbaţi şi femei, mari şi mici, căsătoriţi şi necăsătoriţi, primesc de la Dumnezeu prin mijlocirile Maicii Domnului orice luminare şi putere, după măsura iubirii şi a evlaviei faţă de ea.

Născătoarea de Dumnezeu s-a arătat pricină de glăsuire Profeţilor, început Apostolilor, tărie Martirilor, temelie învăţătorilor, slavă oamenilor credincioşi pe pământ, bucurie îngerilor din ceruri şi frumuseţea întregii zidiri. Este începutul şi rădăcina bunurilor negrăite, înălţimea şi desăvârşirea oricărui Sfânt. Numai pomenirea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu sfinţeşte pe omul credincios"[95].

Pentru aceia şi noi fiii ei, o preamărim la fiecare Liturghie, îi suntem recunoscători şi o rugăm fierbinte pentru ocrotire şi mijlocire.

---

[94] Ioanichie Arhimandritul, „Patericul Atonit", Koufalia Tesalonic 1992 [2], pag. 221

[95] Sfântul Grigorie Palama, Cuvântare la Adormirea Preacuratei Născătoarei de Dumnezeu, Omilia 37, P.G. 151, 461 A

50. Cu mulţi ani în urmă, un preot cu viaţă sfântă a fost întrebat cu puţin înainte de moarte, de un frate preot:

- De ce întârzii atât de mult părinte la închinăciuni[96] *şi mai ales înaintea icoanei Preasfintei Născătoare de Dumnezeu?*

Bătrânul a mărturisit şi a zis:

- Când am fost hirotonit preot, Preasfânta Născătoare de Dumnezeu a fost cea care m-a pus să îngenunchez înaintea Sfântului Altar şi să primesc prin mâinile episcopului harul preoţiei. Şi a început să plângă. Peste câteva momente, chipul acestui preot pregătit de moarte a strălucit, şi el a continuat:

- De atunci n-am făcut niciodată închinăciunile până ce mai întâi nu venea ea să mă binecuvânteze şi întotdeauna am slujit în prezenţa ei... Iar acum o aştept să vină să mă ia, căci aşa mi-a promis. La un moment dat, pe când îi rostea numele şi îşi făcea cruce, faţa lui şi locul unde era au strălucit şi plecându-şi capul, bătrânul şi-a dat duhul. Maica Domnului îşi ţinuse promisiunea.[97]

Episodul nu este nici unic nici neobişnuit.

Ava Iosif cel din peşteră, a primit făgăduinţa Maicii Domnului că peste 40 de zile, exact de sărbătoarea Adormirii, îl va lua la ceruri, ceea ce s-a şi întâmplat. După această istorisire cutremurătoare, povestită de un preot sfânt, îndrăznesc să spun: „Vai de noi, clericii de astăzi, episcopi, preoţi şi diaconi, şi de mii de ori vai de mine, păcătosul şi nevrednicul! De aceea, vă rog să mă pomeniţi înaintea Preasfintei, Preacuratei, Preabinecuvântatei...".

Pe Martirii credinţei, pe Mărturisitori, pe Drepţi şi, în general, pe toţi Sfinţii, îi cinstim şi îi iubim cu „imnuri şi cântări duhovniceşti ", cu panegirice şi sărbători, aşa cum se cuvine, pentru dragostea lor neţărmurită faţă de Mântuitorul Hristos. Sperăm să urmăm şi noi sfinţilor şi să fim moştenitori împreună cu ei. Mângâierea cea mai dulce pe care ne-o oferă Biserica este aceea că rămânem uniţi prin iubirea jertfelnică

---

[96] Acestea înseamnă pregătirea specială a preoţilor înainte de Sfânta Liturghie, pe solee. Preoţii spun Tatăl nostru, câteva rugăciuni, deschid Sfintele Uși, sărută cele 4 icoane de la catapeteasmă şi-L roagă pe Dumnezeu să-i acopere cu harul Lui, ca să fie vrednici de lucrarea Sfintei Liturghii apoi fac apolisul.

[97] Din consemnările personale

cu toţi „casnicii credinţei", adică de la începuturi şi până astăzi şi pentru totdeauna.

Sfinţii sunt icoane însufleţite ale virtuţii şi sfinţeniei, şi cinstindu-i pe aceştia nu-i punem în locul lui Hristos, ci în scaunul celor care mijlocesc şi al bătrânilor Apocalipsei, care s-au închinat Mielului Înjunghiat, s-au rugat şi au adus tămâieri pentru noi cei care ne nevoim în lume. Sfinţii se roagă pentru păcătoşi, cad la picioarele lui Hristos şi cer ca aceştia să primească mântuirea. Hristos este Cel care ne salvează, iar sfinţii doar se roagă fierbinte pentru mântuirea pe care n-o pot oferi ei înşişi. Ne ajută, ne întăresc, se îngrijesc de iluminarea noastră, dar nu ne pot mântui, pentru aceea nu ne închinăm lor şi îngerilor, nici chiar Maicii Domnului. Când facem cruci şi mătănii înaintea icoanelor sfinţilor, acestea se cheamă „închinăciuni de sfinţire".

Închinarea, însă, înaintea icoanei lui Hristos, Dumnezeu Întrupat este desăvârşită şi se numeşte „închinăciune de adorare". Deci, „a cinsti", nu este acelaşi lucru cu „a adora". Când acordăm cinstire sfinţilor, prietenii şi casnicii lui Dumnezeu, le cerem să ne ajute şi să intervină pentru noi, preamărind pe Dumnezeu, aceasta pentru că, şi ei la rândul lor, duc rugăciunile şi cererile noastre împreună cu laudele lor lui Dumnezeu şi astfel, slava se înmulţeşte. Prin această purtare a mijlocirilor către ceruri, sfinţii preamăresc pe Dumnezeu şi numele Lui.

Ereticii, protestanţii şi în cel mai mare grad hiliaştii resping sfinţii şi sfinţenia. Biserica Ortodoxă, prin Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiţie ne propovăduieşte multe despre sfinţenie care este o învăţătură de credinţă. Cred că mulţi dintre noi ne-am închinat sfintelor moaşte şi am simţit într-un anume fel influenţa lor binefăcătoare, prin mireasma răspândită, prin sărutarea lor sau prin alte trăiri duhovniceşti: bucurie, liniştirea gândurilor, căldură trupească şi sufletească, înţelepciune, cucernicie, căinţa lacrimilor, izbăvirea de ispite, chiar şi minuni.

- **Pe noi înşine şi unii pe alţii şi toată viaţa noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm.**

Trebuie să ne dăruim lui Dumnezeu în întregime pe noi înşine, cât şi pe ceilalţi. Când spunem **pe alţii,** nu înţelegem

pe tovarăşul nostru de viaţă sau pe copiii noştri, ci pe toţi ceilalţi care se află în biserică. Un locaş sfânt plin până la refuz de inimi ortodoxe, fierbinţi şi credincioase, devine de multe ori un imbold puternic pentru pocăinţă şi meditaţie, lucrarea virtuţilor, război declarat patimilor, rugăciune, post s.a.

La Sfânta Jertfă fiind toţi un suflet, o inimă, o credinţă şi o Biserică, trebuie să ne susţinem reciproc şi să aflăm odihna şi liniştea, unul în celălalt, după îndemnul apostolului Pavel: „Spre întărire şi mângâiere”[98]. Noi L-am primit pe Hristos, Îl dăm mai departe, ca să-L primim de la altul. Dacă nu ne-am împărtăşit, să ne apropiem de cel care a făcut-o, ca să ni-L transmită şi nouă prin răsuflarea lui, prin atingerea şi strângerea mâinilor. De aceea să-l lăsăm pe preotul care a slujit cele sfinte să-şi pună mâna pe capul nostru, căci din ceea ce a primit el vrea să ne dea şi nouă harul dumnezeiesc.

La acest îndemn poporul răspunde: **Ţie Doamne**. Cuvintele acestea ne îndeamnă să lăsăm în mâinile lui Dumnezeu viaţa noastră întreagă şi viaţa celorlalţi. Toţi adunaţi în biserică constituim o comuniune reală de persoane, fiecare cu numele, identitatea, personalitatea, dar şi libertatea lui. Şi pentru că nu este lucru uşor să ne dăruim lui Dumnezeu, să ne lăsăm în mâinile şi pe seama harului Lui, să rugăm pe Maica Domnului şi pe sfinţi să ne ajute. Să nu cerem lui Dumnezeu doar bunuri materiale ci să I ne şi dăruim duhovniceşte. Experienţele din timpul Sfintei Liturghii, aşa cum le-am auzit de la alţii sunt aşa de multe, încât le-am împărţit câte două sau trei la fiecare temă pe care am tratat-o, în funcţie şi de mărimea capitolului pe care l-am analizat. Toate povestirile sunt o mărturie vie şi practică despre marea Taină a Sfintei Euharistii.

51. Odată, o tânără s-a mărturisit, dar starea de păcat în care se afla l-a făcut pe duhovnic s-o oprească de la Sfânta Împărtăşanie. De aceea s-a enervat şi sub imboldul mândriei şi al egoismului, a alergat la episcop, fiind ruda lui şi a protestat. Episcopul i-a zis:

---

[98] Romani 1, 11-12

- Vino duminică la biserica unde voi sluji eu şi te voi împărtăşi. Tânăra s-a dus, dar în momentul când a ajuns înaintea Sfântului Potir, a apucat-o o vomă îngrozitoare şi a eliminat un lichid negru. Bineînţeles că nu s-a împărtăşit, mai ales că avea dureri de stomac, ci a rămas pentru duminica următoare. A ţinut post şi a venit. Ajungând iar în faţa Sfântului Potir, gura îi era înţepenită. A făcut mai multe eforturi, dar fără rezultat. A început să mugească, i s-au dat ochii peste cap şi s-a îndepărtat. Şi-a amintit de duhovnic şi s-a dus la el. Acesta i-a zis:

- Te vei împărtăşi atunci când am stabilit, nici o zi mai puţin şi vei vedea harul divin.

A aşteptat, s-a împărtăşit atunci când i-a zis duhovnicul, şi pacea s-a aşternut peste sufletul ei[99].

52. La fel i s-a întâmplat şi părintelui Iacov Tsalikis.

Cândva, el ne povestea - fiind de faţă şi doamna preoteasă şi părintele Luca Filoteitul - că a venit la sfinţia sa un creştin, ziarist cu renume, să se împărtăşească, dar fără pregătirea corespunzătoare. În momentul când a întins spre el linguriţa, a văzut că era negru din cauza, stării lui interioare. Era nepregătit, necurat, murdar, din cauza „nespălării duhovniceşti", mai ales că se ocupa şi cu magia. Părintele spunea:

- Am văzut că atunci când linguriţa a ajuns aproape de gura lui, într-o clipită, o strălucire ca de fulger a ieşit din Trupul şi Sângele Domnului, a trecut pe deasupra capului meu şi s-a pierdut, s-a stins în spatele Sfintei Mese[100].

Harul dumnezeiesc plecase, iar când acesta se îndepărtează, Sfânta Împărtăşanie devine pentru sufletul nostru judecata şi osânda, cărbune care arde inima, lumină care nu luminează şi putere care nu întăreşte. Deci să luăm aminte, nu ne putem juca cu Sfânta Liturghie şi cu Sfânta Jertfă!

La Sfârşitul ecteniei mari, preotul rosteşte:

- **Că Ţie se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.**

---

[99] Din consemnările personale

[100] Din consemnările personale

Toate cererile şi rugăciunile Sfintei Liturghii se încheie cu un ecfonis de laudă către Sfânta Treime, precum:

- „Că a Ta este Stăpânirea şi Împărăţia şi slava, a Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor".
- „Că Bun şi Iubitor de oameni Dumnezeu eşti şi Ţie slavă înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor".
- „Că Sfânt eşti Dumnezeul nostru şi Ţie slavă înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor".
- „Ca sub Stăpânirea Ta, totdeauna fiind păziţi, Ţie slavă înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor".
- „Cu îndurările Unuia născut Fiului Tău, cu Care împreună eşti Binecuvântat, cu Preasfântul şi Bunul şi de viaţa făcătorul Tău Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor".
- „Că Tu eşti sfinţirea noastră şi Ţie slavă înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor".

Dumnezeu în Treime, aşa cum vedem, este amintit în mai multe rânduri la Sfânta Liturghie, în special când la strană se cântă canoanele cu **Slavă Tatălui şi Fiului...** .

Dogma Sfintei Treimi este cea mai importantă şi fundamentul credinţei noastre. Dumnezeul creştinilor este Unul în trei Persoane, o taină neînţeleasă şi cutremurătoare pentru mintea noastră.

Dogma Sfintei Treimi era necunoscută oamenilor Vechiului Testament. Ea transpare doar din câteva versete şi aruncă raze palide, luminând oarecum inimile oamenilor. Ceea ce însă a fost sub val pentru întreaga lume antică, chiar şi pentru iudei, s-a descoperit şi a strălucit când Hristos a venit pe pământ. Pentru toţi aceia care se îndoiesc şi refuză dogma Sfintei Treimi vom relata cazul Sfântului Augustin:

53. Acesta, obosit de ideile referitoare la dogma Sfintei Treimi, în special de Fiinţa dumnezeirii, a Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh, se plimba pe malul mării. Acolo a întâlnit un copilaş care săpase o groapă în nisip, lua cu o căniţă apă din mare şi o turna în groapă. Copilul venea şi pleca continuu.

Sfântul Augustin l-a urmărit mult timp, iar la sfârşit s-a apropiat de el şi i-a zis:

- Ce faci copile aici?

- Încerc să golesc marea şi s-o aduc în groapa aceasta.

- Bine copile, dar chiar dacă goleşti marea, poate ea să încapă aici? Nu se poate aşa ceva!

- Dacă marea aceasta nu încape în această gropiţă, dacă este cu neputinţă de realizat acest lucru, cu atât mai mult Dumnezeu, Sfânta Treime şi tainele Lui nu pot încăpea în mintea ta limitată, i-a zis copilul şi a dispărut. (Copilul era îngerul lui Dumnezeu trimis lui)[101].

Toate cererile, rugăciunile şi tainele se încheie cu un ımn doxologic către Sfânta Treime, pentru că Dumnezeu este prezent peste tot şi prin Duhul Sfânt ne ajută pe toţi, fără excepţie, căci „Însuşi Duhul Se roagă pentru noi, cu suspine negrăite”[102]. Dacă El n-ar fi prezent, viu, în noi şi în jurul nostru, la Sfântul Altar, atunci glasurile noastre la Sfânta Jertfă ar fi goale şi s-ar pierde în văzduh, asemenea glasurilor preoţilor lui Baal care au strigăt de dimineaţă până seara înaintea profetului Ilie şi a regilor, ca să ia foc lemnele jertfei păgâne. Textul sfânt sună aşa: „Dar n-a fost nici glas, nici ascultare”[103].

Cuvintele acestea s-au împământenit şi le rostim şi noi deseori: „nici n-aude nici răspunde”.

54. Profetul Ilie a vrut să arate preoţilor lui Baal, israeliţilor şi regilor necredincioşi, în special reginei Isabela care-l prigonea şi se străduia să-l treacă pe poporul lui Israel la închinarea lui Baal, cine este Dumnezeul adevărat.

- Vom aduna lemne şi vom aduce jertfe. Voi adunaţi-ie aici şi faceţi rugăciuni, iar eu le voi aduna acolo, le-a spus Ilie. Cine va face ca lemnele să ia foc prin rugăciuni, înseamnă că-L cheamă pe Dumnezeul Cel adevărat. Într-adevăr preoţii lui Baal l-au strigăt pe zeul lor de dimineaţă până seara, dar lemnele n-au luat foc. Profetul Ilie a adunat lemne le-a udat cu multă apă şi a

---

[101] Kantiotu Augustin, Mitropolitul Florinei, „Explicaţii la Dumnezeiasca Liturghie”, nr. 1, op. cit., pag. 39

[102] Romani 8, 26

[103] III Regi 18, 26

făcut un şanţ în jurul lor pe care l-a umplut cu apă. Şi-a ridicat mâinile o dată şi până să apuce să le coboare, a căzut asupra acestora foc care le-a înconjurat arzând şi toate pietrele din jur. A urmat uciderea celor 300 de preoţi idolatri ai lui Baal. Atunci ura Isabelei a crescut înfricoşător, l-a urmărit pe Ilie, dar acesta a fugit în munţi[104].

Prezenţa vie şi în tot locul a lui Dumnezeu, precum şi comuniunea reală cu El se numeşte *theokoinonie*. Preotul, slujitorul Celui Preaînalt, îl preamăreşte pe Dumnezeu, îşi înalţă mâinile către El, ca un alt Moise. Cele săvârşite la Sfânta Jertfă ne arată iubirea de oameni şi bunătatea lui Dumnezeu.

Dragostea Lui este de neînţeles în manifestări, fără margini, incomparabilă în dărnicie şi nobilă în trăsături. Prin Sfânta Jertfă nu primim de la Dumnezeu milostenii şi mângâieri omeneşti, ci iubire împărătească, domnească, măritoare, care ştie să se jertfească şi să se răstignească. Iubirea divină întinde Masa vieţii veşnice şi ne cheamă la Cina Domnească şi la Potirul nemuririi. Ea se autoobligă (exprimarea este omenească) la jertfă, pentru că ne spune: „Nu trebuia oare să pătimească Hristos”[105]?

Tot aceasta este cea care ne împinge să venim la Cină: . sileşte-i să intre...”[106].

Dragostea divină se grăbeşte să ne salveze, iar noi ne purtăm cu pizmă. Prin urmare, cum să nu-L preamărim pe Dumnezeu şi să nu-I mulţumim?

---

[104] III Regi 18, 19-40
[105] Luca 24, 26
[106] Luca 14, 23

3. ANTIFOANELE

După ecfonisul: Că Ţie se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor, urmează Antifoanele. Acestea sunt în număr de trei şi au ecfonisele: Că a Ta este Stăpânirea şi a Ta este Împărăţia..., Că Bun şi Iubitor de oameni... , Că Sfânt eşti Dumnezeul nostru... .

Primul Antifon este de obicei: **Binecuvântează suflete al meu pe Domnul...** (Psalmul 102,1). Antifonul al doilea este **Laudă suflete al meu pe Domnul...** , iar al treilea Antifon este alcătuit din **Fericiri**.

La sfârşitul primului Antifon se cântă stihul: Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, Mântuitorule, mântuieşte-ne pe noi.

La cel de-al doilea Antifon se cântă: Mântuieşte-ne pe noi, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce ai înviat din morţi, pe noi cei ce-Ţi cântăm Ţie, Aliluia. (Când nu este Duminică sau sărbătoare specială se cântă: Mântuieşte-ne pe noi, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce eşti minunat întru sfinţi, pe noi cei ce-Ţi cântăm Ţie, Aliluia.)

După acest Antifon, urmează imnul „Unule născut...". La sfârşitul Antifonului al treilea, se cântă troparul Învierii. Dacă avem sărbătoare împărătească, se cântă troparul sărbătorii (la Schimbarea la faţă, Bunavestire, Întâmpinarea Domnului, Crăciunul), iar dacă ne aflăm în cursul săptămânii, cântăm troparul Sfântului din ziua respectivă. Urmează apoi Vohodul Mic.

În timpurile mai vechi, împreună cu Psalmii se citeau şi profeţiile. Dintre Psalmii cântaţi, prioritate au Psalmii mesianici care prevestesc venirea şi prezenţa lui Hristos în lume, nu doar Întruparea, ci şi învăţătura şi întreaga Lui lucrare între oameni. Aceştia parcă ne transmit: „Iată-L pe Domnul",

şi peste puţin timp El apare cu Evanghelia, ţinută de preot la înălţimea feţei, reprezentând Vohodul Mic.

Antifoanele cu Psalmii şi Profeţiile se referă la timpul de dinainte de apariţia Sfântului Ioan Botezătorul la râul Iordan, înainte de aprinderea făcliei. Atunci lumea avea nevoie de Profeţii, dar după aceea a apărut, S-a făcut văzut Mesia Cel prezis, Domnul Iisus Hristos, descoperit de Sfântul Ioan Botezătorul: „Iată, Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatele lumii"[107].

Copilul care ţine lumânarea aprinsă la Vohod şi merge înaintea preotului care poartă Evanghelia, preînchipuie pe Sfântul Ioan Inaintemergătorul, care cu făclia lui face cunoscută prezenţa lui Hristos în lume, ca Mântuitor şi Izbăvitor. Este ca şi cum ne-ar spune: „Iată, Domnul! Iată, Hristos! Iată, Mântuitorul! Aplecaţi-vă capetele şi faceţi cruce! Primiţi-L în inimile voastre căci El este Cel ce ridică păcatele lumii".

Sfânta Jertfă se regăseşte în psalmi, imnuri şi cântări duhovniceşti. La aceste cântări psalmodiate de dascăli participă şi sufletul nostru, şi de multe ori, reţinut, şi glasul nostru.

Sfântul Ioan Gură de Aur sugerează cum trebuie să se cânte în biserică: „De fiecare dată când psalmodiem, ca să atragem harul lui Dumnezeu nu este indispensabil şi absolut necesar, ca melodia să fie conformă cu regulile muzicale" (am zice cu regulile muzicii bizantine). Este necesară armonia, psalmodierea dulce şi ceea ce este peste toate, „inima zdrobită şi smerită", astfel încât psalmodia să se identifice, să devină una cu cântările şi doxologiile îngereşti. Iar dacă cel care cântă este tânăr sau bătrân, cu voce necultivată sau neştiutor în ale ritmului, aceasta nu este păcat. Ceea ce se cere la Sfânta Jertfă este altceva: sufletul să fie în stare de priveghere, mintea să nu doarmă, ci să fie plină de lumină dumnezeiască, inima să se înfioare de evlavie, mintea să se întărească, iar conştiinţa să fie curată şi fără vină. Dacă din toate acestea se distinge omul interior, puţină importanţă are cântarea nereuşită, falsă sau tunătoare[108].

La Liturghia ortodoxă, nu ne bazăm şi n-avem instrumente muzicale cum au ceilalţi. Tot Sfântul Ioan Gură de Aur

---

[107] Ioan 1, 29

[108] Grigorie Ieromonahul, „Dumnezeiasca Liturghie", op. cit., pag. 165

ne spune cauza: „Omul însuşi, creştinul credincios, care slujeşte după dreptate este instrument dumnezeiesc, care dacă îşi păstrează sufletul nevinovat, curat şi neîntinat, atunci este pregătit să preamărească numele lui Dumnezeu”[109].

Imnele sfinte şi cântările de priveghere, spune acelaşi Părinte, nasc evlavia sufletului, conştiinţa sănătoasă, pe care Dumnezeu le primeşte în Împărăţia Cerurilor[110].

Paranteza aceasta, cu atitudinea ortodoxă a Sfântului Ioan Gură de Aur era indispensabilă, pentru că Sfânta Jertfă se săvârşeşte cu imne şi psalmi. Am arătat care trebuie să fie poziţia noastră corectă faţă de cântare, adică acordăm prioritate inimii şi apoi gurii şi corzilor vocale. Aceasta înseamnă că nimeni nu poate să renunţe la Sfânta Liturghie motivând că preotul sau dascălul nu cântă bine.

Primul antifon este: **Binecuvântează suflete al meu pe Domnul şi toate cele dinlăuntrul meu, numele cel Sfânt al Lui.**

Domnul este îndurător şi milos, îndelung răbdător şi mult milostiv, versetul acesta constituie chintesenţa minunată a întregului Psalm 102. Este un imn special, doxologia cea mai strălucită a îndurării şi milostivirii lui Dumnezeu. Sufletul este emoţionat înaintea oceanului milei divine, a iubirii Lui de oameni nemărginite şi a îndelungii Lui răbdări.

Psalmul se cântă în întregime la mânăstirile din Sfântul Munte, ca şi la bisericile din lume când se face priveghere, ca să vieze inimile noastre şi să se plece cu recunoştinţă, mărindu-L pe Dumnezeu. Pe El Îl binecuvântează în veci, Îl preamăresc, Îl slăvesc şi-I mulţumesc toate puterile şi însuşirile sufletului, toată mintea şi inima sensibilă, întreaga fiinţă. Şi cum am putea să nu-L preamărim şi să nu-I mulţumim, când ziua şi noaptea ne veghează, ne aşteaptă cu braţele deschise şi ne dăruieşte Raiul, cerul, lumina şi veşnicia. Ne dă binefaceri şi ne iartă continuu, pentru că nu trece clipă fără să păcătuim.

Iertarea este de aşa natură, încât în sufletul nostru nu rămâne urmă de vină sau umbră de păcat. Deci, Psalmii se cântă sau în întregime sau doar anumite stihuri, care vestesc

---

[109] Sfântul Ioan Gură de Aur, „Explicaţie la Psalmul 41”, P.G. 55, 158

[110] Idem, „Cuvântare la Înălţarea lui Hristos”, P.G. 46, 690 C

Întruparea Logosului divin, în timp ce formulele ce se repetă: **Cu mijlocirile Născătoarei de Dumnezeu..., ...Mântuieşte-ne pe noi Fiul lui Dumnezeu...**, şi **Unule născut... ,** arată că faptul s-a întâmplat.

Dumnezeu S-a făcut om şi-L întâlnim la Vohodul Mic, prin Evanghelie, faţă către faţă, pe Acela pe care-L slujim, I ne închinăm şi-L primim ca Trup şi Sânge.

Unule născut, Fiule şi Cuvântul lui Dumnezeu, Cel ce eşti fără de moarte şi ai primit pentru mântuirea noastră a Te întrupa din Sfânta Născătoare de Dumnezeu şi pururea Fecioara Maria. Care neschimbat Te-ai întrupat şi răstignindu-Te *Hristoase Dumnezeule, cu moartea pe moarte ai călcat.* Unul fiind din Sfânta Treime, împreună mărit cu Tatăl şi cu Duhul Sfânt, mântuieşte-ne pe noi. Acest tropar a fost compus de Împăratul Iustinian ca să fie cântat în ctitoria sa, biserica Sfânta Sofia. Este un tropar hristologic care cuprinde în rezumat şase articole din Simbolul de credinţă. De fapt, în anii de început ai creştinismului avea acest rol. Sfântul Nicolae Cabasila ne spune că „Prin acest imn, Dumnezeu preia lupta oamenilor împotriva răului pentru că este om desăvârşit şi biruieşte păcatul, fiind lipsit de pătimire, dar şi Dumnezeu. Prin acest mod firea omenească este izbăvită de ruşine şi încoronată cu cununa biruinţei, pentru că păcatul a căzut"[111].

✣ ✣ ✣

[111] Sfântul Nicolae Cabasila, „Despre viaţa în Hristos", Omilia a 4-a P. G. 150, 589 C

4. VOHODUL MIC

După ecfonisul al treilea, preotul ia Evanghelia de pe Sfânta Masă şi precedat de lumină şi ripide, face Vohodul Mic, în timp ce se cântă troparul Învierii sau al sărbătorii. În acelaşi timp rosteşte în taină o rugăciune. În momentul acesta sufletul fiecăruia dintre noi trebuie să se „îngemăneze" cu prezenţa miriadelor de îngeri şi să primească intrarea Domnului nu doar în lume - aşa cum ne sugerează Vohodul Mic - ci şi în universul inimii noastre, care atunci va fi fericită.

Până în secolul al VII-lea Sfânta Liturghie începea cu Vohodul cu Evanghelia. Preotul îmbrăcat cu veşmintele lua Sfânta Evanghelie de pe sacristia care se găsea în pronaos, trecea prin naos şi apoi intra în Sfântul Altar. Aşa se făcea Vohodul în primele secole. După secolul al VII-lea, s-a consacrat această rânduială pe care o ţinem şi noi neschimbată până astăzi. Evanghelia la Vohodul Mic este ridicată la înălţimea feţei, ca Domnul care vine să fie acoperit de mister. Când Hristos a venit în lume şi S-a născut în cetatea Betleem, cerul s-a deschis şi mulţime de oşti îngereşti au coborât din cer la ieslea Pruncului, cântând: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace, între oameni bunăvoire"[112]. Aceasta s-a întâmplat la Betleem, iar acum la Vohodul Mic, preotul spune: „Stăpâne Doamne Dumnezeul nostru, Cel ce ai aşezat în ceruri cetele îngerilor şi ale Arhanghelilor, spre slujba slavei Tale, fă ca împreună cu intrarea noastră să fie şi intrarea sfinţilor Tăi îngeri, care slujesc împreună cu noi şi preamăresc bunătatea Ta."

Ca să înţelegem sensul şi valoarea imensă a acestei rugăciuni, vom reda câteva evenimente religioase legate direct de conţinutul ei înalt:

---

[112] Luca 2, 14

55. Profetul Isaia a văzut un tron înalt, mai înalt decât toate, iar deasupra lui stătea Domnul. A mai văzut casa lui Dumnezeu strălucind de slava divină şi în jurul ei Îngeri şi Arhangheli, Serafimi, duhuri netrupeşti cu câte şase aripi; cu două îşi acopereau feţele, cu alte două picioarele, iar cu celelalte două zburau şi psalmodiau unii cu alţii şi toţi laolaltă Domnului un imn minunat care se auzea (din când în când se aude şi jos pe pământ): „Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot, plin este cerul şi pământul de mărirea Lui”[113].

Profetul Daniil descrie asemănător slava lui Dumnezeu:

56. El spune că Dumnezeu „Cel vechi de zile”, pentru care nu există timp, Veşnicul, Nemărginitul, a şezut deasupra unui tron care era „pară de foc, iar roţile lui erau foc arzător. Un râu nu de apă, ci de foc, curgea prin faţa Lui. Duhuri nenumărate, Îngeri, Arhangheli, Heruvimi, Serafimi, Tronuri, Stăpânii, Domnii, Cei cu ochi mulţi, slujeau pe Domnul”[114].

Această oştire de Îngeri şi Arhangheli care înconjurau Tronul lui Dumnezeu, ca să-L slăvească şi să-L preamărească, a coborât în acea noapte de neuitat a Naşterii Mântuitorului Hristos, precum ne spune Sfântul Evanghelist Luca „...şi îndată s-a arătat mulţime de oaste îngerească lăudând pe Dumnezeu şi spunând: Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace, între oameni bunăvoire”[115].

Duhuri nemuritoare şi fără de trup, îngerii aceştia în momentul când se săvârşeşte Sfânta Liturghie în biserică, chiar şi pustie, modestă sau săracă, precum peşterile din Betleem, se coboară şi umplu locaşul sfânt, slujind cu preotul smerit şi simplu al Celui Preaînalt.

Apocalipsa ne mărturiseşte şi ea: „Şi am văzut şi auzit glas de îngeri mulţi, de jur împrejurul tronului... al bătrânilor şi era numărul lor zeci de mii şi mii de mii”[116]. Cererea rugăciunii „Stăpâne Doamne Dumnezeul nostru...”, se face ca să vină la Sfânta Jertfă Îngerii şi Arhanghelii şi să slujească

---

[113] Isaia 6, 1-4
[114] Daniel 7, 9-10
[115] Luca 2, 13-14
[116] Apocalipsa 5, 11

împreună cu noi. Simbolic, cetele îngerilor sunt închipuite de copiii care ţin cele două prapore din spatele celui care duce făclia. Deci îngerii însoţesc triumfător această intrare a Domnului în Biserică, simbolizat de Sfânta Evanghelie.

Preoţii evlavioşi din vechime vedeau îngerii la acest Vohod, ca de altfel şi la celelalte momente ale Sfintei Liturghii. Aşa cântăm şi la troparul Sfântului Spiridon: „Îngeri ai avut slujind cu tine, Preasfinte". Ceea ce s-a arătat clar Sfântului Spiridon de nenumărate ori, s-a descoperit timp de sute de ani, până în zilele noastre şi unor preoţi evlavioşi, în câteva rânduri (nu permanent).

57. Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune că a cunoscut cândva un preot care s-a învrednicit să vadă o mulţime de îngeri, îmbrăcaţi cu veşminte strălucitoare ca soarele, adunându-se în jurul lui şi însoţindu-l la Vohod. Şi ceva şi mai înfricoşător: s-a învrednicit să-l ridice la înălţime şi să-l ajute să facă Vohodul. În continuare i-a văzut înconjurând Sfânta Masă şi plecându-şi capetele, cu mult respect. În unele momente stăteau tăcuţi iar într-altele psalmodiau imnele liturgice împreună cu dascălii, acompaniindu-i atât de melodios, încât preotul acela s-a pierdut cu desăvârşire[117].

Vohodul Mic înseamnă apariţia tăcută a Domnului în lume, de aceea şi Sfânta Evanghelie este închisă. Darurile lui Hristos la Vohod sunt mari şi neînţelese.

58. Înainte cu câţiva ani, un creştin evlavios care priveghea a căzut în extaz şi cu ochii sufletului a văzut în timpul Vohodului Mic pe preotul slujitor ridicând nu Evanghelia de pe Sfânta Masă ca s-o dea diaconului, ci un Prunc mic, pe care L-a luat de subsuori, strălucitor, curat, ca să-L dea diaconului. Acesta la rândul lui, L-a luat şi a săvârşit Vohodul Mic. A zis:

- Înţelepciune, drepţi! A trecut prin Uşile Împărăteşti şi a pus Pruncul divin pe Sfânta Masă în timp ce toţi, preotul, îngerii şi poporul cântau: „Veniţi să ne închinăm şi să cădem la Hristos...". Acolo s-a încheiat descoperirea divină. Când şi-a revenit, sufletul său era plin de teamă, admiraţie şi pace neţărmurită. Şi-a simţit membrele uşoare şi scăldate în lumină şi

---

[117] Grigorie Ieromonahul, „Dunezeiasca Liturghie", op cit., pag. 178

o pace absolută domnea peste simţurile şi gândurile lui. Această stare a fiinţei lui a ţinut câteva zile[118].

Rugăciunea liturgică a Vohodului este o realitate vie, iar cântarea intrării este adevărată şi înspăimântătoare, aşa cum reiese din povestirile de mai sus. Înainte ca preotul să zică: „Înţelepciune, drepţi", binecuvântează cruciş cu mâna dreaptă intrarea Uşilor Împărăteşti şi zice: „Binecuvântată este intrarea sfinţilor Tăi, totdeauna acum şi pururea şi în vecii vecilor".

Binecuvântarea intrării închipuie pe de o parte intrarea arhiereului o singură dată în Sfânta Sfintelor, iar pe de altă parte şi cu totul special, intrarea de trei ori binecuvântată a sfinţilor lui Dumnezeu în Împărăţia Cerurilor.

- **Înţelepciune, drepţi!**

Cuvântul „Înţelepciune" se referă la Evanghelie care este Domnul Iisus Hristos, Înţelepciunea cea adevărată, coborâtă de sus.

„Drepţi"! se referă la credincioşii care primesc drepţi şi cu evlavie înţelepciunea descoperită de Dumnezeu. Ei trebuie să-şi înalţe mintea şi inima drept, şi să ia seama la ceea ce urmează să se întâmple: Iisus Hristos înconjurat de Îngeri şi Arhangheli este aici în biserică şi intră în Sfântul Altar, ca să slujească Sfânta Liturghie.

Cuvintele „Înţelepciune, drepţi "! sună ca şi cum preotul ar vesti triumfător: „Iată vă vestesc vouă bucurie mare care va fi la tot poporul"[119], adică cuvintele pe care îngerul le-a spus păstorilor.

Creştinii din biserică sunt nevoiţi să experieze minunea apariţiei îngerilor precum păstorii din Betleem, iar cei care trăiesc această realitate au trăsături distincte. Niciodată simţurile nu vor participa la acest extaz al sufletului, nu ne vor înşela, pentru că cel viclean se implică şi vrea să ne amăgească! Deci, atenţie!

Preotul se roagă ca şi credincioşii înşişi să experieze această taină nepătrunsă a prezenţei şi a conslujirii, având

---

[118] Din consemnările personale

[119] Luca 2, 10

veşmânt sufletesc potrivit, pentru că Domnul ne cheamă împreună cu îngerii să stăm la Cina Nunţii împărăteşti, la Masa Sfintei Jertfe. Povestirea de mai jos o confirmă:

59. Sfântul Marchian, mergând la biserică într-o dimineaţă de iarnă a întâlnit un zdrenţăros care tremura cumplit de frig.

- Părinte, dă-mi şi mie o haină! l-a implorat acela. El săracul, n-avea nimic altceva decât ceea ce purta pe el. I le-a dat şi a rămas dezbrăcat. A fugit repede la biserică, s-a îmbrăcat în veşminte şi a aşteptat pe Patriarh pentru Sfânta Liturghie. Între timp au venit şi alţi preoţi, s-au îmbrăcat şi aceia şi aşteptau. (Aşa începea atunci Sfânta Liturghie, înainte de secolul al VII-lea, în prezenţa episcopului. Preoţii aşteptau la intrarea în biserică, venea episcopul sau patriarhul, lua Sfânta Evanghelie şi săvârşea Vohodul Mic). Pe tot parcursul acelei Sfinte Liturghii, toţi credincioşii şi preoţii conslujitori prezenţi priveau ceva şi ochii tuturor erau îndreptaţi către Sfântul Marcian: el purta un veşmânt de mii de ori mai strălucitor decât cel pe care-l avea patriarhul. Veşmântul lui simplu, preoţesc se schimbase într-unul dumnezeiesc, ceresc, grandios, luminat de razele şi strălucirile harului divin. Au început şuşotelile fraţilor slujitori şi ale celorlalţi arhierei. Cum este posibil ca un preot simplu să aibă veşmânt mai strălucitor decât patriarhul? Pentru că supărarea cea mai mare o arăta întâistătătorul, care observase şi el la rândul lui, la încheierea slujbei a ţinut să-l cheme şi i-a zis:

- Vino încoace, Marchiane! Nu-ţi este ruşine? Ce veşmânt este acesta pe care-l ai pe tine? Îţi permiţi să porţi tu un asemenea veşmânt?

- Dar ce veşmânt am eu, Preafericite? a întrebat uimit Sfântul.

- Uite, aşa de strălucitor n-am nici eu!

- Vreţi să mă necăjiţi!

- Iar tu îţi baţi joc de mine! Străluceşte peste tot, luminează toată biserica, nici de lumânare n-ai nevoie, nici de nimic altceva!

- Preafericite, veşmântul pe care-l port este cel pe care mi l-aţi dat când m-aţi hirotonit preot.

Şi cum se pregătea să arate veşmântul, s-a dezbrăcat şi toţi au văzut că era gol. Şi a fugit strălucirea harului divin şi a

rămas veşmântul sărac de dinainte. Atunci Patriarhul a priceput şi s-a luminat; era dezbrăcat pentru că-şi dăruise cuiva hainele[120].

Aşa se împodobeau la Sfânta Liturghie preoţii dinainte. Noi ca să ne acoperim urâţenia, purtăm veşminte frumoase, adică acoperăminte!

60. Un Sfânt nou al bisericii noastre, părintele Nicolae Planas când slujea, voia ca toate să contribuie la măreţia Sfintei Liturghii. La Vohodul Mic nu voia să meargă înainte doar o lumânare mică ci făclii mari, ca acelea care se poartă la Sfântul Munte, iar când se cântau "Fericirile" şi troparele treimice, aprindea foarte multe lumânări înaintea icoanei lui Hristos şi, în general, înaintea Sfintelor Uşi. Purta felonul în aşa fel încât (cu toate că era mic de statură şi încovoiat) lua o poziţie demnă şi de multe ori făptura lui duhovnicească părea că atinge cerul. Cânta cu atâta evlavie încât odată când se afla la strană în biserica Sfântului Ioan, a auzit îngerii cântând împreună cu el „Fericirile", cântările treimice „Sfinte Dumnezeule" şi multe alte cântări din Liturghia Sfântului Vasile. La un moment dat şi-a întrerupt cântatul şi apucând-o de mână pe fiica sa duhovnicească, bătrâna Marta, (pe care am cunoscut-o personal şi am avut ocazia să aud din gura ei anumite întâmplări referitoare la Sfântul Nicolae Planas), i-a zis:

- Auzi! Auzi, îngerii?

- Nu-i aud, părinte!

Şi imediat i-a părut rău părintelui că i-a zis şi vorbea singur: Ah, nu trebuia să-i spun! Oare de ce i-am spus? Nu trebuia să-i spun[121]*!*

Ceea ce se întâmplă în biserică stă sub semnul crucii şi fiecare binecuvântare preoţească se dăruieşte prin acelaşi semn; mâna preotului pe care o sărutăm şi care ne binecuvântează transmite peste tot şi pretutindeni în viaţa credincioşilor semnul Sfintei Cruci şi Binecuvântarea acesteia.

61. O tânăra, mergând la o petrecere într-un restaurant, înainte să mănânce şi-a făcut Sfânta Cruce.

- Ce este aceasta? i-au zis ceilalţi ironic.

---

[120] Langhis Matei, „Marele sinaxar", vol. I, Atena 1990 [6], pag. 219

[121] Marta Monahia „Sfântul părinte Nicolae Planas", op. cit., pag. 42

Acest semn îl fac oamenii, nu dobitoacele, le-a răspuns[122].

După ce se cântă **Veniţi să ne închinăm şi să cădem la Hristos...**, preotul intră în Sfântul Altar, aşează Sfânta Evanghelie pe Sfânta Masă, deasupra Sfântului Antimis şi imediat urmează troparele: al Învierii, al sărbătorii sau al sfinţilor zilei şi Condacul sărbătorii; după aceea începe imnul treimic.

[122] Din consemnările personale

5. CÂNTAREA ÎNTREIT SFÂNTĂ: *SFINTE DUMNEZEULE, SFINTE TARE, SFINTE FĂRĂ DE MOARTE, MILUIEŞTE-NE PE NOI!*

Sfinţii îngeri care-i însoţesc pe preoţii evlavioşi în necazurile vieţii n-o fac doar prin melodii cereşti ci şi prin slujiri practice la săvârşirea Sfintei Liturghii.

Sfânta Scriptură ne prezintă foarte multe imagini admirabile ale acestei măreţii dumnezeieşti cu zeci de mii şi mii de îngeri.

62. Un ieromonah mi-a povestit cândva că slujind la Atena, în momentul când strana a început să cânte „Sfinte Dumnezeule...", Biserica s-a umplut de o mulţime de tineri cu haine ostăşeşti lucioase, fiecare aşezându-se în dreptul unui creştin din sfânta biserică. Toţi cântau melodios, armonios, ceresc „Sfinte Dumnezeule...",şi îi îndemnau şi pe credincioşi. Cu toate că aceştia nu-i vedeau, nu-i simţeau şi nu pricepeau, ei îi îndemnau să cânte din inimă şi să psalmodieze uşor cântarea „Sfinte Dumnezeule...".

Biserica, Sfânta Jertfă, soldaţii sfinţi, strălucitori împreună cu credincioşii, sfinţii îngeri, toţi împreună erau o familie, un suflet şi un trup, o credinţă, o Biserică! Chipurile tuturor credincioşilor erau după aceea luminoase, paşnice şi senine. Asemenea unui suflet de copil care se bucură de venirea Tatălui. Toate arătau deosebite şi frumoase...! Şi bine ar fi fost să nu se fi terminat niciodată această imagine a Raiului, vie şi minunată...!

Iată măreţia Jertfei cereşti pe pământ[123]*!*

Ar fi bine să ne amintim cum a fost introdus acest imn dumnezeiesc în Sfânta Liturghie:

---

[123] Din consemnările personale

63. În anul 443 d.H., când Sfântul Proclu, ucenicul Sfântului Ioan Gură de Aur, era Patriarh de Constantinopol, oraşul a fost zguduit de cutremure mai mari şi mai mici, timp de patru luni continuu. Toţi creştinii, locuitori ai cetăţii au ieşit din oraş şi stăteau în jurul acestuia în locuinţe improvizate, de unde se rugau continuu ca Dumnezeu să oprească acest rău. Când pământul se cutremura, poporul striga: „Doamne miluieşte, Doamne miluieşte"!

Odată, în timpul unei zguduituri, o putere nevăzută a răpit un copil din popor şi l-a ridicat la cer! Copilul a dispărut şi toţi au rămas cu gura căscată. La puţin timp, copilul a coborât pe pământ într-un chip minunat. El a spus Patriarhului de atunci că a auzit o voce dumnezeiască care i-a poruncit să spună episcopului ca la litaniile pe care le fac pentru cutremure să cânte cântarea următoare şi copilul a început să cânte: „Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte miluieşte-ne pe noi"!

Sfântul Proclu l-a rugat pe copil să psalmodieze de mai multe ori, ca s-o înveţe creştinii. Toţi au făcut după aceea procesiune cântând imnul şi cutremurele s-au oprit[124].

Poate că unii dintre cei care au învăţat puţină carte şi se laudă cu ştiinţa şi informaţiile pe care le au, când vor auzi acestea vor râde şi vor zice: Ce sunt acestea pe care ni le spui, părinte? Cutremurul este un fenomen fizic care înseamnă dislocarea plăcilor tectonice în măruntaiele pământului. Este un fenomen fizic care se întâmplă în lume şi care nu are nici o legătură cu Dumnezeu. Dar cuvântul dumnezeiesc ne arată că toate cutremurele şi fenomenele fizice din lume depind de El. „Cel ce caută pe pământ şi-l face pe el de se cutremură. Cel ce se atinge de munţi şi fumegă"[125].

Cauza cutremurelor numeroase care apar este tristeţea lui Dumnezeu pentru păcatele pe care le săvârşesc continuu oamenii, mici şi mari, clerici şi laici, bogaţi şi săraci, tineri şi tinere, căci păcatul naşte răul[126].

---

[124] Paraschevopoulos Ghervasie Arhimandritul „Tâlcuire călăuzitoare", op. cit., pag. 115

[125] Psalmul 103, 32

[126] Sfântul Ioan Gură de Aur, „Omilia după cutremur", P.G. 50, 716

Prin Cântarea întreit Sfântă, corul ceresc al îngerilor şi adunarea creştinilor ortodocşi se unesc într-o psalmodie neîntreruptă către Dumnezeu. Ceea ce se întâmplă în Ierusalimul de sus, în Jertfelnicul cel mai presus de ceruri, Biserica de pe pământ imită prin Jertfa din Sfântul Altar. În fiecare zi, la fiecare sinaxă liturgică se săvârşeşte aceeaşi Liturghie neîntreruptă, în cer şi pe pământ. De aceea, fericiţi sunt călugării din mânăstiri care săvârşesc slujba în fiecare zi. Dacă nu ne sfinţim şi nu ne mântuim, nu greşeşte Dumnezeu. ci greşim noi înşine, din cauza păcatelor noastre.

Când spunem **Sfinte Dumnezeule,** Îl definim exact pe Dumnezeu, pentru că este Sfântul prin excelenţă, în comparaţie cu oamenii sfinţi (sfântul Antonie, sfântul Atanasie, sfântul Nicolae, sfântul Pavel) care înseamnă o picătură aruncată în mările şi oceanele necuprinse ale sfinţeniei divine. Poate exista comparaţie între un strop de apă şi un ocean, sau între un licurici şi strălucirea soarelui în miezul zilei? Sfânt în sensul deplin este doar Dumnezeu!

Sfinte Tare - se referă la atotputernicie, care este una din calităţile lui Dumnezeu. Desigur, şi omul este puternic, dar puterea lui, oricât de mare ar fi şi oricâte ar realiza cu ea, chiar dacă ar zbura până la stelele cerului, este mică şi neînsemnată în comparaţie cu atotputernicia lui Dumnezeu.

Sfinte fără de moarte - nemurirea este o altă însuşire a lui Dumnezeu, în sensul că El rămâne şi este neschimbat, nestricăcios şi veşnic. Este Viaţa şi Izvorul vieţii.

Aceste trei însuşiri despre care am vorbit sunt comune Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh.

Dumnezeu, pentru fiecare om şi, mult mai mult pentru fiecare creştin este Izvorul sfinţeniei. Creat „după chipul" şi spre a ajunge la „asemănarea cu Dumnezeu", omul trebuie să se îndumnezeiască bând din acest Izvor şi să dea lovitura de moarte împotriva răului întreit, ca să se bucure de viaţa veşnică. Am spus că prin întreita cântare liturgică, preotul şi credincioşii din biserică se identifică cu puterile cereşti în lucrarea de preamărire a lui Dumnezeu. Cerul şi pământul purced împreună la Jertfelnic pentru o doxologie comună.

În timpul Cântării întreit Sfântă, preotul face câteva închinăciuni în faţa Sfântului Altar, la Proscomidiar şi la Scaunul cel mai de sus. Aceste mişcări simbolizează rotirea în cerc a Heruvimilor, în jurul tronului lui Dumnezeu. Mergând la Proscomidiar, preotul măreşte pe Domnul care vine în această lume să sufere pentru mântuirea noastră şi zice: „Binecuvântat este cel ce vine întru numele Domnului”[127]. Este „Fiul Celui Binecuvântat”. Binecuvântarea pe care o oferim lui Hristos în acel moment este tot a Lui, căci ceea ce primim dăm înapoi. Noi îi oferim cuvinte de iubire scoase din inima noastră, iar Acela ni se oferă pe Sine Insuşi, prin Sfânta Jertfă.

Diaconul (dacă există) întorcându-se cu evlavie spre Scaunul cel mai de sus din spatele Sfintei Mese, simbolul Tronului lui Hristos Judecător, zice către preot: **Binecuvântează, Stăpâne, Scaunul cel mai de sus!**

Atunci preotul, cu mâinile ridicate, dintr-o latură a Sfintei Mese, cu frică, cutremur şi bucurie (Slujiţi Domnului cu frică şi vă bucuraţi de El cu cutremur)[128], zice: **Binecuvântat eşti pe tronul slavei Tale Cel ce şezi pe heruvimi, totdeauna acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin**! (formula aceasta este parafrazarea stihului din cântarea celor trei tineri)[129].

Preotul face metanie la Scaunul de sus şi la Tronul slavei Domnului nostru Iisus Hristos şi în acelaşi timp imită pe Heruvimii care-L laudă pe Domnul: **Binecuvântată este slava Domnului din locul acesta**[130].

Lăcaşul sfânt fierbe, preotul se pierde, căci cele săvârşite sunt înspăimântătoare iar responsabilitatea pentru toate care se întâmplă la Sfânta Jertfă este uriaşă, de aceea, vă implor să vă rugaţi şi pentru mine!

Liturghia de pe pământ este o reprezentare vie şi autentică a Liturghiei slavei Ierusalimului de sus.

64. Părintele Filaret, stareţul mânăstirii Konstamonitou din Sfântul Munte, a vrut să slujească de ziua Sfântului Antonie în

---

[127] Marcu 14, 61
[128] Psalmul 2, 11
[129] Daniel 3, 31-32
[130] Iezechiel 3, 12

absolut. Este izvorul sfinţeniei. Fiind Sfânt, Dumnezeu se odihneşte şi locuieşte în inimile curate care-L iubesc şi sunt dăruite Lui. El este Creatorul lumii şi Plăsmuitorul omului. Lumea a făcut-o din nimic, iar pe om l-a creat după „chipul şi asemănarea Lui", persoană asemenea lui Dumnezeu. L-a împodobit pe om cu tot felul de harisme şi l-a învrednicit să-L preamărească. Toate acestea, preotul le spune înaintea lui Dumnezeu şi în numele credincioşilor, ca să poată pune înainte cererile: **Aşa Doamne, primeşte de la noi această întreită cântare şi iartă-ne păcatele, sfinţeşte-ne sufletele şi trupurile şi învredniceşte-ne să-Ţi slujim toată viaţa.** Cere de la Dumnezeu, punând înainte mijlocirea Născătoarei de Dumnezeu şi a tuturor sfinţilor[133].

Astfel, prin Cântarea întreit sfântă, corul ceresc al îngerilor şi corul credincioşilor din biserică se unesc într-o doxologie neîntreruptă şi nestăvilită. Preotul întinde mâinile ca un alt Moise, le ridică sau le apleacă până la pământ şi spune rugăciunea, iar poporul cântă **Sfinte Dumnezeule.**

După terminarea cântării, când este slujbă arhierească, episcopul ţinând în mâini dicheotricherele (în mâna dreaptă un sfeşnic cu trei lumânări, iar în mâna stângă unul cu două lumânări) stă înaintea Uşilor Împărăteşti şi întorcându-se către icoana Mântuitorului zice: **Doamne, Doamne, caută din cer şi vezi şi cercetează via aceasta pe care a sădit-o dreapta Ta şi o desăvârşeşte pe ea**134.

Cele trei lumânări ale tricherului simbolizează lumina Sfintei Treimi sau Soarele întreit al dumnezeirii. Cele două lumânări ale dicherului simbolizează cele două firi ale lui Hristos. Precum vedem, prin dicheotrichere se întăresc cele două dogme fundamentale al Bisericii noastre: Dogma Sfintei Treimi şi Dogma Hristologică, fără de care omul nu se poate mântui.

64. Via Domnului din formula arhierească „Cercetează via aceasta", este amintită într-o vedenie specială a Sfântului Efrem Sirul care ne spune: „Am văzut o viţă-de-vie urcătoare, care avea struguri din belşug, dar era sădită în limba mea şi rădăcinile ei

---

[133] Sfânta Mitropolie a Kozanei "Cuvânt ziditor", op. cit., pag. 164
[134] Psalmul 79, 15-16

erau acolo. După ce a ieşit din gura mea, ramurile ei s-au răspândit atât de mult, încât au acoperit pământul întreg. Şi toate păsările stăteau pe aceasta viţă-de-vie nesfârşită şi zburând asupra ei, găseau hrană şi verdeaţă multă între strugurii acesteia. Şi cu cât păsările mâncau rodul ei, cu atât mai mult strugurii se înmulţeau"[135].

Ce binecuvântare a lui Dumnezeu ar fi pentru fiecare dintre noi, preoţi şi episcopi, o asemenea viţă-de-vie, dar şi pentru mântuirea credincioşilor ortodocşi, pentru oamenii lumii întregi, dar şi ce cutremur de moarte pentru demoni!

Vedenia Sfântului Efrem, descrisă atât de sărac, are legătură directă cu cuvintele Domnului: „Eu sunt viţa, voi sunteţi mlădiţele. Cel ce rămâne în Mine şi Eu în el, acesta aduce roadă multă"[136].

Legătura cu acest verset constă din faptul că preotul, duhovnicul, slujitorul, predicatorul, apostolul, învăţătorul, parohul sau capul familiei, doar atunci aduce rod, când devine întruchiparea harului mântuitor al Domnului Iisus Hristos, cu credinta nezdruncinată, cuget smerit, zel duhovnicesc şi duh de jertfă. Atunci, cu siguranţă, roadele lucrării Duhului Sfânt, vor fi întotdeauna multe, bogate, bune şi mântuitoare. Din nefericire, însă, ceea ce se observă în jurul nostru este dezolant. Există o secetă duhovnicească, extinsă în multe dintre preocupările Bisericii. Greşeala o săvârşesc ambele părţi: păstorii, lipsiţi de rugăciune, post, priveghere, autoritate duhovnicească şi responsabilitate pentru mântuirea credniciosilor şi poporul păstorit, de cele mai multe ori indiferent, călduţ, sufocat de patimi, dar şi de grijile pentru bunurile societăţii de consum. Răul trebuie îndreptat şi îndreptarea trebuie să înceapă de la păstorii turmei duhovniceşti şi slujitorii Celui Preaînalt.

---

[135] Langhis Matei "Marele Sinaxar", vol. I, Atena 1984 [6], pag. 699

[136] Ioan 15, 5

6. CITIREA APOSTOLULUI

„Cel Binecuvântat, Care vine în numele Domnului”[137], Hristos, a venit în lume şi S-a tăinuit timp de treizeci de ani. Venirea lui, a fost însoţită de mulţime de oştiri îngereşti, dar descoperită doar de Sfântul Ioan Botezătorul care a zis: „Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatele lumii”[138]. S-a auzit şi glasul Tatălui care îndemna din cer: „Pe Acesta să-L ascultaţi”[139].

La Sfânta Jertfă, prin Citirile Sfinte, Apostol şi Evanghelie, Domnul ne vorbeşte direct. Înainte, de aceste citiri, însă, şi imediat după Cântarea întreit sfântă se cântă Prochimenul Apostolului, alcătuit din versete luate din psalmi, care ne dezvăluie minunăţiile lui Dumnezeu, ca de exemplu: „Minunat este Dumnezeu întru sfinţii Lui..., Grăieşte, Doamne, că robul Tău ascultă” şi multe altele.

Sfântul Gherman ne spune că „Prochimenul simbolizează descoperirea Sfintelor Taine făcută de profeţi şi prevestirea Împărăţiei duhovniceşti a lui Hristos pe pământ”[140].

În timpurile vechi, prin Prochimen se înţelegea un psalm cântat alternativ de credincioşi, separaţi în două coruri. La Sfânta Liturghie, de fiecare dată când punem psalmii cântaţi alternativ, aceştia ne dezvăluie dulceaţa bunurilor dumnezeieşti şi cereşti. Atunci sufletul tresaltă de bucurie şi se îmbunează, ochii lăcrimează, inima suspină, simţurile se curăţesc, mintea se luminează şi toate în jurul nostru strălucesc şi se desfată.

---

[137] Matei 21, 9; Psalmul 117, 26

[138] Ioan 1, 29

[139] Luca 9, 35

[140] Sfântul Gherman I al Constantinopolului, “Istoria bisericească şi contemplaţia mistică”, P.G. 98, 412 B

La Sfântul Munte, se pune Prochimenul Apostolului cu stihurile la sfârşit. La fiecare prochimen se aude îndemnul preotului: **Să luăm aminte!** Trebuie deci, să fim atenţi, pentru că urmează înţelepciunea cuvântului divin. Formula se repetă şi la citirea Evangheliei.

Lecturile sfinte nu pot fi trecute cu vederea, mai ales când sunt cântate, ci se vestesc cu grijă, cu glas smerit, redându-se pe cât este posibil sensul textului, care înseamnă slujirea cuvântului divin.

Sfântul Ioan Gură de Aur mustră aspru pe acei creştini care nu iau aminte la citirile sfinte şi spune: Preotul stă între Uşile Împărăteşti şi strigă: **Să luăm aminte!** de mai multe ori. Acest îndemn este glasul Bisericii, pe care cei mai mulţi dintre noi nu-l auzim!

Cântăreţul zice: **Din profeţia de la Isaia citire...**

Preotul: **Înţelepciune! Să luăm aminte!**

Cântăreţul: **Din epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel citire.**

Preotul: **Înţelepciune! să luăm aminte!**

La citirea Evangheliei zice: **Din Sfânta Evanghelie, cea de la Matei citire... . Să luăm aminte!**

Să luăm aminte..., să luăm aminte! Şi nimeni nu ia seama! Mulţi spun: ascultăm aceleaşi şi aceleaşi lucruri, sau, nu pricepem nimic din toate câte se spun. Cum îndrăzneşti să spui că se citesc întotdeauna aceleaşi lucruri, când nu ştii numele profeţilor, ale apostolilor, nici măcar ale evangheliştilor? Şi cum de cutezi să zici că nu înţelegi textele sfinte care se citesc la Sfânta Liturghie, când acasă nu le studiezi deloc? Spune-mi, tu nu dai sfaturi copiilor tai? Iar dacă aceştia îţi spun că-i baţi la cap cu aceleaşi lucruri, că le ţii predică, oare nu iei aceasta drept o ofensă adusă ţie? În acelaşi fel şi tu jigneşti prin purtarea ta pe Hristos şi Biserica Lui[141]. Lucrurile se repetă, şi ca să nu cădem în osândă, să luăm aminte!

Urmează citirea Apostolului în timpul căreia avem prezenţi pe sfântul Pavel, sfântul Petru, sfântul Ioan, sfântul Iacob, care scriind Epistola, vorbesc creştinilor prin gura

---

[141] Sfântul Ioan Gură de Aur, „Comentariu la Faptele Apostolilor", Omilia 19, EPE 15, 564

dascălului. Citirea din Apostol nu înseamnă repetarea unui simplu text, ci prezența persoanei sfinte a Apostolului, care se adresează tuturor și îi numește frați. Interpreții din vechime ne explică faptul că Epistolele și Faptele Apostolilor, cu toate că nu se numesc Evanghelie, au acest statut.

Domnul a zis Apostolilor după Înviere: „Mergând, în lume, propovăduiți Evanghelia, la toată zidirea”[142] și atât Faptele Apostolilor cât și Epistolele vestesc bucuria și predică mântuirea, sunt adică „Evanghelie”.

Sfântul Nicolae Cabasila se întreabă: De ce nu se citește întâi Evanghelia și după aceea Apostolul? Și tot el răspunde: „Acelea pe care *ni le spune Însuși Domnul* sunt o descoperire mai desăvârșită decât cele pe care ni le transmit Apostolii. Și pentru că am spus că cele săvârșite la Sfânta Liturghie se dezvăluie progresiv, de la cele mai de jos, spre cele de sus, citim mai întâi Apostolul și apoi Evanghelia”[143]

[142] Marcu 16, 15

[143] Sfântul Nicolae Cabasila, „Explicarea Sfintei Liturghii”, cap. 22, P. G. 150, 416 C

7. CITIREA DIN EVANGHELIE

Bucuria pentru vestea minunată a mântuirii se arată prin întreitul „Aliluia", care se cântă de către cântăreţi la sfârşitul citirii din Apostol şi înseamnă „Lăudaţi pe Dumnezeu". Acelaşi cuvânt „Aliluia", dar şi modul în care se cântă (în special la Sfântul Munte, la privegheri), dezvăluie că este vorba despre un strigăt de bucurie, un minunat bun venit adresat Domnului, care vine prin Evanghelie în mijlocul adunării liturgice a creştinilor ortodocşi.

„Aliluia" nu este legat de citirea din Apostol, ci de citirea din Evanghelie, de aceea se cântă măreţ, pe larg şi melodic, de 12 ori, precum în Săptămâna Mare. În acelaşi timp, preotul tămâiază şi urmează citirea din Evanghelie. În vremea noastră se rosteşte pe scurt.

Cuvântul este amintit şi în capitolul XIX al Apocalipsei, cel mai reprezentativ, unde ne sunt descrise următoarele: Evanghelistul Ioan, uimit, „priveşte" câteva imagini noi, impresionante, apărute înaintea lui după distrugerea Babilonului. Scenele acestea sunt admirabile şi măreţe, sfinte şi pline de lumină dumnezeiască. Puterea răului a fost distrusă şi urechile Evanghelistului se umplu de melodii mai presus de lume. O mulţime nemărginită de îngeri începe să psalmodieze cu glasuri melodice şi armonioase cântarea Aliluia (cap. XIX al Apocalipsei descrie căderea cea mare a Babilonului imaginar, pacătos şi neruşinat. Căderea aceasta provoacă un zgomot atât de puternic, încât ecoul lui ajunge până la cer. Urmează, în continuare, venirea întru slavă a lui Hristos).

Ce înseamnă însă Aliluia? Cuvântul înseamnă slăviţi pe Domnul Dumnezeu! Lăudaţi-L şi-L preamăriţi pe Domnul Căruia se cuvine toată slava, cinstea, închinăciunea şi mântuirea noastră! Preamăriţi-L pe Dumnezeu, căci hotărârile Lui sunt adevărate şi drepte! Slăviţi-L, că a judecat în sfârşit pe

Babilonul desfrânat, care a întinat cu neruşinările lui pe toţi locuitorii pământului. Daţi slavă Celui care ne-a izbăvit de orgiile Sodomei şi de nebunia cea ucigătoare îndreptată împotriva celor nevinovaţi şi a creştinilor credincioşi. Măriţi-L, că a răzbunat sângele mucenicesc şi neprihănit al copiilor Lui, pe care acesta (adică Babilonul neruşinat) i-a ucis.

Preămăriţi-L pe Dumnezeu!, strigau zeci de mii de glasuri ale îngerilor: Aliluia, Aliluia, Aliluia! Lăudaţi-L pe Domnul, pentru că, iată, fumul distrugerii şi pieirii Babilonului închipuit urcă până la ceruri, iar puterea lui antihrist s-a sfărâmat.

In acelaşi moment, douăzeci şi patru de preoţi, care reprezintă Biserica Triumfătoare a sfinţilor, cad înaintea Tronului atotslăvit şi mai presus de ceruri al lui Dumnezeu şi se închină Domnului, grăind şi cântând: „Amin. Aliluia...". Preamăriţi pe Domnul Dumnezeu şi Atotţiitorul întregii Biserici a sfinţilor[144].

Totodată, se aud glasuri îngereşti, care îndeamnă pe creştinii evlavioşi să aducă laudă Domnului: "Lăudaţi-L toţi pe Domnul Dumnezeul vostru" ziceau glasurile îngereşti. „Voi toţi care aveţi înlăuntrul vostru credinţa nezdruncinată, care răbdaţi până la sfârşit, ţinând cuvântul Domnului cu evlavie şi frică faţă de El". Voi toţi care vă păstraţi trupul neîntinat şi sufletul înţelepţit, cu simţuri neprihănite şi minte luminată. Voi toţi, ai căror ochi n-au încetat nici un moment să verse lacrimi de pocăinţă, voi mici şi mari, bărbaţi şi femei, care-L mărturisiţi pe Hristos „şi pe Acesta răstignit". Voi toţi, care aparţineţi Bisericii: Una, Sfântă, Sobornicească, ortodoxă şi apostolică...!

Şi atunci, adaugă Evanghelistul, s-a întâmplat un lucru măreţ şi cutremurător: Pământul şi cerurile s-au umplut de glasuri melodioase: „Şi am auzit ca un glas de mulţime multă şi ca un vuiet de ape multe şi ca un bubuit de tunete puternice, zicând: Aliluia!, pentru că Domnul Dumnezeul nostru, Atotţiitorul, împărăţeşte"[145]. În primele şase versete ale capitolului 19, "Aliluia", apare de 4 ori. Ce bucurie! Ce slavă, ce cinste! cuvântul acesta l-a ruşinat pe Antihrist, a stins

---

[144] Revista "Sotir", nr. 1994, pag. 454

[145] Apocalipsa 19, 6

răutatea şi a distrus pe Babilonul imaginar. Aliluia" înseamnă triumful adevărului împotriva minciunii, a dreptăţii împotriva nedreptăţii, o revărsare de bucurie şi desfătare pentru biruinţa Mielului înjunghiat împotriva duhurilor lui Antihrist. Psalmodierea cuvântului apare continuu în viaţa Bisericii, la Sfânta Jertfă, în psalmii milelor, la binecuvântări, la Fericirile din Săptămâna Mare şi la toate slujbele. Mai înseamnă un imbold continuu pentru preamărirea lui Dumnezeu, o trezvie duhovnicească însoţită de întoarcerea inimii spre corturile sfinţilor. „Aliluia" îndeamnă sufletul să se avânte spre cele cereşti, să urmeze îngerilor, acestor puteri netrupeşti care nu încetează să mărească pe Dumnezeu „cu guri neobosite şi doxologii nesfârşite". Îngerii, Arhanghelii, Heruvimii, Serafimii, Tronurile, Domniile, Puterile, Stăpânirile nu obosesc, nu se satură să laude şi să preamărească pe Domnul Dumnezeul nostru. Nu se opresc pentru că Dumnezeu Cel nemărginit descoperă noi însuşiri ale măririi dumnezeieşti necreate. Fiecare moment adaugă pentru vecii vecilor, slavă peste slavă, desfătare peste desfătare, pace peste pace, iubire peste iubire, o nouă lumină dumnezeiască necreată, vorbirea şi cunoaşterea lui Dumnezeu şi atâtea alte manifestări variate şi nemărginite ale iubirii şi proniei dumnezeieşti faţă de făpturile cuvântătoare, oameni şi îngeri, dar şi faţă de cele neînsufleţite. Toate aceste bunuri negrăite ale Raiului şi ale bunătăţii dumnezeieşti, sunt „cele pe care ochiul nu le-a văzut şi urechea nu le-a auzit şi la inima omului nu s-au suit"[146]. De aceea se cuvine laudă şi cântare întregii creaţii faţă de Dumnezeu Cel Sfânt[147]. Şi pentru că „Aliluia" se traduce: Laudă şi preamărire Iubitorului de oameni Dumnezeu, înseamnă că şi noi avem multe motive să dăm slavă lui Hristos-Dumnezeu-omul, Mântuitorul sufletelor noastre:

> Primul motiv este că ne-am născut din părinţi ortodocşi şi astăzi ne aflăm la Sfânta Jertfă duhovnicească comună, în corabia mântuirii iar nu în întunericul ateismului, al înşelăciunii şi al ereziilor. Nu în săli de adunare, ci în biserică!

---

[146] I Corinteni 2, 9

[147] Revista "Sotir" op. cit., pag. 455

- Al doilea motiv este Jertfa lui Hristos de pe Cruce, prin care ne facem părtaşi biruinţei Învierii şi izbânzii împotriva diavolului şi a duhurilor lui viclene.
- Al treilea motiv este iertarea păcatelor şi mântuirea sufletului, dăruite nouă.
- Al patrulea motiv este Preacuratul Trup şi Cinstitul Sânge, care ni se dau ca hrană nepieritoare.
- Al cincilea..., al şaselea..., al şaptelea, până la zeci de mii de motive care nu se vor sfârşi niciodată este că pentru milioane de raţiuni datorăm recunoştinţă, mulţumire şi preaslăvire lui Dumnezeu!

Toate binefacerile lui Dumnezeu, spirituale şi materiale, vremelnice şi veşnice, vechi şi noi..., dar şi toate sentimentele şi neliniştile profunde pe care le-am trăit plinind Legea Evangheliei, în duhul pocăinţei şi al Sfintei Jertfe, ne constrâng să strigam continuu: „Aliluia, Aliluia, Aliluia". Cât priveşte tămâierea în timpul lui Aliluia repetat de mai multe ori, aceasta simbolizează harul Duhului Sfânt: precum mirosul tămâiei se răspândeşte în toată biserica, la fel harul cuvintelor evanghelice, ca mireasmă necreată, pătrunde în sufletele creştinilor care, cu multă evlavie, urmăresc pericopa evanghelică (citirea din Evanghelie). „Fraţilor, lăudaţi pe Dumnezeu! Amin"!

66. Un ucenic din Katounachia a zis bătrânului sau:

- Avva, te căutau!

- Cine?

- Trei profesori teologi din lume.

- Şi ce vor?

- Să le spui cuvinte de zidire.

- Spune-le să citească în fiecare zi Noul Testament şi Psaltirea, că au uitat şi culoarea cărţilor sfinte!

Evanghelia spune şi dezleagă toate, cuprinde întreaga cunoaştere, Înţelepciune şi Viaţa! Mergi şi spune-le!

Fratele le-a transmis acestea şi aceia au plecat ruşinaţi şi gânditori. Lecţia pustiului le-a prins bine. Întâmplarea s-a derulat în zilele noastre[148].

Înainte de citirea Evangheliei, citim rugăciunea:

Străluceşte în inimile noastre, Iubitorule de oameni, Stăpâne, lumina cea curată a cunoaşterii Dumnezeirii Tale şi deschide ochii gândului nostru spre înţelegerea evanghelicelor Tale propovăduiri. Pune în noi frica fericitelor Tale porunci, ca toate poftele trupului călcând, vieţuire duhovnicească să petrecem, cugetând şi făcând toate cele ce sunt spre bună-plăcerea Ta, că Tu eşti luminarea sufletelor şi a trupurilor noastre, Hristoase Dumnezeule şi Ţie slavă înălţăm şi Celui fără de început al Tău Părinte şi Preasfântului şi bunului şi de viaţa făcătorului Tău Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Ca să înţelegem rugăciunea aceasta, trebuie să citim cu atenţie capitolul IV din Epistola a II-a către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel, versetele 3-6, care ne relatează, cu aproximaţie, următoarele: de multe ori predica Evangheliei este tăinuită şi de neînţeles pentru toţi cei care, din voia lor merg pe drumul pieirii. Satana, dumnezeul acestui veac, întunecă gândirea păcătoşilor necredincioşi şi nepocăiţi, astfel încât să nu poată vedea lumina Evangheliei care descoperă slava lui Hristos, Chipul Lui Dumnezeu, pentru că nu propovăduim de la noi înşine. Versetele acestea ne vorbesc despre două feluri de întuneric şi lumină. Un întuneric a fost acela care acoperea pământul înainte ca Dumnezeu să creeze lumina. „La început, Dumnezeu a făcut cerul şi pământul. Şi pământul era netocmit şi gol. Şi întuneric era deasupra pământului”[149].

Dar, când Dumnezeu a zis „Să fie lumină”[150], atunci întunericul s-a risipit. Astfel, avem întuneric natural şi lumină naturală. Mai avem însă şi întuneric duhovnicesc, ca şi lumină

---

[148] Părintele Iosif Vatopedinul, ”Ucenicul harismatic, Părintele Efrem Katunachiotul. Învăţături vatopedine folositoare de suflet” 12, 2001, pag. 165

[149] Facere 1, 1-2

[150] Facere 1, 3

duhovnicească. Când Adam a fost creat, „după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu", mintea lui era lumină deplină, curată şi limpede. Darurile originare ale dreptăţii divine funcţionau desăvârşit, prin puterea alegerii, a libertăţii, a voinţei, a păcătoşeniei şi a nemuririi. Când însă protopărinţii n-au împlinit voia lui Dumnezeu, atunci lumina s-a umplut de întuneric. De aceea spunem că: "S-a înnegrit chipul şi mintea omului s-a întunecat", ca urmare a căderii.

Dar Dumnezeu, Care a zis „Să fie lumină" şi a fost lumină, prin Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul Lui, Unul-Născut, Care S-a făcut om, a luminat cu raze duhovniceşti şi omenirea a strălucit.

Hristos este, prin urmare, Soarele duhovnicesc al omenirii, însă ego-ul împătimit al omului nu vrea să deschidă ochii în faţa Soarelui-Hristos şi să fie luminat. Tot aşa fac şi aceia care suferă de ochi şi sunt deranjaţi de lumină, o evită şi preferă să vieţuiască în locuri întunecate sau poartă ochelari. La fel şi cei care suferă de egoism şi mândrie, au vederea sufletească slăbită, urăsc şi-şi întorc faţa de la Lumina binefăcătoare şi prea plină. Hristos a spus: „Lumina a venit în lume şi oamenii au iubit întunericul mai mult decât lumina. Căci faptele lor erau rele. Că oricine face rele urăşte Lumina şi nu vine la Lumină, pentru ca faptele lui să nu se vădească"[151].

Omul, aşadar, care consimte la păcătoşenia lui, simte în acelaşi timp şi nevoia să fie luminat de Hristos. Fără aceasta, cu toată cunoaşterea şi cultura din lume pe care poate s-o dobândească omul, rămâne în întuneric, nu ştie de unde a venit, unde se afla, unde merge, care este destinaţia lui, unde va merge sufletul lui după moarte.

Înainte să citim Sfânta Evanghelie în cadrul Sfintei Liturghii, noi preoţii cerem de la Domnul nostru, Soarele Dreptăţii, Lumina cunoaşterii dumnezeieşti, pentru sufletele noastre. Aceasta ne este dată de Domnul prin pericopa evanghelică, oricât de simplă ar fi relatarea. De aceea, citirea zilnică şi studiul Noului Testament sunt indispensabile, căci mintea se luminează, inima se îmblânzeşte, voinţa se întăreşte iar omul se curăţeşte de patimi. Cunoaşterea dumnezeiască

---

[151] Ioan. 3, 19-20

este sâmburele care naşte mântuirea, viaţa dinlăuntrul omului. Prin urmare, cercetaţi Scripturile: "Şi acelea sunt cele care mărturisesc despre Mine"[152].

Această cunoaştere trebuie să coexiste cu împlinirea zilnică a poruncilor evanghelice. Dacă vrem Lumina lui Dumnezeu suntem datori să-i împlinim poruncile, să respingem cugetarea după trup şi pofta vicleană, să ne împărtăşim cu Preacuratele Taine. Pocăinţa, lacrimile, postul, abstinenţa, rugăciunea, privegherea, războiul împotriva patimilor, toate acestea au prioritate dacă dorim ca Lumina dumnezeiască să strălucească în sufletul nostru.

Numai pe aceste căi putem să urmăm "vieţuirea duhovnicească" pe care o cerem în rugăciune. Prin acest mod de viaţă curată, cunoaştem pe Iubitorul de oameni, Dumnezeu, aşa cum vrea El să ni se descopere.

Că Tu eşti lumina sufletelor şi a trupurilor noastre, se încheie rugăciunea. Felul de viaţă curat şi neîntinat nu luminează doar sufletele şi ci trupurile, de aceea feţele multora sunt luminoase, strălucitoare. Aceasta vine de la lumina interioară, curată, a sufletului. Ea-l luminează şi-l înfrumuseţează pe om.

67. Eu şi preoteasa mea am cunoscut-o pe sora Magdalena, călugăriţă la Mânăstirea Sfântul Nectarie. Faţa bătrânei de 90 de ani era atât de luminoasă încât atunci când ne vorbea, strălucea în întuneric. Era o faţă de copil mic, strălucitoare precum chipul unui înger. Avea o frumuseţe cerească, iradiantă, care stârnea admiraţie şi toate femeile din lume ar fi invidiat-o! Frumuseţea cerească, nu frumuseţea acestei lumi[153]!

Dacă te apropii de acest om pătruns de lumina dumnezeiască şi-l atingi, el se arată învăluit de o afecţiune dulce şi de o căldură plăcută, de căldura Sfântului Duh şi de o mireasmă cerească. Acestea le oferă Sfânta Jertfă, Dumnezeiasca Liturghie, viaţa veghetoare, curăţia trupului şi a sufletului, împlinirea poruncilor, împărtăşirea cu Preacuratele Taine.

---

[152] Ioan 5, 39

[153] Din consemnările personale

68. Îmi amintesc ce se povestea despre un preot din Vrontul de Sus, înainte de al II-lea război mondial. Odată era bolnav cu febră foarte mare, dar pentru că era zi de mare sărbătoare trebuia cu tot dinadinsul să slujească, pentru ca să nu rămână creştinii lui fără slujbă. A scos să citească pericopa evanghelică, ţinând Cartea Sfântă în mâini. Evanghelia era grea, biserica nu avea tetrapod ca s-o aşeze deasupra.... Şi zicea în sinea lui:

- Acum, Hristoase al meu, ce se va întâmpla? Tu care ai atâtea milioane şi milioane de îngeri, nu trimiţi măcar vreo doi să-mi ţină puţin Evanghelia? Avea temperatură, 40 de grade! Şi i-au ţinut-o îngeri...!

Iată, aşadar Taina lui Dumnezeu şi a dumnezeieştii Liturghii, cea neînţeleasă pe care n-o cuprindem cu mintea! N-o vedem pentru că nu lucrează ochii sufletului nostru. N-o auzim pentru că suntem „surzi". De aceea Domnul spune de fiecare dată: „Cel ce are urechi de auzit să audă". Doar cu ochii sufletelor noastre vom vedea cele duhovniceşti, cele cereşti, care ne sunt de folos[154].

Toate câte se spun şi câte se întâmplă în cadrul Sfintei Liturghii par poate ciudate, stranii, lucruri din altă lume, dar ele sunt pentru noi. Dumnezeu pe toate cele din cer le coboară şi pe pământ, deci să ne curăţim inima şi să le vedem în fapt.

69. Cândva au urcat pe înălţimile Athonului doi monahi, ca să slujească la Schitul Schimbării la Faţă: Părintele Averchie, grec de origine rusă şi Prohor, ucenicul lui. În sfârşit, au ajuns pe culme şi au tras la Schitul Maicii Domnului, acolo unde s-a arătat Prea Curata Născătoare de Dumnezeu Sfântului Maxim Kavsocalivitul. După o cină frugală, au făcut Pavecerniţa şi acatistele şi au mers să se odihnească în două chilii separate. Atunci bătrânul a zis ucenicului său:

- Ia seama, înainte să te culci să citeşti toată Evanghelia Sfântului Matei.

- Blagosloviţi, a zis ucenicul.

- A mers însă la chilia lui, a închis uşa şi a dormit fără să facă ascultare. După la miezul nopţii bătrânul a auzit strigăte puternice. Cineva cerea ajutor. S-a trezit înspăimântat şi a priceput că strigătele veneau de la chilia ucenicului şi a alergat într-acolo.

- Ce se întâmplă? De ce strigi fiule?

---

[154] Din consemnările personale

- Mă lovesc dracii! a zis. Părinte, ajutaţi-mă!

Bătrânul a luat Crucea şi a închinat uşa zicând din memorie rugăciunile de exorcizare pe care le ştia. Nimic! A închinat din nou uşa şi s-a pus pe rugăciune, străduindu-se să deschidă uşa, dar nimic. Era închisă pe dinăuntru. Între timp ucenicul a tras zăvorul. Atunci părintele Averchie a mers la fereastra chiliei, care din fericire era deschisă, şi a zis poruncitor demonilor:

- Cu ce drept loviţi pe ucenicul meu?

Atunci demonii au dispărut imediat, pentru că este cunoscut călugărilor că doar Avva are drepturi asupra ucenicului. Părintele Prohor a plătit astfel neascultarea lui. Cu siguranţă că dacă ar fi făcut ascultare şi ar fi citit Evanghelia ar fi avut pace deplină şi ar fi dormit liniştit[155].

- **Înţelepciune, drepţi! Să ascultăm Sfânta Evanghelie. Pace tuturor!**

În timpurile primare, când se săvârşea Sfânta Liturghie, exista rânduiala şi regula ca la citirile din Evanghelie creştinii să stea în picioare. Slujitorii şi poporul cu multă linişte şi evlavie ascultau pericopa din Sfânta Evanghelie. Îndemnul **Drepţi** are însă o importanţă adâncă şi este a doua oară când se rosteşte (prima data la Vohodul Mic când preotul ridică Evanghelia cruciş şi zice **Înţelepciune, Drepţi!**

Slujitorul face semnul crucii şi binecuvântează zicând **Pace tuturor**. Poporul: **Şi Duhului Tău**. Suntem îndemnaţi să fim drepţi trupeşte şi sufleteşte atunci când ascultăm Sfânta Evanghelie dar şi cu pace în suflet aşa cum preotul şi poporul îşi urează unii altora. Sfântul Isidor Elipsiotul ne spune că **Pace tuturor** este binecuvântarea autentică a lui Hristos. De ce? Pentru că este ultima arătare a lui Hristos în lume[156]. Când S-a ridicat la ceruri, Domnul a binecuvântat pe Apostoli: „Şi, pe când îi binecuvânta, S-a despărţit de dânşii şi S-a înălţat la cer"[157]. Adică, până în ziua celei de-a doua veniri, ca Judecător, Mântuitorul va binecuvânta lumea prin intermediul preotului. Binecuvântarea Înălţării va continua până atunci, ca şi mijlocirea Fiului, Care stă de-a dreapta lui

---

[155] Arhimandritul Ioanichie, Patericul Athonit, op. cit., pag. 287

[156] Sfântul Isidor Pelusiotul, Epistola 822, P.G. 78, 265 C

[157] Luca 24, 51

Dumnezeu Tatăl, întru plinătatea slavei. Deci, când ne binecuvântează preotul, ne transmite Binecuvântarea lui Hristos, Dumnezeu-Omul.

70. În Sinaxarul noilor martirilor, al Sfântului Nicodim Aghioritul, ni se consemnează întâmplarea cu Ahmed care, intrând în biserică, la binecuvântarea preotului, a văzut ieşind din degetele acestuia raze de lumină, care se îndreptau către inimile credincioşilor. Aceasta este minunea binecuvântării[158].

Înainte să înceapă citirea cu atenţie a pericopei evanghelice, se vesteşte Evanghelistul. Preotul zice: **din Sfânta Evanghelie de la Matei, Marcu, Luca, Ioan, citire**. Oricine ar fi Evanghelistul, un lucru este sigur: Evanghelia vesteşte toate câte a spus şi a făcut Domnul nostru Iisus Hristos, adică: minuni, învăţături, legi şi porunci; de asemenea şi toate câte a suferit: Patimi înspăimântătoare, Răstignire, Moarte, mormânt, Înviere, deci viaţa Lui pe pământ, de la Buna Vestire şi Naştere în oraşul Betleem, până la Înălţare. Dar Evanghelia nu este doar descrierea unor evenimente istorice despre Iisus Hristos, nu ne aminteşte doar de fapte trecute, ci ne orientează, în acelaşi timp, către Împărăţia Cerurilor! Sfântul Evanghelist Ioan ne spune că: „acestea s-au scris ca să credeţi că Hristos este Fiul lui Dumnezeu şi, crezând, să aveţi viaţă întru numele Lui”[159]. Nu este vorba de istorie, ci de meta-istorie, de descoperirea Dumnezeului Celui viu. Cartea Sfântă ne mai dezvăluie sfârşitul lumii sensibile, că acesta va veni, vine, şi că odată cu moartea noastră, deja a venit, urmat de judecata particulară. Ea nu ne învaţă doar ce s-a întâmplat în „timpul acela”, ci ne vesteşte şi ne propovăduieşte sfârşitul lumii şi a doua venire a lui Hristos. Vestea cea bună a mântuirii ni se face cunoscută, dar prin pocăinţă: „Pocăiţi-vă, că s-a apropiat Împărăţia Cerurilor”[160], aşa începe Domnul propovăduirea Lui.

---

[158] Sfântul Nicodim Aghioritul, „Sinaxarul neo-martirilor”, Tesalonic, 1984, pag. 509

[159] Ioan 20, 31

[160] Matei 4, 17

„Deveniţi cetăţeni ai cerului încă de acum, înainte să vă apuce moartea", acesta este mesajul citirii pericopei evanghelice la Sfânta Jertfă, acest lucru ne spune preotul. Cuvântul lui Dumnezeu din Evanghelie şi Sfântul Potir constituie Sfânta Euharistie. Atât noi preoţii cât şi voi credincioşii, putem vedea Sfânta Evanghelie şi Sfântul Potir pe Sfânta Masă.

În prima parte, introductivă, a Sfintei Liturghii, până la rugăciunea catehumenilor, Sfânta Evanghelie ocupă un loc central, după citirea pericopei evanghelice însă, aceasta se aşează într-o parte şi se desface Sfântul Antimis pe care se aşează Cinstitele Daruri la Vohodul Mare. Sfânta Evanghelie este şi Carte Sfântă de slujbă a Bisericii, de aceea se pecetluieşte cu semnul Sfintei Cruci, se strânge la piept şi se sărută de preot, cu ochii, cu buzele şi cu toată inima. Când încheie de citit pericopa, acesta închide Sfânta Evanghelie şi în timp ce se cântă pe larg: **Slavă Ţie, Doamne, Slavă Ţie!** – conform vechiului tipic – trece el însuşi pe la toţi credincioşii din Biserică şi, fiecare, făcându-şi semnul Sfintei Cruci, o sărută. Acest obicei, astăzi, s-a transferat, în timpul Utreniei, şi numai în duminici, când se citesc cele 11 Evanghelii ale Învierii. După citirea Evangheliei de la Utrenie, în timp ce se rosteşte pe larg Psalmul 50, preotul cu Evanghelia la înălţimea feţei şi mâinile acoperite cu mânecuţele, stă în mijlocul bisericii, iar credincioşii, unul câte unul, trec şi o sărută.

După închinare, Sfânta Evanghelie se aşează în pronaos sau în alt loc pentru închinare, în partea din spate a naosului, pentru ca s-o sărute după aceea şi creştinii întârziaţi. Există însă alte două obiceiuri foarte bune care ţin de evlavia şi respectul faţă de textul şi de Evanghelia însăşi.

Primul este ca aceia care intră în biserică, în timp ce se citeşte Evanghelia, să se oprească în pronaos. Este un moment deosebit al slujbei ortodoxe şi toţi rămân nemişcaţi.

De asemenea, rămânem nemişcaţi şi nu forfotim în Biserică, atunci când se citesc cei şase Psalmi la Utrenie, dimineaţă. Timpul acesta reprezintă vremea cât va dura a doua venire: „o clipeală de ochi". (Când vine Parusia se desfiinţează timpul şi începe judecata lui Dumnezeu..., Hristoase mântuieşte-ne!).

Al doilea obicei: când se citeşte Sfânta Evanghelie dintre Sfintele Uşi, multe mame cu copii lor – în special la sate – se apropie şi îngenunchează (sub analog), aşteaptă cuvântul lui Dumnezeu care cade peste ei, îi acoperă şi îi spală cu puterea cea vie, care iese din el „şi-i vindecă pe toţi”[161]. Însă, din cauza dezordinii şi a zgomotului, obiceiurile acestea s-au desfiinţat. În primele veacuri, creştinii ascultau citirea din Evanghelie cu mâinile ridicate, dar şi obiceiul acesta a slăbit şi, cu trecerea vremii, a dispărut cu desăvârşire. Trebuie păstrată o ordine, un respect şi o rânduială în Sfânta Liturghie.

Evanghelia de dimineaţă se citeşte din Sfântul Altar, din partea dreapta a Sfintei Mese pentru că textul de la Utrenie, se referă la evenimentul Învierii. Preotul închipuie acum pe îngerul de la mormânt (în cazul de faţă Sfânta Masă) care a vestit femeilor purtătoare de mir Învierea. Veşmintele lui sunt albe precum ale îngerului: „şi era înfăţişarea lui ca fulgerul şi îmbrăcămintea albă ca zăpada”[162]. (Obligaţia îmbrăcării veşmintelor albe este poruncă în codicii vechi ai primelor veacuri. Dealtfel, are fundament scripturistic).

Slujitorul stă în partea dreaptă a Sfintei Mese pentru că Evanghelia sfântului Marcu ne spune că atunci când mironosiţele au intrat în mormântul gol „au văzut un tânăr aşezat în partea dreaptă, înfăşurat în veşmânt alb şi s-au înspăimântat” (iarăşi apare veşmântul luminat!)[163].

La fel şi preotul, ca un alt înger, trebuie să stea în dreapta Sfintei Mese.

El merge în mijlocul bisericii cu Evanghelia pentru a fi sărutată credincioşii.

Şi să se închine Domnului care după Înviere a intrat prin uşile încuiate[164] şi a venit în mijlocul ucenicilor, în Sionul Sfânt, şi a primit închinăciunea lor.

71. Odată, un monah era arhondar la o mânăstire din Sfântul Munte (arhondarul este cel care se îngrijeşte de străini, pregăteşte paturile, oferă gustare şi băutură. Slujirea este

---

[161] Luca 6, 19
[162] Matei 28, 3
[163] Marcu 16, 5
[164] Ioan 20, 19

obositoare, în special la Sfântul Munte, unde în fiecare zi sunt foarte mulţi închinători).

Acesta obosise tare în ascultarea pe care o făcea continuu de cinci ani şi a cerut egumenului să-l înlocuiască.

- Fă ascultare, i-a zis stareţul, şi vei ospăta şi îngerii.

- Blagosloviţi! I-a răspuns monahul.

După puţin timp, într-o seară, după ce închisese porţile mânăstirii, ostenit cum era, s-a aşezat puţin, a deschis Noul Testament şi a început să citească. Deodată, a văzut intrând pe uşa arhondaricului un tânăr frumos, îmbrăcat în alb.

- Binecuvântaţi, părinte! i-a zis. Citiţi Evanghelia Împărăţiei? Fericit sunteţi!

Şi, înainte să apuce să răspundă arhondarul, care se pierduse, a continuat:

- Mă iertaţi că vă întrerup, dar sunt tare înfometat. Arhondarul, uimit dar politicos, i-a zis:

- Poftiţi, vă rog, aşezaţi-vă să vă pregătesc ceva. Cum vă numiţi?

- Mihail, a răspuns tânărul.

La repezeală, voios, a început cu sârguinţă să pregătească masa pentru tânărul îmbrăcat în alb. În acel ceas nu şi-a dat bine seama, după aceea şi-a amintit că-l impresionase îmbrăcămintea lui.

- Cât timp mâncaţi, i-a zis, o să vă pregătesc şi chilioara şi o să vă aduc şi puţină salată.

Mergând să ia farfuria cu salată, din instinct a întors capul, să-l privească pe tânăr, acesta însă dispăruse! În tot cazul, fusese Arhanghelul Mihail.

De atunci zelul ospitalităţii i-a crescut şi-şi amintea de întâmplare cu emoţie. Este vorba de părintele Filaret, egumenul de mai târziu al sfintei Mânăstiri Costamonitou[165].

Dacă Arhanghelul a fericit Scriptura lui Dumnezeu şi învăţătura ei cea Sfântă, diavolul se străduieşte prin gânduri să destrame mintea noastră, să semene zâzania, să distrugă bogăţia duhovnicească a Evangheliei ce ţine viu cuvântul lui Dumnezeu în noi.

Sfântul Ioan Gură de Aur spune că auzirea cuvântului lui Dumnezeu ne poartă spre Împărăţia Cerurilor. Evanghe-

---

[165] Kotsoni Ioanichie Ieromonahul „Buchete din grădina Maicii Domnului" op. cit., pag. 164-165

listul pe care-l ascultăm este îndrumătorul nostru în cetatea Ierusalimului de Sus şi, intrând pe poarta deschisă de acesta, avem nevoie de efort susţinut, pentru că cetatea este de rang împărătesc şi strălucită. Să deschidem, aşadar, larg, porţile cugetului, să ne ascuţim auzul şi cu evlavie să ne închinăm Împăratului Hristos.

Citirea din Evanghelie este Paradisul de unde izvorăşte Sfântul Duh cu zeci de mii de râuri ale căror valuri nu sunt valuri de apă ci harismele Duhului Însuşi. Acest izvor se împarte fiecărui suflet, fără să se împuţineze şi să dispară, se oferă desăvârşit tuturor şi fiecăruia în parte[166].

Hristos, în mod deplin, intră în fiecare suflet. Cuvintele Lui din Evanghelie şi, prin extensie, din Sfânta Scriptură, dobândesc „substanţă" în anumite suflete deosebite, şi devin uneori hrana care satură, alteori se schimbă în lumina care limpezeşte mintea şi o deschide pentru primirea sensurilor dumnezeieşti. Atunci înţelesurile dobândesc alte dimensiuni, care conduc la veşnicie. Harismele treimice ale Duhului Sfânt sunt atât de numeroase, încât insistăm nu numai pe valoarea şi necesitatea ascultării pericopei evanghelice cu evlavie sporită dar şi pe studierea acasă a Noului Testament, a Psaltirii, a Profeţilor şi a Sfintei Scripturi, în general. Mesajul minunat din Sfânta Evanghelie este Hristos, Vestea cea Bună a mântuirii.

Sfântul Ioan Gură de Aur se întreba: „Ce lucru poate fi comparat cu Evanghelia? Dumnezeu este pe pământ, omul în cer, toate s-au unit, îngerii dănţuiesc cu oamenii, oamenii participă la viaţa îngerilor şi a celorlalte puteri cereşti. Şi este posibil să vezi încheiat războiul îndelungat (adică împăcarea lui Dumnezeu cu omul), pe diavol ruşinat, duhurile rele puse pe fugă, moartea biruită, paradisul deschis, blestemul dispărut, păcatul izgonit dintre oameni, înşelăciunea alungată, adevărul revenit, puterea evlaviei răspândindu-se peste tot şi rodind din plin viaţa cerească"[167].

---

[166] Sfântul Ioan Gură de Aur „Comentariu la Evanghelia Sfântului Matei", Omilia I, EPE 9, 47-49

[167] Sfântul Ioan Gură de Aur „Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan", Omilia I, EPE 12, 429

Textul evanghelic este izvorul de viaţă care ni s-a dat cu uşurinţă, căci nici n-am ostenit, nici n-am asudat şi ni se va cere răspuns dacă L-am iubit pe Dumnezeu până la moarte, „moarte pe cruce”[168].

Creştinii nu trebuie să vină la Sfânta Liturghie după citirea Evangheliei, conform îndreptarului vechi al Bisericii. Desigur, există priciini binecuvântate precum: distanţa mare, pruncii, vremea friguroasă în multe rânduri, dar să ne silim în efortul nostru şi Dumnezeu ne va ajuta. Sunt câţiva, din fericire puţini, care pleacă din timpul Sfintei Liturghii şi conform Canoanelor Bisericii care sunt foarte dure, ei trebuie afurisiţi: „Ca cei care provoacă dezordine şi dispreţuiesc Preacuratele Taine”[169].

Să nu ne mâhnim când nu înţelegem nimic, căci cum vom pricepe având în noi atâta neorânduială şi confuzie? Cum vom vedea când inima noastră este stăpânită de atâta întuneric? Patimile noastre, egoismul, mândria, cugetarea după trup, mintea neluminată şi credinţa puţină, acedia, lenea, mânia, împietrirea, iubirea de averi, nemilostivirea, răutatea şi atâtea altele, întunecă mintea şi inima noastră.

Creştinii primelor veacuri iubeau mult cercetarea Sfintelor Scripturi, pe când noi, preoţii duhovnici de astăzi, suntem foarte mulţumiţi dacă reuşim să smulgem chiar şi o promisiune comodă de la cei care se spovedesc, că vor cugeta la patru-cinci versete pe zi. Este o ruşine pentru noi creştinii ortodocşi să nu cercetăm Sfânta Scriptură, în timp ce ereticii o ştiu pe dinafară. Aşa vom câştiga mântuirea şi vom birui pe diavol? Astfel ne vom război cu patimile, noi cei adormiţi?

72. În 1960 eram diacon la Mitropolia din Tesalonic şi am mers la o librărie religioasă ca să iau o carte. Înăuntru l-am întâlnit pe părintele Leonida, predicatorul de atunci al Sfintei Mitropolii. N-au trecut nici două minute şi a intrat o bătrânică, în jur de 75 de ani. A dat bună ziua, a luat binecuvântare de la părintele Leonida şi a cerut o Biblie. Părintele Leonida a întrebat-o:

- Ştii să citeşti, măicuţă?

- Nu, a răspuns bătrâna.

---

[168] Filipeni 2, 8

[169] Alivizatu Amilka, „Sfintele Canoane”, Canonul V, Atena 1923, pag. 11

- O cumperi ca s-o faci cadou copiilor sau vreunui nepot?

- Nu, nu! a răspuns bătrâna.

- Atunci ce faci cu ea dacă nu ştii să citeşti? O pui la icoană?

- Nu, nu.

- Atunci?

- Părinte, o iau ca dimineaţa şi seara să stau înaintea icoanei lui Hristos cu candela aprinsă, s-o deschid la început şi să-i zic Domnului: „Hristoase al meu, eu nu ştiu carte, însă toate câte sunt scrise pe pagina aceasta să mi le pui întâi în inima (şi a arătat locul inimii), apoi în minte (şi a arătat fruntea) şi să mă luminezi să spun cele scrise, întâi copiilor şi nepoţilor mei, iar după aceea tuturor celor care însetează după cuvântul Tău".

Puţin timp am rămas fără glas, de uimire. Apoi, părintele Leonida a binecuvântat acel suflet fericit şi i-a dăruit un Nou Testament[170].

Personal, am primit o lecţie şi cred că acest suflet sfinţit va judeca pe mulţi dintre noi, clerici şi laici, pentru nepăsarea şi indiferenţa pe care o arătăm faţă de studiul Sfintei Scripturi, ignorând porunca lui Dumnezeu care ne spune: „La legea Lui va cugeta ziua şi noaptea"[171], „...Cercetaţi Scripturile, căci acelea mărturisesc despre Mine"[172].

Evanghelia ne îndrumă la buna înţelegere a lucrării poruncilor, la vederea duhovnicească curată a Sfintei Treimi, a teandriei (divino-umanitatea) lui Iisus Hristos şi, în general, la lucrarea Iconomiei Întrupării.

Sfântul Ioan Damaschin aseamănă Sfânta Scriptură cu Raiul, adică grădina ce are poartă, şi zice: „Să batem la uşa Raiului minunat al Sfintelor Scripturi, cel cu bună mireasmă, cel mai dulce şi mai fericit, care atinge inima noastră când este întristată, o mângâie când este tulburată, o îmblânzeşte şi o înalţă".

„Sfânta Scriptură, prin cercetarea ei, ne ridică gândul la înălţimea Porumbelului dumnezeiesc şi ne duce pe aripi de argint la Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu, care domneşte peste Împărăţia Cerurilor, la moştenitorul Stăpânului viei celei

---

[170] Din consemnările personale

[171] Psalmul 1, 2

[172] Ioan 5, 39

înţelegătoare". Sfântul continuă: „Să nu batem însă la poarta Sfintei Scripturi cu indiferenţă, săvârşind ceva forţat sau împovărător, ci cu multă stăruinţă şi răbdare, să nu deznădăjduim, pentru că numai aşa ni se va deschide uşa Împărăţiei lui Dumnezeu".

Când citim Evanghelia şi nu înţelegem textul să nu ne prindă deznădejdea, ci să continuăm cercetarea ei şi, la un moment dat, Dumnezeu poate ne va da luminarea şi răspunsul. Să întrebăm deci pe părinţi prin scrierile lor, care explică Sfânta Scriptură, apoi Biserica şi pe duhovnici, cuvântul lui Dumnezeu ne îndeamnă: „Cere să înveţi de la părintele tău şi acesta îţi va vesti adevărul"[173]

Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune următoarele: „Hristos a numit în mod fericit Sfânta Scriptură uşă, pentru că aceasta ne îndrumă şi ne apropie de Dumnezeu, ne modelează firea şi ne îmblânzeşte, ne face oiţe şi ne păzeşte de vrăjmaşi. Poarta este sigură; închide intrarea ereticilor şi a înşelătorilor, ne oferă certitudine şi ne dă învăţătura adevărată, nu ne lasă să trăim în minciună şi în amăgire.

Exemplele Drepţilor care au suferit atâtea încercări şi au reuşit să le depăşească nu sunt puţine în Sfânta Scriptură. Povestirile sfinţilor cu feluritele lor pătimiri ne dăruiesc putere şi ne întăresc credinţa. Sfinţii martiri au fost primii următori ai patimilor lui Hristos şi apoi ai Drepţilor şi ai sfinţilor credinţei noastre. De aceea şi sfântul Pavel a folosit mijlocul acesta ca să mângâie pe anumiţi creştini. Când a scris Epistola către Evrei a dat ca exemple de răbdare, tărie şi credinţă pe profetul Daniil şi cei trei tineri, pe profetul Ilie, Elisei şi atâţia alţii. Şi Sfântul Ioan Gură de Aur încheie: „Făcându-se cineva părtaş patimilor martirilor, la cele pe care le-au suferit alţii, chiar şi numai cu amintirea şi cu pomenirea, aduce mângâiere, cere, se îndurerează şi suferă". Ca să nu deznădăjduim, aşadar şi să ne aplecăm în faţa încercărilor care vin şi ne necăjesc, să alergăm toţi la exemplele Sfintelor Scripturi, ale sfinţilor şi ale lui Iov care la un moment dat a auzit: „Au murit cei zece copii ai tăi" şi el a răspuns: „Fie numele Domnului Binecuvântat

---

[173] Sfântul Ioan Damaschin „Expunere exactă", op. cit., pag. 397

de acum şi până în veac"[174], răspuns pe care Biserica îl cântă în fiecare Sfântă Liturghie. Mintea noastră se luminează din izvoarele cuvântului dumnezeiesc, voinţa se învârtoşează, credinţa se întăreşte iar hotărârile se reînsufleţesc[175].

Toate câte ne-au spus Sfântul Ioan Gură de Aur şi Sfântul Ioan Damaschin, confirmă faptul că Sfânta Scriptură trebuie cercetată sistematic, ordonat şi stăruitor, nu este suficientă o lectură improvizată şi superficială, o răsfoire grăbită. Nu ne putem juca cu Scriptura lui Dumnezeu, s-o banalizăm sau s-o desconsiderăm pentru că nu este ziar sau revistă, televizor sau radio. Ea necesită ardoare şi dăruire sufletească, schimbare şi înfăptuire.

Influenţa binefăcătoare şi atotputernicia cuvântului dumnezeiesc le vedem în întâmplarea de mai jos:

73. Când eram diacon la biserica Arătării Sfintei Mihaniona cea Nouă din Tesalonic, părintele Vasile, parohul de atunci când i-am cerut să citească rugăciuni de exorcizare unei femei care avea duh necurat, legată cu frânghii, şi ţinută de patru bărbaţi care nu puteau s-o stăpânească, acesta a răspuns: Are nevoie de patru Evanghelii, de aceea veţi rămâne patru zile. Voi citi în fiecare zi, asupra ei, o Evanghelie întreagă. La citirea Evangheliei, demonul spumega iar rudele de-abia puteau s-o ţină cu forţa sub epitrahil. După terminarea celei de-a patra Evanghelii, preotul a făcut Apolisul: „Pentru rugăciunile sfinţilor Părinţilor noştri...", a atins-o uşor cu mâna pe cap, a dat la o parte epitrahilul şi demonul a fugit. Femeia era „înveşmântată şi întreagă la minte". Este o minune asemănătoare cu cele pe care ni le relatează Evangheliştii[176].

În rânduiala obişnuită a Sfintei Liturghii după citirea din cărţile sfinte: Apostol şi Evanghelie, urmează predica şi se rosteşte Ectenia cererilor. Aşa se obişnuia din vremurile vechi până acum câţiva ani, şi ici-colo se mai ţine şi astăzi. Acesta este locul rânduit al predicii, iar nu la Chinonic. S-a mutat din motive practice, deoarece, din nefericire, creştinii întârzie la

---

[174] Iov 1, 21

[175] Sfântul Ioan Gură de Aur, „Comentariu la Evangelia Sfântului Matei". Omilia II, EPE 9, pag. 75-77

[176] Din consemnările personale

biserică. Predicarea cuvântului dumnezeiesc a fost întotdeauna legat de rugăciune şi de slujire în Biserica noastră. Domnul Însuşi a învăţat în sinagogi „sâmbetele”[177] şi acolo săvârşea minuni. Sfântul Pavel, marele Apostol al neamurilor simte povara responsabilităţii de a propovădui: „Vai mie dacă nu voi vesti”[178]. Scriind ucenicului şi Apostolului Timotei, el îi porunceşte: „Predică cuvântul”[179]!

Sfântul Iustin Martirul şi filozoful Bisericii noastre, în jurul anului 100 d.Hr., ne dă prima mărturie că după citirea Sfintei Scripturi începea rostirea cuvântului[180].

Din puţinul şi neînsemnatul meu studiu pe care l-am făcut pe textele Părinţilor am descoperit că predica trebuie să fie de pocăinţă. Când Domnul Iisus Hristos după Învierea Sa, i-a trimis pe Apostoli în lume, nu le-a spus doar să vestească, ci: „să se propovăduiască în Numele Său pocăinţa spre iertarea păcatelor la toate neamurile”[181].

Şi Apostolul Pavel a propovăduit „pocăinţa şi întoarcerea la Dumnezeu”[182]. De pocăinţă este legat marele privilegiu şi dar, vestit de Evanghelie şi oferit de Biserică: iertarea păcatelor.

Oricare ar fi timpurile şi contextul în care trăiesc popoarele şi neamurile, creştinii în special, cred şi mărturisesc personal că predica Bisericii trebuie să fie pocăinţă şi întoarcere a tuturor oamenilor la voia lui Dumnezeu. Cu siguranţă , noi preoţii vom înfiera răul, vom mustra cu asprime pe cei care greşesc, dar vom şi mângâia, vom catehiza, vom sfătui părinteşte, vom ruga şi chema continuu poporul la pocăinţă.

„Mângâiaţi pe poporul meu, zice Domnul. Preoţi, grăiţi în inima Ierusalimului, mângâiaţi-l pe el”[183].

Precum scrie Apostolul Pavel, Biserica n-a primit poruncă să propovăduiască teorii filozofice şi ideologii sociale, ci „har şi apostolie întru ascultarea credinţei”[184].

---

[177] Marcu 3, 2
[178] I Corinteni 9, 16
[179] II Timotei 4, 2
[180] Sfântul Iustin, Filozoful şi Martirul, „Prima apologie a creştinilor către Antonin cel Evlavios”, P.G. 6, 429 B
[181] Luca 24, 47
[182] Fapte 26, 20
[183] Isaia 40, 1-2

Ea a apărut ca să propovăduiască în lume pocăinţa şi întoarcerea, ascultarea de voia lui Dumnezeu şi nu ca oamenii să teoretizeze, să se certe, să se lupte, să se ucidă, să se dezbine cum fac de 2000 de ani, prin ereziile şi vicleniile lor. Îi îndeamnă să asculte de Sfintele Canoane şi de hotărârile celor şapte Sinoade Ecumenice, să se pocăiască şi să creadă toţi.

În rugăciunea pe care o citim înainte de pericopa Evangheliei, cerem de la Dumnezeu luminare pentru predică: **spre înţelegerea evanghelicelor Tale propovăduiri**. Această expresie se mai referă şi la cuvântul dumnezeiesc, deoarece aceasta, ca tâlcuire, este continuarea şi prelungirea Sfintei Scripturi.

Înseamnă că atunci când cugetăm la cuvântul Evangheliei, fie acasă, fie în biserica, Dumnezeu ne luminează.

74. Sfântul Ioan cel Milostiv (555-619 d.Hr.) a fost numit Arhiepiscopul Alexandriei în ultimul deceniu al vieţii lui. Atunci anumiţi creştini fără evlavie aveau următorul obicei: după citirea din Evanghelie la Sfânta Liturghie ieşeau din biserică şi începeau să discute (era timpul când se ţinea predica). Intrau după aceea la Imnul Heruvimic. Văzând această situaţie care rămânea neîndreptată, sfântul Ioan a ieşit şi el odată, îmbrăcat cu veşminte arhiereşti şi a stat împreună cu ei. Când l-au văzut au înmărmurit! Atunci sfântul le-a zis: „Nu vă miraţi, unde este turma, acolo trebuie să fie şi păstorul. Sau mergem toţi înăuntru sau stau şi eu aici cu voi ca să vă învăţ cuvântul lui Dumnezeu”!

Astfel, a reuşit să îndrepte acel obicei rău[185].

Prin toate câte am spus despre Sfânta Jertfă şi despre Predică, tragem concluzia că Biserica înseamnă două lucruri: slujirea cuvântului dumnezeiesc şi a Tainelor dumnezeieşti, adică Amvonul şi Sfânta Masă.

Toate câte le propovăduim de la amvon şi le glăsuim în Biserica Dumnezeului Celui Viu, „Stâlp şi Temelie a Adevărului”[186], felul în care se spun şi de către cine, în sinaxele (adunările) creştinilor din Biserica, din nefericire, nu înseamnă

---

[184] Romani 1, 5

[185] Langhis Matei, „Marele Sinaxar”, Vol. 11, Atena 1984[5], pag. 381

[186] II Timotei 3, 15

întotdeauna explicarea Scripturilor dumnezeieşti, adică învăţătura de pocăinţă şi de întoarcere a păcătoşilor.

Predica în timpul sfintei Liturghii, trebuie să fie ca exprimare şi conţinut în concordanţă cu slujirea, credinţa şi rugăciunea Bisericii[187].

75. Într-o duminică, Sfântul Spiridon slujea singur şi toţi credincioşii cântau. După citirea din Evanghelie, glasuri îngereşti nenumărate au început să psalmodieze. Toţi au amuţit de uimire, admiraţie şi frică. Când Sfântul Spiridon a zis către popor: „Pace tuturor", Îngerii, Arhanghelii, Heruvimii şi Serafimii, Tronurile, Domniile, Stăpâniile, Puterile, toate cetele cereşti, cu un glas au răspuns: „Şi Duhului Tău". Astfel, creştinii din biserică, în acea duminică de neuitat, au experiat slujirea Bisericii Triumfătoare unită cu cea a Bisericii Luptătoare de pe pământ, cu un singur Păstor, Hristos[188].

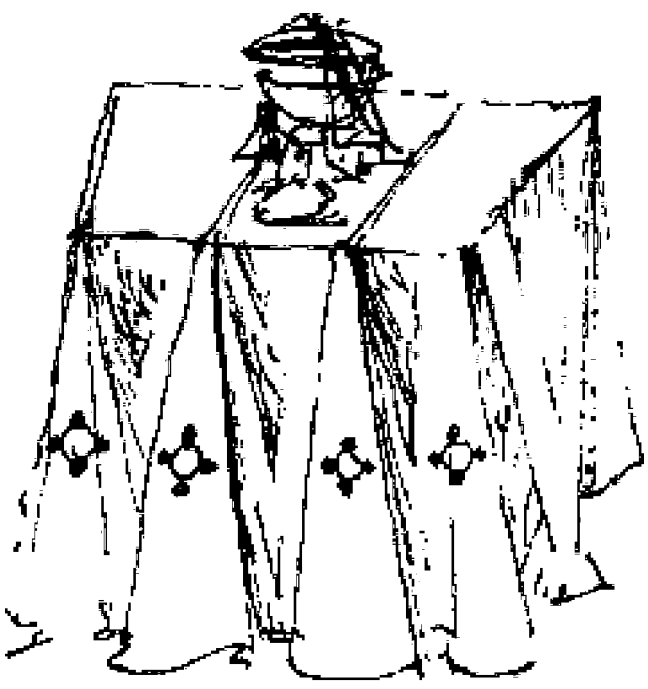

[187] Sfânta Mitropolie a Kozanei, „Cuvânt ziditor" op. cit., pag. 224
[188] Sfântul Nicodim Aghioritul, „Sinaxarul", vol. I, Editura Spanos, Atena, pag. 294

8. ECTENIA ÎNTREITĂ

După pericopa evanghelică şi predică urmează imediat Ectenia cererilor (în româneşte s-a încetăţenit denumirea de Ectenie întreită pentru că la cererile preotului se răspunde cu Doamne miluieşte, de trei ori – n.tr.) care este o rugăciune fierbinte şi insistentă către Dumnezeu, pentru toţi credincioşii, vii şi morţi, şi are în total şase cereri.

Începe cu îndemnul:

- **Să zicem toţi din tot sufletul şi din tot cugetul nostru, să zicem!**

Precum Hristos seara în, grădina Ghetsimani, înainte să-L prindă: „fiind în chin de moarte, mai stăruitor se ruga”[189], şi sudoarea cădea pe pământ, şi la rădăcinile copacilor ca nişte picături de sânge... , aşa trebuie să ne rugăm şi noi: cu căldură şi credinţă **din tot sufletul şi din tot cugetul**. Aflându-ne la Sfânta Liturghie să cugetăm numai la Hristos şi la nimic altceva, în afară de ceea ce El ne vesteşte. Astfel, împlinim ceea ce preotul ne îndeamnă cu stăruinţă la începutul ecteniei: **Sa zicem toţi din tot sufletul şi din tot cugetul nostru, să zicem.**

Dar câţi dintre noi, cei care ne aflăm în biserică, împlinim acest îndemn? Din păcate, suntem prezenţi cu trupul dar absenţi cu duhul, şi cu puterile sufleteşti amorţite.

76. Cândva, Sfântul Nicolae Planas tămâia la ceasul al IX-lea, când strana cânta: „Ceea ce eşti mai cinstită...”. A trecut prin faţa unei doamne care stătea în strană, dar n-a tămâiat-o. După aceea s-a oprit şi a tămâiat de 5-6 ori, o strană care era liberă. Când s-a încheiat Sfânta Liturghie, doamna a mers la el şi i-a zis:

- Părinte Nicolae, la ceasul al IX-lea pe mine nu m-ai tămâiat, dar ai tămâiat o strană goală!

---

[189] Luca 22, 44

Eh, doamna Gheorghia, dar nu erai acolo! Strana aceea este a doamnei Maria care este bolnavă. Aceea era acasă dar cu inima şi cu mintea era aici. Dumneata ai fost cu trupul, dar cu mintea în altă parte[190].

Să zicem toţi din tot sufletul şi din tot cugetul nostru, să zicem.... Aceste cuvinte îndeamnă pe credincioşii din biserică, dar şi pe clericii din orice treaptă a preoţiei.

Sfântul Nicolae Cabasila, referitor la aceasta spune: „Ectenia cererilor este rugăciunea pentru credincioşii care ţin poruncile Evangheliei şi sunt următori iubirii de oameni a lui Hristos. Ei sunt păstorii Bisericii, dacă îşi împlinesc îndatoririle lor, dacă ţin şi învăţă cele scrise în Evanghelie, dacă conduc bine turma lui Hristos şi atunci merită să fie în centrul rugăciunilor obşteşti"[191]

Ectenia continuă cu cererile pe care le-am analizat:

Pentru creştinii ortodocşi...

Pentru episcopul nostru...

Pentru mila, viaţa, pacea, sănătatea, mântuirea...

Poporul şi strana răspund **Doamne miluieşte,** întreit.

Sfântul Nicolae Cabasila sesizează că „atunci când cineva cere milă de la Dumnezeu înseamnă că cere şi Împărăţia Lui pe care a promis-o celor care o caută şi apoi se vor adăuga toate celelalte de care are nevoie. De aceea credincioşii se regăsesc în cererea aceasta, care-i include pe toţi"[192].

Următoarea cerere este:

Pentru fraţii noştri preoţi, ieromonahi, ierodiaconi, monahi şi monahii, şi pentru toţi cei întru Hristos fraţi ai noştri

Cine sunt fraţii noştri întru Hristos pentru care ne rugăm? Există două răspunsuri:

- Primul cuprinde toată ceata păstorilor (patriarhi, mitropoliţi, arhiepiscopi, episcopi, preoţi, diaconi şi toţi monahii).

---

[190] Marta Monahia, „Sfântul Părinte Nicolae Planas", op. Cit., pag. 61-62

[191] Sfântul Nicolae Cabasila, "Explicarea Sfintei Liturghii", Tesalonic 1991², pag. 82

[192] Idem "Explicarea Sfintei Liturghii" cap. 22 P. G. 150, 396

- Al doilea, are un spectru mai larg. Când Domnul Iisus Hristos a venit în lume şi S-a aplecat către omul smerit şi dispreţuit, l-a numit pe acesta fratele Lui. Deci, cel care ascultă de voia lui Dumnezeu este rudenia lui Iisus Hristos, precum El Însuşi ne spune: „Cel care face voia Tatălui Meu din ceruri este fratele Meu şi sora Mea..."[193].

În limba greacă, „frate" este cel născut din aceeaşi mamă cu altul. După Evanghelie, în sens duhovnicesc, fraţi sunt cei născuţi de Biserică, Mama spirituală a credincioşilor.

Pântecele mamei este înlocuit de cristelniţă şi, precum copiii care se nasc din acelaşi pântece se numesc fraţi, tot aşa şi cei care se botează şi ies din colimvitra ortodoxă, aceeaşi pentru toţi, sunt creştini.

De aceea, în fiecare biserică ortodoxă nu trebuie să existe străini, ci doar fraţi în Iisus Hristos.

Trebuie să ne cunoaştem, să ne înfrăţim, să strângem şi să înrudim relaţiile noastre, să fim mai aproape unul de altul, să ne dăm sărutarea iubirii, surâsul şi îmbrăţişarea lui Hristos. Să nu o facem ipocrit, mincinos, ci cu căldură şi ardoare **din tot sufletul şi din toată inima**.

Suntem „mădulare în parte"[194] ale lui Hristos, deci fraţi. Deosebirile în Biserică sunt distrugătoare: bogat, sărac, militar, conducător, deputat, profesor universitar, elev, student, agricultor, învăţat, neînvăţat, inginer, muncitor. Toţi suntem egali în faţa lui Dumnezeu, copiii Lui şi fraţi între noi. Distincţiile lumeşti sunt în afară Bisericii, ele nu trebuie să existe aici. Creştinii sunt fraţi între ei şi precum fraţii stau la masă şi mănâncă împreună după ce-şi fac rugăciunea, în acelaşi fel, în Biserică, toţi creştinii, aşezaţi şi adunaţi în jurul aceleiaşi Mese, împreună cu Îngerii şi Arhanghelii, Heruvimii, Serafimii, Profeţii, Dreptţii, Apostolii şi Sfinţii, mănâncă acelaşi Trup şi beau acelaşi Sânge.

După Sfinţii Părinţi, suntem „consângeni cu Hristos", purtăm în vinele noastre acelaşi Sânge.

---

[193]Matei 12, 50

[194] I Corinteni 12, 27

Frăţietatea nu trebuie, însă, să se limiteze doar la Biserică, ci să se prelungească şi în societate, spre cele din afară, dezinteresat.

Cartea „Faptele Apostolilor" mărturiseşte că acestea se întâmplau în Biserica Primară unde toate erau în comun: „Iar inima şi sufletul mulţimii celor ce au crezut era una şi nici unul nu zicea că este al său ceva din averea sa, ci toate le erau de obşte"[195].

Cuvântul „fraternitate" l-au folosit şi l-au exploatat mulţi, grupări sociale, naţiuni, chiar şi revoluţii, precum cea franceză care avea drept lozincă: „Fraternitate, egalitate, libertate". Formula este frumoasă, dar irealizabilă fără Hristos, pentru că cine nu aparţinea acestei „frăţietăţi", era pândit de ghilotină, adică decapitat.

Francezii au eşuat în această cauză nu pentru că n-a voit Dumnezeu, ci pentru că n-au voit oamenii, şi la fel se întâmplă şi acum.

Învăţătura lui Hristos şi Biserica Lui propovăduiesc coexistenţa paşnică a oamenilor, buna înţelegere şi iubirea între ei, în fiecare zi. de fiecare dată când se săvârşeşte Sfânta Liturghie. Acestea însă nu se împlinesc, nu pentru că Dumnezeu nu vrea, căci El le propovăduieşte, ci pentru că omul nu le doreşte, nici eu, nici tu, nici altul, şi ne numim creştini!

Frăţietatea este indispensabilă, dar în Hristos, pentru că nici un sistem social n-a reuşit până astăzi s-o realizeze. Şi dovadă este prăbuşirea socialismului utopic.

Viata creştină, însă, se sprijină pe faptul că unde trei sau patru cred şi au ca regulă de viaţă Evanghelia şi Sfânta Jertfă, această mică adunare, constituie imaginea fraternităţii în Hristos.

Dacă aceasta pot s-o realizeze cei puţini, o pot împlini şi cei mulţi, dar numai în Iisus Hristos.

Noi toţi care suntem în Biserică ne mărturisim şi ne împărtăşim cu Preacuratele Taine, avem o credinţă, un Botez, o Euharistie, o dogmă, o slujire în comun şi o luptă, de aceea suntem datori, până nu este prea târziu, să înflăcărăm credinţa noastră, să umplem bisericile dar şi inimile cu Hristos, să-L

---

[195] Fapte 4, 32

mărturisim în tot locul şi pretutindeni, strigând: „Cred în Hristos". Domnul Însuşi a zis: „Dar vă spun vouă, prietenii Mei: nu vă temeţi de cei care ucid trupul şi după aceasta nu au ce să mai facă"[196]. Adică, nu vă temeţi de cei care vă vor ucide trupurile, vă vor tăia mâinile sau vă vor scoate dinţii şi ochii, ci temeţi-vă de cei care vor avea puterea să scoată credinţa din inimile voastre.

Vin timpuri grele şi puterile răului se vor strădui „ca să înşele, dacă este posibil, şi pe cei aleşi"[197].

Dumnezeu să ne păzească şi să ne lumineze!

Când însă nu avem bună înţelegere, iubire, pace în casele şi familiile noastre, când lipsesc din relaţiile noastre îndelunga răbdare, dragostea, ascultarea, cum vom realiza o vieţuire frăţească în Hristos Iisus? Cum? Rugându-ne din tot sufletul şi din toată inima **Pentru cei întru Hristos fraţii noştri**.

Următoarea cerere se face pentru cei adormiţi:

- **Încă ne rugăm pentru fericiţii şi pururea pomeniţii, ctitori ai sfântului locaşului acestuia şi pentru cei mai dinainte adormiţi în Domnul, părinţi şi fraţi ai noştri, dreptmăritori creştini, care odihnesc aici şi pretutindenea!**

Preotul îndeamnă prin cererea aceasta ca toţi împreună, cler şi popor, să ne rugăm mai întâi pentru ctitorii sfintei biserici, şi după aceea pentru toţi cei adormiţi în credinţă. Este cererea pentru cei morţi care se repetă la sfârşitul Sfintei Liturghii, când deasupra Sfintei Mese se află Sfântul Trup şi Sânge al Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos. În principal pe morţi îi pomenim la Sfânta Proscomidie, căci acolo zicem: **Pomeneşte Doamne pe adormiţii robii Tăi,** şi citim pomelnicele morţilor, pe care ni le aduc creştinii.

Două istorisiri autentice mărturisesc despre marele folos pe care-l primesc sufletele celor morţi din pomenirile de la Sfânta Liturghie:

---

[196] Luca 12, 4

[197] Matei 24, 24

77. Un scriitor în vizită la Sfântul Mormânt a cunoscut un călugăr de acolo. Acesta, referindu-se la părinţii săi, i-a spus următoarele: „Tatăl meu era sărac dar foarte evlavios şi când se săvârşea Liturghia îl aştepta pe preot la poarta bisericii. În schimb mama nu era credincioasă şi rar dădea pe la biserică. Duminica prefera să stea acasă, să gătească pentru familie şi să facă treburile casei. Când au murit părinţii mei, i-am văzut pe amândoi în vis. Tatăl meu se găsea într-o grădină frumoasă, minunată şi acolo se bucura de fericirea Raiului, mama însă îmi zicea cu mare durere: dă-mi copilul meu şi mie să mănânc puţin din farfuria ta. Mi-e foame!

A doua zi când m-am trezit, mă gândeam că dacă mama este moartă, ce fel de mâncare mai poate să pofteaască? Cu siguranţă avea nevoie de hrană duhovnicească!

Fără ezitare am mers la Mânăstirea sfântul Sava şi am dat cele necesare, cu rugămintea să facă 40 de Liturghii pentru mama, ca Dumnezeu s-o înalţe puţin şi să fie împreună cu tata, să se bucure şi să aibă parte de fericirea Raiului.

Înainte, însă, să se încheie cele 40 de Liturghii l-am văzut în somn pe tata zicându-mi cu o figură posomorâtă:

- De ce m-ai lipsit de partea mea?

Vă asigur, a zis călugărul, că am roşit, de jenă. N-am ştiut ce să răspund!

A doua zi am anunţat să adauge imediat şi numele tatălui meu la sărindar şi când s-a terminat am mai dat încă unul pentru amândoi. După aceea am văzut că sunt liniştiţi şi mulţumiţi, fără să mă mai tulbure. De atunci au trecut mai mult de 20 de ani şi continuu fac parastase pentru ei şi dau sărindare, ca să aibă mai multă odihna în Domnul".[198]

78. Cu ani înainte, un preot tânăr mi-a povestit următoarele lucruri cutremurătoare: „Mama mea care n-a vrut ca fiul ei să devină preot, în al treilea an de la hirotonia mea a decedat. La moartea ei, eu, fiul, ca preot n-am dat mare importanţă, am făcut cele trebuincioase şi nimic mai mult. Într-o după-amiază spre înserare treceam prin faţa cimitirului. M-am gândit să merg şi să-i aprind candela. Am aprins-o şi m-am aşezat pe o piatră, căci nu aveam cu mine epitrahilul ca să-i fac o ectenie. La puţin timp m-am zăpăcit şi, brusc, am crezut că au început să se deschidă

---

[198] Sotirhos P. M., „Calea Odihnei", Atena 1991 2, pag. 41-42

mormintele, trupurile oamenilor morţi să se ridice şi să strige: Ajutor! Ajutor!... preoţi ai Celui Prea Înalt!...,, creştini ortodocşi, ajutooor!.... Liturghii, rugăciuni, parastase... creştini, ajutor!

Înspăimântat la puţin timp o văd şi pe mama care-mi striga: Fiule, ajutor, acum că eşti preot, ajută-i pe toţi!

Şi a căzut asupra mea sfâşiată de strigăte de deznădejde, cerând ajutor pentru sufletul ei.

Înspăimântat, mi-am revenit. Se întunecase de-a binelea. Am plecat fugind, mi s-a rupt şi rasa şi de groază n-am dormit toată noaptea. A doua zi dimineaţă i-am zis preotesei. De trei ani fac Liturghie, chiar şi în posturi pentru mama, pentru toţi cei morţi din cimitir şi pentru pomelnicele tuturor celor adormiţi pe care le primesc. Am făcut continuu, mii şi sute de Liturghii fără întrerupere, parastase cu colivă, cu rugăciuni de dezlegare şi cu tot ce trebuia, în fiecare zi. De multe ori nopţile, vedeam sufletele spunându-mi mulţumesc, pe unele că s-au adăpat, pe altele că s-au răcorit, că s-au săturat şi că s-au încălzit. Altele îmi erau recunoscătoare pentru că au văzut puţină lumină, iar altele fineau prescuri în mâini"[199].

Gândiţi-vă! Sufletele strigau ajutor, adică mama, tatăl tău, fratele, bunica, bunicul tău! Ce facem noi pentru aceştia? Mersul la biserică ne aminteşte de multe ori de morţii noştri dragi.

Pentru cei mai dinainte adormiţi părinţi şi fraţi ai noştri....

Există suflet şi trup, viaţă şi moarte duhovnicească şi trupească. Trupul pe care-l purtăm acum ascunde un microb înspăimântător, acela al distrugerii şi al morţii. Aceasta este urmarea căderii primilor oameni, Adam şi Eva. Trupul după moarte şi, după despărţirea de suflet se strică, nu se distruge – „pământ eşti şi în pământ te vei întoarce"– ci elementele materiale se întorc la cele din care au fost alcătuite.

Întoarse în natură, va veni ziua când la porunca atotputernicului Dumnezeu se vor reuni toate aceste elemente şi se vor constitui trupuri noi, nestricăcioase, duhovniceşti, nesupuse morţii. Ele vor fi diferite mult faţă de cele ale noastre, vor fi

---

[199] Din consemnările personale

angelice. Planul lui Dumnezeu pentru învierea trupurilor moarte este măreţ. Fericitul Augustin istorisea odată următoarele:

79. Trăia în vremea lui un medic care se numea Ghenadie şi acesta era materialist, nu credea în suflet, nemurire, iad, rai, îngeri şi nici în diavoli. Mai mult, se lăuda cu aceasta, cum fac mulţi şi astăzi. Într-o noapte pe când Ghenadie dormea a avut un vis: a apărut lângă patul lui un tânăr care parcă l-a trezit şi i-a zis:

- Urmează-mă!

Acesta s-a ridicat voios şi l-a urmat. Au mers mult timp prin ţinuturi frumoase şi au ajuns într-o cetate minunată unde se auzea o muzică deosebită, cu melodii cereşti cântate de zeci de mii de îngeri. La puţin timp s-a trezit tihnit. Călătoria din vis îi plăcuse foarte mult, dar fiind materialist, nu i-a dat importanţă, ci a zis în sine: „Ce păcat că a fost doar vis fugar", şi l-a uitat. A trecut destul timp până când, în vis îl revede pe acelaşi tânăr care s-a aşezat lângă el şi l-a întrebat:

- Mă cunoşti, Ghenadie?

- Desigur, îmi amintesc foarte bine de tine.

- Ce-ţi aminteşti?

- Îmi aduc aminte că ai venit şi am mers împreună într-o cetate de o frumuseţe negrăită şi am ascultat acolo muzici cereşti. A fost nemaipomenit!

- Dar cum ai văzut cetatea şi ai auzit glasurile minunate? Erai treaz sau în vis?

- Visam!

- Şi trupul tău unde era?

- În pat!

- Ochii tăi erau închişi sau deschişi?

- Închişi!

- M-ai văzut şi m-ai auzit?

- Desigur!

- Dar cu ce ochi şi cu ce urechi m-ai văzut pe mine şi ai ascultat muzica aceea?

Medicul nu ştia ce să răspundă. Atunci tânărul cu chip luminos i-a zis:

-Vezi! cu toate că ochii tăi erau închişi, simţurile tale amorţite şi trupul tău nemişcat, tu trăieşti, petreci şi ai experienţe minunate. Există o viaţă independentă de trup. La fel se întâmplă şi când mori: vei vedea cu alţi ochi, vei auzi cu alte urechi fără să

trăieşti în trup: încetează să te mai îndoieşti cum că nu mai există o altă Viaţă!

Ghenadie s-a trezit brusc şi a vrut să zică: „vis a fost", dar s-a oprit şi s-a întrebat: „oare a fost vis sau realitate? A fost lecţia cuiva? A lui Dumnezeu"? Nu a putut să-şi dea un răspuns exact, căci era materialist, dar de atunci puţin câte puţin a început să creadă. Ghenadie însuşi, devenit creştin a povestit întâmplarea Fericitului Augustin şi acesta a consemnat-o într-una din cărţile sale[200].

Viaţa se pricepe şi se simte prin experienţă, deci când trăim avem viaţă. Nemurirea poate fi şi ea simţită, percepută, atinsă, încă din viaţa aceasta care este o pregustare a veşniciei, în special prin Sfânta Jertfă: „cel ce mănâncă Trupul Meu şi bea Sângele Meu are viaţă veşnică"[201]. Viaţa veşnică n-o trăim însă de unul singur, ci împreună cu toţi creştinii, vii şi morţi, ca mădulare ale Trupului Bisericii lui Hristos.

Sfântul Grigorie Dialogul scrie despre un creştin, pe nume Servulos, care a trăit între anii 550-600 d.Hr.

79. Servulos era foarte sărac, trăia în multe lipsuri şi greutăţi împovărătoare într-o peşteră. O boală de mulţi ani îl paralizase în întregime încât nu-şi putea mişca nici mâinile nici picioarele. Starea lui trupească, după cum vă daţi seama era jalnică, însă dragostea creştinilor vremii prisosea: nu încetau să-l spele, să-i cureţe rănile şi bubele, să-l hrănească, să-l schimbe, să-l îngrijească şi să-l susţină în toate felurile. Cu toată situaţia lui tragică era bogat în virtuţi: răbda fără plânsete, mărea pe Dumnezeu, adresa cuvinte de mulţumire pentru ceea ce-i ofereau creştinii (şi pentru cel mai mic serviciu avea un „mulţumesc"), avea îndelungă răbdare, dragoste, bunătate şi bărbăţie sufletească. Ruga întotdeauna pe fraţi să-i citească din manuscrisele de atunci ale Sfintei Scripturi şi să-i povestească despre martiriul primilor creştini. La rândul lui, şi el adresa vizitatorilor săi sau celor care-l îngrijeau cuvinte de mângâiere, de întărire şi mântuitoare de suflet. Şi astfel cei veniţi să-i uşureze suferinţa plecau câştigaţi. Servulos se ruga mult şi se împărtăşea regulat cu Prea Curatele Taine. La un moment dat a venit vremea să fie răsplătit

---

[200] Arhimandritul Vasile Bacoiani, „După moarte", Editura Tinos 3, pag. 12-13

[201] Ioan 6, 54

pentru răbdarea lui de Iov, în boala cea grea, pentru durerile şi duhoarea trupului şi a rănilor, pentru mâhnirea şi pentru sărăcia lui. Întâi i-au încetat toate durerile iar trupul i s-a uşurat, şi atunci a priceput că i-a venit ceasul. I-a rugat pe toţi care se aflau lângă el să îngenuncheze şi să cânte laude lui Dumnezeu în aşteptarea ieşirii sufletului lui din trupul chinuit. Deodată, coliba lui săracă s-a umplut de glasuri cereşti. Toţi au amuţit iar el şi-a ridicat mâinile paralizate, a făcut semnul Sfintei Cruci şi le-a aşezat pe piept. Şi sufletul lui a fost eliberat de trup, iar locul s-a umplut de o mireasmă străină. Faţa lui strălucea ca lumina. Un călugăr, martor al celor întâmplate, a povestit după aceea Sfântului Grigorie cu lacrimi în ochi şi plin de emoţie, că până la înmormântare, trupul binecuvântat al acelui creştin, a răspândit mirosul acela ceresc şi neştiut[202].

Iată o mărturie scrisă dintre cele ale sfinţilor noştri, referitoare la timpul ieşirii sufletului celui care moare pregătit şi în pocăinţă, care este luat de puterile îngereşti şi are ca semn distinct prezenţa miresmei Duhului Sfânt.

- **Starea intermediară şi judecata parţială a sufletelor**

Oare ce se întâmplă cu sufletul din momentul morţii până la Înviere, unde se găseşte, ce simte în timpul ieşirii, poate fi ajutat?

Sufletul la moarte trece într-o altă stare, într-o altă realitate complet duhovnicească. El se află, sau se transferă în aşa numita stare intermediară. Pentru sufletele celor adormiţi, aflate în această situaţie, Biserica face cereri concrete în Ectenia de care ne ocupăm. Moartea este un fenomen universal, valabil pentru toţi oamenii: „odată este dat omului a muri, după aceea vine judecata”[203].

Sfânta Scriptură ne spune că după viaţa aceasta urmează prima judecată, judecata parţială sau particulară a omului şi răsplătirea faptelor într-un anumit mod, sub forma pregustării. Mai explicit, sufletele care au cunoscut adevărul şi au vieţuit în pocăinţă şi credinţă în Sfânta Treime, în Iisus Hristos Dumnezeu, în învăţătura evanghelică a credinţei

---

[202] Langhis Matei, „Binefacatorul”, vol. 1, Atena 1990 6, pag. 102

[203] Evrei 9, 27

ortodoxe, în cele şapte Taine şi în Tradiţia ortodoxă, pregustă bunurile cele veşnice şi fericirea Raiului. Experiază în parte desfătarea împărăţiei cerurilor pe care a avut-o şi Servulos, amintit mai sus.

Sufletele care n-au trăit, însă, după voia lui Dumnezeu, au respins pe Iisus Hristos şi lucrarea Bisericii şi au rămas împietrite până la sfârşitul vieţii, nepocăite şi necredincioase, acestea simt o mâhnire şi o suferinţă insuportabilă, o durere şi o greutate sufletească, un chin veşnic. Prin urmare, şi aceştia pregustă dar într-un mod chinuitor pedeapsa dreaptă a lui Dumnezeu, adică iadul veşnic. Precum un inculpat, acuzat de siluiri şi crime înspăimântătoare se neliniştește zi şi noapte până la aflarea hotărârii tribunalului, la fel şi sufletele împietrite şi păcătoase, după moartea trupului, - în această stare intermediară, se tem, tremură, agonizează, suferă cu adevărat şi nu iluzoriu, desigur într-un mod spiritual. Ele suferă pentru că ştiu că se apropie ziua Judecăţii universale a sufletelor, la a doua venire a lui Hristos. Această stare de aşteptare care durează de la moartea trupului până la Parusie, se numeşte *starea intermediară a sufletelor* şi este dogmă a Bisericii noastre. Catolicii au căzut în greşeli mari. Ei vorbesc despre purgatoriu, despre „foc curăţitor", despre indulgenţe şi merite prisositoare, despre învăţături pe care Biserica noastră le-a respins prin Sinoade.

Din Parabola bogatului si a săracului Lazăr, consemnată de Sfântul Luca, din celelalte relatări ale Sfintei Scripturi şi din învăţăturile Părinţilor Bisericii, aflăm că această dogmă este formulată pe baza următoarelor consideraţii:

- nu este posibil niciodată ca sufletele care pregustă Raiul să comunice cu cele din iad.
- sufletele în această stare au sentimentul şi conştiinta că există, adică au personalitatea lor (Şi eu, părintele Ştefan, voi şti că mă aflu acolo).
- sufletele păstrează amintirea vieţii anterioare, de aceea suferă sau se bucură. Cei nepocăiţi se întorc cu ură împotriva lui Dumnezeu, deoarece Îl consideră responsabil pentru starea lor şi dușmănia lor se identifică cu cea a diavolului. Pentru ei iubirea lui Dumnezeu acţionează ca un iad. Sufletele pocăite,

drepte şi sfinte, laudă şi mulţumesc lui Dumnezeu, nutresc o recunoştinţă nemărginită că se află acolo.

- sufletele îşi amintesc de oamenii de pe pământ, părinţi, fraţi, fii, rudenii....
- în starea aceasta nu este posibilă pocăinţa. Sufletele suferă, se chinuiesc, cer să fie uşurate puţin, dar nu pot să se pocăiască. Poporul zice: „În iad nu este pocăinţă", parafrazând Psalmul 6: „În iad cine Te va mărturisi pe Tine"?

Cu toate că între ele sufletele nu se pot ajuta şi comunica, mila nemărginită a lui Dumnezeu le mângâie în două moduri, până la a doua venire a lui Hristos.

- În primul rând, Biserica cerească a îngerilor şi a sfinţilor primeşte rugăciunile noastre pentru cei adormiţi şi le poartă, mijlocind la Dumnezeu. Îl rugăm pe Sfântul Nectarie, acesta „ţine la piept rugămintea noastră, cererea noastră şi o duce, intervenind la Dumnezeu".
- În al doilea rând, noi care suntem Biserica Luptătoare, fiind uniţi cu cei mai înainte adormiţi fraţi ai noştri într-un singur Trup al lui Hristos, Îl rugăm şi săvârşim pentru aceştia în mod special Sfânta Liturghie, parastasele, rugăciuni de iertare, metanii, milostenii, căci „mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului"[204].

Biserica noastră, precum vedem, ca o mamă iubitoare s-a îngrijit de moduri de comunicare, de odihnă şi de uşurare pentru sufletele care se află în această stare intermediară.

Astfel, la Sfânta Liturghie, părticelele scoase pentru cei adormiţi, la sfârşit se amestecă în Sfântul Potir cu Sfântul Trup şi Sânge al Domnului, iar preotul rosteşte: **Spală, Doamne, păcatele robilor Tăi care s-au pomenit aici, vii şi adormiţi, cu Scump Sângele Tău, prin mijlocirile Prea Curatei Maicii Tale şi ale tuturor sfinţilor Tăi. Amin.** Deci Sfântul Trup şi Sânge al Domnului urmează să Se ofere celor adormiţi, dar pentru care dintre aceştia?

În primul rând pentru toţi aceia care au murit în credinţa ortodoxă, dar în pocăinţă şi sfinţenie.

---

[204] Iacov 5, 16

În al doilea rând pentru cei care, probabil, s-au pocăit în ultimul moment. Înainte de ultima răsuflare, pocăiţi, printre suspinuri, poate au strigăt în sinea lor: „Dumnezeule, am greşit, iartă-mă! Doamne miluieşte-mă! Maica Domnului, ajută-mă! Pomeneşte-mă, Doamne"!

Cine ştie câte alte strigăte au spus? Şi eu am văzut cu ochii mei, când am împărtăşit muribunzi cum, pe tăcute, vărsau lacrimi fierbinţi de pocăinţă.

În al treilea rând toţi cei săvârşiţi întru credinţa ortodoxă şi cei pe care-i pomenim la fiecare Sfânta Liturghie.

Sfântul Nicolae Planas pomenea ore întregi pomelnicele primite ale celor vii şi ale celor morţi, ale patriarhilor, mitropoliţilor, preoţilor, diaconilor şi mirenilor. Apoi le împacheta în două batiste mari, ca un fel de boccea, şi le punea la piept, acoperindu-şi cu ele inima. Când îl întrebau ce sunt acelea, răspundea: „scrierile şi actele mele"[205].

'81. Sfântul Grigorie cel Mare ne spune că odată o corabie s-a zdrobit de stânci din cauza mării învolburate. Oamenii din cetate priveau de departe întâmplarea şi credeau că din sălbăticia acelor valuri n-a scăpat nimeni. Desigur că s-au întristat şi au plâns, pentru că cei mai mulţi dintre marinari erau din oraşul lor. Un preot însă, în acele momente s-a grăbit să săvârşească Sfânta Liturghie pentru fratele său care era membru al echipajului. A doua zi l-a văzut pe fratele său viu, mergând spre casă. Toţi s-au crucit şi l-au întrebat cum a scăpat, când toţi ceilalţi se înecaseră. Şi el le-a răspuns:

- Când corabia s-a izbit de stâncă şi s-a rupt, şi toţi au căzut în mare, eu am smuls o scândură şi, pe cât am putut, am luptat cu valurile. După mai multe ore am obosit şi eram aproape să leşin şi să mă înec. Deja se înnoptase.... Atunci am văzut un tânăr frumos venind lângă scândura mea pe valuri, care mi-a dat o pâine frumoasă la vedere şi mi-a zis s-o mănânc, ceea ce am şi făcut. După aceea, am prins atâta putere încât n-am mai simţit nici un fel de oboseală. Cu ajutor dumnezeiesc m-am luptat cu valurile şi m-am trezit pe uscat[206].

---

[205] Marta Monahia „Sfântul Părinte Nicolae Planas", op. cit., pag. 28
[206] Langhis Matei „Binefăcătorul", 30, vol. 4, Atena 1996 [6], pag. 500

Iată, aşadar, cum Sfânta Liturghie a săvârşit o minune şi a salvat un condamnat de la moarte sigură.

„Mărturisirea" lui Petru Movilă este dătătoare de nădejdi şi mângâietoare pentru fraţii noştri adormiţi: „Mulţi vor fi sloboziţi din legăturile iadului, nu prin pocăinţă şi mărturisirea lor, pentru că Sfânta Scriptură spune: „În iad cine Te va mărturisi pe Tine[207]? Ci prin milosteniile şi rugăciunile celor vii care se fac pentru cei dragi ai lor, în special, prin Jertfa cea fără de sânge, pe care Biserica o aduce în fiecare zi pentru cei vii şi pentru cei adormiţi, deoarece Hristos a murit pe Cruce şi pentru aceia şi pentru noi"[208].

Simeon al Tesalonicului, referindu-se la acestea, ne oferă o mângâiere şi mai mare. Sfântul insistă pe pomenirea celor adormiţi la Sfânta Liturghie: „Fiecare dintre aceştia are părticica lui pe Sfântul Disc (fiecare nume este reprezentat de o miridă) şi în mod nevăzut participă la dumnezeire. Toţi sunt spălaţi prin Sângele Cel Sfânt, se împărtăşesc, se roagă şi se bucură în Hristos"[209]. Cuvintele Sfântului sunt mântuitoare şi pline de mângâiere.

Îndatoririle rânduite de Biserică pe care le avem pentru fiecare rudenie adormită sunt următoarele:

- Parastasele la trei zile, nouă zile, patruzeci de zile, la un an, la trei ani şi la şapte ani.
- Parastasul de trei zile se săvârşeşte în cinstea Sfintei Treimi sau în amintirea coborârii şi rămânerii Domnului în iad timp de trei zile.
- Parastasul de nouă zile se face în cinstea celor nouă cete îngereşti, cu nădejdea că sufletul să fie numărat printre îngeri.
- Parastasul la şase săptămâni se face în amintirea doliului poporului Israel pentru moartea lui Moise sau pentru cele patruzeci de zile dintre Înviere şi Înălţare, când Domnul a rămas pe pământ.

---

[207] Psalm 6, 6

[208] Trembelas P., „Dogmatica", vol. 3, Atena 1961, pag. 415

[209] Simeon Arhiepiscopul Tesalonicului, „Despre Sfânta Liturghie", P. G. 155, 284, D

- Pentru parastasul de un an de la moarte nu exista simbolism, ci doar obligaţia de a se săvârşi.

De asemenea, în decursul primului an s-au stabilit pomenirile la trei, şase şi nouă luni, apoi la doi ani. Acestea sunt oricum folositoare, dar nu obligatorii. Despre marele folos al pomenirilor la Sfânta Liturghie şi al rugăciunilor de dezlegare ne aminteşte Sfânta Scriptură: este cunoscut exemplul lui Iuda Macabeul care a adus jertfă pentru ostaşii ucişi cu credinţa în învierea morţilor, şi a existenţei personale a sufletelor după moarte. Acest gest a lui Iuda este considerat drept o „socotinţă sfântă şi evlavioasă". Iată şi traducerea textului: „Foarte bun şi cuvios lucru a săvârşit gândindu-se la învierea morţilor. Că de n-ar fi avut nădejde că vor învia cei care mai înainte au căzut, deşert şi de râs lucru ar fi fost a se ruga pentru cei morţi"[210].

Numele celor adormiţi se pomenesc în timpul Sfintei Liturghii la Proscomidie (preotul rosteşte: **Pentru veşnică pomenire şi fericită odihnă a adormiţilor robilor Tăi...**) la Ectenia cererilor de care ne ocupăm, după sfinţirea Cinstitelor Daruri (la diptice) şi când se amestecă părticelele cu Sângele Domnului.

82. Părintele duhovnic Sava Aghioritul irosea ceasuri întregi ca să pomenească sufletele celor vii şi ale celor morţi şi păstra în suflet o taină.

Este vorba despre o vedenie pe care o avusese când era încă preot tânăr la Schitul Sfântului Iacob, cu un înger care sub înfăţişarea preotului spăla şi curăţa păcatele „în Sângele Mielului".

Spre sfârşitul vieţii, înainte de moarte, s-a gândit că n-ar trebui să tăinuiască descoperirea, de aceea a consemnat-o şi a lăsat-o printre manuscrisele lui.

În 1925, părintele Ioachim Spetzieris, căutând printre hârtiile părintelui a aflat-o şi a copiat-o. O redăm şi noi integral:

Către cei care se întreabă de ce pomenesc emoţionat fiecare nume şi scot părticele la Liturghiile pe care le săvârşesc.

În anul 1843, am plecat de la mânăstirea Ivir, la mânăstirea Sfântul Dionisie, aşezându-ne la schitul de sus al acesteia, cu hramul Sfântul Iacob, fratele Domnului, care era vechi şi pe care egumenul meu a hotărât să-l înnoiască din temelii. Şi a venit

---

[210] II Macabei 12, 43-45

arhiereul la târnosire. În ajun, seara, un ieromonah al mânăstirii a făcut picioarele Sfintei Mese şi Proscomidiarul şi a pus la fiert amestecurile necesare pentru târnosire. Dimineaţă, după târnosire şi Sfânta Liturghie, episcopul a zis bătrânului meu:

- Te rog, dă-i câteva pomelnice părintelui Sava, care face Sfânta Liturghie în fiecare zi, să le pomenească 40 de zile la Proscomidie.

Egumenul i-a zis:

- Daţi-i câte doriţi. Şi a scris arhiereul pe un pomelnic 62 de nume iar primul l-a trecut pe părintele Ştefan cel adormit. La sfârşit a trecut şi suma.

Şi după ce am pomenit 39 de zile, în ziua în care se împlineau 40, sprijinit pe analog (suportul de pe care se citeşte Sfânta Evanghelie) şi aşteptând să vină egumenul ca să iau binecuvântare pentru Sfânta Liturghie, am adormit şi am văzut în vis că mă aflăm în faţa Sfintei Mese, îmbrăcat în toate veşmintele. Pe ea se aflau Sfântul Disc şi Potirul plin cu Sângele lui Hristos. văd că vine părintele Ştefan (nu eu desigur), ia pomelnicul de la Proscomidie şi linguriţa, aşează cele 62 de nume pe Sfântul Disc, cufundă linguriţa în Sfântul Sânge şi şterge un nume. Apoi iar cufundă şi şterge până s-au terminat toate şi hârtia s-a făcut curată. M-am trezit când a venit bătrânul, i-am povestit cele întâmplate şi mi-a zis:

- Nu ţi-am spus să nu crezi în vise? După Sfânta Liturghie m-a lămurit:

- Tu nu eşti vrednic ca să fie iertate păcatele acelora. Prin credinţă au primit iertarea, de aceea li se şterg numele lor.

Acesta este motivul pentru care pomenesc numele tuturor"[211].

Să facem, aşadar, milostenii pentru cei morţi care au fost rudeniile noastre, persoane dragi nouă şi dacă au avut căderi, acestea vor fi şterse, iar dacă au fost drepţi, dreptatea şi lumina vor creşte în sufletele lor. Cei care se îndoiesc de puterea rugăciunii pentru cei morţi din cadrul Sfintei Liturghii, de folosul parastaselor, al milosteniilor şi metaniilor, ar face bine să citească Sfintele Sinaxare, slujba înmormântării, rugăciunile şi cererile Bisericii noastre pentru ei. Atitudinea aceasta negativă, miroase a protestantism de departe.

---

[211] Heruvim Arhimandritul, „Chipuri aghiorite contemporane", 6, Sava Duhovnicul, Oropos Atica, 1975 [2], pag. 98-99

Dogmatica ortodoxă menţionează că pomenirea celor adormiţi în cadrul Sfintei Liturghii şi la parastase este o taină care descrie şi închipuie legătura dintre mădularele Trupului Bisericii lui Hristos[212].

Sfântul Dionisie Areopagitul vorbeşte despre Taina „celor adormiţi întru sfinţenie" şi subliniază că la săvârşirea ei, catehumenii nu puteau lua parte. Aceasta demonstrează caracterul tainic al rânduielii dumnezeieşti, gustat şi înţeles doar de mădularele vii ale Bisericii. Pomenirea continuă a Numelui Domnului înseamnă în acelaşi timp şi pomenirea fraţilor vii dar şi a celor adormiţi întru nădejdea Învierii[213].

83. Odată un pastor protestant s-a întâlnit cu un preot rus, credincios şi evlavios şi i-a zis:

- Noi facem fapte filantropice, aziluri, cămine, săli, spitale, organizăm spectacole cu muzică pop şi rock şi stadioanele sunt pline de tineri. Facem drumeţii, alpinism, turism, ne implicăm chiar în viaţa politică a locului şi a naţiunilor noastre, suntem plini de viaţă şi activitate! Voi ce faceţi?

Preotul rus ar fi putut să-i răspundă că şi Biserica are activităţi filantropice şi sociale, începând cu Vasiliada până la înfăptuirile fiecărei mitropolii în parte, dar n-a făcut-o ci i-a răspuns aşa:

- Ce facem noi? Noi săvârşim Sfânta Liturghie cu Sfânta Jertfă care umple Raiul şi goleşte iadul[214].

Deci Sfânta Liturghie este: pregustarea Împărăţiei lui Dumnezeu, cunoaşterea fericirii dumnezeieşti, buna mireasmă a Duhului Sfânt, vederea celor negrăite ale lui Dumnezeu, experierea veşniciei, nădejdea mântuirii.

La parastasele şi pomenirile de şapte ani coliva care se face preînchipuie mormântul şi învierea, căci trupurile morţilor vor învia într-o zi din morminte. „Precum bobul de grâu care se seamănă în pământ, se acoperă şi putrezeşte şi după aceea răsare încărcat de rod, aşa vor învia şi trupurile".

---

[212] Andrutsos Hristou, „Dogmatica Bisericii Ortodoxe de Răsărit", Editura Aster [2], pag. 429

[213] Sfântul Dionisie Areopagitul „Despre ierarhia bisericească", cap. 7, P.G. 3, 556 C

[214] Din consemnările personale

Parastasele şi toate celelalte folosesc celor adormiţi în credinţă, creştinilor ortodocşi. Minunat ar fi să pomenim în sinea noastră, atât cât putem, numele morţilor, imediat după sfinţirea Cinstitelor Daruri, când preotul rosteşte: **Mai ales pe Prea Sfânta, Prea Curată...,** iar strana cântă: **Cuvine-se cu adevărat....** În acel moment, preoţii pomenesc în Sfântul Altar numele morţilor, iar credincioşii ar putea să zică şi ei în gând: „Doamne Iisuse Hristoase, pomeneşte pe robii Tăi...", şi astfel cererile preoţilor şi ale credincioşilor devin o singură rugă.

Sfântul Ioan Gură de Aur îndeamnă: „Să nu te îndoieşti deloc că cei morţi se vor folosi duhovniceşte, căci preotul nu se roagă zadarnic fie la Proscomidie fie la Sfânta Masă pentru cei adormiţi în Hristos, cu credinţa în Dumnezeu Omul"[215].

Sfântul Grigorie Palama susţine că: „rugăciunile şi metaniile sunt de mare folos pentru cei adormiţi". mulţi creştini cunoscând acest lucru fac în acelaşi timp şi metanii multe, foarte folositoare celui aflat în chinul morţii. În acel ceas să facem multe metanii şi rugăciuni, iar când mergem la priveghi să nu ne dăm la cafele, băutură şi bârfa, ci să citim Psaltirea şi Sfânta Scriptură. Mortul are nevoie de ajutor şi atât cât dăm acum, atât vom primi când ne vine rândul. Toate aduc uşurare şi câştig sufletelor care aşteaptă judecata Universală a lui Dumnezeu.

Sfântul Nectarie spune că „până la Parusie, Biserica doreşte şi poate să înalţe rugăciuni către Iubitorul de oameni, spre câştigul, odihna şi uşurarea sufletească a sufletelor fiilor ei"[216].

În mărturisirea Patriarhului Dositei al Ierusalimului, pe aceeaşi temă, se spun următoarele: „Unii dintre creştini au căzut chiar şi în păcate de moarte, dar n-au murit în neştiinţă, s-au pocăit, dar n-au apucat să se mărturisească şi să dea rodul cuvenit al pocăinţei. Sufletele lor au mers în iad şi suferă pedeapsa pentru păcatele pe care le-au săvârşit, în sensul de pregustare, dar şi cu nădejde. Ele presimt desigur că vor fi izbăvite de acolo, vor fi eliberate prin bunătatea desăvârşită a lui Dumnezeu, prin Sfânta Liturghie şi prin milosteniile rude-

---

[215] Andrutsos Hristou, „Dogmatica", op. cit., pag. 428

[216] Sfântul Nectarie, „Studiu despre nemurirea sufletului şi despre sfintele parastase", Tesalonic 1983, pag. 152

niilor. Trebuie însă să ne dăm seama că noi nu ştim timpul izbăvirii, ci doar că se va întâmpla cu siguranţă o eliberare din cele chinuitoare, o uşurare înainte de Învierea şi judecata Universală. Acestea le ştim şi le credem dar timpul nu ne este dat să-l cunoaştem[217].

Cuvintele Sfântului Dositei sunt mângâietoare pentru sufletele care au dorit dar n-au apucat să pună în practică pocăinţa şi sunt un răspuns pentru cei mulţi care întreabă ce va fi cu acestea. Urmează să ne ocupăm în continuare de vama Sufletelor.

Mulţi Sfinţi Părinţi s-au preocupat de ceea ce se întâmplă sufletelor după despărţirea de trup.

Fiecare creştin, după cum ştim, are un înger păzitor care-l ocroteşte, îl poartă spre bine, îi trezeşte conştiinţa când se luptă cu diavolul şi cu duhurile necurate care vor să-i piardă sufletul. Prin urmare, este normal ca îngerul să aibă şi dreptul de a lua iniţiative, pentru a-l ocroti în ceasul morţii. Aşa îl rugăm, în fiecare seară, în rugăciunea noastră către îngerul păzitor: „Sfinte înger, cel ce stai înaintea pătimaşului meu suflet şi a vieţii mele celei ticăloase, nu mă lăsa pe mine păcătosul... Nu da loc diavolului celui viclean, ca să-mi stăpânească cu silnicie acest trup muritor...".

Demonii urăsc de moarte sufletul creştinului ortodox credincios şi se străduiesc cu milioanele de viclenii de care dispun, să-l îndepărteze de voia lui Dumnezeu şi de cuvântul Evangheliei. Aşadar, în momentul morţii pândesc precum corbii să se repeadă asupra sufletelor, în special a acelora pe care le consideră ale lor, care în această viaţa au fost de acord cu îndemnurile lor, fie spre plăcere şi destrăbălare, fie spre răutate şi viclenie, mândrie, slavă deşartă, lăcomie şi iubire de argint, împietrire şi nemulţumire, îndepărtarea de Sfintele Taine şi amânarea spovedaniei, necredinţă, ateism, slăbiciune şi luptă împotriva lui Dumnezeu.

Sfinţii Părinţi spun că intervenţia îngerilor şi a demonilor este firească. Fiecare suflet, după starea duhovnicească, întunecată sau luminoasă, poartă o pecete specială. Conform

---

[217] Sfântul Dositei al Ierusalimului, „Mărturisirea credinţei ortodoxe", Tesalonic, 1983, pag. 95

aceloraşi Sfinţi Părinţi, sufletele virtuoase şi iubitoare de Dumnezeu, care au dat până la sfârşitul vieţii lor roade de pocăinţă, au ungere luminată de la Dumnezeu şi semnul Sfântului Duh. Cele nepocăite, împietrite, mizerabile şi lipsite de evlavie poartă pecetea întunecată a diavolului şi semnul lui Antihrist. Deci, după pecetea pe care o poartă sufletele în ceasul morţii sunt revendicate, fie de îngeri, fie de demoni.

Tradiţia ortodoxă fundamentată pe opiniile Părinţilor, pe experienţele sfinţilor şi îndeosebi pe ale monahilor, susţine că, în momentul morţii, are loc o vămuire a sufletului, adică un control amănunţit din partea duhurilor necurate care caută să găsească pricini, adică păcate şi greşeli morale, ca să-l pună sub stăpânirea lor.

În jurul năsăliei se desfăşoară una dintre luptele cele mai înverşunate între duhurile bune şi cele rele pentru revendicarea sufletului plecat. Cel păcătos şi nepocăit trece în stăpânirea duhurilor necurăţiei care cu o furie turbată care le caracterizează, au pretenţie chiar şi asupra sufletelor virtuoase. N-au ezitat să se apropie chiar de Domnul, fără să găsească nimic care să le justifice pretenţiile întunecate de pe muntele Carantaniei. L-au luat pe Domnul Iisus Hristos, Dumnezeu şi Om adevărat şi L-au urcat pe aripa Templului şi de acolo, de la înălţimea unui munte, I-au arătat frumuseţile lumii acesteia: „Iată Îţi dăruim toate acestea dacă Tu cazi şi Te închini nouă"! Dar nu şi-au împlinit scopul, „căci vine stăpânitorul acestei lumi şi el nu are nimic în Mine"[218], ne asigură Însuşi Domnul.

Sfântul Ioan Gură de Aur defineşte duhurile rele ca „îngeri ameninţători" şi „puteri nestăpânite"[219], iar Sfântul Chiril al Alexandriei ne descrie foarte expresiv vămuirea sufletelor: „Sufletul, în momentul în care se desparte de trup vede pe demonii înspăimântători şi sălbatici, nesupuşi şi cruzi, înfăţişaţi ca etiopienii cei negri la faţă". Şi dacă sufletul este drept îl preiau sfinţii îngeri.

Pe când se ridică prin văzduh către cele de sus, urcuşul lui este împiedicat de vămi (duhuri necurate) şi fiecare „aşează înainte păcatele obişnuite" ale sufletului, adică patimile care

---

[218] Ioan 14, 30

[219] Vasiliade N., „Taina morţii", Atena 1983, pag. 371

provin din simţurile naturale, din privire, auz, miros, gust şi pipăit, precum şi orice alt păcat de care acesta se face vinovat. Scopul este să împiedice urcarea lor la Tronul lui Dumnezeu şi să fie reţinut de puterile întunericului. În paralel, îngerii buni pun înainte şi dovedesc faptele bune ale sufletelor. În situaţia când sufletul se dovedeşte a fi virtuos, este dus de îngeri întru bucuria negrăită a cerului, în starea intermediară, adică la pregustarea Împărăţiei Cerurilor. Dacă însă se constată că a fost nepocăit şi păcătos, că a trăit în „nepăsare şi desfrânare", atunci va auzi porunca aceea înspăimântătoare: „aruncaţi-l pe necredincios, ca să nu vadă faţa Domnului"[220], şi vai de el, va fi luat de demoni....! „Îndepărtaţi-l pe necredincios"[221].

84. Bunica părintelui Dimitrie Kakastatis, însă, n-a trebuit să treacă prin vămi, aşa cum relatează el însuşi, pentru că o viaţă întreagă a fost femeie a bisericii, slujind nevoilor ei din toată inima. Şi-a prevăzut moartea înainte cu trei zile. În ultima zi s-a pregătit şi ne-a zis: „Nu vedeţi scara care mi se pregăteşte spre cer"? Şi-a pregătit puţin hainele, şi-a făcut semnul Sfintei Cruci şi după aceea, purtându-se ca şi cum ar urca pe o scară, a murit[222]*..*

Cred că a auzit glasul sfinţilor Arhangheli chemând-o în Rai şi aş dori ca toţi să-l auzim pe acesta iar nu pe cel care ne condamnă la iadul veşnic. Am o experienţă personală amară dar şi instructivă la Spitalul de diagnosticare *Metaxa* din Pireu, între anii 1970-1980, cu mulţi muribunzi. Am găsit câteva notiţe cu întâmplări pe care le-am păstrat să vi le pun înainte.

85. Într-o dimineaţă, la insistenţele rudelor unui om cu renume, foarte bogat şi cu o poziţie socială înaltă, m-am dus să-l împărtăşesc. Se afla la ultimul etaj al spitalului, într-un salon de lux, cu un singur pat. I-am rugat pe cei din jur să ne lase singuri, cu gândul că poate smulg o mărturisire chiar în ultimul moment, o mică părere de rău, atât cât putea vorbi atunci. De-abia am început să-i pun prima întrebare: „Nu cumva aţi săvârşit acest

---

[220] Isaia 26, 10

[221] Idem, pag. 375, ş.u.

[222] Editura *Stupul ortodox*, „Părintele Dimitrie Gkagkastatis, viaţa, minunile", op. cit., pag. 185

păcat...”? Nu mi-a răspuns, în schimb a urlat înspăimântat să alung diavolii cei negri din salon. A început să tremure, s-a roşit, s-a înnegrit şi cu ochii bulbucaţi de groază m-a prins de rasă şi a început să tragă (din fericire cutiuţa cu Sfânta Împărtăşanie era închisă).

- Nu vreau ce mi-ai adus, ia-le de aici! Salvaţi-mă, ajutor! A început să se răsucească în pat de teamă şi cutremur. Într-o panică nestăpânită. şi-a ascuns faţa ca şi cum ar fi văzut ceva înspăimântător. M-am rugat continuu pentru el şi am încercat să-l liniştesc, dar în zadar. Şi pe când trăgea de rasa mea, a început să mai ceară timp de trăit. Asta era cel mai tragic.

- Lăsaţi-mă să mai trăiesc o zi, un ceas, doar un ceas...! Am vrut să-l spovedesc şi să-l împărtăşesc, dar el cerea cu înverşunare un ceas de viaţă.

- Vreau să mă satur de viaţă. Ajută-mă, părinte, vreau doar o oră, un ceas, ca să mă satur de viaţă... Îmi strângea mâinile şi urla:

- Un ceas, o oră...!

A fost groaznic.

La strigătele lui au alergat rudele împreună cu medicii. M-am dat la o parte şi m-am rugat tot timpul pentru el. Puţin câte puţin, vocea lui se stingea.

- „Ajutor! Doar un ceas, departe de aceşti demoni negri”

Din nefericire n-am putut să-l împărtăşesc în starea în care se afla, pentru că-şi mişca mereu capul în ambele părţi, îşi încorda mâinile şi picioarele, tremurând tot. Peste puţin a început să horcăie şi a murit dispreţuind Sfânta Împărtăşanie, fără să i se mai dea timp[223].

Dacă ar fi cerut timp de pocăinţă, iar nu să se sature de viaţă, cu siguranţă că Iubitorul de oameni Dumnezeu i-ar fi dat timp, ca să rostească cinci cuvinte: „Dumnezeule, iartă-mă, sunt păcătos”, suficient pentru a se împărtăşi cu Prea Curatele Taine şi ar fi plecat la ceruri. Cred însă şi acum că toate cele întâmplate au fost pentru mine, în special, dar şi pentru noi toţi, un îndemn puternic spre pocăinţă, mai ales că fiind creştini trebuie să învăţăm, să pricepem, să ne temem şi să ne îndreptăm înainte de a fi prea târziu. Acum să înţelegem iar nu după ce murim, pentru că iată acum este timpul

---

[223] Din consemnările personale

binevenit, acum este „ziua mântuirii”[224]. Pocăința se cultivă din acest moment în fiecare zi şi-n fiecare clipă, ea trebuie să devină una cu răsuflarea noastră. Dacă ne arătăm păsuitori şi căldicei, s-ar putea să nu mai primim timp de pocăință pentru că există şi o moarte fulgerătoare, care ne lipseşte de voința şi dispoziția pentru aceasta. O altă ispită este să credem despre noi că suntem îndreptățiți şi sfinți!

86. Cândva, o femeie trăia în posturi şi rugăciuni. Părea evlavioasă, dar era stăpânită de multă mândrie şi se considera pe sine sfânta. De asemenea, ținea minte răul, iar dacă se certa cu cineva nu mai putea să-l privească în ochi. La un moment dat s-a îmbolnăvit şi a chemat preotul să se spovedească, dar nu sincer. Aceasta fac de obicei unii creştini superficiali care ascund păcatele mari şi le vădesc pe cele mici. În sfârşit, când preotul a adus Sfintele Taine ca s-o împărtăşească, femeia s-a întors cu fața la perete, căci nu putea să le privească. În aceeaşi clipă, din îngăduință dumnezeiască, a mărturisit cu voce tare: "Precum eu din mândrie nu iert pe cei care mi-au greşit, ci mi-e scârbă de ei, aşa şi Domnul acum îşi întoarce fața de la mine şi nu vrea să intre în sufletul meu ticălos. N-o să văd Împărăția Cerurilor, ci o să ard în iadul cel veşnic. Şi rostind aceste cuvinte a murit[225].

Despre existența vămilor ne aminteşte şi rugăciunea către Maica Domnului de la Pavecerniță: „Şi în vremea ieşirii mele, ticălosul meu suflet păzindu-l şi întunecatele fețe ale vicleniIor diavoli departe de dânsul alungându-le...”.

Din exemplele pe care le-am dat este clar că sufletul când vede demonii, se teme, se cutremură şi cere ocrotirea sfinților îngeri şi a Maicii Domnului.

De asemenea, rugăciunea de la Miezonoptica de sâmbătă ne pomeneşte despre prezența diavolilor vămuitori: „...ca nu cumva vicleanul sfat al celui potrivnic să mă întâmpine şi să mă împiedice, pentru păcatele pe care le-am făcut cu ştiință şi cu neştiință, în viața aceasta. Milostiv fii mie, Stăpâne şi să nu vadă sufletul meu nestrălucitul şi întunecatul chip al demonilor celor vicleni, ci să-l ia pe dânsul îngerii Tăi cei strălucițI şi

---

[224] II Corinteni 6, 2

[225] Revista "Schimbarea la față", nr. 10, iul-dec. 1998 (Asociația Agriniu, filantropică şi de cultură)

luminaţi. Dau slavă Numelui Tău Celui Sfânt şi cu puterea Ta mă ridică la Scaunul Tău cel dumnezeiesc. Când mă vei judeca, să nu mă apuce mâna stăpânitorului lumii acesteia, ca să mă arunce pe mine păcătosul, întru adâncul iadului..."

Aceste rugăciuni grăiesc totul.

De multe ori, chipul mortului exprimă linişte şi seninătate, alteori bunătate, frumuseţe sau strălucire. Uneori devine copilăros şi voios, parcă doarme liniştit, alteori chinuit de groază şi împietrit, înmărmurindu-i pe cei de lângă el. Desigur, aceste observaţii nu sunt convingătoare şi hotărâtoare pentru starea sufletului, pe care de obicei le răspândesc monahii. Doar Domnul Iisus Hristos, ştiutorul inimilor, cunoaşte adâncul şi judecăţile lui Dumnezeu.

Toate subiectele abordate despre judecata parţială, starea intermediară şi vămuirea sufletelor duc la concluzia că cererile Bisericii, alături de celelalte amintite şi mai ales de Sfânta Liturghie, sunt de mare folos sufletelor fraţilor noştri adormiţi. Toate relatările şi poziţiile Părinţilor Bisericii despre vămi nu au dobândit statutul de dogmă, ci aparţin Tradiţiei evlavioase. Starea intermediară a sufletelor este însă dogmă şi caracterizează un mod şi un gen de viaţă. Ea nu ne dezvăluie „unde" căci aceasta ştie doar Dumnezeu, ci „cum" trăiesc sufletele în această stare, precizând pregustarea, sau a fericirii dumnezeieşti sau a chinului veşnic. „Prima judecată" sau judecata parţială a omului este de asemenea, dogmă a Bisericii noastre.

Încheiem cu o întâmplare mărturisită la spovedanie de nepotul unui preot, cu mulţi ani înainte.

87. Când era de 5-6 anişori, bunicul lui care era preot a murit. L-au înmormântat în ziua următoare, iar a treia zi trebuia să-i citească coliva la mormânt. Au plecat cu toţii de-acasă la cimitir, într-o după amiază însorită. Acasă rămăseseră două mătuşi, ca să pregătească pomana pentru cei care urmau să vină de la cimitir, şi micuţul. Deodată, cineva a bătut la uşă. O mătuşă îi spune micuţului:

- Fugi, copile, să deschizi uşa, că bate cineva!

Micuţul coboară şi deschizând uşa îl vede pe bunicul, viu!

- Bunicule, cum de te afli aici? N-ai murit? îl întrebă copilul cu naivitate copilărească. Şi cum de eşti aşa de plouat?

De la camilafcă şi până jos preotul arăta ca scos din apă, parcă se strânseseră norii şi-l udaseră leoarcă.

- Afară nu plouă, bunicule, tu de ce eşti aşa de ud?

- Ascultă ceea ce-ţi spun, copilul meu. Aceasta nu este apă din ploaie, ci sudoarea chinurilor. Acum s-au împlinit trei zile de când am trecut prin vămi... . Să spui asta bunicii, unchilor şi mătuşilor, tatălui, mamei tale şi celorlalţi că timp de trei zile vămile m-au cercetat. Acum sunt izbăvit, am scăpat, m-am mântuit, scumpul meu! Când se întorc să le spui să se aplece şi să guste din această apă de pe jos căci este sudoarea chinurilor mele. Aşa vor crede toţi că ai vorbit cu mine... Şi a dispărut.

Micuţul a deschis din nou poarta ca să privească afară, să vadă unde a plecat bunicul, dar nu a mai văzut nimic!

Au venit părinţii şi au văzut locul plin de apa scursă din barba, epitrahilul şi rasa bunicului. Copilul le-a spus dar n-au crezut, însă, când s-au aplecat şi au gustat apa s-au convins. Era sărată ca şi sudoarea. [226]

Deci să facem pomenile şi tot ceea ce ţine de ele cât suntem sănătoşi şi avem timp, căci mâine va fi prea târziu. Astăzi este „ziua mântuirii", ocazia să ne rugăm pentru noi, pentru alţii şi pentru cei morţi şi poate puţin şi pentru duhovnicul nostru.

După cererea aceasta, urmează altele două:

- **Încă ne rugăm pentru mila, viaţa, pacea, sănătatea, mântuirea, cercetarea, lăsarea şi iertarea păcatelor robilor lui Dumnezeu enoriaşi, ctitori şi binefăcători ai sfântului locaşului acestuia!**
- **Încă ne rugăm pentru cei ce aduc daruri şi fac bine în sfânta şi întru tot cinstita biserica aceasta, pentru cei care se ostenesc, pentru cei care cântă şi pentru poporul care stă înainte, aşteptând de la Tine mare şi multă milă!**

În acest timp preotul citeşte rugăciunea scurtă a Ectheniei cererilor:

---

[226] Din consemnările personale

Doamne, Dumnezeul nostru, primeşte această rugăciune stăruitoare de la noi, robii Tăi, şi ne miluieşte pe noi, după mulţimea milei Tale, şi trimite îndurările Tale peste noi şi peste tot poporul Tău, care aşteaptă de la Tine mare şi multă milă.

Ecfonisul cu care se încheie Rugăciunea este o doxologie a Sfintei Treimi: **Că milostiv şi iubitor de oameni Dumnezeu eşti şi Ţie slavă înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.**

9. CATEHUMENII

După lecturile biblice, predica şi Ectenia cererilor, preotul liturghisitor continuă cu Liturghia catehumenilor. Desigur, ne întrebăm cine erau catehumenii, cum arătau şi dacă mai există astăzi. Răspundem că, începând cu vremurile primare ale creştinismului, dacă un păgân îşi arăta dorinţa să devină creştin, credincioşii îl îndrumau la episcopul locului ca să-l înscrie în rândul catehumenilor. El nu era botezat imediat. Sfântul Grigorie Palama ne spune următoarele:

„Când episcopul află că a venit cineva care cere să fie botezat, el însuşi, în primul rând ca urmaş al Stăpânului iubitor de bine, înalţă mulţumire duhovnicească lui Dumnezeu, voitorul şi pricinuitorul oricărui fel de bine. După aceea, cheamă pe credincioşii Bisericii pe care o păstoreşte să sărbătorească împreună mântuirea celui care a venit şi să lucreze împreună catehizarea lui. Îl întreabă pe acela din ce motiv vine la Biserica lui Hristos. Când îi răspunde că doreşte, cu mijlocirea şi lucrarea sfinţiei sale şi a celorlalţi creştini să devină fiu al lui Dumnezeu şi să se bucure de darurile dumnezeieşti şi cereşti. Episcopul îi spune că, deoarece vine la Dumnezeul cel adevărat, desăvârşit şi fără de păcat, trebuie să se schimbe din momentul venirii, dar pentru tot restul vieţii. Şi când acela consimte că doreşte o vieţuire ca aceasta, episcopul îl pecetluieşte şi porunceşte preoţilor să-i înscrie numele în ceata celor mântuiţi, ca un îndrăgostit de viaţa cea veşnică."[227] Catehumenilor li se îngăduia să intre în Biserică, să stea într-un anumit loc, de obicei, în pronaos, să asculte Sfânta Liturghie, dar nu în întregime. Se rugau împreună cu ceilalţi creştini şi după ce auzeau citirile, predica, ectenia şi cererile speciale pentru catehumeni, diaconul îi chema şi ieşeau afară, la cuvintele „ca

---

[227] Protopresbiter Calinic C., „Biscrica Creştină", op. cit., pag. 415

nimeni din cei chemaţi să nu rămână". În mod obişnuit, catehеza ţinea în jur de trei ani, iar în ultimul an, catehumenii se pregăteau pentru Botez, în special de Paşte. De aceea, în Postul Mare, toţi cei propuşi pentru Botez intrau în ceata celor luminaţi sau a celor care se îndreptau către „Sfânta Luminare". Pentru aceştia se făcea o ectenie a cererilor la Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite şi apoi plecau împreună cu catehumenii, înainte să înceapă Liturghia credincioşilor, la cuvintele: „Câţi sunteţi pentru luminare, apropiaţi-vă". În Biserica veche, în afară de catehumeni care erau obligaţi să iasă din Biserică, mai erau şi alţii care chiar dacă se botezaseră şi erau înscrişi în cataloagele Bisericii ca şi credincioşi, nu luaseră seama la viaţa lor şi căzuseră în păcate de moarte. Acestea erau cunoscute lumii, scandalizau comunitatea credincioşilor şi dădeau prilej păgânilor idolatri să-i judece pe creştini. Regula pentru toţi aceştia era să rămână în afară bisericii. Aceia dintre ei care se pocăiau sincer, mai târziu, primeau îngăduinţă să rămână, ca şi catehumeni, în biserică, să asculte Sfânta Liturghie, până la predică, doar atât".

88. În anul 1979, în săptămâna a cincia a Postului Mare am ţinut predică la biserica Sfântul Vasile din Pireu, despre Sfânta Maria Egipteanca şi despre pocăinţă. M-am referit la câteva categorii de păcătoşi şi la spovedania care se făcea public în anii de început ai Bisericii noastre, în catacombe şi în bisericile de atunci. Un creştin practicant, în jur de 60 de ani, avea o patimă mare de care nici la vârsta aceasta nu reuşise să scape şi de aceea era lipsit de Sfintele Taine. În Duminica următoare, a Floriilor, am avut Sfânta Liturghie cu arhiereu. Când, cu ajutorul lui Dumnezeu, am ajuns la sfârşit, iar preoţii stăteau în faţa Uşilor Împărăteşti pentru Apolis (Otpust) (adică diaconul rosteşte: „Domnului să ne rugăm", iar episcopul: „Binecuvântarea Domnului să vină peste voi toţi, cu al Său har şi cu a Sa iubire de oameni") de lângă scaunul arhieresc am auzit strigătul creştinului despre care am vorbit:

- Eu sunt acela care am făcut..., eu sunt acela care am făcut..., şi a mărturisit patima sa în biserica plină de credincioşi. Noi toţi am rămas încremeniţi şi fără glas. Episcopul însă nu s-a pierdut şi a continuat Apolisul.

Care a fost urmarea acestei mărturisiri? Precum ne-a mărturisit el însuşi după aceea, i s-a luat o piatră de pe inimă, a scăpat de păcat pentru totdeauna, iar la prima Sfântă Liturghie s-a împărtăşit[228].

Sfatul meu este acesta: când ne spovedim, s-o facem cu sinceritate şi exactitate. Revenind la gruparea celor căzuţi în păcate de moarte pe care i-am amintit în trecere, aceştia erau mustraşi aspru de Biserică, şi primeau canoane. Ei erau împărţiţi în mai multe categorii precum:

- Excomunicaţii sau blestemaţii

Biserica i-a rupt pe aceştia cu desăvârşire de trupul ei, considerându-i ca morţi. Erau acceptaţi în sânul ei doar în urma unei căinţe îndelungi şi reale, prin mărturisire şi semnarea libelei. Aici se încadrau şi ateii. Conform Sfintelor Canoane, cei care lipseau de la Sfânta Liturghie trei duminici la rând fără motiv întemeiat, boală sau altceva, erau afurisiţi. Astăzi, măsura aceasta s-a desfiinţat, dar atunci se aplica şi avea rezultate tămăduitoare. Biserica hotăra, iar creştinii făceau ascultare absolută.

- Plângătorii şi truditorii

Este vorba despre creştinii cu păcate de moarte care rămâneau în afara bisericii, sub cerul liber, iarna şi vara (în zăpadă, ploaie, frig, grindină sau caniculă) şi cereau de la creştinii dinăuntru, cu multe lacrimi, în genunchi, să se roage lui Dumnezeu pentru iertarea lor. Nu primeau nici anafură.

- Cei căzuţi

Erau cei care rămâneau în biserică, stând continuu în genunchi, chiar şi în Duminici. Din cauza mulţimii păcatelor primeau doar binecuvântarea episcopului sau a preotului care slujea şi plecau împreună cu catehumenii din biserică.

- Cei opriţi

Există şi astăzi în număr mare, acei creştini opriţi de la Împărtăşanie. Ei urmăresc Sfânta Liturghie până la sfârşit şi

---

[228] Din consemnările personale

iau anafură. Dintre aceştia era o altă categorie specială care rămâneau la Sfânta Slujbă, se împărtăşeau cu Sfintele Taine dar erau opriţi să plămădească ofrande, să aducă Cinstitele Daruri spre a fi sfinţite (prescură, vin, lumânare, untdelemn) la sfânta biserică.

- Cei stăpâniţi de duhuri necurate

Aceştia constituiau o categorie specială, ieşeau împreună cu catehumenii şi rămâneau în pronaos. Fuseseră botezaţi, dar deveniseră îndrăciţi.

Constituţiile Apostolice referitor la aceştia ne spun următoarele: când diaconul rostea: **Câţi sunteţi chemaţi, ieşiţi..., cei chemaţi, ieşiţi**..., adresându-se şi către cei stăpâniţi de duhurile necurate, adaugă: „Rugaţi-vă cei stăpâniţi de duhuri necurate... Pentru aceştia, toţi să ne rugăm cu sârguinţă, ca Iubitorul de oameni, Dumnezeul nostru, prin Iisus Hristos, să certe duhurile necurate şi viclene şi să-i izbăvească cu rugăciunile Lui de stăpânirea celui străin..., câţi sunteţi stăpâniţi ieşiţi...".[229]

Şi această rânduială liturgică veche s-a diminuat, ca şi atâtea altele, şi a dispărut. Vrednicul de pomenire, părintele Ghervasie Paraschevopoulos spune despre cei stăpâniţi de duhuri necurate următoarele: "Nu este îngăduit ca la începutul Liturghiei credincioşilor, diavolii gâlcevitori, ascunşi şi încuibaţi în fraţii voştri suferinzi, să cânte, să urle, să blesteme şi să facă nerânduială, mai ales la ceasul când credincioşii sunt chemaţi „să închipuie în taină pe Heruvimi şi să pricească pe Împăratul Slavei"[230]. În zilele noastre există foarte multă ştiinţă, toleranţă, dar şi dezordine.

- Ascultătorii

Aceştia puteau să fie iudei sau păgâni care intrau în pronaos, ascultau şi urmăreau prima parte a slujbei, în special predica, şi după aceea ieşeau împreună cu catehumenii din biserică şi din sinaxă. Deci, pe când chinuiţii şi plângătorii rămâneau afară, ascultătorii, iudei sau păgâni, intrau în pronaos.

---

[229] Constituţiile Apostolice, cartea a VIII-a, VEPES, Vol. 2, pag. 5

[230] Arhimandritul Ghervasie Paraschevopoulous, „Tâlcuire călăuzitoare", op. cit., pag. 148

Diaconul se adresa şi ascultătorilor: „Ca nimeni dintre ascultători şi dintre cei necredincioşi să nu rămână...". Şi pentru ca să nu-i întristeze, în momentul plecării lor, slujitorul se ruga fierbinte pentru aceştia: „Ca Domnul Dumnezeu, atotmilostivul, să deschidă urechile inimii lor... să-i înveţe pe dânşii cuvântul adevărului..., să le dea lor petrecere fără prihană...".

Interesul Bisericii pentru ascultători era real, deoarece cei mai mulţi ieşeau cu lacrimi în ochi, iar ceilalţi în acest timp cântau cu evlavie şi de multe ori: „Doamne miluieşte"! Mulţi dintre Părinţii îmbunătăţiţi şi dintre reprezentanţii Bisericii noastre sunt de părere că în condiţiile de astăzi se impune crearea unei noi tagme de catehumeni care au nevoie imediată de catehеză şi evanghelizare. Printre aceştia se numără: indiferenţii, căldiceii, nestatornicii, ignoranţii, împietriţii, îndoielnicii, puţin credincioşii şi rău credincioşii, cei care nu se pocăiesc şi ceilalţi, adică noi toţi. Faptele noastre mărunte fac cunoscută credinţa noastră puţină, iar Dumnezeu Cel în Treime nu ne descoperă tainele acesteia, deoarece patimile stăpânesc sufletul nostru iar mintea noastră întunecată distruge viaţa duhovnicească. Păstorii sunt indiferenţi, stâna nepăzită şi neîngrădită, ogorul nelucrat şi nedesţelenit. Iar lupii cei răpitori sfâşie nestingheriţi sufletele nepângărite, ca şi cum Hristos ar fi murit.

Toate acestea vădesc neglijenţa şi lipsa de grijă în păstorirea cuvenită a turmei cuvântătoare a lui Hristos, o realitate dură, de care toţi păstorii vor da seama în Ziua Judecăţii. Nu este uşor astăzi să fie cineva preot. Deşi lumea îi sărută mâna şi-i face plecăciuni, epitrahilul de pe grumazul lui atârnă foarte greu. Dumnezeu să ne miluiască pe toţi, iar noi să ne rugăm pentru toţi păstorii noştri. Exemplul patri-arhului de Constantinopol, Nichifor, ne arată care trebuie să fie poziţia Bisericii şi în special, a episcopilor ei, faţă de desfrâul moral:

89. Episcopul Nichifor (829 d. H.) când a văzut intrând în biserica Prea Curatei din Vlaherne pe Marchezina, aristocrată renumită şi amanta Împăratului, a alungat-o imediat din biserică. I-a cerut să lepede păcatul desfrânării prin pocăinţă adevărată şi să ia canon. Până la încheierea canonului urma să rămână în pronaos, ca toţi penitenţii, împreună cu catehumenii. Toate aceste

porunci au fost rostite în auzul credincioşilor din Biserică. Incidentul a fost consemnat de către istoricul Eusebiu în „Istoria în date"[231].

Din cele spuse până acum, am aflat că pronaosul era, pe de o parte, penitenciarul pedagogic atât pentru cei simpli, cât şi pentru conducători şi împăraţi, iar pe de altă parte matricea duhovnicească a bisericii unde se năşteau catehumenii. Îmbrăcaţi apoi cu haina luminoasă a înţelepciunii dumnezeieşti, la Sfântul Botez aceştia deschideau ochii la lumina vieţii în Hristos.

- **Cei credincioşi pentru cei chemaţi să ne rugăm, ca Domnul să-i miluiască pe dânşii, să-i înveţe cuvântul adevărului, să le descopere evanghelia dreptăţii, să-i unească pe dânşii cu sfânta Sa sobornicească şi apostolească Biserică.**

Aceste patru cereri sunt de o importanţă deosebită pentru că arată interesul viu al Bisericii pentru catehumeni. În prima cerere ne rugăm ca Domnul să aibă milă de ei, iar în a doua să le dăruiască credinţă în Domnul nostru Iisus Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu şi Mântuitorul tuturor, în Sfânta Treime, în Maica Domnului, Fecioara Maria, în pronie, minuni, nemurirea sufletului, în minunile sfinţilor, sfintele moaşte şi icoane, apoi în credinţă, în Tradiţie, în a doua venire şi judecata lui Dumnezeu, în veşnicia raiului şi a iadului.

Credinţa este darul lui Dumnezeu oferit doar acelora care au o disponibilitate bună spre a crede şi spre a trăi după voia Lui. Să nu dorim, aşadar, vreun bun material, ci credinţa cu care nimic nu se poate compara şi pe care ne-o va cere Domnul când va veni întru slavă la înfricoşătoarea Judecată.

„Când va veni Fiul Omului, va mai afla credinţă pe pământ"[232]? Va fi oare aceasta adevărată, vie şi jertfelnică, în inimile voastre?

Să ne amintim de chinuitorii sfinţilor mucenici, care constituiau o categorie de catehumeni specială şi neobişnuită. În urma chinurilor înspăimântătoare la care-i supuneau, aceştia descopereau în martiri credinţa nezdruncinată, moralul

---

[231] Protopresbiter Calinic C, „Biserica Creştină", op. cit., pag. 145

[232] Luca 18, 8

ridicat, marea pace interioară, bucuria acceptării martiriului, şi rezistenţa în suferinţe. După aceea, vedeau iubirea, lipsa de răutate, îndelunga răbdare, iertarea chiar faţă de călăi, şi acestea îi mişcau adânc, provocând în sufletele lor o renaştere duhovnicească şi pe loc mărturiseau credinţa în Mântuitorul Hristos, ca să primească imediat botezul, cel al martiriului.

Această stare şi comportare a martirilor în faţa chinurilor înspăimântătoare era de cele mai multe ori o catehеză vie, învăţătura cea mai solidă, atât pentru călăi, cât şi pentru păgânii idolatri, precum şi întărire şi putere de a mărturisi pentru creştini. Biserica primară schimba numele catehumenilor şi le prefera pe acelea care aveau în conţinutul lor numele lui Dumnezeu şi al lui Hristos (de exemplu: Teofil, Teofilia, Filotheiu, Filotheia, Teodor, Teodora, Hristodul, Hristodula, Teoctist, Teoctista, Dorothei, Dorothea s. a). Acestea ar trebui să le ştie cei dintre noi care insistă să pună copiilor nume care n-au nici o legătură cu istoria Bisericii noastre, cu numele pline de slavă ale Martirilor şi Sfinţilor, ce ne amintesc de credinţa şi virtutea lor.

Catehumenii din al treilea an de catehеză se numeau „luminaţi", şi în timpul Postului Mare veneau în fiecare zi la biserică, când se săvârşea ceasul întâi. Acolo li se citeau exorcizările, ca sufletul lor să fie eliberat de puterea diovolului şi urma cateheza zilnică. Se vindeca sufletul, punându-se şi bazele credinţei. Cu şapte zile înainte de Săptămâna Mare, cateheza avea ca temă Simbolul de credinţă. În Duminica Floriilor, episcopul cerceta dacă cei luminaţi cunosc Crezul nu numai cu mintea, dar şi ca modalitate de viaţă.

În afară de catehеză şi exorcizări care se desfăşurau în biserică, cei luminaţi purtau o luptă duhovnicească în toată perioada Postului Mare, încurajată de Sfântul Grigore Teologul: „Ajutor bun spre a reuşi în ceea ce râvneşti îţi sunt postul, privegherile, rugăciunile, lacrimile, omorârea trupului şi mulţimea altor lupte duhovniceşti, împreună cu milosteniile"[233]. Acestea ne sunt necesare şi nouă tuturor celor care suntem catehumeni în căinţă. În timpul slujbei din Sâmbăta Mare şi

---

[233] Sfântul Grigorie Teologul, „Cuvântare la Sfântul Botez", Omilia *40*, EPE, vol. 4, pag. 299

ajunul Duminicii Paştelui se făceau lepădarea de satana şi unirea cu Hristos. Urma, în seara Învierii, rânduiala Botezului. Obişnuinţa, păstrată în Biserica Ortodoxă, ca cei botezaţi să primească Taina la puţin timp după naştere, aşa numitul „botez al pruncilor" a dus la dispariţia cu desăvârşire a catehezei înainte de Botez. Aceasta revine acum ca o datorie a naşului şi a părinţilor. A fi „naş" înseamnă a prelua responsabilitatea de a învăţa pe finul prunc dogmele credinţei, cel puţin pe cele elementare: rugăciunea, cercetarea Sfintei Scripturi, postul, înfrânarea, spovedania, mersul la biserică, împărtăşirea, paza simţurilor, ascultarea faţă de duhovnic şi de Biserică, respectul faţă de Tradiţie şi învăţătura Bisericii despre natura divino-umană a lui Hristos, despre Maica Domnului şi sfinţi ş.a. Naşul are, prin urmare, o mulţime de îndatoriri duhovniceşti pe care, astăzi nu le cunoaşte sau le tratează cu indiferenţă şi uneori chiar cu o atitudine potrivnică.

90. În mănăstirea Sfântul Dionisie din Sfântul Munte trăia un călugăr care se numea Agapie. Pe când era în Franţa, înainte de călugărie, ducea o viaţă depravată, plină de necurăţie. Avea meseria de constructor şi se numea Antonie. Într-o noapte în somn, i-a apărut un tânăr cioban care i-a zis:

-Sunt Dimitrie din satul tău. Îţi aminteşti de mine? Ia seama să nu te lepezi de mine şi te voi apăra!

Când s-a trezit, se întreba: cine să fie oare? cine este acest cioban Dimitrie? N-a reuşit să-şi răspundă la întrebare.

În altă zi, în timp ce lucra, a căzut de pe o schelă de la etajul al şaptelea şi a scăpat fără nici o zgârietură. Toţi francezii şi grecii i-au zis: ai avut un sfânt dacă ai scăpat de la o asemenea înălţime. Amintindu-şi de visul cu Dimitrie, a înţeles că l-a salvat Sfântul Dimitrie, care a devenit ocrotitorul lui. (Biserica din satul lui avea acest hram). De atunci a dus o viaţă cumpătată, fără păcate şi mergea în fiecare duminică la biserică. De la un prieten grec de-al lui a învăţat câteva rugăciuni pe care le zicea. Într-o dimineaţă când se ruga, i-a apărut acelaşi tânăr, sfântul Dimitrie, şi l-a întrebat: - Ce rugăciune faci?

- Sfinte Dumnezeule..., Prea Sfântă Treime..., Tatăl nostru...,

- Foarte bine, dar vreau să înveţi şi „Cruce însemnând Moise cu toiagul...", i-a zis sfântul.

- Dar n-o ştiu, cum s-o zic?

-Ascult-o şi învaţă. Şi sfântul a început s-o cânte melodios.

Antonie a rămas fără glas, plin de admiraţie. Ezita însă pentru că era neînvăţat şi ignorant.

- Cum să învăţ eu asta? Nu pot!

- Ţi-l voi spune din nou! Antonie iarăşi şovăia.

- Atunci, mergi la prietenul tău, croitorul Gheorghe, care cântă şi la biserică, să te înveţe. Şi s-a făcut nevăzut!

Rămas pe gânduri, Antonie a mers şi l-a aflat pe prietenul său, căruia i-a povestit despre vedenia şi porunca sfântului. Când a auzit cele întâmplate, acela a înmărmurit. Pentru că în acel ceas avea de lucru i-a zis să treacă după-amiază. Antonie a venit şi prietenul lui i-a cântat de mai multe ori, i-a scris şi pe hârtie. La un moment dat, croitorul fiind inspirat de sus i-a zis:

- Antonie, prietene, lasă toate, căci Dumnezeu te-a hotărât pentru altă viaţă. Adună-ţi câte ai şi fugi acum la Ierusalim sau la Sfântul Munte. (Acestea toate le-a spus părintelui Lazăr de la Dionisiu în 1954 când era bolnav şi-l îngrijea în boala lui).

- De atunci şi eu, părinte Lazăr, am început să mă gândesc să părăsesc lumea şi viaţa păcătoasă pe care am dus-o cu femei şi în beţii, precum ştii, şi ca să nu mai lungesc vorba, am vândut tot ce am avut şi am venit aici la Sfântul Munte.

- A, bine, i-a zis părintele Lazăr, eşti de toată lauda. L-ai rănit pe diavol la vârsta asta, fugind din mrejele lui. Când a părăsit lumea pentru Sfântul Munte, călugărul Agapie avea 50 de ani[234].

Dumnezeu nu ţine de vremuri şi timpuri, şi-l cheamă pe om pe drumul mântuirii în momentul cel mai potrivit, iar mijloacele folosite sunt multe. Chemarea şi cateheza făcută părintelui Agapie, fostul Antonie, de către Dumnezeu Însuşi prin Sfântul Dimitrie, le reia astăzi Biserica prin predica, activitatea apostolică diversă, învăţătura, mulţimea cărţilor Sfinţilor Părinţi publicate şi posturile religioase de radio. Noi toţi cei de acum suntem catehumeni şi reevanghelizaţi prin cuvântul mântuirii. Deci să nu întoarcem spatele chemării lui Dumnezeu, ci să ne folosim de ea cât mai bine, cu harul şi ajutorul Sfântului Duh primit prin Sfintele Taine.

---

[234] Lazăr Monahul Dionisiatul, „Povestiri dionisiate" op. cit., pag. 65-66

PARTEA A DOUA

LITURGHIA CREDINCIOŞILOR

10. RUGĂCIUNILE PENTRU CEI CREDINCIOŞI

La 15 octombrie se face pomenirea unui monah martir. Povestirea vieţii sale este foarte folositoare. Ea a fost scrisă în secolul al XII-lea de către Mauriciu, diacon al Bisericii lui Hristos. Iat-o:

91. *Un călugăr trăia într-o mânăstire din Egipt şi era de mulţi ani ucenicul unui bătrân. Din invidia diavolului şi cedând ispitelor demonice, a lepădat ascultarea şi părăsindu-l pe bătrân a coborât în Alexandria, ca să devină misionar. Bătrânul, desigur, l-a înştiinţat că fugind de ascultare va avea mustrare şi canon greu, el însă n-a luat seama ci şi-a făcut voia coborând în oraş. Erau atunci ultimii ani ai prigoanelor împotriva creştinilor. În Alexandria a fost prins de conducătorul idolatru, (mai ales că avea rasă de monah care-l deosebea de ceilalţi) şi constrâns să lepede schima şi pe Hristos. El însă, a stăruit cu curaj în credinţă şi atunci i-au scos veşmintele şi l-au biciuit cumplit. A rămas nezdruncinat în credinţă şi după multe chinuri călăii, i-au tăiat capul, iar trupul i l-au aruncat în afara cetăţii ca să-l mănânce fiarele sălbatice. Creştinii evlavioşi, însă, care se aflau la locul martiriului, au mers noaptea pe ascuns şi i-au luat moaştele. Le-au uns cu mir, le-au înfăşurat în giulgiu curat şi le-au aşezat într-o raclă, aşa cum se cuvine martirilor. După aceea, au aşezat racla în Sfântul Altar al unei biserici din Alexandria. De fiecare dată însă când se săvârşea Sfânta Liturghie, iar diaconul rostea: „Câţi sunteţi chemaţi ieşiţi, ca nimeni din cei chemaţi să nu rămână...", racla cu moaştele sfântului martir se ridica în aer, din Sfântul Altar şi trecea pe deasupra capetelor credincioşilor până în pronaos, unde rămânea până la Apolis. Când preotul rostea: „Pentru rugăciunile...", racla se întorcea la locul ei, în Sfântul Altar. Toţi se mirau şi se minunau de acest lucru, dar nu puteau să-l explice. Faptul a provocat creştinilor teamă şi spaimă, de aceea au alergat la un ascet recunoscut şi renumit, ca să le explice această ciudăţenie. Acela s-a aşezat la post şi rugăciune şi*

a primit răspuns. După câteva zile i s-a arătat îngerul Domnului şi i-a spus:

- Nu te minuna şi nu te mira! Pe acest frate, care s-a învrednicit să-şi verse sângele pentru Hristos, şi căruia nu i se îngăduie să rămână în Sfântul Altar când se săvârşeşte Jertfa cea fără de sânge, află că îngerul Domnului îl scoate şi-l duce în pronaos, pentru că în vremea uceniciei la bătrânul lui, a lepădat ascultarea. Iar când acesta i-a dat mustrare şi canon, după dreptate, acela l-a lăsat şi a plecat „legat" în Alexandria. Ca martir a primit cunună, dar, legat fiind de epitimia bătrânului său, nu poate să rămână în Sfântul Altar în timpul Liturghiei credincioşilor pentru că aparţine cetei celor care se căiesc, care nu şi-au împlinit canonul. Deci la Liturghia credincioşilor trebuie să fie în pronaos, împreună cu catehumenii şi cu cei care se pocăiesc. Starea lui poate fi îndreptată dacă bătrânul îl dezleagă de canon, căci nu ştie că ucenicul său a murit mărturisind credinţa sfântă a lui Hristos, nevoind să jertfească idolilor.

Toate le-a descoperit îngerul Domnului acestui mare părinte. Ştiind acestea, acel sfânt nevoitor şi-a luat toiagul şi a mers la bătrânul martirului şi i-a spus toate. După aceea, au coborât împreună în Alexandria, au mers la biserica unde se aflau moaştele, au deschis racla şi i-au citit rugăciunea de dezlegare de canon. La sfârşit, după ce l-au sărutat, au închis racla şi cu multă rugăciune, preamărindu-L pe Dumnezeu, au plecat. De atunci, când se săvârşea Sfânta Liturghie moaştele rămâneau nemişcate la locul lor în Sfântul Altar, răspândind mireasmă în toată biserica, tuturor credincioşilor care se aflau acolo[264].

LITURGHIA CREDINCIOŞILOR

Câţi sunteţi chemaţi ieşiţi, cei chemaţi ieşiţi, ca nimeni din cei chemaţi să nu rămână...

La acest îndemn al diaconului, grupul catehumenilor şi al celor pocăiţi pleca din biserică şi rămâneau doar cei consacraţi şi credincioşii. către aceştia se adresa şi se adresează şi acum

---

[264] Langhis Matei, *Marele Sinaxarist*, op. cit., vol. 10, Atena, 1964 [2], pag. 333

diaconul prin cuvintele: „Câţi sunteţi credincioşi..., iară şi iară, cu pace Domnului să ne rugăm. Apără, mântuieşte, miluieşte şi ne păzeşte pe noi Dumnezeule cu harul Tău". În Biserica primară, cei care rămâneau se împărtăşeau toţi cu Prea Curatele Taine. Astăzi lucrurile s-au schimbat, cei mai mulţi dintre creştini sunt căldicei şi indiferenţi. Ei vin la Biserică fără conştiinţă religioasă şi participă din obişnuinţă doar la nunţi, botezuri, parastase şi înmormântări sau la diverse momente oficiale. Nu vin, însă, la Spovedanie şi Împărtăşanie, două Sfinte Taine fundamentale şi mântuitoare ale credinţei noastre. Cu toate acestea, cred despre ei înşişi că sunt oameni buni, şi iubesc pe toată lumea. Toţi aceşti „buni" şi nebisericoşi ignoră însă, cu desăvârşire, adevărurile credinţei noastre, dispreţuiesc poruncile evanghelice şi-şi satisfac în fiecare zi şi în orice chip patimile. Sunt omenoşi, altruişti şi buni dar, din nefericire, iadul este plin de astfel de oameni, pentru ca nu este suficient să fii bun, ci şi credincios în fapte şi lucrare, cu credinţa lucrătoare[265]. „Arată-mi credinţa din faptele tale"[266]. Prima lucrare a credinţei este crezul în Treimea cea Sfântă, în Persoana divino-umana a lui Iisus Hristos şi în învăţătura Lui dumnezeiască, în Răstignire, Înviere, Parusie şi Judecată, în viaţa viitoare, în veşnicia sufletului, în rai sau iad: „Credinţa fără fapte este moartă"[267]. Şi trebuie să fie expresia lucrării voii lui Dumnezeu şi a ostenelii duhovniceşti de fiecare zi. Virtutea aceasta dobândită de Apostoli, de Părinţii ortodocşi ţine lumea. Prin urmare, pentru mântuire nu este suficient să fii om bun, căci să nu uităm, fiecare om are răul în el şi nimeni nu se poate lăuda cu inima neprihănită. Cuvântul lui Dumnezeu ne spune că, „tot omul este mincinos..."[268], „Face rele din tinereţile lui..."[269], „...Cine ar putea să scoată ceva curat din ceea ce este necurat? Nimeni, chiar dacă viaţa lui ar fi doar o zi pe pământ"[270], „...căci toţi greşim în multe"[271].

---

[265] Galateni 5, 6
[266] Iacov 2, 18
[267] Iacov 2, 26
[268] Romani 3, 4
[269] Facere 8, 21
[270] Iov 14, 4-5
[271] Iacov 3, 2

Deci, unul este omul bun şi altul cinstitorul de Dumnezeu şi sfântul. Nimic nu ne foloseşte dacă mergem la biserică doar din obişnuinţă, fără să credem adevărurile divine. De aceea, înainte de săvârşirea Tainei Sfintei Euharistii, diaconul zice: „Câţi sunteţi credincioşi...".

Nu putem să intrăm în viaţa veşnică, nu ne putem apropia de Taina Împărtăşirii cu Duhul Sfânt dacă mai înainte n-am realizat unitatea credinţei. Potirul vieţii comun implică şi credinţa obştească. Sfântul Irineu ne asigură că: „credinţa noastră este aceeaşi în Sfânta Euharistie, iar Sfânta Jertfă se sprijină pe credinţă"[272], de aceea trebuie să participăm în fiecare Duminică la Sfânta Liturghie.

Iară şi iară cu pace Domnului să ne rugăm... . După ce rosteşte „**Cei credincioşi...**", diaconul continuă cu o scurtă rugăciune care se încheie cu **Înţelepciune**. Importanţa acestui cuvânt constă în faptul că ceea ce se va săvârşi peste puţin timp este dovada înţelepciunii lui Dumnezeu pentru mântuirea oamenilor.

Preotul stă în faţa Sfintei Mese, desface Sfântul Antimis, ca să săvârşească Taina Sfintei Euharistii, în timp ce zice prima rugăciune pentru credincioşi:

Mulţumim Ţie, Doamne, Dumnezeul Puterilor, care ne-ai învrednicit pe noi a sta şi acum înaintea Sfântului Tău Jertfelnic şi a cădea la îndurările Tale, pentru păcatele noastre şi pentru păcatele cele din neştiinţă ale poporului. Primeşte Dumnezeule rugăciunea noastră, fă-ne să fim vrednici a-Ţi aduce rugăciuni, cereri şi jertfe fără de sânge, pentru tot poporul Tău; şi ne învredniceşte pe noi, pe care ne-ai pus întru această slujbă a Ta, cu puterea Duhului celui Sfânt, ca fără de osândă şi fără de smintea-lă, întru mărturia curată a cugetului, să Te chemăm pe Tine în toată vremea şi în tot locul şi auzindu-ne pe noi milostiv să ne fii nouă, întru mulţimea bunătăţii Tale.

Prin rugăciunea aceasta preotul îşi exprimă mulţumirea lui şi a credincioşilor pentru cinstea mare pe care ne-o face Dumnezeu să stăm toţi în această vreme, în faţa Sfântului

---

[272] Grigorie Ieromonahul, "Sfânta Liturghie", op. cit., pag. 210

Altar, în Biserica cea Sfântă, ce se deosebeşte de celelalte altare lumeşti, în special de cele satanice.

Liturghisitorul mai mulţumeşte pentru că Dumnezeu l-a învrednicit să ceară îndurările milostivirii Lui pentru păcatele sale şi cele din neştiinţă ale poporului. După aceea mai cere ca Domnul să-l facă vrednic de Jertfa Euharistică şi îndrăzneţ ca să cheme numele Lui cel Sfânt. Curăţenia preotului este condiţia slujirii fără de osândă a înfricoşătoarelor Taine.

Sfântul Ioan Hrisostom arată că sufletul preotului trebuie să fie mai curat decât razele soarelui[273], iar Sfântul Teognost spune că: „Preotul trebuie să fie asemenea cetelor îngereşti neprihănite", altfel, amestecând întunericul cu lumina, putoarea cu mirul, va auzi cu siguranţă acel „vai", adică tânguirea veşnică şi pierderea sufletului său, pângăritor de cele sfinte. Gândiţi-vă cum trebuie să fie mâinile care slujesc aceste Sfinte Taine, şi limba din care izvorăsc cuvintele dumnezeieşti; apoi cât de sfânt şi de curat sufletul care prin harul preoţiei, a primit pe Duhul Sfânt! Vrednicia preotului care slujeşte constă în primul rând din „adâncul smereniei". El se smereşte pe sine ca o oaie pregătită spre junghiere, considerându-i pe toţi mai presus decât el. Este praf şi ţărână, necurăţie şi câine.

Sfântul Teognost încheie; „Totdeauna să plângi că te-ai învrednicit de chemarea la prietenie şi rudenie cu Dumnezeu prin atingerea de Sfintele Daruri ale Prefacerii înfricoşătoare, datorată smeritei Sale iubiri de oameni şi nespusei Lui bunătăţi"[274]. Preotul, prin smerenie îşi dă seama că în faţa Altarului stă în locul lui Hristos.

Preoţii toţi şi în special candidaţii la preoţie, trebuie să cerceteze frecvent *Capetele Sfântului Teognost* 13-23; 37-38; 50-60, din Filocalie capitolul II şi se vor folosi mult.

Cuvântul „Amin" cântat de credincioşi la sfârşitul primei rugăciuni a credincioşilor arată că şi aceştia, asemenea preotului simt înălţimea şi dificultăţile slujirii preoţeşti. De aceea, întreg poporul care se află în afara Sfântului Altar pătimeşte şi se roagă împreună cu preotul care săvârşeşte

---

[273] Sfântul Ioan Gură de Aur, "Scrieri pastorale şi ascetice", I, Omilia 6, EPE 28, pag. 260.

[274] Grigorie Ieromonahul, Dumnezeiasca Liturghie, op. cit., pag. 212

Sfânta Taină. Acest „Amin”! nu este ca un tunet din cer, cum se întâmplă la: „Binecuvântată este Împărăţia...”, de la începutul Sfintei Liturghii, ci o participare frăţească a credincioşilor la lupta şi agonia preotului liturghisitor. (Astăzi mai este oare aşa?)

Descoperim în această primă rugăciune pentru credincioşi ceva foarte important: încălcările de poruncă dumnezeiască făcute de popor se numesc „fără de ştiinţă”, pe când cele ale preoţilor se numesc „păcate”. Oare de ce există această deosebire? Ignoranţa ce caracterizează de regulă poporul, este considerată răul cel mai mare, pentru că reprezintă una dintre cele trei ispite care îl aruncă pe om în păcat. Uitarea, ignoranţa şi lenea nasc răul în sufletul omului. Sunt născătoarele fertile ale odraslelor vicleniei, răutăţii şi, în general, ale păcatului. Şi noi preoţii greşim când poporul rămâne neluminat şi nelucrat, dar şi poporul greşeşte când refuză cu îndărătnicie să fie semănat şi cultivat cu sămânţa cuvântului dumnezeiesc. Iar când se seamănă credinţa, ea nu găseşte terenul corespunzător, de aceea se vântură şi se pierde...”, una lângă drum, alta pe piatră..., alta între spini”[275]. Nu este suficient să funcţioneze foarte bine doar „emiţătorul”- semănătorul, adică preotul vrednic, ci trebuie să fie într-o stare bună şi primitorul - credinciosul. Dacă pământul este bun va primi cuvântul, dacă nu, îl va respinge. Noi preoţii care îndrăznim să ne asumăm păstorirea poporului şi să ne ocupăm zi şi noapte de Tainele Bisericii noastre nu avem dreptul să fim neştiutori. Cunoaştem legea şi voia lui Dumnezeu din Sfintele Scripturi, de aceea şi încălcările noastre nu le putem numi „din neştiinţă”, ci păcate, pentru că n-am dus lupta cea bună pentru mântuirea oilor cuvântătoare pe care le păstorim. Nu suntem oamenii postului, ai privegherii, ai rugăciunii şi ai abstinenţei. Din nefericire, nu vieţuim la înălţimea atinsă de Apostolul Pavel: „Cine este slab şi eu să nu fiu slab? Cine se sminteşte şi eu să nu ard”[276]? Oare cine dintre noi a vegheat la mântuirea măcar a unui suflet? Poporul păcătuieşte neştiind cuvântul evanghelic de aceea va fi bătut puţin, dar preoţii greşesc cunoscându-l şi de

---

[275] Luca 8, 5

[276] I Corinteni 11, 29

aceea, nevrednici fiind, „vor fi bătuţi mult”[277]. Şi turma va da răspuns pentru neascultarea faţă de voia lui Dumnezeu şi faţă de îndemnurile Păstorului bun şi sfânt.

92. *După cucerirea Constantinopolului, un ascet păşind printre ruinele cetăţii, a ajuns în faţa unei biserici dărâmate şi părăginite şi a văzut o priveliştе cutremurătoare: o scroafă cu purceii ei se afla pe Proscomidiar. A început să plângă şi să se tânguiască pentru pângărirea locului sfânt. Atunci a apărut înaintea lui îngerul Domnului care i-a zis: Ava, de ce plângi? Ştii că ceea ce ai văzut este mai plăcut lui Dumnezeu decât nevrednicia preoţilor care au slujit aici? Şi îngerul a dispărut*[278].

Deci, preotul înaintea Sfintei Mese, are sentimentul păcătoşeniei lui, al slăbiciunii şi al nevredniciei şi-L roagă pe Dumnezeu să-i ierte păcatele lui şi pe cele din neştiinţă ale poporului, Îl roagă să-l facă vrednic a aduce Jertfa cea fără de sânge, „...fără de osândă şi fără de sminteală, între mărturia curată a cugetului...”, şi-L cheamă „...în toată vremea şi-n tot locul...”.

Slujitorul care săvârşeşte Taina Sfintei Euharistii trebuie să aibă conştiinţa neosândită, curată şi fără prihană căci, indiferent de treapta slujirii pe care se află, vai de el dacă săvârşind cele sfinte poartă în suflet vinovăţia. Căderea într-un păcat este grea, dar aceasta înseamnă o nenorocire, un iad şi o povară înzecită. Conştiinţa protestează, strigă, neliniştеşte şi biciuieşte nemilos mintea şi sufletul preotului păcătos.

Vocea ei acuzatoare este glasul osânditor al lui Dumnezeu. Sfântul Ioan Gură de Aur confirmă sentenţios: „Mai bine să te muşte vipera decât să te împungă conştiinţa zi şi noapte. Judecata ei te biciuieşte de nesfârşite ori şi fără milă. Şi dacă nu te căieşti cu adevărat, ea te va chinui toată viaţa, pe lângă iadul ce te aşteaptă pentru veşnicie.... Înţelege, o, slujitorule al Tainelor Bisericii, cât de înspăimântător lucru este să te judece conştiinţa! Şi pe acest judecător înfricoşător o să-l ai continuu ca pe o ameninţare în sufletul tău, căci acesta nu suportă biciuirea lui de zi cu zi”[279].

---

[277] Luca 12, 47

[278] Teoclit Dionisiatul, Monahul, jurnalul “Presa ortodoxă”, nov. 2001, pag. 3

[279] Haroni B. “Sfântul Ioan Gură de Aur, Antropologie pedagogică”, vol. 4, Atena, 1994, pag. 390-407

93. *Înainte cu mulți ani, m-a vizitat un preot din eparhie, cu o vechime de 30 de ani în preoție, care legându-mă prin Taina Spovedaniei să nu-i descopăr numele, doar după moarte, mi-a zis următoarele: în toți acești ani de preoție ai vieții mele n-am simțit nimic din ceea ce am citit în Pateric, în Viețile Sfinților și în scrierile Sfinților Părinți, adică schimbări duhovnicești, vederea luminii necreate, mângâiere și desfătare duhovnicească, revelații personale și altele. Astfel m-a cuprins îndoiala și necredința chiar cu privire la Trupul și Sângele lui Hristos. Nu cumva este vorba doar de tip și simbol și nu de o realitate vie? Se pare că lenea sufletului și a trupului meu m-a lovit de moarte. De ce mi-au apărut îndoiala și necredința?*

Răspunsul meu a fost că Dumnezeu nu ni se descoperă, din motive doar de El știute. Suntem nevrednici de daruri de acest fel, sau din cauza mândriei și a altor patimi, de care nu ne dăm seama, sau pentru că puterile noastre n-ar fi putut primi o asemenea descoperire mai presus de fire! Poate și din alte rațiuni neștiute de noi. După trei luni m-a vizitat iar, foarte palid și slab. Părea distrus. Mi-a descoperit că la prima Liturghie după întâlnirea noastră, pe 8 mai, când se face pomenirea Sfântului Evanghelist Ioan, a trăit un fapt înspăimântător. Așezând Sfântul Potir pe Sfânta Masă, după împărtășirea credincioșilor, a luat mecanic și plictisit cădelnița ca să tămâieze Sfintele Daruri și să rostească: „Înalță-Te peste ceruri, Dumnezeule, și peste tot pământul slava Ta". Deodată, a deschis ochii mari și s-a înspăimântat. A văzut Sfântul Potir umplându-se cu bucăți de Trup și Sângele scurgându-se afară pe Sfântul Antimis. În fața acestei priveliști, a căzut în nesimțire. Și-a revenit în brațele paraclisierului, care anunțase salvarea, crezând că preotul a făcut infarct. Teama și spaima lui erau legate de Sfântul Potir, de aceea l-a întrebat stăruitor pe paraclisier și după ce acesta i-a confirmat că toate sunt în regulă, s-a ridicat chinuit zicând în șoaptă: „Cred, Doamne, cred...", și tremurând tot, a continuat Sfânta Liturghie. Spaima continua să-l stăpânească și se întreba cum va face Apolisul. Transpira, asuda din nou, până când a încheiat, fără să se schimbe natura Sfintelor Daruri. Multe zile după aceea n-a putut să se liniștească. Și-a pierdut somnul, pofta de mâncare și de viață. Conștiința îl măcina pentru necredința și îndoiala lui. Cum săvârșise atâția ani această uriașă Taină? Cum îndrăznise fără teamă să frângă Trupul lui Hristos? Cum se

împărtăşise fără să simtă şi de fiecare dată nepregătit sufleteşte şi trupeşte? Pentru aceasta era atât de nervos, egoist, plin de răutăţi, de patimi, cu mintea întunecată şi inima învârtoşată, cu simţurile duhovniceşti paralizate! Şi-a amintit de câte ori i-a căzut Sfânta Împărtăşanie, fie din neatenţie, fie din nervozitate, şi plin de remuşcare m-a întrebat: „Oare mai este milă şi pentru mine"!?

La o lună după această revelaţie cutremurătoare, preotul s-a prezentat la Mitropolie şi şi-a depus demisia. A declarat că nu va mai liturghisi, ci doar se va împărtăşi cu Sfintele Taine, mai rar şi cu multă grijă şi pregătire sufletească[280].

Urmează a doua rugăciune pentru credincioşi:

Iarăşi şi de multe ori cădem la Tine şi ne rugăm Ţie, Bunule şi Iubitorule de oameni, ca privind spre rugăciunea noastră, să curăţeşti sufletele şi trupurile noastre de toată necurăţia sufletului şi a duhului şi să ne dai nouă să stăm nevinovaţi şi fără de osândă înaintea Sfântului Tău Jertfelnic. Şi dăruieşte Dumnezeule, şi celor ce se roagă împreună cu noi spor în viaţă, în credinţă şi în înţelegerea cea duhovnicească. Dă lor să-Ţi slujească totdeauna cu frică şi cu dragoste şi întru nevinovăţie şi fără de osândă să se împărtăşească cu Sfintele Tale Taine şi să se învrednicească de cereasca Ta Împărăţie.

Această rugăciune pentru credincioşi se încheie cu ecfonisul rostit o singură dată la Sfânta Liturghie: **Ca sub Stăpânirea Ta, totdeauna fiind păziţi, Ţie slavă să înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor, Amin.**

Toate ecfonisele rugăciunilor constituie o doxologie închinată Sfintei Treimi, împlinindu-se astfel cuvântul Sfântului Pavel: „Toate să le faceţi spre slava lui Dumnezeu". Aceste două rugăciuni sunt poarta deschisă prin care intrăm să săvârşim Jertfa nesângeroasă, în cadrul Liturghiei credincioşilor.

---

[280] Din consemnările personale

11. IMNUL HERUVIMIC

Într-una din vizitele noastre la mânăstirea Sfântul David din Eubeea, părintele Iacov ne-a povestit, fiind de faţa şi soţia sa, următoarea întâmplare:

94. Cândva, o creştină s-a mărturisit la sfinţia sa, în paraclisul Sfântului Haralambie. După Spovedanie, în timp ce rudele ei stăteau la rând, ea a coborât în biserica mare ca să se închine. Locaşul fiind gol, a aprins o lumânare şi a început să se roage la icoane. La un moment dat, a văzut Sfintele Uşi deschise iar pe Sfânta Masă un tânăr frumos, blond. Când L-a văzut, I-a strigat:

- Nu-ţi este ruşine să stai pe Sfânta Masă? coboară repede şi ieşi, aşa sunteţi voi, tinerii de astăzi, prost crescuţi, fără teamă de Dumnezeu, trântori, leneşi şi fără căpătâi.... Tânărul a întrerupt-o şi cu un glas dulce şi ceresc i-a zis:

- Dar tu de ce nu te-ai mărturisit cu puţin înainte de păcatul pe care l-ai făcut? Şi i-a spus cu exactitate păcatul.

Femeia s-a pierdut, a amuţit la descoperirea tânărului.

- Dar cine eşti Tu? L-a întrebat, bâlbâindu-se şi tremurând.

- Eu sunt Cel cu Care te vei împărtăşi mâine! I-a zis şi a dispărut.

Când şi-a revenit, a fugit la părintele Iacov speriată, ca să-i spunea ce a văzut şi ce i s-a întâmplat[281].

Noi toţi cei ce ne aflăm în biserică, Îl primim pe Hristos la Vohodul Mare ca pe Împăratul tuturor, înconjurat de cetele îngereşti, şi mult mai important, Îl primim spre mâncare şi băutură „spre iertarea păcatelor şi spre viaţa veşnică". Sfânta Liturghie este dramă dumnezeiască, este reconstituirea întregii taine a Iconomiei divine, Jertfa de pe Golgota continuată în chip nesângeros.

---

[281]Din consemnările personale

Când urmărim Sfânta Liturghie cu evlavie, cu atenţie şi cu rugăciune neîntreruptă, auzim şi vedem cu simţurile sufletului şi, uneori în extazul minţii, minuni peste minuni pe care mintea omului nu poate să le cuprindă şi să le priceapă. Întâmplările şi experienţele de viaţă pe care le-am pomenit stau mărturie că tainele lui Dumnezeu, peste logica noastră şi mai presus de fire nu încap în măsura noastră omenească. Iar dacă cineva dintre noi cade în întunericul păcatului, al răutăţii şi al înşelăciunii, dar şi al ispitelor şi al necazurilor vieţii, să nu dispere: Domnul Dumnezeu este viu. „...Am nădăjduit în Dumnezeul cel viu, Mântuitorul tuturor oamenilor, mai ales al celor credincioşi"[282].

În prima parte a Sfintei Liturghii până la Evanghelie am spus că Hristos este Învăţătorul şi Profetul. La Vohodul Mic, prin Evanghelie El se arată lumii propovăduind pocăinţa, mântuirea şi izbăvirea neamului omenesc. În acelaşi timp, această primă parte a Liturghiei este şi împreună purcederea şi intrarea noastră în viaţa lui Hristos, Care ne primeşte să-I ascultăm învăţătura. Este, de asemenea, şi un prilej pentru noi toţi ca să ne arătăm în mod real iubirea faţă de fraţii noştri, după ce ascultăm cuvântului Lui din pericopa evanghelică. **Sfânta Liturghie este pământul care rodeşte de la sine iubire şi unitate, de aceea în timpul săvârşirii ei, creştinilor nu li se permite să se arate în biserică străini unii faţă de alţii. Formăm o familie, suntem fraţi şi avem acelaşi Părinte. Credinciosul aflat departe de Sfântul Altar este bobul de grâu care se autocondamnă la singurătate: „acesta rămâne singur"[283]. Dacă omul nu vine la Altar, la Sfânta Liturghie în biserică, nu mănâncă şi nu bea Trupul şi Sângele lui Hristos, se lipseşte de viaţă şi se osândeşte la moarte prin însetare sufletească.**

Pe Dumnezeu Îl căutăm şi-L aflăm în Sfânta Jertfă şi unindu-ne cu El, Îl vom transmite în continuare, în mediul social în care trăim şi mai ales în familie. „Dacă nu iubeşti pe fratele tău pe care îl vezi, cum Îl vei iubi pe Dumnezeu pe care nu-L vezi"[284]? se întreabă Sfântul Evanghelist Ioan.

---

[282] I Timotei 4, 10
[283] Ioan 12, 24
[284] I Ioan 4, 20

A doua parte a Sfintei Liturghii începe cu două rugăciuni mişcătoare pentru credincioşi, care preced Vohodul Mare.

După ecfonisul preotului: **Ca sub stăpânirea Ta, totdeauna fiind păziţi, Ţie să slavă înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh...**, strana începe **Imnul heruvimic**.

Acesta se cântă la toate Liturghiile (cu câteva excepţii: Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, Joia şi Sâmbăta Mare) şi este următorul:

Noi care pe Heruvimi cu taină închipuim şi făcătoarei de viaţa Treimi cântare aducem, toată grija lumească acum să o lepădăm. Ca pe Impăratul tuturor primim, pe Cel înconjurat în chip nevăzut de cetele îngereşti. Aliluia, Aliluia, Aliluia.

Prin Imnul heruvimic, Biserica ne cheamă să-L însoţim pe Hristos pe drumul Martiriului care duce la Golgota şi la Jertfa de pe Cruce, alungând din sufletul nostru orice grijă lumească. În timp ce picioarele preoţilor rămân ţintuite înaintea Sfintelor Mese şi ochii lor pământeşti se desfată cu cele împlinite, văzute şi nevăzute, atât cât este posibil şi cât îngăduie Dumnezeu după vrednicia lor, urechile lor ascultă cântările duhovniceşti ale Imnurilor Heruvimice. Mâinile lor se înalţă ca ale lui Moise, unite cu rugăciunea fierbinte, iar mintea se împreunează cu lumea Heruvimilor. Ea intră împreună cu aceştia în Jertfelnicul cel mai presus de ceruri, în Biserica Triumfătoare a Ierusalimului celui de sus şi devine pe deplin lumină şi foc dumnezeiesc, scăldată de razele Duhului Sfânt. Şi mintea uită de ea, se prinde în strălucirea luminii Treimice necreate şi inaccesibile. Cum se întâmplă acestea doar Dumnezeu singur ştie!

Sufletul creştinului care n-a învăţat să se înstrăineze la Sfânta Liturghie de grijile lumeşti, nu va putea să se desfete cu cele mai presus de ceruri. Mintea şi inima lui nu vor descoperi măreţia Jertfelnicului ceresc necuprins şi Imnurile Heruvimice.[285]

Părintele Gheorghe Karsalidis, un om desăvârşit al veacului nostru, care a adormit întru sfinţenie în 1959 la Sipsa, Drama, spunea următoarele credincioşilor săi simpli: „Nimeni

---

[285] Sfântul Ioan Gură de Aur „Către Stelehie, despre pioşenie", Omilia 2, P.G. 47, 414

să nu intre în biserică cu grijile vieţii, cu teamă şi cu conştiinţa răvăşită! Să nu vină mai ales cu grijile lui!... Lăsaţi-le afară din biserică şi aşa intraţi şi vă vor întâmpina Sfântul Ioan Înaintemergătorul şi îngerii păzitori în palatele cerurilor cele împărăteşti şi în locul luminat de prezenţa Soarelui Hristos şi a Prea Curatei Maicii Sale. Căutaţi cele cereşti împreună cu Profeţii, Drepţii, Martirii, Sfinţii cei fără de arginţi, Îngerii şi Heruvimii. Cum mai puteţi să aveţi mii de preocupări şi de griji? Dacă mintea şi inima voastră sunt pline de nimicuri, acestea vă înstrăinează de locaşul lui Dumnezeu"[286]. Aşa spunea părintele Gheorghe şi dispărea în timpul Imnului Heruvimic, în strălucirea neţărmurită a Jertfelnicului ceresc şi a Bisericii Triumfătoare. Ceva asemănător trăise şi un părinte aghiorit rus, pe nume Tihon. Îngerul lui păzitor îl purta în aceleaşi locuri ale strălucirii cereşti ale Ierusalimului de sus în timpul Heruvicului.

95. În vremea Sfintei Liturghii îi spunea fratelui care-l ajuta şi cânta la strană să rămână în pridvor, în afara bisericii, şi să zică „Doamne miluieşte", ca el să simtă bucuria în mod desăvârşit şi să se mişte liber în rugăciunea lui. Cu puţinele cuvinte greceşti pe care le ştia, el spunea:

- La momentul Heruvicului, îngerul păzitor se înalţă, o jumătate de ora sau o oră, nu ştiu..., iar după aceea coboară. Pricepea atunci, când revenea acest slujitor sfinţit, că se afla în mijlocul Sfintei Liturghii şi că trebuia să continue.

- Vai, eu slujesc acum...!

De multe ori îl întrebau:

- Părinte, ce vezi şi ce auzi în ceasul acesta?

Iar acela răspundea smerit:

- Mulţi Heruvimi, mulţi Serafimi care-L preamăresc pe Dumnezeu în Treime.... Şi cobora capul umil, plângând.

Odată l-a vizitat părintele Teoclit Dionisiatul. Pentru că uşa părintelui era încuiată, iar din biserică se auzeau cântări melodioase, n-a vrut să-l deranjeze cu ciocănitul în uşa ci a aşteptat să încheie, crezând că se află la Chinonic. La puţin timp, a ieşit părintele Tihon şi a deschis poarta. Părintele Teoclit, n-a

---

[286] Monahul Moise Aghioritul, "Fericitul Părinte Gheorghe Karsalidis", Drama 1996, pag. 86

găsit pe nimeni înăuntru în afară de el. Atunci a priceput că melodiile acelea erau îngereşti[287].

Aşadar, să fim cu mare luare aminte la Imnul Heruvimic şi pe parcursul întregii Sfinte Liturghii şi toate gândurile noastre să fie la Hristos. să nu lăsăm nimic să ne tulbure cugetul, toate să tacă şi să auzim şi să vedem doar pe Hristos Mântuitorul nostru. Din nefericire, însă, ne apar în minte diferite gânduri lumeşti despre familia şi slujba noastră, de multe ori întâmplări din viaţă, mâhniri, necazuri şi dureri. Unii sunt stăpâniţi de gânduri urâte, de răutate, viclene sau chiar blasfemii. Pe toate trebuie să le îndepărtăm din mintea noastră cu focul iubirii faţă de Hristos şi cu rugăciune stăruitoare: "Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă"!

Când mintea omului este învăluită de iubirea faţă de Dumnezeu nici un gând şi nici un cuget păcătos nu poate să-şi facă loc.

Deci: „Toată grija cea lumească să o lepădăm, ca pe Împăratul tuturor să-L primim".

În timp ce cântăreţii şi poporul cântă Imnul Heruvimic, împreună cu ei psalmodiază lumea îngerilor şi aceasta este o realitate vie. Prin Domnul nostru Iisus Hristos, Biserica îngerilor şi a oamenilor a devenit una, căci El a unit cerul şi pământul sub un singur Păstor: Hristos Domnul.

Dacă cineva arde de iubire pentru Dumnezeu, nu mai simte cele trupeşti, ci dobândind vederea credinţei, zăreşte şi se desfată doar cu cele cereşti, spre care sunt îndreptate privirile lui.

Mergând pe pământ, păşeşte ca în cer, şi pentru că doreşte să se înalţe acolo, nu se opreşte înainte de vreme, nici se amăgeşte cu lucrurile văzute care-l înconjoară şi, astfel, atinge culmea cea Sfântă a Jertfelnicului ceresc[288].

La această înălţime a sfinţeniei ne ridică Sfântul Isihast Anonim, prin descrierea extazului dumnezeiesc din timpul Imnului Heruvimic:

---

[287] Părintele Paisie Aghioritul "Părinţi Aghioriţi şi povestiri aghiorite", Tesalonic 1993[1], pag. 26

[288] Sfântul Ioan Gură de Aur, "Comentariu la Geneză", Omilia 27, P. G. 53, 259

„Adevărat vă spun vouă că păstorul binecuvântat al turmei lui Hristos, prin harul preoţiei mult ajutor oferă întregului neam omenesc. Atunci când preotul vrednic, liturghisitorul cu viaţa curată al Celui Prea Înalt, cu multe lacrimi, în faţa Sfintei Mese şi, în special, în timpul Imnului Heruvimic îşi pleacă genunchii trupului şi pe cei duhovniceşti ai sufletului înaintea Atotmilostivului şi Iubitorului de oameni Dumnezeu, şi se roagă pentru sufletele pentru care Acesta Şi-a vărsat Cinstitul şi Sfântul Sânge pe Cruce, este cu neputinţă ca rugăciunea lui să nu fie ascultată. Prin urmare, Domnul fiind rugat fierbinte de slujitorul Lui neprihănit şi vrednic care-şi varsă în faţa Sfintei Mese lacrimile ca untdelemnul cel mai curat, cum poate să nu-i împlinească cererile lui mântuitoare şi folositoare de suflet? „Voia celor ce se tem de El o va face şi rugăciunea lor o va auzi şi-i va mântui pe dânşii”[289].

Această rugăciune din timpul Imnului Heruvimic: „Nimeni din cei legaţi cu dorinţele şi plăcerile trupeşti...”, izbeşte porţile Ierusalimului de sus şi îndată o mulţime necuprinsă de Heruvimi le deschide şi lasă să intre preoţii vrednici împreună cu sufletele prinse de epitrahilul lor şi, într-o străfulgerare, chiar dacă pentru puţin, toţi se închină în cuget Tronului ceresc al Mielului Înjunghiat. Preotul se roagă jos în biserică, dar sufletul lui este în extaz, iar mintea se închină în ceruri dumnezeieştii Judecăţi”.

Prezenţa aceasta înaintea Tronului harului, chiar şi pentru puţine clipe, face ca înfăţişarea şi cugetele lor înduhovnicite să strălucească precum lumina soarelui. Şi dacă îngerii, Arhanghelii şi Heruvimii sunt flăcări arzătoare, la fel şi preoţii care slujesc simt în sufletul lor flacăra focului ceresc, precum este scris: „Cel ce faci pe îngerii Tăi duhuri şi pe slugile Tale pară de foc...”[290]. În această răpire a celor vrednici, după experienţa duhovnicească a Isihastului Anonim, sunt luaţi şi acei creştini trăitori care „în taină închipuie pe Heruvimi”. Unde vor fi duşi? În Jertfelnicul mai presus de ceruri al Ierusalimului de sus. Biserica de pe pământ, chiar cea mai săracă şi mai neînsemnată, când se săvârşeşte în ea Sfânta Liturghie, cu Imnul

---

[289] Psalmul 144, 19

[290] Psalmul 103, 4

Heruvimic şi celelalte, se transformă în acest foc jertfelnic al Bisericii Triumfătoare.

Iată descrise extazul şi vedenia dumnezeiască a Isihastului Anonim:

„Şi în timp ce Liturghisitorul cu îndrăzneală Îl roagă pe Acela, pe Mântuitorul Hristos răstignit, observă cu uimire strălucirea negrăită a Serafimilor, care neîndrăznind să privească Chipul dumnezeiesc al Domnului, cu două aripi îşi acoperă feţele, cu alte două, picioarele, ca să nu-i ardă focul dumnezeirii şi cu celelalte două îmbrăţişează cu evlavie Tronul dumnezeieştii măriri şi în acelaşi timp psalmodiază cu melodii cereşti Aliluia, Aliluia, Aliluia, şi Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Dumnezeu. Când s-a apropiat ceasul înfricoşător al aducerii de la Proscomidiar a Cinstitelor Daruri, la Vohodul Mare, m-am văzut pe mine însumi ca o flacără de foc. Nu doar ca un cărbune aprins cu Cinstitele Daruri, ci foc curat, un cărbune înroşit de flacără arzătoare... . În întregime foc şi flacără! Privind acestea m-am minunat! Era un fapt real care mă umplea de uimire şi admiraţie[291].

Un pustnic, înainte cu mulţi ani, mi-a descoperit următoarele.

96. Începând Imnul Heruvimic, părintele meu împreună cu mine, plecându-ne trupul şi spunând rugăciunea cu evlavie şi frică multă, o cunoaştere dumnezeiască, adâncă, curată şi mai presus de simţuri mi-a luminat sufletul, încât să pricep în chip negrăit Tainele lui Dumnezeu neatinse.

Sfânta Masă devenise locul lui Dumnezeu, Altarul ceresc, unde inima curată şi înflăcărată a preotului este învăluită în lumina dumnezeiască fără de început. În acelaşi timp, sunetul dulce al cântărilor Puterilor cereşti preamărea neîncetat înfăţişarea strălucitoare a Mielului Înjunghiat. O, tu preotule, slujitor al Liturghiei dumnezeieşti de pe pământ, te numeri, prin putere dumnezeiască, împreună cu slujitorii desăvârşiţi ai cerului, la această Sfântă Taină şi în acest moment. Vei simţi că trăieşti extazul şi lumina şi strălucire pură împreună cu aceia, umplută din veşnicie de lumina iubirii treimice a Jertfelnicului ceresc[292].

---

[291] Isihast Anonim, "Vedere duhovnicească", Omilia 18, op. cit., pag. 219

[292] Din consemnările personale

Această lumină a slavei întreite împreună cu limbile de foc necreate au trăit-o şi o experiază în timp diaconi, preoţi şi arhierei ai Jertfelnicului ceresc, precum părintele Gheorghe Karsalidis.

97. Martori oculari povestesc că în timpul Vohodului Mare acesta era susţinut de îngeri, pentru că în câteva rânduri din cauza slăbiciunii stătea să se prăbuşească....

Altă dată, tot din cauza istovirii şi a slăbiciunii trupeşti, a fost ajutat de creştinii care l-au susţinut, tremurând, de subţioară, unul de-a dreapta şi altul de-a stânga, ca să poată încheia Vohodul. Creştinii care l-au sprijinit au simţit, fără să vadă, flăcări....

Şi ca o confirmare certă a trăirilor lui, după săvârşirea Sfintei Liturghii, bătrânul preot îşi scotea veşmintele: felonul, epitrahilul, brâul, mânecuţele şi le punea pe creştini, iar acelea, o, minune a minunilor, scoteau flăcări şi luminau, fără să ardă pe cineva. Ieşea din ele o căldură dulce, fără sfârşit, şi o revărsare de lumină arzătoare. Creştinii le sărutau şi le îmbrăţişau, le atingeau de părţile trupului care sufereau. Nu le trebuia nici un medic, căci aveau veşmintele pe care le înfăşurau în jurul gâtului, îşi acopereau sau îşi atingeau feţele cu ele şi se umpleau de bucurie, preamărind pe Dumnezeu pentru preotul şi părintele pe care-l aveau[293].

Aceste relatări poate ni se par neadevărate, unii se îndoiesc iar alţii le trec cu vederea. Probabil unii vor spune că a fost o amăgire, o iluzie exagerată sau o obsesie de grup. Atitudinea aceasta este însă specifică necredincioşilor, iar nu creştinilor practicanţi. Cei evlavioşi şi vrednici, sufletele dăruite şi despătimite, trăiesc tainele nesfârşite ale jertfei dumnezeieşti şi se desfătează cu ele în linişte adâncă şi în tăcere. Bătrânii îmbunătăţiţi şi fără de răutate ne pot spune unde se află adevărul, înşelăciunea sau pseudo-lucrarea duhurilor necurate, iar noi ne însuşim pur şi simplu aceste experienţe ale altora, ale slujitorilor vrednici ai Celui Prea Înalt.

Cum să cuprindem noi toate aceste taine înfricoşătoare şi cum să le trăim când sufletul şi trupul nostru sunt întinate de păcat? De aceea ne şi îndoim şi le considerăm exagerări.

---

[293] Moise Monahul Aghioritul "Fericitul Părinte Gheorghe Karsalidis" op. cit., pag. 86

Sufletul este atins de aroganţă, egoism, slavă deşartă, mândrie, dorinţă de stăpânire, lăcomie a pântecelui, acedie (lene), ţinerea de minte a răului, invidie şi mânie. Şi această atingere a păcatului, mai ales a mândriei, cel mai mare dintre ele, de care suferim toţi fără excepţie cuprinde şi trupul. Acesta, ca unealtă a sufletului face ascultare de poruncile lui. Astfel: limba minte, vorbeşte de rău, osândeşte, calomniază, înjură, depune mărturie mincinoasă, huleşte cele sfinte, afurisească, blesteamă. Creştinul mergând Duminica la biserică cu aceeaşi limbă, cum va pricepe sensul duhovnicesc al Jertfei? Ochii, şi ei organe ale sufletului, dacă privesc la privelişti înşelătoare şi ruşinoase şi sunt pătrunşi de dorinţa păcătoasă, cum vor vedea puritatea celor săvârşite la Sfânta Jertfă?

La fel şi urechile care ascultă încântate cuvinte de necredinţă, de desfrâu, cântări ruşinoase, muzică satanică, glume necuviincioase ş.a. Este oare posibil ca acestea să perceapă duhovniceşte glasurile îngereşti ale cerului şi cântările Heruvimilor? Iar dacă mâinile lovesc, fură, înşeală, ucid, mângâie pătimaş, joacă zaruri şi cărţi iar picioarele aleargă la case de desfrâu şi de pierzanie, şi toate mădularele trupului săvârşesc păcatul, cum este cu putinţă să dobândim experienţele slujitorilor vrednici şi ale credincioşilor creştini?

Deci, nu păcătuieşte doar trupul ci şi sufletul cu poftele rele, cu gândurile viclene, ruşinoase şi hulitoare. Apoi şi mintea şi inima. Iar dacă ochiul omenesc nu ia seama, Dumnezeu însă pe toate le urmăreşte, şi „cearcă inimile şi rărunchii”[294]. El vede cele ascunse ale omului, că este înfricoşător de pervertit şi întinat. Prin urmare, „fără trup neîntinat, gură înfrânată şi minte luminată”[295], îi este imposibil cuiva să simtă cu sufletul cele întâmplate la Sfânta Liturghie. Apostolul Pavel ne îndeamnă „Să ne curăţim pe noi înşine de toată întinăciunea trupului şi a duhului, împlinind sfinţenia întru frica lui Dumnezeu”[296]. În biserică, la Sfânta Liturghie ne ostenim să vieţuim cu Dumnezeu Cel în Treime, cei izbăviţi cu Izbăvitorul,

---

[294] Psalmul 7, 10

[295] Sfântul Ioan Sinaitul, Scararul, “Cuvântarea întâi despre neascultare”, Oropos, Atica 1986³, pag. 39

[296] II Corinteni 7, 1

cei mântuiţi cu Mântuitorul, iar cei luminaţi împreună cu Părintele Luminilor.

98. De multe ori la Sfânta Liturghie, părintele duhovnic Sava Aghioritul, fie în timpul Imnului heruvimic, fie la...Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot..., se lovea în piept şi vărsa râuri de lacrimi. Ochii lui larg deschişi vedeau îngerii stând cu frică în faţa Mielului însângerat şi Înjunghiat. Când slujea, se spune că fixa cu privirea Heruvimii şi auzea Sfinte Dumnezeule şi Aliluia. Călugării de la strană aşteptau cu teamă sfântă destul timp ca slujitorul să-şi revină din dumnezeiasca „răpire". Erau ceasuri de viaţă liturgică îngerească şi paradisiacă şi ferice de cei ce se aflau la acea Liturghie dumnezeiască!

În aceste limite se mişca trăirea liturgică a părintelui Sava: viaţă plină de cutremure, lacrimi, trăiri angelice, extaz şi „răpiri" dumnezeieşti.

De fiecare dată când săvârşea Sfintele Taine vorbea tare: „Înfricoşător este locul acesta, înfricoşător este locul acesta...". Întreagă Sfânta Masă era un „rug aprins care nu ardea..."[297].

Aceasta este trăirea liturgică a părintelui Sava duhovnicul, şi cred că la fel este şi cea a părintelui Gheorghe Karsalidis, a părintelui Filothei Zervakos, a părintelui Tihon Aghioritul, a părintelui Porfirie Bairaktari, a părintelui Amfilohie Macri, a părintelui Iacov Tsalikis, a părintelui Dimitrie Kakastatis şi a multora „cărora nu este număr". Nu-i exclud desigur pe aceia care de curând au fost proclamaţi sfinţi, precum Sfântul Antim din Itios, Sfântul Nicolae Planas, Sfântul Savva din Kalimno, Sfântul părinte Panghis Basias şi mulţi alţii. Exemplele tuturor acestora să se întipărească în sufletul nostru, al preoţilor de astăzi, căci ei sunt întruchipări ale adevărului, neglijaţi de noi, şi în strânsă legătură cu viaţa liturgică, precum şi cu darurile bogate care izvorăsc din Jertfa de pe Golgota. Din câte am relatat până acum, cu smerenie, am arătat că în timpul Imnului Heruvimic din cadrul Sfintei Liturghii, biserica de pe pământ se preschimbă în cer, devine o prezenţă vie a Bisericii Triumfătoare.

---

[297] Arhimandritul Heruvim, "Chipuri aghiorite contemporane, 6. Sava Duhovnicul", Oropos, Atica 1975², pag. 94-95

Toţi creştinii practicanţi împreună cu preoţii lor, cu puţină îndrăzneală, sunt datori să se schimbe în supra-îngeri, pentru că nu devin doar simpli însoţitori ai Împăratului, ci-L primesc pe Acesta prin Sfânta Împărtăşanie în inimile lor, şi-l pun Stăpân peste ele.

Prin urmare, se obligă să se asemene Heruvimilor pe care-i închipuiesc la Sfânta Liturghie.

99. Un părinte călugăr de la muntele Athos, aşa cum mi s-a relatat cu mulţi ani înainte, cercetase şi-şi însuşise aproape toate relatările despre nevoinţele Părinţilor aghioriţi. A început să liturghisească în fiecare zi în paraclisul modest din chilia lui, iar în timpul Imnului heruvimic şi după aceea uda podeaua Sfântului Altar cu râuri de lacrimi. O baltă de lacrimi rămânea pe jos, iar de multe ori, din prea multă priveghere, îi era imposibil să ridice Cinstitele Daruri ca să facă Vohodul Mare. Veşmintele lui, felonul, epitrahilul şi stiharul lui erau umede, în partea din faţă, de mulţimea lacrimilor. De atunci a dobândit zdrobirea inimii şi a cugetului smerit. Şi astfel, smerite i-au devenit mersul, cuvântul, felul de a fi şi purtarea care se transmitea la toţi cei din jur. Călugării din jurul schitului chiar şi mirenii, aveau în faţa lor un părinte cu inima frântă. Priveliştea aceasta a chipului său era foarte folositoare tuturor, căci învăţau împreună cu el smerenia în tăcere. Era sau nu acesta mai mult decât un înger[298]*?*

***

Noi care pe Heruvimi cu taină închipuim...

Noi, credincioşii, ne învrednicim de cinste mai mare decât a Heruvimilor când participăm cu vrednicie la Prea Curatele Taine, pentru că dacă Heruvimii slujesc drept tronuri, noi înscăunăm pe Hristos în inimile noastre şi în timp ce aceia Îl susţin, noi purtăm în noi înşine pe Domnul şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos.... O, dumnezeiesc pogorământ, noi să ne înălţăm de pe pământ la cer...! Amin!

Imnul heruvimic nu este doar măreţ ci şi mistagocic (tainic). Se numeşte heruvimic de la primele cuvinte cu care

---

[298] Din consemnările personale

începe: **Noi care pe Heruvimi...**, cum de obicei se întâmplă cu multe alte imne ale Bisericii noastre.

Ca să avem atenţia sporită şi să lepădăm toate grijile lumeşti, trebuie ca în timpul Heruvicului să ne stăpânească zdrobirea de inimă şi cugetarea: „Cine sunt eu, viermele, înaintea Stăpânirii lui Dumnezeu, Cel întreit în Persoane, Care S-a făcut om pentru mântuirea mea? Ce pot să ofer eu, săracul şi nenorocitul, Stăpânului întrupat de la Care sunt toate darurile treimice nesecate, izvorâte din Jertfa de pe Cruce şi comorile cereşti nesfârşite, cu care mă îmbogăţeşte pe mine şi pe noi pe toţi"?

Oare ne facem noi părtaşi Patimilor lui Hristos prin jertfa personală? Ne împărtăşim cu vrednicie cu Prea Curatele Taine? Dacă da, atunci suntem mai mult decât bogaţi, puternici, frumoşi, luminoşi, purtători ai cerului, plini de daruri, fericiţi! Iată darurile treimice ale Sfintei Jertfe. Trebuie însă, ca în lăuntrul nostru să domnească cugetul smerit şi inima zdrobită. Le dobândim pe acestea cu amintirea morţii. Să ne gândim că până deseară putem muri, iar mâine nu mai suntem. Atunci egoismul din noi va fi strivit, nu numai înaintea lui Dumnezeu, ci şi în faţa celorlalţi creştini care ne înconjoară în biserica. Şi împreună cu aceia, smeriţi şi noi şi ei, şi cu preoţii slujitori, să oferim, ca nişte robi netrebnici, adorare umilă Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Domnul Care S-a jertfit, ne cere să-i slujim toţi cu o gură şi o inimă şi, puţini sau mulţi, noi cei din Biserică suntem datori s-o facem şi să-L preamărim într-un glas, precum Îngerii şi Heruvimii. Aceasta nu se mai întâmplă în zilele noastre la Sfânta Liturghie, nu mai suntem una, o inimă şi un suflet. Din nefericire suntem împărţiţi.

Ca mădulare ale Trupului lui Hristos să avem deci cugetele, mintea, limba, gura şi inimile unite. Această minune o săvârşeşte harul dumnezeiesc dar numai cu aceia care-şi strivesc egoismul şi dobândesc o singură voinţă - cea a lui Dumnezeu. Că nu le avem pe acestea unite se vede foarte clar, în primul rând din neorânduiala de la Sfânta Împărtăşanie, iar în al doilea rând din îmbulzeala pentru a lua anafură. „Freamătul" după încheierea Sfintei Liturghii trebuie să fie îngeresc, latreutic, însoţit de îmbrăţişarea iubirii, de iertare şi

îndelungă răbdare. Salutarea de despărţire pentru cel de lângă noi trebuie să fie ca aceea a Maicii Domnului pentru Fiul ei. Nu suntem străini şi turmă necuvântătoare, ci fraţi şi mădulare ale lui Hristos. Toate acestea le spun cu speranţa că într-o zi vom fi ca primii creştini ai catacombelor şi ai prigoanelor: un suflet, o inimă şi o gură.

În Postul Mare, la Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, în loc de Heruvicul cunoscut cântăm următorul imn: „Acum Puterile cereşti împreună cu noi nevăzut slujesc, că iată intră Împăratul Slavei. Iată, Jertfa tainică săvârşită, de dânsele este înconjurată. Cu credinţă şi cu dragoste să ne apropiem, ca părtaşi ai vieţii veşnice să ne facem. Aliluia, Aliluia, Aliluia".

Ceea ce cântăm la acest imn este o realitate sfântă. Pe Sfântul Disc se află deja Trupul şi Sângele Domnului, cu adevărat „Împăratul Slavei". De aceea şi primim Darurile mai înainte sfinţite îngenuncheaţi.

100. Îmi povestea odată un preot că la o Sfântă Liturghie a Darurilor mai înainte sfinţite, în timp ce făcea Vohodul în tăcere, cu Sfintele în mâini, a simţit că Acestea se îngreunează tare, doborât de greutate, aproape că a îngenuncheat în mijlocul bisericii. L-a apucat tremuratul, de teamă să nu-i scape din mâini Cinstitele Daruri. Şi plângând împreună cu oamenii, a început să-L roage în şoaptă pe Domnul, să-L implore să-i dea puterea să se ridice şi să continue....

- Dumnezeule, milostiv fii mie păcătosului, a strigat..., că nu sunt vrednic să mă numesc slujitorul Tău, dar fă-mă ca pe Simon Cirineul, ca să-Ţi ridic Crucea Cinstitului Trup şi Sânge. Şi pentru că repeta cuvintele cu voce tare, zicea şi lumea împreună cu el. Primind putere uşor, uşor, cu mare sforţare, emoţie şi multe lacrimi a adus Darurile pe Sfânta Masă. Locul strălucea şi zeci de mii de îngeri psalmodiau doxologii de biruinţă pentru intrarea Împăratului Celui Mare. Şi preotul a rămas mut, răpit şi de nerecunoscut în urma acestor prefaceri dumnezeieşti[299].

Cât de minunat este slujitorul neprihănit al Celui Prea Înalt şi intrarea Domnului ca „Împărat al Slavei" şi cât de zadarnice primirile pe care le facem conducătorilor lumeşti!

---

[299] Din consemnările personale

Precum Îl primesc şi-L înconjoară Puterile îngereşti, la fel s-o facă şi inimile noastre, să devină adică tron împărătesc pe care să stea Împăratul tuturor. Pentru a se întâmpla aceasta însă, trebuie ca noi să fim următori îngerilor, martirilor, sfinţilor şi lui Hristos. El a venit pe pământ fără însemnele deşarte ale conducătorilor pământului: oaste, prigoană, forţare şi oprimare. S-a arătat umil, încât oamenii nu L-au recunoscut şi L-au răstignit. Noi cei de astăzi, continuăm să cinstim idolii de hârtie ai conducătorilor şi ai stăpânitorilor şi puternicilor zilei, ai celor bogaţi, ai starurilor, ai politicienilor şi ai atâtora care deţin diferite funcţii în stat, în lumea aceasta, înşelătoare şi deşartă. De două mii de ani ni s-a demonstrat în fapt că nici un sistem social sau ideologie filozofică lumească nu pot să dezlege problemele mari ale omenirii şi să ne aducă pacea, bucuria şi fericirea. Sistemele sociale şi politice nu vor putea niciodată să salveze lumea. Hristos, Împăratul tuturor, este singurul care poate s-o facă prin Jertfa şi învăţătura Evangheliei Lui neegalate.

De fiecare dată când se săvârşeşte Sfânta Liturghie şi se cântă Imnul Heruvimic, Hristos vine cu Cinstitele Daruri de pâine şi vin la Vohodul Mare, ca să Se ofere Jertfă pentru mântuirea lumii, iar noi creştinii din biserică suntem chemaţi să-L primim şi să facem împreună cu El o îndoită călătorie.

- Prima călătorie va fi intrarea triumfală în Sfânta cetate Ierusalim şi acolo ţinând în chip duhovnicesc frunzele de finic vom striga din adâncul sufletului şi al inimii: **Osană! Bine este cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului, Împăratul lui Israel**[300], Israelul cel nou, duhovnicesc.

- A doua va fi o peregrinare martirică şi sângeroasă, de la Pretoriu la Golgota, de la poarta de miazănoapte a Sfântului Altar până la Uşile Împărăteşti şi deasupra Sfintei Mese. Şi cât de neprihănite trebuie să fie inimile noastre pentru această călătorie martirică şi înălţătoare împreună cu Hristos! Nici nu ne putem închipui cu câtă evlavie se săvârşea în timpurile primare Vohodul cel Mare! În mod special, la biserica Sfânta Sofia, privelişte a era mişcătoare. Împăratul şi înalţii demnitari

---

[300] Ioan 12, 13

în timpul imnului heruvimic mergeau la uşa de miazănoapte a Sfântului Altar, fiind precedaţi de ripidele pe care le ţineau copiii ce însoţeau pe slujitorii Celui Preaînalt la Vohodul Mare. Aşa cinsteau pe Împăratul tuturor. Descoperiţi şi desculţi mergeau până în centrul Bisericii unde procesiunea se încheia, ca să se rostească cererile speciale.

Exista tradiţia ca orice rege într-un asemenea moment de extaz, simţind cutremurul parusiei lui Hristos şi al îngerilor să se prăvălească la pământ cu coroana şi veşmintele împărăteşti. Astăzi, dacă privim în jur şi în inimile noastre vedem sărăcia duhovnicească ce ne loveşte, iar întreaga noastră purtare mărturiseşte în ce măsură Dumnezeu este în noi şi noi în El.

101. Un părinte bătrân, pe nume Evloghie, mort în 1948, i-a descoperit unui ucenic că în timpul unei sărbători închinată Maicii Domnului, la Vohod a văzut o mulţime de îngeri adunându-se în bisericuţa unde slujea, ca să tămâieze pe preot. Deodată, i s-a părut că ochii îl înşeală, deşi inima îi era fericită şi bătea de emoţia sfântă pe care o trăia.... Maica Domnului era de faţă şi ţinea un minunat văl ceresc, acoperindu-l pe preotul slujitor şi Cinstitele Daruri, pe Împăratul tuturor. Îngerii au început să tămâieze pe Maica Domnului, maiestuoasă şi plină de frumuseţe. Toată bisericuţa strălucea de lumină, de mireasmă, blândeţe şi frumuseţe mai presus de fire. După aceea, Vohodul s-a încheiat şi toate au redevenit liniştite şi paşnice, ca mai înainte. O linişte şi o pace nemaiîntâlnite stăpâneau sufletul preotului, bisericuţa, şi întreaga fire[301].

Există şi un Imn Heruvimic care se cântă o dată pe an, la Liturghia din Joia Mare şi este cunoscut de toţi:

Cinei Tale celei de Taină, astăzi Fiul lui Dumnezeu părtaş mă primeşte. Că nu voi spune taina Ta vrăjmaşilor Tăi şi nici sărutare Îţi voi da ca Iuda, ci ca tâlharul mărturisindu-mă strig Ţie: Pomeneşte-mă, Doamne, când vei veni întru Împărăţia Ta.

Cântarea se referă la Cina cea de Taină a Domnului împreună cu Apostolii, la trădarea lui Iuda şi mărturisirea

---

[301] Arhimandritul Ioanichie, "Patericul Atonit" op. cit., pag. 100

tâlharului. Este imnul reprezentativ al Joii celei Mari, când Iisus Hristos a instituit Taina Sfintei Euharistii.

Un al patrulea imn, cel mai poetic, se cântă la Liturghia din Sâmbăta Mare. El exprimă taina adâncă a tăcerii şi a aşteptării Învierii: **Să tacă tot trupul omenesc şi să stea cu frică şi cu cutremur şi nimic pământesc întru şine să dobândească, fiindcă Împăratul Împăraţilor şi Domnul Domnilor vine să Se junghie şi să Se dea mâncare credincioşilor; şi merg înaintea Acestuia cetele îngereşti cu toată Începătoria şi Stăpânia, Heruvimii cei cu ochi mulţi şi Serafimii cei cu câte şase aripi, feţele acoperindu-şi şi cântând cântarea: Aliluia, Aliluia, Aliluia.** Este redat într-un limbaj cu adevărat sfânt, poetic, îngeresc. Aici, inspiratul melod al Bisericii noastre este cuprins de o teamă înfricoşătoare înaintea jertfei de pe Golgota, unde vede Preacuratul Trup al Domnului ţintuit pe lemnul Crucii şi Preacuratul Lui Sânge, împroşcând, udând şi înroşind pământul, picătură cu picătură. El are foarte vii în minte, cuvintele pe care Domnul le-a zis ucenicilor Săi, că le va da hrană dumnezeiască, nepreţuită şi cerească: Trupul şi Sângele Său.

Imnul porunceşte să tacă orice vorbire şi cuvânt al oamenilor, iar liniştea şi tăcerea să se întindă peste toată creaţia, toţi să stea cu frică şi cu cutremur. Nici un gând şi nici o grijă pământească să nu tulbure mintea oamenilor ci, cu răsuflarea tăiată, aceştia să urmărească evenimentul uimitor care s-a întâmplat acum în lume. Urmează „Înjunghierea", care oferă hrană Sfântă credincioşilor şi toate puterile cereşti merg înainte şi Îl înconjoară pe Hristos cu respect şi slujire nemărginită şi-L preamăresc cântând continuu Aliluia. La primele trei imne heruvimice observăm ceva comun: toate Îl numesc pe Domnul Împărat accentuând slujirea împărătească a Domnului Iisus Hristos.

Melodul heruvicului Sâmbetei celei Mari Îl numeşte pe Domnul „Împăratul Împăraţilor", nu din inspiraţia lui, ci din a Sfântului Apostol Pavel, care zice că „Domnul este fericitul şi singurul Stăpânitor, Împăratul Împăraţilor şi Domnul Domnilor"[302].

---

[302] I Timotei 6, 15

„Împăratul Împăraţilor”[303] Îl numeşte şi Sfântul Ioan Evanghelistul în Apocalipsă. Se menţine părerea că expresia aceasta era cuprinsă în imnul liturgic al Bisericii primare, pe care credincioşii îl cântau în timpul Tainei Sfintei Euharistii. Aceasta înseamnă că Biserica Îl mărturisea şi-L preamărea pe Hristos din primele veacuri ca pe Împăratul şi Domnul, Împăratul Împăraţilor, Stăpânul Stăpânitorilor. Ca Stăpân absolut, Hristos dă sau ia demnităţile după voinţa Lui atotînţeleaptă şi atotputernică. De la El vin toate stăpânirile pământului, de aceea i-a şi zis lui Pilat: „N-ai avea nici o stăpânire asupra Mea, dacă nu ţi s-ar fi dat ţie de sus”[304].

Biserica Îl numeşte pe Hristos Împărat şi cu alt înţeles special, El este Dumnezeu desăvârşit şi necuprins dar şi om desăvârşit, Mesia şi Mântuitorul oamenilor. Sfânta Scriptură atribuie vrednicia împărătească Cuvântului Întrupat, nu numai ca Dumnezeu ci şi ca om. Textele scripturistice de mai jos mărturisesc acest lucru: Arhanghelul Gavriil a zis Fecioarei Maria: „Şi va împărăţi peste casa lui Iacov în veci şi Împărăţia Lui nu va avea sfârşit...! Acesta va fi mare şi Fiul Celui Preaînalt se va chema şi Domnul Dumnezeu îi va da Lui tronul lui David, părintele Său”[305].

- Magii care au venit din Persia, călăuziţi prin descoperirea dumnezeiască au cerut să se închine Împăratului: „Unde este Împăratul care S-a născut”[306]?
- Hristos Însuşi a început să propovăduiască şi să zică: „Pocăiţi-vă că s-a apropiat Împărăţia Cerurilor”[307].
- Hristos le-a promis de multe ori ucenicilor că, drept răsplată pentru ataşamentul lor, le va dărui Împărăţia: „Şi Eu vă rânduiesc vouă Împărăţie, precum Mi-a rânduit Mie Tatăl Meu”[308].

---

[303] Apocalipsa 17, 14
[304] Ioan 19, 11
[305] Luca 1, 33
[306] Matei 2, 2
[307] Matei 4, 17
[308] Luca 22, 29

- În Ierusalim de sărbătoarea Floriilor, Hristos a fost primit în cetatea Sfântă ca un împărat.
- Apostolul Pavel a propovăduit că Hristos este Împăratul pe care Dumnezeu Tatăl L-a preaînălţat, aşezându-L de-a dreapta Sa în Ceruri, „mai presus decât toată începătoria şi stăpânirea şi puterea şi domnia, pentru că pe toate le-a pus sub picioarele Lui"[309]. Şi I-a dat Dumnezeu Tatăl „nume care este mai presus de orice nume de pe pământ şi în cer şi L-a numit pe Domnul Împărat, ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cereşti şi al celor pământeşti şi al celor de dedesubt"[310].

Prin urmare, Iisus Hristos, ca Fiu al lui Dumnezeu, egal cu Tatăl şi cu Duhul Sfânt era de sus Împărat şi Stăpânitor a întregii făpturii văzute şi nevăzute, veşnic şi neschimbat. Când, însă, S-a făcut Om şi a adus jertfa cea mare, a întemeiat prin Sângele Lui, pe Cruce, o altă Împărăţie care n-a fost mai înainte şi care a avut început şi fundament pe pământ. Ea se înalţă spre cerurile cerurilor, în vecii vecilor.

Împărăţia lui Dumnezeu şi a Bisericii este şi Împărăţia libertăţii, pentru că ea nu constrânge pe nimeni să devină cetăţean al ei şi nu ţine pe nimeni cu forţa. Acceptă, însă, pe aceia care vor să-L recunoască pe Hristos ca Împărat şi Mântuitor al lor şi să-L urmeze: „Cine vrea să vină după Mine, să-Mi urmeze Mie"[311]. Dacă, după aceea, cineva îşi schimbă părerea şi vrea să plece, este liber. Când Domnul i-a văzut odată şovăitori pe cei 12 ucenici i-a întrebat „Nu cumva vreţi să plecaţi şi voi"[312]?

Împărăţia lui Hristos n-are graniţe, garduri din sârmă sau santinele înarmate, ci fiecare este liber să devină cetăţean al ei sau să plece, să-şi declare liber şi responsabil poziţia. În numele libertăţii şi al iubirii ne aflăm în Biserică şi participăm la Sfânta Jertfă, primind pe Domnul ca pe Împăratul tuturor, pe drumul martiriului, al Vohodului Mare. Un alt aspect important de consemnat este că apolisul înmormântării şi al parastasului are următoarea formulă: **Cel ce are Stăpânire**

---

[309] Efeseni 1, 20 şi 22
[310] Filipeni 2, 10
[311] Matei 16, 24
[312] Ioan 6, 67

peste cei vii şi peste cei morţi, ca un Împărat nemuritor, înviat din morţi, Hristos adevăratul nostru Dumnezeu... .

Această împărăţie şi asupra morţilor îmi aduce aminte de următoarea întâmplare:

102. Cu mulţi ani înainte, o călugăriţă m-a rugat să-i dau un canon ca să-l poată ajuta pe tatăl ei, care murise nespovedit şi neîmpărtăşit. Desigur îl pomenea la fiecare Sfântă Liturghie, făcea parastase şi rugăciuni, voia însă, ceva mai mult. I-am recomandat următoarele: să citească în fiecare seară, afară de Duminică, canonul din prima sâmbătă a Triodului şi la fiecare cântare să pomenească numele tatălui ei ca acesta să se bucure de milele lui Dumnezeu. De asemenea, să facă metanii mari şi mici, cu închinăciuni. După ce au trecut aproximativ şase luni, la sfârşitul slujbei de dimineaţă, a mers la chilie să se odihnească. Spunându-şi rugăciunea deodată, pe neaşteptate s-a trezit în casa părintească. Acolo, în bucătărie, l-a văzut pe tatăl ei trist şi mâhnit. Chipul lui trăda o suferinţă nesfârşită. Să consemnăm că şi monahia atunci când îşi făcea canonul şi când pomenea la Sfânta Liturghie numele lui simţea în sufletul ei nelinişte şi multă mâhnire, ca şi cum ar fi fost zbuciumul sufletului tatălui ei.

Când l-a văzut aşa supărat, s-a apropiat de el şi l-a întrebat:

- Tată, ce faci? Cum te simţi? Eşti bine aici unde te afli?

Tatăl i-a răspuns cu o voce stinsă că se află într-un loc întunecos, sumbru, fără uşurare, mângâiere şi speranţă.

- Dar de ce tată? Acolo nu este lumină? Nu-L vedeţi şi voi pe Dumnezeu ca să vă bucuraţi şi să vă uşuraţi? Acela i-a răspuns mâhnit:

- Alţii sunt cei care-L văd pe Dumnezeu şi se bucură de lumină, dar se află în altă parte; noi aici, n-avem nici o mângâiere şi nici o speranţă, şi a început să plângă. Niciodată nu-l văzuse plângând atât de tare şi atât de nenorocit. I se sfâşia inima privindu-l şi l-a întrebat:

- Tată, spune-mi, cum pot să te ajut? Ce să fac pentru tine? Atunci acela i-a făcut o metanie adâncă, i-a sărutat mâna înainte să apuce s-o tragă şi cu ochii plini de lacrimi i-a zis:

- Îţi mulţumesc copila mea pentru canonul pe care îl citeşti şi pentru toate câte faci pentru mine căci mult mă uşurez. Brusc a dispărut şi călugăriţa s-a trezit în chilia ei, simţind pe mâna

dreaptă sărutarea tatălui. Şi atunci, aceea a strigăt: O, Doamne, Împăratul tuturor, Domnul şi Părintele celor vii şi al celor morţi, mântuieşte-l pe tatăl meu[313].

Noi, aici, pe pământ, primim la Vohod pe Împăratul tuturor şi închipuim pe Heruvimi, ca să fim primiţi de-a dreapta Sa. Ziua aceea pentru cei mântuiţi va fi nesperată, neapusă, veşnică şi însorită. De aceea să cercetăm Sfânta Scriptură, să luăm aminte în toată vremea la gândurile, simţirile, privirile şi mintea noastră şi să purtăm duhovniceşte lupta cea bună. Apoi, să fim îndelung răbdători, să fim îngăduitori faţă de slăbiciunile aproapelui, să credem în Persoana divină a lui Iisus Hristos şi în mila Lui, să nădăjduim, să miluim, să postim, să ne înfrânăm şi să ne rugăm neîncetat cu rugăciunea „Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă".

103. Într-o Duminică, marele Eftimie a slujit Sfânta Liturghie împreună cu ucenicul său, părintele Dometian. Au citit Apostolul şi Evanghelia, Ectenia cererilor şi au ajuns la Imnul Heruvimic. Atunci s-a întâmplat o minune înspăimântătoare şi înfricoşătoare. Toţi călugării prezenţi, fără excepţie, au văzut brusc coborând din înălţime, din turla bisericii, o flacără uriaşă, ca un val întins sau ca un nor aprins, înconjurându-i pe marele Eftimie şi pe preotul Dometian în mijlocul Sfântului Altar. Mai mult, s-au înspăimântat când i-au văzut făcând Vohodul Mare înconjuraţi de flăcări şi mişcându-se în mijlocul lor. Au căzut toţi cu faţa la pământ, pentru că nu puteau suporta lumina şi strălucirea flăcărilor care-i învăluiau pe cei doi vrednici slujitori. Această imagine ne aminteşte de Schimbarea la faţă a Domnului pe Tabor. Cei doi slujitori purtători de lumină şi învăluiţi de flăcări, au rămas în această stare până la sfârşitul Sfintei Liturghii. Mai înfricoşător, însă, a fost momentul împărtăşirii. Cum să se apropie fraţii în faţa acelei privelişti. Picioarele le tremurau, ochii se minunau, mintea se afla în extaz iar inima era plină de bucurie şi pace. Cerul, Raiul, Biserica Triumfătoare, Ierusalimul de sus, slava de sus, toate erau prezente înlăuntrul lor. N-au putut descrie frumuseţea şi fericirea pe care le-au trăit în timpul acelei Liturghii! Cine ar putea să descrie cele pe care „ochiul nu le-a văzut şi urechea nu le-a auzit"? Deci au văzut şi

---

[313] Din consemnările personale

au trăit atât cât Dumnezeu a îngăduit acelor frânturi de vase însufleţite şi alese[314].

Preotul înalţă Cinstitele Daruri bucurându-se de această cinste dar şi împovărându-se cu atâta responsabilitate! Dacă ochii sufletului nostru ar fi asemenea privirii sfinţilor, am vedea la Sfânta Liturghie focul necreat al dumnezeirii, norii aprinşi ai Duhului Sfânt, dar şi mulţimea nemărginită a Îngerilor şi Arhanghelilor umplând biserica, aflându-se lângă fiecare dintre noi, îndemnându-ne, ca să se bucure şi ei de cele săvârşite la Jertfa dumnezeiască de pe pământ.

Nimeni din cei legaţi cu pofte şi cu desfătări trupeşti nu este vrednic să vină, să se apropie, sau să slujească Ţie, Împărate al slavei; căci a sluji Ţie este lucru mare şi înfricoşător chiar pentru puterile cele cereşti. Dar totuşi pentru iubirea Ta de oameni cea negrăită şi nemăsurată, fără mutare şi fără schimbare Te-ai făcut Om şi Arhiereu al nostru Te-ai făcut, şi, ca un Stăpân a toate, ne-ai dat slujba Sfântă a acestei jertfe liturgice şi fără de sânge; că singur Tu, Doamne Dumnezeul nostru, Stăpâneşti cele cereşti şi cele pământeşti, Care Te porţi pe scaunul Heruvimilor, Domnul Serafimilor şi Împăratul lui Israel, Cel ce singur eşti Sfânt şi întru sfinţi Te odihneşti. Deci pe Tine Te rog, Cel ce eşti bun şi binevoitor, caută spre mine păcătosul şi netrebnicul robul Tău, şi-mi curăţeşte sufletul şi inima de cugete viclene; învredniceşte-mă, cu puterea Sfântului Tău Duh, pe mine, cel ce sunt îmbrăcat cu harul preoţiei, să stau înaintea Sfintei Tale Mese şi să jertfesc Sfântul şi preacuratul Tău Trup şi scumpul Tău Sânge. Căci la Tine vin, plecându-mi grumajii mei şi mă rog Ţie: să nu întorci faţa Ta de la mine, nici să mă lepezi dintre slujitorii Tăi, ci binevoieşte să-Ţi fie aduse darurile acestea de mine păcătosul şi nevrednicul robul Tău. Căci Tu eşti Cel ce aduci şi Cel ce Te aduci, Cel ce primeşti şi Cel ce Te împarţi, Hristoase, Dumnezeul nostru, şi Ţie slavă înălţăm, împreună şi Celui fără de început al Tău

---

[314] Langhis Matei, „Marele sinaxarist", op. cit., vol. I, Atena, 1992 [6], pag. 495

Părinte şi Preasfântului şi bunului şi de viaţă făcătorului Tău Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Când începe să se cânte Imnul Heruvimic preotul slujitor citeşte rugăciunea heruvimică înaintea Sfintei Mese „pentru fiecare şi pentru sine însuşi". Este o rugăciune personală şi mărturisitoare a preotului, una dintre cele mai puternice şi mai inspirate ale Sfintei Liturghii. Se adresează lui Hristos în taină. Mulţi preoţi evlavioşi în timp ce o citesc, sunt cuprinşi de o asemenea emoţie, încât varsă multe lacrimi şi suspine care nu-i lasă să sfârşească această minunată rugăciune. Este lucru înfricoşător al slujirii lui Dumnezeu...! Cine sunt eu, mizerabilul şi ticălosul, nevrednicul şi netrebnicul, viermele pământului, o făptură respingătoare, ce stau nesimţit şi indiferent în faţa Celui care stăpâneşte cele pământeşti şi cele cereşti, care şade pe scaunul Heruvimilor? Ce sunt eu în faţa dumnezeirii lui Iisus Hristos, a Atotputerniciei şi Atotstăpânirii Lui? Un nimic! Vrednicia fiecărui preot este oferită de Duhul Sfânt. care prin intermediul mâinilor episcopului îmbracă sufletul lui cu veşmântul divin al Harului Arhieriei Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Când preotul este pedepsit (să nu fie, căci „nimeni din cei legaţi cu pofte şi plăceri trupeşti nu este vrednic..."), Dumnezeu ia înapoi harul preoţiei, haina dumnezeiască pe care preotul a purtat-o. Şi vai de preotul acela, pentru că îl „va tăia din dregătorie şi partea lui o va pune cu făţarnicii"! „Acolo va fi plângerea şi scrâşnirea dinţilor"[315]. Nici un preot vreodată să nu slujească Sfânta Liturghie crezând în sfinţenia lui. Dacă diavolul râde de el şi preotul crede că este sfânt, trebuie oprit de la slujire, ca unul care este înşelat şi căzut în erezie. Nu trebuie să insistăm asupra acestei teme, cu cât o facem, cu atât este mai rău pentru noi. Bine ar fi să tăcem, să ne facem semnul Sfintei Cruci şi să cerem mila lui Dumnezeu. Pentru a cântări valoarea omului pentru care iubirea lui Dumnezeu face totul, să ne gândim la cinstea şi demnitatea slujirii preoţeşti. Preotul, ca om nu este necesar să fie bogat, puternic, înţelept şi studios, ci smerit şi netrufaş. Din momentul în care a primit harisma preoţiei şi s-

---

[315] Matei 24, 51

a îmbrăcat cu harul sfinţeniei, a dobândit şi stăpânirea duhovnicească, superioară stăpânirii lumeşti.

Sfântul Cosma Etolianul spunea: „Dacă pe drum întâlnesc pe Împăratul Bizanţului sau pe rege şi pe un preot sărac, întâi voi alerga să sărut mâna părintelui şi apoi voi saluta pe împărat. Şi dacă voi întâlni pe acelaşi drum un înger, un Arhanghel sau un Heruvim împreună cu un preot, mai întâi voi alerga să sărut mâna preotului şi apoi mâna îngerului"[316].

Rugăciunea, binecuvântarea şi harul preotului sunt toate ale lui Hristos. Chiar dacă preotul este tânăr sau foarte bătrân, vrednic sau nevrednic, poartă preoţia lui Hristos, are harul Lui şi împarte binecuvântarea divină a Acestuia[317].

---

[316] Menounos Ioan, „Părintele Cosma, povestire biografică", Atena, 1969, pag. 85

[317] Părintele meu, cei mai mulţi dintre creştini cred din adâncul inimii lor că tu comunici mai uşor cu Dumnezeu, datorită harului preoţiei şi rugăciunea ta este ascultată. Cu această credinţă se apropie de tine, îţi sărută mâna, se închină, îşi pleacă capetele, depun metanie, îţi sărută mâna sau veşmintele. Prin aceste gesturi ei cred că primesc ceva de la tine, ca şi femeia cu curgere de sânge care s-a apropiat şi s-a atins de veşmintele Domnului. Această binecuvântare pe care o iau de la tine este pentru credincioşi putere, har şi sfinţire, uşurare interioară, liniştire sufletească. De aceea au nevoie de această binecuvântare a ta şi să le-o dai cu toată inima şi cu toată buna dispozitie, pentru că pe ea se sprijină. Ia aminte să fii prezent cu rugăciunea întotdeauna la nevoile fiului tău duhovnicesc. Să-l susţii cu ruga, cu metaniile, cu epitrahilul, chiar şi de departe, spiritual. Dumnezeu este prezent pretutindeni şi îngerii duc rugăciunile tale la El. În nici o situaţie nu trebuie să refuzi binecuvântarea, pe care o poţi da telefonic sau doar cu gândul, ca să sprijini şi să întăreşti pe creştinii tăi. Eşti părintele duhovnicesc care va alerga lângă fiii săi spirituali. Eşti medicul care se va grăbi să ajungă la bolnav ca să-l ajute. În cererea rugăciunii se ascunde puterea credinţei creştinului! Această evlavie şi credinţă a creştinilor faţă de persoana ta, când te percep curat, neprihănit, dezinteresat, gata de jertfă, îi îndrumă spre Biserică, spre pocăinţă, spre Împărtăşanie şi viaţă curată. Credinţa şi evlavia aduc pe om lângă tine. El se apropie şi nu se îndepărtează de purtătorul binecuvântării, care eşti tu, prin Iisus Hristos. Cei reci, indeferenţi, necredincioşi, nu se vor apropia de tine şi te vor ignora. Fiind îndepărtaţi de harul lui Dumnezeu, se războiesc cu tine şi cu Biserica. Dar şi faţă de aceşti oameni prin puterea credinţei, trebuie să ne purtăm bine şi să ni-i apropiem. Poate că drumurile vieţii, cândva, îi vor aduce langă noi. Să nu-i facem să cadă în deznădejde, nici să-i scandalizăm cu indiferenţa noastră. Trebuie să le cultivăm şi să creştem în ei sâmburele de credinţă care, probabil, se ascunde în adâncul lor. Iar

De aceea responsabilitatea preoţilor, ca păstori duhovniceşti ai turmei, şi slujitori ai Celui Preaînalt este foarte mare.

Îmi amintesc de când eram copil, cum adulţi, copii, femei, bătrâni, sărutau cu atâta respect mâna oricărui preot. Când acesta trecea pe drum toţi se ridicau şi ziceau :

- Sărut mâna, părinte!

- Să vă ajute Domnul şi Maica Domnului, răspundea părintele.

La vreme de necaz, boală şi suferinţă în familie, creştinii alergau întâi la Biserică, îl căutau pe preot ca să le citească o rugăciune, să-i închine cu Sfânta Copie, să le dea binecuvântare.

Chiar şi astăzi unii creştini îl caută pe preot, rugându-l: „Părinte, roagă-te să-şi revină copilul meu, să înveţe, să treacă cu bine examenul, să-i meargă bine la serviciu, să se întoarcă cu bine soţul meu", şi altele.

Aici voi face o paranteză: din cauza slăbiciunii mele n-am putut, probabil, să mulţumesc pe toţi creştinii, pe toţi fiii

---

când se apropie de noi, să ne rugăm pentru ei, să vorbim cu Dumnezeu despre problema lor, să-L implorăm căci „Rugăciunea credinţei mântuieşte pe cel care se nevoieşte". Şi credinţa aceea, cu rugăciunea ta va aduce rod, va mulţumi pe cel indiferent şi va face minunea. O închinăciune pe frunte, o rugăciune, o binecuvântare mică şi minunea se întâmplă, cerul se deschide. Mulţi mărturisesc cu emoţie despre minuni pe care le-au văzut în urma unei rugăciuni, a unei pomeniri la Proscomidie şi la Sfânta Liturghie, când au făcut Paraclisul Maicii Domnului. Era răspunsul din cer. Să nu uite toţi, clerici şi mireni „că mult poate rugăciunea lucrătoare a dreptului".

Frate slujitor,

Creştinii noştri cred în rugăciunea personală a preotului. Apostolul Pavel adresa întotdeauna asemenea rugăciuni către creştinii Bisericilor. Nu uita să le amintească să-L roage pe Dumnezeu în încercările şi nevoile lor. „Mulţumesc lui Dumnezeu pentru amintirea voastră, făcând totdeauna rugăciune pentru voi toţi cu bucurie".

Fratele meu, eşti slujitor între Dumnezeu şi oameni. Să nu dai înapoi niciodată când ţi se cere mijlocirea şi rugăciunea ta s-o faci cu „bucurie", aşa cum propovăduieşte Apostolul lui Hristos. Aşa îţi porunceşte datoria ta. Rugăciunea ta are puterea să stingă cuptorul care arde în străfundurile fiecărui suflet, să-l odihnească, să-l răcorească şi de multe ori, să-l îndemne la pocăinţă şi mântuire. Acestea au fost sfaturile folositoare şi preţioase despre valoarea rugăciunii preotului şi, în general, a slujirii preoţeşti, date de un episcop.

mei duhovniceşti la taina Sfintei Spovedanii. Boala a fost cauzată de surmenaj, inima nu a mai rezistat şi a cedat. Un profesor universitar, credincios şi evlavios, Gheorghe Papazahos, cu renume în Grecia şi în străinătate, când i-am spus despre câteva necazuri ale creştinilor mei, mi-a zis: „Dacă cei care se spovedesc la tine, acum când eşti bolnav, nu se mulţumesc şi nu se odihnesc în rugăciunea şi în binecuvântarea ta, atunci, din nefericire, nimic duhovnicesc şi cu temei nu s-a sădit în ei".

Mulţi, când locuiesc într-o casă nouă sau cumpără o maşină, deschid un magazin sau un birou, cheamă imediat preotul pentru aghiazmă. Prin preot se va scurge harul care va binecuvânta noua casă sau noua lucrare. Loviţi de necazurile neaşteptate ale vieţii, răniţi de încercări şi suferinţe, creştinii aleargă degrabă la preotul înţelegător ca să-i ceară ajutorul: Citiţi-mi părinte, o rugăciune cu Sfânta Copie pentru ochiul meu bolnav, un paraclis, o dezlegare, un pomelnic pentru Sfânta Proscomidie. Suntem încercaţi, suferim, ne chinuim, trecem prin momente şi ispite la casele noastre, spun aceştia. Uneori vine femeia să se roage pentru soţul ei care este beţiv, joacă cărţi, lipseşte nopţile, este chinuitor, tiran, egoist, bătăuş, huleşte cele sfinte şi atâtea altele. Alteori, vine bărbatul, să se roage pentru soţia lui care este geloasă, cârtitoare, bârfitoare, blesteamă copiii, se ocupă doar de câinele sau pisica ei, joacă toată ziua cărţi şi îşi neglijează casa. Pentru toate acestea şi pentru altele, creştinii aleargă la preot, la părintele duhovnicesc, tulburaţi foarte şi-şi pun nădejdea în rugăciunile lui. El se află lângă ei încă de la naşterea copiilor, cărora le citeşte rugăciunile, îi botează, îi sfinţeşte, îi învaţă, îi împărtăşeşte, iar mai târziu îi logodeşte şi îi cunună. Este prezent la bucurie şi la tristeţe, la boală şi durere şi însoţeşte pe fiecare creştin la casa de veci. Creştinii să meargă deci la duhovnicul lor care are harul preoţiei, pe care nu-l găsesc nici la împăraţi, nici la conducătorii popoarelor şi al neamurilor, nici la magnaţii şi bogaţii pământului.

Harul divin este de la Duhul Sfânt împreună cu puterea de a lega şi dezlega păcatele oamenilor. Prin har se săvârşesc Sfintele Taine şi minunile, se iartă dar se şi leagă, se dăruieşte

dar se şi pune în rânduială. Preotul, prin har, este mijlocitor între Dumnezeu şi oameni, cu puţin mai sus decât aceştia, dar şi cu o sarcină mai grea atârnată de grumajii lui.

Părintele Ioachim Spetsieris povesteşte următoarele despre Sfântul Arsenie Capadocianul:

104. În jurul anilor 1890, la Ierusalim, de Duminica Ortodoxiei s-a săvârşit cu mare fast Sfânta Liturghie arhierească. Protos era patriarhul Nicodim de atunci, iar slujitori şase arhierei, 12 ierodiaconi şi mai mult de 40 de preoţi căsătoriţi şi călugări. Mulţi dintre preoţi erau din părţile Rusiei, Greciei şi din răsărit. Printre slujitori mă aflam şi eu. După Vohodul Mare, când patriarhul citea rugăciunea şi binecuvânta Cinstitele Daruri, unul dintre preoţii slujitori avea faţa strălucitoare ca soarele. Era de faţă un sfânt şi faptul acesta a produs uimire şi admiraţie. Nu l-a văzut doar părintele Ioachim ci şi alţi preoţi. După încheierea Sfintei Liturghii mulţi au început să întrebe cine era, din ce loc, şi unde slujeşte ca preot. Părintele Ioachim a aflat de la farasioţi următoarele: „Este un preot sfânt, face minuni, iar când citeşte rugăciunile unui bolnav se face îndată sănătos. Acolo nu avem nevoie de doctori, căci doctor este părintele Arsenie Hagiefendi (Sfântul Arsenie Capadocianul din calendarul nostru), şi nu numai noi, farasioţii, îl ţinem drept sfânt ci chiar şi turcii, pentru că şi cu aceştia face minuni şi le vindecă bolnavii.

Există mărturii nenumărate că atunci când Sfântul aruncă afară praful care rămăsese de la tămâiat, turcoaicele sterpe alergau şi îl adunau, îl puneau în apă şi îl amestecau, apoi îl beau şi la câteva zile zămisleau copii. Sfântul era străveziu, purtător de duh şi pătruns de razele dumnezeirii, pentru că de multe ori la Sfânta Liturghie strălucea ca soarele. Odată cu el se lumina şi biserica, care prin sfinţenia lui se umplea de mireasmă, împreună cu numărul mic de păstoriţi"[318].

Cinstea preoţiei este pe măsura responsabilităţii faţă de sufletele încredinţate preotului de Domnul. La hirotonie se spune: **Ţine această comoară pe care o voi cere de la tine în ziua Judecăţii**[319].

---

[318] Schitul Sfântului Ioan Teologul, "Părintele Arsenie Capadocianul", Souroti, Tesalonic, 1975, pag. 43-44 şi 51

[319] "Primeşte odorul acesta şi păstrează-l până la a doua venire a Domnului nostru Iisus Hristos, Care-L va cere de la tine."

Creştinii văd doar privilegiul harului şi al binecuvântării şi aleargă la părintele lor ca să ceară binecuvântarea Bisericii lui Hristos. Mâna lui are har, putere şi sfinţenie şi o sărută, căci ea Îl poartă pe „Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatele lumii". Preotul prin puterea lui duhovnicească se găseşte mai sus decât împăraţii lumii, decât Îngerii şi Arhanghelii, pentru că Dumnezeu n-a dat nici unui înger puterea să ierte păcatele, să săvârşească Sfânta Liturghie şi Sfintele Taine. Îngerii nu ştiu ce înseamnă păcatul şi ispita, nu înţeleg tragedia umană, greutăţile oamenilor ispitiţi, şi aceştia s-ar fi apropiat foarte greu de ei şi ar fi ezitat să se mărturisească lor.

Slujitorul, fiind şi el om cu păcate şi ispitit în toată vremea, se luptă cu răul întreit, venit de la trup, de la lume şi de la diavol şi vede dincolo de lucruri slăbiciunea oamenilor. Datorită acestui lucru, el şi ascultă păcatele oamenilor cu multă compătimire şi înţelegere, aflându-se în aceeaşi suferinţă ca şi fiii lui duhovniceşti încredinţaţi de Dumnezeu. El este pregătit să dea iertare din toată inima celor care cred şi se pocăiesc sincer.

Descrierea aceasta a preotului este greu de acceptat pentru mulţi, dar cine crede cu adevărat în Dumnezeu şi Hristos înţelege, simte şi cinsteşte după cuviinţă preoţia şi stăpânirea duhovnicească dăruită acesteia de Dumnezeu. Prin persoana preotului, credinciosul se închină preoţiei lui Hristos şi lui Dumnezeu Însuşi. Din nefericire, astăzi trăim într-o lume a anarhiei, a materialismului, a necredinţei şi a distrugerii morale, unde preoţii nu sunt cinstiţi ca reprezentanţi ai lui Dumnezeu pe pământ.

- **Cel ce singur eşti bun şi binevoitor...**

Cuvintele acestea sunt doar pentru preotul care le trăieşte şi le experiază, care dăruit cu harul lui Dumnezeu stă înaintea Sfintei Mese, îşi pleacă capul, tremură de teamă şi varsă lacrimi multe când zice: **Căci la Tine vin, plecându-mi genunchii...**, şi încheie cu ecfonisul: **Căci Tu eşti Cel ce dai şi eşti dat, Cel ce primeşti şi Cel ce Te împarţi, Hristoase Dumnezeul nostru...**

În acest ecfonis se cuprinde o întreagă teologie a preoţiei lui Iisus Hristos, care este şi preoţia Bisericii. În Sfânta Liturghie, El este preotul care slujeşte şi Mielul care se jertfeşte,

Cel care primeşte daruri şi se împarte poporului. Hristos este templu, jertfă, preot, altar, Dumnezeu, om, împărat, arhiereu, oaie, miel şi „S-a făcut toate pentru noi, ca în tot chipul să ne dea viaţa”[320].

După rugăciunea Imnului Heruvimic, preotul tămâiază, în timp ce rosteşte în taină Psalmul 50. Cădirea joacă un rol special la Sfânta Jertfă mai ales în timpul cântării Heruvimice şi Sfinţii Părinţi i-au dat diferite interpretări. Cădirea ne aminteşte de mirurile preţioase, bine mirositoare ale femeilor mironosiţe care L-au uns pe Domnul la înmormântare, smirna celor trei magi, şi de asemenea cuvintele Sfântului Apostol Pavel care-i numeşte pe cei care cred în Iisus Hristos „mireasma lui Hristos”[321]. Metaforic, ea este înălţarea minţii şi a inimii către Tronul cel ceresc al Domnului, în timpul rugăciunii particulare sau comune în biserică: „Să se îndrepteze rugăciunea mea, ca tămâia înaintea Ta”[322].

Apocalipsa Sfântului Ioan, ne spune că îngerul Domnului a venit şi a stat deasupra Altarului, ţinând o cădelniţă de aur. Şi s-au dat lui miresme multe în ea, care erau rugăciunile şi cererile sfinţilor Bisericii Triumfătoare, ca să întărească dorirele credincioşilor Bisericii Luptătoare şi să le ofere înaintea Tronului lui Dumnezeu.

Deci, tămâia este simbolul rugăciunilor creştinilor, iar arhiereul sau preotul care tămâiază, adună într-un oarecare mod rugăciunile din inimile tuturor creştinilor aflaţi în biserică. Ea înseamnă un îndemn puternic de a cere mila divină la Tronul Tatălui. Este ca şi cum le-ar spune: creştinilor, rugaţivă şi trimiteţi rugăciunile voastre tainice la Tatăl vostru ceresc. Toate rugăciunile adunate vor săvârşi o minune: pogorârea milei marelui Dumnezeu. Şi pentru că tămâia are o asemenea importanţă, trebuie ca atunci când slujitorul cădeşte, creştinii să se ridice, să coboare din străni şi să-şi încline capetele (pot face şi semnul crucii) ca un gest de răspuns la chemarea preotului pentru rugăciune. De aceea, ochii noştri, ai preotului şi

---

[320] Sfântul Epifanie al Constanţei Ciprului, “Împotriva melchisediţilor” 36 şi 56, P.G. 41, 980 C

[321] II Corinteni 2, 15

[322] Psalmul 140, 2

ai credincioşilor din biserică trebuie să verse lacrimi de pocăinţă, inimile lor să se smerească, să se plece, să se roage şi să strige: Milă, Doamne! Milă!

Deoarece ne-am învrednicit de cinstea să închipuim pe Heruvimi la Sfânta Jertfa, cu atât mai mult ne vom bucura de preţuirea îngerilor şi a Arhanghelilor când vor vedea, gravat metaforic, pe masa duhovnicească a inimii noastre, numele Domnului nostru Iisus Hristos.

105. Înainte de 1940, la Schitul sfinţilor Trei Ierarhi, aflat sub oblăduirea spirituală a Sfintei Mânăstiri Stavronichita, din Sfântul Munte, trăia un bătrân evlavios, părintele Ioachim Românul. Acesta, înainte să moară, a căzut în extaz şi a avut o vedenie ciudată. S-a întâmplat într-o dimineaţă, după ce a săvârşit Sfânta Liturghie, a consumat Sfintele şi a şters Sfântul Potir. Deodată a văzut de-a dreapta şi de-a stânga lui îngeri mulţi. Toţi străluceau de o frumuseţe negrăită şi divină. Tot Sfântul Altar şi bisericuţa erau luminate puternic de o lumină dulce şi blândă. Atunci, îngerii într-un glas i-au spus:

- Am venit să te luăm, spune-ne dar, ce fapte ai făcut? Dacă ai făcut fapte bune şi bineplăcute lui Dumnezeu, vei merge la El, întru fericirea şi bucuria Lui veşnică; dacă nu, te vom duce în iadul nemângâiat.

Părintele acela Sfânt s-a pierdut şi bâlbâindu-se, a zis cu smerenie adâncă:

- N-am făcut nimic, nu-mi amintesc să fi făcut ceva bun!

- A, atunci ce să-ţi facem? Unde să te ducem? Ai stat cincizeci de ani în Sfântul Munte şi n-ai făcut nimic?

Atunci el le-a răspuns:

- Uite, în fiecare zi de când sunt preot, am slujit, am pomenit câţi călugări şi părinţi am putut. Am mai pomenit mulţi ani pomelnicele celor din lume pe care mi le-au adus, m-am rugat pentru toţi creştinii ortodocşi şi pentru toată lumea. Am chemat milostivirea lui Dumnezeu pentru toţi aceştia şi am nădăjduit în mila Lui pentru mine şi pentru alţii. Am vărsat în fiecare zi multe lacrimi cerând să aibă grijă de ei Domnul Iisus Hristos şi Preacurata Sa Maică. Am nădăjduit şi încă nădăjduiesc în îndelunga răbdare şi milă a lui Dumnezeu. Vreo altă faptă nu-mi amintesc să fi făcut.

Atunci au răspuns:

- Nu pentru faptele pe care le-ai făcut, ci pentru că ai nădăjduit mult în mila Domnului, vino împreună cu noi..!

- Dar n-ar fi mai bine să veniţi mâine? Să spun şi eu duhovnicului şi părinţilor, apoi să mă pregătesc puţin!

Îngerii i-au răspuns:

- Bine faci! Facem ascultare şi venim mâine.

Şi-a revenit din starea aceea de extaz cu Sfântul Potir în mână, pe care-l ştergea cu buretele, cu mişcări obişnuite, atente. I-a înştiinţat pe duhovnic şi pe cei doi-trei părinţi ai schitului şi a început pregătirea cu rugăciune şi lacrimi. În noaptea aceea, a săvârşit ultima Sfântă Liturghie pe care şi-o amintesc cu evlavie şi respect părinţii şi duhovnicul care se găseau acolo. Unul dintre ei, era român şi mi-a povestit toate acestea. Au săvârşit Sfânta Liturghie pe larg, iar după aceea au mers la masă unde bătrânul de-abia s-a atins de mâncare. Peste puţin timp, s-a simţit rău şi a mers şi s-a întins. Spunea cu cutremur: „Pomeneşte-mă Doamne întru Împărăţia Ta..., Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă! Maica Domnului miluieşte-mă"! Spre după-amiază s-a îngreunat, iar la un moment dat, chipul lui a strălucit, iar chilia s-a umplut de o mireasmă nemaiîntâlnită.

- Părinţilor, iertaţi-mă..., Doamne, sufletul meu este în mâinile Tale!

Şi acestea zicând, a adormit. O linişte negrăită s-a aşternut peste tot şi bucuria Învierii a încălzit inimile celor ce se aflau acolo[323].

Aceste clipe sfinte umplu inima preotului slujitor şi a credincioşilor. Toţi se desfată şi nu ştiu de ce, ard de bucurie cerească, vor să-i îmbrăţişeze pe toţi, să sărute picioarele tuturor, să le ceară iertare. Bucuria, desfătarea şi fericirea aceasta vor s-o împartă şi creştinilor pe care-i iubesc. Astfel, mintea şi simţurile preotului şi ale credincioşilor se păzesc şi se menţin curate şi după sfârşitul Sfintei Liturghii şi pe tot parcursul luptelor duhovniceşti.

106. Preotul Isihast, fără nume, ne povesteşte că a căzut în extaz şi a văzut o Biserică cerească strălucitoare. În mijlocul ei era un arhiereu impunător, înconjurat de slavă şi îmbrăcat cu

---

[323] Monahul Moise Aghioritul, "Povestiri aghioritice...", op cit, pag.

toate veşmintele arhiereşti pe care le cunoaştem. Erau atât de strălucitoare încât isihastului i s-a legat limba. Nici o gură omenească nu putea să descrie frumuseţea şi trăsăturile acestora. În jurul acestui arhiereu ceresc stăteau o mulţime de slujitori sfinţi, cu veşminte albe şi strălucitoare. Mulţi dintre aceştia erau diaconi care aveau în mâini cădelniţe nemaiîntâlnite cu care cădeau pe Arhiereul dumnezeiesc, iar ceilalţi preoţi, cu chipuri luminoase, evlavioase, deschise şi fericite. Veşmintele lor preoţeşti erau albe ca zăpada, curate ca lumina şi ca strălucirea cerului însorit. Unii îi depăşeau în strălucire, lumină şi curăţie pe alţii. Aveau o înfăţişare deosebită, pe care limba omenească nu o poate descrie, nici mintea nu o poate cuprinde. Cum ar putea cele pământeşti să priceapă cele cereşti? Mai erau unii ale căror veşminte sclipeau precum fulgerul. Şi erau aşezaţi unii în dreapta, iar alţii în stânga Arhiereului, plini de smerenie şi evlavie. Arhiereul acela fericit avea atâta slavă încât îi depăşea pe toţi cu lumina şi cu harul, iar strălucirea soarelui şi a stelelor era umbrită. El stătea drept, privea către răsărituri şi cânta cu voce puternică şi curată, o melodie dulce şi negrăită. Isihastul, se uimea văzând acele lucruri neînţelese şi se minuna la auzul acelei armonii, îmbătându-se de desfătare dumnezeiască. De prea multă fericire, a uitat cuvintele pe care le cânta acel Arhiereu ceresc şi cu toate că şi-a încordat atenţia, n-a ţinut minte nici o silabă, nici un cuvânt, din ceea ce a auzit. Ştia foarte bine că se va despărţi de acea priveliştе fericită şi că se va folosi în această viaţă de acele cuvinte cereşti.

Ceea ce totuşi a reţinut la final din cântarea Arhiereului a fost: „...în toate câte faci aminteşte-ţi şi iubeşte-L pe Dumnezeu, aşa cum şi El îşi aminteşte şi te iubeşte pe tine". După aceea, isihastul şi-a revenit şi a observat că inima lui ardea din pricina focului dumnezeirii. Şi-a simţit inima ca pe o torţă, ca pe un rug aprins şi atunci şi-a amintit de cuvintele celor doi ucenici de pe drumul care ducea la Emaus: „Nu ardea în noi inima noastră când ne vorbea pe cale şi ne tâlcuia Scripturile"[324]*?*

Psalmul 50 rostit de preot este un psalm de pocăinţă, care cuprinde şi multe adevăruri teologice:

---

[324] Isihast Anonim, "Vedere duhovnicească", Omilia 12, op. cit., pag. 137

- Învăţătura despre păcatul strămoşesc: „Căci iată întru fărădelegi m-am zămislit şi întru păcate m-a născut maica mea...".
- Păcatul întinează omul iar sufletul apare în faţa lui Dumnezeu hidos şi urât mirositor.
- Păcatul înseamnă revolta împotriva lui Dumnezeu dar şi jignire şi neascultare faţă de voia divină.
- Dumnezeu poate prin harul şi mila Lui să şteargă orice păcat.
- Iertarea păcatului şi a fărădelegilor se face numai prin zdrobirea inimii, prin lacrimi şi pocăinţă.
- Jertfa bine plăcută lui Dumnezeu este inima zdrobită şi plină de umilinţă.

Sfântul Ioan Gură de Aur spune că „Psalmul 50 este folositor şi pentru cel drept şi pentru cel păcătos. Pentru cel drept, ca să nu cadă în trândăveală şi în lene, să nu se mândrească cu evlavia lui. Pentru păcătos, ca să nu deznădăjduiască de mântuirea lui, căci „mare este mila lui Dumnezeu şi nemărginită milostivirea Lui"[325].

Iată că mila lui Dumnezeu este mare şi neistovită, bunătatea Lui n-are limite, iar îndelungă răbdarea este nemăsurată. Iubirea Lui de oameni este necuprinsă, iar milostivirea divină fără graniţe. Prin urmare, Psalmul 50 ajută şi întregeşte rugăciunea tainică rostită de preot mai înainte şi aduce în sufletul acestuia atât de vulnerabil la păcat, mila şi iubirea lui Dumnezeu. Psalmul, poate fi rostit în orice timp, dar mai ales în timpul cădirii Sfintei Mese, a Proscomidiarului, a icoanelor catapetesmei şi a poporului din biserică. Preotul cădeşte icoanele, dar la fel pe fiecare credincios care este chipul lui Dumnezeu. Ochiul lui se abate asupra tuturor celor aflaţi în biserică şi asupra fiecăruia separat, oferindu-i tămâie precum îngerul Apocalipsei „împreună cu rugăciunile tuturor sfinţilor"[326].

Imediat după cădire, preotul face trei închinăciuni până la pământ, spunând cuvinte de rugă, de implorare şi de pocăinţă,

---

[325] Trembelas P., "Psaltirea", Atena, 1970 [2], pag. 165

[326] Apocalipsa 8, 3

precum: **Izbăveşte-mă, Dumnezeule, miluieşte-mă pe mine păcătosul.....,...Doamne, am păcătuit ca fiul cel rătăcitor..., Din volbura faptelor mele, izbăveşte-mă...! Doamne, Doamne, nu mă lepăda!,** care variază de la preot la preot.

După aceea se întoarce către popor, se înclină smerit şi rosteşte: **Binecuvântaţi şi iertaţi**, şi **Pe cei ce ne urăsc şi ne iubesc pe noi, iartă-i, Doamne**!

Tâlcul acestor cuvinte este plin de mister şi greu de explicat. Prima formulă se adresează fraţilor slujitori, dar şi poporului pe care-l păstoreşte. Chiar dacă este părinte, preotul este în acelaşi timp şi frate cu ceilalţi.

A doua formulă se adresează lui Dumnezeu în numele poporului: Mântuitorul să dăruiască iertarea, mila şi milostivirea Sa divină, aşa cum a făcut şi pe Cruce, pentru că peste câteva momente începe urcuşul spre Golgota, de la uşa de miazănoapte a Sfântului Altar, prin mijlocul bisericii, până la Sfânta Masă.

Aceste două formule liturgice constituie o binecuvântare specială care cuprinde pe toţi credincioşii, fiecare înclinându-şi capul şi primind cu recunoştinţă cuvintele rostite de preot. Gestul acesta liturgic nu este un gest teatral, ci un fapt real cu conţinut real, un răspuns absolut la ceea ce se spune şi se săvârşeşte. Nici un cuvânt din Sfânta Liturghie nu este gol de conţinut şi nici un gest al preotului nu este gratuit. După aceea, preotul merge la Proscomidiar unde toate sunt pregătite şi încheiate încă din timpul Utreniei. Darurile care sunt acolo, pâinea şi vinul, constituie prima hrană cu care se întreţine viaţa în trup. Motivul pentru care au fost aduse ele este că Dumnezeu înlocuieşte viaţa prin aceste daruri. Noi îi dăruim pâine şi vin, iar el ne dă viaţă veşnică. Darurile sunt fructul lucrării şi al ostenelii noastre, rodul pământului (grâul) şi al viţei-de-vie (vinul)[327]. (De aceea, trebuie să plămădim noi artosele şi nu să le cumpărăm gata pregătite de la brutărie.)

Însuşi Domnul Iisus Hristos, conform vechilor ritualuri din Vechiul Testament a săvârşit prima Liturghie la Cina cea de Taină cu pâine şi vin. Sfintele Evanghelii mărturisesc că în

---

[327] Matei 26, 29

acea seară în foişor, El a binecuvântat pâinea şi vinul şi a zis: **Luaţi, mâncaţi..., Beţi dintru acesta toţi**[328]. Credincioşii aduc daruri de pâine, vin, ulei, lumânări, tămâie, iar preotul păstrează la Proscomidie doar pâinea şi vinul pentru Sfânta Liturghie. Pentru slujbă este suficientă o prescură mare, sau cinci prescuri mici. Toate artosele aduse în Biserică devin o jertfă unică, ca şi credincioşii care devin un singur om, căci, „o pâine, un trup suntem cei mulţi"[329]. Prin urmare, nu trebuie să zicem: De ce părinte nu faci Proscomidia din prescura mea? Şi să ne supărăm, din moment ce toate prescurile devin una, o pâine, o binecuvântare, o jertfă, ca la început. Iisus Hristos S-a adus pe Sine jertfă, iar credincioşii trebuie să ştie că darurile şi jertfele lor se cuprind în jertfa Lui, toate devin una, o slujire şi o jertfă comună adusă lui Dumnezeu.

Pe Sfântul Disc şi în Sfântul Potir aflate la Proscomidiar, se află Biserica întreagă: Iisus Hristos, Care a ieşit din pântecele Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, în dreapta, Preacurata Maică, în stânga, cetele îngerilor şi ale sfinţilor, iar în faţă vii şi morţii. De faţă este, aşadar, şi lumea văzută prin pâinea şi vinul care sunt hrana noastră „prin care viaţa în trup a devenit a tuturor"[330].

Oricine îşi dă seama că darurile de pâine şi vin trebuie pregătite cu toată grija şi evlavia, de aceea este foarte important **cine** aduce daruri la Sfânta Liturghie.

Biserica, în vechime, interzicea penitenţilor din gruparea a patra „a celor pocăiţi" să aducă prinoase la Altar pentru că erau sub mustrare. Şi astăzi, conform sfintelor canoane, preoţii sunt obligaţi să nu primească darurile „păcătoşilor vădiţi", adică ale acelora care păcătuiesc pe faţă şi smintesc, care fac fără ruşine păcatul şi trăiesc liberi şi după poftirile lor, cum nu se cade creştinilor. Din nefericire, viaţa noastră, este plină de asemenea exemple şi credem că este aproape imposibil să oprim aceste neorânduieli care păgubesc Biserica şi o expun înaintea ochilor vrăjmaşilor ei. Parohiile de astăzi sunt uriaşe şi de aceea nu pot fi cercetate, problemă care din nou ni se

---

[328] Matei 26, 26-27

[329] I Corinteni 10, 17

[330] Sfânta Mitropolie a Kozanei, "Cuvânt ziditor", op. cit., pag. 272

pare fără rezolvare. Biserica mai hotărăşte că cel care este oprit de duhovnic de la Sfânta Împărtăşanie, nu poate să aducă daruri de pâine şi vin la Sfânta Liturghie.

După cererea făcută lui Dumnezeu şi poporului pentru iertare, rânduiala veche stabilea ca arhiereul să-şi spele mâinile înaintea Uşilor Împărăteşti. Gestul acesta voia să arate că slujitorul este neprihănit şi curăţit de păcat, fără întinăciune, atât cât îi este dat omului. Doar atunci, el se poate apropia de Dumnezeu şi sluji Sfintele Taine. Rânduiala acesta a dispărut total de la liturghiile săvârşite de preoţi şi se mai ţine rar la slujba arhierească. Spălarea mâinilor pentru preoţi a fost transferată în timpul Utreniei, însoţită de o rugăciune specială:

Spăla-voi între cei nevinovaţi mâinile mele şi voi înconjura altarul Tău, Doamne, ca să aud glasul laudei Tale şi să spun toate minunile Tale. Doamne, iubit-am buna-cuviinţă a casei Tale şi locul sălăşluirii slavei Tale. Să nu pierzi cu cei necredincioşi sufletul meu şi cu vărsătorii de sânge viaţa mea, în mâinile cărora sunt fărădelegile; dreapta lor s-a umplut de daruri, iar eu întru nerăutatea mea am umblat. Izbăveşte-mă, Doamne, şi mă miluieşte! Piciorul meu a stătut întru dreptate: în Biserici te voi binecuvânta Doamne!

După ce preotul se închină de trei ori înaintea Sfintei Mese, se înclină cu smerenie şi dă binecuvântarea iubirii, urmează ceilalţi slujitori, după care merge la Proscomidiar, ridică Sfântul Aer, îl aşează pe umeri zicând: **În pace ridicaţi mâinile voastre la cele sfinte şi binecuvântaţi pe Domnul!** (Dacă slujeşte şi diacon, preotul aşează Sfântul Aer pe umerii acestuia). Apucă Sfântul Disc cu mâna stângă, îl sărută, îl ridică la înălţimea frunţii şi zice: **Suitu-S-a Dumnezeu întru strigare, Domnul în glas de trâmbiţă**; ia Sfântul Potir cu mâna dreaptă, îl sărută şi zice: **Potirul mântuirii voi lua şi numele Domnului voi chema.** La strană se cântă Imnul Heruvimic... . Şi începe Vohodul Mare.

12. VOHODUL MARE

Vohodul Mare este alcătuit din patru etape:

- Aducerea Cinstitelor Daruri de la Proscomidiar, prin mijlocul bisericii, la Sfântul Altar.
- Strigătul tâlharului pe cruce, redat prin „Pe voi, pe toţi, să vă pomenească Domnul Dumnezeu întru Împărăţia Sa, totdeauna acum şi pururea şi în vecii vecilor".
- Primirea Cinstitelor daruri de către credincioşi.
- Aşezarea Cinstitelor Daruri deasupra Sfintei Mese.

Pâinea şi vinul de la Proscomidie, care vor fi aduse pe Sfânta Masă, sunt numite Cinstite Daruri, pentru că, deşi destinate Tainei, ele nu sunt sfinţite, nu s-au preschimbat, ci aşa cum ne spune Sfântul Vasile, se arată a fi „prefigurarea Trupului şi Sângelui lui Hristos".

Doar la Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, Cinstitele Daruri nu sunt pâine şi vin, ci Trupul şi Sângele Domnului, pentru că au fost sfinţite la Liturghia din sâmbăta sau duminica anterioară. De aceea, la Vohodul acestei Sfinte Liturghii, credincioşii îngenunchează şi-şi pleacă capetele la pământ, căci se închina lui Hristos.

107. La începutul anului trecut, un creştin a venit să se mărturisească. Avea un bunic preot, părintele Gheorghe, într-un sat din jurul Dramei. Când era mic, acesta îl ajuta pe bunicul său în Sfântul Altar. Părintele Gheorghe, era refugiat din Asia Mică, după măcelurile făcute de turci în oraşul Smirna, încheiat cu incendierea cetăţii. Era evlavios, deşi nu ştia multă carte. Bisericuţa satului era săracă, cu pardoseala stricată din cauza plăcilor improvizate, şi părintele Gheorghe se împiedica de ele la tot pasul. Într-o sâmbătă, când slujea Sfânta Liturghie, împreună cu 5-6 credincioşi, la Vohodul Mare s-a împiedicat şi puţin a lipsit

să răstoarne Sfintele Daruri. Nepotul lui a văzut în acel moment apărând o împărăteasă scăldată în lumină, ţinându-l să nu cadă şi spunându-i: „Nu te teme, părinte, mergi că te ţin bine.

Părintele Gheorghe, tremurând de emoţie sfântă, a intrat împreună cu ea în Sfântul Altar. Aceea a închis Uşile Împărăteşti şi i-a dat cădelniţa să tămâieze, după ce a aşezat Cinstitele Daruri pe Sfânta Masă. Micuţul, se uita uimit, mut şi orbit de strălucirea slavei împărătesei. Sufleţelul lui se umpluse de teamă şi admiraţie sfântă, pe care nu le va uita niciodată. N-a priceput însă, de ce cădelniţa pe care o ţinea în mână se afla în mâna Născătoarei de Dumnezeu, împărăteasa cerurilor. Micuţul şi-a revenit şi l-a văzut pe bunicul lui plângând. La fiecare cerere, ecfonis sau rugăciune, la sfinţirea Darurilor, de la Axion şi până la Sfârşitul slujbei, acesta repeta într-una: "Maica mea..., Maica mea"! După ce a consumat Sfintele din Potir, i-a zis nepoţelului său:

- Să nu spui nimănui ce ai văzut şi ce ai auzit, pentru că Maica Domnului o să-ţi taie limba"!

În anii ocupaţiei germane (1941-1944), Maica Domnului i-a apărut iar, ajutându-l şi sprijinindu-l pe părintele Gheorghe ca să poată termina Liturghia de Crăciun, chiar înainte cu doi ani de moartea lui. De atunci părintele Gheorghe murmura continuu, zi şi noapte: „Maica mea..."! Aşa îl numeau şi-l ironizau fără răutate sătenii, fiii lui duhovniceşti. A adormit ca un sfânt. Într-o dimineaţă, când nu se simţea bine, fiul său a deschis uşa dormitorului şi l-a văzut îngenuncheat cu mâinile sale bătrâne înălţate, învăluit într-o lumină cerească şi murmurând: „Măicuţa mea, Măicuţa mea, vin..."! Şi aceea, al cărei nume nu lipsise niciodată de pe buzele şi din inima lui, i-a luat sufletul[331].

***

Şi Isihastul anonim ne relatează despre Vohodul cel Mare:

108. Cândva, la o Sfântă Liturghie, când am ridicat la frunte Sfântul Disc şi am rostit: „În pace ridicaţi mâinile voastre cele sfinte", pe loc inima mi s-a umplut de o fericire dumnezeiască, negrăită. Şi luând Sfântul Potir am zis: „Suitu-S-a Dumnezeu întru strigare, Domnul în glas de trâmbiţă", şi am continuat cu „Puternic"!, „Sfinte Dumnezeule...". Bucuria aceea mi-a cuprins tot trupul, iar inima plină de smerenie şi fericire a început să

---

[331] Din consemnările personale

zburde cereşte, inexplicabil. Făcând doi paşi pentru Vohodul Mare..., o, minunea nemărginitei Tale îndurări, Doamne..., eram cuprins de flăcări din cap până-n picioare, veşmintele şi Cinstitele Daruri, toate ardeau ca şi cărbunii aprinşi. Flăcările mă înconjurau în întregime şi urcau ca limbile de foc înroşit pe deasupra capului, fără să mă ardă..., flăcări neobişnuite dar adevărate, pure şi vii, ca şi cărbunii înroşiţi. Întotdeauna, însă, aceste flăcări care m-au umplut de bucurie şi fericire, mi-au produs răcoare (atunci am aflat că erau trei tineri într-un cuptor cu foc adevărat, pe care flăcările nu i-au atins. N-au ars în mijlocul focului..., nici un fir de păr din capul lor nu s-a pârlit!). La fel s-a întâmplat şi cu Isihastul fără nume. Era în mijlocul focului, dar acesta nu-l ardea, pe cărbuni aprinşi, dar n-a suferit nici el, nici veşmintele lui. În această stare, acest preot fără nume, dar şi fără prihană, a fost nevoit să săvârşească Vohodul Mare cu multă osteneală. În persoana lui s-a împlinit în fapt cuvântul nemincinos al psalmistului: „Cel ce faci pe îngerii Tăi duhuri şi pe slugile Tale pară de foc". Atunci am priceput că preoţii vrednici ai Celui Preaînalt sunt în timpul Sfintei Jertfe flăcări vii, duhovniceşti de lumină dumnezeiască[332].

Când ochii sufletului se deschid chiar pentru o clipită în timpul Vohodului Mare şi văd prin harul lui Hristos slava divină şi toate câte se întâmplă la Sfânta Liturghie, atunci şi ochii trupeşti vor slobozi mulţime mare de lacrimi care vor curge cu evlavie pe faţa noastră. Din piepturile noastre rănite vor ieşi glasuri care vor grăi aproape tot ceea ce descrie Isihastul fără nume:

„Primeşte, Doamne, smeritele mele lacrimi, acum când treci prin faţa mea, împovărat de cruce, ca mirul femeilor mironosiţe cu care au uns, plângând, Preacurat Trupul Tău".

„Să audă ticălosul meu suflet, glasul Tău zicând: Iertate sunt păcatele tale că mult ai iubit! Fă, Doamne, să fie primite suspinurile îndurerate ale inimii mele, împreună cu lacrimile, cum ai primit cei doi bani ai văduvei pe care ai fericit-o că a câştigat cu doi bani Împărăţia Cerurilor."

---

[332] Isihast Anonim, "Vedere duhovnicească", Omilia 18, op. cit., pag. 222

„Primeşte, Doamne, lacrimile mele de pocăinţă, ca pe glasul tâlharului de pe cruce şi fă-mă cetăţean şi moştenitor al Împărăţiei Tale".

„Fie Doamne şi Mântuitorul meu ca aceste sărmane lacrimi care ies din adâncurile inimii mele zdrobite să fie o arvună duhovnicească a Împărăţiei Tale2[333].

Lacrimile păcătoşilor şi ale celor nevrednici nu sunt asemenea cu lacrimile preoţilor vrednici şi sfinţi şi cu ale creştinilor evlavioşi care participă în deplină cunoştinţă la Preacuratele Taine. Acestea sunt la fel cu lacrimile Maicii Domnului şi ale Sfântului Ioan, ucenicul cel iubit.

Purtarea Cinstitelor Daruri are ca prim simbolism Intrarea triumfală a Domnului în cetatea Sfântă, Ierusalim, unde urma să Se răstignească pentru păcatele lumii.

La Vohodul Mic, preotul îşi acoperă faţa cu Sfânta Evanghelie, ca semn că Hristos vine să propovăduiască învăţătura Lui precedat de făclie, care este Sfântul Ioan Înaintemergătorul.

La Vohodul Mare, preotul îşi acoperă chipul cu Darurile aduse, ca să arate că Hristos vine să fie jertfit. „După ce a luat de la Proscomidiar Darurile, le înalţă la frunte cu smerenie şi iese având ca ţintă Sfântul Altar, după ce ocoleşte prin mijlocul bisericii pe creştini, uşor, pas cu pas, cu multă evlavie. Credincioşii cântă şi cad la picioarele preotului cu frică şi credinţă, iar acesta înaintează înconjurat de făclii şi cădelniţe şi aşa intră în Sfântul Altar"[334].

Sfântul Gherman al Constantinopolului scrie că „aducerea Cinstitelor Daruri de la Proscomidiar arată că Împăratul Împăraţilor intră din Betania în Sfânta cetate, Ierusalim"[335].

Preotul devine asinul care n-a suferit pătimire, de aceea s-a învrednicit să stea pe spatele lui Împăratul Hristos. Credincioşii primesc pe Domnul cu cântări şi ramuri, care în sens duhovnicesc reprezintă sufletele curăţite, cu ramuri duhovniceşti,

---

[333] Anonimul Isihast, "Vedere duhovnicească", Omilia 18, op. cit., pag. 214-215

[334] Sfântul Nicolae Cabasila, "Explicarea Sfintei Liturghii", P.G. 150, 420 B

[335] Sfântul Gherman, "Istoria Bisericească şi contemplaţia mistică", P.G. 98, 420 D

adică cu sufletele neîntinate ca şi copiii ce-L primesc pe Hristos cu credinţă, strigând cu glas mare Stăpânului: „Binecuvântat este Cel ce vine întru numele Domnului".

Simbolismul al doilea ne vorbeşte despre drumul Calvarului de la Pretoriu la Golgota, reconstituirea înmormântării Domnului, de la urcarea pe Cruce, până la punerea în mormânt. În paranteză amintim că în bolta Proscomidiarului se pictează deseori peştera din Betleem, iar Sfintele Acoperăminte cu care acoperim Cinstitele Daruri simbolizează scutecele în care a fost înfăşurat şi acoperit Pruncul dumnezeiesc. Alteori, aici se pictează scena smereniei desăvârşite: Domnul în picioare, se află în mormânt până la brâu, cu mâinile legate şi între ele trestia, şi cu coroana de spini pe cap. În spate are Sfânta Cruce, simbolul Jertfei Lui. Când săvârşim Sfânta Proscomidie, luăm prescura din care scoatem Sfântul Agneţ şi zicem de trei ori: **Întru pomenirea Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos**, aşa cum El ne-a poruncit: "Aceasta s-o faceţi întru pomenirea Mea"[336]. În acelaşi timp, facem semnul Sfintei Cruci deasupra prescurii cu Sfânta Copie. Când preotul scoate Agneţul din prescura care închipuie pe Maica Domnului, avem reprezentarea simbolică a Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos din pântecele Preacuratei. Înjunghiind prescura ca să scoatem Sfântul Agneţ, avem, însă, reprezentarea simbolică a Jertfei de pe Cruce a Domnului, în timp ce preotul rosteşte cuvintele profetice ale lui Isaia: **Ca un miel nevinovat spre junghiere S-a adus şi ca o oaie fără de glas împotriva celui ce o tunde, aşa nu şi-a deschis gura Sa. Întru smerenia Lui, judecata Lui s-a ridicat şi neamul Lui cine-L va spune**[337]**?**

Faptul acesta constituie, însă, şi simbolul plecării Domnului din lumea aceasta la Dumnezeu Tatăl, prin Înălţarea Sa. Sfânta Copie împarte pâinea, ca să separe Mielul de restul prescurii şi separându-L să-L afierosească lui Dumnezeu, ca să fie slujit şi să devină Trupul lui Hristos. Domnul, la fel, se desparte de firea oamenilor: **Că S-a luat de pe pământ viaţa Lui** şi se aduce **ca o oaie spre junghiere** pe Cruce

---

[336] Luca 22, 19

[337] Isaia 53, 7

(acum, la aceste cuvinte se aşează Agneţul pe Sfântul Disc). În acel moment, peştera din Betleem se transformă în Golgota.

În continuare, preotul junghie cruciş, începând din partea de jos a Sfântului Agneţ, zicând: **Se junghie Mielul Lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii, pentru viaţa şi mântuirea lumii.**

După aceea, împunge cu Sfânta Copie în partea dreapta a Sfântului Agneţ, zicând: **Şi unul dintre ostaşi, cu suliţa coasta Lui a împuns şi îndată a ieşit sânge şi apă**[338].

Toate acestea amintesc de Patimile, Răstignirea şi Moartea Domnului, de aceea, când, în continuare, acoperim Cinstitele Daruri, Sfintele Acoperăminte se preschimbă în hainele de îngropăciune şi-n giulgiul curat cu care a fost înmormântat Domnul. Deci, Proscomidiarul devine simbolul Jertfei de pe Cruce şi al Golgotei, până la moarte. La cuvintele Cântării heruvimice **Ca pe Împăratul tuturor primim...**, preoţii devin Nicodim şi Iosif din Arimateea, care au dat jos de pe Cruce şi au înmormântat Preacuratul Trup al lui Iisus. Poporul reprezintă acum pe femeile mironosiţe şi pe Sfântul Ioan. Conform vechilor rânduieli liturgice, Sfântul Aer nu se aşează pe umerii diaconului sau ai preotului, ci doi diaconi, unul de-a dreapta şi unul de-a stânga îl ţineau deasupra preotului care purta Cinstitele Daruri, întins precum Sfântul Epitaf. De aceea, Sfântul Simeon al Tesalonicului mai numeşte Sfântul Aer şi Epitaf. Deasupra lui, în acele vremuri primare erau brodate în aur imagini reprezentând Patimile, Răstignirea şi îngroparea Domului[339].

O altă dovadă a acestor evenimente este troparul rostit de preot când aşează Cinstitele Daruri, deasupra Sfântului Antimis: Iosif cel cu bun chip, de pe lemn luând Preacuratul Tău Trup, cu giulgiu curat înfăşurându-L şi cu miresme, în mormânt nou, îngropându-L, L-a pus.

Imediat, se închid Uşile Împărăteşti, în semn că piatra s-a prăvălit, a astupat şi a pecetluit mormântul Domnului.

Sfântul Simeon al Tesalonicului, arată că Vohodul Mare preînchipuie venirea a doua a Domnului:

---

[338] Ioan 19, 34

[339] Sfântul Simeon al Tesalonicului, „Apanta", op cit, pag. 328

„Dreptul Judecător va veni la Parusie cu slavă multă, în mijlocul zecilor de mii şi mii de îngeri, Arhangheli şi a altor cereşti şi netrupeşti Puteri. Scaunul de judecată va fi înspăimântător, căci vor fi deschise cărţile pentru fiecare dintre noi. Toate acestea le vedem preînchipuite în măreţia Vohodului Mare, când se săvârşeşte Sfânta Liturghie de către arhiereu şi de către mulţimea preoţilor şi a diaconilor. Atunci, omoforul arhiereului care precede alaiul Vohodului Mare, nu mai închipuie oaia cea pierdută, ci semnul Crucii, care după Sfânta Scriptură va premerge apariţia Domnului la a doua Venire şi atunci va apărea pe cer, Semnul Fiului Omului"[340].

Urmează făcliile, praporele şi cădelniţele diaconilor, care simbolizează cetele îngereşti care însoţesc venirea Domnului ca Judecător.

Domnul Iisus Hristos, ca pâine cerească aşezată pe Sfântul Disc ce reprezintă cerul, împreună cu Sfântul Potir al fericirii neîntrerupte se află în faţa noastră! Mielul Înjunghiat, bucuria vie şi necheltuită, va apărea înaintea lumii întregi „ca să judece vii şi morţii"[341]. Atunci, ucigaşii de Dumnezeu, necredincioşii, hulitorii, trufaşii şi nepocăiţii, vor întâlni cu frică şi cu cutremur pe Acela pe care L-au împuns şi cu care s-au războit, L-au negat şi L-au răstignit cu păcatele inimii lor. Cei care cred, mărturisitorii, martirii, drepţii şi toţi cei care cu pocăinţă au nădăjduit în mila lui Dumnezeu, vor vedea rănile Lui preasfinte, se vor bucura şi vor tresări de gustul fericirii divine, pentru că prin rănile Lui de pe Cruce, toţi se vor vindeca şi se vor mântui: „căci prin rănile Lui, toţi ne-am vindecat"[342].

Deci, atunci când Cinstitele Daruri trec prin faţa noastră, suntem datori să-L rugăm fierbinte pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos spunând: „Doamne, Doamne, nu mă lepăda la a doua Ta venire, ci fă-mă ca pe unul din argaţii Tăi"[343]! Strigătul tâlharului: „Pomeneşte-mă Doamne, când vei veni în Împărăţia Ta"[344] se regăseşte în cuvintele rostite cu cuviinţă

---

[340] Matei 24, 30
[341] II Timotei 4, 1
[342] Isaia 53, 5
[343] Luca 15, 19
[344] Luca 23, 42

de preot la Vohod: **Pe voi, pe toţi, să vă pomenească Domnul Dumnezeu întru Împărăţia Sa, totdeauna acum şi pururea şi-n vecii vecilor.** Tâlharul recunoscător este amintit împreună cu strigătul lui în acest moment al Sfintei Liturghii de către diacon sau preot în rugăciunea Vohodului şi rămâne în veci un exemplu de credinţă şi pocăinţă adevărată. Conform Tradiţiei, numele tâlharului era Dismas şi a dus o viaţa de răufăcător şi ucigaş. Acesta, împreună cu un altul, a fost răstignit alături de Domnul slavei, pe Golgota. În josul crucii, cărturarii şi fariseii, conducătorii, mulţimea nefericită şi un tâlhar îl batjocoreau pe Domnul, când acest Dismas L-a recunoscut drept Dumnezeu, auzind de minunile şi învăţătura Lui. La un moment dat, după strigătul Domnului: „Părinte, iartă-le lor"!, inima tâlharului s-a aprins, voinţa i s-a luminat, şi a început să se elibereze de omul cel vechi. A descoperit dumnezeirea în persoana Lui Hristos şi a cerut mila Lui prin acel strigăt înspăi-mântător, care de atunci zguduie sufletele păcătoşilor din toate veacurile: „Pomeneşte-mă Doamne, când vei veni în Împărăţia Ta"!

Sfântul Gherman ne spune că: „Imnul Heruvimic şi celelalte ne ajută să trăim evenimentul vieţuirii lui Hristos împreună cu sfinţii şi drepţii (aceştia se află pe Sfântul Disc împreună cu cetele îngereşti). Toţi Îl însoţesc pe Cel Care, de la început a fost Sfântul sfinţilor, adică al puterilor Heruvimilor, al oştilor îngereşti şi al corurilor netrupeşti şi nemateriale nicelor Puteri. Aceşti înaintemergători Îl laudă şi-L însoţesc pe Împăratul Hristos, Care vine pentru Jertfa cea tainică"[345].

Vohodul Mare este unul dintre momentele cele mai oficiale ale Sfintei Liturghii. Credincioşii se închină, mamele întind hainele bolnavilor sau chiar copiii neputincioşi la trecerea preotului, ca acesta să păşească pe deasupra lor. De multe ori, se întind la Vohod şi demonizaţi sau bolnavi de boli incurabile.

Sfântul Nicolae Cabasila ne spune următoarele: „La trecerea preotului cu Sfintele în mâini, în timpul Vohodului Mare, trebuie să cădem şi să îngenunchem, să ne închinăm şi să cerem să ne pomenească la rugăciunile care vor urma,

---

[345] Sfântul Gherman I al Constantinopolului, "Istoria bisericească...", op cit. P. G. 98, 420 D

pentru că nu există un mod mai puternic de rugăciune, cu speranţe mai sigure decât Jertfa cea înfricoşătoare, care a curăţit fără plată necurăţiile şi fărădelegile lumii"[346].

Aceste cuvinte confirmă faptul că creştinii trebuie să îngenuncheze la Vohodul Mare, fără să specifice dacă este vorba de duminică, sărbătoare sau zi de rând. Desigur, darurile nu sunt sfinţite, dar materia lor trebuie să primească cinstea cuvenită. Prin toate câte am afirmat, nu vrem să respingem, nici să desfiinţăm canonul XX al Sinodului I Ecumenic. Din cercetarea cărţii Faptele Apostolilor, capitolul XX, aflăm că Apostolul Pavel, împreună cu preoţii din Efes îngenuncheau şi se rugau în perioada de dinaintea Rusaliilor: „Şi după ce a spus acestea, plecându-şi genunchii, s-a rugat împreună cu toţi aceştia"[347].

Credem că îngenuncherile la anumite momente sfinte din Liturghie nu trebuie să însemne o evlavie goală de conţinut şi un mod de a fi văzut de oameni, ci urmare a zdrobirii inimii şi a cucerniciei. Sunt preoţi care la momentul Prefacerii Cinstitelor Daruri se trezesc cuprinşi de o teamă şi o frică sfântă, încât cad în genunchi cu inima zdrobită, şi cer cu lacrimi mila lui Dumnezeu. Am văzut personal (în afară de Săptămâna Luminată) episcopi şi preoţi, la Sfântul Munte şi la alte mânăstiri îngenunchind în zi de duminică, în momentul Prefacerii Darurilor. Credem că îngenuncherea este un semn al sufletului smerit, îndurerat si iubitor, al preotului sau creştinului credincios. Ingenuncherea în zi de duminică am spus că nu desfiinţează nici împietează canonul XX al Sinodului I Ecumenic care opreşte aceasta. O altă mărturie cunoscută de toţi slujitorii Sfântului Altar este că în zi de duminică, la hirotonia preotului, toţi cei aflaţi acolo îngenunchează. Aşadar, cu trecerea timpului dobândim un alt mod de trăire al Sfintei Jertfe, care, repet, trebuie să depindă absolut de starea sufletească a credinciosului. Dacă îngenunchem cu durere, zdrobire de inimă, teamă si evlavie la Sfânta Liturghie, atunci nu încălcăm Sfintele Canoane.

---

[346] Sfântul Nicolae Cabasila, "Explicarea Sfintei Liturghii", Tesalonic, 1991 [2], pag. 85

[347] Fapte 20, 36

Într-un manuscris al Marii Lavre din Sfântul Munte citim următoarele: „Hristos însoţit de oştile îngereşti intră în Sfânta cetate ca să săvârşească Taina Jertfei Lui. Intră în Sfânta Sfintelor, ţinând în Preacuratele Lui mâini viaţa noastră, viaţa lumii întregi. Cinstitele Daruri pe care preotul le ţine înălţate sunt omul şi lumea întreagă care se întorc prin Hristos la Dumnezeu.

Sfântul Nicodim Aghioritul, în cuvântarea sa la sărbătoarea Intrării Maicii Domnului în Biserică, spunea că: „Intrarea Născătoarei de Dumnezeu în Sfânta Sfintelor este o întoarcere a lumii către Dumnezeu”[348].

Preotul slujitor aşează Sfântul Potir şi Sfântul Disc pe Sfânta Masă şi rosteşte troparul: **Iosif cel cu bun chip...**, apoi tămâiază Sfintele, zicând de trei ori ultimul verset al Psalmului 50: **Fă bine, Doamne, întru bunăvoirea Ta Sionului şi să se zidească zidurile Ierusalimului. Atunci vei binevoi jertfa dreptăţii, prinosul şi arderile de tot, atunci vor pune pe Altarul Tău viţei**.

Sfântul Teodor al Andidelor ne arată că „aşezarea Cinstitelor Daruri pe Sfânta Masă reconstituie momentul ridicării acelui foişor în seara Cinei celei de Taina şi puţin după aceea Înălţarea Domnului pe Cruce, înmormântarea, Învierea şi Înălţarea de-a dreapta Tatălui[349].

Şi Sfântul Gherman I al Constantinopolului ne tâlcuieşte că „Sfântul Disc închipuieşte mâinile lui Iosif şi Nicodim care L-au înmormântat pe Hristos. Sfântul Aer, acoperământul cel mare, cu care preotul acoperă Cinstitele Daruri este, simbolic, giulgiul cu care Iosif a înfăşurat Trupul lui Hristos, iar tămâia ne aminteşte de aromate. La sfârşit, Uşile Împărăteşti se închid, lucru care preînchipuie pecetluirea mormântului de către soldaţi”[350]. Cu acestea am încheiat Vohodul Mare din care trebuie să reţinem următoarele aspecte:

---

[348] Grigorie Ieromonahul, “Dumnezeiasca Liturghie, Explicaţii”, pag. 227

[349] Sfântul Teodor al Andidelor, “Despre Dumnezeiasca Liturghie şi despre simbolurile şi tainele săvârşite în ea”, P.G. 140, 421 C

[350] Sfântul Gherman I al Constantinopolului, “Istoria bisericească...”, op. cit., P. G. 98, 421 D

- Aducerea Cinstitelor Daruri de la Proscomidiar la Sfânta Masă prin mijlocul bisericii.
- Strigătul tâlharului pe cruce „Pomeneşte-mă Doamne, când vei veni în Împărăţia Ta", regăsit în formula: **Pe voi, pe toţi să vă pomenească Domnul Dumnezeu întru Împărăţia Sa"**
- Primirea Cinstitelor Daruri de către creştini.
- Aşezarea acestora pe Sfânta Masă.

Cât priveşte purtarea Darurilor prin biserică, spre Sfântul Altar, Sfinţii Părinţi disting patru simbolisme:

- Intrarea triumfală a Domnului în Ierusalim, unde urmează să se răstignească „pentru mântuirea lumii".
- Drumul calvarului de la Pretoriu până la Golgota.
- Evenimentele de la suirea pe Cruce până la punerea în mormântul gol.
- A doua venire a lui Hristos.

109. Există o întâmplare minunată în viaţa Sfântului Onufrie, pe care Biserica îl prăznuieşte la 12 iunie: mic de vârstă fiind, a intrat într-o mânăstire, unde a rămas necunoscut. Când s-a mărit, a plecat în pustie, unde a rămas şaizeci de ani, fără să vadă chip de om. Era gol, dar întreg trupul său era acoperit de barba lui lungă care ajungea până la pământ şi de părul care-i crescuse pe tot corpul. El a fost descoperit de Sfântul Pafnutie căruia i-a povestit viaţa lui sfântă din pustie. Când era de 5-6 ani şi trăia la mânăstire, i s-au întâmplat următoarele: Mic cum era, mânca mai des decât alţi părinţi. Când îi era foame, fugea la părintele bucătar şi-i cerea pâine, măsline, fructe.... Odată, însă, acesta a observat că Onufrie cerea mai des pâine şi dispărea.

- Hrăneşte, poate, vreun pui de animal, se gândea bucătarul.

Aceasta a ţinut timp de o săptămână.

- Mă duc să văd unde duce ceea ce-i dau eu, şi-a zis, călugărul.

Într-adevăr, l-a urmărit şi l-a văzut intrând în biserica mânăstirii şi închizând uşa în urma lui. A fugit repede la fereastră şi când s-a uitat, mai să-i sară ochii din cap: copilul

vorbea cu Pruncul Iisus Care se găsea în îmbrăţişarea Maicii Sale, în icoana de la catapeteasmă.

- Ţi-am adus şi astăzi pâinică, îi zicea lui Hristos, pentru că nu Te hrăneşte nimeni, nici mama Ta chiar! A întins mânuţa şi i-a dat o felie de pâine. Pruncul Iisus a luat-o şi a dispărut în icoană. Bucătarul, uluit şi înspăimântat, a fugit imediat la egumen şi i-a povestit ce s-a întâmplat. Acela i-a poruncit să nu mai dea deloc pâine copilului, oricât de mult ar cere, ci să-i spună:

- Mergi şi cere pâine de la Pruncul pe care L-ai hrănit până ieri!

În ziua următoare, micuţul Onufrie, văzând că nu mai primeşte pâine şi este trimis la Pruncul divin, a alergat imediat la biserică înaintea icoanei lui Hristos şi a zis:

- Hristosule, nu-mi mai dau pâinică să-Ţi aduc şi mi-au zis ca să-mi dai Tu mie. Dar de unde să ai Tu pâine, nu ştiu! Şi, o minune...! Pruncul Iisus din braţele mamei Sale a întins mâna şi i-a dat o pâine atât de mare încât nu putea s-o ridice. Mirosea aşa de tare încât aroma ei cerească s-a răspândit în toată biserica, în mânăstire şi în locurile din jur.

Uimiţi şi minunaţi, călugării l-au văzut pe Onufrie cel de cinci ani ieşind afară cu o pâine uriaşă, ostenindu-se tare ca s-o ducă. Doi călugări au alergat să-l ajute, dar era, într-adevăr, neobişnuit de grea. Au mâncat şi s-au săturat din ea multe zile, dar pâinea cerească rămânea întreagă. Era într-adevăr ceea ce Biserica ne vesteşte la Sfânta Liturghie: „Cel ce Se mănâncă pururea şi niciodată nu Se sfârşeşte".

De atunci, fraţii aveau mare evlavie la micuţul Onufrie, pentru că ştiau că odată cu înaintarea în vârstă va creşte şi sfinţenia lui, lucru care s-a şi întâmplat. Din această pâine cerească, Sfântul Onufrie s-a hrănit cei şaizeci de ani împliniţi cât a stat în pustie"[351]

Noi aici, însă, nu vorbim despre hrana pe care Dumnezeu a trimis-o din cer ca să-i hrănească pe iudei în pustie, nici despre pâinile cereşti cu care i-a hrănit pe Drepţi în pustie, în peşteri şi în crăpăturile pământului, ci de Pâinea Sfântă Hristos, de Trupul şi Sângele Lui.

---

[351] Pashos P. B., "Pustiul interior", Atena, 1995, pag, 89

Când slujeşte cu diacon, preotul zice către acesta, imediat după cădirea Cinstitelor Daruri: **Pomeneşte-mă, frate slujitorule.**

Diaconul răspunde: **Preoţia ta să o pomenească Domnul Dumnezeu întru Împărăţia Sa.**

Diaconul îşi sprijină capul pe Sfânta Masă şi zice: **Roagă-te pentru mine, Stăpâne.**

Preotul: **Duhul Sfânt să vină peste tine şi puterea Celui Preaînalt să te umbrească** (sunt aceleaşi cuvinte pe care arhanghelul Gavriil i le-a adresat Fecioarei Maria)

Diaconul: **Acelaşi Duh să lucreze împreună cu noi în toate zilele vieţii noastre. Pomeneşte-mă, părinte!**

Preotul: **Să te pomenească Domnul Dumnezeu întru Împărăţia Sa, totdeauna acum şi pururea şi-n vecii vecilor.**

Diaconul: **Amin!** şi sărută mâna preotului, Sfânta Masă şi iese printre Uşile Împărăteşti pe solee, căci urmează Ectenia cererilor.

Preotul şi diaconul sunt oameni, cu aceleaşi slăbiciuni ale firii, de aceea, cel din urmă primeşte binecuvântare şi se roagă împreună cu celălalt. Duhul Sfânt vine în ajutorul lor, căci „se roagă pentru noi cu suspine negrăite”[352].

Rugăciunile noastre sunt şi acestea Darul Lui, pentru că nu le putem face fără ajutorul şi lucrarea Sfântului Duh: „...nimeni nu poate să zică: Domn este Iisus, decât în Duhul Sfânt”[353]. Aşadar, ce te lauzi cu metaniile tale? Cu puterea lui Dumnezeu şi cu luminarea Sfântului Duh faci metanii, te închini, te rogi, citeşti fericirile, faci Pavecerniţa, Paraclisul sau Miezonoptica. Şi faptul că venim la biserică este tot darul Sfântului Duh, iar la Sfânta Jertfă, Mângâietorul slujeşte împreună cu preotul şi descoperă credincioşilor pe Hristos.

Sfântul Vasile cel Mare spune că: „Sfântul Duh îndrumă şi conduce pe toţi cu înţelepciune, putere, luminare şi frică dumnezeiască la cunoaşterea desăvârşită, faţă către faţă, a Marelui Dumnezeu şi a Mântuitorului tuturor, Iisus Hristos. Prin Sfântul Duh se împlineşte întoarcerea noastră în Rai,

---

[352] Romani 8, 26

[353] I Corinteni 12, 3

urcarea şi intrarea în Împărăţia cerurilor, redobândirea Înfierii, îndrăzneala de a-L numi pe Dumnezeu Tatăl nostru. Să ne rugăm aşadar, să-L implorăm, să-I mulţumim, să-L preamărim. Mai mult, Prefacerea Cinstitelor Daruri în Trupul şi Sângele lui Hristos, se face tot prin Duhul Sfânt"[354].

[354] Sfântul Vasile cel Mare, "Despre Sfântul Duh", Omilia a 5-a, VEPES, 52, 260

13. ECTENIA CERERILOR

Dacă nu exista diacon, după cădirea Cinstitelor Daruri, preotul rosteşte Ectenia plinirilor care începe cu **Să plinim rugăciunea noastră Domnului**. Urmează alte şapte cereri ce completează rânduiala Sfintei Liturghii:

Pentru Cinstitele Daruri ce sunt puse înainte, Domnului să ne rugăm

Pentru Sfântă Biserica aceasta şi pentru cei ce cu credinţă, evlavie şi frică de Dumnezeu intră într-însa, Domnului să ne rugăm!

Pentru ca să fim izbăviţi noi de tot necazul, mânia, primejdia şi nevoia, Domnului să ne rugăm!

Apără, mântuieşte, miluieşte şi ne păzeşte pe noi, Dumnezeule cu harul Tău!

Ziua toată, desăvârşită, sfântă în pace şi fără de păcat, la Domnul să cerem!

Inger de pace, credincios, îndreptător, păzitor sufletelor şi trupurilor noastre, la Domnul să cerem!

Milă şi iertare de păcatele şi de greşelile noastre, la Domnul să cerem!

Cele bune şi de folos sufletelor noastre, şi pace lumii la Domnul să cerem!

Cealaltă vreme a vieţii noastre, în pace şi în pocăinţă a o săvârşi, la Domnul să cerem!

Sfârşit creştinesc vieţii noastre, fără durere, neînfruntat, în pace şi răspuns bun la înfricoşătoarea Judecată a lui Hristos să cerem!

La fiecare cerere poporul răspunde: **Dă, Doamne!**

Pentru Cinstitele Daruri...

În timp ce se aşează Cinstitele Daruri pe Sfânta Masă, inimile noastre trebuie să fie curăţite de orice urmă de răutate, de răzbunare sau indiferenţă, conform cuvintelor Domnului: „Dacă vei aduce darul tău la Altar şi acolo îţi vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta..."[355]. Adică, fără iertare şi iubire lucrătoare nu trebuie să aducem ofrandă de daruri. Nerăutatea, iertarea faţă de toţi, rugăciunea, zdrobirea inimii, bunătatea, sunt condiţii fundamentale pentru Sfintele Daruri. Următoarele cereri au fost analizate mai înainte.

Ziua toată desăvârşită...

Prin această cerere, dorim de la Dumnezeu patru lucruri: viaţa noastră de fiecare zi să se bucure de desăvârşire, sfinţenie, pace şi lipsa păcatului. În Sfânta Scriptură, noţiunea de „ziua", are mai multe sensuri: ziua obişnuită, ziua răzbunării, ziua ispitei, ziua durerii, ziua amăgitoare, ziua celei de-a doua veniri a Domnului. Toate zilele sunt de la Dumnezeu şi binecuvântate, devin, însă, zile rele, înşelătoare, şi zile de doliu prin mulţimea păcatelor noastre, prin răutatea şi invidia diavolului, dar şi din pedagogia lui Dumnezeu. „Cel care voieşte ca tot omul să se mântuiască şi la cunoştinţa adevărului să vină"[356]. În fiecare zi ne înconjoară ispite multe, din interior şi din exterior, şi „trecem prin mijlocul a multe curse", aşa cum a văzut într-o vedenie marele Antonie. Acesta a văzut pământul plin de curse şi s-a înfricoşat şi s-a înspăimântat. Curse în oraşe, la sate, pe drumuri, pe bulevarde, în case şi la televizor, venite prin amiciţii şi prietenii, în pustie şi în tot locul. De aceea, să strigăm către Dumnezeu şi să chemăm mila Lui zicând: **Şi nu ne duce pe noi în ispită, şi ne izbăveşte de cel viclean**[357]**.** Ultima ispită a zilei se va consuma la judecata viitoare. Expresia **zi desăvârşită** înseamnă pentru noi împlinirea poruncii „fiţi desăvârşiţi", adică să ne purtăm ca nişte creştini deosebiţi, mici şi mari, bărbaţi şi femei, căsătoriţi şi necăsătoriţi, monahi, clerici din toate treptele, şi să ducem la

---

[355] Matei 5, 23
[356] I Timotei 2, 4
[357] Matei 6, 13

bun sfârşit lucrarea şi menirea noastră. **Ziua Sfântă** este sinonimul zilei desăvârşite, pentru că sfinţirea şi desăvârşirea sunt bunuri înalte, spre care trebuie să tindă orice creştin truditor. O zi sfântă înseamnă un timp lipsit de păcat, fără prihană, curat şi neîntinat. Domnul Iisus Hristos i-a îndemnat pe ucenici: „Fiţi sfinţi că şi Eu sunt Sfânt[358]! Viaţa curată şi fără prihană înseamnă că fiecare zi în parte este fără de păcat. Gândurile, dorinţele, ca şi simţurile noastre, trebuie să devină sfinte, la fel limba, vorbirea şi sfaturile noastre. Când cugetele şi faptele noastre se arată pline de înţelepciune, cuminţenie şi sfinţenie, atunci viaţa noastră şi fiecare zi în parte sunt „sfinte şi desăvârşite". **Ziua paşnică** o are creştinul care se împăciuieşte pe sine şi pe ceilalţi, şi astfel devine făcător de pace şi fiu al lui Dumnezeu: ...**fericiţi făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema**[359]. Domnul în Sfânta Scriptură se numeşte „Domnul păcii", iar sufletul stăpânit de pace şi inima care însetează de „pacea lui Dumnezeu care covârşeşte toată mintea"[360], se vor bucura de prezenţa Lui.

Ziua fără de păcat...

Sufletul desăvârşit, sfinţit şi paşnic alungă de la el păcatul, precum lumina alungă întunericul. Lipsa păcatului, însă, este o virtute pe care o deţine doar Dumnezeu „Că Tu singur eşti fără de păcat". Cererea Bisericii făcută prin slujitorii ei ca ziua creştinului să fie fără de păcat, arată că Dumnezeu urăşte păcatul care aduce pedeapsa „plata păcatului este moartea"[361]. Izbăvirea de atacul păcatului necesită cercetarea gândurilor, a cugetului şi a minţii. Toate păcatele şi patimile pleacă din minte, de aceea, să luăm seama să alungăm primul gând, primul cuget rău şi nu vom păcătui niciodată. De aceea, sfatul meu este: **nu vorbi niciodată cu mintea ta despre păcat!** Deoarece suntem neputincioşi duhovniceşte iar ispita vine cu avânt, avem nevoie de ajutorul lui Dumnezeu şi vai de cel care se crede pe sine puternic şi cu fire vârtoasă, căci este

---

[358] I Petru 1, 16
[359] Matei 5, 9
[360] Filipeni 4, 7
[361] Romani 6, 23

în pericol să cadă repede! De aceea, „cel căruia i se pare că stă neclintit, să ia seama să nu cadă”[362].

Să luăm aminte, deci, toţi suntem neputincioşi şi mergem în această viaţă ca pe o coardă întinsă, suspendată în aer. Şi doar ajutorul lui Dumnezeu nē ţine şi ne sprijină. Viaţa omului are momente de cumpănă care îl distrug sufleteşte şi doar chemarea Numelui divin îl mântuieşte pe acesta, copleşit de smerenie adâncă. Se cuvine, deci, să-L rugăm mereu pe Dumnezeu ca ziua noastră să fie **desăvârşită, paşnică, şi fără de păcat.**

110. Odinioară, într-un sătuc din Creta, lângă Ţărmuri Bune, trăia un ţăran deştept şi învăţat, dar născut şi educat în învăţătura ereziilor din acel timp. Sufletul lui era o mare neliniştită şi mereu se întreba: sunt pe drumul cel bun? Mă rătăcesc şi mă duc în haos, eu, nevasta şi copiii mei? Ah, Dumnezeule! Trimite-mi Tu pe îngerul Tău, dacă eşti şi dacă exişti, ca să mă îndrume pe calea cea dreaptă. Şi s-a rugat aşa ani mulţi.

La un moment dat, a trecut un diacon ortodox prin faţa casei lui. S-a apropiat şi a legat cu el o discuţie captivantă, cu multe întrebări şi răspunsuri. Trecând timpul, omul l-a invitat pe diacon acasă. Când au ajuns, diaconul a început să vorbească despre credinţa ortodoxă şi familia întreagă era ochi şi urechi la cuvintele lui. Toată noaptea le-a vorbit despre Domnul, Întruparea şi Jertfa Lui, despre Taine, moarte, Împărăţia Cerurilor, judecata viitoare şi despre alte adevăruri ale credinţei. Nici unul nu era obosit, ci toţi erau răpiţi de cuvintele lui, dulci ca mierea. Inima li s-a încălzit, iar dorul pentru credinţa cea adevărată s-a aprins şi ochii lor s-au deschis şi s-au luminat de strălucirea credinţei ortodoxe. Dimineaţă au cerut într-un glas, dacă era posibil, să se boteze. Diaconul n-a pierdut timpul, ci l-a luat cu el pe stăpânul acelei casei şi au mers împreună la episcopul locului. Acesta i-a primit şi l-a întrebat pe diacon cine este, de unde vine şi încotro se îndreaptă. Slujitorul s-a ridicat în picioare şi a răspuns: sunt arhidiaconul Marelui Arhiereu, vin de la Ierusalim şi merg spre Atena pentru anumite treburi bisericeşti. Pentru că am întâlnit, însă, vânturi mari şi furtună puternică, am acostat aici la Ţărmuri Bune. Am venit astăzi aici să vă rog să-l botezaţi pe

---

[362] I Corinteni 10, 12

acest om împreună cu toată familia lui, pe care i-am catehizat în credinţa ortodoxă o noapte întreagă. Episcopul, auzind ca este arhidiaconul Bisericii Patriarhiei din Ierusalim, nu l-a mai întrebat nimic altceva, doar l-a rugat să fie oaspetele lui până se schimba timpul şi l-a invitat ca în ziua următoare, care era vineri să slujească împreună Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, pentru că era Postul Mare. L-a asigurat în acelaşi timp că va continua cateheza pentru mai multe zile, iar la Paşte îl va boteza pe ţăran şi familia lui. A doua zi, au săvârşit Liturghia, iar la Vohodul Mare i s-a dat arhidiaconului să ţină şi să poarte în tăcere pe Sfântul Disc Trupul Domnului. Acesta le-a purtat, dar o frică şi o teamă sfânta îl stăpânea şi a reuşit anevoios să intre cu ele în Sfântul Altar. Cei din jur au luat seama şi au rămas foarte impresionaţi. Episcopul, preotul şi mulţimea credincioşilor şi-au dat seama că teama arhidiaconului şi comportamentul lui erau neobişnuite şi misterioase. La fel s-a întâmplat şi în momentul împărtăşirii. După încheierea Sfintei Liturghii, episcopul l-a întrebat pe diacon dacă nu cumva este bolnav sau are vreo stare de slăbiciune neobişnuită. Acesta i-a răspuns:

- Stăpâne, am o boală pe care nimeni nu poate s-o vindece. De câte ori slujesc Sfânta Liturghie şi ţin în mâini Cinstitul şi Preacuratul Trup al Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos simt că nu mă ţin puterile să port această greutate, de aceea, păşesc înclinat şi tremur din toate încheieturile. Şi a adăugat:

- Şi cine poate, stăpâne, dintre cei care au cunoştinţă despre ceea ce se întâmplă la Sfânta Jertfă, să ţină în mâinile lui pe Cel neîmpărţit? Din pogorământ, Domnul Iisus Hristos, întărind slăbiciunea noastră, le-a făcut uşoare pe cele grele şi posibile pe cele cu neputinţă. Fericit este acela, stăpâne, care s-a învrednicit să slujească această mare Taină, la care îngerii din ceruri şi toate puterile slavei stau cu frică şi cu cutremur. Când a spus acestea, diaconul s-a tulburat, iar Sfântul Altar a strălucit de o lumină cerească. Şi chipul acestuia s-a umplut de lumină şi cu o voce schimbată, neobişnuită, angelică, a zis: "Eu sunt îngerul trimis la sutaşul Corneliu, cel cu evlavie şi teamă de Dumnezeu, care se ruga făcând multe milostenii. Fac parte din tagma îngerilor care duc rugăciunile celor ce vor să se mântuiască la Tronul ceresc al Mântuitorului. În timp ce ţăranul pe care ţi l-am adus să fie botezat împreună cu familia lui se ruga continuu să i se arate credinţa cea adevărată, ca să se închine cu ştiinţă lui Dumnezeu,

eu am fost cel care am dus rugăciunea lui înaintea Tronului. Am fost trimis la el să-l îndrum pe calea cea dreaptă, iar acum când mi-am împlinit misiunea, plec întru ale mele". Arhiereul şi cei din jurul lui, când au auzit acestea, s-au tulburat atât de mult, încât au căzut cu faţa la pământ. Îngerul, însă, le-a zis:

- Nu vă înfricoşaţi, ci binecuvântaţi-L pe Dumnezeu şi închinaţi-vă Lui întru toţi vecii. M-am arătat vouă, dar nici n-am mâncat, nici n-am băut, ci în vedenie m-aţi văzut astfel. Nimic din acestea nu s-a întâmplat. Şi acum mărturisiţi-vă Domnului, căci mă urc la Cel ce m-a trimis.

S-au ridicat, dar n-au văzut pe nimeni! Şi au slăvit pe Dumnezeu pentru lucrurile Lui minunate şi că s-a arătat lor, nevrednicilor, îngerul Domnului.

Ţăranul, care urmărise slujba Liturghiei Darurilor din afara bisericii, printr-o fereastră deschisă, a auzit şi a văzut într-un mod neobişnuit şi inexplicabil, toate câte s-au întâmplat şi câte a spus îngerul Domnului şi a strigat cu glas mare şi a zis:

- Acum am văzut cu adevărat că Dumnezeu a trimis pe îngerul Său şi m-a scos din întunericul neştiinţei.

Slavă Ţie, Împărate, Dumnezeule Atotţiitorule şi Iubitorule de oameni, că prin trimiterea îngerului m-ai învrednicit pe mine, păcătosul şi ereticul, să mă ridic din moartea păcatului, eu şi familia mea! Şi acum, Doamne, luminează-mi mintea şi inima ca să Te slăvesc în toată vremea vieţii mele şi să strig împreună cu îngerii din ceruri: „Sfânt, Sfânt, Sfânt eşti Dumnezeule, plin este cerul şi pământul de mărirea Ta". La Botez, ţăranul a primit numele de Sergiu[363].

Înger de pace, credincios, îndreptător...

Prin această cerere Îi cerem Domnului să ne trimită un înger păzitor neadormit sufletelor şi trupurilor noastre. Acesta este în acelaşi timp şi înger de pace, credincios şi îndreptător al vieţii noastre. El ne îndrumă către luminare şi către cunoaşterea dumnezeiască venită prin credinţă. Primeşte de asemenea rugăciunile noastre şi le duce la Tronul lui Dumnezeu. Ne apară de săgeţile aprinse ale celui rău, îndreptate cu viclenie asupra noastră şi de ispitele vieţii. De aceea, în fiecare seară, la slujba Pavecerniţei pomenim pe acest înger. El se luptă cu

---

[363] Din consemnările personale

Satana în războiul duhovnicesc purtat de noi pentru păstrarea credinţei şi integritatea sufletului nostru: **Nu lăsa loc demonului viclean să stăpânească cu robia lui acest trup muritor. Ţine-mă de braţul meu ticălos şi fii lângă mine şi du-mă la lăcaşul mântuirii.** Îngerul ne aduce pacea interioară care este o condiţie indispensabilă a mântuirii şi ne ajută astfel să împlinim datoriile noastre către Dumnezeu şi aproapele. Ne păzeşte de răutatea oamenilor, trimite vestiri şi îndemnuri sufletului nostru şi înalţă cererile noastre din minte şi din inimă. În vremea înfierii, a Botezului în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, Dumnezeu îl trimite pe înger precum împăratul ce numeşte un străjer pentru paza odraslei sale. Păzitorul sufletului se îngrijeşte de mântuirea noastră până în ultimul moment al vieţii. Faptele păcătoase, împietrirea inimii noastre şi nepocăinţa au ca urmare îndepărtarea harului lui Dumnezeu dar şi alungarea îngerului păzitor.

Toţi îngerii sunt „duhuri slujitoare, trimise ca să slujească pentru cei ce vor fi moştenitorii mântuirii”[364]. Ei sunt „foc care arde”, duhuri netrupeşti care deţin daruri desăvârşite, cu puterea de a-L cunoaşte pe Dumnezeu într-un mod care depăşeşte mintea noastră, după cum ne asigură Însuşi Domnul: „Îngerii, în ceruri, pururea văd faţa Tatălui Meu Care este în ceruri”[365].

Asemenea îngerului păzitor trebuie să fie orice creştin nevoitor[366], curat şi neprihănit, căci, „...cei curaţi cu inima vor vedea pe Dumnezeu”[367].

111. Odată, un preot, privea cerul cu multă admiraţie.

- De ce eşti aşa concentrat? l-au întrebat ai lui.

- Văd multe cete de îngeri care duc continuu cererile creştinilor la tronul Mântuitorului. Cele mai multe dintre cereri sunt ca să se risipească necazurile cele multe şi mari ale oamenilor precum bolile, infirmităţile, nemulţumirea, foametea etc. Altele, ca să se oprească războaiele, vărsările de sânge, uciderea şi tot răul moral care domneşte în lume. Alte cereri sunt pline de

---

[364] Evrei 1, 14

[365] Matei 18, 10

[366] Alexandra Monahia, „Îngerii”, Elafos, Atena, 1994, pag. 217.

[367] Matei 5, 8

mulţumiri către Dumnezeul iubirii şi de doxologii cereşti pentru binefacerile duhovniceşti dăruite sufletelor. Cea mai strălucită şi slăvită ceată a îngerilor este cea care poartă împreună cu cererile şi lacrimile fierbinţi ale pocăinţei. Acestea urcă şi împodobesc precum mărgăritarele preţioase, Tronul ceresc. Sunt acele suflete binecuvântate care cer mai întâi Împărăţia lui Dumnezeu şi curăţirea de patimi, inima zdrobită, unirea cu Dumnezeu prin Sfânta Euharistie şi iertarea păcatelor[368].

Multe dintre cererile noastre către Dumnezeu prin intermediul îngerilor se referă la bunurile materiale şi nu la cele duhovniceşti. Este bine să cerem cele necesare vieţii noastre în trup, locuinţă şi lucrul mâinilor, dar mult mai înălţător ar fi să cerem Domnului să nu ne lipsească de Sfânta Jertfă, Sfânta Împărtăşanie, Spovedanie, Evanghelie, duhovnic şi Împărăţia Cerurilor. Un lucru este sigur: îngerul duce înaintea Tronului cererile şi mulţumirile, tânguirile şi laudele noastre.

Milă şi iertare...

Mila şi iertarea sunt două realităţi diferite. Prima se dăruieşte prin rugăciuni şi rugăminţi şi înseamnă îngăduinţa lui Dumnezeu pentru micile noastre greşeli, până ajungem la Spovedanie. Cea de-a doua se dăruieşte prin pocăinţă la Taina Spovedaniei şi înseamnă curăţirea de păcate şi redobândirea „înfierii". Diferite sunt şi alte două realităţi: greşeala şi păcatul.

Greşeala înseamnă o cădere uşoară, săvârşită, în principal, din neglijenţă sau neluare aminte. Ea ofensează pe Dumnezeu, dar nu cu intenţie rea.

Păcatul este fapta rea, cuvântul blasfemiator, gândirea desfrânată şi dorinţa vicleană. Înseamnă încălcarea poruncilor evanghelice şi dumnezeieşti, fie prin intenţie rea şi premeditată, fie prin indiferenţă şi nesimţire morală. El necesită pedeapsă: „plata păcatului este moartea".

Sfântul Ioan, evanghelistul iubirii, în prima Epistolă sobornicească ne spune la rândul lui că „păcatul este moarte"[369], „fărădelege"[370] şi „toată nedreptatea"[371].

---

[368] Din consemnările personale

[369] Romani 6, 23

[370] I Ioan 3, 4

Păcatul mai înseamnă contrazicerea glasului lui Dumnezeu din noi, vocea conştiinţei care protestează la apariţia răului; înseamnă revolta şi voinţa omului ridicate împotriva voii Sfântului Duh urmate de sălăşluirea răutăţii şi întărirea acesteia în noi.

Fiecare om care păcătuieşte repetă fapta primilor oameni, concretizată în neascultarea conştientă şi liberă care i-a înstrăinat de Dumnezeu. Am primit odată o scrisoare în care mi se relatau următoarele:

112. La începutul secolului nostru, un preot cu credinţă îndoielnică, la o Sfântă Liturghie a adunat Sfintele Daruri şi le-a pus împreună cu miridele de pe Sfântul Disc în Sfântul Potir. Se pare, însă, că degetele lui se atinseseră în acel moment de Sângele Domnului. Absent şi indiferent, acesta şi-a şters mâinile de felon şi n-a respectat regula care cere preotului să se şteargă foarte bine cu buretele, apoi să meargă la spălător şi după aceea să-i împărtăşească pe credincioşi. Când a luat în mâini Sfântul Potir şi s-a întors către popor, ca să rostească „Cu frică de Dumnezeu..." toţi înmărmuriţi, au văzut pe felon urme de sânge, lăsate de mâinile lui pe veşmânt. Oamenii au strigat, iar acela s-a întors şi a aşezat tulburat Sfântul Potir pe Sfânta Masă, pierdut, fără să ştie ce să facă. Şi-a scos felonul şi l-a agăţat undeva în Sfântul Altar. Şi pentru multe zile, Sângele a rămas pe felon, ca mărturie nemincinoasă a Tainei înfricoşătoare şi a Jertfei de pe Golgota..., sânge aprins, adevărat, viu, închegat..., Sângele lui Hristos.

Indiferenţa preoţilor în timpul săvârşirii Sfintei Liturghii este o dovadă de necredinţă şi de lipsă de evlavie. Doamne miluieşte-ne[372]*!*

Atenţie sporită se cere şi când se împărtăşesc creştinii, pentru că este mare păcat să cadă un Mărgăritar al Domnului sau o picătură din Preacuratul Său Sânge. Doamne Iisuse Hristoase, iartă-ne pe noi păcătoşii, insensibilii şi nevrednicii preoţii Tăi!

Expresia cea mai adâncă a păcatului şi a îndepărtării de Dumnezeu este mândria şi aroganţa vieţii.

---

[371] I Ioan 5, 17

[372] Din consemnările personale

Între păcat şi vină este o legătură directă. Oamenii sunt atât de pătimaşi, încât nu-şi amintesc când au început să gândească şi să săvârşească păcatul. Şi nu numai atât, există ceva mai rău: când iau seama la ei înşişi cu atenţie şi umilinţă, descoperă nu numai că sunt slabi şi neputincioşi în a săvârşi binele, dar şi că trăiesc şi respiră în umbra unei puteri înfricoşătoare, care-i sileşte la rău şi-i robeşte egoismului şi mândriei. Revelaţia divină, istoria religiilor şi a popoarelor vorbesc despre vinovăţii pe care oamenii le experiază ca pe realitatea cea mai dură. Păcătoşenia crecază continuu mustrări de conştiinţă, iar sentimentul vinovăţiei ocupă deseori un loc permanent în interiorul nostru, când păcătuim cu voie. Iar dacă se întâmplă ca preotul slujitor să cadă în păcate de moarte, din cauza cărora este caterisit, cu atât mai mare trebuie să fie sentimentul vinovăţiei care-l împovărează pe viaţă!

Greutatea din suflet este de neclintit, iar suspinele şi strigătele agoniei de fiecare zi rănesc conştiinţa fără vindecare. Vina devine un musafir permanent, un stăpân tiran, nemilostiv şi inuman.

Atunci apare întrebarea: „Cum se va mântui omul"? Cercetarea conştiinţei ne mâhneşte, ne doare, ne obsedează, de aceea întrebăm prin gura Apostolului Pavel: „Om nenorocit ce sunt! Cine mă va izbăvi de trupul morţii acesteia"[373]?

Foarte mulţi oameni, în special din America şi Europa, aleargă pentru a-şi rezolva problemele la neuropsihiatri, la psihologi, dar şi la astrologi, magi, medium-uri, sau la cunoscuţi, prieteni, rude, chiar şi la icoane. Aceştia, oriunde ar merge vor găsi uşurare provizorie, dar izbăvire de vinovăţie, nu. Nici un om nu poate pătrunde în adâncurile celuilalt. Medicii îi pot da sedative celui stăpânit de angoase şi obsesii, dar când se va trezi, acesta va avea vina în sufletul lui. Nimeni nu are puterea, nici stăpânirea să pătrundă în altarul sfânt al conştiinţei celuilalt, atât cât să-l izbăvească de mustrări. Odată cu trecerea timpului, durerea trupului se stinge, rana se vindecă, ispita şi răul trec, însă, mustrările sufletului nu pot fi nici vindecate, nici alungate. Singurul care reuşeşte aceasta este

---

[373] Romani 7, 24

Dumnezeu, care oferă izbăvire prin Taina Sfintei Spovedanii, sub epitrahilul duhovnicului.

Puterea iertării şi lăsării păcatelor există şi constituie lucrarea Iconomiei divine pentru mântuirea noastră. Dumnezeu, prin Sângele Său a întemeiat Biserica şi Sfintele Taine, prin care omul se mântuieşte.

113. Sfântul Pavel cel Simplu, a mers ca închinător într-o mânăstire. Era duminică şi monahii se adunau în biserică să slujească. El a stat într-un colţ şi de acolo, fără să se arate, observa pe fraţii care veneau în biserică pe rând. Avea harisma de la Dumnezeu să vadă ceea ce se întâmplă în sufletele oamenilor. Cei mai mulţi fraţi aveau faţa veselă, ceea ce dezvăluia imediat şi starea lor interioară. Fiecare era însoţit de îngerul păzitor, care strălucea şi acela de bucurie. Toţi arătau pe chipul lor sfinţenie şi lucrarea virtuţilor. Avva Pavel, îi mulţumea lui Dumnezeu din inimă, pentru toate acestea.

Un monah întârziat, a ajuns şi el la un moment dat. Chipul lui era însă, întunecat şi sălbatic. Tulburat, călugărul era urmat de mai mulţi demoni care se osteneau să-l tragă fiecare de partea lui. Toţi îi înţepau urechile, mintea, inima. Acela, nefericitul, se purta ca un om pierdut, iar îngerul lui păzitor îl urma întristat şi cu capul plecat. Ceva îl împiedica să se apropie.

Sfântul Pavel a oftat adânc şi a început să plângă cu amar şi să facă metanii pentru sufletul chinuit al fratelui. Sfânta Liturghie s-a încheiat, iar monahii au început să se retragă unul câte unul. Sfântul i-a petrecut cu privirea şi se bucura să-i vadă mai luminoşi decât la venire, şi pe ei şi pe îngerii lor. Nu s-a mişcat din locul lui şi a aşteptat să-l vadă pe acela pentru care se rugase atât la Sfânta Liturghie. N-a întârziat să apară şi acela, dar chipul lui se schimbase, iradia de lumina, iar duhurile viclene pieriseră şi îngerul păzitor îl acoperea cu aripile, mulţumit şi strălucitor acum!

- Slavă Ţie, Doamne, i-a scăpat de pe buze Sfântului fără să vrea. Fraţii s-au întors şi l-au privit cu mirare. Atunci Sfântul Pavel le-a descoperit ce văzuse în acea dimineaţă la biserică. Toţi l-au înconjurat pe acel călugăr, ca să le spună în ce stare sufletească venise la Liturghie şi cum plecase. Acela, desigur, n-a ezitat să mărturisească public, şi să spună următoarele:

- Până astăzi, mi-am petrecut zilele în trândăvie. Patimile mă asaltau, gândurile clocoteau în inima mea, iar mintea se întunecase. Însă, Dumnezeu m-a miluit. Am auzit un îndemn lăuntric să citesc din cartea profetului: „Nu mai faceţi rău înaintea ochilor mei. Încetaţi odată! Învăţaţi să faceţi binele, căutaţi dreptatea, ajutaţi pe cel apăsat, faceţi dreptate orfanului, apăraţi pe văduvă.... De vor fi păcatele voastre precum smoala, ca zăpada le voi albi, şi de vor fi ca purpura, ca lâna le voi face"[374].

Şi inima mea a fost zdrobită şi ochii mi s-au umplut de lacrimi. Am căzut în genunchi şi am cerut ca fiul cel pierdut, mila lui Dumnezeu: „Tată, am greşit la cer şi înaintea Ta....! Precum tâlharul „Pomeneşte-mă, Doamne, când voi veni în Împărăţia Ta", ca şi vameşul: „Dumnezeule, milostiv fi mie păcătosul", ca leprosul şi ca orbul „Iisuse, Învăţătorule, miluieşte-mă".

M-am ridicat uşurat de povara vinovăţiei mele şi am luat hotărârea să nu mai păcătuiesc din nou şi să mă spovedesc imediat. Avva Pavel şi fraţii mânăstirii, s-au minunat de această mărturisire şi i-au zis:

- Într-adevăr, nepreţuită este virtutea pocăinţei, a hotărârii omului de a nu mai păcătui[375].

Cele bune şi de folos sufletelor noastre...

Cererea aceasta are două părţi. Cei mai mulţi dintre creştinii tineri nu ştiu ce trebuie să ceară. În epoca noastră, materialistă şi atee, ne gândim doar la plăcerile materiale şi trupeşti, la slava şi puterea de stăpânire, la demnităţi, la odihna trupului, la petrecerea cât mai bine a vieţii şi la câştigul uşor. Astfel, ne aflăm cu inima împietrită, nemilostivi, indiferenţi, nesocotitori ai valorilor morale, uitând esenţialul: „Ce va folosi omului de câştigă lumea întreagă dar îşi pierde sufletul său"[376].

Istoria ne arată că această fugă după bunurile materiale a provocat distrugerea ireparabilă a omului şi pedeapsa veşnică.

Un lucru foloseşte: grija faţă de suflet şi încrederea absolută în Dumnezeu.

---

[374] Isaia 1, 16-18

[375] Habachi Teodor Egumenul, "Patericul", Tesalonic, 1993, pag. 140

[376] Marcu 8, 36

Partea a doua a cererii ne asigură că vom avea pace interioară când vom alunga păcatul. Dobândirea păcii este modul cel mai bun de a atinge scopul nostru înalt, care este viaţa duhovnicească în Hristos, singura folositoare sufletului nostru.

114. Înainte cu câţiva ani, de sărbătoarea Sfintei Varvara, a venit la biserică o doamnă tânără, care a aprins lumânări, cât ea de mari, înaintea icoanei sfintei. După un timp, a venit la mine şi mi-a zis:

- Vă rog, părinte, să-mi faceţi paraclisul Sfintei Varvara pe care o ador, ca să-mi ajute să mă despart de soţul meu şi să fiu împreună cu prietenul meu!

Răspunsul pe care i l-am dat, cu siguranţă vi-l închipuiţi! Gândiţi-vă, cerea ca Cel ce a poruncit: „Ceea ce Dumnezeu a unit, omul să nu despartă”[377], să fie părtaş la desfrâul şi la divorţul ei! L-a înşelat pe soţ şi voia ajutorul Sfintei Varvara şi al lui Dumnezeu ca să-şi împlinească poftele. Şi, pe deasupra, avea şi doi copii!

Un al doilea exemplu:

115. O doamnă, acum câţiva ani, a vrut să-mi ofere o groază de bani, zicându-mi: „Îţi dau câte milioane vrei! Ştiu că te ai bine cu Dumnezeu, de aceea vreau să dezlegi farmecele iubitului meu, să se întoarcă iar în braţele mele”! Nenorocitul care o părăsise era căsătorit şi avea trei copii.

Gândiţi-vă, ce obrăznicie şi tupeu, de speţa cea mai joasă! să implice preoţii în fărădelegile lor şi mai ales pe bani.

Şi al treilea caz, din multele care există:

116. Acum câţiva ani, a venit cineva şi mi-a cerut să mă rog lui Dumnezeu să fie pedepsit cu închisoarea vecinul lui, pentru că îl nedreptăţise, concediindu-l pe fiul lui, căsătorit şi cu copii. Ieşindu-şi din fire, mi-a zis: „Decât să-l omor eu şi să întru la închisoare, mai bine fă rugăciune tu, părinte, ca Dumnezeu să-l trimită la carceră.

Asemenea exemple năroade, vrednice de plâns, vă vor aduce toţi duhovnicii. Mai există şi o altă mentalitate greşită, a celor care obişnuiesc să zică: „Nu-i vreau răul, dar să tragă

---

[377] Marcu 10, 9

şi copiii lui numai atât cât am tras eu", sau „răul pe care mi l-a făcut mie, să i-l dea Dumnezeu lui.

Din nefericire, drama cea mai mare este că spun aceste lucruri în scaunul spovedaniei. Sufletul omului săvârşeşte un rău înspăimântător, atunci când vorbeşte lui Dumnezeu despre acest „blestem nobil". Toţi aceşti oameni uită că Hristos pe Cruce n-a cerut pedeapsă şi răzbunare pentru cei care L-au răstignit, ci s-a rugat Tatălui ceresc să-i ierte.

117. Odată, Sfântul Andrei cel Nebun pentru Hristos, cu mult înainte să-şi înceapă propovăduirea ciudată prin lume, într-o seară, pe când se ruga a căzut în extaz şi s-a trezit în palatele împărăteşti ale cerului.

Împăratul ceresc l-a chemat şi a zis:

- Vrei să mă slujeşti din tot sufletul şi să te fac unul dintre locatarii palatului meu?

- Este cineva, Stăpâne, care să nu dorească bunătăţile Tale? i-a răspuns. Eu le doresc cu deosebire.

- Dacă doreşti atât de mult, încearcă gustul Împărăţiei Mele, şi i-a întins ceva să bea. Băutura semăna la culoare cu zăpada şi era atât de dulce şi gustoasă, încât omul nu-şi poate închipui. De-abia a băut-o şi I-a zis:

- Mai dă-mi alta, te rog, pentru că abia am băut-o şi am simţit că are mireasma mirului dumnezeiesc.

Acela i-a dat încă o băutură care avea culoarea gutuii. Această băutură era foarte acră şi mai amară decât pelinul. Când Sfântul Andrei a băut-o, i s-a amărât gura, a deznădăjduit şi a uitat gustul minunat al primei băuturi. Văzându-l trist, Împăratul i-a zis:

- Vezi că nu poţi să suporţi amărăciunea băuturii şi a mâncării? Ţi-am dat ca să înţelegi modul în care poate cineva să-Mi slujească. Aceasta este calea strâmtă şi spinoasă pe care am iubit-o în viaţă.

- Mi se pare un lucru greu, Stăpâne. Cine poate să slujească, bând şi mâncând otravă?

- Îţi aminteşti doar amărăciunea? l-a întrebat Împăratul. Ai uitat dulceaţa? Înainte de amar, ţi-am dat dulce!

- Da, Stăpâne, dar mi-ai spus că drumul cel strâmt seamănă cu băutura cea amară.

- Nu, deloc! Calea aceasta se află între amar şi dulce. Amarul înseamnă ostenelile, nevoinţele, truda pentru dobândirea virtuţilor, pe când dulcele şi gustosul sunt răcoarea, odihna şi mângâierea pe care le ofer din bunătate celor care suferă şi pătimesc de dragul Meu. Nu dau, aşadar, doar amarul, nici doar dulcele, ci când pe unul, când pe celălalt. Unul urmează celuilalt.

Dacă doreşti să-Mi slujeşti, spune-Mi ca să ştiu!

- Dă-mi iarăşi să gust şi-Ţi voi spune, a răspuns fericitul Andrei.

- Accla i-a dat mai întâi să bea amar, iar Sfântul, plin de amărăciune I-a zis:

- Nu pot să Te slujesc şi să beau din băutura aceasta. Este amară şi nesuferită.

Împăratul a zâmbit şi scoţând de la piept ceva frumos mirositor, i-a zis:

- Ia şi mănâncă, pentru ca să uiţi toate!

A luat într-adevăr şi a mâncat şi pentru mult timp a simţit atâta plăcere, dulceaţă şi bucurie, atâta desfătare şi fericire, încât mai să-şi iasă din fire. Credea că vieţuieşte într-o mireasmă prisositoare, în slavă, strălucire şi desfătare divină. Când şi-a revenit, a căzut la picioarele Acelui mare Împărat şi L-a rugat:

- Miluieşte-mă, Bunule Stăpâne, şi primeşte-mă ca să-ţi slujesc, pentru că am înţeles cu adevărat că slujba Ta este foarte mulţumitoare.

- Crede-mă, i-a zis Acela, că dintre bogăţiile Mele, aceasta este cea mai neînsemnată. Acum te vei întoarce la timpul rămas al vieţii tale şi dacă mă vei sluji cu dreptate şi dăruire, atunci toate câte am, vor fi ale tale. Vei fi moştenitorul Împărăţiei Mele.

Aşa i-a vorbit Împăratul şi l-a lăsat să plece.

Sfântul Andrei şi-a revenit din extaz, şi cu trecerea timpului a înţeles din ce în ce mai bine semnificaţia chemării şi descoperirii divine, despre cum trebuie să-l slujească pe Dumnezeu în celălalt timp al vieţii sale[378].

Cealaltă vreme a vieţii noastre...

Sufocaţi de griji şi de fugă după plăcerile lumeşti, păcătoase, nu ne dăm seama când trece viaţa. Ne pierdem timpul,

---

[378] Sfânta Mânăstire a Paracletului, "Sfântul Andrei cel nebun pentru Hristos", Oropos, Atica, 2000 [15], pag. 31

vieţuind în indiferenţă şi nesimţire şi nu vrem să credem că vom muri. Mulţi oameni, deşi sesizează că viaţa lor trece, se neliniştesc, însă, de o manieră lumească. Din nefericire, dorinţele noastre se limitează doar la lucrurile pământeşti.

De exemplu: vrem să trăim ca să ne vedem copiii căsătoriţi şi nepoţii şcoliţi la facultăţi înalte, să ne terminăm casa sau vila de la tară, să ne mărim magazinul, să schimbăm maşina sau să cumpărăm o casă la malul mării. Nu avem neliniști duhovniceşti şi metafizice. Căutările noastre sunt sărace, sunt lumeşti. Dumnezeu, însă, ne îndeamnă să alergăm după un singur lucru: „Căutaţi mai întâi Împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui şi toate celelalte se vor adăuga vouă”[379]!

El are grijă de toate cele necesare şi indispensabile nouă şi se obligă să le rânduiască aşa cum trebuie. Dacă noi căutăm Împărăţia şi dreptatea Lui, implicit vom primi cele necesare vieţii, inclusiv pacea, seninătatea şi liniştirea conştiinţei care sunt rodul lucrării Sfântului Duh. De aceea, fericirea omului constă, îndeosebi, din mărturia conştiinţei liniştite şi senine. Pacea, împreună cu celelalte roade ale Duhului, aduc Raiul şi Împărăţia lui Dumnezeu în inima creştinului, iar omul care păcătuieşte, cade şi o pierde. Ea poate fi redobândită, în ciuda căderilor mici şi mari, prin pocăinţă. De aceea, să nu deznădăjduim când suntem în păcat, ci să alergăm la duhovnic şi, prin el, să cerem iertarea şi mila lui Dumnezeu.

Pocăinţa nu este necesară doar în timpul Spovedaniei, ci trebuie să-l însoţească pe om în fiecare ceas şi moment al vieţii lui, pentru că păcătuieşte în toată vremea, cu gândul, cu mintea şi cu simţurile.

Sfânta Scriptură, prin gura dreptului Iov, ne arată că nimeni nu scapă de păcat şi de întinarea lui, oricât de scurtă i-ar fi viaţa: „Cine poate fi neîntinat? Nimeni absolut, chiar dacă viaţa lui ar fi de numai o zi pe pământ”[380].

Sfârşit creştinesc vieţii noastre...

Creştinul care îşi petrece viaţa în comuniunea liturgică a Bisericii, priveşte cu încredere în viitor şi nu se teme de

---

[379] Matei 6, 33

[380] Iov 14, 4-5

ultimele clipe ale vieţii pământeşti. El a fost curăţit prin pocăinţă, iar prin Sfânta Împărtăşanie, a pregustat Împărăţia cerurilor. Nu vrea să piardă această desfătare şi se roagă neîncetat lui Dumnezeu, căci „ştie că timpul care urmează pocăinţei este plin de bucurie, de veselia inimii, de pacea conştiinţei şi atunci moartea şi iadul nu-l mai tulbură, iar bucuria care-l stăpâneşte nu se sfârşeşte niciodată”[381].

Moartea este pentru cel care s-a pocăit cu adevărat, începutul unei vieţi veşnice, câştigul, coroana şi slava Împărăţiei lui Dumnezeu.

Sfântul Ignatie, mergând spre martiriu, spunea credincioşilor din Roma: „Este aproape ceasul naşterii mele, de aceea fraţilor, iertaţi-mă! Nu mă împiedicaţi să trăiesc, nu doriţi să mor (se referă la suflet). Lăsaţi-mă să iau lumină curată! Deabia când voi ajunge în cer, lângă Dumnezeu, voi deveni om adevărat. Vreau să fiu strivit de dinţii fiarelor, precum pietrele morii sfarmă grâul”[382].

Sfântul vrea să ne spună prin aceste cuvinte că ceea ce noi numim viaţă, este de fapt moarte, pe când aşa numita moarte ne duce la viaţa veşnică, aşa cum reiese şi din relatarea adevărată care urmează”.

118. Într-un sat din Drama, exista un obicei evlavios: în noaptea Învierii, după Sfânta Liturghie, creştinii merg la cimitirul satului şi aprind candelele la mormintele persoanelor iubite. Prin acest gest, ei arată că morţii lor vor învia şi vor fi judecaţi la a doua venire a lui Hristos. Candelele aprinse semnifică acest timp al Învierii.

Înainte cu mulţi ani, o fată a mers împreună cu alte femei din sat în noaptea de Înviere să aprindă candela bunicii ei, care murise doar cu câteva zile înainte. În timp ce aprindea candela a cântat „Hristos a înviat”.

Deodată, copleşită de uimire şi admiraţie a văzut toţi morţii înviind, îmbrăcaţi în alb şi însoţiţi de mii de îngeri. Întreaga făptură se scălda într-o lumină orbitoare, la fel ca strălucirea soarelui.... În acelaşi timp, se auzeau zeci de mii de

---

[381] Sfântul Simeon Noul Teolog, “Filocalia pustnicilor şi asceţilor”, Rugăciune mistică, vol. 19 E, Tesalonic, 1990, pag. 39

[382] Sfântul Ignatie Teoforul, “Epistola către Romani”, VEPES, 2, 275

cântări îngereşti, care te ameţeau cu dulceaţa cântului lor. Această vedenie a ţinut până în momentul când a simţit că cineva o trage de umăr şi şi-a venit în fire. Erau părinţii ei care o căutaseră neliniştiţi din cauza absenţei ei îndelungate.

Acestea au fost relatate de ea însăşi, în timpul călugăriei ei, cu puţine zile înainte de moarte[383].

Când aud cuvintele **Sfârşit creştinesc...** , mulţi creştini din biserică îşi fac semnul crucii arătând cât de important este sfârşitul pentru mântuirea lor. Amintirea morţii este folositoare omului iar Sfânta Scriptură, ne îndeamnă: „Aminteşte-ţi de cele din urmă ale tale şi în veci nu vei greşi”[384]! Cuvintele acestea le învăţa cu sfinţenie şi Sfântul Antonie cel Mare.

Amintirea morţii este medicamentul mântuirii. Dacă creştinul se gândeşte de dimineaţă până seara că poate muri astăzi sau la noapte, în somn, cu siguranţă nu va mai păcătui, cel puţin cu voie. Ziua va trece pentru el cu bunătate, răbdare, fapte bune, post şi rugăciune, trudă cinstită şi continuă, de orice fel.

Sfântul Ioan Scărarul ne spune: „Precum pâinea este mai necesară decât oricare alt aliment, la fel şi amintirea morţii mai utilă decât orice altă lucrare duhovnicească”[385].

Împăratul Filip al Macedoniei îşi amintea şi el de moarte; poruncise unui soldat ca dimineaţă, la prânz şi seara, înainte de masă să vină înaintea lui şi să-i spună: „Filipe, nu uita că vei muri”! Oare noi creştinii de astăzi, de ce nu ne aducem aminte de moarte, când ştim atât de sigur că într-o zi vom muri?

119. Părintele Arsenie, după ce a adormit ucenicul lui, părintele Nicolae, n-a rămas singur. Mulţi monahi au alergat la el şi au încercat să-i urmeze în nevoinţe. Acesta, când vedea că fraţii nu pot rezista în faţa asprimii nevoinţelor ascetice, le spunea următoarele:

- Copiii mei iubiţi, de ce vă tulburaţi? Dacă sunteţi mâhniţi că vă nevoiţi mult, atunci să stea fiecare în chilia lui, cu rugăciune multă şi linişte. Numai să nu lăsaţi canonul şi slujba de la biserica. Privegheaţi şi căutaţi întotdeauna învăţăturile

---

[383] Din consemnările personale

[384] Înţelepciunea lui Isus Sirah, 7, 36

[385] Sfântul Ioan Sinaitul, Scărarul, “Cuvântarea a şasea, despre amintirea morţii”, Oropos, Atica, 1986 [3], pag. 134

despre Dumnezeu, moarte şi judecată, rai şi iad, şi rugăciunea neîncetată a minţii. Luptaţi-vă cu toate puterile voastre să vă curăţiţi şi să nu primiţi în nici un moment îndemnurile diavolului. mărturisiţi-vă curat toate gândurile, nu le ascundeţi, ca să nu vă prindă diavolul. Cuvintele, gândurile, amintirile şi faptele voastre toate trebuie să însemne ascultare sfântă faţă de voia lui Dumnezeu. Să păstraţi permanent amintirea morţii, pentru că mergem prin mijlocul a multe curse. Şi acela care va muri în fiecare zi din voia lui, va avea sfârşit creştinesc şi va trăi în veci. Acestea şi multe alte învăţături folositoare le-a spus celor care stăteau lângă el.

La 4 iulie 1845 Avva Arsenie s-a hotărât să meargă în Marea Lavră, de sărbătoarea Sfântului Antonie cel Mare. După ce a terminat Liturghia de dimineaţă, a ţinut drumul din jurul Athonului şi a ajuns la Lavră, cu puţin înainte de priveghere. Cât a ţinut slujba, 16 ore, a stat în picioare, cu luare aminte. La încheiere, n-a mers la trapeză, ci a lut doar puţină pâine şi a apucat drumul de întoarcere, iar la vremea Pavecerniţei era din nou în chilia lui. Toţi s-au mirat de aceasta, căci unui tânăr îi trebuiau pentru acest drum trei zile, iar acest bătrân, în vârstă de optzeci de ani, cu picioarele bolnave, după 16 ore de priveghere, a făcut drumul într-o jumătate de zi. Mai târziu, l-au întrebat:

- Avva, cum ai putut să te întorci aşa de repede, după o noapte de priveghere şi pe un drum atât de greu, cu poteci stâncoase şi abrupte?

„Înnoi-se-vor ca ale vulturului tinereţile tale", le-a răspuns acela, n-am făcut-o cu puterea mea, ci cu ajutorul lui Dumnezeu.

La începutul anului 1846, se părea că părintelui Arsenie i se apropie sfârşitul. Starea picioarelor lui, s-a înrăutăţit aşa de mult, încât nu mai putea nici să lucreze, nici să meargă. Slujea, însă, în Postul Mare, de patru ori pe săptămână, duminica, miercurea, vinerea şi sâmbăta, dar cu mare osteneală. În sâmbăta a cincia din Post, s-a răspândit vestea în tot Sfântul Munte ca Avva Arsenie este pe moarte. Duminică dimineaţă, pe 24 martie, s-au adunat toţi fiii duhovniceşti ca să primească binecuvântarea lui. L-au întrebat:

- Este adevărat, părinte, că nu te temi de paharul morţii? Nu te înfricoşezi şi nu tremuri pentru răspunsul pe care trebuie să-l dai la dreapta Judecată? Eşti de treizeci de ani duhovnic! Nu te temi?

Bătrânul, i-a privit cu chipul vesel şi le-a zis:

- Frică şi cutremur nu simt, ci o bucurie fără margini care a umplut inima mea şi nădăjduiesc că Domnul şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos, după milele Sale, nu mă va lăsa, chiar dacă n-am fapte bune. Cu ce aş putea să mă laud, decât cu slăbiciunile mele? Din voinţa mea, n-am făcut nici un lucru bun. Şi ceea ce am făcut a fost doar cu ajutorul şi din voia Lui. Merg, deci, spre răsăritul zilei celei veşnice şi bucuria mea este mare. Port în mine pacea, iar odihna şi desfătarea divină domnesc peste toate mădularele mele. Aştept să vină, peste puţin timp îngerii mei....

Oare câţi dintre preoţii duhovnici de astăzi ar putea să spună cu îndrăzneală aceste cuvinte?

După aceea i-a rugat pe toţi, unul câte unul, să vină la el, să primească iertare şi i-a binecuvântat, dând fiecăruia în parte sfaturi despre cum să vieţuiască. Apoi le-a cerut să plece. El, a ridicat de trei ori mâinile către cer, rugându-se fără să se înţeleagă cuvintele. Locul a strălucit, iar părinţii au îngenuncheat şi s-au închinat, privindu-l cu teamă.... O mireasmă dulce s-a răspândit peste tot. Bătrânul şi-a coborât mâinile şi-a făcut cruce şi apoi le-a pus pe piept. În jur, se aşternuse o linişte neobişnuită, o pace inexplicabilă. Monahii s-au apropiat şi au văzut că faţa bătrânului Arsenie strălucea. Sufletul lui sfânt se dăruise Domnului pe care-L iubise de mic copil şi de dragul Căruia îşi uscase trupul.

Acesta a fost „sfârşitul creştinesc" al vieţii unui atlet al credinţei „fără durere, neînfruntat, în pace". La fel să fie şi al nostru[386].

Aceasta este moartea oamenilor sfinţi. În contrast cu moartea sfinţilor, sfârşitul lui Iuda n-a fost fără durere, neînfruntat, în pace. Şi cu toate că s-a învrednicit să fie ucenic al lui Hristos, să asculte învăţătura Lui înaltă, să vadă minunile Lui, să aibă dovezi despre dumnezeirea Lui, l-a învins patima iubirii de arginţi, L-a trădat pe Domnul şi Învăţătorul Său, şi, „ducându-se, s-a spânzurat"[387], şi „căzând cu capul înainte, a crăpat pe la mijloc şi i s-au vărsat toate măruntaiele"[388].

---

[386] Sfânta Mânăstire Xiropotam, Revista "Mărturii aghiorite", nr. 16-17, 1992, pag. 111

[387] Matei 27, 5

[388] Fapte 1, 18

Nici pământul nu l-a ţinut, de aceea, noi să luăm seama la viaţa noastră pentru că nu aduce anul ce aduce ceasul. Şi acest ceas înfricoşător este ultimul din viaţa noastră.

120. Un părinte evlavios mi-a povestit despre un frate slujitor care, nefericitul, era foarte neatent când slujea. Neglijenţa lui era atât de mare încât mărgăritarele sfântului Trup şi picăturile Sfântului Sânge le risipea peste tot, fie când se împărtăşea el, fie când îi împărtăşea pe credincioşi. În nepăsarea lui, obişnuia să zică: „Lasă, frate, că n-a pierit lumea. E doar pâine şi vin"! Dumnezeu, însă, „Care vrea ca tot omul să se mântuiască şi la cunoştinţa adevărului să vină", când acesta s-a îmbolnăvit grav iar confratele său a venit să-l împărtăşească a făcut ca acesta să primească în gură şi să mestece bucăţi de carne sângerândă. Le-a scuipat îngrozit şi a strigat ca un sălbatic:

- Îţi baţi joc de mine? Mi-ai dat carne ca să râzi de mine? Preotul acela s-a aplecat şi a adunat cu gura părticica de împărtăşanie de pe jos. După ce a înghiţit-o, s-a ridicat, şi cu multă durere i-a zis:

- Îţi doresc să-ţi revii, înainte să fie prea târziu pentru mântuirea ta. Ţi-am dat Împărtăşanie din Joia Mare, Trupul şi Sângele adevărat al lui Iisus Hristos.

Şi a încheiat întrebându-l:

- Vrei să mai vin?

- Nu, a răspuns acela, înciudat şi mânios.

Din nefericire, în noaptea aceea a murit nepocăit[389]*! Este o lecţie amară dată fraţilor preoţi despre Cel pe Care-L frâng şi cu Care se împărtăşesc când slujesc Preacuratele Taine.*

121. Cândva, duhovnicul meu, mi-a relatat următoarea întâmplare care a avut loc la un schit: Un preot de la Sfântul Munte, care era şi duhovnic, s-a îmbolnăvit grav. Ucenicul lui, văzând că se simte în fiecare zi mai rău, l-a întrebat într-o după-amiază:

- Nu vrei să-ţi aduc duhovnicul să te spovedeşti şi să te împărtăşeşti?

Acesta, după ce l-a privit puţin pe ucenicul lui, s-a ridicat şi a scuipat jos. Văzând aceasta, şi descoperind că mai are încă viaţă a zis:

---

[389] Din consemnările personale

- Nu!

Ucenicul luând binecuvântare, a plecat, lăsând uşa deschisă. N-a apucat însă să coboare în curte şi a auzit strigătele bătrânului. Alergând înăuntru, ucenicul l-a auzit, într-o agonie înfricoşătoare, spunând:

- N-am fost vrednic de preot...! Şi şi-a dat duhul[390].

Aceste întâmplări adevărate sunt un semnal de alarmă pentru toţi creştinii, dar în mod special pentru slujitorii lui Dumnezeu din toate treptele ierarhice. Ca să nu ne pierdem îndrăzneala înaintea Sfintei Mese, iar Sfârşitul vieţii noastre să fie „creştinesc, fără durere, neînfruntat, în pace", şi ca să avem „răspuns bun", este obligatoriu să ne căim zilnic şi să ne mărturisim des. Demonul profită şi de ultimele momente ale vieţii creştinului. Prietenii şi rudele care înconjoară patul muribundului, de multe ori, în loc să-l pregătească pentru călătoria veşniciei şi pentru Judecata lui Dumnezeu, devin instrumente ale diavolului, nelăsând preotul să se apropie pentru spovedanie şi pentru Împărtăşanie. Creştinul adevărat nu aşteaptă, însă, Împărtăşania în ultimele clipe dinaintea morţii, ci este pregătit mereu prin post, priveghere, rugăciune, împlinirea poruncilor, participarea la slujbele Bisericii, răbdare şi împăcare cu toţi. Cel ce îşi aduce aminte de moarte face milostenie şi îi iubeşte în mod real pe toţi duşmanii săi. Împlineşte, astfel, cele poruncite de Domnul în Evanghelie şi ascultă de Biserică. Unul ca acesta este pregătit şi are speranţa că mila lui Dumnezeu îl va apăra şi el va închide ochii în pace. Fie ca şi noi să avem parte de mila şi ajutorul lui Dumnezeu, cu un „sfârşit creştinesc, neînfruntat, în pace şi fără dureri".

---

[390] Din consemnările personale

14. RUGĂCIUNEA PROSCOMIDIEI

După ce rosteşte aceste ectenii, preotul citeşte cu voce joasă rugăciunea Proscomidiei:

Doamne Dumnezeule, Atotţiitorule, Cel ce eşti singurul Sfânt, Care primeşti jertfa de laudă de la cei ce Te cheamă pe Tine, primeşte şi rugăciunea noastră, a păcătoşilor, şi o du la Sfântul Tău Jertfelnic; fă-ne vrednici a-Ţi aduce Ţie daruri şi jertfe duhovniceşti şi pentru cele din neştiinţă ale poporului. Şi ne învredniceşte să aflăm har înaintea Ta ca să fie bine primită jertfa noastră şi să se sălăşluiască Duhul Tău cel bun al harului Tău peste noi, peste aceste daruri puse înainte şi peste tot poporul Tău. Cu îndurările Unuia născut Fiului Tău, cu care eşti Binecuvântat, împreună cu Preasfântul şi Bunul şi de viaţă făcătorul Tău Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Poporul: **Amin!**

Această rugăciune surprinde patru aspecte:

- Preotul slujitor mărturiseşte atotputernicia şi sfinţenia lui Dumnezeu. El este Părintele, Creatorul, Făcătorul.
- Preotul roagă pe Dumnezeu să asculte cererile celor din biserică.
- Se roagă ca toţi preoţii să fie devotaţi slujirii poporului
- Jertfa Bisericii să fie primită cu mulţumire şi Duhul Sfânt să umbrească preoţii, poporul şi Cinstitele Daruri[391].

Prin rugăciunea Proscomidiei, noi slujitorii, cerem Domnului să ne învrednicească să aducem Cinstitele Daruri, întâi pentru păcatele noastre şi apoi pentru cele din neştiinţă ale poporului.

---

[391] Sfânta Mitropolie a Kozanei, "Cuvânt ziditor", op. cit., pag. 295

Greşelile preoţilor amintite mai înainte se numesc păcate, iar greşelile poporului sunt considerate a fi făcute din neştiinţă, pentru că primii le săvârşesc în cunoştinţă de cauză, iar ceilalţi fără să cunoască. Preotului nu-i este îngăduită ignoranţa, iar păcatele lui, chiar mici şi neînsemnate, sunt socotite mari, nu prin firea lor, ci din cauza demnităţii slujirii cu care le săvârşeşte.

Vechiul Testament poruncea ca în cazul în care păcătuieşte unul dintre israeliţi, din neştiinţă sau neglijenţă, să aducă o jertfă mică. Dacă însă păcătuia arhiereul, era ca şi cum ar fi păcătuit întreg poporul[392].

Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune că această dispoziţie subliniază că rănile preotului, adică păcatele, căderile, greşelile lui, necesită un ajutor mai mare decât toate rănile poporului laolaltă, pentru că sunt amplificate de slujirea preoţiei lui[393].

Astfel, mitropolitul, îşi asumă toate păcatele poporului din mitropolia lui, episcopul, pe ale celor din eparhie, iar duhovnicul, toate rănile fiilor săi duhovniceşti, pentru că n-a lucrat potrivit vindecarea lor. Toţi păcătuim şi singurul fără de păcat este doar Domnul Iisus Hristos, Cuvântul întrupat. Cu toate că păcatele poporului sunt numite neştiinţă, din momentul în care acesta află şi cunoaşte voia lui Dumnezeu, de aici încolo, începe responsabilitatea lui. Pentru aceasta, va şi da răspuns în ziua Judecăţii („cel care ştie... şi nu face... va fi bătut mult”[394]). Trebuie să ne oprim la cuvintele: „din toată inima”, cuvinte importante care ne îndeamnă să-l iubim pe Dumnezeu aşa cum au făcut-o Sfinţii, Martirii, Mărturisitorii, Sfinţii Părinţi ai Bisericii şi toţi Pustnicii. S-o facem şi noi cu atâta forţă şi credinţă fierbinte încât să putem mărturisi împreună cu Apostolul Pavel: „Cine ne va despărţi pe noi de iubirea lui Hristos”? Necazul, sau strâmtorarea, sau prigoana, sau foametea, sau lipsa de îmbrăcăminte, sau primejdia sau sabia? Nici moartea, nici viaţa, nici Îngerii, nici Stăpâniile, nici cele de acum, nici cele ce vor fi, nici Puterile, nici înălţimea, nici adâncul şi nici o altă făptură nu va putea să ne

---

[392] Levitic 4, 1-3

[393] Grigorie Ieromonahul, “Sfânta Liturghie”, op. cit., pag. 245

[394] Luca 12, 47

despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru"[395]. De asemenea, important de studiat sunt cuvintele: „să aflu har înaintea Ta", din aceeaşi rugăciune. Cerem de la Domnul harul pe care l-a aflat profetul David, după cuvântul Faptelor[396] şi Apostolii în ziua Cincizecimii, care s-au umplut de Duhul Sfânt[397].

Harul Sfântului Duh se pogoară şi asupra preoţilor şi asupra credincioşilor când cer aceasta şi îi umbreşte cu puterea Lui, aşa cum a făcut şi cu Născătoarea de Dumnezeu: „Duhul Sfânt se va pogorî peste tine şi puterea Celui Preaînalt te va umbri[398],...pentru că ai aflat har de la Dumnezeu"[399].

Apostolul Pavel ne îndeamnă să ne rugăm la Tronul harului cu îndrăzneală „ca să luăm milă şi să aflăm har spre ajutor la timpul potrivit"[400].

După rugăciunea Proscomidiei preotul zice ecfonisul **Cu îndurările Unuia născut...**". Prin aceste cuvinte Îl rugăm pe Dumnezeu, Părintele Atotţiitorul, să primească rugăciunile noastre prin îndurările Fiului Său. Rugăciunea noastră fierbinte este ca harul să umbrească pe nevrednicii săi slujitori, credincioşii şi Sfânta Jertfă.

Spunem „îndurări" şi nu „milă", pentru că „mila" este darul inimii generoase, pe când „îndurare" este dorinţa dăruirii şi a binefacerii, o dorinţă după Jertfa de pe Cruce, datorată iubirii care arde „măruntaiele îndurărilor".

122. Odată, Sfântul Siluan, un sfânt nou al Bisericii noastre, a întâlnit un pustnic de la Sfântul Munte care avea darul evlaviei adânci şi al lacrimilor neîntrerupte. Mereu înlăcrimat, acestea curgeau în tăcere pe obrajii lui uscaţi. Aceşti stropi ai harului divin curgeau pe tot parcursul Sfintei Jertfe, dar şi când se ruga şi-şi amintea de Patimile Domnului, de Răstignirea Lui, de Maica Domnului, de sfinţii îngeri, de Împărăţia Cerurilor şi de bucuria sfinţilor.

---

[395] Romani 8, 35-39
[396] Fapte 7, 46
[397] Fapte 2, 4
[398] Luca 1, 35
[399] Luca 1, 30
[400] Evrei 4, 16

Sfântul Siluan i-a devenit apropiat şi l-a întrebat într-adins „ca să-l cumpere" cum se zice:

- Părinte, este bine să mă rog pentru morţi?

Acela a oftat şi i-a răspuns printre lacrimi:

- Dacă mi-ar sta în putinţă, aş scoate toate sufletele din iad, care se chinuiesc acolo, în suferinţe nemângâiate şi orbecăie în întuneric.... Da, le-aş scoate şi doar atunci s-ar odihni şi s-ar bucura sufletul meu. Şi a făcut o mică mişcare cu mâinile, ca şi cum ar aduna spicele de grâu şi a început din nou să plângă[401].

Luând seama la „cealaltă vreme a vieţii noastre", ca să aflăm har şi milă de la Domnul, trebuie să răbdăm ispitele, suferinţele şi bolile, care de multe ori pot fi ruşinoase şi nemângâiate (nici un medicament nu le poate uşura). Dacă în aceste stări avem însă răbdare şi preamărim pe Dumnezeu, vom afla harul Lui bogat şi mila Lui. Altfel, cârtind, ne punem în primejdie mântuirea sufletului.

123. De multe ori, părintele Hagi Gheorghe Athonitul, amintea de un străbunic care suferea de o boală necunoscută şi nevindecabilă în epocă, cu dureri înfricoşătoare. Bolnavul, pierzându-şi uneori răbdarea, Îl ruga pe Dumnezeu să-i ia viaţa, pentru că nu mai putea răbda. Cu toate că era evlavios, ceda.... Atunci a apărut un înger care i-a zis:

- Eşti încercat cu chinuri pe pământ, ca să te curăţeşti precum se curăţă aurul în foc şi să străluceşti ca soarele. Trebuie, deci, să mai fii încercat încă un an. Acum te întreb, ce preferi: Un an de chinuri şi dureri sau trei ceasuri în iad, ca să vezi unde merg păcătoşii nepocăiţi şi cum se chinuiesc veşnic?

Bătrânul bolnav s-a gândit: încă un an în chinuri şi dureri înspăimântătoare, aici, în pat, este foarte mult! Mai bine rabd trei ceasuri, chiar şi în iad...!

A răspuns deci îngerului, că primeşte să sufere trei ceasuri în iad. Acesta l-a luat direct şi l-a dus în iad şi îndepărtându-se i-a zis:

- După trei ceasuri mă întorc!

Peste tot domnea un întuneric de nesuferit şi o suferinţă imensă, insuportabilă, un loc nemângâiat. Nici pic de lumină, nici un cuvânt de mângâiere. Întunericul continuu care era acolo, înghesuiala, glasurile îndurerate ale chinuiţilor care ajungeau la

---

[401] Ioanichie Arhimandritul, „Patericul Athonit", op. cit., pag. 242-243

urechile lui şi vederea lor sălbatică, nefericirea, toate acestea provocau bătrânului o tristeţe şi un tremur înspăimântătoare. Peste tot vedea şi auzea chinuri, oriunde îşi întorcea privirea întâlnea deznădejdea, teama şi groaza. Nici un glas de bucurie în adâncul nesfârşit al iadului. Numai ochii arzători ai demonilor apăreau în întuneric, gata să-l sfâşie. Nefericitul a început să tremure şi să strige, dar la strigătele lui răspundea doar abisul. I se părea că au trecut veacuri întregi de chinuri şi dureri şi, din clipă în clipă, aştepta să vină îngerul, dar în zadar. La sfârşit, deznădăjduit că nu va vedea niciodată Raiul, a început să se tânguie şi să plângă, dar nimănui nu-i păsa de el. Păcătoşii din iad se gândeau la ei înşişi, la chinul lor insuportabil. Cei care se bucurau erau demonii. Dar iată că strălucirea dulce a îngerului a apărut şi cu un zâmbet ceresc, acesta a stat în faţa celui chinuit şi a zis:

- Cum te simţi, omule?

- N-am crezut că şi îngerii mint, i-a reproşat cu o voce stinsă, suferindul.

- Ce înseamnă asta? l-a întrebat îngerul.

- Cum ce înseamnă? Mi-ai promis că mă iei de aici peste trei ore şi de atunci au trecut mii de ani, veacuri întregi...! N-ai avut deloc milă de mine, mi-ai spus minciuni!

- Omule, ce ani, ce veacuri? i-a răspuns uimit îngerul. A trecut doar o oră de când am plecat şi mai ai încă două. Tu ai ales!

- Cum? Încă două ore? Nu mai rămân deloc, te rog, te implor, ia-mă de aici. Prefer chinuri pe pământ, oricâte ar fi şi nu un an, ci tot restul zilelor mele. Numai, ia-mă de aici, scoate-mă din acest chin groaznic, fie-ţi milă de mine...!

- Bine, a răspuns îngerul. Dumnezeu este milostiv şi iubitor de oameni şi te va milui. Dă slavă iubirii Lui şi nu mai cârti de acum înainte.

Cu aceste cuvinte l-a răpit şi s-a aflat îndată în patul lui, preamărind şi mulţumind lui Dumnezeu pentru bolile şi durerile lui, până în ziua când a murit[402].

Pace tuturor!

În timpul Sfintei Jertfe, de multe ori, preotul cheamă pacea lui Dumnezeu pe care o şi dăruieşte:

---

[402] Paisie Aghioritul, "Avva Hagi Gheorghe Athonitul", 1986, pag. 29-32

- Înainte de citirea Evangheliei
- Când rosteşte **Pace tuturor**!
- Când binecuvântează
- La chemarea pentru sărutarea păcii
- La încheierea Jertfei
- La Binecuvântarea treimică

Dacă pacea trebuie să domnească în inimile credincioşilor, cu atât mai mult în inima preotului care la Sfânta Jertfă ţine locul lui Hristos. Poporul răspunde: „Şi Duhului Tău", adică pacea să fie nu doar la noi, ci şi la tine. Vai de preotul acela care slujeşte purtând în suflet ură şi invidie. Preotul trebuie să experieze pacea, indiferent de starea credincioşilor săi. Un lucru este cert: facem rugăciuni şi cereri la Liturghie cu credinţa şi speranţa că este lucrarea lui Hristos, Unicul mijlocitor între Dumnezeu şi oameni[403].

Astfel, prin Sfânta Jertfă şi Sfânta Împărtăşanie, Hristos ne garantează că toate câte trăim, cerem şi petrecem, sunt certe şi reale.

[403] I Timotei 2, 5

15. SĂRUTAREA IUBIRII

Creştinul credincios este caracterizat de două virtuţi principale: iubirea şi credinţa, „hainele de nuntă" pentru a intra în Împărăţia cerurilor. Credinţa, rădăcina tuturor virtuţilor, merge înainte urmată de iubire, încoronarea virtuţilor, conform imnului iubirii al Sfântului Apostol Pavel[404].

Să ne iubim unii pe alţii, ca într-un gând să mărturisim!

Acelaşi îndemn al preotului, în forma primară a Sfintei Liturghii era redat prin cuvintele: **Îmbrăţişaţi-vă unii pe alţii cu sărutare sfântă**[405].

Rostind aceste cuvinte, preoţii se îmbrăţişează, spunând unul altuia: „Hristos în mijlocul nostru...", „Este şi va fi", răspunde celălalt.

În epoca primară, în acelaşi mod, îşi dădeau sărutarea iubirii şi credincioşii, separat bărbaţi şi separat femeile. Această sărutare nevinovată, sfântă şi curată, era expresia iubirii din inimi, o atingere binecuvântată, cerească şi angelică, în special în vremurile martirilor, pe stadioanele unde erau mâncaţi de fiare, în închisori şi catacombe.

Când iubirea creştinilor a început să se stingă şi să se răcească, obiceiul sărutării sfinte s-a pierdut uşor şi s-a limitat doar la preoţi în Sfântul Altar.

Sărutul iubirii nu este doar un simplu simbol liturgic, ci un gest sacramental, o experienţă liturgică. Nu este numai imaginea iubirii care uneşte pe credincioşi, ci chiar experienţa comuniunii reale dintre ei. Este experienţa buneiînţelegeri şi a legăturii dintre credincioşi precum şi a unirii lor cu Hristos.

---

[404] I Corinteni 13, 1-8

[405] I Corinteni 16, 20

Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „Să ne amintim iubiţilor de sărutările sfinte şi de îmbrăţişarea tremurândă pe care ne-o dăm între noi în timpul Sfintei Liturghii, care ne uneşte sufletele, făcând din noi un singur trup”[406].

Sfântul Chiril al Ierusalimului învăţa că: „Sărutarea la Sfânta Liturghie este semnul că sufletele noastre au devenit o frământătură, o putere care îndepărtează, alungă şi scoate odată pentru totdeauna din inimile noastre orice ţinere de minte a răului, pizmă şi dezbinare”[407].

Nerăutatea şi iubirea sunt condiţii pentru a ne apropia de Sfântul Altar, de Masa lui Hristos, adică de Sfânta Impărtăşanie.

Sărutarea liturgică, acest gest sacramental, este expresia iubirii şi a credinţei, dar şi dovada că patimile au fost izgonite din sufletul nostru. Prin acest gest credincioşii se împărtăşesc unul de iubirea celuilalt. Noi pătrundem în sufletul celui de lângă noi şi acela în sufletul nostru. Fiecare dintre noi devine celălalt, aparţine celuilalt şi tuturor. Aceasta este întrepătrunderea iubirii faptelor şi nu a cuvintelor.

Orice cuvânt, lucru, mişcare, întâmplare din Sfânta Liturghie sunt asemănătoare cu faptele vieţii noastre zilnice dar preschimbate, înduhovnicite, sfinţite. La Sfânta Jertfă materia se sfinţeşte şi trupul devine duhovnicesc. Deci, şi sărutarea aceasta dintre preoţi şi credincioşi, ia dimensiuni noi, cereşti.

124. În iulie 1933, un grup de oameni de ştiinţă s-au oprit pentru puţine zile lângă o tabără de concentrare, în oraşul Irkutk, din Siberia. În oraş nu erau locuitori, ci doar deţinuţi care lucrau la muncă forţată în construcţii. Cei mai mulţi erau preoţi, diaconi, călugări şi câţiva episcopi. În cantonamente domnea o barbarie nemaiîntâlnită. Fără nici un motiv erau biciuiţi, snopiţi în bătaie, li se striveau oasele, sau puteau fi împuşcaţi. Condiţiile de trai erau înspăimântătoare şi cei mai mulţi mureau din cauza frigului groaznic şi de foame.

Vremea aceea de iulie era însorită. După cină, ne spune cel care descrie evenimentul, am stat până seara târziu la foc,

---

[406] Sfântul Ioan Gură de Aur, “Cuvântare la trădarea lui Iuda”, Omilia 1, P. G. 49, 382

[407] Sfântul Chiril al Ierusalimului, “Cateheze Mistagogice”, 5, P.G. 33, 1112 A

discutând între noi. Deodată am auzit strigăte şi bubuituri puternice din tabăra vecină. Era o noapte înstelată şi liniştită. Cât timp voi trăi nu voi uita acea vale din Siberia! Dulcele nostru somn de dimineaţă a fost întrerupt brusc de un geamăt omenesc. Ne-am trezit repede şi conducătorul grupei noastre, localnic din Irkutk, a luat repede un binoclu, ceilalţi am aranjat două instrumente topografice, şi ne ocupam chipurile cu treaba noastră, când am observat o mulţime venind spre noi. Din cauza trupelor era greu să înţelegem ce se întâmpla. Erau şaizeci de deţinuţi şi cu cât se apropiau puteam să vedem că toţi erau scheletici, epuizaţi de foame, extenuaţi de muncă, de tratamentul nemilos şi inuman. Ce ne-au văzut însă ochii? Toţi purtau o funie peste umăr şi cu ea trăgeau o sanie în care era un butoi plin cu fecale umane.

Paznicii care-i însoţeau, evident că nu ştiau că era o misiune ştiinţifică în zona taberei de concentrare. Am auzit exact cuvintele somaţiei gardienilor: „Întindeţi-vă la pământ şi nu vă mişcaţi". Un gardian a alergat înapoi în tabără. Era clar că ne considerau suspecţi. Cineva din grup a realizat destul de repede situaţia deţinuţilor şi a zis: „Le-am prelungit viaţa cu încă câteva minute". La început n-am înţeles aceste cuvinte. După 15-20 de minute am fost înconjuraţi de un pluton de gardieni care s-au apropiat ţinând armele pregătite de luptă, de parcă voiau să atace la baio-netă. Comandantul plutonului şi comisarul politic ne-au cerut documentele. După ce le-au cercetat, ne-au explicat că aceşti şaizeci de bărbaţi au fost condamnaţi la moarte fiindcă au avut o atitudine dușmănoasă faţă de conducerea sovietică, socialistă a lui Stalin. O groapă uriaşă fusese deja pregătită pentru cei şaizeci de deţinuţi. Comisarul politic ne-a cerut să intrăm în corturile noastre, lucru pe care l-am şi făcut. Cei şaizeci erau toţi preoţi şi în dimineaţa aceea liniştită de iulie se auzeau clar, vocile lor slabe. Privind printre crăpăturile corturilor am văzut, am auzit şi am experiat pe viu prezenţa bisericii Sfinţilor Martiri. Preoţii se sărutau unul pe altul cu sărutare sfântă. Unul dintre ei, şi-a înălţat mâinile şi a strigat cu putere: „Părinte, iartă-le lor că nu ştiu ce fac"! Urmarea a fost o lovitură care l-a trântit la pământ. După aceea i-au împins pe toţi pe marginea gropii. Un călău l-a întrebat pe unul dintre preoţi, care stătea lângă groapă:

- Este ultima ta suflare. Spune, există Dumnezeu sau nu?

Răspunsul sfinţilor preoţi Martiri a fost neşovăielnic şi categoric:

- Da, există Dumnezeu!

S-a auzit prima împuşcătură.

Stăteam şi priveam din corturile noastre şi inima ne bătea să ne spargă pieptul. Eram înspăimântaţi. A urmat a doua, a treia şi după aceea mai multe împuşcături. Preoţii erau duşi unul câte unul înaintea gropii. Călăii întrebau de pe marginea şanţului pe fiecare preot: „Există Dumnezeu"? Răspunsul era invariabil:

- Da, există Dumnezeu. Sau spuneau: Există şi Maica Domnului şi Fiul Lui Dumnezeu, Mântuitorul lumii. Şi sfinţii lui există.

Alţii ziceau: „Da, există şi vă iartă şi pe voi şi pe noi"

Şi înainte să apuce să încheie fraza, se auzea împuşcătura.

Am fost martori oculari, am văzut cu ochii noştri şi am auzit cu urechile noastre pe cei şaizeci de slujitori ai Domnului nostru Iisus Hristos în faţa morţii, dându-şi sărutarea sfântă şi îmbrăţişarea iubirii, îndelung răbdând şi iertând, rugându-se pentru călăii lor şi pentru întregul popor rus, mărturisind cu atâta curaj credinţa lor în Dumnezeu. Au trecut anii, au trecut câteva decenii chiar. Acest mormânt de pe ruta Ktung-Nisnie-Untinsk trebuie căutat. Nici un creştin ortodox, niciodată, nu trebuie să-i uite pe aceşti sfinţi martiri care şi-au dat viaţa pentru credinţa lor ortodoxă, în iulie 1933 în apropierea oraşului nelocuit, Irkutk[408]*.l*

În această relatare, adevărată, găsim în fapt cele două elemente ale Sfintei Jertfe, credinţa şi iubirea îngemănate cu iertarea şi lipsa de răutate. Am văzut îmbrăţişarea iubirii, îndelunga răbdare a sufletului şi minunea credinţei, mai ales în faţa morţii. Ce răspuns am putea da noi, puţin credincioşii şi căldiceii creştini ai veacului acestuia?

Îndemnul „Să ne iubim unii pe alţii", se leagă de Persoana istorică a lui Hristos, de Jertfa pe care a adus-o El Însuşi pe înfricoşătoarea Golgotă. Iubirea aceasta au experiat-o preoţii martiri ai Rusiei, ca şi milioanele de martiri şi neomartiri ai credinţei noastre. Fără credinţă, iubirea nu are fundament. Fără Hristos, iubirea, chiar şi cea fizică degenerează,

---

[408] Sfânta Mânăstire Xiropotamul, Revista "Mărturii aghiorite", nr. 1, 1988, pag. 44

se perverteşte, se distruge şi devine o mască înşelătoare a egoismului uman. Credinţa este darul lui Dumnezeu: „...sporeşte-ne credinţa”[409]! Când Domnul va veni la Parusie, nu va căuta să afle dacă am făcut multe fapte filantropice „ca să fim văzuţi de oameni”, metanii, paraclise, predici, ci va lua seama la credinţa noastră, dacă este adevărată şi dacă are forţa să-L mărturisească „pe Hristos, Cel răstignit”, fără concesii şi fără ipocrizie. Este vorba despre credinţa al cărei cuvânt face minuni, care acceptă dogma treimică şi hristologică şi se manifestă prin iubire lucrătoare, faţă de Dumnezeu şi faţă de aproapele. Deci, expresia „Iubiţi-vă unii pe alţii”, este prelungirea fraternă a celeilalte expresii: „Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi”[410]! Apogeul acestei iubiri este: „Iubiţi pe vrăşmaşii voştri, binecuvântaţi pe cei ce vă blestemă, faceţi bine celor ce vă urăsc, şi rugaţi-vă pentru cei ce vă vatămă şi vă prigonesc”[411].

Starea noastră este dezastruoasă. În inimile noastre, stăpâneşte ura, duşmănia, răutatea, necredinţa, gelozia, invidia şi peste toate egoismul. Sufleteşte suntem departe unul de celălalt, în relaţiile dintre noi se interpun răceala, ţinerea de minte a răului precum şi gândurile ascunse. Chiar şi în biserică, demonii nu ne lasă neispitiţi. Am pierdut pacea şi iubirea dintre noi şi în locul lor am aşezat patimile. A venit însă momentul să înălţăm ochii credinţei noastre către cer, ca să vedem marele mister al Sfintei Treimi, a cărei caracteristică principală este Unitatea Persoanelor şi comuniunea de iubire. Şi precum Domnul nostru Iisus Hristos este unit cu Tatăl şi cu Duhul Sfânt, aşa şi noi, aici pe pământ, suntem datori şi trebuie să ne iubim şi să fim uniţi, într-o unitate a păcii, a înţelegerii, a iubirii, a bunătăţii şi a dreptăţii. Să devenim, aşadar, toţi împreună şi fiecare în parte icoană unică a Sfintei Treimi. Şi în cadrul Sfintei Jertfe, există o icoană a unităţii treimice şi anume: Domnul Jertfei pe Sfânta Masă, preotul slujitor şi credincioşii din biserica. Dacă nu suntem uniţi, în numele iubirii lui Dumnezeu, nu vom putea nici să participăm la împărtăşirea cu Preacuratele Taine, nici să urmărim Sfânta

---

[409] Luca 17, 5
[410] Matei 22, 39
[411] Matei 5, 44

Liturghie. Insistând pe această temă a unității în iubire să ne amintim de Sfântul Ioan, Evanghelistul iubirii, despre care Tradiția spune în biografia lui că atunci când a îmbătrânit și nu mai putea să-i învețe pe creștini, cum o făcuse odinioară, venea la sfânta adunare susținut și în loc de predică spunea creștinilor aceste puține cuvinte: „Copiii mei..., iubiți-vă unii pe alții". Această formulă continua să o spună și să o repete până la ultima răsuflare a vieții, pentru că cel care iubește împlinește toate poruncile Domnului. Dar și Domnul Însuși a spus că trăsătura caracteristică a celor care cred în El trebuie să fie iubirea dintre ei: „Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă aveți dragoste unul față de celălalt"[412]. Hristos a spus ucenicilor Săi: oamenii, care trăiesc în întunericul păcatului și în înșelăciune, vor înțelege că sunteți ucenicii Mei, dacă aveți iubire între voi. Iubirea vă va deosebi de ceilalți oameni. Apostolii și creștinii primelor veacuri Îl ascultau pe Hristos și-I urmau exemplul, îl imitau. Batjocoriți binecuvântau, alungați și chinuiți, îndelung răbdau cu dragoste, afurisiți și vorbiți de rău suportau cu dragoste toate. Necredincioșii îi chinuiau, îi ucideau cu pietre, îi răstigneau și îi aruncau la fiare, îi ardeau, iar aceia cu îndelungă răbdare îi iubeau. Lumea amuțită și încremenită de uimire se minuna și învăța din iubirea lor martirică. Fiecare mărturie era o dovadă reală a credinței și iubirii primilor creștini.

La îndemnul: Să ne iubim unii pe alții ca într-un gând să mărturisim, poporul răspunde: Pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită.

Este cea mai scurtă și mai expresivă mărturisire a credinței creștine. Uneori, când slujesc mai mulți preoți sau este slujbă arhierească se cântă: Iubite-voi Doamne, virtutea mea, Domnul este întărirea mea și scăparea mea, și izbăvitorul meu. Aceste cuvinte sunt o mărturisire a iubirii, pe când celelalte o mărturisire a credinței. Acest îndemn de iubire nu se referă la un sentiment omenesc, la o relație fizică între oameni, ci la iubirea care este putere divină și roadă a Duhului Sfânt.

---

[412] Ioan 13, 35

Ea se varsă şi umple inimile noastre: „Iubirea lui Dumnezeu s-a vărsat în inimile voastre”[413].

Iubirea aceasta, ca realitate divină este puternică doar în Iisus Hristos, prin credinţa şi harul Lui pe care-L descoperim şi-L vedem în chipul fiecărui frate. O vedem în mărturiile înfricoşătoare şi în mărturisirile sfinţilor martiri.

În timpul sărutării slujitorilor, la strană se cântă: „Pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfântul Duh...”. După aceea trebuie să se păstreze o tăcere totală până la încheierea ritualului sărutării (aşa se făcea după rânduiala veche). În acest moment din Sfânta Jertfă, pământul se uneşte cu cerul. Ingerii şi Arhanghelii înconjoară şi se desfată împreună cu credincioşii şi preoţii care slujesc. Biserica Luptătoare şi cea Triumfătoare devin o singură turmă cu un Păstor, Domnul nostru Iisus Hristos. Din nefericire, cu trecerea timpului şi mai ales în zilele noastre, se observă o înrăutăţire înfricoşătoare. Sărutul iubirii între slujitori a ajuns un simplu gest, sec, un îndemn liturgic, lipsit de fond. Este foarte trist că în biserică nu uităm deosebirile dintre noi, nu ne deschidem inima străinului, celui de departe, necunoscutului, şi mai mult decât atât, nu-l acceptăm pe cel care ne-a vătămat, ne-a nedreptăţit şi urât, care poate se află în Biserică lângă noi sau slujeşte alături de noi. Îndemnul Bisericii lui Hristos este: „Iubiţi-vă unii pe alţii...” Şi nu putem să mărturisim că noi credem în Hristos, şi Acela răstignit, având în suflet sabia mustrării aproapelui.

Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune: „Domnul nu socoteşte cinstea pe care I-o datorăm Lui Însuşi, dacă între credincioşi nu există iubire. Pentru că acceptarea fratelui nostru înseamnă jertfă”[414].

Într-adevăr, neputinţa noastră este mare, ne este foarte greu ca să spunem celui de lângă noi, omului din casă, uneori chiar tovarăşului nostru de viaţă: „iartă-mă..., îţi cer iertare”. Sau să-l iertăm pe cel care ne înjură, ne fură, ne mănâncă ani din viaţă, sau ne înşeală. Inima noastră devine un cuptor încins în care ne perpelim, încoace şi încolo, zi şi noapte până ajungem să iertăm, să cerem noi primii iertare aproapelui

---

[413] Romani 5, 5

[414] Grigorie Ieromonahul, “Sfânta Liturghie”, op. cit., pag. 248

nostru, pe care l-am întristat. Pentru aceea, Domnul preţuieşte iubirea răstignită şi o consideră în fapt jertfa cea mai mare. Dacă nu există iubire, nu este acceptată nici o jertfă şi mai ales Jertfa cea Mare.

Mărturisirea credinţei trebuie să se facă în acelaşi cuget cu gândul şi inima aproapelui. Dacă sufletul este rece, de piatră, tulburat, cum putem atinge Taina Iubirii?

125. Un suflet rugător, la Sfânta Liturghie făcea metanii discrete şi simţea că se află în acelaşi timp într-o biserică cerească şi pământească, cu toate că auzea şi privea cu ochii cele săvârşite. La puţin timp a auzit preotul rostind: „Să ne iubim unii pe alţii"!, şi cu ochii sufletului a văzut Îngeri şi Arhangheli strălucitori îmbrăţişându-se spiritual şi o mulţime de preoţi îmbrăcaţi în veşminte albe, înăuntrul Altarului imitându-i, deşi preot slujitor era unul singur. Cum rânduiala Sfintei Liturghii continua, a văzut, cu teamă dar şi cu seninătate, pe Sfânta Masă, în locul Sfintelor Daruri, o inimă mare străpunsă cu o suliţă, din care a curgea sânge mult..., sânge sfânt şi roşu.... Şi într-un mod minunat, acel Sânge a hrănit toate sufletele pregătite din biserică. S-a întins peste toate mădularele sufletului şi ale trupului, în inimă, în suflet, peste simţurile trupeşti şi duhovniceşti. Toate s-au adăpat din El într-un chip neştiut. Inima s-a încălzit şi s-a aprins de iubire divină, mintea s-a umplut de lumină, gândurile s-au oprit şi s-au bucurat de ea, simţurile s-au delectat ca şi mădularele trupului, cu o desfătare duhovnicească.

Peste tot, şi sus şi jos, domnea pacea, şi iată că peste câteva momente, preotul i-a chemat pe toţi să se împărtăşească cu Preacuratele Taine: ***Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste, apropiaţi-vă!*** *Şi preacuratul Sânge din Potir S-a unit cu Cel pe care-L primise mai înainte duhovniceşte... şi au devenit unul şi acelaşi... Sau poate era acelaşi... Nimeni nu ştie! Desfătarea divină, simţită în suflet şi trup, a continuat pentru mai multe zile, cu multe lacrimi.*

O, Dumnezeule, slavă Numelui Tău[415]*!*

✦

[415] Din consemnările personale

16. SIMBOLUL CREDINŢEI

După sărutarea iubirii şi mărturisirea credinţei, diaconul sau preotul rosteşte: ***Uşile, uşile, cu înţelepciune să luăm aminte***! şi îndată se rosteşte Simbolul credinţei. Domnul Iisus Hristos a dat ucenicilor Săi, şi prin ei şi nouă următoarea poruncă: „Nu daţi cele sfinte câinilor, nici nu aruncaţi mărgăritarele voastre înaintea porcilor ca nu cumva să le calce în picioare şi întorcându-se, să vă sfâşie pe voi”[416].

Hristos vrea să ne spună să nu aruncăm pietrele preţioase porcilor pentru că nu le apreciază valoarea, nu le doresc, ci le place să trăiască în noroi, de aceea se vor arunca asupra voastră. Nici câinilor nu li se aruncă lucruri de valoare. Cuvintele lui Hristos sunt simbolice, câinii şi porcii sunt acei oameni care nu cred în Dumnezeu şi trăiesc precum necuvântătoarele. Duc o viaţă în necurăţie şi păcat, în desfrânare şi noroi, hrănindu-se, la nesfârşit cu patimile lor. Desfrânaţii, ereticii, necredincioşii, nu sunt în stare să preţuiască cuvintele Evangheliei, dogmele sfinte şi Tainele Bisericii. Oricum le vor disprețui, de aceea nici nu li se îngăduie să intre în biserică.

După citirea din Apostol şi Sfânta Evanghelie şi încheierea Ecteniei catehumenilor, porţile bisericii se închideau. În continuare, diaconii şi ipodiaconii păzeau intrarea, încât la momentul Sfintei Anaforale nu aveau voie, nici să iasă credincioşii, nici să intre necredincioşii sau ereticii.

Constituţiile Apostolilor recomandă: „Să se păzească uşile bisericii ca nu cumva să intre un necredincios sau neiniţiat. Şi dacă vine vreun frate sau vreo soră din altă parte, având scrisoare de recomandare, diaconul să cerceteze starea lor, ca nu cumva să fie întinaţi în vreo erezie”[417].

---

[416] Matei 7, 6

[417] “Constituţiile Apostolilor”, cartea a 8-a, VEPES 2, 150

Să ne gândim ce măsuri se luau în perioada primară când nimeni nu putea să intre sau să iasă din biserică după bunul plac. În zilele noastre se observă o slăbire în păstrarea rânduielilor la Sfânta Liturghie, lucru care denotă că suntem „fii ai neascultării". Din nefericire, astăzi nu mai avem diaconi străjeri la uşile Sfintei Biserici şi pentru că acestea rămân deschise până la Sfârşitul slujbei, pot să intre nederanjaţi şi cei de altă credinţă, ereticii, ateii şi necredincioşii, blasfemiatorii şi cei cu vestimentaţie indecentă.

126. Un credincios simplu şi evlavios, în timpul Liturghiei a văzut cu ochii sufletului, în extaz, o vedenie înspăimântătoare. După rostirea cuvintelor „Uşile, uşile, cu înţelepciune...!", după rostirea Simbolului de credinţă, preotul a luat Sfântul Aer, l-a ridicat şi îl mişca ritmic deasupra Cinstitelor Daruri. Atunci a văzut că Sfântul Aer era ţinut, concomitent, de zeci de mâini îngereşti care la un moment dat, au început să-l împăturească cu teamă sfântă şi evlavie multă. În acest timp, o piatră nevăzută s-a rostogolit „la uşa mormântului", pe când buzele îngerilor psalmodiau dulce: "Doamne miluieşte..., Doamne miluieşte..., Doamne miluieşte". Sfântul Altar şi turla bisericii erau pline de mii de Heruvimi şi Serafimi care cântau cântarea de biruinţă: "Sfânt, Sfânt, Sfânt...", pe când mulţimea altor cete îngereşti asculta fericită şi încântată: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...!"şi alte cântări neştiute[418].

Locaşul sfânt îl vedem în fiecare zi. El este o copie unică a locaşului ceresc al lui Dumnezeu. Cerul este reprezentat prin turlă, în centrul căreia se pictează Domnul cerului şi al pământului, Pantocratorul, făcătorul şi creatorul. De acolo de sus, din turlă, El coboară şi observă oamenii de pe pământ. Dacă sunt cu judecată, Îl caută cu dor, zel şi teama sfântă, ţin poruncile evanghelice şi cultivă virtuţile. Observă dacă credinciosul este smerit la înfăţişare, la port şi mişcări în biserică sau este pierdut...! El „cercetează inimile şi rărunchii"[419]. Toate le vede, toate le cunoaşte şi este iubitor de oameni, blând şi smerit, dar Mare şi Puternic. „Cel ce este, Cel ce era

---

[418] Din consemnările personale

[419] Psalmul 7, 10

şi Cel ce vine, Atotţiitorul”[420]. Se arată, însă, şi ca drept Judecător pentru cei vicleni, nepocăiţi, care rămân în necredinţa şi erezia lor. Pentru aceia, tine într-o mâna Evanghelia căci prin ea „va judeca viii şi morţii”. Cu mâna cealaltă binecuvântează întreaga creaţie, lumea şi pe noi păcătoşii care ne aflăm în biserică.

În jurul Pantocratorului se pictează Serafimii cei cu şase aripi şi Heruvimii cei cu ochi mulţi, împreună cu lumea îngerească ce împlineşte voile lui Dumnezeu pentru mântuirea oamenilor. Imediat sub ei sunt reprezentaţi Profeţii care, cu „privirea lor profetică” au văzut şi profeţit cele cereşti, tainele nepătrunse ale lui Dumnezeu, tronul şi judecata Lui. Mai jos, la cele patru colţuri sferice ale turlei, sunt cei patru evanghelişti care au vestit lumii voia lui Dumnezeu, au descoperit prin Evangheliile lor carele alegorice şi ascunse prezise de profeţi, ce s-au vădit „la plinirea vremii”[421], prin venirea Domnului Iisus Hristos pe pământ.

Fiecare dintre ei este reprezentat având lângă el un animal. Doar Sfântul Matei are un om. Acestea simbolizează următoarele: Omul de lângă Sfântul Matei reprezintă Naşterea din om a Mântuitorului Hristos. Leul Sfântului Marcu arată Majestatea Domnului. Viţelul din dreptul Sfântului Luca simbolizează Jertfa Izbăvitorului. Vulturul atribuit Sfântului Ioan îl arată pe acesta drept înălţimea teologiei.

Cele patru animale descrise de profeţii Miheia, Isaia, Daniel, Iezechiel şi de Apocalipsa Sfântului Ioan sunt cu ochi mulţi şi şase aripi (ochii mulţi dezvăluie atotcunoaşterea lui Dumnezeu, iar aripile mişcarea uşoară şi graba pe care o au ca să împlinească fulgerător, cu grijă şi cu atenţie, voia lui Dumnezeu). Cele patru animale nu sunt necuvântătoare, ci creaturi duhovniceşti. Primul animal seamănă cu leul ca semn al demnităţii împărăteşti, al doilea cu viţelul ca semn al puterii, al treilea are chip de om şi simbolizează înţelegerea şi înţelepciunea, iar al patrulea seamănă cu vulturul care închipuie iuţimea şi înălţarea spirituală.

---

[420] Apocalipsa 1, 8

[421] Galateni 4, 4

Preotul rostind **Uşile, uşile, cu înţelepciune...**!, „ne îndeamnă alegoric să luăm seama la simţurile, mintea şi gândurile noastre pentru că prin acestea vine moartea. Şi Sfânta Scriptură ne confirmă că moartea vine „prin uşile încuiate”[422]. Uşile sunt simţurile omului şi gândurile lui şi este o crimă să fim în biserică iar mintea noastră să călătorească spre închipuiri viclene. Deci să închidem şi să pecetluim toate simţurile prin luarea aminte şi rugăciunea “Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă”! Dacă omul credincios reuşeşte să se înstrăineze de lumea-materială care-l înconjoară, atunci poate, cu harul Sfântului Duh să ajungă (în extazul sufletului) la vederea Bisericii Triumfătoare şi a Tainelor necuprinse ale lui Dumnezeu. Cuvintele „Uşile, uşile...”, ne descoperă în scurt vremelnicia vieţii şi a lumii actuale, dar şi întoarcerea noastră în camerele nupţiale ale Mântuitorului care se va concretiza definitiv, irevocabil şi complet la venirea a doua a Domnului, după despărţirea cutremurătoare a credincioşilor de păcătoşi şi hotărârea definitivă a Dreptului Judecător[423].

Cu înţelepciune, să luăm aminte!

Acum suntem îndemnaţi să luăm aminte la înţelepciunea Simbolului de credinţă sau a Crezului. El este ofranda înţelepciunii omeneşti făcută înţelepciunii divine, răspunsul Bisericii Luptătoare a credincioşilor la evenimentul întrupării Fiului şi Logosului divin. Mai este o mărturisire de mulţumire a omului pentru darul mântuirii prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu de la Duhul Sfânt şi din Maria Fecioara, prin învăţătura dumnezeiască, prin Jertfa de pe Cruce, prin Moarte, înviere, Înălţare şi a doua Sa Venire întru slavă.

Mărturisirea Simbolului de credinţă făcută de toţi credincioşii, vădeşte mulţumirea tainică pe care o vom aduce în cealaltă viaţă pentru cuvintele şi modul minunat în care Pronia divină atotînţeleaptă S-a îngrijit de mântuirea noastră.

---

[422] Ieremia 9, 21

[423] Sfântul Maxim Mărturisitorul, “Mistagogia”, cap. 15, P.G. 91, 693, C şi 696 B

Prin această mulțumire, cei vrednici se arată recunoscători față de binefacerile divine[424].

Mărturisirea înseamnă un act personal și responsabil în viața creștinilor. Ea este cauza martiriului și a prigoanelor în existența Bisericii, pentru că toți cei care vor să trăiască în Hristos Iisus vor fi prigoniți[425] de dușmanii din interior și din exterior ai credinței, de idolatri, eretici, atei și necredincioși. Urmează Crezul: Cred Într-Unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul, Făcătorul cerului și al pământului, văzutelor și nevăzutelor...

Apoi, Cinstitele Daruri sunt descoperite iar Sfântul Aer se mișcă în timp ce se rostește mărturisirea, arătând pe de o parte triumful credinței, al Învierii din morți a Domnului Iisus Hristos cu semnele: cutremurul, prăvălirea pietrei și mormântul gol, iar pe de altă parte arătarea după dumnezeire a Domnului Hristos, Cel necuprins și negrăit în Biserica Luptătoare. Prin intermediul Sfintelor Daruri, adică prin Întruparea și Jertfa Lui, El Se face cunoscut după cât voiește inimilor noastre la Sfânta Împărtășanie. Învierea Domnului devine pentru noi un cutremur vizibil conform mărturiei sfântului Evanghelist Matei: „Și iată s-a făcut cutremur mare, că îngerul Domnului, coborând din cer și venind a prăvălit piatra și ședea deasupra ei”[426].

Aceste mișcări simple ale preoților slujitori când descoperă Sfintele Daruri și mișcă Sfântul Aer deasupra lor, fac cunoscute taine înfricoșătoare. Rostit tunător în Biserica Primară, Crezul arăta că nu este mincinos ca al neamurilor și necredincioșilor, ci adevărat, viu și veșnic.

127. Odată, într-un sat, slujea un preot evlavios la o biserică veche, foarte joasă. A rostit: ”Ușile, ușile, cu înțelepciune..”,, a luat în mâini Sfântul Aer și a început să-l miște deasupra Sfintelor Daruri. În timp ce preotul rostea Crezul, deodată din tavanul Sfântului Altar a căzut o șopârlă chiar în Sfântul Potir și s-a înecat. Preotul, netulburat, a continuat Sfânta Liturghie ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic! S-a împărtășit el,

---

[424] Sfântul Maxim Mărturisitorul, “Mistagogia”, cap. 15, P.G. 91, 693, C și 696 B

[425] II Timotei 3, 12

[426] Matei 28, 2

a împărtăşit şi doi-trei creştini care erau în biserică, şi la sfârşit a potrivit Sfânta Împărtăşanie mâncând şi şopârla. A mâncat-o, căci era udată în Sângele Domnului nostru Iisus Hristos. Cum să nu te minunezi în faţa credinţei acestui preot, cum să nu te înclini în faţa lui! O minune vie...! Cum să nu îngenunchezi şi să nu săruţi picioarele acestui preot fără nume care a mărturisit fără teamă şi în fapt credinţa lui, în timpul acelei Sfinte Liturghii de neuitat pentru el[427].

Adăugăm şi un al doilea eveniment asemănător, mai tragic însă:

128. Înainte cu mulţi ani, discutând cu un credincios, acesta m-a întrebat:

- Dacă va cădea o muscă în Sfântul Potir o mâncaţi?

Iar eu i-am răspuns:

- Da (pentru că mi se întâmplase).

Apoi mi-a zis:

- Ştiţi ce s-a întâmplat în locul meu de naştere, la Psara? (După cum ni s-a păstrat din Tradiţie). Într-o zonă a insulei care se numeşte Fidolakos (groapa şerpilor) este o mânăstire a Sfintei Matroana. În vremurile de altă dată, locul avea mulţi şerpi. O dată, la Liturghie, din turla Sfântului Altar a căzut un şarpe mic, chiar în Sfântul Potir, imediat după Prefacere. Preotul s-a cutremurat şi s-a înspăimântat. Ce să facă? Nu putea să-l arunce pentru că se îmbibase de Sfântă Împărtăşanie. A împărtăşit pe puţinii credincioşi care veniseră la Sfânta Liturghie şi la sfârşit a fost nevoit să-l mănânce. Harul lui Dumnezeu l-a scăpat, ca pe atâţia alţii şi n-a păţit nimic. Sufleteşte, însă, a fost afectat mult. Indignat, aşa cum era îmbrăcat, a ieşit din biserică şi cu strigăte de durere i-a cerut lui Hristos ca şerpii să piară din insula aceea. Cu adevărat în această insulă nu mai există şerpi[428]*!*

129. Relatez aceasta în comparaţie cu un alt preot care, bolnav de diabet (vinul era foarte dulce), aşa cum mi-a povestit conslujitorul lui, a refuzat să consume şi a aruncat Sfânta Împărtăşanie la chiuvetă. [429]

---

[427] Arhimandritul Paraschevopoulos Ghervasie, "Interpretare ştiinţifică", op. cit., pag. 199

[428] Din consemnările personale

[429] Din consemnările personale

Fraţii mei, părinţi şi slujitori şi voi creştini credincioşi judecaţi singuri toate acestea.

130. În jurul anului 1950 am mers cu şcoala catehetică din Drama la Pravi Kavàlas, Elefteropolisul de astăzi. După-amiază, avusese loc o reprezentare cu cântece, dansuri populare greceşti şi scenete creştine. Eu m-am aşezat lângă alţi preoţi. Tot satul urmărea manifestarea. La un moment dat, preotul de lângă mine, întorcându-se, mi-a zis:

- N-ar fi bine să adunăm aceşti tineri, care sunt în număr aşa de mare şi să le spunem ceva despre Sfânta Liturghie? Se întâmplă aici atâtea lucruri înfricoşătoare pe care credincioşii noştri nu le cunosc!

- Aveţi dreptate părinte, i-am zis. Asemenea îndemnuri ne-a dat şi bătrânul de la Sipsa (este vorba de părintele Gheorghe Karsalidis).

- Ah, îl cunoşti?

- Îl cunosc, spuneţi-mi însă, părinte, vă rog, ceva înfricoşător din Sfânta Liturghie. Slujiţi aici la Pravi, sau în vreun sat din preajmă?

- Nu aici, ci la Nikisani, mi-a răspuns.

Părintele Ioan (aşa se numea)mi-a spus următoarele:

„Ştiu din rugăciunile Sfintei Împărtăşanii precum şi de la alte rugăciuni ale Sfintei Liturghii şi de la alte slujbe, că Dumnezeu este „foc mistuitor", şi vai de cei care se împărtăşesc cu nevrednicie, îi arde pe toţi. Celui vrednic îi arde, însă, păcatul şi pe diavolul. Şi n-am putut să înţeleg cum Dumnezeu este foc. Pe de o parte luminează şi mângâie pe cel vrednic, pe de altă parte îl arde pe cel nevrednic. N-am putut să pricep şi am această nedumerire de mult timp. La o Sfântă Liturghie, după Prefacerea Sfintelor Daruri, când mi-am ridicat ochii, văd deodată ieşind din Sfântul Potir, lumini, flăcări albe. M-am înspăimântat, am făcut ochii mari şi am zis: Dumnezeule, Te rog să iei aceste flăcări de aici, pentru că nu mă pot împărtăşi! Am întrerupt Sfânta Liturghie şi nu am mai zis nimic până când nu aveau să dispară acestea. L-am rugat pe bunul Dumnezeu să le ridice. De atunci, ce să spun...! N-ar fi oare, mai de folos această povestire decât cele care se întâmplă aici? A încheiat părintele Ioan din Nikisiani.

N-am răspuns nimic, îl priveam cu teamă. [430]

Stareţul Samson descrie foarte simplu ceva asemănător cu ceea ce mi-a spus părintele Ioan:

131. Mitropolitul martir Veniamin Kazanţef, care s-a săvârşit prin împuşcare în timp ce slujea Sfânta Liturghie, a văzut coborând în Sfântul Potir o flacără de foc. Era ceva palpabil şi Dumnezeu a vădit-o ca să înţelegem că nu era un mitropolit oarecare. Flacăra uriaşă de foc era deasupra şi în interiorul Sfântului Potir, adică harul divin, pe care însă, nu l-au văzut toţi căci S-a arătat doar unora. Fiecare s-a învrednicit, după măsura credinţei lui, să vadă asemenea lucruri, în special aceia ai căror ochi sufleteşti erau deschişi şi nevinovaţi. Nici arhimandriţii şi egumenii slujitori n-au văzut toţi. Aceştia doar au auzit zgomotul şi au înţeles că se întâmplă ceva neobişnuit pe Sfânta Masă, dar în realitate pentru ei nu s-a întâmplat nimic ieşit din comun"[431].

Crezul are istoria lui. S-a alcătuit la primele două Sinoade Ecumenice.

Primul Sinod Ecumenic s-a ţinut în 325, în timpul împăratului Constantin cel Mare la Niceea Bitiniei. Au fost prezenţi 318 părinţi şi învăţători ai Bisericii, martiri şi mărturisitori, dintre care cei mai mulţi au suferit în timpul prigoanelor, şi aceştia au condamnat erezia înspăimântătoare a lui Arie care susţinea că a fost un timp în care Hristos, Fiul lui Dumnezeu n-a existat. Versetul: „La început a fost cuvântul"[432], îl explică drept începutul timpului. Acesta nega, adică, dumnezeirea lui Hristos, Îl considera creatură, aşa cum cred hiliaştii de astăzi, nepoţii duhovniceşti ai lui Arie. Protagonistul Sinodului I Ecumenic a fost Marele Atanasie, în acel timp, diaconul patriarhului Alexandriei.

Sinodul al II-lea ecumenic, s-a ţinut în anul 381 în timpul împăratului Teodosie, la Constantinopol, unde au participat 150 de Sfinţi Părinţi, purtători de Dumnezeu şi învăţători, sub conducerea sfântului Grigorie Teologul. Sinodul a condamnat

---

[430] Din consemnările personale

[431] Meletie, Mitropolitul Nicopolei, "Stareţul Samson", Preveza 1991, pag. 84

[432] Ioan 1, 1

şi a afurisit un alt eretic, Macedonie, care nu accepta că Duhul Sfânt este Dumnezeu. Simbolul de credinţă începe cu cuvântul „cred". Noi cei de astăzi credem în toţi şi în toate, numai în Dumnezeu cel adevărat nu.

Credinţa noastră nu are în obiectiv Treimea, întruparea, dumnezeirea lui Iisus Hristos, pe Maica Domnului ca Născătoare de Dumnezeu, pe sfinţi, sfintele moaşte, minunile, Sfintele Taine, Evanghelia, închinarea la sfintele icoane. Credem în toate, cele care au sfârşit afară de Dumnezeu şi de revelaţia Lui.

Dogmele cuprinse în Simbolul de credinţă sunt foarte sigure, adevărate, vii, reale şi ne oferă viaţa veşnică. De aceea, toate câte se spun şi se învaţă fie scris, fie oral şi nu sunt conforme cu Simbolul de credinţă, sunt erezii şi înşelăciuni. Fericiţi şi mulţumiţi sunt cei care cred şi trăiesc conform adevărurilor fundamentale şi reale cuprinse în Crez! Iar când ajung la sfârşitul vieţii lor o încheie şi o pecetluiesc cu acest Crez.

132. Înainte cu mulţi ani, duhovnicul meu mi-a povestit despre cazul unui călugăr care, într-un an, în seara Învierii pe când se afla lângă egumenul mânăstirii şi cânta pentru a zecea oară „Hristos a înviat"! a primit ascultarea să meargă la osuarul fraţilor adormiţi să le spună şi acestora „Hristos a înviat"!

A plecat imediat la osuar, a intrat cu lumânarea aprinsă şi le-a spus morţilor:

- Părinţi şi fraţi, stareţul m-a trimis să vă vestesc cu glas din cer că Hristos a înviat! Şi minune! Toate oasele şi tigvele cuvioase ale fraţilor s-au ridicat la un metru înălţime! Au rămas pentru câteva minute nemişcate şi au revenit după aceea la locul lor. Iată minunea credinţei şi prevestirea învierii morţilor (episodul s-a întâmplat la mânăstirea Sfântul Pavel din Sfântul Munte şi este cunoscut tuturor)[433].

În anumite părţi există obiceiul ca în ceasul când omul trage să moară, cineva să îngenuncheze lângă patul muribundului, şi cu evlavie să rostească „Crezul", „Tatăl nostru", „Cuvine-se cu adevărat", să citească Psaltirea, Noul Testament şi să-l îndemne pe muribund să spuna in gand „Doamne miluieşte-mă..., Maica Domnului ajută-mă"!

---

[433] Din consemnările personale

17. SFÂNTA ANAFORÁ

După „Amin", care trebuie rostit atât de strană cât şi de toţi credincioşii, diaconul sau preotul adresează următorul îndemn:

Sa stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte. Sfânta Jertfă cu pace să o aducem.

Îngerii, sunt foarte numeroşi, împărţiţi în nouă cete şi începătorii, care după părerea Sfinţilor Părinţi sunt conduse de Arhangheli. Sfânta Scriptură pomeneşte dintre aceşti conducători trei nume: Mihail, Gavriil şi Rafail. Arhanghelii se mai numesc şi arhistrategi. În afară de aceştia pe care i-am amintit, mai există un altul, care pentru strălucirea lui a primit numele de Lucifer. Arhanghelul acesta, însă, aşa cum ne spune profetul Isaia[434], n-a rămas credincios şi devotat lui Dumnezeu, ci a căzut din înălţime din cauza păcatului mândriei. El s-a trufit şi a zis: „Ridica-mă-voi în ceruri şi mai presus de stelele Dumnezeului Celui puternic voi aşeza jilţul meu"[435]. Şi când a început să cugete cu mândrie, a căzut din înălţimea slavei şi s-a prăvălit în haos, transformându-se din îngerul luminii în îngerul întunericului, Satana.

Căzând din cer, a tras după sine o mulţime de îngeri din ceata lui. Această relatare nu este o minciună, o povestire fantastică, ci un eveniment cutremurător, care s-a întâmplat în lumea cerească şi este confirmat de Însuşi Hristos care spune: „Am văzut pe Satana ca un fulger căzând din cer"[436].

În momentul căderii Luceafărului şi a mulţimii lui de îngeri, arhanghelul Mihail a trâmbiţat celorlalţi îngeri, strigându-le: **Să stăm bine...** , aşa cum se adresează şi preotul la

---

[434] Isaia 14, 12
[435] Isaia 14, 13-14
[436] Luca 10, 18

rândul său credincioşilor. Este glasul îngeresc dar şi îndemnul Apostolului Pavel, care inspirat de Dumnezeu zice: „...cu frică şi cu cutremur lucraţi mântuirea voastră"[437]. Însuşi glasul lui Hristos spune: „Privegheaţi şi vă rugaţi, ca să nu cădeţi în ispită"[438].

Dacă există un moment special în care ar trebui să se spună aceste cuvinte: **Să stăm bine...** , atunci cel mai potrivit ar fi atunci când preotul se pregăteşte să săvârşească Taina cutremurătoare a Sfintei Liturghii.

Această Taină a Sfintei Euharistii se numeşte şi Anaforá (cuvântul în greceşte înseamnă „urcare"), pentru că acum urcăm *de la cele de jos la cele de sus. Ceea ce urmează după cuvintele* **Să stăm bine...** , se numeşte Sfânta Anafora sau Anaforaua liturgică.

Preotul slujitor ne avertizează că trebuie să ne concentrăm, cu evlavie adâncă a inimii şi cu teamă dumnezeiască la cele care se vor săvârşi peste puţin timp. Să nu uităm că Îngerii, Arhanghelii, Heruvimii şi Serafimii, stau cu frică şi cu cutremur în jurul Sfintei Mese şi în biserică. Cu aceste puteri trebuie să ne unim şi noi, ca să aducem împreună jertfă duhovnicească Domnului Iisus Hristos, care şade pe Tronul slavei, în ceruri.

Locaşul sfânt unde săvârşim Sfânta Liturghie se află pe pământ, dar Jertfa cea nesângeroasă va fi ridicată şi înălţată în Biserica cerească a Impărăţiei lui Dumnezeu, de aceea se şi cheamă Sfânta Anafora.

Jertfa noastră spirituală va fi înălţată şi depusă înaintea Jertfelnicului celui mai presus de ceruri, iar cele două altare, de pe pământ şi din cer, vor deveni o singură realitate.

Domnul Dumnezeu, slujit fiind de noi, nevrednicii slujitorii Săi, cu trup păcătos şi stricăcios, se arată nevăzut şi neperceptibil ca „Cel care aduce şi Cel care este adus", Marele Arhiereu, pe care toate puterile îngereşti Îl înconjoară Îl închină Îl slujesc. Toţi suntem chemaţi să cinstim Sfânta Anafora, şi să fim cu luare aminte, căci va fi ridicată la ceruri, însoţită de mulţime de oştiri îngereşti. „Cel ce aduce şi Cel ce

---

[437] Filipeni 2, 12

[438] Matei 26, 41

este adus" jertfă, Marele Arhiereu, ca mijlocitor şi reprezentant al nostru, va înălţa jertfa noastră la ceruri şi o va oferi Părintelui Luminilor, „Celui vechi de zile", ca pe o tămâie bine primită, întru miros de bună mireasmă duhovnicească.

Sfântul Ioan Gură de Aur spune că „Biserica este locul Îngerilor şi al Arhanghelilor şi împărăţia lui Dumnezeu, este însuşi cerul. Dacă cineva ţi-ar deschide acest cer şi te-ar îndruma acolo, chiar dacă i-ai vedea pe tatăl sau pe fratele tău, n-ai îndrăzni să le vorbeşti. Aşa şi aici, pe pământ, nu trebuie să spui nimic, afară de rugăciunile şi citirile duhovniceşti, pentru că biserica este cerul"[439]. În cer, domneşte liniştea netulburată, pacea lui Dumnezeu „care covârşeşte toată mintea", ce însoţeşte toate în cetatea de sus a Ierusalimului ceresc.

Tulburările, zgomotele, neorânduielile, nu-şi au locul acolo. Iar dacă noi avem inima tulburată, mintea întunecată şi cugetele neîmpăcate la vremea Sfintei Liturghii, a Sfintei Anaforale şi a Prefacerii Darurilor, înseamnă că, conştiinţa noastră ne mustră şi ne osândeşte şi suntem vinovaţi de ceva. Dacă lucrurile stau aşa, harul pleacă de la noi, ne părăseşte şi ne scoate chiar şi din Biserică. Acesta ne respinge pentru că suntem lipsiţi de iubire faţă de Dumnezeu şi aproapele. La îndemnul preotului, poporul răspunde:

Mila păcii, Jertfa laudei...

Ca Jertfa să devină **a laudei**, bine plăcută lui Dumnezeu, trebuie ca inima să fie plină de **mila păcii**, adică de dragostea lucrătoare, de milostivirile îndurărilor, de iertare, de pace, de îngăduinţă şi întelegere.

Dumnezeu, prin profetul Isaia, iar mai târziu, Însuşi Domnul Iisus Hristos, au cerut evreilor: „Milă voiesc, iar nu jertfă"[440]. Deci, Jertfa Laudei, înseamnă jertfa înţelegătoare pe care trebuie să o oferim cu recunoştinţă şi mulţumire lui Dumnezeu, după ce mai înainte ne-am împăcat cu aproapele.

Domnul Hristos a oferit pe cruce Jertfa cea unică Tatălui şi pe aceasta o oferim şi noi acum în Sfânta Liturghie, într-un mod nesângeros şi duhovnicesc.

---

[439] Grigorie Ieromoahul, "Sfânta Liturghie", op. cit., pag. 253

[440] Osie 6, 6 şi Matei 9, 13

Păşind pragul Bisericii, al Cămării împărăteşti, în timpul Anaforalei liturgice, preotul ne strigă şi ne atenţionează **Să stăm bine,** şi noi răspundem că am venit să fim prezenţi la Jertfa neîncetată, împăcaţi cu Dumnezeu, cu slujitorul şi cu toţi ceilalţi. Milă cerem de la Dumnezeu încă de la începutul Liturghiei, iar acum a venit momentul să constatăm că nu avem nimic altceva de oferit lui Dumnezeu decât mila şi pacea din inimi, compătimire şi iubire faţă de ceilalţi. Aceasta doreşte Dumnezeu în locul oricărei alte jertfe, pentru că, într-adevăr, este o jertfă să-l iubeşti pe aproapele, şi cei care o fac cu adevărat ştiu aceasta.

Cinstitele Daruri nu sunt doar purtate la Jertfelnicul pământesc, ci sunt şi înălţate la Jertfelnicul cel mai presus de ceruri. Biserica luptătoare de pe pământ slujeşte, venerează şi săvârşeşte aceeaşi lucrare ca şi Biserica triumfătoare care oferă slujirea, slava şi Sfânta Euharistie în vecii vecilor.

Rânduiala înaintează, urcă spre Golgota, apropiindu-se de Jertfa cea nesângeroasă.

133. Pe când eram tânăr absolvent al Seminarului şi slujeam cu nevrednicie la biserica cu hramul „Intrarea Maicii Domnului" din Drama, parohul de atunci, părintele Teodor, mi-a povestit că înainte de 1920, a cunoscut în Asia Mică un preot evlavios care nu făcea niciodată sfinţirea Darurilor până ce nu vedea un porumbel alb, strălucitor, scăldat într-o lumină pură, venind şi stând nemişcat deasupra Darurilor. După Prefacere, aştepta câteva momente, în timp ce Sfântul Altar se lumina, iar porumbelul se făcea nevăzut. Odată, porumbelul n-a venit, iar preotul acela aştepta şi împreună cu el tot satul, căci era în ziua de Crăciun. Timpul trecea iar preotul acela evlavios, se temea să săvârşească Prefacerea, pentru că numai astfel săvârşise până atunci. Aşa ştia, şi aşa o săvârşea de fiecare dată, numai la venirea acelui porumbel alb. A început să plângă şi ieşind prin Uşile Împărăteşti s-a adresat poporului:

- Sfântul Duh nu mai coboară.... Iertaţi-mă, este din cauza păcatelor mele.... Eu voi aştepta!

Poporul însă, a aşteptat împreună cu el. Peste puţin timp, preotul a văzut porumbelul coborând ca fulgerul din turla bisericii şi aşezându-se, ca întotdeauna, deasupra Cinstitelor Daruri.... Era tot o lumină şi o slavă!

Şi preotul acela sfânt a zis poporului: A venit! Şi s-a întors cu simplitate, a făcut Prefacerea şi a continuat Liturghia de Crăciun[441].

La Sfânta Jertfă, n-au voie să participe nici cei nebotezaţi sau de altă credinţă, apoi necredincioşii, ereticii, antihriştii, ateii, masonii, sataniştii, şi nici cei cu inima împietrită.

Imediat după **Mila păcii**, **Jertfa laudei**, preotul iese prin Uşile Împărăteşti şi binecuvântează poporul în semnul Sfintei Cruci (în vechime binecuvântarea se făcea cu Sfântul Aer) şi rosteşte: **Harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu Tatăl şi împărtăşirea Sfântului Duh, să fie cu voi cu toţi.**

Această binecuvântare specială se numeşte treimică şi este preluată de la Sfântul Apostol Pavel[442].

Un scriitor bisericesc din vechime ne spune că formula Sfântului Pavel deschide în toate bisericile rânduiala tainică a Liturghiei (se referă la Anaforaua liturgică). Acest scriitor vrea să ne spună despre această binecuvântare două lucruri:

- Deschide partea tainică a Liturghiei, la care n-au acces catehumenii, neiniţiaţii, nebotezaţii, ereticii, şi alţii.
- Continuă săvârşirea propriu-zisă a Sfintei Taine[443].

Într-un cuvânt, vrea să ne spună că Anaforaua liturgică este momentul cel mai Sfânt al Liturghiei.

Taina săvârşită nu este un lucru simplu, nu sunt o mulţime de gesturi teatrale (un episcop, săvârşind Sfânta Liturghie mi-a zis: toţi care suntem aici jucăm teatru, pentru că din nefericire, nu ne identificăm cu Tainele înfricoşătoare care se săvârşesc aici), ci o continuare a Jertfei poruncite de Domnul: „Aceasta s-o faceţi întru pomenirea Mea”[444]. De aceea, spunem că Sfânta Jertfă, are caracter anamnetic, de aducere aminte.

Preotul, în aceste clipe este o persoană deosebită înaintea credincioşilor, pentru că este investită cu harul special şi cu

---

[441] Din consemnările personale

[442] II Corinteni 13, 13

[443] Sfânta Mitropolie a Kozanei, “Cuvânt ziditor”, op. cit., pag. 313-314

[444] Luca 22, 19

porunca de a transmite oamenilor darurile lui Dumnezeu: harul, iubirea şi împărtăşirea Sfântului Duh.

Sfântul Nicolae Cabasila atribuie fiecărei Persoane divine, câte unul dintre aceste daruri, într-un mod special: Tatălui iubirea, Fiului harul, iar Sfântului Duh împărtăşirea.

Fiul S-a dat pe Sine, S-a făcut Mântuitorul nostru, fără ca noi să contribuim cu ceva, ba mai mult, eram vrăjmaşii Lui. A murit pentru fericirea noastră, în timp ce eram necredincioşi, iar grija Lui faţă de noi este harul. Tatăl s-a împrietenit cu neamul omenesc prin Patimile Fiului, şi a iubit pe vrăjmaşii Acestuia, de aceea, toate câte le-a făcut pentru noi înseamnă iubire. Trebuia ca „Cel bogat în mile" să dea bunurile Sale vrăjmaşilor cu care se împrietenise şi a făcut-o prin Duhul Sfânt, care a suflat asupra Apostolilor. Pentru aceea, bunătatea Sfântului Duh faţă de oameni se numeşte Împărtăşire[445].

Sfântul Duh cunoaşte pe omul credincios şi îi spune că este fiul lui Dumnezeu, creat după „chipul şi asemănarea lui", iar omul cu inima luminată aude o voce tainică: „Avva, părinte"[446]!

Astfel, la Sfânta Liturghie, ne facem părtaşi Darurilor Sfintei Treimi: Iubirea Tatălui, care este izvorul, Harul Fiului, care este uşa şi împărtăşirea Sfântului Duh. Deci:

- Pronia lui Dumnezeu pentru mântuirea omului înseamnă har.
- Jertfa lui pe Cruce se numeşte şi este iubire.
- Împărţirea darurilor lui Dumnezeu prin Sfântul Duh înseamnă împărtăşire.

Sfântul Nicolae Cabasila se întreabă: „Dacă Darurile şi harismele treimice s-au dat oamenilor o dată cu întruparea lui Dumnezeu în persoana lui Iisus Hristos (desigur acelora care L-au primit şi au crezut în El), de ce este nevoie în acest moment al Sfintei Liturghii de rugăciunea şi binecuvântarea apostolică? Cu siguranţă , ca să nu le pierdem după ce le-am primit şi ca să le păstrăm până la Sfârşitul vieţii noastre.

---

[445] Sfântul Nicolae Cabasila, "Explicarea Sfintei Liturghii" op. cit., pag 89-90

[446] Galateni 4, 6

Pentru aceea preotul nu zice: să fie date vouă tuturor, pentru că ele au fost dăruite, ci se roagă: să fie cu voi cu toţi, adică să rămână cu voi”[447].

Sfântul Vasile cel Mare ne asigură că viaţa noastră este dăruită de către Tatăl, prin Hristos Iisus, în Duhul Sfânt. Adică, Cel prin care viază creştinul este darul Sfintei Treimi[448]. Şi Sfântul Grigorie de Nyssa, fratele Sfântului Vasile, ne spune la rândul lui că: „Fiecare binecuvântare şi har şi putere şi lumină, bucurie, pace şi slavă, pleacă de la Dumnezeu Tatăl, coboară prin Fiul şi Cuvântul şi se sfârşeşte în Duhul Sfânt”[449]. Interpretarea binecuvântării apostolice propovăduieşte dogma Sfintei Treimi, Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, Care lucrează pentru mântuirea omului.

134. Părintele Daniel, pustnicul de la Sfântul Munte, primea la fiecare Sfântă Liturghie multe daruri, binecuvântări şi harisme. Timp de şaizeci de ani săvârşise zilnic Sfânta Liturghie, chiar şi în Postul Mare. Se auziseră multe despre acest slujitor şi nevoitor, care devenise un înger pe pământ şi slujea împreună cu îngerii. Avva Iosif, pustnicul din peşteră, împreună cu Avva Arsenie, fratele lui, călătoreau ore întregi ca să-l vadă şi să se desfăteze privindu-l cum slujea. Nu voiau nimic altceva. Bătrânul, se nevoia şi slujea în peştera sfântului Petru Athonitul. Părinţii aghioriţi îl pomenesc ca pe „un duh liturgic”şi „o pară de foc”, conform cuvintelor psalmistului: „Cel ce faci pe îngerii Tăi duhuri, şi pe slugile Tale pară de foc” (Psalmul 103, 4).

Toţi cei care au participat, chiar şi la o singură Liturghie slujită de el, au mărturisit că s-au bucurat de o iniţiere reală şi au văzut coborârea Jertfei cereşti pe pământ, acolo, în peştera unde slujea. În acelaşi timp, Liturghia lui era şi o înălţare adevărată la Jertfa Altarului mai presus de ceruri, a Ierusalimului celui de sus. Pentru ca Liturghia să dureze cât mai mult, slujea în fiecare zi Liturghia Sfântului Vasile, care, după cum se ştie, se săvârşeşte doar de zece ori pe an. Citea rugăciunile rar, cu

---

[447] Sfântul Nicolae Cabasila “Explicarea Sfintei Liturghii” op. cit., pag. 90

[448] Sfântul Vasile cel Mare “Impotriva lui Eunomiu, despre Sfântul Duh”, Omilia 3, P. G. 29, 664 C

[449] Sfântul Grigorie de Nyssa “Către Avlavie, că nu sunt trei Dumnezei”, Marele Cuvânt catehetic P. G. 45, 125 C.

intonaţie şi multă evlavie şi nu se grăbea deloc, pentru că ale lui erau ziua şi noaptea.

Evlavia era însoţită de lacrimi bogate şi dulci. Desfătarea credinţei şi lacrimile multe îi opreau cântatul şi rostirea rugăciunilor. Dacă podeaua peşterii nu se umplea de lacrimi, nu încheia Liturghia. Timp de şaizeci de ani, fără nici o pauză a slujit neîncetat şi a adormit ca un sfânt după încheierea Sfintei Liturghii. Dobândise obiceiul ca după terminarea slujbelor să se retragă pentru câteva ore şi să se bucure de măreţia darurilor dumnezeieşti pe care le primea la Sfânta Jertfă. Slujba dura multe ore, cu momente de bucurie, când mintea părintelui era răpită. Prin cererile şi rugăminţile lui, pline de suspine şi de lacrimi, umplea zidirea lui Dumnezeu cu frumuseţile raiului, îi întărea şi-i sprijinea pe creştinii şovăielnici din lume, îi lumina pe cei întunecaţi, îi mângâia pe cei mâhniţi şi îndureraţi, iar râul lacrimilor şi al suspinelor lui deschidea păcătoşilor calea mântuirii. Era unul dintre puţinii născuţi într-un neam, care schimba lumea[450].

Binecuvântarea treimică este şi apostolică, pentru că primul care a formulat-o în scris a fost sfântul Pavel, apostolul neamurilor. Biserica noastră a preluat formula ca o introducere la Anaforaua liturgică şi de atunci, mulţimi nenumărate de preoţi şi episcopi au rostit-o şi de multe ori au săvârşit minuni prin ea, aşa cum consemnează sinaxariile şi patericele. Harul binecuvântării treimice nu este doar al Domnului Hristos, ci şi al Tatălui şi al Sfântului Duh. La fel, iubirea şi împărtăşirea sunt lucrarea celor trei Persoane.

Introducerea Anaforalei liturgice cuprinde un dialog dramatic între preot şi popor care răspunde: **Şi duhului Tău**, adică ceea ce ne-ai urat nouă, să ai şi tu. Dacă noi, preoţii, suntem nevrednici de misiunea noastră, totuşi harul sfânt nu încetează niciodată să vină, să adape şi să împrospăteze sufletele creştinilor. Preotul este un instrument în mâinile lui Dumnezeu, care împrumută gura, ochii şi mâinile Acestuia pentru a săvârşi Sfintele Taine. Oricine ar fi slujitorul şi oricât de nevrednic, Sfintele Taine se săvârşesc şi sunt valabile, însă, nici unul dintre preoţi nu este îndreptăţit să separe viaţa

---

[450] Arhimandritul Ioanichie, "Patericul atonit" op. cit., pag 194, 208, 240

morală personală de slujirea lui. Oriunde ar merge, oricum ar fi îmbrăcat şi oricum ar vorbi, el este înainte de toate şi rămâne preot, slujitorul Celui Preaînalt. Dumnezeu dăruieşte harul Său preotului, poporului şi întregii Biserici, ca şi celelalte daruri comune: iubirea şi împărtăşirea.

Răspunsul **Şi duhului Tău,** este singurul care suplineşte orice nevoie reală, iar înţelesul lui este următorul: harul, iubirea şi împărtăşirea Sfântului Duh să se întoarcă în sufletul tău care a devenit duh deplin şi s-a înălţat la Tronul măririi lui Dumnezeu. Sunt momente cutremurătoare, înfricoşătoare, dar şi purtătoare de lumină!

Cu toate acestea, noi suntem săraci, goi şi împietriţi, iar locul Sfântului Duh este luat, din nefericire, de patimi, minciuni, egoism, viclenie, invidie şi răutate.

Când, însă, sufletele noastre sunt pline de har, iubire şi împărtăşire, se înduhovnicesc, se înalţă şi trăiesc în ceruri ca şi îngerii, se desfată cu tainele necuprinse ale lui Dumnezeu. „În Biserica slavei Tale stând, în cer mi se pare că sunt".

Binecuvântarea ne oferă darurile cerului cele bogate, dar ne şi obligă să devenim lumină şi duh.

135. Părintele Paisie, vestitul monah, povestea că în timpul foametei groaznice din 1917, călugării iviriţi au redus drastic milostenia, de teamă ca magaziile mânăstirii se golesc. Pe deasupra, stareţul, un om tare zgârcit, a interzis cu desăvârşire milostenia. Urmarea era ca şi Hristos să-Şi retragă binecuvântarea Sa. Călugării, au început atunci să sufere de foame şi să cârtească împotriva lui Hristos şi a Maicii Domnului, pentru că nu le păsa de mânăstire. Din nefericire, însă, n-au înţeles unde era greşeala. Într-o zi, Hristos S-a arătat portarului mânăstirii cu chip de cerşetor zdrenţăros, care i-a cerut puţină pâine. Călugărul portar i-a zis cu tristeţe:

- Nu avem, frate, de aceea am şi întrerupt filoxenia (găzduirea străinilor). Aşteaptă, însă, puţin, ca să-ţi aduc porţioara mea din chilie. A alergat la chilie, a luat pâinea şi i-a dat-o. Între timp, însă, a văzut că faţa străinului începea să strălucească. După ce a luat bucata aceea de pâine, săracul a zis portarului:

- Ştiţi de ce a venit nenorocirea aceasta asupra mânăstirii voastre? Pentru că aţi lepădat două lucruri.

- Ce spui? l-a întrebat portarul.

- Daţi şi vi se va da, a repetat Acela.

După aceste cuvinte săracul S-a făcut nevăzut, răspândind o lumină, care l-a uimit pe călugăr. El s-a pierdut cu totul şi, înfricoşat, a alergat la mai marii mânăstirii (care era de sine) şi a povestit întâmplarea.

Părinţii, la început şi-au stors mintea ca să-şi amintească toţi oamenii pe care i-au alungat, apoi au înţeles cuvintele acelea evanghelice, şi că Acel sărac era Hristos în persoană.

Aceleaşi lucruri, cu aproximaţie, le-am auzit şi eu în 1959, la Kareia, de la un pustnic, părintele Ioachim. Acesta mi-a vorbit despre valoarea milosteniei, practice şi duhovniceşti, legată de Sfânta Împărtăşanie: cu cât cineva miluieşte şi dă din ale sale, cu atât va primi mai multe daruri materiale şi spirituale, în special, când se împărtăşeşte cu Preacuratele Taine. Portarul mânăstirii Ivir, pe care l-am amintit mai sus, a experiat acestea; când s-a împărtăşit a doua zi, a devenit lumină strălucitoare. A simţit Sfânta Împărtăşanie răspândindu-se, întinzându-se în toată fiinţa lui şi o desfătare divină. Când a înţeles ce i s-a întâmplat, s-a smerit adânc şi-a zdrobit inima, şi plângea fără să ştie de ce! Se ruşina de Mântuitorul, care l-a umplut de daruri negrăite. Şi părintele Ioachim a încheiat: „Încearcă şi tu diacone şi te vei convinge în fapt". Continuarea întâmplării este cunoscută: Părinţii s-au căit de păcatul lor şi au împărţit proviziile lor săracilor, călugărilor şi mirenilor şi au primit în schimb binecuvântările Domnului cele bogate[451].

Am relatat această întâmplare, nu numai pentru a arăta necesitatea milosteniei şi a ospitalităţii faţă de toţi, dar şi pentru învăţătura acelui monah despre îmbinarea milosteniei materiale cu cea spirituală, în relaţie cu Sfânta Împărtăşanie.

Preotul zice: **Sus să avem inimile**, iar poporul răspunde: **Avem către Domnul.** Exact în acest dialog dramatic trăim duhovniceşte evenimentul Prefacerii. Mintea, inima, omul întreg, este răpit şi transformat. Sufletul se schimbă şi se înalţă pe un munte înalt[452], doar prin Duhul Sfânt chemat prin binecuvântarea apostolică. De acolo va privi şi se va

---

[451] Paisie Părintele Aghioritul, "Părinţi aghioriţi..." op. cit., pag. 135

[452] Marcu 9, 2

desfăta de Masa împărătească şi nestricăcioasă a vieţii veşnice. Mai simplu: prin minunea preschimbării liturgice, datorată cuvintelor: **Sus să avem inimile**, harul lui Hristos atotputernic ne răpeşte din Biserică şi ne urcă pe muntele iubirii Tatălui, unde este Tronul „dreptăţii divine".

Acest sentiment deplin al împărtăşirii harului şi iubirii, este experiat de ánumiţi preoţi şi creştini temători de Dumnezeu, doar pentru câteva momente. Sufletul trebuie să dorească această înălţare cu toată puterea, şi cu cât dorinţa va fi mai smerită şi mai curată, cu atât darurile duhovniceşti ale Prefacerii interioare vor fi mai mari.

Preotul ridică mâinile spre turla înaltă a bisericii, unde este Pantocratorul, Taborul cel de sus, cămara cea tainică înăuntrul căreia se va săvârşi unirea şi preschimbarea sufletului, asemenea Schimbării la faţă a lui Hristos. Este un loc ceresc, o înălţime a dumnezeirii, cu baza în jertfelnicul bisericii de pe pământ şi cu vârful nevăzut, inaccesibil ochilor noştri pământeşti.

Trăsătura preoţilor sfinţi este mişcarea continuă de la un jertfelnic la celălalt, de la Sfânta Masă a bisericii de pe pământ, la cea a Bisericii Triumfătoare din ceruri. Mintea schimbată şi inima îşi înalţă privirea de la vederea frumuseţii din biserica lumească, la cea a altarului sfânt şi plin de lumină cerească.

Sfântul Grigorie Palama ne spune: „Deasupra Sfintei Mese este Hristos Însuşi, lumina lumii, care aduce şi oferă Trupul Lui iluminat, ca să-i atragă pe creştini şi să mântuiască lumea. Ca să ne atragă şi pe noi"[453]!

Şi sfântul Simeon Noul Teolog, susţine că preotul trebuie să trăiască continuu în contemplarea frumuseţii dumnezeieşti a Jertfelnicului ceresc. Prin textele scrierilor sale acesta ni se confesează: „Uneori îmi este foarte greu să înţeleg care dintre cele două lucruri mă desfată mai mult: bucuria razelor strălucirii divine din contemplarea dumnezeirii, sau hrana Sfintei Împărtăşanii pe care o am în gură? Gustul dumnezeiesc al gurii sau contemplarea minţii? Inima mea doreşte fierbinte

---

[453] Sfântul Grigorie Palama, "Pentru cei care se liniştesc în sfinţenie", Omilia 3, EPE 2, 202

contemplaţia frumuseţii dumnezeieşti, dar în acelaşi timp este atrasă şi se îmbătă duhovniceşte de dulceaţa inefabilă a Sfintei Împărtăşanii, care începe din gură. Care dintre acestea două? Cu cât privesc la lumina necreată a harului dumnezeiesc, cu atât mai mult mă topesc şi mă desfăt de fericirea nedescrisă a gustului Sfintei Împărtăşanii. Astfel, nu mă satur niciodată de contemplarea razelor necreate ale dumnezeirii, nici de mâncarea şi băutura Trupului şi a Sângelui lui Iisus Hristos. Pentru că atunci când mi se pare că m-am săturat de una, încep să însetez nesătul, după cealaltă. Aşa că, întotdeauna, sunt şi înfometat şi însetat"[454].

Cu siguranţă, nu pricepem prea mult din aceste cuvinte, pentru că nu avem acelaşi gust şi aceeaşi simţire duhovnicească, şi astfel rămânem goi, surzi, reci şi nesimţitori. Dar ce înseamnă să ne înălţăm inimile? Ce înseamnă „inima" în limbajul bisericii? Ea este centrul fizic al vieţii organice al omului, dar în acelaşi timp este şi centrul existenţei în care se realizează comuniunea şi unirea noastră cu Dumnezeu. Adică, acel spaţiu duhovnicesc unde se dezvoltă întreaga viaţă spirituală şi în care lucrează energiile necreate ale dumnezeirii. Existenţa acestei inimi, din punct de vedere duhovnicesc al Bisericii noastre este cu desăvârşire necunoscută chiar creştinilor şi aceasta se datorează mai multor cauze: în primul rând vinovate sunt patimile noastre care întunecă mintea. Apoi, necunoaşterea Sfintei Scripturi, a dogmelor credinţei noastre şi a întregii vieţi duhovniceşti, îndepărtarea totală de Sfintele Taine, lipsa de experienţă şi de rugăciune neîncetată a minţii coborâte în inimă, aşa cum ne învaţă Părinţii pustiei. Mulţi se întreabă şi vor să ştie cât mai multe despre punerea în practică a rugăciunii inimii. O fac însă „în principal" dintr-o pornire egoistă şi dorinţă de performanţă, urmărind exclusiv doar roadele ei, fără să înţeleagă nevoinţa grea care se cere pentru curăţirea de patimi.

Rugăciunea inimii necesită multă luptă, care nu constă în străduania de a coborî mintea în inimă. Cu patimile pe care le avem vom întâlni doar întuneric, înşelăciune şi pervertire

---

[454] Sfântul Simeon Noul Teolog, "Filocalia pustnicilor", Cuvânt moral 4 Tesalonic, 1988, vol. 19 B, pag. 387

drăcească. În loc de har şi de lumină divină vom întâlni lumini demonice. Aşa cum ne învaţă Sfinţii Părinţi, prima condiţie pentru a dobândi rugăciunea minţii este experierea durerii aproapelui ca pe durerea noastră, şi nu numai pe a aproapelui ci şi pe a duşmanului nostru de orice fel, a celui care ne înjură, ne nedreptăţeşte şi ne necinsteşte.

Durerea şi ispita acestuia trebuie să devină agonia noastră. După aceea urmează izbăvirea de patimi, dobândirea unei conştiinţe liturgice curate, participarea la Sfintele Taine, respectarea poruncilor, cultivarea virtuţilor şi altele. La sfârşitul acestora vom simţi harul dumnezeiesc care lucrează mântuirea omului cu voia acestuia, tainic şi discret. Inima omului nevoitor se străduieşte să lupte, are acest imbold dar se şi forţează, atunci când plânge şi se pocăieşte cu adevărat.

Fericitul părinte Sofronie de la Essex ne spune că spaţiul luptelor duhovniceşti ale creştinului este inima, iar cel ce doreşte să ducă rugăciunea minţii în inimă, adică să coboare mintea în inimă, înţelege uşor cuvântul Psalmistului David: „Ca să pătrundă înlăuntrul omului şi în adâncimea inimii lui”[455].

Inima devine un ocean imens şi dacă ai vrea să-i găseşti centrul te pierzi. Acelaşi lucru se întâmplă şi când intri în inimă prin rugăciunea minţii.

Sfânta Scriptură prin glasul sfântului Petru numeşte inima omul ascuns: „omul cel tainic al inimii”[456], iar mai jos ne spune că este locul în care se preamăreşte şi se sfinţeşte Dumnezeu: „...pe Domnul, pe Hristos să-L sfinţiţi în inimile voastre”[457].

Din acest ultim verset reiese clar că inima smerită şi curată este biserica lui Dumnezeu, Jertfelnicul este Sfânta Masă, iar mintea este preotul.

Inima se aseamănă cu cămara în care mintea primeşte pe Domnul şi aici are loc şi arvuna Duhului Sfânt, căci tot sfântul Pavel ne spune că „Dumnezeu a dat arvuna Duhului în inimile noastre”[458].

---

[455] Psalmul 63, 7
[456] I Petru 3, 4
[457] I Petru 3, 15
[458] II Corinteni 1, 22

Textele Sfintei Scripturi care se referă la inimă, în diferitele ei ipostaze şi cu caracteristici specifice, sunt numeroase. Multe dintre ele sunt întunecoase şi tendenţioase, pentru că se referă la inima din afara Bisericii, a Sfintei Mese şi a Sfântului Altar care devine din nefericire, centrul păcatului şi lucrează împotriva firii: „din inimă ies: gândurile rele, adulterul, desfrânarea, furtişagul, mărturia mincinoasă, hula"[459].

Inima este dominată cu uşurinţă de trei patimi înfricoşătoare: ignoranţa, uitarea şi împietrirea: „Voi cei tari în cerbice şi netăiaţi împrejur la inimă..."[460], spunea evreilor primul martir şi arhidiacon Ştefan.

În inimă localizăm încă două necurăţii: necurăţia trufiei, care l-a aruncat pe lucifer şi l-a făcut diavol şi trufia destrăbălării şi pervertirea minţii. Deci, inima noastră trebuie să se cureţe de slăbiciunile patimilor şi aşa, curată şi neîntinată, să se poată înălţa la Jertfelnicul cel mai presus de ceruri. Noţiunea aceasta în cadrul Sfintei Liturghii se referă la lumea interioară a omului, necuprinsă şi nevăzută. „Inima este gândul, sentimentul, voinţa omului, acel „chip al lui Dumnezeu."

Prin răspunsul: **Avem către Domnul!,** creştinii îl asigură pe preot că s-au ridicat la înălţimea cerească, la Tronul lui Dumnezeu. Inimile noastre, spun ei, se află acolo unde este Hristos, de-a dreapta lui Dumnezeu Tatăl. Şi preotul, înlăuntrul lui, aude glasul care-l îndeamnă să continue săvârşirea tainei dumnezeieşti a Sfintei Liturghii.

136. Fericitul părinte Iacov, acest preot sfânt, în timp ce mă aflam în vizită la mânăstirea Sfântul David din Eubeea, mi-a povestit în mod special, următoarele: „Părinte, din nefericire, creştinii noştri sunt orbi duhovniceşte şi nu văd cele ce se întâmplă în timpul Sfintei Liturghii! Odată am slujit, iar când am ajuns la Vohodul Mare, în timpul Heruvicului, am înlemnit în faţa Sfintei Mese, uimit de ceea ce am văzut... O vedenie era urmată de alta.

- Ce-ai văzut, părinte? l-am întrebat nerăbdător.

---

[459] Matei 15, 19

[460] Fapte 7, 51

El însă nu mi-a răspuns şi a continuat. Cântăreţul repeta „Ca pe Împăratul tuturor primind...", când deodată, am simţit că cineva mă împinge de umăr şi mă duce la Proscomidiar. Am crezut că este dascălul şi am zis în sinea mea: "Binecuvântatul...! Câtă necredinţă...! A intrat printre Uşile Împărăteşti şi mă împinge"!

Când m-am întors, am văzut aripa uriaşă a unui Arhanghel, petrecută peste umărul meu, care mă îndemna să fac Vohodul Mare. Ce s-a întâmplat în timpul acelei Liturghii nu pot grăi...!

Lucrurile pe care mi le-a spus cu aproximaţie, m-au impresionat! Părintele Iacov, în cartea editată de părinţii mânăstirii, descrie aceeaşi vedenie din timpul Sfintei Liturghii şi adaugă: „De multe ori nu mai pot să rezist la ceea ce văd şi mă aşez pe scaun, încât unii fraţi slujitori cred că nu mă simt bine şi se neliniştesc, dar ei nu ştiu ce văd şi ce aud eu. Ce aripi au îngerii, copile...! Ce aripi! De-abia când preotul zice „Pentru rugăciunile..." puterile cereşti pleacă, iar în Sfântul Altar domneşte o pace absolută"[461].

Sfântul Ioan Gură de Aur ne întreabă: „Ce faci, omule? Când preotul a zis: **Sus să avem mintea şi inimile**, n-ai promis şi n-ai zis: **Avem către Domnul**? Nu te temi, nu roşeşti că te arăţi mincinos în acest moment înfricoşător? Nu vezi minunea minunilor?

Masa tainică este pregătită, Mielul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, Se jertfeşte pentru tine, preotul se luptă pentru tine, Heruvimii stau aproape şi Serafimii cei cu şase aripi zboară în jurul Sfintei Mese şi-şi acoperă feţele. Şi toate Puterile netrupeşti împreună cu preotul mijlocesc pentru tine. Focul spiritual coboară şi Sfântul Sânge al lui Hristos se varsă în Sfântul Potir, din preacurata Lui coastă pentru curăţirea ta! Nu te temi, deci, nu roşeşti că te arăţi mincinos în acest ceas înfricoşător? Cu ce îndrăzneală te apropii de Sfintele Taine, cu ce conştiinţă întinată..."[462]?

---

[461] Mânăstirea Sfântului David, "Un Părinte sfânt, Fericitul Iacov", Editura Sfintei Mânăstiri David, Efvoia 1993, pag. 81

[462] Sfântul Ioan Gură de Aur, "Comentariu la Epistola I Corinteni", Omilia 36, EPE 18 a, 516-517

În biserică se cade, se cuvine să domnească teama, respectul, evlavia şi atenţia neadormită. De aceea să avem ochii îndreptaţi spre Sfânta Masă şi spre sufletul nostru, să suspinăm fără vorbe înlăuntrul nostru, ca să putem în vremea Sfintei Anaforale să ne înălţăm inimile la cer, pregătite pentru Sfânta Liturghie.

Pregătirea aceasta nu constă doar în citirea rânduielii pentru Sfânta Împărtăşanie, ci în grija permanentă pentru întreaga viaţă, adică curăţia sufletului, a trupului, baia pocăinţei şi a lacrimilor, veşmântul nerăutăţii, al îndelungii răbdări, al compătimirii şi al iertării. Astfel, înainte de clipele înfricoşătoare ale Jertfei de pe Golgota, când aşteptăm cu toţii coborârea Sfântului Duh, trebuie să-l liniştim duhovniceşte pe preotul slujitor şi să-i arătăm că inima noastră s-a înălţat şi se află înaintea tronului lui Dumnezeu.

Sfântul Ioan Gură de Aur, continuând cuvântul de mai înainte ne spune: „Înainte să vezi catapeteasma Sfântului Altar, adică Sfintele Uşi deschizându-se, şi corul îngerilor înaintând, îngrijeşte-te să urci şi tu cu el la cer"[463].

Prin cuvintele **Avem către Domnul**, se încheie introducerea Anaforalei liturgice şi începe partea propriu-zisă.

Întreaga Anafora este o rugăciune unitară, care începe cu: **Să mulţumim Domnului** şi se încheie cu: **Şi să fie milele marelui Dumnezeu...** . Rugăciunea aceasta este întreruptă de rostiri, de cădire şi de Axion, de aceea o putem împărţi în patru părţi:

- **Prima parte** - cuprinde rugăciunea Euharistică şi imnul de biruinţă.
- **A doua parte**- aminteşte despre Cina cea de Taina.
- **A treia parte** - cuprinde invocarea Sfântului Duh pentru prefacerea Cinstitelor Daruri.
- **A patra parte** - pomenirea celor vii şi a celor morţi.

Anaforaua liturgică constituie un urcuş al cărui apogeu este Prefacerea Darurilor.

---

[463] Sfântul Ioan Gură de Aur, "Comentariu la Epistola I Corinteni", Omilia 36, EPE 18 a, 516-517

Preotul rosteşte: **Să mulţumim Domnului.**

Poporul răspunde: **Cu vrednicie şi cu dreptate.** Ar fi tare nimerit ca în acest moment, strana să tacă, să-şi tragă răsuflarea, pentru că tăcerea în aceste clipe înseamnă o mai mare luare aminte. După ce credincioşii confirmă preotului că inimile lor s-au înălţat, acesta îi cheamă să înainteze în săvârşirea Tainei Sfintei Euharistii, după ce mai înainte vor mulţumi lui Dumnezeu.

Sfântul Ioan Gură de Aur scrie că: „Se numeşte Euharistie (mulţumire), pentru că ea constituie amintirea multor binefaceri ale lui Dumnezeu şi a proniei divine. De aceea preotul ne îndeamnă să-I mulţumim lui Dumnezeu pentru lumea întreagă şi pentru toate câte am primit, pentru cele trecute şi prezente, pentru cele întâmplate şi care se vor întâmpla".

Mulţumirea aceasta ne eliberează de cele pământeşti, ne urcă la cer şi ne preschimbă în îngeri[464]. Deci, mulţumiţi lui Dumnezeu pentru binefacerile Lui nesfârşite dar, în principal, pentru cel mai mare dintre darurile dumnezeieşti, Sfânta Euharistie. Prin aceasta, Aceluia nu I se adaugă nimic, dar noi devenim casnicii lui Dumnezeu.

Sfântul Nicolae Cabasila ne spune că răspunsul: Cu vrednicie şi cu dreptate, înseamnă că toţi sunt de acord să se săvârşească Sfânta Euharistie: „După ce toţi credincioşii au consimţit şi au cântat Cu vrednicie şi cu dreptate, preotul oferă lui Dumnezeu Sfânta Euharistie"[465]. Cu alte cuvinte, preotul realizează o simfonie cu poporul, apoi se întoarce în Sfântul Altar şi continuă.

După Sfântul Ioan Gură de Aur, aceste cuvinte arată unitatea Trupului lui Hristos şi egalitatea dintre slujitor şi credincioşi înaintea Darurilor dumnezeieşti. „Înaintea Darurilor toţi suntem egali. Mulţumirea către Dumnezeu este comună, pentru că nu mulţumeşte doar preotul ci întregul popor. După ce începe preotul, toţi sunt de acord că mulţumirea este vred-

---

[464] Sfântul Ioan Gură de Aur, "Comentariu la Evanghelia Sfântului Matei" Omilia 25, EPE, 10, 158

[465] Sfântul Nicolae Cabasila, "Explicarea Sfintei Liturghii", op. cit., pag. 91

nică şi îndreptăţită. Şi atunci preotul începe Sfânta Euharistie şi întreg poporul participă şi merge împreună cu slujitorul"[466].

În timpul acesta şi înainte de: **Cântare de biruinţă, cântând, strigând, glas înălţând şi grăind...**, preotul citeşte rugăciunea Euharistiei:

Cu vrednicie şi cu dreptate este a-Ţi cânta Ţie, pe Tine a Te binecuvânta; pe Tine a Te lăuda, Ţie a-Ţi mulţumi, Ţie a ne închina, în tot locul Stăpânirii Tale; căci tu eşti Dumnezeu nevăzut şi negrăit şi necuprins cu gândul, nevăzut, neajuns, pururea fiind şi Acelaşi fiind: Tu şi unul născut Fiul Tău şi Duhul Tău Cel Sfânt. Tu din nefiinţă la fiinţă ne-ai adus pe noi, şi căzând noi, iarăşi ne-ai ridicat şi nu Te-ai depărtat toate făcându-le, până ce n-ai suit la cer şi ne-ai dăruit Împărăţia Ta ce va să fie. Pentru toate acestea mulţumim Ţie şi unuia născut Fiului Tău şi Duhului Tău celui Sfânt, pentru toate pe care le ştim şi pe care nu le ştim; pentru binefacerile Tale cele arătate şi cele nearătate ce ni s-au făcut nouă. Mulţumim Ţie şi pentru Liturghia aceasta pe care ai binevoit a o primi din mâinile noastre, deşi stau înaintea Ta, mii de Arhangheli şi zeci de mii de îngeri, Heruvimii cei cu ochi mulţi şi serafimii cei cu câte şase aripi care se înalţă zburând.

Preotul citind rugăciunea începe urcuşul pe Golgota, către „Cel ce este, Cel ce era şi Cel ce vine"[467]. Deci, prin această rugăciune mulţumim lui Dumnezeu pentru toate.

Sfântul Irineu ne spune că: „Omul recunoscător faţă de Dumnezeu este vasul bunătăţii şi instrumentul măririi Lui"[468].

Toate binefacerile lui Dumnezeu văzute şi tainice, au în vedere mântuirea omului, de aceea Lui îi datorăm zilnic recunoştinţă, mulţumire şi doxologie. Şi cu cât Îi mulţumim mai mult, cu atât Dumnezeu înmulţeşte darurile. Sfântul Isaac

---

[466] Sfântul Ioan Gură de Aur, "Comentariu la Epistola II Corinteni", Omilia 18, P.G. 61, 527

[467] Apocalipsa 1, 4

[468] Sfântul Irineu de Lugdunum, Cartea a doua, P.G. 7, 829 B

Sirul ne spune că: „Mulţumirea celui care primeşte îl obligă pe cel care dă, să ofere daruri mai mari decât cele de dinainte”[469].

Omului mulţumitor, Dumnezeu îi înmulţeşte binecuvântarea şi cercul se lărgeşte. Iată cum prezintă Sfinţii Părinţi înlănţuirea aceasta:

- Binecuvântarea lui Dumnezeu - Mulţumirea noastră - Harul lui Dumnezeu
- Harul lui Dumnezeu - Mulţumirea noastră - Binefacerea lui Dumnezeu
- Binefacerea lui Dumnezeu - Mulţumirea noastră - Pronia lui Dumnezeu
- Pronia lui Dumnezeu- Mulţumirea noastră - Raiul
- Raiul - Mulţumirea noastră - Slava lui Dumnezeu

Această înlănţuire se va încheia la sfârşitul veacurilor. Sfinţii evanghelişti Matei, Marcu şi Luca, precum şi Apostolul Pavel ne spun că Domnul, la Cina cea de Taină, înainte de a împărţi ucenicilor Săi pâinea şi vinul, adică Trupul şi Sângele Său, Şi-a ridicat ochii în sus şi a mulţumit părintelui ceresc: „Şi luând paharul şi mulţumind...”[470].

Sfinţii evanghelişti nu ne spun ce înţelegea exact Domnul prin această mulţumire. Părerile Sfinţilor Părinţi sunt cu aproximaţie următoarele: la Cina cea de Taină care a vrut loc în foişorul din Ierusalim, Domnul a mulţumit Tatălui pentru că L-a recunoscut Mare Arhiereu, după rânduiala lui Melchisedec, şi în acelaşi timp drept Jertfă fără prihană, Mielul junghiat, răstignit, care se aduce pentru mântuirea tuturor oamenilor în vecii vecilor. Această jertfă şi dăruire avea valoarea unei mulţumiri depline, căci mântuia neamul căzut al oamenilor. În acelaşi timp, însă, în acele momente, Domnul a făcut cunoscută şi Taina cea mare a Sfintei Împărtăşanii, ca pâine cerească şi ca „mană ascunsă”, celor ce cred cu cuvântul, cu fapta, primind sfântul botez. Această înfăţişare a Tainei

---

[469] Ava Isaac Sirul, “Asceticile păstrate”, Omilia 24 , Editura Sfântul Nicodim, pag. 126

[470] Matei 26, 26-27

celei mari ca un mod de vieţuire veşnică avea şi ea valoarea unei mulţumiri totale.

„Aceasta s-o faceţi spre pomenirea Mea"[471]. Biserica continuă lucrarea Cinei de Taină prin Sfânta Liturghie, iar noi credincioşii, Îi mulţumim lui Dumnezeu că primeşte Jertfa din mâinile noastre pământeşti. Deşi stau înainte mii de Arhangheli şi zeci de mii de Îngeri, Heruvimii cei cu ochi mulţi şi Serafimii cei cu câte şase aripi care se înalţă zburând.

Dumnezeu ar putea să hotărască, în mod special, ca Liturghia să fie săvârşită cu vrednicie de puterile îngereşti neprihănite. Ce-ar fi fost mai firesc?! El ne-a învrednicit pe noi oamenii s-o săvârşim şi o primeşte din mâinile noastre stricăcioase. Înaintând şi mai mult în taina Sfintei Euharistii, ajungem înaintea Tronului lui Dumnezeu dar ne aflăm în acelaşi timp şi pe pământ şi în cer, care acum s-au unit şi au devenit o singură realitate.

Lumea materială şi cea spirituală au găsit un punct comun: Tronul lui Dumnezeu, reprezentat pentru noi oamenii, de Sfânta Masă. La Sfânta Liturghie urmăm un itinerariu sfânt: intrăm în biserică, Îl primim pe Hristos care iese cu Sfânta Evanghelie, ascultăm cuvântul Lui şi vedem minunile Lui, Îl însoţim pe Golgota unde suferă şi se jertfeşte iar noi ne mântuim. Uşor, ajungem în centrul universului, unde Biserica Luptătoare şi Biserica Triumfătoare mulţumesc lui Dumnezeu. Timpul a pierit, poporul şi preoţii s-au schimbat şi împreună trăiesc o transformare liturgică.

137. Părintele Arsenie duhovnicul şi părintele Nicolae, ucenicul şi psaltul său, erau doi călugări ruşi de la schitul sfântul Ioan Boteztorul. Aceştia slujeau Sfânta Liturghie, în ploaie de lacrimi, dar şi cu măreţie dumnezeiască, aşa cum povestea monahul Partenie. Pustnicii se nevoiau, posteau, privegheau şi se rugau neîntrerupt. Cu o jumătate de an înainte de adormire, părintele Nicolae a orbit, dar în acelaşi timp îl chinuiau şi alte boli. Nu mai putea deci să meargă la biserică şi se tânguia, stând sau întinzându-se în chilia lui, chinuit de dureri cumplite. Din cauza aceasta, Liturghiile s-au redus la una pe săptămână. Cântăreţul era orb şi bolnav, deci nu era vorba de bănuiala

---

[471] Luca 22, 19

trândăvelii. În sâmbăta lăsatului de sec, au slujit amândoi, iar după Sfânta Liturghie, părintele Nicolae a venit la chilia duhovnicului său şi printre multe lacrimi i-a spus:

- Părinte duhovnic, după Sfânta Liturghie, am mers la chilie, am stat pe pat si, deodată, ochii mei orbi s-au deschis şi am văzut totul clar în jurul meu. După aceea uşa chiliei mele s-a deschis şi locul s-a umplut de lumină. Au intrat trei oameni: doi cu făclii, iar la mijloc unul cu îmbrăcăminte strălucitoare, care răspândea o lumină pe care nu pot s-o descriu. S-au apropiat, iar omul acela care era în mijloc, m-a întrebat:

- Mă cunoşti?

- Sigur că te cunosc. eşti prietenul şi duhovnicul meu de la Ierusalim, care doreai să te faci pustnic la Sinai. Am aflat despre tine că ai murit cu trei ani înainte.

Atunci, acela mi-a zis:

- Aşa este, părinte Nicolae! Sunt eu, Anichit! Ai văzut cu ce slavă şi strălucire m-a răsplătit Împăratul Cerurilor, Domnul nostru Iisus Hristos şi Mântuitorul nostru pentru puţina pocăinţă şi pentru puţina nevoinţă pe care le-am făcut? Aşa te va răsplăti şi pe tine! Dar şi mai mari decât acestea vei vedea! Peste patru zile vei fi eliberat de toate durerile, necazurile şi bolile. Domnul m-a trimis ca să te mângâi. Şi, imediat, au dispărut din chilie iar eu am rămas singur. Ochii mei s-au închis, dar inima mi s-a umplut de o bucurie nespusă.

După ce a ascultat toate acestea duhovnicul i-a zis:

- Ia seama, părinte Nicolae, să nu te înşeli şi să nu crezi toate acestea, ci mai degrabă adună-ţi gândurile către Dumnezeu, cere mila şi harul Lui, iertarea păcatelor dar şi răspuns bun la judecata cea dreaptă a Iubitorului de oameni. Acestea i le-a spus spre smerenia şi paza sufletului, pentru că săgeţile înveninate ale vicleanului, nu încetează să atace, chiar şi în pragul morţii.

În ziua de joi din săptămâna brânzei, părintele Nicolae, a slujit ultima Liturghie, s-a împărtăşit şi luând anafura, a zis duhovnicului sau:

- Părinte, te rog, vino în chilia mea. Bătrânul a mers împreună cu el în chilie iar părintele Nicolae s-a aşezat pe pat, iar faţa lui a început să se schimbe şi să strălucească. Ridicându-şi ochii către cer, el a căzut în extaz şi locul s-a umplut de mireasmă dumnezeiască. După aceea, şi-a revenit şi a început să vorbească:

- Îţi mulţumesc, părinte, că ai avut răbdare cu slăbiciunile mele până în sfârşit şi cu sfaturile tale, m-ai călăuzit spre Împărăţia Cerurilor. Duhovnicul l-a întrebat:

- Vezi ceva, părinte Nicolae?

- Văd părinte că au venit după mine şi au rupt zapisul păcatelor mele. Şi acum, binecuvântează-mă! Şi şi-a plecat capul. Duhovnicul a binecuvântat cu mâna iar acela i-a apucat-o şi i-a sărutat-o fierbinte şi înainte s-o lase, şi-a ridicat ochii la cer şi a şoptit:

- Doamne, primeşte duhul meu.... Şi în acelaşi moment şi-a dat sufletul Domnului, pe Care-l slujise din tinereţe cu credinţă, dăruire de sine, ascultare şi iubire. A mers pe cărarea nevoinţelor duhovniceşti împreună cu Hristos, pe drumul descoperirilor dumnezeieşti şi a unirii divine, al rugăciunii tainice şi al lacrimilor şi a trăit în nesfârşitele Liturghii dumnezeieşti ale vieţii lui ascetice, prefacerea liturgică. [472]

Creştinii nevoitori, care biruiesc trupul, lumea şi diavolul, îşi învinge şi firea lor (omul cel vechi al păcatului), şi trăind „deasupra firii" se unesc cu Creatorul lor.

Cântarea de biruinţă, pe care o cântăm în timpul Anaforalei liturgice, laudă biruinţa lui Iisus Hristos, asupra morţii şi diavolului: **Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot, plin e cerul şi pământul de mărirea Ta. Bine este cuvântat cel ce vine întru numele Domnului. Osana întru cei de sus.**

Cântarea este o sinteză a cântării treimice îngereşti, auzită de profetul Isaia, când Domnul l-a chemat la slujirea profetică: „Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot, plin e cerul şi pământul de mărirea Ta", cu cântarea „Osana întru cei de sus; bine este cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului. Osana întru cei de sus"! (cântare preluată din Psalmul 117, care prevesteşte intrarea triumfală a Domnului în Ierusalim: „Aceasta este ziua, pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm şi să ne veselim întru ea. O, Doamne, mântuieşte! O, Doamne, sporeşte! Binecuvântat este cel ce vine întru numele Domnului...")[473],

---

[472] Sfânta mânăstire Xiropotamu, Revista "Marturii aghiorite" nr. 16-17, 1992, pag. 108-109

[473] Psalmul 117, 24-26

cu care evreii L-au primit pe Domnul în sfânta cetate, venit să pătimească de bunăvoie.

Sfântul Ioan Gură de Aur face o comparaţie între cântarea de biruinţă de la Sfânta Liturghie şi cea pe care o cântau evreii în momentul eliberării din robia egipteană: „Să-i cântăm Domnului, căci cu slavă S-a preamărit”[474]. „Atunci nu s-au înecat egiptenii ci demonii. N-au biruit armele văzute ci a fost nimicită răutatea. N-am purces spre pământul făgăduinţei, ci ne-am mutat la ceruri. N-am mâncat mâna, ci Trupul Stăpânului. N-am băut apă din piatră, ci sânge din Coasta Stăpânului”[475].

În altă parte, sfântul părinte continuă: „În cer, oştile îngereşti dau slavă, creştinii pe pământ slujesc şi aduc împreună cu ei aceeaşi doxologie. Deasupra, Serafimii cântă imnul întreit Sfânt, aici pe pământ, mulţimea credincioşilor, psalmodiază aceeaşi cântare. Cele cereşti şi cele pământeşti au aceeaşi sărbătoare”[476].

Sfântul Maxim Mărturisitorul explică despre această oficiere comună: „Cântarea liturgică a bisericii nu doar se armonizează cu doxologia cerească a îngerilor, ci prevesteşte şi părtăşia şi convieţuirea îngerilor împreună cu oamenii mântuiţi în veacul viitor, în Biserica triumfătoare”[477]. Toate aceste descrieri şi imagini nu sunt doar reflecţii filozofice ci o realitate vie pe care au trăit-o şi o trăiesc sfinţii lui Dumnezeu, chiar dacă descrierile lor în legătură cu ceea ce au experiat sunt foarte sărace.

Cântarea de biruinţă ne aduce împreună cu puterile îngereşti înaintea Tronului lui Dumnezeu şi acesta este motivul pentru care preotul stând, în faţa Sfintei Mese nu ne cheamă simplu, ci mai întâi pomeneşte pe Heruvimi şi pe Serafimi. După aceea, îndeamnă pe toţi creştinii să-şi înalţe vocea, să alunge gândurile de la cele pământeşti, amintindu-şi de preamărirea şi preaslăvirea lui Dumnezeu, împreună cu îngerii.

---

[474] Ieşire 15, 1

[475] Sfântul Ioan Gură de Aur, Omilie la Psalmul 46, EPE 6, 110

[476] Sfânta Mitropolie a Kozanei “Cuvânt ziditor” op. cit., pag 326

[477] Sfântul Maxim Marturisitorul, “Mistagogia”, cap. 13, P.G. 91, 692 C

138. În Limonariu, se relatează următoarea întâmplare: de sărbătoarea Cincizecimii, călugării obişnuiau să săvârşească Sfânta Liturghie, de mulţi ani, pe culmea sfântă a Muntelui Sinai. Se îmbulzea acolo mulţime mare de monahi din schiturile din jur, dar şi din pustie. O dată, în timpul Sfintei Euharistii s-a întâmplat un lucru înfricoşător, înainte ca locul acesta să fie întinat de hoardele barbarilor şi ale necredincioşilor. Când preotul a rostit prima formulă a Sfintei Anaforale: „Cântare de biruinţă...", de prin munţii din jur s-a auzit un vuiet înfricoşător, care semăna cu ecoul unei voci, care a răspuns la ecfonisul preotului cu frică şi cu teamă: "Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot, plin este cerul şi pământul de mărirea Ta. Osana întru cei de sus, binecuvântat este cel ce vine întru numele Domnului. Osana întru cei de sus".

Acest vuiet vorbitor a repetat cântarea până la încheierea Sfintei Liturghii. Dintre călugării şi pustnicii care se găseau acolo, mulţi au auzit acest vuiet neobişnuit şi mai presus de lume, dar nu toţi, ci doar aceia care aveau urechile pregătite ca să asculte cântările cereşti ale îngerilor[478].

Acelaşi eveniment se repetă în nenumărate variante, de câte ori se săvârşeşte Sfânta Liturghie. Cei care au auzit şi au văzut erau fie preoţi sfinţiţi, monahi sau credincioşi îmbunătăţiţi, curăţiţi de tumultul păcatului din lume şi de răutatea lumii. Noi, din cauza mulţimii patimilor care ne stăpânesc, nu putem cânta împreună cu puterile îngereşti, deşi ne aflăm în biserică. Însă, cu toate slăbiciunile noastre, suntem datori să fim treji pentru a putea auzi cele ce se săvârşesc. Pentru profetul Isaia, cântarea de biruinţă a puterilor îngereşti din jurul tronului avea o importanţa îndoită, de doxologie şi profeţie.

Această dublă semnificaţie o întâlnim şi în Sfânta Liturghie, care înseamnă doxologie pentru biruinţa morţii, a diavolului şi a păcatului, şi profeţie, prin vestirea celei de-a doua veniri a lui Iisus Hristos Biruitorul.

Cântarea este vestea cea bună despre apariţia întru slavă a Fiului lui Dumnezeu, precedată de semnul biruinţei,

---

[478] Moshos Ioan "Limonariu", Volos 1959, pag. 60

Sfânta Cruce. „Împărăţia lui Dumnezeu a venit, vine şi este înlăuntrul vostru”[479]. Cântarea îngerilor este şi cântarea noastră.

139. Părintele Ioachim Spetsieris a consemnat multe întâmplări din viaţa trăitorilor de la Sfântul Munte. Printre acestea, relatează şi despre experienţele părintelui Ilarion, pe care l-a văzut de multe ori slujind Sfânta Liturghie şi nu ştia să descrie stările neobişnuite şi cereşti pe care acesta le trăia în timpul Sfintei Jertfe. Şi cum să nu aibă vizite îngereşti, când era ucenicul vestitului părinte Sava Duhovnicul, o personalitate duhovnicească care atingea cerurile?! Când părintele Ilarion slujea singur sau împreună cu duhovnicul lui, în timpul Cântării de biruinţă se bătea în piept şi plângea cu suspine. Cine ştie ce vedeau în acel moment ochii sufletului lui... !

Părinţii de la Sfântul Munte ne spun că cel care slujeşte trebuie să vadă puterile Arhanghelilor slujind cu frică înaintea Mielului înjunghiat... . Se pare că, imaginile cereşti ale Jertfei de sus erau atât de greu de descris încât, înaintea groazei sfinte pe care o trăia, nu-i rămânea altceva de făcut decât să se bată în piept şi să plângă cu suspine. Părintele Ilarion se cutremura împreună cu puterile îngereşti de Liturghia cerească şi de transfigurarea lui. [480]

În aceste limite se mişcă viaţa liturgică nu doar a părintelui Ilarion ci şi a părintelui Sava Duhovnicul şi al altor slujitori aghioriţi. Aceştia petrec o viaţă plină de lacrimi, de cutremure sufleteşti, de apariţii îngereşti, de extaz şi de răpiri dumnezeieşti. Domnul a hrănit şi hrăneşte în fiecare zi pe slujitorii vrednici, cu Cinstitul Său Sânge, făcându-i pe fiecare dintre aceştia şi pe noi care ne împărtăşim cu nevrednicie, „zidire şi ogor, rai şi pom al vieţii, mărgăritar şi coroană de aur, vin şi apă vie, turmă şi mireasă, atlet al lui Hristos şi armă împotriva diavolilor...”[481].

În timpul cântării, preotul ridică steluţa de pe Sfântul Disc (lovind uşor la fiecare cuvânt în chipul Crucii, o dată

---

[479] Luca 17, 21

[480] Arhimandritul Ioachim Spetsieris, “Memorii”, Schitul Nou, Sfântul Munte 1998, pag. 46

[481] Arhimandritul Heruvim, “Chipuri aghiorite contemporane, 6. Sava Duhovnicul” op. cit., pag. 96

pentru unitatea dumnezeirii şi de două ori pentru cele două firi ale lui Iisus Hristos), din motive practice şi va urma Prefacerea Cinstitelor Daruri. Poporul cântă triumful cerului, iar slujitorul începe drumul abrupt spre Sfânta Sfintelor.

Fiecare pas, fiecare mişcare, aplecare a capului şi a genunchilor, mâinilor, genelor, pleoapelor, limbii şi inimii preotului este urmărită de zeci de mii de îngeri care înconjoară Sfânta Masă. Privirea slujitorului smerit se întoarce către Domnul şi imploră mila Lui. Plin de cutremur, preotul îşi aminteşte de poruncile dumnezeieşti „preoţii care se apropie de Domnul Dumnezeu să se sfinţească, ca nu cumva să-i lovească Domnul"[482].

Dacă preotul nu este curat şi fără prihană, riscă să-l piardă Dumnezeu cu desăvârşire.

„Când privim pâinea Euharistiei dumnezeieşti, trebuie să-L vedem pe Mântuitorul Hristos pe tronul slavei Sale, de-a dreapta lui Dumnezeu Tatăl. Când nu-L vedem aşa, înseamnă că nu privim pâinea cea preacurată cu credinţă profundă, ci cu nerușinare. Vederea Mielului lui Dumnezeu „Cel ce ridică păcatele lumii", este cea mai mare răsplată şi desfătare pentru preoţii evlavioşi. În rugăciunea Sfântului Maslu, preotul slăvind pe Dumnezeu zice: „... care pe mine smeritul şi păcătosul şi nevrednicul robul tău, cel încurcat în multe păcate şi tăvălit în patimile dezmierdărilor, m-ai chemat la sfânta şi preaînalta treaptă a preoţiei, ca să întru în ceea ce este dincolo de catapeteasmă, în Sfânta Sfintelor unde sfinţii îngeri doresc să privească şi să audă glasul Evangheliei Domnului Dumnezeu şi să vadă cu ochii lor chipul Sfintei Jertfe... o, Doamne, fă-ne să înţelegem"[483]!

Norul sfânt, strălucitor, care acoperă pe slujitorii vrednici se întinde uşor peste toţi creştinii din biserică. Marele moment se apropie iar puterile îngereşti, cu multă smerenie şi evlavie psalmodiază şi cântă: **Sfânt, Sfânt, Sfânt...**, cu feţele acoperite de aripile lor îngereşti, cu zdrobire de inimă cu buze curate şi limba neîntinată, cu mintea arzătoare în care nu

---

[482] Ieşire 19, 22

[483] Meletie, Mitropolitul Nicopolei, "Stareţul Samson, viaţa şi învăţătura", Preveza 1995[3], pag. 83-84

încap cugetele noastre pământeşti. Din păcate, în aceste momente sfinte, noi ne mişcăm, devenim nerăbdători şi, din neştiinţa care ne caracterizează, rămânem indiferenţi la cele ce se întâmplă, iar mintea noastră lipită de lucrurile lumii. Nu ne dăm seama că lăcaşul sfânt este vizitat acum de nenumărate oşti îngereşti iar Biserica Triumfătoare a tuturor sfinţilor este de faţă. În timpul cântării, preotul citeşte şi rugăciunea Anaforalei:

Cu aceste fericite puteri şi noi, Iubitorule de oameni Stăpâne, strigăm şi grăim: Sfânt eşti şi Preasfânt, Tu şi Unul născut Fiul Tău şi Duhul Tău cel Sfânt; Sfânt eşti şi Preasfânt şi slava Ta este plină de măreţie. Căci Tu ai iubit lumea atât de mult, încât pe Unul născut Fiul Tău l-ai dat ca tot cel ce crede întrn-Însul să nu piară, ci să aibă viaţă veşnică. Şi Acesta venind şi toată rânduiala cea pentru noi plinind, în noaptea întru care a fost vândut, şi mai vârtos Însuşi pe Sine S-a dat pentru viaţa lumii, luând pâinea cu sfintele şi preacuratele şi fără prihană mâinile Sale, mulţumind şi binecuvântând, sfinţind şi frângând, a dat sfinţilor Săi ucenici şi apostoli zicând...

Punctul central al iconomiei dumnezeieşti pentru mântuirea omului este iubirea lui Dumnezeu. El a dat pe Unul născut Fiul Său la moarte, pentru mântuirea lumii, ca aceasta să revină la viaţă. A făcut-o din iubirea Lui, care nu poate fi comparată cu nimic, deşi putea găsi multe alte modalităţi. Ne-a atras lângă El, prin moartea pe Cruce a „Fiului Omului”[484], care era în acelaşi timp şi Fiul lui Dumnezeu. Iar dacă Tatăl ar fi avut ceva mai de cinste decât pe Fiul Său ne-ar fi dat, ca să salveze neamul omenesc. [485]

Deci, Jertfa lui Hristos înseamnă arătarea şi descoperirea iubirii dumnezeieşti faţă de om. La Sfânta Euharistie trăim în fapt jertfa lui Hristos, dar în mod nesângeros. Pe Sfânta Masă se aşează Mielul înjunghiat, „Cel ce ridică păcatele lumii”[486]. Sfântul Ioan Gură de Aur ne întăreşte

---

[484] Matei 8, 20

[485] Sfântul Isaac Sirul, “Asceticele păstrate” Omilia 30 op. cit., pag 153-154

[486] Ioan 1, 29

acestea: „Temeţi-vă de Sfânta Masă, pentru că deasupra ei se află Jertfa - Hristos, Mielul înjunghiat”[487]. La Cina cea de Taină, Hristos oferă Trupul Său împărţit şi Sângele Său scurs din coasta Sa. Deci, jertfa care se săvârşeşte nu este doar o simplă reconstituire şi reprezentare, ci o jertfă adevărată, înfricoşătoare, vie şi sfântă. Stăpânul se jertfeşte şi se oferă tuturor credincioşilor, căci este „Cel ce se dăruieşte şi Cel dăruit”:

Anaforaua liturgică, înaintează uşor şi se pregăteşte cădelniţa, care trimite mireasma tămâii peste Trupul împărătesc aşezat pe Sfânta Masă şi în toată biserica, făcând vestită prezenţa Sfântului Duh. Dacă atunci când auzim de la un preot despre un martiriu sau despre o minune plângem, cum ar trebui să reacţioneze inima noastră înaintea Patimilor Domnului de pe Golgota? Ce schimbări ar trebui să suferim înaintea acestora? Şi cum vor rezista sufletele preotului şi ale credincioşilor în faţa smereniei, a durerii şi al chinurilor suferite de Fiul Omului?

Toată taina ortodoxiei se regăseşte în drama Sfintei Liturghii, iar dacă preotul trăieşte aceste stări în timpul anaforalei liturgice, el este sensibilizat în întregime de prezenţa Sfântului Duh.

140. Înainte cu aproape 80 de ani, părintele Ignatie Duhovnicul, de la schitul Sfânta Ana, din Sfântul Munte slujea protos între ceilalţi preoţi slujitori, la o Sfântă Liturghie prazni-că. Ceilalţi preoţi au observat chipul părintelui Ignatie schimbat, strălucitor şi scăldat de harul dumnezeiesc, ca faţa unui înger. S-a apropiat momentul înfricoşător al Anaforalei liturgice şi toţi slujitorii şi călugării din acea bisericuţă a pustiului, au trăit lângă luminatul părinte Ignatie, prefacerea lor liturgică. În faţa lor aveau o biserică întrupată a luminii treimice[488].

Altă dată, iată ce s-a întâmplat:

141. Un călugăr începător, sfârşind Fericirile, după pave-cerniţă, s-a întors să ia binecuvântare de la părintele Ignatie.

---

[487] Sfântul Ioan Gură de Aur, “Comentariu la Evanghelia Sfântului Matei” Omilia 62, P.G. 58, 737

[488] Heruvim Arhimandritul, “Chipuri aghiorite contemporane, 7 Ignatie Duhovnicul”, Oropos, Atica 1973, pag. 94-96

Ceea ce a văzut însă, l-a mişcat profund şi a început să tremure înaintea strălucirii chipului părintelui. Faţa bătrânului era scăldată de o lumină taborică şi strălucea ca chipul unui înger. Cine ştie de câte ori faţa lui s-a bucurat de această slavă în timpul Sfintei Liturghii? Într-adevăr, cine poate să vadă şi să descrie cu exactitate faptele sfinte şi înfricoşătoare ale Sfintei Jertfe? „Ce ochi poate să scruteze norul tăcerii ascunse a Sfintelor Daruri şi să pătrundă tainele negrăite şi scăldate de lumină"?, se întreabă Sfântul Dionisie[489].

Fiecare mişcare a preotului trimite la drama lui Hristos prin care moartea se omoară, diavolul se nimiceşte, păcatul se ridică, învierea este dăruită, Raiul se deschide, frumuseţea începuturilor revine şi înfierea se concretizează.

Ne împărtăşim cu Preacuratele Taine şi imediat ne bucurăm de moştenirea Împărăţiei lui Dumnezeu, de fericirea şi veselia îngerilor. Adică, gustăm roadele Jertfei în care, abia cu puţin înainte, am intrat. „Câteva picături de sânge, recreează şi transformă întreaga lume, iar pentru noi, cei care ne împărtăşim, ele devin pârga laptelui veşnic care ne uneşte, ne adună laolaltă... . Suntem fraţii şi fiii aceluiaşi Părinte...!, mădulare unii altora..."[490]!

Fie ca această unitate a iubirii să devină realitate şi să ne apropie de cel de lângă noi şi de casnicii noştri. Pentru aceea, să preamărim totdeauna pe Dumnezeu, să ne rugăm neîncetat, să fim îndelung răbdători faţă de toţi, ca să ne bucurăm în Hristos Iisus.

În Sfântul Altar, privim rădăcina care a rodit lemnul crucii, adică iubirea treimică faţă de om, pe care trebuie să ne-o însuşim:

Acesta, venind, şi toată rânduiala cea pentru noi plinind, în noaptea întru care a fost vândut şi mai vârtos Însuşi pe Sine S-a dat pentru viaţa lumii; luând pâinea cu Sfintele şi Preacuratele şi fără prihană mâinile Sale, mulţumind şi binecuvântând, sfinţind şi frângând, a dat

---

[489] Heruvim Arhimandritul "Chipuri aghiorite contemporane, 7 Ignatie Duhovnicul", Oropos, Atica 1973, pag. 94-96

[490] Sfântul Grigorie Teologul, "Cuvântare la Paşti", Omilia 45, EPE 5, 178

sfinţilor Săi ucenici şi Apostoli zicând: Luaţi mâncaţi, Acesta este Trupul Meu care se frânge pentru voi spre iertarea păcatelor.

Poporul zice: **Amin.**

Pericopa aceasta a Sfintei Anaforale se referă la instituirea Sfintei Euharistii în seara Cinei celei de Taină. Vom începe analiza de la cele mai simple spre cele mai complexe şi mai duhovniceşti, pentru că există tot atâtea trăiri, câţi oameni se împărtăşesc.

Domnul nostru în activitatea Sa mântuitoare, de trei ani pe pământ, a săvârşit multe minuni: a preschimbat apa în vin, a mers pe mare ca pe uscat, a liniştit valurile învolburate, a săturat mii de flămânzi cu doi peşti şi cinci pâini, a deschis ochii orbilor. Prin El muţii au vorbit, surzii au auzit, slăbănogii au umblat, gârbovii s-au îndreptat, demonizaţii s-au slobozit, leproşii s-au curăţit iar morţii au înviat, în frunte cu Lazăr, cel mort de patru zile. S-a schimbat la faţă înaintea ucenicilor Săi şi a luminat ca soarele. Hristos a făcut minuni şi a învăţat poporul multe „care dacă s-ar fi scris cu deamănuntul, cred că lumea aceasta, n-ar cuprinde cărţile ce s-ar fi scris. Amin"![491]

Însă, punctul culminant al întrupării, activităţii şi învăţăturii Domnului pe pământ pentru mântuirea noastră a fost jertfa de pe Golgota. Sfântul Nicolae Cabasila ne spune că: „Preasfintele Patimi ale Domnului au fost născătoare ale mântuirii noastre, iar minunile sunt simple dovezi ale mântuirii"[492]. Mai simplu, oricâte lucruri ar fi făcut pentru noi Hristos, dacă nu Se jertfea pe cruce şi nu-Şi vărsa preacuratul Sânge, nici un om n-ar fi putut să se mântuiască. Pentru aceea, Sfânta Liturghie, simbolizează şi amintirea jertfei lui Hristos: „Aceasta s-o faceţi spre pomenirea Mea"[493].

Această parte a rugăciunii Sfintei Anaforale se referă la noaptea Joii celei Mari, care a început cu Cina cea de Taină şi ne aminteşte în continuare de agonia din Grădina Ghetsimani şi de rugăciunea Domnului, cu picături de sânge, către Tatăl

---

[491] Ioan 21, 25

[492] Grigorie Ieromonahul, "Sfânta Liturghie", op. cit., pag 277

[493] Luca 22, 19

ceresc. Ne mai aminteşte de somnul celor trei ucenici, de mulţimea care a venit cu săbii şi cu beţe ca să-L prindă, de sărutarea şi trădarea lui Iuda, de prinderea lui Hristos, de fuga ucenicilor, precum şi de toate cele întâmplate în curţile Anei şi Caiafei, în Pretoriul lui Pilat (scuipările, pălmuirile, umilirile, înjurăturile, batjocura, hlamida de porfiră, trestia). Pe toate acestea le trăim în Sfânta Liturghie şi toate urmează să se întâmple[494].

Despre Cina cea de Taină scriu toţi sfinţii Evanghelişti şi sfântul apostol Pavel. Domnul Iisus Hristos, în ultimele zile ale vieţii, şi-a manifestat dorinţa să mănânce ultimul Paşte împreună cu ucenicii Săi, după Tradiţie, în casa sfântului evanghelist Marcu. Expresia „Cina cea de Taină", în limba greacă Μυστικός Δεῖπνος, conţine verbul μυῶ care înseamnă „a iniţia". Deci, Cina nu s-a întâmplat în ascuns şi izolat, ci la lumină, ca Hristos să descopere, să le arate şi să-i înveţe pe cei doisprezece ucenici că Taina Jertfei de pe Cruce a fost împlinită. Cina este de Taină, adică iniţiatică, pentru că Domnul a descoperit ucenicilor că El Însuşi va sluji Jertfa. Prin Cină, Hristos într-un mod de neînţeles pentru mintea omenească şi pentru logica comună, vesteşte evenimentele trădării, judecăţii, Patimilor, Golgotei şi Jertfei de pe Cruce. Le anunţă pentru că sunt parte din hrana Sfântului Trup şi a Sfântului Sânge: „Mâncaţi din Trupul Meu şi beţi din Sângele Meu, pentru că Eu sunt Mielul înjunghiat". Era cu o zi înainte de Paştele evreiesc, care în anul acela cădea vineri, 13 Nisan, şi evreii l-au mutat în ziua de sâmbătă 14 Nisan. Aşa au făcut atunci şi aşa fac dintotdeauna. Deci, Domnul n-a folosit azimă ci pâine dospită, aşa cum reiese din următoarele versete:

- Şi era dimineaţă şi aceştia n-au intrat în Pretoriu ca să nu se întineze, ci ca să mănânce Paştele[495]. N-aveau voie să se atingă de casă păgână, pentru ca seara să mănânce Paştele.
- Despre Sâmbăta Paştelui care începea, Sfântul Ioan ne spune: „Căci era mare ziua sâmbetei aceleia"[496]. Adică, nu era

---

[494] Sfântul Grigorie de Nyssa, "Cuvânt la Învierea de a treia zi a Domnului" VEPES 69, 231

[495] Ioan 18, 2

o sâmbătă obişnuită ci sâmbăta Paştelui ebraic, din ajunul căreia evreii începeau să mănânce azimele.

Deci, la Cina cea de Taină s-a folosit pâine dospită, cu drojdie şi sare, iar romano-catolicii vorbesc din răutate de ajunul Paştelui, când de fapt a fost preajunul. În timpul Cinei a fost demascat şi Iuda Trădătorul: „Amin vă zic vouă, că unul dintre voi Mă va vinde"[497]. „Cine"? L-au întrebat ceilalţi. Iar Domnul a răspuns: „Acela este, căruia Eu, întingând bucăţica de pâine, i-o voi da. Şi atingând bucăţica de pâine, a luat-o şi a dat-o lui Iuda, fiul lui Simon Iscarioteanul"[498].

Conform Sfântului Evanghelist Luca, ucenicii au început să se certe între ei, care este cel mai mare. Atunci Domnul i-a învăţat smerenia: „Cel mai mare dintre voi să fie ca cel mai tânăr şi căpetenia, ca acela care slujeşte"[499].

Hristos profeţeşte chiar şi întreita lepădare a lui Petru: „Nu va cânta cocoşul de trei ori, până ce te vei lepăda de Mine"[500].

În continuare, conform aceluiaşi evanghelist, Hristos prezice ucenicilor prigoanele viitoare, pe care le vor suferi din cauza Lui. Sfântul evanghelist Ioan ne-a păstrat ceea ce se numeşte „Evanghelia Testamentului", care începe cu Cina cea de Taină, continuă cu Grădina Ghetsimani şi se încheie cu rugăciunea Arhierească a lui Iisus către Dumnezeu Tatăl.

Sfânta Euharistie nu este o repetare şablon a toate câte a zis şi a făcut Domnul, ci o prelungire tainică, revelată a evenimentului, este Hristos prelungit în veci „Cel adus şi Cel ce se aduce". Acesta ne va spune că ceea ce face Biserica, viaţa ei, este continuare a Tradiţiei, a cuvintelor dumnezeieşti însoţite de evenimente. Un lucru este cert: Cina din Joia Mare şi Cina de pe Sfânta Masă sunt una şi aceeaşi realitate.

---

[496] Ioan 19, 31
[497] Ioan 13, 21
[498] Ioan 13, 26
[499] Luca 22, 26
[500] Luca 22, 34

Cina cea de Taină şi instituirea Sfintei Euharistii

142. Înainte cu mulţi ani, am auzit vorbindu-se de cuviosul Averchie de la Schitul Nou, din Sfântul Munte. Era mare nevoitor, milostiv, vrednic, simplu şi blând. La privegheri şi la slujbele din duminici obişnuia să stea în pronaos, cu multă evlavie. Odată, la privegherea unei sărbători mari, se încheiase Doxologia Mare şi se citea Ceasul întâi. Atunci, Părinţii ceilalţi l-au văzut pe bătrânul Averchie, lăsând strana, străbătând repede toată biserica, şi ajungând la Sfântul Altar, a trecut printre Uşile deschise drept înaintea Sfintei Mese.

După aceea, l-au văzut făcând metanie Cuiva nevăzut şi-i răspunzând bucuros:

- Da, Stăpâne, văd! Averchie monahul..., mulţumesc, mulţumesc!

Apoi a făcut iar o metanie adâncă, împreună cu mişcarea pe care o facem când sărutăm mâna cuiva, şi trecând printre Sfintele Uşi, s-a întors la locul lui. Cei care au luat seama la comportarea părintelui Averchie au crezut că avea ceva de spus preotului. Preotul, însă, care în acel moment era la Proscomidiar, l-a considerat puţin ţicnit. A doua zi a mers la el şi l-a găsit în coliba lui săracă şi l-a întrebat:

- Ce s-a întâmplat ieri, cum ai îndrăznit să intri în Sfântul Altar printre Sfintele Uşi, şi cu cine ai vorbit?

Uimit, părintele Averchie a răspuns cu simplitate:

- Bine, părinte... dar tu nu L-ai văzut pe Stăpânul Care stătea în acel moment între Sfintele Uşi şi m-a chemat să merg la El? M-a întrebat numele meu, l-am spus, iar după aceea l-a scris pe o placă care este în Sfântul Altar, în partea dreaptă... Mi-a arătat-o şi eu am citit: Averchie monahul.

Această întâmplare a fost repede cunoscută şi toţi Părinţii îl întrebau cum s-a întâmplat şi ce i-a zis Stăpânul. Bătrânul Averchie le povestea cu amănunte, dar se mira, acest nevoitor simplu şi fără răutate, de ce fraţii se interesează de această vedenie, când ea s-a întâmplat înaintea tuturor. Credea, în sfârşit, că a fost o lucrare dumnezeiască, pentru că placa de marmură nu s-a găsit în Sfântul Altar, nici în acel timp, nici altă dată. Ce să fi fost oare? A fost Cartea cerească a vieţii celei veşnice, unde Stăpânul şi Iubitorul de oameni, Dumnezeu, a trecut pe cei cu

inima curată, pe cei mântuiţi, pe creştinii nevoitori care mor în pocăinţă, pe martiri, mărturisitori, drepţi, sfinţi, bărbaţi şi femei[501].

Ce taină minunată! Ce cinste...! Stăpânul iese printre Sfintele Uşi, ne strigă, ne apropie, nu ca să ne scrie numele pe o placă de marmură, ci să ne cuprindă în îmbrăţişarea Lui dumnezeiască şi să ne sălăşluiască în corturile Bisericii Triumfătoare. Şi acestea se întâmplă de fiecare dată când se săvârşeşte Sfânta Euharistie: Hristos ni se oferă în Sfântul Potir, strigându-ne pe numele mic: **Se împărtăşeşte robul lui Dumnezeu (N.), cu Trupul şi Sângele lui Hristos spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci.**

Preotul rosteşte: Luaţi, mâncaţi, Acesta este Trupul Meu, care se frânge pentru voi, spre iertarea păcatelor.

Poporul răspunde: **Amin!**

În acest moment al Sfintei Anaforale, se instituie Taina Sfintei Euharistii şi se întâmplă următorul paradox: Hristos săvârşeşte Sfânta Jertfă, deşi slujesc preoţii. El Se dăruieşte, este prezent acum şi întotdeauna.

Sfântul Nicolae Cabasila ne spune: „Pâinea a încetat să mai fie pâine, este Trupul împărătesc, real, al lui Hristos, Care a primit chinurile, înjurăturile, batjocura, vânătăile, pălmuirile şi scuipările. Este Cel Care S-a răstignit şi S-a înjunghiat, Care a depus mărturie bună în faţa lui Ponţiu Pilat; Cel biciuit şi scuipat, Care a gustat oţet şi fiere. Dar şi vinul a încetat să mai fie vin, el este acum Sângele adevărat al Stăpânului Hristos, care a ţâşnit şi a curs din coasta împunsă. Acest Trup şi Sânge este cel zămislit în Duhul Sfânt, care S-a născut din Sfânta Fecioară. A fost înmormântat, a înviat a treia zi după Scripturi, S-a înălţat la ceruri, şi a şezut de-a dreapta lui Dumnezeu"[502].

Hristos, Cel căruia bătrânul Averchie I s-a închinat înaintea Sfintei Mese este Acelaşi şi în Sfântul Potir şi pe Sfânta Masă. Dacă am putea deschide uşile cereşti ale Bisericii Triumfătoare, ale Împărăţiei lui Dumnezeu, am vedea pe Hristos

---

[501] Iosif Monahul, "Chipuri preoţeşti de la Noul Schit", Tesalonic 1988, pag. 30-31

[502] Sfântul Nicolae Cabasila "Explicarea Sfintei Liturghii" op. cit., pag. 92

Pantocrator, luminând toate cu slava Lui dumnezeiască. Pe El Îl vedem şi-L atingem noi, nevrednicii.

143. Un preot, mi-a povestit următorul eveniment înfricoşător: Un frate de-al lui, preot, după cuvintele: „Să luăm aminte, Sfintele sfinţilor", a început să frângă Sfântul Agneţ, dar în grabă şi cu neatenţie. În timp ce-l tăia cu mişcări nervoase, un Mărgăritar, o fărâmitură din Sfântul Trup i-a căzut pe podea. S-a aplecat şi a început să-L caute. În sfârşit, L-a văzut şi a întins mâna ca să-L ia, dar înfricoşat a văzut în El chipul lui Hristos, care i-a grăit cu un glas pe care nu-l va uita niciodată: „Mai bine aici jos, decât în mâinile tale..."! In acel moment, l-a judecat şi l-a osândit Însuşi Domnul. A înlemnit de teamă şi i-au trebuit luni de zile să-şi revină[503].

După împărtăşirea de la Cina cea de Taină, Domnul a zis: „Aceasta s-o faceţi spre pomenirea Mea"[504]. Porunca aceasta există în Liturghia Sfântului Vasile cel Mare, împreună cu celelalte, aşa cum le-a transmis sfântul Pavel: „Căci de câte ori veţi mânca această Pâine şi veţi bea acest Pahar, moartea Domnului vestiţi până când va veni"[505].

...A dat sfinţilor Săi ucenici şi apostoli zicând: Luaţi, mâncaţi..., Beţi dintru Acesta toţi... . Cuvintele acestea constituie formula de instituire, pentru că prin ele s-a fundamentat, s-a predat şi s-a statornicit Euharistia dumnezeiască.

Când Domnul s-a referit la Trupul Lui, a zis: **Se frânge...,** iar când s-a referit la Sângele Lui a zis: **Se varsă...** . Aceste două acţiuni sunt la timpul prezent, arată o acţiune în desfăşurare, adică acum Se frânge Trupul Meu şi acum Se varsă Sângele Meu. Dar nu o singură dată, ci pentru totdeauna. Ori de câte ori se săvârşeşte Sfânta Liturghie este acel „acum", de două mii de ani.

Iisus Hristos numeşte Sângele Lui, „al Legii celei Noi", adică al noii înţelegeri dintre Dumnezeu şi om. Vechea alianţă s-a încheiat prin jertfele şi sângele animalelor, cea nouă, însă, prin Jertfa Lui Hristos „Ca Miel nevinovat şi fără de prihană".

---

503 Din consemnările personale

504 Luca 22, 19

505 I Corinteni 11, 26

Mielul de Paşte, în Vechiul Testament, este preînchipuirea lui Iisus Hristos jertfit pe Cruce. El este „Mielul Lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatele lumii”[506]. Nu Crucea L-a înălţat pe Hristos, ci Hristos S-a înălţat pe Cruce pentru păcatele lumii.

Răspunsul **Amin** rostit de popor la cuvintele: **Luaţi, mâncaţi...,** trebuie rostit cu voce sobră şi smerită, pentru că are o importanţă deosebită. Este o mărturisire de credinţă statornică, nezdruncinată. Minunea minunilor se întâmplă în acest moment când preotul înaintea Sfintei Mese repetă cuvintele de instituire şi invocă Sfântul Duh. Romano-catolicii susţin că pentru a se realiza minunea sunt suficiente doar cuvintele preotului: **Luaţi, mâncaţi..., Beţi dintru Acesta... .**

Biserica noastră ortodoxă, conform învăţăturii Sfinţilor Părinţi consideră cuvintele acestea prioritare, dar pentru împlinirea minunii este nevoie şi de invocarea Sfântului Duh, aşa cum se întâmplă şi la săvârşirea altor Taine.

Invocarea pogorârii Sfântului Duh este consemnată din primele veacuri creştine. Preotul se roagă să vină nu focul acela care a venit la jertfelnicul profetului Ilie, ci Duhul Sfânt, Care să plinească Jertfa de pe Sfânta Masă, dar şi din inimile credincioşilor, să ardă patimile, gândurile păcătoase şi să lumineze mintea cu harul divin.

144. O persoană virtuoasă, îndemnată de duhovnicul ei, obişnuia să se împărtăşească regulat. Într-o Duminică, preotul de la biserica unde mergea, a refuzat să-i dea Preacuratele Taine pe motiv că, „nu se cade femeilor să vină la împărtăşanie atât de des”.

- Să vii să te împărtăşeşti în Duminica a patra din post, i-a zis. Copila a fost mâhnită de atitudinea părintelui şi de purtarea lui.

După încheierea Sfintei Liturghii, ea a rămas în biserică şi a început să se roage cu multă evlavie şi din toată inima. În acelaşi timp vărsa lacrimi în tăcere, din cauza lipsirii de darul şi harul dumnezeiesc. Deodată a văzut în faţa ei un Arhiereu impunător şi mai strălucitor decât soarele, înconjurat de mulţime de preoţi şi diaconi în veşminte strălucitoare, în timp ce Îngerii şi Arhanghelii cântau cu o voce negrăit de dulce. Atunci Hristos Arhiereul, cu un glas blând a întrebat-o pe fată de ce plânge. Aceea, cu multă reţinere i-a relatat întâmplarea cu oprirea de la

---

[506] Ioan 1, 29

Împărtăşanie. Marele Arhiereu a intrat în Sfântul Altar, şi a luat din Artofor o părticică, a chemat-o şi a cuminecat-o El Însuşi, cu mâna Sa dumnezeiască, zicându-i: „Primeşte Trupul şi Sângele Meu, ca arvună a vieţii celei veşnice". Apoi, S-a înălţat la ceruri, cu toată ceata puterilor îngereşti. Iar acea fată, fericită, a rămas în biserică, copleşită de o bucurie negrăită. Puţin mai târziu, la întoarcerea preotului, i-a descoperit acestuia întâmplarea neobişnuită cu împărtăşania din Chivot. Şi pentru că părticelele de Sfântă Împărtăşanie erau numărate, preotul a crezut şi el[507].

În continuare vom explica din Pildele înţeleptului Solomon (9, 1-6). Versetul 1: „Înţelepciunea şi-a zidit casă, rezemată pe şapte stâlpi." Părinţii Bisericii explică cuvântul „casă" care se referă la Biserica lui Hristos, iar cei şapte stâlpi sunt cele şapte Taine, precum şi cele şapte harisme ale Sfântului Duh, pe care le enumeră proorocul Isaia: duhul înţelepciunii şi al înţelegerii, duhul sfatului şi al tăriei, duhul cunoştinţei şi al bunei credinţe, duhul temerii de Dumnezeu (11, 2-3).

Versetul 2: „A înjunghiat viţei pentru ospăţ, a pregătit vinul cu mirodenii şi a întins masa". Adică: a pregătit carnea, a pus vinul în butii, s-a ocupat de toate.

Versetul 3: „Le-a trimis pe slujnicele sale să strige pe vârfurile dealurilor cetăţii. Apoi i-a trimis pe slujitorii ei (adică pe vestitorii adevărului) să invite cu glas mare pe cei care vor bea vin, zicându-le:

Versetul 4: „Cine este neînţelept să intre la mine"; iar celorlalţi, lipsiţi de bună chibzuială, le-a zis: „neînţelept, nu înseamnă nebun, ci lipsit de strălucirea înţelepciunii divine". Astfel, versetul se interpretează în felul următor: înţelepciunea încoronată să vină lângă mine; iar celor lipsiţi de înţelepciunea divină, le-a adăugat:

Versetul 5: „Veniţi să mâncaţi din pâinea mea şi să beţi din vinul pe care eu l-am amestecat cu mirodenii."

Acest verset ne impresionează prin asemănarea cu textul de la Cina cea de Taină, fiind prezente şi cele două verbe, „mâncaţi" şi „beţi".

---

[507] Agapie Monahul, „Mântuirea păcătoşilor", Atena 1950, pag. 272

Versetul 6: „Părăsiţi neînţelepciunea, ca să rămâneţi cu viaţă şi umblaţi pe calea cea dreaptă a priceperii". Adică: „luaţi seama la neînţelepciunea voastră, ca să domniţi în veci. Căutaţi înţelepciunea şi străduiţi-vă să întregiţi priceperea voastră, dobândind cunoaşterea dumnezeiască".

Sfântul Chiril al Alexandriei, explicând pildele observă că toate cele pomenite de Solomon sunt simboluri şi prototipuri ale Sfintei Liturghii: Ospăţul Sfintei Jertfe, desfătarea, care ne sunt pregătite de Dumnezeu, Dătătorul de viaţă. Darurile dumnezeieşti negrăite se află înaintea noastră, Masa tainică s-a pregătit iar Potirul este plin. Împăratul slavei ne cheamă la Cină, iar Fiul lui Dumnezeu îi primeşte pe cei invitaţi.

Înţelepciunea enipostatică a lui Dumnezeu Tatăl, care şi-a făcut ea însăşi locaş nefăcut de mână omenească, împarte Trupul ei sub forma pâinii şi oferă Sângele ei dătător de viaţă, sub chipul vinului. Ce taină şi iconomie înfricoşătoare! Creatorul se adaugă pe Sine făpturii însăşi, ca s-o desfete. Viaţa însăşi („Eu sunt Învierea şi Viaţa")[508]. Se dăruieşte pământenilor ca mâncare şi ca băutură: „Veniţi să mâncaţi pâinea Mea şi să beţi vinul Meu, pe care L-am pregătit pentru voi la această Sfântă Masă. Gustaţi şi vedeţi că bun este Domnul"[509].

La Cina de Taină din Joia Mare, Hristos împarte două lucruri: Trupul şi Sângele Lui ca hrană a nemuririi şi a vieţii veşnice, şi noua poruncă a iubirii: „Poruncă nouă dau vouă; să vă iubiţi unii pe alţii aşa cum v-am iubit Eu"[510].

Înainte să rostească: Ale Tale dintru ale Tale... , preotul după Amin, îşi pleacă capul înaintea Sfintei Mese şi zice cu voce joasă: **Aducându-ne aminte aşadar de această poruncă mântuitoare şi de toate cele ce s-au făcut pentru noi: de cruce, de groapă, de învierea cea de a treia zi, de suirea la ceruri, de şederea cea de-a dreapta şi de cea de-a doua şi slăvită iarăşi venire.** Prin porunca: „Aceasta s-o faceţi spre pomenirea Mea", Domnul ne învaţă că adevărata pomenire nu este o cugetare simplă ci un fapt: săvârşirea Cinei

---

[508] Ioan 11, 25

[509] Sfântul Chiril al Alexandriei, "Comentariu la Cina cea de Taină şi la Spălarea picioarelor în Joia cea Mare", Omilia 1, P.G. 77, 1017 CD

[510] Ioan 13, 34

celei de Taină. Singurul mod ca să-şi amintească cineva de taina iconomiei divine, inaccesibilă minţii lui, este să retrăiască Jertfa lui Hristos în Sfânta Liturghie"[511].

O celebrare simplă, simbolică, s-ar potrivi amintirii unui om, însă „Amintirea lui Hristos poate fi reînviată doar prin jertfa Sa vie".

Ereticii ne spun şi repetă neîncetat, că este vorba de o simplă aducere aminte, falsificând cuvintele Domnului. Aceste cuvinte: **Luaţi, mâncaţi... Beţi dintru Acesta toţi...**, instituie Taina dumnezeiască, adică mai întâi ni se dă poruncă şi după aceea Domnul ne spune: „Aceasta s-o faceţi spre pomenirea Mea". Deci în mod necesar, apostolii la început, apoi urmaşii lor au aplicat porunca: **Luaţi mâncaţi..., Beţi dintru Acesta toţi...**, odată cu săvârşirea Tainei amintirii Lui liturgice. Aceasta înseamnă că la anamneza liturgică El este prezent, viu, real, adevărat, şi prin Jertfa nesângeroasă mâncăm Trupul Stăpânului şi bem sfânt Sângele Lui. Deci, putem să mărturisim împreună cu sfântul Vasile cel Mare cele rostite în rugăciunea Liturghiei lui: „Se împlineşte taina iconomiei Sale".

Domnul ne-a poruncit: **Aceasta s-o faceţi spre pomenirea Mea.** El este Cel despre care Sfânta Scriptură ne spune: „Toate prin El s-au făcut şi nimic din câte s-au făcut, fără El nu s-au făcut"[512]. Acesta, Care „a zis şi s-a făcut"[513], şi prin puterea cuvântului Lui a creat toate, dă iar poruncă unei noi creaţii, până la plinirea veacurilor: pâinea şi vinul să devină Trupul şi Sângele Lui. „Aceasta s-o faceţi", adică ceea ce am făcut Eu cu puţin mai înainte, să faceţi şi voi, nu numai o dată, ci continuu, pentru că „Cel ce mănâncă Trupul Meu şi bea Sângele Meu, rămâne în Mine şi Eu în el"[514].

Cuvintele acestea sunt îndemnul lui Hristos să ne adunăm permanent în jurul Lui. Este ca şi cum ne-ar zice: „Cu toate că nu Mă puteţi vedea cu ochii voştri trupeşti, Eu sunt prezent. Voi veţi vedea pâine şi vin, pe preotul slujitor, dar acesta este doar instrumentul Meu, căruia îi împrumut mâinile

---

[511] Grigorie Ieromonahul, "Sfânta Liturghie" op. cit., pag. 281
[512] Ioan 1, 3
[513] Psalmul 32, 9
[514] Ioan 6, 56

şi glasul. Preotul este prezent ca să devină mai vie prezenţa Mea nevăzută şi lucrarea mea neînţeleasă. Şi Duhul Sfânt Mângâietorul „pe care Eu îl voi trimite vouă de la Tatăl[515], va săvârşi prefacerea dumnezeiască".

145. Această mare minune a Sfintei Anaforale, a văzut-o într-un mod neobişnuit părintele Averchie de la Schitul Nou, pe care l-am amintit mai înainte. Noptile, părintele priveghea, rugându-se cu metaniile. De multe ori, în zori, vedea coborând din cer un nor care împrăştia raze de lumină, şi care se întindea până la altarele unde se slujea Sfânta Liturghie. Se prelungea, fără deosebire, peste bisericile mici şi mari, şi rămânea deasupra acestora. Atunci părintele Averchie se cufunda şi mai mult în rugăciune fierbinte[516].

O importanţă deosebită trebuie să dăm celor două momente ale Sfintei Anaforale:

- Prefacerea şi înmânarea Potirului s-a făcut după masa de seară. Evangheliştii şi Sfântul Pavel ne spun: „După cină", lucru pe care îl spunem şi noi înainte de **Beţi dintru Acesta toţi...**
- Preotul sfinţeşte separat pâinea care se află pe Sfântul Disc şi vinul din Sfântul Potir. Lucrul acesta reiese şi din cuvintele Domnului: „Care pentru voi se dă şi care pentru voi se varsă"[517]. (Sfântul evanghelist Matei redă „Care pentru voi şi pentru mulţi se varsă")[518].

Încredinţând ucenicilor Săi sfânta pâine, Domnul subliniază **caracterul tainic** al Sfintei Euharistii; Trupul Său frânt este împărţit celor care se împărtăşesc. Oferindu-le Sfântul Potir, Domnul întăreşte **caracterul de jertfă.** Sângele Lui nu S-a vărsat doar pentru sfinţii Apostoli, ci şi pentru lumea întreagă, de aceea şi întăreşte: „Care pentru voi şi pentru mulţi se varsă..., beţi dintru Acesta toţi"[519]. Dacă bem toţi, ţine de libertatea personală şi de voinţa noastră. Nu toţi oamenii cred

---

[515] Ioan 15, 26
[516] Iosif Monahul, "Chipuri de preoţi", op. cit., pag. 31
[517] Luca 22, 19
[518] Matei 26, 28
[519] Matei 26, 27

în Jertfa mântuitoare a lui Iisus Hristos prin care primesc izbăvirea şi nici Domnul nu spune „care pentru toţi se varsă", ci „care pentru voi şi pentru mulţi se varsă spre iertarea păcatelor"[520], adică doar pentru cei puţini sau mulţi care vor crede de-a lungul veacurilor.

Romano-catolicii nu împărtăşesc pe credincioşi cu Sângele lui Hristos, şi astfel, fac inovaţii şi erezie. Biserica Ortodoxă oferă Trupul lui Hristos, ce simbolizează unitatea trupului Bisericii, în pofida câtorva mici diferenţe locale ale membrilor ei. Pâinea dospită, prescura, este materia din care se săvârşeşte Sfânta Împărtăşanie pentru tot poporul: clerici şi mireni. Catolicii, însă, prin ostiile nedospite desfiinţează această unitate, punând în pericol însuşi fundamentul Tainei dumnezeieşti, pentru că Ostia nu „se împarte", deci mădularele ei laice nu participă la acest Trup dumnezeiesc.

Ale Tale dintru ale Tale.

146. Aşa cum ne relatează Limonariul, odată, doi copii de 10 şi 12 ani, din dorinţa de a deveni preoţi, învăţaseră pe de rost toate formulele şi mişcările de la Sfânta Liturghie. Într-o zi s-au hotărât să se joace de-a preoţii şi să săvârşească Sfânta Liturghie, pe care o ştiau pe dinafară. Au luat o pâine rotundă şi vin şi au ieşit din sat. Au găsit două pietre mari şi netede pe care le-au folosit drept Proscomidiar şi Sfântă Masă. Au făcut din hârtie epitrahile şi în loc de feloane şi-au pus pânză de sac. Şi au început rânduiala Sfintei Liturghii. Au ajuns şi la momentul rostirii cuvintelor de instituire: „Luaţi, mâncaţi..., beţi dintru Acesta toţi...", pronunţând cuvintele: „Care pentru voi şi pentru mulţi se varsă...". Cu toate că cerul era senin, un trăsnet înspăimântător a căzut cu un bubuit groaznic, a ars toate, făcând cenuşă cele două pietre mari şi toate obiectele din jur. Copiii, însă, au rămas neatinşi! Epitrahilele de hârtie şi cele două feloane de sac s-au aprins şi au ars doar în partea de sus, ca să se adeverească realitatea minunii. Copiii, de groază au rămas nemişcaţi şi au amuţit. A trecut toată ziua şi ei nu s-au întors acasă. Părinţii neliniştiţi, au început să-i caute, găsindu-i, în cele din urmă în starea pe care am descris-o. Încetul cu încetul, ei şi-au revenit şi au povestit cu de-amănuntul toate cele întâmplate.

---

[520] Matei 26, 28

Părinţii, după aceea, au făcut cunoscut preotului din sat iar acesta episcopului eparhiei. Au mers împreună cu copiii, părinţii şi mulţi săteni la locul unde s-a întâmplat minunea. Episcopul a văzut, s-a minunat şi şi-a dat seama că într-adevăr a fost minunea lui Dumnezeu. Acolo, a început să se construiască o biserică impresionantă iar în locul celor două pietre s-a aşezat Sfânta Masă. Mai târziu s-a construit o mânăstire mare unde cei doi copii au devenit monahi şi s-au învrednicit de darul preoţiei[521].

Dumnezeiasca Liturghie este o Taină înfricoşătoare şi nimic nu este pe pământ mai scump, mai dătător de viaţă şi mai înspăimântător decât Sfânta Euharistie. Sfânta Liturghie este slujbă cerească adevărată săvârşită pe pământ, în timpul căreia Dumnezeu Însuşi, în chip negrăit, necuprins cu mintea este prezent şi ca un Slujitor nevăzut, oferă şi Se oferă „pentru viaţa şi mântuirea lumii". Cu toate că în Sfânta Liturghie se întâmplă atâtea lucruri neobişnuite, preoţii şi mirenii sunt neatenţi şi nepregătiţi. Se ştie că Moise, înainte să urce pe culmea muntelui Sinai, a primit de la Dumnezeu poruncă să se pregătească potrivit, să se cureţe, să postească şi să se roage. În timpul Sfintei Jertfe ne găsim în faţa unui eveniment, incomparabil mai cutremurător decât ceea ce i s-a întâmplat lui Moise. Acela şi-a scos încălţămintea, ca să-L primească pe Dumnezeu pe munte, noi însă ne aflăm înaintea Logosului întrupat, mâncăm şi bem Trupul şi Sângele Lui, dar nu ne lepădăm de patimi, nu aruncăm sandalele şi zdrenţele păcatelor noastre. Din nefericire, noi ne lipim de cele pământeşti şi nu vrem să dăruim măcar o oră lui Dumnezeu. Iar în timpul acestei Sfinte Jertfe, la această Liturghie cerească, ne permitem să ne gândim şi să visăm la lucruri pământeşti şi, câteodată, chiar la imagini şi închipuiri păcătoase. Ar trebui să ne rugăm cu căldură, cu inima fierbinte, să cugetăm la această mare Taină, să ne căim de păcatele noastre, să însetăm şi să ne rugăm pentru curăţirea noastră, pentru sfinţirea, luminarea, înnoirea, întărirea în viaţa creştinească şi împlinirea poruncilor lui Hristos! Ar trebui să ne rugăm pentru cei vii şi pentru cei morţi, pentru că Liturghia este Jertfă de iertare, de mulţumire,

---

[521] Moshos Ioan, "Limonariul" Sfântul Munte, 1983, pag. 226

de laudă şi de rugăciune[522]. Fiind şi iubire, cel care o primeşte se topeşte, nu mai suportă, spune „ajunge" (o, dar cine dintre noi se satură de iubire!). Ea nu este amintirea vreunei personalităţi, ci a lui Dumnezeu Întrupat, Care a suferit, a murit, a înviat şi S-a înălţat la ceruri şi iarăşi va să vină să judece viii şi morţii şi toate acestea, pentru bucuria noastră. Când Hristos şi-a oferit Trupul şi Sângele, a dat şi porunca aducerii aminte[523], însă nu o simplă pomenire, ci săvârşirea Tainei de la Cina cea mare.

Prin urmare, unicul mod de pomenire pentru un creştin este preamărirea Jertfei de pe cruce, la Sfânta Liturghie. Evenimentele de Joi şi de Vineri din săptămâna Patimilor, sunt în cugetul nostru şi le trăim ca prezente în Sfânta Liturghie. Trebuie să-L urmăm pe Domnul, să urcăm pe Golgota, lângă Preacurata lui Maică, lângă Sfântul Ioan, ucenicul cel iubit şi lângă femeile mironosiţe. Pe drumul Sfintei Jertfe care începe în timpul Vohodului Mare să fim şi noi cu El, să suferim alături de El, căci numai aşa vom putea să trăim pe viu Sfânta Jertfă. Doar atunci ne vom bucura de roadele ei, ale iubirii răstignite şi anume: iertarea păcatelor, izbăvirea, mântuirea, viaţa de veci. Să trăim, deci, toate în prezent şi cele trecute şi cele viitoare, nu este suficient să mergem la biserică, ci să şi simţim taina prezenţei dumnezeieşti. Tot la Cina de Taină a Sfintei Jertfe aşteptăm învierea morţilor, experiem bucuria cerului, adică aşteptarea fericită a celei de-a doua veniri întru slavă. Aşteptarea venirii lui Hristos „să judece viii şi morţii", este o bucurie pentru noi, cei ce ne împărtăşim, iar mâine ne vom desfăta veşnic, întru slava negrăită.

Cuvintele: „Şi toate câte s-au făcut pentru noi...", se referă şi la venirea întru slavă a lui Hristos şi la fericirea dumnezeiască a Împărăţiei Cerurilor pe care creştinul o pregustă prin Sfânta Împărtăşanie. Prin harul Sfintei Liturghii, cele viitoare (adică a doua venire şi bucuria raiului) sunt şi se numesc „cele întâmplate pentru că Hristos este în afara

---

[522] Sfântul Ioan de Kronstadt, "Viaţa mea în Hristos", Atena 1996[6], pag. 165

[523] Luca 22, 19

timpului şi a spaţiului". Toate cele trecute şi viitoare le experiem ca prezente.

Cuvântul rugăciunii în acest moment pare că a rămas fără răspuns şi de aceea preotul rosteşte: **Ale Tale dintru ale Tale Ţie Îţi aducem de toate şi pentru toate.**

Poporul răspunde lin şi dulce: **Pe Tine Te lăudăm, Te binecuvântăm, Îţi mulţumim, Doamne, şi ne rugăm Ţie, Dumnezeului nostru.**

În fiecare timp şi loc, pentru toate binefacerile Lui, Îi aducem daruri din darurile pe care El Însuşi ni le oferă. Îi dăruim din cele cu care ne-a înzestrat la creaţie, pecetluindule cu pecetea recunoştinţei. Darurile de pâine şi vin aduse la Sfânta Liturghie, nu reprezintă doar ofranda de recunoştinţă a omului, ci a întregii creaţii. Şi astfel, zidirea, creaţia lui Dumnezeu, reprezentată de Cinstitele Daruri, se întoarce şi se oferă din nou prin noi, lui Dumnezeu. Acesta le întoarce, nu doar ca Sfântă Împărtăşanie, ci şi ca dar şi har dumnezeiesc pentru viaţa noastră duhovnicească, adică hrana nemuririi, „spre iertarea păcatelor şi viaţa de veci". Preotul luând în mâini darurile creştinilor le binecuvântează deşi, o dată atinse, ele încetează să fie bunuri de uz comun şi devin simboluri consacrate ale Jertfei dumnezeieşti.

Aşadar, Sfânta Liturghie suplineşte omul şi creaţia, căzută şi ea împreună cu omul, din cauza lui. (De aceea spunem că prin căderea protopărinţilor s-a răzvrătit întreaga fire: animalele s-au sălbăticit iar pământul s-a umplut de spini şi pălămidă). Înainte de căderea protopărinţilor, viaţa lumii create şi a omului, încoronarea zidirii, era o liturghie neîntreruptă şi autentică. Toate se îndreptau către Dumnezeu şi se ofereau Lui ca liturghie, jertfă şi comuniune sfântă, ca să fie înapoiate şi dăruite de Dumnezeu omului, ca har divin, pentru viaţa cea adevărată şi nemuritoare a omului"[524].

Până acum, pâinea şi vinul erau Cinstitele Daruri, dăruite şi afierosite pentru Sfânta Jertfă, simboluri ale Crucii, morţii şi înmormântării Domnului. Prin cuvintele ...**Ale Tale dintru ale Tale**..., darurile se oferă pentru Jertfa Golgotei şi, în câteva momente, vor deveni Trupul şi Sângele lui Hristos.

---

[524] Sfânta Mitropolie a Kozanei, "Cuvânt ziditor" op. cit., pag . 339

Această prefacere tainică (nu transubstanţiere), necuprinsă şi mai presus de fire, se va realiza prin chemarea Sfântului Duh.

Romano-catolicii vorbesc despre transubstanţiere şi nu au rugăciunea de invocare a Sfântului Duh. Noi ortodocşii, însă, repetăm în cadrul Sfintei Jertfe, cu credinţă şi fidelitate ceea ce Domnul a săvârşit şi a spus în seara Joii celei Mari. Această lucrare a anamnezei, „Aceasta s-o faceţi întru pomenirea Mea", este vie şi reală. Deci, chemăm pe Sfântul Duh să pecetluiască lucrarea, prin harul şi energiile Lui, ca minunea să devină realitate. Sfântul Duh este Cel ce săvârşeşte Jertfa de pe Cruce a Bisericii: **Prefăcându-le cu Duhul Tău cel Sfânt!** Iar când preotul îi împărtăşeşte pe creştini, trebuie să-i spună fiecăruia în parte: „Se împărtăşeşte robul lui Dumnezeu (N) cu Trupul şi Sângele lui Hristos, spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci. Amin". Aceste formule sunt rezumatul cuvintelor de instituire: „Luaţi, mâncaţi..., Beţi dintru Acesta toţi...". Domnul le rosteşte la Cina cea de Taină, iar noi preoţii, la fel, când îi împărtăşim pe credincioşi cu Preacuratele Taine.

147. În jurul anilor 1990 a murit la Sfântul Munte un călugăr care, aşa cum îşi amintesc părinţii aghioriţi, era bâlbâit tare. Nu putea să vorbească bine, iar când trebuia să se apropie de Sfânta Împărtăşanie, chipul lui arăta înfricoşător. Aceasta pentru că, atunci când era mic, la 12 ani, iubea atât de mult biserica şi Sfânta Liturghie încât a hotărât să o săvârşească singur. Avea un unchi preot şi a luat pe ascuns din biserica satului unde slujea acesta, cele necesare pentru Sfânta Liturghie: Sfântul Potir, Sfântul Disc, Evanghelia, prescură, vin şi celelalte. A luat chiar şi nişte veşminte mai vechi. Şi, într-o zi, pe când era singur acasă, s-a pregătit, s-a îmbrăcat, a făcut Proscomidia şi apoi „Sfânta Liturghie". După tipic, a ajuns şi la momentul „Împărtăşirii". Când a pus în gură pâinea, a simţit că este carne crudă..., şi l-a cuprins groaza şi a îngheţat. Când în Sfântul Potir a văzut sânge, a leşinat! Când s-au întors părinţii acasă, l-au găsit pe fiul lor fără cunoştinţă, iar pe o măsuţă Sfintele Vase cu care „slujise" Sfânta Liturghie. Au chemat preotul şi au încercat să afle cum s-a întâmplat. Copilul, bâlbâindu-se, cu multă greutate a reuşit să le povestească cele întâmplate. L-au chemat şi pe episcopul locului care împreună cu preoţii au adus „cele slujite" pe Sfânta Masă a bisericii din sat. A doua zi au slujit şi

au sfinţit pâinea şi vinul, aproximativ ca cele pregătite pentru Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite. Copilul n-a putut să-şi revină niciodată şi la 20 de ani a devenit călugăr la Sfântul Munte. Se împărtăşea totdeauna cu multă frică şi ţinut de alţi călugări. Era chinuit de gândul că ar putea să se trezească în gură cu carne crudă..."[525].

De ce Dumnezeu a îngăduit acest lucru nu ştim, deci „Să stăm bine, să stăm cu frică". Cuvintele acestea nu se spun în zadar la Sfânta Liturghie.

Ale Tale dintru ale Tale, Ţie Îţi aducem de toate şi pentru toate.

Preotul apucă Sfintele Daruri cruciş (cu mâna dreaptă deasupra celei stângi), le ridică uşor şi face în aer semnul Sfintei Cruci. Un ermineut din vechime, explicând formula şi cuvintele rugăciunii Anaforalei, rostite cu puţin mai înainte cu voce joasă spune următoarele:

Aducându-ne aminte, aşadar, de această poruncă mântuitoare şi de toate cele ce s-au făcut pentru noi: de cruce, de groapă, de învierea cea de a treia zi, de suirea la ceruri, de şederea de-a dreapta, şi de cea de-a doua şi slăvită iarăşi venire, Ţie îţi aducem de toate (conform poruncii Tale şi hotărârii Apostolilor) şi pentru toate (adică pentru câte le-ai făcut pentru noi)[526]

Această explicaţie este cea mai simplă şi mai cuprinzătoare (ea a fost introdusă ca rugăciune înainte de rostirea cuvintelor „Ale Tale dintru ale Tale...").

Mulţi părinţi însă, o pun în legătură cu o profeţie mesianică a lui Maleahi care s-ar referi la jertfa curată şi neprihănită de pe Sfânta Masă săvârşită, validată şi pecetluită de Sfântul Duh[527]. Exact în acel moment când preotul cheamă Sfântul Duh să prefacă Darurile, Jertfelnicul pământesc se uneşte cu Jertfelnicul din ceruri, la fel Biserica Luptătoare cu cea Triumfătoare. Astfel, altarele nenumărate ale bisericilor

---

[525] Din consemnările personale

[526] Arhimandritul Ghervasie Paraschevopoulos, "Tâlcuire călăuzitoare", op. cit., pag. 211

[527] Maleahi 1, 11

ortodoxe din lumea întreagă se întâlnesc în Altarul de sus, jertfele devin Jertfa Una, curată şi neîntinată şi pentru aceasta Îl mărim, Îl binecuvântăm şi-I mulţumim lui Dumnezeu Tatăl, aşa cum cântă poporul. Această sărbătoare dumnezeiască a cerului devine şi izbânda noastră iar hrana, pregustare a vieţii viitoare. Prin preot şi împreună cu el, toţi creştinii ostenitori ajung la Jertfelnicul ceresc. Prin Sfânta Împărtăşanie toţi primim harul şi devenim hristofori (purtători de Hristos), teofori (purtători de Dumnezeu) şi pnevmatofori (purtător de Duh Sfânt). Cei ce sunt la Sfânta Jertfă dar nu se împărtăşesc primesc şi ei harul. Aceste taine necuprinse, înfricoşătoare şi neobişnuite se reflectă în aceste evenimente. Pentru cei ce nu s-au bucurat de astfel de trăiri relatăm câteva istorisiri din care reiese cât de reale sunt cele ce se întâmplă la Sfânta Jertfă.

148. În vizitele mele dese la Sfântul Munte din decursul anului 1960, am auzit de la un călugăr necunoscut, dar foarte evlavios următoarele. La o priveghere cu metanii, înaintea chiliei, când urmărind mărimea cerului înstelat, când cufundat în adâncimea cerului inimii, a văzut la un moment dat biserica cea mare a schitului luminată.

- Ia uite, şi-a zis în gând, părinţii fac priveghere, dar pentru care sfânt? Mă duc să văd...!

S-a ridicat şi s-a dus spre biserica luminată care răsuna de cântări dumnezeieşti. Locaşul era plin de călugări, toţi aplecaţi, cu feţele acoperite şi foarte cucernici. Atmosfera era dulce, înmiresmată, evlavioasă şi în acelaşi timp plină de lumină. Această stare de fapt, pe care o vedea şi o auzea se datora Aceluia care slujea. L-a privit bine; era un Arhiereu impunător, înconjurat de doisprezece preoţi şi toţi străluceau. Arhiereul lumina ca soarele şi în toată biserica şi afară. Plin de teamă şi uluit de măreţia atotstrălucitoare a Stăpânului, n-a priceput că a ajuns la sfârşit:

- „Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste, apropiaţi-vă"! Arhiereul după aceea i-a zis:

- Vino, fiul meu!

- Şi s-a dus şi s-a împărtăşit. Dar ce mireasmă negrăită era aceasta! Ce desfătare dumnezeiască! Ce simţiri dumnezeieşti i-au umplut sufletul! Se afla în cer sau pe pământ, în sine sau în afară de trup, era treaz sau visa? Şi deodată s-a auzit o voce îngrozită şi atunci şi-a revenit în sine.

- Cum ai intrat înăuntru, părinte? Ce faci aici la ora asta? Era paraclisierul care avea şi ascultarea să deschidă biserica.

- Iartă-mă, părinte, a răspuns călugărul. Se pare că după Sfânta Liturghie m-a luat somnul..., iartă-mă!

- Dar despre ce Liturghie vorbeşti, fericitule?

- Iată, despre cea care s-a încheiat cu puţin înainte, împreună cu privegherea.

Acela n-a mai zis nimic. A spus, însă, cele întâmplate duhovnicilor schitului, că poarta bisericii era închisă şi a deschis-o învârtind de două ori cheia cea mare...Aceştia l-au obligat pe monah, a cărui faţă era strălucitoare, să mărturisească, iar acela le-a povestit toate cele petrecute. Şi-a dat seama că această întâmplare n-a trăit-o pe pământ, ci în cer, mai presus de fire. Atunci a dispărut, şi-a făcut pierdută urma, ca să nu mai fie lăudat de oameni[528].

Cu siguranţă, aţi înţeles că acest călugăr anonim şi cinstitor de Dumnezeu se află în Biserica Triumfătoare, în Jertfelnicul cel mai presus de ceruri, la Sfânta Jertfă a Împărăţiei lui Dumnezeu. Liturghia dumnezeiască de sus se slujea pe pământ, într-un mod pe care mintea noastră săracă şi lumească nu-l poate pricepe. Şi era săvârşită de Stăpânul Hristos, Domnul cerului şi al pământului, Pantocratorul. Iar ceea ce este foarte important, este cu ce s-a împărtăşit acest monah neînsemnt? Nu vom şti niciodată...!

Toată întâmplarea aceasta suprafirească, vie şi reală, se aseamănă cu ceea ce ne spune sfântul Grigorie Palama: „Preotul slujitor, folosindu-se de Cinstitele Daruri, ca de Lumina necreată, urcă duhovniceşte drumul care-l duce la Părintele Luminilor. Se urcă într-adevăr şi aude cuvinte negrăite şi vede lucruri nevăzute. Îl vede şi pe Stăpânul Hristos..., şi se umple de admiraţie, de extaz dumnezeiesc şi concurează cu înălţătorii de imne neobosiţi – Îngerii şi Arhanghelii – devenind el însuşi îngerul lui Dumnezeu pe pământ şi înaintea Sfintei Mese. Astfel, slujitorul împreună cu întreaga zidire, la cuvintele: „Ale Tale dintru ale Tale...", se aduce pe sine lui Dumnezeu[529]

---

[528] Din consemnările personale

[529] Sfântul Grigorie Palama "Pentru cei adormiţi în sfinţenie", Omilia 3 EPE, vol. 2, pag 643

şi, desigur, pe toţi creştinii din biserică. La acest moment preotul îngenunchează înaintea Sfintei Mese, dar şi poporul, şi se roagă în taină, în timp ce la strană se cântă: „Pe Tine Te lăudăm, Te binecuvântăm, Îţi mulţumim, Doamne, şi ne rugăm Ţie, Dumnezeului nostru".

Înainte de 1917, în Biserica rusă exista obiceiul, în anumite eparhii, ca la acest moment sfânt să se tragă clopotele de bucurie, şi să se vestească lumii întregi că se săvârşeşte cea mai mare minune. În timpul acestei rugăciuni trebuie să îngenuncheze mai întâi sufletul şi apoi trupul (la Sfântul Munte nu se îngenunchează cu genunchii, ci capul se apleacă până la podea). Fără pocăinţă şi evlavie, poziţiile trupului sunt seci şi goale de conţinut. Uneori inimile noastre sunt asaltate de tresăriri tainice, gândurile încetează, iar simţurile se umplu de mireasmă cerească. Trăim aceste momente sfinte aşteptând venirea Sfântului Duh, începătorul vieţii. În timp ce preotul înalţă Sfintele Daruri, se transmite o veste importantă: Domnul este aproape..., este înaintea noastră! Cuvintele preotului sunt o fereastră, o poartă care se deschide poporului ca să vadă, să intre şi să ia parte la desfăşurarea Tainei. Cântarea „Pe Tine Te lăudăm..." este adresată Sfintei Treimi: „Te lăudăm, Părinte, Te binecuvântăm Fiule şi Cuvântule, Îţi mulţumim Duhule Sfinte, căci în toate şi în Sfânta Liturghie lucrează Tatăl prin Fiul în Duhul Sfânt"[530].

[530] Sfânta Mitropolie a Kozanei, "Cuvânt ziditor" op. cit., pag. 340

18. SFINŢIREA CINSTITELOR DARURI

149. Odată hagi Gheorghe Athonitul, un mare ascet al veacului trecut, spunea că un eremit oarecare l-a întrebat pe un diavol:

- Care sunt lucrurile cele mai înfricoşătoare din viaţa voastră necurată şi întunecoasă?

Iar diavolul i-a răspuns:

- Întâi de toate Botezul prin care pierdem cu desăvârşire stăpânirea şi dreptul asupra voastră. Apoi acel lemn cu semnul lui (se înţelege Sfânta Cruce şi semnul Sfintei Cruci) care ne chinuieşte, ne alungă şi ne distruge. Şi cel mai înfricoşător este Împărtăşania, mai cumplit decât gheena focului, decât iadul în care trăim. De cel care este curat şi se împărtăşeşte cu vrednicie, nu numai că nu putem să ne apropiem, dar ne temem şi să-l întâlnim! Şi imediat a adăugat: chiar dacă acestea sunt pentru noi moarte şi cutremur, suntem recunoscători oamenilor, în special creştinilor dezinteresaţi care prin patimile lor, prin voinţă proprie îndepărtează de la ei lucrarea şi harul dumnezeiesc al Tainelor. Astfel, creştinii înşişi ne dau dreptul să stăpânim peste inimile lor, atunci când nu fac niciodată pocăinţă[531].

Din această relatare, creştinii înţeleg pe viu cât de preţioasă este Taina Sfintei Împărtăşanii, mai ales când participăm cu inima curată şi neîntinată.

Sfinţii Părinţi purtători de Dumnezeu „aceste flori mult mirositoare ale raiului", ne spun că prefacerea Darurilor se săvârşeşte şi se concretizează în lumina dumnezeiască, deosebită de lumina zilei sau a soarelui, în buchetul de raze cereşti care acoperă Darurile, Sfânta Masa şi pe preotul slujitor. Lumina dumnezeiască este necreată, fără formă, strălucitoare şi dătătoare de pace.

---

[531] Părintele Paisie Aghioritul, "Părintele Hagi Gheorghe" op. cit., pag. 28

150. Există mărturii personale ale unor suflete curate, preoţi şi credincioşi, precum mărturia vrednicei de pomenire Magdalena din Hrisoleantisa Eghinei, ucenica sfântului Nectarie. Aceasta mi-a povestit într-o vizită, că în timpul unei prefaceri a Darurilor a văzut cu ochii ei trupeşti că totul în Sfântul Altar s-au umplut de o lumină supranaturală. Sfântul Nectarie, Sfintele Daruri şi Sfânta Masă, toţi erau scăldaţi şi se pierdeau în acea lumină neobişnuită, uimitoare, caldă, extatică şi orbitoare. Era necreată, din altă lume, iar faţa bătrânei, aşa cum vorbea în noapte, a început să se lumineze, să strălucească[532].

Dumnezeu este veşnic, atemporal, imaterial, duh, şi la fel şi această Lumină imaterială. Spre deosebire de lumina creată a soarelui, aceasta este necreată pentru că este din Dumnezeu.

Mulţi în decursul veacurilor şi până astăzi, slujitori vrednici şi curaţi ai Celui Preaînalt, în clipele înfricoşătoare ale Prefacerii s-au umplut de aceasta, în trup sau în afara lui. Ei intră într-un mod de nedescris şi suprafiresc în abundenţa strălucirii, sau aceasta pătrunde în înlăuntrul lor. Şi întreaga lor existenţă este cuprinsă de o dulceaţă fără margini şi inexplicabilă, de pace, teamă şi admiraţie. Focul mistuitor al fericirii divine devine o prelungire a sufletului lor, preoţesc şi rugător în veşnicie, în Altarul cel mai presus de ceruri, în corturile sfinţilor, în bucuria treimică necreată a raiului. Aceasta o confirmă şi mărturia trăită a Sfântului Macarie Egipteanul: „Această taină este lumină doar pentru cei despătimiţi”[533]. Noi suntem lipsiţi de aceste experienţe mai presus de cuget şi ne este destul că păşim pe pământ. Dar ele există şi o confirmă istorisirile consemnate.

După „Pe Tine Te lăudăm”, preotul îşi apleacă adânc capul şi rosteşte şoptit partea culminantă a Sfintei Anaforale:

Încă aducem Ţie această slujbă duhovnicească şi fără de sânge, şi Te chemăm, Te rugăm şi cu umilinţă la Tine cădem: Trimite Duhul Tău cel Sfânt peste noi şi peste aceste Daruri, ce sunt puse înainte. Şi fă, adică, pâinea aceasta, cinstit Trupul Hristosului Tău, iar ceea ce

---

[532] Din consemnările personale

[533] Sfântul Macarie Egipteanul, “Despre cum să ne rugăm neîncetat şi cu luare aminte”, Omilia 32 P.G. 34, 742 D

este în Potirul acesta, cinstit Sângele Hristosului Tău. Prefăcându-le cu Duhul Tău cel Sfânt. Amin. Amin. Amin.

În acest moment, Sfânta Anaforá ne spune ceva mult mai important: slujitorul roagă pe Dumnezeu Tatăl ca Duhul Sfânt să vină întâi peste noi şi apoi peste Darurile puse înainte. Oare de ce acest lucru? Răspunsul îl aflăm din viaţa şi Tradiţia Bisericii. Dacă Sfântul Duh nu coboară, mai întâi peste noi, cum vom fi noi, preoţii şi poporul, vrednici să aducem această Jertfă lui Dumnezeu? Acesta, aducând harul şi puterea curăţitoare în sufletul nostru, va săvârşi aici prima dată dumnezeiasca prefacere, ca după aceea s-o plinească şi asupra Cinstitelor Daruri. În primul rând noi şi apoi Darurile de pâine şi de vin. Pâinea se face din grâu, iar acesta încolţeşte în pământ, este pământ! Vinul se face din strugurii viţei de vie care creşte din pământ. Este şi acesta pământ! Din acelaşi pământ venim şi noi, dar suntem mai răi decât el, îl depăşim în întinare căci, de cele mai multe ori, lumea noastră interioară este plină de fapte ruşinoase, de patimi şi de fărădelegi. Este cunoscut, că păcatul ne lipseşte de harul divin şi ne aflăm morţi duhovniceşte. Ceea ce cerem noi este să ne curăţim prin pogorârea Sfântului Duh, să ne transformăm, să suferim o prefacere dumnezeiască. Îl rugăm aceasta pentru că, din nefericire, în timp ce prefacerea sfântă are loc în noi, clerici şi laici, rămânem străini faţă de această minune a Jertfei nesângeroase. Taina se săvârşeşte, indiferent de vrednicia preotului şi de starea morală a creştinilor prezenţi.

151. Înainte cu câţiva ani, câţiva călugări din Sfântul Munte au hotărât să-l judece pe stareţul lor pentru lipsa de zel duhovnicesc, pentru neorânduieli, pentru ecumenism, şi pentru altele asemenea. Unul dintre aceşti zeloşi a mers la privegherea obişnuită şi, la sfârşit, avea de gând să-l acuze şi să-l mustre cu asprime pe Avva în faţa tuturor călugărilor, mai ales că era de rând la slujba din acea seară. A stat deci într-o stranã şi urmărea cele săvârşite. Când s-a apropiat momentul Sfintei Împărtăşanii, stareţul a ieşit cu Sfântul Potir în mâini şi a rostit: „Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste, apropiaţi-vă", iar călugării, unul câte unul, în ordine şi cu frică de Dumnezeu, se apropiau de Sfântul Potir. Deodată, acest călugăr zelot şi-a acoperit faţa cu

mâinile şi, tulburat, a dat buzna spre ieşirea din biserică. Această scenă ciudată a văzut-o un alt preot care nu slujea, şi s-a dus repede după el. L-a ajuns în curte şi l-a întrebat:

- Ce aveţi, părinte? De ce plecaţi? Vă este cumva rău?

Acela, tulburat, i-a răspuns:

- Ce să spun! Avva este un sfânt...! L-am văzut când îi împărtăşea pe părinţi, scăldat în razele luminii dumnezeieşti, care-i învăluia şi pe monahi. Oare mă vor crede zeloţii când le voi spune?

Am mers şi eu la Sfântul Munte şi la întâlnirea pe care am avut-o cu preotul ucenic al Avvei, (care deja a adormit), mi-a povestit cele întâmplate, exact cum vi le-am redat[534].

Această întâmplare este confirmată în alt mod de Sfântul Nicolae Cabasila, care ne spune următoarele: „Hristos, Lumina unică, coboară cu Sfânta Împărtăşanie din cer pe pământ şi străluceşte... . Toate se umplu de Lumina dumnezeiască, şi, iată, este adevărat. Această pâine sfântă, adică Trupul Domnului, din care ne împărtăşim aici, pe Sfânta Masă, şi o purtăm în noi, îndreptaţi către Împărăţia Cerească, va apărea atunci la a doua Lui slăvită venire. Toţi ochii o vor vedea şi Aceasta îşi va arăta frumuseţea ei la răsărit şi la apus ca fulgerul, într-o clipită de timp.

Cu această rază a Luminii dumnezeieşti trăiesc credincioşii, fericiţii care se împărtăşesc cu vrednicie. Ei ajung la viaţa veşnică strălucind în această lumină neînserată, de care se bucură în tot timpul existenţei lor pământeşti”[535].

Sfântul Justin Martirul aseamănă prefacerea Cinstitelor Daruri cu Bunavestire, când Duhul Sfânt S-a coborât desupra Fecioarei Maria, şi s-a realizat Întruparea Cuvântului. La fel, şi în timpul Sfintei Jertfe, lucrarea şi puterea Sfântului Duh, preschimbă pâinea şi vinul în Trupul şi Sângele Mântuitorului Hristos. Fiecare Sfântă Liturghie este o nouă Bunăvestire. În locul Preacuratei Născătoare de Dumnezeu este Biserica ortodoxă, cea una, sobornicească şi apostolească. Şi, precum Trupul Bisericii prin gura preotului, zice: „Trimite Duhul Tău cel Sfânt peste noi...”, în acelaşi mod repetă şi Pururea Fecioara :

---

[534] Din consemnările personale

[535] Sfântul Nicolae Cabasila, “Despre viaţa în Hristos” Omilia 4, P.G. 150, 624 B

„Iată roaba Domnului, fie mie după cuvântul Tău”[536], şi se împlineşte Bunavestire a Născătoarei de Dumnezeu[537].

Prin Taina Sfintei Euharistii, sfânta noastră Biserică devine mamă născătoare de Dumnezeu. Sfântul Duh, Mângâietorul, coboară asupra ei şi a Cinstitelor Daruri, iar cuvântul lui Dumnezeu se plăsmuieşte în acest mod tainic şi se naşte Cel fără de timp şi Se oferă jertfit pe Sfânta Masă „pentru viaţa şi mântuirea lumii”.

Sfântul Ioan Damaschinul pune prefacerea Cinstitelor Daruri în legătură cu creaţia lumii, pentru că şi ea s-a săvârşit cu lucrarea şi puterea Sfântului Duh[538].

În continuare, Sfântul Nicolae Cabasila spune că după cuvintele sfinte ale prefacerii: „Toată lucrarea sfântă s-a dus la bun final şi s-a săvârşit, Darurile s-au sfinţit, jertfa s-a încheiat, iar Iisus Hristos, Minunea cea Mare, se vede aşezat pe Sfânta Masă”[539]. Expresia „s-a încheiat şi s-a săvârşit”, este din Liturghia Sfântului Vasile cel Mare şi înseamnă că după invocare toate s-au întâmplat şi s-au desăvârşit. În catehezele sale, sfântul Chiril al Ierusalimului zice: „Ceea ce atinge Sfântul Duh se sfinţeşte şi se preface”[540].

Cei mai mulţi dintre Sfinţii Părinţi identifică această coborâre a Sfântului Duh cu Rusaliile. Astfel, momentul coborârii şi al venirii Sfântului Duh peste Cinstitele Daruri este Cincizecimea Sfintei Jertfe. „Timpul acesta al Sfintei Euharistii înseamnă timpul Cincizecimii”, după sfântul Ioan Gură de Aur[541].

Sfântul Simeon Noul Teolog ne vorbeşte chiar despre o coborâre văzută a Sfântului Duh.

152. Sfântul Simeon, purtătorul de Dumnezeu povestea, chipurile despre altcineva, voind să se ascundă pe sine. „Am ascultat pe un ieromonah care m-a încredinţat că n-a slujit

---

[536] Luca 1, 38

[537] Grigorie Ieromonahul, “Sfânta Liturghie” op. cit., pag. 88

[538] Sfântul Ioan Damaschin, “Opere complete” op. cit., pag 367

[539] Sfântul Nicolae Cabasila, “Explicarea Sfintei Liturghii”, cap. 32 P. G. 150, 440 D

[540] Sfântul Chiril al Ierusalimului, Cateheza 17, P.G. 33, 948 D

[541] Grigorie Ieromonahul, “Sfânta Liturghie” op. cit., pag. 289

niciodată până ce n-a văzut Duhul Sfânt coborându-se, așa cum L-a văzut și la hirotonia sa, în timp ce arhiereul rostea rugăciunea, din cartea așezată deasupra capului său nevrednic.

Și l-a întrebat, cum L-a văzut atunci la hirotonie și în ce chip? Și el a răspuns că L-a văzut simplu și fără formă, ca Lumina strălucitoare. Și cum se minuna, Duhul Sfânt i-a zis în taină:

- Eu vin în acest chip la toți profeții, și apostolii și sfinții, și la toți aleșii Lui Dumnezeu din zilele de astăzi, mai ales la Sfânta Jertfă, ca și la celelalte Taine ale Bisericii, pentru că Eu sunt Duhul cel Sfânt al Lui Dumnezeu, a Căruia este slava și puterea în veci, Amin[542].

Cuvintele : „Încă Îți aducem Ție...", sunt sfințite de 2000 de ani și săvârșesc minunea tuturor timpurilor. Ele produc durere și bucurie, lacrimi de pocăință și desfătare divină călugărilor și episcopilor, asceților și patriarhilor, bogaților și săracilor, conducătorilor și robilor, tinerilor, bătrânilor și copiilor, bărbaților și femeilor, învățaților și neînvățaților.

Cuvintele acestea s-au auzit, se aud și se vor auzi în miile de biserici, de la biserica sfânta Sofia din Constantinopol, până la ultima bisericuță din insule sau din munți, de la bisericile metropolitane strălucitoare ale orașelor, până la cele cățărate pe stâncile Muntelui Athos, de la pustiurile și crăpăturile pământului până la catacombele martirilor.

153. Când eram paroh la Biserica Sfântul Atanasie Evsomon, din Tesalonic, mi s-a povestit vedenia înfricoșătoare a unui preot aflat în extaz, în timp ce citea cu multă evlavie rugăciunile Sfintei Împărtășanii, ca să meargă să slujească Sfânta Liturghie.

Deodată s-a văzut pe sine în sfânta Biserică, slujind în timpul Prefacerii Cinstitelor Daruri. Ochii sufletului lui erau orbiți de un stâlp de lumină strălucitor, ce acoperea Sfintele Daruri și, în același timp, un Prunc cam de un an, era culcat în fața acestora, cu o strălucire atât de neobișnuită care îmbrățișat strălucirea soarelui. Razele dumnezeiești ale Pruncului îl luminau și pe el și a venit momentul înfricoșător al Sfintei Împărtășanii. Atunci, - o minune! - preotul L-a îmbrățișat pe Prunc, iar Acela pe preot și, pe loc, i s-a părut că a înnebunit! Oare nu cumva i se părea? Nu, pentru că acum mânca din Prunc, dar și Acesta

---

[542] Grigorie Ieromonahul, "Sfânta Liturghie" op. cit., pag. 290

mânca din el şi se umplea de Hristos şi devenea luminos, deşi amândoi rămâneau cu desăvârşire întregi. Deodată, aude vocea dulce a Pruncului spunând: „Acesta este Trupul Meu..., Acesta este Sângele Meu..., spre iertarea păcatelor". Şi pe loc, Stăpânul Hristos, Dumnezeul şi Mântuitorul lumii în mijlocul psalmodiilor cereşti, ale zecilor de mii de glasuri îngereşti îl cuprinde pe preot şi îl duce la ceruri, „urmat de miile de suflete ale celor vii şi ale celor morţi", care au fost pomeniţi în timp la Sfânta Proscomidie de acest slujitor sfinţit. După toate acestea, „venindu-şi în fire", şi nerezistând desfătării divine a vedeniei negrăite, a căzut la pământ şi, din cele ce i s-au spus, nu s-a simţit bine multe zile. Ce a fost după aceea nu ştiu, mă nefericesc pe mine, care nu m-am interesat să aflu mai multe despre acel preot binecuvântat, să-l caut, să-l aflu şi să primesc binecuvântarea lui"[543].

După ultima invocare: **Prefăcându-Le cu Duhul Tău Cel Sfânt,** urmează de trei ori **Amin. Amin. Amin**, care ţine locul rugăciunii fierbinţi „Aşa să fie". Cele pentru care preotul se roagă să devină realitate se întâmplă, minunea cea mare are loc.

În acest moment, preotul este stăpânul absolut al Bisericii. Doar pentru câteva clipe, însă, căci urmează **Prefăcându-Le cu Duhul Tău**..., şi, imediat, Jertfa nesângeroasă devine moştenirea şi prinosul întregii Biserici, a tuturor creştinilor ortodocşi. După cântarea **Pe Tine Te lăudăm**..., ar fi bine ca strana să tacă, tăcerea ne trezeşte sufletul, aduce darul lacrimilor, odată cu rugăciunea tainică, cerească, ce cheamă Numele divin: „Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă"!

Dacă în Apocalipsă (capitolul VIII, 1) „s-a făcut tăcere în cer ca la o jumătate de ceas" - ca îngerul să deschidă cartea a şaptea cu toate descrierile înfricoşătoare - cu mult mai mult, în acest moment al Prefacerii se cere tăcere, când cele întâmplate prevestesc taine incomparabil mai mari decât ale celor ce vor fi în lume. Chiar şi puterile Arhanghelilor „doresc să audă glasul Evangheliei Domnului Dumnezeu şi să privească la chipul Jertfei Sfinte şi să se bucure de dumnezeiasca şi Sfânta Liturghie"[544]. Dar nu pot, şi-şi acoperă cu aripile feţele lor. În aceste momente, inimile preoţilor nu se luptă numai cu emoţia

---

[543] Din consemnările personale

[544] Din rugăciunea a cincea a Sfântului Maslu

şi teama, dar şi cu o lipsă de curaj justificată. Ei pricep foarte bine că, în ciuda nevredniciei lor, se întâmplă ceva măreţ, mai mare decât minunea acestei lumi întregi, şi trebuie să îndrăznească s-o ceară,. Primul cuvânt care-i vine pe buze preotului este „încă". Adică, încă nădăjduiesc să cer Doamne, eu nevrednicul..., „Şi Te rugăm", şi „Ne rugăm", „Şi cerem".

Expresia ochilor, a feţei, contracţia muşchilor şi mişcarea, extazul inimii, înclinarea capului şi a corpului, tremurul genunchilor, lumea întreagă a simţurilor şi a duhului se află în stare de invocare, cerere şi rugăciune. După prefacere, preotul spune în taină:

Pentru ca să fie celor ce se vor împărtăşi spre trezirea sufletului, spre iertarea păcatelor şi spre împărtăşirea cu Sfântul Tău Duh, spre plinirea Împărăţiei Cerurilor, spre îndrăznirea cea către Tine, iar nu spre judecată sau spre osândă.

Încă aducem Ţie această slujbă duhovnicească pentru cei adormiţi întru credinţă: strămoşi, părinţi, patriarhi, prooroci, apostoli, propovăduitori, mucenici, mărturisitori, pustnici şi pentru tot sufletul cel drept, care s-a săvârşit întru credinţă.

Să analizăm pe rând de ce am săvârşit prefacerea şi pentru ce ne împărtăşim noi, clerul şi poporul:

Spre trezirea sufletului...

Trezire înseamnă priveghere şi atenţie duhovnicească, interes continuu şi neadormit pentru mântuirea sufletelor noastre. Mai înseamnă puterea creştinului de a redirecţiona atracţia sufletului, a trupului şi a simţurilor spre plăceri. Este o luptă zilnică, pentru ca mintea să fie smulsă dorinţelor josnice, iar sufletul şi trupul să rămână curate. Chemarea numelui Sfânt al lui Iisus, concentrarea la rugăciunea: „Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă"! ajută într-un mod eficient la trezire.

La Sfânta Liturghie, în mod special, mintea este datoare să fie curată, neîntinată, neprihănită şi desăvârşită pe cât este cu putinţă. Să fie golită de orice cuget şi absolut singură, înaintea prezenţei nevăzute a lui Dumnezeu. „Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu"[545].

---

[545] Matei 5, 8

Spre iertarea păcatelor...

Sfânta Împărtăşanie ne oferă bunul cel mai mare: iertarea păcatelor. Precum ştim, jertfa de pe Cruce a Domnului biruieşte moartea, desfiinţează stăpânirea diavolului şi ne izbăveşte de greutatea păcatului, oferindu-ne gratuit iertarea păcatelor noastre. „Sângele Mântuitorului Hristos, al Fiului lui Dumnezeu, ne curăţeşte pe noi de tot păcatul”[546].

Participarea noastră la Jertfa de pe Cruce se face prin Sfântul Botez. Încălcarea poruncilor după Sfântul Botez se iartă prin lacrimile pocăinţei şi Sfânta Spovedanie. Taina Sfintei Euharistii este cea care pecetluieşte Spovedania. Mai întâi, fiul risipitor se căieşte, se întoarce în braţele Tatălui, spunând: „am păcătuit”, iar pocăinţa lui este primită şi pecetluită cu jertfa „viţelului celui gras”, adică cu Sfânta Împărtăşanie. Astfel, după Botez ne rămân pocăinţa, iertarea păcatelor şi Sfânta Împărtăşanie.

Spre împărtăşirea cu Duhul cel Sfânt...

Sfânta Împărtăşanie curăţă inima de patimi, o luminează şi o face locuinţă strălucitoare a Sfântului Cel în Treime. Sfântul Serafim de Sarov ne spune că „scopul vieţii creştine este dobândirea Sfântului Duh[547].

Spre plinirea Împărăţiei Cerurilor.

Când sufletul câştigă mântuirea şi intră în corturile cereşti ale raiului, continuă să primească hrana nemuririi, să se preschimbe, să se îndumnezeiască şi să se înalţe continuu din slavă în slavă şi din fericire în fericire. Aceasta înseamnă că deplinătatea lui este Împărăţia Cerurilor. După aceea ne rugăm ca Împăratul să ne dăruiască îndrăzneală netemătoare în faţa lui Dumnezeu: „Spre îndrăzneala cea către Tine” pentru că, dacă venim nepregătiţi, El se transformă în foc arzător, în „judecată şi osândă” în veci de veci, de aceea pocăinţa premerge Sfintei Împărtăşanii.

---

[546] I Ioan 1, 7

[547] Sfânta Mânăstire a Paracletului, “Sfântul Serafim de Sarov”, Oropos, Atica 1996[6] pag. 360

POMENIRILE ŞI CĂDIREA

154. În veacul trecut, în Asia Mica trăia un slujitor sfânt al Celui Preaînalt, dar necunoscut, preotul Ioan. Era căsătorit şi avea familia din Gkelverul Capadociei. Lucra în fiecare zi pe ogorul lui, iar duminicile şi-n sărbători slujea în biserica satului. Când liturghisea, lăcrima aproape întotdeauna, ofta şi de multe ori nu putea să-şi ţină hohotele de plâns. Atâta credinţă avea şi atât de puternic trăia Taina Sfintei Euharistii! Când ajungea însă, la momentul prefacerii Sfintelor Daruri, emoţia atingea apogeul. Cântăreţii cântau „Pe Tine Te lăudăm" cât mai pe larg şi auzeau din Sfântul Altar rugăciunile şi suspinele preotului. Începeau din nou „Pe Tine Te lăudăm", şi deseori repetau de 5-6 ori, până când părintele Ioan încheia şi rostea: „Mai ales pe Preasfânta...". Când, întârzierea aceasta se repeta câteva duminici la rând, cântăreţii intrau în încurcătură şi nu ştiau ce să facă. Nu puteau să cânte nimic altceva, nici polieleu, nici cântări obişnuite, pentru că sfinţenia momentului nu le îngăduia. Nu îndrăzneau însă, nici să facă observaţie părintelui, pentru că-l respectau mult. Într-o zi, însă, au spus epitropilor problema lor:

- Părintele întârzie mult să încheie rugăciunea în momentul prefacerii Sfintelor Daruri, iar noi ne găsim în încurcătură. Cântăm şi iar cântăm „Pe Tine Te lăudăm...", şi întârziem mult. Nu-i puteţi spune, dacă se poate, să mai scurteze? Epitropii au transmis preotului rugămintea cântăreţilor. Acesta le-a răspuns:

- Cum aş putea să închei mai repede? Nu depinde de mine! Când încep să citesc rugăciunea, Sfânta Masă se înconjoară de foc dumnezeiesc care ajunge la 2-3 metri înălţime şi nu pot să mă apropii. Cad la pământ şi mă rog ca Dumnezeu să îngăduie să se retragă focul, sau să se împartă în două ca să intru printre el şi să continui rugăciunea: „Şi fă adică pâinea aceasta...". Dascălii, când au auzit acestea, s-au minunat de sfinţenia preotului lor şi n-au îndrăznit să-i mai spună nimic. Continuau să cânte cât de rar puteau şi repetau de câte ori era nevoie, ca acela să poată să încheie rugăciunea prefacerii, cu inima zdrobită pentru cele săvârşite în Sfântul Altar. Părintele Ioan, chiar dacă era simplu, se impunea prin sfinţenia vieţii. În biserica lui începea să curgă mulţime de credincioşi, de multe ori chiar din satele vecine ca să urmărească Liturghia. Erau situaţii când se adunau sute de

creştini şi toţi privegheau mult şi plângeau. Când se încheia slujba, nu în rare rânduri, pardoseala bisericii rămânea umedă de la lacrimile creştinilor[548].

Desigur, şi în zilele noastre se întâmplă astfel de lucruri sau altele asemănătoare, rămase necunoscute, noi, însă, cu riscul de a fi consideraţi ciudaţi sau escroci, le amintim. Dumnezeu îngăduie să se întâmple, din motive doar de El ştiute, chiar dacă acest gen de extaz şi de revelaţie este rar. O confirmă şi următoarea istorisire:

155. Unul dintre sfinţii cei mai iubiţi ai poporului rus este Sfântul Serghei de Radonej. Acest sfânt se învrednicea să slujească întotdeauna cu îngerii. Fiilor săi duhovniceşti care au văzut odată acest eveniment mai presus de fire, le-a zis:

- Copiii mei, dacă Domnul v-a descoperit, cum pot eu să vă ascund aceasta? Cel pe care l-aţi văzut, era îngerul Domnului care slujeşte împreună cu mine la toate Liturghiile. Altă dată, când sfântul slujea Sfânta Liturghie în prezenţa unui singur monah, părintele Simon psaltul, acesta a văzut ceva înfricoşător şi ieşit din comun. La binecuvântarea în chipul Crucii şi la cuvintele „Prefăcându-le cu Duhul Tău cel Sfânt...", uluit şi plin de teamă a văzut o flacără dumnezeiască cuprinzând Sfânta Masă, Sfintele Daruri şi pe sfânt.

Şi ceva şi mai uimitor: în momentul când Sfântul Serghei a ridicat Sfântul Potir să se împărtăşească, acest foc dumnezeiesc împrăştiat s-a adunat şi devenind stâlp de lumină necreată, a intrat în Sfântul Potir. In acest mod se împărtăşea Sfântul Serghei[549].

Această Jertfă duhovnicească o aducem şi pentru cei adormiţi în credinţă, amintiţi în rugăciune

- Protopărinţii şi părinţii - Adam şi Eva, Abel, fiul cel bun ucis pe nedrept, drepţii şi cucernicii Vechiului Testament precum Noe, Lot, Iosif, Iov, Simeon purtătorul de Dumnezeu şi mulţi alţii. De asemenea, părinţii Sfintei Fecioare, Ioachim şi Ana, şi părinţii sfântului Ioan Botezătorul, Zaharia şi Elisabeta.
- Patriarhii - Avraam, Isaac şi Iacov

---

[548] Botsi Petru, "Părintele Ieronim, Isihastul din Eghina", Atena, 1993, pag. 28

[549] Ninica Solon, "Sinaxarul rus", Atena 1997, pag. 78

- Profeţii - erau oameni inspiraţi, aleşi direct de Dumnezeu, care se luptau cu desfrâul şi rugau poporul lui Dumnezeu să ţină Legea şi Vechiul Testament. De asemenea, prevedeau viitorul, adică profeţeau despre venirea lui Mesia ca Izbăvitor al lumii. Harisma profetică o găsim şi în Biserica primară, prin Agav[550], precum şi prin cei doi bărbaţi, Iuda şi Sila[551]. În veacurile care au urmat, profeţia a apărut foarte rar, în principal, în sufletele sfinţite. O asemenea harismă avea sfântul Cosma Etolul precum şi alţi sfinţi, din vechime şi contemporani. Profeţii în Vechiul Testament au fost Moise şi fratele lui Aron, Enoh, Ilie, Elisei, Samuel, David şi fiul său Solomon. Enumerăm şi pe profeţii mici: Amos, Avdie, Iona, Maleahi, Ioil, Avacum, Sofonie, iar cei mari: Isaia, Ieremia, Iezechiel, Daniel.

- Apostolii - printre aceştia se numără cei 12 Apostoli cunoscuţi, sfântul Pavel, apostolul neamurilor cel ridicat la ceruri, cei şaptezeci şi ceilalţi egali cu Apostolii, din toate veacurile.

- Propovăduitorii - sunt toţi aceia care au propovăduit, propovăduiesc şi interpretează cuvântul lui Dumnezeu sub inspiraţia şi îndrumarea Sfântului Duh, Părinţii sinoadelor ecumenice, cei trei mari ierarhi, Sfântul Grigorie Palama, Sfântul Marcu Eugenicul şi Sfântul Nicodim Aghioritul.

- Evangheliştii - sunt numiţi aşa autorii celor patru Evanghelii: Matei, Marcu, Luca şi Ioan. Numele de evanghelist poartă şi Filip diaconul ca şi Timotei. Aşa îl îndeamnă sfântul Pavel: „Fă lucrul evanghelistului”[552]. Aceasta înseamnă că în perioada apostolică, prin evanghelist se înţelegea ajutorul apostolilor care vestea cuvântul lui Dumnezeu.

- Mărturisitorii - sunt cei care în vremea prigoanelor, cu toate că erau chinuiţi, încarceraţi, exilaţi, nu cedau, ci mărturiseau credinţa chiar cu preţul vieţii. Cu toate că cei mai mulţi nu erau clerici, aveau o mare trecere în Biserică. Erau martorii vii ai credinţei. Noi cei de astăzi nu-L mai mărturisim pe Hristos, ne ruşinăm să facem cruce când trecem prin faţa unei biserici sau când ne aşezăm la masă.

---

[550] Fapte 11, 28
[551] Fapte 15, 32
[552] II Timotei 4, 5

- Martirii – avem mai mult de zece milioane de martiri şi neo-martiri, începând cu sfântul Ştefan protomartirul şi arhidiaconul, până în zilele noastre. Puţin sunt cunoscuţi cei care se cinstesc în mod special şi cu măreţie în Biserică.

- Pustnicii – sunt cei care s-au retras din lume, asceţi de tot felul, „sfinţii şi de Dumnezeu purtătorii părinţii noştri care au strălucit prin nevoinţă" .Pustnici, sunt toţi cei care au purtat cu vrednicie şi au cinstit schima îngerească în viaţa monastică, adică monahii care au răbdat în sfinţenie martiriul nesângeros al conştiinţei.

- „Pentru tot sufletul cel drept care s-a săvârşit în credinţă" – se referă la sufletul fiecărui creştin evlavios, care a adormit în sfinţenie, cu credinţa nezdruncinată în Dumnezeul cel adevărat şi care acum se bucură de desfătarea raiului.

Numele acelora care au trăit în această lume cu credinţă şi sfinţenie sunt vrednice de pomenire pentru că, datorită lor se săvârşeşte Sfânta Liturghie. Toţi protopărinţii, patriarhii, apostolii, drepţii şi ceilalţi, sunt mădulare ale Trupului lui Hristos, dar în Biserica Triumfătoare.

Sunt fraţii noştri care au adormit şi se află în cer bucurându-se de slava Împărăţiei lui Dumnezeu. Ei ne aşteaptă şi se roagă pentru noi cei care trăim pe pământ ca şi creştini credincioşi, ne luptăm cu răul şi păcatul în Biserica Luptătoare. Nu există, însă, două Biserici, ci una singură şi atunci vii şi morţi, laolaltă, suntem mădulare unii altora[553]. Este normal să existe comuniune şi solidaritate între noi. Datorită iubirii, noi cei vii ne rugăm pentru cei adormiţi „întru credinţă", ca şi aceştia, la rândul lor, să mijlocească şi să se roage pentru noi toţi, aşa cum o şi fac. Scopul nostru, al celor de pe pământ (clerici, monahi şi laici) este să reuşim să realizăm o unitate vie şi adevărată cu toţi cei care constituie în ceruri Biserica Triumfătoare. De aceea şi aducem prin Sfânta Euharistie, Jertfă nesângeroasă pe Sfânta Masă.

Mai ales pe Preasfânta, curata, preabinecuvântată, mărita stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoarea şi pururea Fecioara Maria.

---

[553] Romani 12, 5

Aducem jertfă duhovnicească şi cădim Sfintele Daruri nu doar pentru acele categorii de sfinţi pe care le-am pomenit ci mai ales pentru Maica Domnului, Născătoarea de Dumnezeu.

Tămâierea, după prefacerea Darurilor are o mare valoare şi putere latreutică, este expresia unei recunoştinţe adânci şi a jertfei noastre înaintea lui Dumnezeu, Care a trimis pe Unul născut Fiul Său să Se jertfească pe Golgota, cu moarte pe cruce şi, astfel, noi să fim salvaţi de păcat, diavol şi moarte. Dar este şi expresia stăpânirii şi a puterii duhovniceşti pe care o au preoţii în mâinile lor. Slujitorii au îndatorirea s-o folosească pentru a atrage mila lui Dumnezeu asupra turmei cuvântătoare. Ei trebuie să sufere pentru poporul credincios al lui Dumnezeu, să facă totul pentru evanghelizarea şi mântuirea sufletelor încredinţate lor de Domnul.

Prin cuvintele: **Mai ales pe Preasfânta, Curata**..., şi prin cădire, întărim faptul că Jertfa duhovnicească se aduce mai ales pentru Maica Domnului. Ne rugăm astfel, ca toţi creştinii ortodocşi să se unească într-un trup cu toţi sfinţii şi drepţii, dar mai ales cu Maica Domnului, să devină corul întâilor născuţi în Împărăţia lui Dumnezeu. Aşadar, aducem jertfă sfinţilor şi Maicii Domnului pentru ca să-i cinstim. Ei sunt întâistătători la nunta Mielului pe care o săvârşim şi primesc primii cinstirile jertfei noastre, pentru că au suferit împreună cu Acesta şi s-au răstignit pe ei şi patimile lor. Apoi, ca să mulţumim lui Dumnezeu, care ni i-a dăruit mijlocitori şi, în ultimul rând, pentru că şi aceştia şi noi suntem mădulare unii altora, ale aceluiaşi Trup al Bisericii lui Hristos[554].

După Prefacerea Darurilor, rugăciunile care urmează seamănă cu o invitaţie a Bisericii la Cină, unde sunt prezenţi toţi sfinţii Vechiului şi Noului Testament; „Cei bineplăcuţi lui Dumnezeu", căci toţi, cei vii şi cei morţi, „prin rana Lui ne-am vindecat". În cercurile militare, când se face apelul celor căzuţi, un soldat strigă la rând numele, iar altul răspunde: absent, a căzut pentru patrie. În Biserică nu se obişnuieşte aceasta, pentru că nu există morţi! Cei adormiţi sunt prezenţi în trupul Bisericii, pe Sfântul Disc, cu părticica şi numele lor. Însuşi

---

[554] Grigorie Ieromonahul, "Sfânta Liturghie", op. cit., pag. 291

Iisus Hristos spune despre Sine că: „Nu este Dumnezeul morţilor, ci al celor vii”[555].

Sfânta Liturghie, prin urmare, este invitaţia şi adunarea tuturor sfinţilor la Cina şi la masa lui Hristos, iar Maica Domnului este rădăcina acestei jertfe. La Sfânta Euharistie ne împărtăşim cu Trupul şi Sângele pe care Dumnezeu Cuvântul Le-a primit de la Maica Sa. Trupul Domnului este Sângele Născătoarei de Dumnezeu, pentru că din pântecele acesteia a împrumutat firea omenească. Fecioara Maria este Cea „plină de har, cea binecuvântată între femei”, precum a numit-o Arhanghelul Gavriil, iar denumirea de „Născătoare de Dumnezeu”, este fundamentul învăţăturii ortodoxe.

După **Mai ales pe Preasfânta**..., poporul cântă:

Cuvine-se cu adevărat să te fericim pe tine, Născătoare de Dumnezeu, cea pururea fericită şi preanevinovată şi Maica Dumnezeului nostru. Ceea ce eşti mai cinstită decât Heruvimii şi mai mărită fără de asemănare decât Serafimii. Care fără stricăciune, pe Dumnezeu Cuvântul ai născut, pe tine cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, te mărim.

În acest moment trebuie să vorbim despre istoria lui „Cuvine-se cu adevărat”:

156. Părintele Gavriil, monahul de la schitul Bunavestire din Karia, prăznuit ca sfânt, într-o seară slujind Utrenia, a ajuns la cântarea a noua şi cânta „Ceea ce eşti mai cinstită...”, aşa cum o scrisese sfântul Cosma Melodul. Cu puţin înainte, însă, intrase în bisericuţă un călugăr străin care urmărea Utrenia în tăcere. Când părintele Gavriil a ajuns la cântarea a noua, călugărul străin a intervenit şi cu voce dulce şi melodioasă a început să cânte: „Cuvine-se cu adevărat să te fericim pe tine, Născătoare de Dumnezeu, cea pururea fericită şi prea nevinovată şi Maica Dumnezeului nostru...”, şi a continuat cu partea cunoscută a Sfântului Cosma Melodul: „Ceea ce eşti mai cinstită decât Heruvimii şi mai mărită fără de asemănare decât Serafimii, care fără stricăciune pe Dumnezeu Cuvântul ai născut, pe Tine cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu te mărim”.

---

[555] Marcu 12, 27

- Oh!.. ce frumoasă, ce minunată şi ce slăvită cântare!, a zis părintele Gavriil. Arată-mi puţină dragoste, te rog, şi scrie-mi-o şi mie!

- Cu plăcere, a zis acela. Adu-mi hârtie şi cerneală. (atunci se scria cu toc şi cerneală). A căutat, dar n-a găsit.

- Ah, dar n-am!

- Atunci adu-mi placa de afară. A alergat, deci, afară, a cărat o placă mare şi a adus-o înăuntru. Imediat călugărul străin a început să scrie pe placă: „Cuvine-se cu adevărat...". Scria cu degetul şi placa rămânea imprimată adânc, ca şi cum ar fi fost de lut, iar literele apăreau foarte clar. Când a încheiat, monahul a dispărut, după ce mai înainte l-a vestit că dorinţa Maicii Domnului era ca de acum înainte aşa să cânte imnul. Minunea s-a făcut cunoscută, iar imnul a început să se cânte în toată lumea. Şi toţi călugării din Sfântul Munte doreau să se roage şi să se închine la placa scrijelită de Arhanghelul Gavriil, căci acesta era călugărul cel străin. Placa a fost trimisă la patriarhul de atunci al Constantinopolului, cu o suită de aghioriţi şi cu multe mărturii scrise. Odată cu jaful turcilor şi căderea cetăţii sub turci, placa aceasta împreună cu alte odoare scumpe au fost pângărite şi pierdute[556].

La Liturghia Sfântului Vasile, în loc de „Cuvine-se cu adevărat...", se cântă:

De tine se bucură ceea ce eşti plină de dar, toată făptura, soborul îngeresc şi neamul omenesc, ceea ce eşti Biserică sfinţită şi Rai cuvântător, lauda fecioriei, din care Dumnezeu S-a întrupat şi prunc S-a făcut, Cel ce este mai înainte de veci, Dumnezeul nostru. Ca mitrasul tău scaun L-a făcut şi pântecele tău mai desfătat decât cerurile L-a lucrat. De tine se bucură toată făptura ceea ce eşti plină de dar.

Istorisirea pe care o vom relata s-a întâmplat în paraclisul Sfântului Mormânt, învecinat cu biserica Maicii Domnului a Vlahernelor din Constantinopol. În paraclisul Sfântului Mormânt se păstra sfânta mână, omoforul şi o bucată din brâul Maicii Domnului.

157. În paraclisul acesta se făcea cândva slujbă de toată noaptea. Acolo mergea să se roage şi sfântul Andrei împreună cu

---

[556] Teofiopoulos Andrei Monahul, "Patericul Sfântului Munte", vol. 1, Tesalonic, 1989 [4], pag. 238

sfântul Epifanie. Era momentul când preotul rostea: „Mai ales pe Preasfânta...", iar sfântul a văzut-o pe Născătoarea de Dumnezeu înaintând printre Uşile Împărăteşti către Sfântul Altar, trecând chiar prin mijlocul bisericii. Locul strălucea, toată biserica era luminată, iar o mireasmă umplea întreg spaţiul. Preacurata părea foarte înaltă şi avea o suită de sfinţi strălucitori, printre care se distingeau sfântul Ioan Botezătorul şi sfântul Ioan Teologul, care mergeau în dreapta şi în stânga ei. Dintre sfinţii strălucitori care o înconjurau, unii mergeau înainte, alţii o urmau cântând „Cuvine-se cu adevărat...". Tot acest cortegiu special şi plin de lumină era înconjurat de o mulţime de îngeri care o tămâiau pe Maica Dom-nului, pe creştini şi apoi Sfântul Altar. Când s-au apropiat de Amvon, în centrul bisericii, sfântul Andrei a zis sfântului Epifanie:

- Vezi, fiule, pe Doamna şi Stăpâna întregii lumi?

- Da, cinstite părinte, a răspuns tânărul.

Născătoarea de Dumnezeu a îngenuncheat şi s-a rugat mult timp. Ruga pe Fiul şi Dumnezeul ei pentru mântuirea lumii şi lacrimile se scurgeau pe faţa ei. După aceea a intrat în Sfântul Altar şi s-a rugat pentru credincioşii care privegheau în acea noapte şi pentru toată lumea. Când şi-a încheiat rugăciunea, cu o mişcare fericită şi smerită, a desfăcut de pe preacuratul ei cap acoperământul strălucitor şi l-a întins ca pe un văl, cu preacura-tele sale mâini peste tot poporul. Vălul s-a făcut atât de mare, încât a acoperit toată biserica. Cei doi l-au văzut aşa întins pentru mult timp, iradiind slavă dumnezeiască şi strălucire multă. Atât cât a rămas acolo Născătoarea de Dumnezeu şi acoperământul sfânt au răspândit har. Când Doamna a început să se urce la cer cu suita, a început şi vălul să se strângă puţin câte puţin şi să se piardă în văzduhul cerului... . Toate erau înconjurate de o frumu-seţe negrăită, dumnezeiască[557].

În timp ce se cântă Cuvine-se cu adevărat..., preotul continuă cu voce joasă: **Pentru Sfântul Ioan Proorocul, Înaintemergătorul şi Botezătorul, pentru sfinţii măriţii şi întru tot lăudaţii Apostoli, pentru sfântul (N) a cărui pomenire o săvârşim, şi pentru toţi sfinţii Tăi; cu ale căror rugăciuni, cercetează-ne pe noi Dumnezeule.**

---

[557] Sfânta Mânăstire a Paracletului, "Sfântul Andrei, cel nebun pentru Hristos", op. cit., pag. 195

Biserica ne dăruieşte cinstea sfinţilor, şi-i are pe aceştia mijlocitori către Dumnezeu şi ocrotitori ai vieţii credincioşilor. Dar pomenirea sfinţilor la Sfânta Liturghie este şi expresia mulţumirii faţă de Dumnezeu, pentru că, aşa cum explică sfântul Nicolae Cabasila: „Sfinţii sunt pretextul Bisericii de a-i mulţumi lui Dumnezeu. Preotul mulţumeşte pentru aceştia acum la Sfânta Liturghie şi nu se roagă pentru ei, ci se sprijină pe rugăciunile şi mijlocirile lor”[558].

Pomenim pe sfinţi ca mijlocitori şi casnici ai lui Dumnezeu, ca părtaşi şi următori vrednici ai lui Hristos şi ca biruitori ai răului, păcatului şi diavolului. Îi mai pomenim ca mărturisitori şi martori ai credinţei celei adevărate, la care suntem chemaţi să-i urmăm.

158. Înainte de 1940 la Volos, într-o duminică din Postul Mare se săvârşea Liturghia Sfântului Vasile cel Mare. În Sfântul Altar era paraclisier un băiat de 10-12 ani care se numea Ionel. Preotul care slujea Sfânta Liturghie era foarte evlavios. Când a ajuns la prefacerea Sfintelor Daruri, a îngenuncheat şi s-a sprijinit cu mâinile pe Sfânta Masă. Avea privirea aţintită în sus. Cântăreţul a cântat de două-trei ori „Pe Tine Te lăudăm...”, iar credicioşii începuseră să se mişte, cu capetele aplecate la podea (atunci credincioşii nu îngenuncheau), se uitau unul la altul şi oftau încet, pentru că timpul trecea şi preotul nu mai spunea „Pe Preasfânta...”. Unul dintre dascăli l-a lăsat pe celălalt să continuie „Pe Tine Te lăudăm...” şi a intrat în Sfântul Altar. L-a văzut pe preot în extaz, iar pe Ionică leşinat pe jos. A ieşit afară şi a intrat prin cealaltă uşă în Sfântul Altar, a aruncat apă pe faţa băiatului, iar când acesta s-a trezit din leşin, şi-a revenit şi preotul. I-a dat cădelniţa şi a rostit „Pe Preasfânta...”. Totul a durat cam 20 de minute. L-au întrebat pe Ionică ce s-a întâmplat, dar n-a răspuns nimic. O fată pe nume Macrina, devenită mai târziu stareţa mânăstirii „Portăriţa”, l-a constrâns cu întrebările. Acela i-a spus că în momentul prefacerii a apărut în Sfântul Altar, Marele Vasile, a cărui Sfântă Liturghie se săvârşea, în toată măreţia, înconjurat de îngeri. Neputând să-l privească, micuţul a leşinat! Aceasta se întâmplase, dar dascălul nu văzuse nimic

---

[558] Sfântul Nicolae Cabasila, “Explicarea Sfintei Liturghii”, cap. 33, P. G. 150, 441 D

altceva decât pe Ionică leşinat. Dacă vorbise cu sfântul, dacă acesta a spus ceva, sau se afla acolo, pur şi simplu, ca arhiereu la Liturghia lui, nu ştim nimic. Nu avem nici o altă informaţie, ştim doar că aceasta se repeta la fiecare Sfântă Liturghie, doar că ochii noştri pământeşti, trupeşti, păcătoşi şi întinaţi, nu pot să vadă[559].

În timpul Prefacerii Darurilor, câţiva sfinţi ai Bisericii noastre, ca slujitori ai Celui Preaînalt, primeau prin îngăduinţă dumnezeiască descoperiri dumnezeieşti în inimile lor.

Ce-au văzut? Mulţime multă în faţa Jertfelnicului mai presus de ceruri, de protopărinţi, patriarhi, profeţi, drepţi, ierarhi, sfinţi, martiri, mărturisitori, apostoli, evanghelişti şi alte cete ale sfinţilor şi ale celor mântuiţi, „în faţa Tronului şi în faţa Mielului”[560]. Mulţime multă din toate neamurile, seminţiile, popoarele şi limbile. Preoţi, slujitori şi popor, toţi împreună în jurul Tronului lui Dumnezeu, al Sfintei Mese şi înaintea Mielului lui Dumnezeu, „Cel ce ridică păcatul lumii”. Şi acolo, în înălţime, înaintea Tronului au văzut zeci de mii de coruri ale sfinţilor stând cu evlavie şi mult respect, înveşmântaţi în haine albe şi ţinând în mâini finicele lor şi cu voce puternică spunând: „Mântuirea este de la Dumnezeul nostru Care şade pe Tron şi de la Mielul...”[561].

Explicaţia acestei stări de extaz minunate şi a vedeniei este următoarea: Mielul înjunghiat a înălbit cu Sângele Său sfânt veşmintele sufletelor tuturor credincioşilor creştini luptători, dar şi ale sfinţilor. De aceea le-a şi dat în mâini ramuri de finic, simboluri ale marii biruinţe împotriva diavolului, a păcatului şi a stricăciunii lumii acesteia. Dar Mielul, Iisus Hristos, i-a luat într-adins şi i-a aşezat în jurul Tronului lui Dumnezeu şi în faţa Jertfelnicului. Şi cu cât mai albă era îmbrăcămintea fiecăruia dintre ei, cu atât mai mare era îndrăzneala lor, care le îngăduia, pe de o parte să preamărească şi să laude pe Cel aşezat pe Tronul lui Dumnezeu, iar pe de altă parte, să mijlocească pentru noi toţi, aici pe pământ.

La fel se întâmplă şi la Sfânta Jertfă: cu cât mai curat şi mai neîntinat este preotul (sau creştinul credincios) cu atât

---

[559]Din consemnările personale

[560] Apocalipsa 7, 9

[561] Apocalipsa 7, 9-10

mai mare este îndrăzneala lui către Dumnezeu, pentru cei vii şi pentru cei adormiţi. Cinstea, slava şi închinarea în faţa Mielului înjunghiat, acolo în Biserica Triumfătoare erau înfricoşător de mari. „Şi mulţimea striga cu glas mare zicând: mântuirea este de la Dumnezeul nostru, care şade pe Tron şi de la Mielul”[562].

Cu vrednicie şi cu dreptate este să fie pomeniţi sfinţii la Jertfa cea fără de sânge a Sfintei Liturghii, după ce prin Jertfa de pe Cruce s-au mântuit şi s-au sfinţit toţi. Acei luptători au biruit, iar noi le urmăm aici pe pământ, ducând „lupta cea bună a credinţei”[563].

După pomenirea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, preotul pomeneşte întâi pe sfântul Ioan Înaintemergătorul care după mărturia lui Hristos Însuşi, a fost cel mai sfânt dintre bărbaţii Noului Testament. Pomeneşte după aceea pe sfinţii, preamăriţii şi mult lăudaţii Apostoli şi pe sfinţii zilei, cu ale căror rugăciuni, cercetează-ne pe noi Dumnezeule! Şi preotul continuă rugăciunea: **Şi pomeneşte pe toţi cei adormiţi întru nădejdea învierii şi a vieţii celei de veci şi odihneşte-i pe dânşii, Dumnezeul nostru, acolo unde străluceşte lumina feţei Tale.**

Sfântul Ioan Gură de Aur scrie referitor la aceasta: „N-a fost legiferată întâmplător de către Apostoli rânduiala să fie pomeniţi la Sfânta Liturghie cei care au plecat, adică cei adormiţi. Au ştiut că este pentru aceştia mare câştig şi mare folos, pentru că, atunci când toţi credincioşii stau şi înalţă mâinile împreună cu preoţii, în acelaşi timp deasupra Sfintei Mese se săvârşeşte Jertfa înfricoşătoare..., cum deci, când ne rugăm pentru toţi aceştia, să nu ne audă Dumnezeu”[564]?

159. Într-o biserică a eparhiei slujeau trei preoţi. Era duminică şi, după ce au făcut încheierea Sfintei Liturghii şi au împărţit anafura, unul dintre ei „a potrivit Sfintele”, adică a consumat cele rămase în Potir, părticica Maicii Domnului şi pe cele ale sfinţilor, precum şi părticelele pentru cei vii şi pentru cei morţi, toate amestecate cu Sângele lui Hristos. După ce a terminat, palid la faţă, a şters cu procovăţul Sfântul Potir, şi-a spălat

---

[562] Apocalipsa 7, 10

[563] I Timotei 6, 12

[564] Sfânta Mitropolie a Kozanei, “Cuvânt ziditor”, op. cit., pag. 351

mâinile tremurânde şi, într-o stare de extaz, s-a întins înaintea Sfintei Mese. I se părea că nu mai poate suporta. Cei doi preoţi, însă, îl necăjeau şi-l ironizau. Unul dintre ei a chemat pe fiul celui întins pe jos şi i-a spus:

- Priveşte cum a ajuns tatăl tău!

Când preotul şi-a revenit fiul lui l-a întrebat:

- Ce-ai păţit tată? Ce ţi s-a întâmplat?

Iar acela i-a răspuns:

- Copilul meu, după ce am şters Sfântul Potir, am simţit în pieptul meu, în adâncul inimii mele ca şi cum aş fi fost în faţa unui tribunal la judecată.

- Ce tribunal, tată? A mai întrebat fiul.

- Copile, sufletele celor morţi pe care le-am pomenit la Sfânta Proscomidie şi, mai ales la rugăciunea Anaforalei, după Prefacerea Sfintelor Daruri, cereau milă şi mântuire. Sufletele celor vii cereau într-un oarecare mod împlinirea cererilor lor. Aceasta m-a înmuiat şi n-am mai rezistat. De aceea m-am întins istovit, pe jos.

Acestea le-a spus copilului. Mie personal, însă, la întrebarea cum s-a simţit în faţa acelui tribunal mi-a răspuns:

- Era cutremurător să simţi şi să vezi în Duhul Sfânt sufletele celor morţi întinzând mâinile, implorând şi strigând disperate: MILĂ! MILĂ! MILĂ! Dar şi sufletele celor vii se rugau cu multă durere pentru diferitele lor cereri: unii pentru vindecarea şi pentru însănătoşirea bolnavilor, alţii pentru rezolvarea problemelor familiale, divorţuri ameninţătoare şi neînţelegere în casă, luminarea minţii copiilor şi alte multe cereri (pentru, că precum ştim, problemele şi necazurile creştinilor sunt multe şi variate, şi numai Dumnezeu ştie durerea ascunsă din fiecare pomelnic!). A mai sesizat încă şi altceva: o mulţime de preoţi cu haine strălucitoare coborâţi din cer la altarele bisericilor după Prefacere, alergând încoace şi-ncolo, luau diferite cereri şi le duceau la Tronul harului, la Altarul ceresc al Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

- Bine, l-am întrebat din nou, dar ce poţi să spui despre tribunal, despre judecata lui Dumnezeu?

Şi mi-a răspuns:

- Aceasta se face în prezenţa desăvârşită a lui Dumnezeu, Care uneori îşi arată iubirea de oameni, bunătatea, îndelunga răbdare, iar alteori un fel de tristeţe – omeneşte vorbesc, pentru că nu pot să redau în cuvinte – pentru ereticii, răzvrătiţii şi păcătoşii

nepocăiţi. Şi atunci un strigăt a ieşit din măruntaiele mele: „Dumnezeule, mântuieşte lumea ta şi pe mine, păcătosul! Şi era atât de vie simţirea şi trăirea, încât m-am topit, m-am înmuiat ca lumânarea şi am căzut...". Ah, părinte Ştefane! Cum vom sta noi preoţii, nenorociţii, de orice treaptă, înaintea înfricoşătoarei Judecăţii?![565]

Aici se încheie experienţa duhovnicească şi descoperirea acestui preot evlavios, din ochii căruia curgeau continuu lacrimi. Pentru mine personal, preotul acesta a fost sfânt şi o mărturiseşte şi moartea lui sfântă. A adormit îngenuncheat şi cu ambele mâini ridicate, privind la icoana lui Hristos din care ieşea o lumină mai presus de lume, care i-a luminat pentru câteva minute chipul, după mărturia nemincinoasă a celor prezenţi.

După cei adormiţi se pomenesc cei vii:

Încă Te rugăm: Pomeneşte, Doamne pe toţi episcopii ortodocşi, care drept învaţă cuvântul adevărului Tău, toată preoţimea, cea întru Hristos diaconime şi tot cinul preoţesc şi monahicesc. Încă aducem Ţie această slujbă duhovnicească pentru toată lumea, pentru sfânta, sobornicească şi apostolească Biserică; pentru cei ce în curăţie şi în viaţă cinstită vieţuiesc, pentru cârmuitorii ţării (aici se pomeneşte cârmuirea ţării după îndrumările Sfântului Sinod). Dă lor, Doamne, paşnică ocârmuire, ca şi noi întru liniştea lor, viaţă paşnică şi netulburată să trăim, în toată cucernicia şi curăţia.

Prin urmare, pomenirea sfinţilor, a celor vii şi a celor adormiţi înseamnă chemarea Bisericii pentru mântuire. În timp ce se cântă „Cuvine-se...", fiecare creştin în parte este dator să pomenească în gândul lui pe cei vii şi pe cei morţi, cât de mult poate.

Părintele meu duhovnicesc spunea într-o cuvântare, că pomenirile la Sfânta Liturghie înseamnă milostenie duhovnicească. Ortodoxia noastră are Sfânta Liturghie care este atotputernică şi nici o milostenie, nici o faptă bună nu poate fi mai puternică decât Jertfa care se săvârşeşte pe Sfânta Masă. La fiecare Sfântă Liturghie, la Sfântul Munte şi nu numai, sunt pomenite sute şi mii de nume. Ajutorul oferit de aceste

---

[565] Din consemnările personale

pomeniri sufletelor care se află în lumea cealaltă este nepreţuit, este foarte mare. Mii de suflete se pot folosi şi pot fi uşurate la o singură slujbă. Nimeni nu-i mai poate ajuta pe oameni dincolo de mormânt pentru că „După moarte nu mai există pocăinţă", şi nici lupta pentru mântuire (sufletele nu se mai pot ajuta singure, nici între ele), deoarece s-a terminat petrecerea acestei vieţi şi s-au încheiat socotelile.

Cum pot fi ajutate ele, chiar şi pentru puţin, în faţa chinurilor? Ajutorul vine prin noi, cei vii, prin pomelnicele de la Proscomidie şi prin pomenirea pe care o facem în gând după Prefacerea Darurilor, în timpul Axionului. Aceste pomeniri sunt de mare ajutor, mult folositoare sufletelor care au nevoie de uşurare. De asemenea, se bucură şi cei vii, pentru că „Mielul Lui Dumnezeu Cel fără de răutate se jertfeşte pentru aceştia, ca să-i cureţe de păcatele lor şi să-i dezlege de multele legături ale robiei patimilor"[566].

Nevoinţa duhovnicească, postirea şi rugăciunea, participarea la Sfintele Taine, lacrimile de pocăinţă şi viaţa evanghelică, tânguirea după Dumnezeu, răbdarea necârtitoare, toate împreună ne ajută în unirea noastră cu Hristos, cu Preacurata Lui Maică şi cu toţi sfinţii, pentru că în Sfântul Potir şi cei vii şi cei morţi se unesc împreună cu aceştia.

În *Patericul sinaitic* citim următoarea întâmplare:

160. Era un călugăr eremit slab de înger, iar diavolul îl învăţa bătându-şi joc de el, că Sfintele Daruri sunt doar pâine şi vin. Într-o duminică dimineaţă, când se pregătea, după rânduiala schitului, să meargă în biserică pentru Sfânta Liturghie, diavolul i-a zis:

- De ce vrei să te duci? Dacă este doar pâine simplă, mai bine stai şi roagă-te în chilie! Fratele a dat ascultare gândurilor sale şi nu s-a dus la biserică, deşi ceilalţi fraţi îl aşteptau (era un obicei acolo ca să nu înceapă slujba până ce nu veneau toţi). După ce l-au aşteptat destul, fără ca acela să vină, câţiva dintre ei s-au dus la chilia lui, gândindu-se că era bolnav sau că murise. Când au ajuns l-au întrebat:

- De ce frate, n-ai venit la biserică? Acesta s-a ruşinat să le răspundă. Când, însă, şi-au dat seama că este vorba despre dibă-

---

[566] Din Omilia părintelui Efrem

cia otrăvitoare a diavolului, fraţii l-au obligat să se mărturisească, descoperindu-şi gândurile, le-a zis:

- Iertaţi-mă fraţilor, eu am dat să plec, ca întotdeauna, la biserică, dar ceva îmi spunea că acolo nu este Trupul şi Sângele lui Hristos, Cel cu Care mă împărtăşesc, ci pâine şi vin. Dacă vreţi să merg cu voi, izbăviţi-mă de tirania acestor gânduri şi îndreptaţi-mă.

Părinţii i-au răspuns:

- Ridică-te, vino cu noi şi vom ruga toţi pe Dumnezeu să-ţi arate pe viu puterea Lui dumnezeiască şi adevărul Preacuratelor Taine. A mers cu ei, şi acolo, după ce fraţii s-au rugat mult pentru el, să i se descopere puterea Tainei, au început imediat Sfânta Liturghie, aşezându-l în mijlocul bisericii. Acesta până la Apolis n-a încetat să plângă cu lacrimi amare. După sfârşitul Sfintei Liturghii, fraţii l-au întrebat:

- Spune-ne dacă ţi-a arătat ceva Dumnezeu, ca să ne folosim şi noi!

Acela plângând a început să le spună:

- Când s-a încheiat citirea Apostolului, iar diaconul s-a pregătit să citească Evanghelia, am văzut acoperişul bisericii despicându-se, a apărut cerul şi fiecare cuvânt al Sfintei Evanghelii devenea foc până la ceruri. După Vohodul Mare şi după aşezarea Cinstitelor Daruri pe Sfânta Masă, am văzut iar cerurile deschise şi foc coborând împreună cu o mulţime de Îngeri şi Arhangheli, şi deasupra lor două persoane sfinte, a căror frumuseţe nu pot să o descriu, pentru că înfăţişarea lor era ca fulgerul. Între acestea era un Prunc de o frumuseţe şi o strălucire extraordinară. Atunci Îngerii s-au rânduit în jurul Sfintei Mese, iar Pruncul se afla între ei. Când s-au încheiat rugăciunile dumnezeieşti şi a venit momentul frângerii Mielului în patru bucăţi, cei doi tineri au început să împartă Pruncul divin, deşi, neobişnuit, El rămânea la fel, întreg. L-au străpuns în coastă, din care a început să curgă sânge şi s-a umplut Sfântul Potir. A venit după aceea momentul să merg împreună cu ceilalţi fraţi să mă împărtăşesc... . Atunci în palma dreaptă am primit Trupul adevărat...[567]*. Cu zdrobire de inimă am zis şi am mărturisit cu suspine: Cred Doamne! Cred...! Şi pe loc S-a schimbat în Trupul*

---

[567] În epoca primară, monahii şi laicii se împărtăşeau cum o fac astăzi preoţii: Trupul se primea în palmă, separat de Sfântul Sânge.

pâinii văzute. Am mulţumit lui Dumnezeu şi m-am împărtăşit cu Sfintele Daruri. După aceea preoţii au pus Mielul în Sfântul Potir şi am văzut iar turla bisericii deschizându-se iar puterile cereşti, cei doi tineri strălucitori şi Pruncul dumnezeiesc înălţându-se şi dispărând în ceruri[568].

La Sfânta Liturghie, prin urmare, Domnul Se naşte tainic şi Se dăruieşte nouă. Jertfa Lui continuă până la a doua venire iar El va învia şi va sta de-a dreapta Tatălui cu slavă multă şi va veni să judece vii şi morţii.

CITIREA DIPTICELOR

Preotul, în timp ce se cântă Axionul, pomeneşte în Sfântul Altar viii şi morţii din pomelnicele existente. Sfintele Diptice erau cataloage bisericeşti păstrate în fiecare biserică. În acestea erau înscrişi toţi membrii bisericii, vii sau morţi. Această lucrare sfântă, specială, de pomenire a fraţilor adormiţi s-a consacrat dintr-un duh de evlavie. Din nefericire, însă, în zilele noastre ele au fost desfiinţate. Părintele Ghervasie Paraschevopoulos constată că: „timpul preţios al pomenirilor de care depinde ajutorul imediat al fraţilor noştri adormiţi, se denaturează şi se pierde prin împărţirea Anafurei în Sfântul Altar paraclisierilor şi prin ascultarea cântărilor de la strană. Vom da seama, noi preoţii, pentru neglijarea acestei datorii"[569].

Şi Sfinţii Părinţi ai Bisericii ne vorbesc despre folosul mare adus în acest moment sufletelor celor vii şi morţi de aceste pomeniri. Noi, cei care ne aflăm în biserică, putem să cerem pentru cei vii luminare, sănătate, credinţă vie, iubire lucrătoare, pocăinţă adevărată şi răbdare. Pentru cei morţi trebuie să cerem odihnă în sânurile lui Avraam şi răspuns bun la Judecată. „...Odihneşte-i Hristoase al meu, iartă-i, miluieşte-i şi dăruieşte-le lor raiul...". Din cele relatate despre pomeniri, descoperim ceva mişcător şi în acelaşi timp pedagogic:

Sfânta Liturghie, împreună cu Sfânta Euharistie nu slujesc doar nevoile sufleteşti şi trupeşti ale creştinilor care se

---

[568] Tsami D. G. "Patericul sinaitic", Tesalonic, 1988, pag. 45-49

[569] Paraschevopoulos Ghervasie Arhimandritul, "Tâlcuire călăuzitoare", op. cit., pag. 218

nevoiesc în sânul Bisericii Luptătoare, ci străluceşte, preamăreşte şi este de folos şi tuturor sfinţilor: profeţi, protopărinţi, drepţi, apostoli, patriarhi, evanghelişti, martiri, mărturisitori, pustnici şi sfinţi dar mai ales Preasfintei Născătoare de Dumnezeu. Amintim pe toţi sfinţii pentru că în ei trăieşte Hristos a Cărui Jertfă tainică o săvârşim.

Prin pomenirile pentru cei adormiţi aducem mare mângâiere şi folos sufletelor lor. Pomenirile celor adormiţi se încheie cu: **Şi odihneşte-i pe ei Dumnezeul nostru, unde străjuieşte lumina feţei Tale**... . Pentru că cine ştie ce trag şi suferă sufletele până ajung la destinaţie, la locul lor, la modul lor de existenţă. Sufletul se luptă, se chinuieşte, este îndurerat, suferă şi aşteaptă ajutorul pe care nu-l pot oferi banii, moştenirile, bogăţia, slava, stăpânirea lumească, cunoaşterea, părinţii, copiii, tovarăşul de viaţă, rudele şi prietenii. Toţi rămân neputincioşi.

161. În ultima zi, înainte de plecarea din această lume, părintele Daniel, marele pustnic care s-a nevoit în peştera sfântul Petru Athonitul, a cerut să-l sprijine cineva, pentru că nu mai putea din cauza bătrâneţilor adânci şi a nevoinţelor aspre, ca să iasă puţin din chilia lui săracă. A ieşit cu greu, cu multă osteneală, s-a uitat în stânga, s-a uitat în dreapta, de jur împrejur, a oftat uşor şi a zis:

- Deşartă lume! Toate sunt deşertăciuni! Cine ne va ajuta până în sfârşit? Lucrarea virtuţii, postul, privegherea, rugăciunea, pocăinţa şi, mai ales, Sfânta Împărtăşanie, adică mila lui Dumnezeu...! Şi încet s-a întors la rogojina lui. După puţine ore a plecat paşnic către cerul pe care-l iubise atât de mult şi pentru care se ostenise. Chipul bătrânului pustnic, al părintelui Daniel, era plin de lumină şi strălucire. Şi cum se putea altfel, când îl însoţeau puterile îngereşti la Tronul lui Dumnezeu[570]*?*

Acesta a simţit bucurie în momentele de agonie ale morţii. Creştinii de astăzi însă, marea majoritate, nu şi-au pavat drumul vieţii lor cu faptele credinţei şi ale pocăinţei, nu s-au curăţit în colimvitra (cazanul) Sfintei Spovedanii şi a lacrimilor şi n-au avut cârmă pe Dumnezeu. Astfel, în aceste momente ultime, tragice, sufletul îşi întoarce privirea în stânga şi-l vede

---

[570] Din consemnările personale

pe demon bucurându-se, amintindu-i păcatele şi o mulţime de greşeli de moarte nemărturisite. Se întoarce în dreapta şi vede îngerii, şi doar sufletul cunoaşte dacă sunt trişti sau bucuroşi. Cere ajutor dar nu primeşte, căci demonii, „potrivit Stăpânitorului puterii văzduhului”[571], scot vinovăţiile din adâncul sufletului şi-l înfricoşează. Acesta este începutul durerilor pentru omul nepocăit. Îngerii prezenţi vin ca să ia sufletul creştinului şi aceasta înseamnă că are loc o luptă între duhurile întunericului şi îngerii luminii pentru revendicarea sufletului. Este prima judecată, „judecata îngerilor”. Dacă aducem jertfă nesângeroasă pentru toţi sfinţii şi pentru Maica Domnului, cu atât mai mult s-o facem pentru sufletele creştinilor adormiţi care au atâta nevoie, preoţii înaintea Sfintei Mese şi creştinii în timpul Axionului, atunci când preotul sau diaconul zice: **Şi pe fiecare pe care-l purtăm în gândul nostru şi pe toţi şi pe toate**...

Sufletele sunt ajutate în mod special, când părticelele celor adormiţi sunt unite şi îmbibate în Sângele Mielului din Sfântul Potir, unde de asemenea, se amestecă şi se unesc şi cu Maica Domnului şi cu ceata sfinţilor. De aceea la Liturghia Sfântului Vasile cel Mare, preotul este chemat după Prefacerea Darurilor să spună următoarele: **Şi pe cei pe care nu i-am pomenit din neştiinţă sau uitare, sau pentru mulţimea numelor, Tu Însuţi îi pomeneşte Dumnezeule, Cel ce ştii vârsta şi numirea fiecăruia, Cel ce ştii pe fiecare din pântecele maicii lui.**

Noi îi uităm sau nu-i cunoaştem deloc, pentru că sunt mii şi milioane, cei care au adormit şi, omeneşte, este imposibil să ni-i amintim şi să le spunem numele. Cum însă şi pentru aceştia se face Sfânta Liturghie, Dumnezeu îi cunoaşte pe toţi cei născuţi sau care se vor naşte până la sfârşitul veacurilor. El îi primeşte, chiar dacă pentru noi sunt cu desăvârşire necunoscuţi, de aceea la sfârşitul fiecărei pomeniri trebuie să adăugăm: „Şi pe toţi creştinii ortodocşi, şi toate sufletele de la Adam până astăzi”.

Astfel, avem o participare completă la Sfânta Liturghie şi faptul acesta trebuie să ne umplă de teamă şi iubire, pentru că facem cea mai mare milostenie. Cu siguranţă, de-a lungul

---

[571] Efeseni 2, 2

veacurilor, au existat creştini care nu au avut pe nimeni, n-au lăsat nici o rudă în urmă care să-i pomenească şi astfel sunt săraci şi părăsiţi de toţi.

162. Îmi amintesc că în anii 1968-1969, eram la cimitirul Învierii, şi au adus un mort sărac, îmbrăcat cu un pantalon şi o flanelă, nimic altceva. Nimeni nu-l însoţea. Se găsea acolo singur şi lipsit, în ploaia care cădea cu putere. Atunci unul dintre preoţi, părintele Ioan, a ţinut să-i slujească slujba de înmormântare toţi cei şapte slujitori ai bisericii. I-au cântat toţi şi l-au înmormântat cu solemnitate, însoţindu-l la groapă cu rugăciunile lor. Era cea mai mare milostenie pe care puteau s-o facă. Dumnezeu să-l primească şi să-l ierte[572]*!*

163. Fericita Macrina de la schitul Maica Domnului Odighitria din Portaria, mi-a povestit că o doamnă din Volos a găsit pe drum un cerşetor oarecare, părăsit, l-a întrebat care îi este numele şi l-a consemnat. Când unul dintre aceşti nenorociţi murea, aceasta se îngrijea de înmormântare şi de toate parastasele! Arăta aceeaşi grijă faţă de toţi săracii şi părăsiţii[573]*.*

Câţi dintre cei care ne considerăm milostivi şi credincioşi facem acest lucru? Câţi nenorociţi n-au plecat de aici cu desăvârşire singuri, uitaţi de toţi? Pentru toţi aceştia, cunoscuţi doar de Dumnezeu, se aduce Jertfă nesângeroasă. Iubitorul de oameni îşi aminteşte de ei, primeşte Jertfa de pe Sfânta Masă şi pentru cei pe care noi îi ignorăm, de care nimeni nu-şi aduce aminte.

La pomelnicele viilor, primul pomenit este episcopul, nu din curtoazie, ci pentru că aceasta este rânduiala canonică şi tradiţia bisericească. El este în locul lui Hristos. Această pomenire subliniază unitatea Bisericii şi garanţia că preotul este rânduit canonic, iar Liturghia săvârşită de el este o lucrare autentică a Duhului Sfânt. Fiecare preot săvârşeşte Sfânta Liturghie şi celelalte ierurgii şi Taine în „numele" episcopului său, de aceea adunarea credincioşilor îl pomeneşte de fiecare dată. Se certifică astfel credinţa Bisericii în slujirea episcopului şi, prin acesta, în Dumnezeu.

---

[572] Din consemnările personale

[573] Din consemnările personale

Deasupra Sfintei Mese este desfăcut Sfântul Antimis care poartă semnătura episcopului locului şi confirmă prezenţa canonică a preotului înaintea episcopului, şi a episcopului înaintea Bisericii, „Una sfântă, sobornicească şi apostolească", al cărei cap este Hristos[574].

La pomenirile celor vii, preotul se roagă continuând rugăciunea Anaforalei:

Încă Te rugăm: pomeneşte Doamne, pe toţi episcopii ortodocşi, care drept învaţă cuvântul adevărului Tău, toată preoţimea, cea întru Hristos diaconime şi tot cinul preoţesc şi călugăresc. Încă aducem Ţie această slujbă duhovnicească pentru toată lumea, pentru sfânta, sobornicească şi apostolească Biserică, pentru cei ce în curăţie şi în viaţă cinstită vieţuiesc (aici se pomeneşte cârmuirea ţării, după îndrumările Sfântului Sinod). Dă lor Doamne, paşnică cârmuire, ca şi noi, întru liniştea lor, viaţă paşnică şi netulburată să trăim, în toată cucernicia şi curăţia".

Şi cu voce tare preotul rosteşte:

Întâi pomeneşte, Doamne pe Preafericitul părintele nostru (N), Patriarhul Bisericii Ortodoxe, pe Preasfinţitul Episcopul nostru (N), pe care-l dăruieşte sfintelor Tale biserici în pace, întreg, cinstit, sănătos, îndelungat în zile, drept învăţând cuvântul adevărului Tău.

După pomenirea episcopului, a preoţilor, diaconilor şi monahilor, rugăciunea se continuă cu:

Încă aducem Ţie această slujbă duhovnicească pentru toată lumea, pentru sfânta, sobornicească şi apostolească Biserică....

Aceste cuvinte exprimă rugămintea şi ofranda preotului pentru cei răspândiţi în lume şi care alcătuiesc Biserica Una.

Pentru cei ce în curăţie şi în viaţă cinstită vieţuiesc...

Această pomenire specială nu constituie o excepţie, căci se referă la creştinii ostenitori care prin martiriul nesângeros

---

[574] Sfânta Mitropolie a Kozanei, "Cuvânt ziditor", op. cit., pag. 357-358

al conştiinţei lor păstrează deplin curăţia sufletului şi a trupului în viaţa lor, astfel încât trupurile lor să fie „jertfă vie, sfântă, bineplăcută lui Dumnezeu...”[575].

Continuând, preotul zice: **Pentru binecredincioşii şi iubitorii de Hristos cârmuitori**..., şi se roagă ca aceştia să primească luminarea Sfântului Duh, încât să-şi exercite stăpânirea lumească pentru binele Bisericii, a poporului lui Dumnezeu. **Şi pe fiecare pe care-l purtăm în gândul nostru..., şi pe toţi şi pe toate...**

În vremurile vechi, ale Sfinţilor Părinţi şi ale epocii de aur bizantine, la acest moment se ţineau două-trei minute de tăcere absolută, apoi suna un clopoţel, ca toţi creştinii să încheie pomenirile în gând, dar şi preoţii în Sfântul Altar.

Rugăciunea Euharistică se continuă cu pomenirea celor vii în taină:

Adu-Ţi aminte, Doamne, de oraşul (satul sau mânăstirea) acesta în care vieţuim şi de toate oraşele şi satele şi de cei ce cu credinţă vieţuiesc într-însele. Adu-Ţi aminte, Doamne, de cei ce călătoresc pe ape, pe uscat şi prin aer, de cei bolnavi, de cei ce pătimesc, de cei robiţi şi de mântuirea lor. Adu-Ţi aminte, Doamne, de cei ce aduc daruri şi fac bine în Sfintele Tale biserici şi îşi aduc aminte de cei săraci; şi trimite peste noi toţi milele Tale.

Sunt pomenite mai multe categorii de creştini, ca toţi să primească mila lui Dumnezeu.

164. Părintele Ghervasie Paraschevopoulos, povestea că, pe când era diacon şi slujea în biserica unui sat, i s-au întâmplat următoarele. În timp ce se cânta Axionul iar preotul pomenea, deodată a văzut ieşind din Sfântul Altar doi tineri cu haine strălucitoare ţinând în mâna dreaptă cădelniţa, iar în stânga o făclie cu lumină divină. Mireasma tămâii era cerească şi negrăită. Stăteau înaintea sfintelor icoane ale Mântuitorului şi Maicii Domnului, adică în dreapta şi în stânga, cădind până la cuvin-

---

[575] Romani 12, 1

tele diaconului: „...Şi pe fiecare pe care-l purtaţi în gândul vostru...". Cei doi tineri erau îngerii Domnului[576].

Această descriere poate fi comparată cu scena înfricoşătoare a Apocalipsei, descrisă în capitolul 8, 3-4:

„Şi a venit un alt înger şi a stat în Altar, având cădelniţă de aur şi i s-a dat lui tămâie multă ca s-o aducă împreună cu rugăciunile tuturor sfinţilor, pe Altarul de aur de dinaintea Tronului. Şi fumul tămâii s-a suit, din mâna îngerului înaintea lui Dumnezeu, împreună cu rugăciunile sfinţilor."

Deci, cădirea îngerilor pe care a văzut-o părintele Gher-vasie, oferită Domnului Iisus Hristos şi Maicii Domnului sunt rugăciunile şi pomenirile preoţilor şi ale poporului care, ca o tămâie binemirositoare urcă de la Jertfelnicul pământesc al Sfintei Mese, la Jertfelnicul lui Dumnezeu. Pomenind preoţi şi credincioşi, facem milostenie şi, oricât am dărui unui om, nu valorează cât milostenia liturgică. Urmează încheierea Sfintei Anaforale:

Şi ne dă nouă cu o gură şi o inimă, a slăvi şi a cânta Preacinstitul şi de mare cuviinţă numele Tău, al Tatălui, şi al Fiului şi al Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Poporul răspunde **Amin**.

Darurile lui Dumnezeu se găsesc în fiecare biserică ortodoxă în care se continuă Jertfa nesângeroasă a Fiului lui Dumnezeu, care a sărăcit pentru noi, S-a golit pe Sine"[577], adică cerurile, şi a luat „chip de rob". El S-a smerit, S-a umilit, S-a lăsat batjocorit, a fost prins ca un răufăcător, a fost biciuit, legat, a purtat coroană de spini şi S-a răstignit. Şi, în loc să-şi întoarcă faţa de la noi şi să ne pedepsească pentru răutatea noastră fără margini, Tatăl ceresc ne-a învrednicit să-I aducem în fiecare zi Jertfă nesângeroasă pe Sfânta Masă, ca să ne ofere hrana nemuririi, să ne ierte, să ne prefacă şi să ne izbăvească de moartea veşnică! Pentru acestea toate şi noi, clerici, mireni şi monahi, milioane de creştini ortodocşi „cu o gură şi

---

[576] Paraschevopoulos Ghervasie Arhimandritul, "Interpretare ştiinţifică", op. cit., pag. 225

[577] Filipeni 2, 7

cu o inimă" să-I mulţumim şi să preamărim veşnic preacinstitul şi de mare cuviinţă numele lui Dumnezeu. Din nefericire, n-avem toţi o gură şi o inimă, pentru că egoismul şi patimile noastre ne despart şi de aceea trebuie să ne eliberăm de ele.

Unitatea şi simfonia inimă-gură, ne-o dăruieşte Dumnezeu prin împărtăşirea cu acelaşi Trup şi Sânge al lui Iisus Hristos, de aceea recunoştinţa noastră trebuie să fie veşnică!

19. ECTENIA CERERILOR

Cândva un preot aghiorit vrednic, mi-a povestit câteva experienţe duhovniceşti, liturgice foarte neobişnuite:

165. De la Prefacerea Sfintelor Daruri până la ecfonisul: „Şi ne dă nouă cu o gură şi o inimă...", şi în continuare, în timpul frângerii Agneţului şi Împărtăşirii sufletul lui trecea prin diferite stări cereşti, „inexplicabile", pentru logica şi mintea noastră, care semănau cu icoanele. Se succedau una după alta ca fulgerul, şi erau de o frumuseţe de nedescris. La un moment dat trăia ca unul fără de trup şi fără glas, cu mintea plină de lumină, în timp ce era înştiinţat dumnezeieşte că sufletul preotului „trebuie să fie mai strălucitor decât razele de lumină". Altădată dragostea dumnezeiască îmboldea sufletul lui la unirea veşnică cu Mirele Hristos, în Cămara dumnezeiască de nuntă. Starea duhovnicească următoare îl făcea să se simtă prunc în braţele Tatălui Ceresc, alintat la sânurile părinteşti. Urmau şiroaie de lacrimi iar sufletul în extaz, timid şi smerit se ruga continuu iubirii de oameni a Mielului, ca să miluiască toată omenirea. Plânsul şi ruga îi ţâşneau singure şi nu puteau fi oprite, ca să se vădească faptul că şi acestea erau daruri curate ale Sfântului Duh. Şi cum înainta spre finalul Sfintei Liturghii, inima lui se transforma într-o sfântă masă spirituală, deasupra căreia slujea mintea[578].

De multe ori m-am întrebat în ce constau aceste stări mistice în Duhul Sfânt ale slujitorului vrednic, ale luptătorului neprihănit, curat şi smerit cu inima? Iisus Hristos ne spune: „Fericiţi cei curaţi cu inima că aceştia fiii lui Dumnezeu se vor chema"[579].

Preotul respectiv a avut vedenii de negrăit, succesive, în timpul Sfintei Liturghii, mai presus de simţuri. De ce aceasta, ştie doar Dumnezeu!

---

[578] Din consemnările personale

[579] Matei 5, 8

Şi cel mai mic dintre preoţi, care are frică de Dumnezeu, este capabil să-şi înveşmânteze sufletul cu astfel de trăiri duhovniceşti, dacă are curăţenie a sufletului şi a trupului, smerenie adâncă, inimă arzătoare, minte luminată, pace a gândurilor şi, mai ales, voia lui Dumnezeu. Poate că toate acestea nu mai ţin de epoca noastră schimbătoare şi mai ales nu mai sunt pentru noi păcătoşii, dintre care cel dintâi sunt eu. Dumnezeu le dă celor vrednici.

După formula doxologică treimică, **Şi ne dă nouă**..., poporul răspunde: Amin! Aceasta înseamnă că El este de acord şi pecetluieşte cuvintele preotului. Imediat după aceea, preotul se întoarce către popor, şi dintre Uşile Împărăteşti binecuvântează şi zice:

Şi să fie milele marelui Dumnezeu şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos cu voi cu toţi.

Luminat şi scăldat de lumina divină, imaterială, nevăzută şi neapusă a Prefacerii neînţelese, preotul ridică mâna dreaptă şi binecuvântează cruciş. Este aceeaşi mână cu care puţin mai înainte a binecuvântat Sfintele Daruri pe Sfânta Masă.

Binecuvântarea **Şi să fie milele**..., înseamnă că avem mereu nevoie de mila Mântuitorului, dar cu mult mai mult acum, când ne apropiem de Sfânta Împărtăşanie. Rugăciunea Sfintei Anaforale îndreptată către Dumnezeu Tatăl, conţine la sfârşit binecuvântarea dată de preot poporului în numele Fiului, Care prin jertfa Lui devine Mijlocitor, ca să dobândim înfierea[580]. Binecuvântarea primeşte răspunsul: **Şi duhului Tău**! (în vechime cântau: Amin).

Răspunsul poporului către preot este acesta: „darurile bogate să vină şi asupra ta, în sufletul şi duhul tău".

După sfârşitul Sfintei Anaforale, urmează cererile complementare:

Pe toţi sfinţii pomenindu-i, iară şi iară cu pace Domnului să ne rugăm.

Pentru Cinstitele Daruri care s-au adus şi s-au sfinţit, Domnului să ne rugăm.

---

[580] Galateni 4, 5

Ca Iubitorul de oameni, Dumnezeul nostru, Cel ce le-a primit pe Dânsele în Sfântul, cel mai presus de ceruri şi duhovnicescul Său Jertfelnic, întru miros de bună mireasmă duhovnicească, să ne trimită nouă dumnezeiescul dar şi harul Sfântului Duh, să ne rugăm.

Ne rugăm iar şi iar pentru că avem nevoie de mila dumnezeiască, de curăţenie, ca să ne apropiem de Sfântul Potir, astfel încât Sfânta Împărtăşanie să nu fie „spre judecată sau osândă, ci spre trezirea sufletului, iertarea păcatelor şi împărtăşirea cu Sfântul Duh. Îndemnul preotului:

Pe toţi sfinţii pomenindu-i Iară şi iară cu pace Domnului să ne rugăm, adică după ce am pomenit pe sfinţi, ne rugăm iar cu pace Domnului. Şi continuă: **Pentru Cinstitele Daruri care s-au adus şi s-au sfinţit**, adică să ne rugăm pentru Cinstitele Daruri, nu ca să primească Acestea sfinţenia, ci ca să poată fi împărţite nouă.

Sfântul Nicolae Cabasila ne îndeamnă: „Să ne rugăm pentru Cinstitele Daruri, ca să devină lucrătoare prin har şi nu nelucrătoare, aş cum odinioară Trupul Domnului se arăta atotputernic printre oameni, dar în câteva cetăţi n-a putut să facă nimic din cauza necredinţei oamenilor[581].

Dumnezeu nu lucrează fără voinţa şi colaborarea noastră. Harul nu este puterea sau toiagul magic care fac prestidigitaţii uimitoare. Întotdeauna atotputernicia şi pronia dumnezeiască au nevoie de consimţământul nostru, nu ca să prefacă Darurile în Trupul şi Sângele lui Hristos, ci ca noi să ne curăţim şi să ne împărtăşim cu vrednicie. Harul ne sfinţeşte doar când ne află curaţi şi pregătiţi pentru aceasta, altfel ne vatămă.

Iubitorul de oameni Dumnezeu primeşte Darurile „în Jertfelnicul cel mai presus de ceruri, întru miros de bună mireasmă duhovnicească, ca să ne trimită nouă dumnezeiescul har şi darul Sfântului Duh".

Iubirea de oameni a lui Dumnezeu s-a îngrijit să avem ca hrană zilnică Preacuratele Taine, spre iertarea păcatelor şi viaţa de veci „întru miros de bună mireasmă duhovnicească",

---

[581] Sfântul Nicolae Cabasila, "Explicarea Sfintei Liturghii", op. cit., pag. 117

fără să fie nevoie să urcăm noi la ceruri. Toate rugăciunile noastre şi mijlocirile sfinţilor sunt mireasma bine mirositoare ce coboară iar peste noi, ca dar divin şi ca har al Sfântului Duh.

Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune că: „Şi doar o dată dacă zici numele lui Hristos din toată inima, adică Doamne Iisuse Hristoase miluieşte-mă, îndată te umpli de mireasmă”[582]. Cu atât mai mult când slujeşti cu vrednicie şi te împărtăşeşti cu Trupul şi Sângele Lui! Adică prin participarea regulată la Sfânta Liturghie, urâţenia feţei dispare, ca şi putoarea patimilor, iar inima se umple de mireasma Sfântului Duh. Urmează cererile deja discutate:

Pentru ca să fim izbăviţi noi...

Apără, mântuieşte...

Ziua toată...

Înger de pace...

Milă şi iertare...

Cele bune şi de folos...

Cealaltă vreme...

Sfârşit creştinesc...

Preotul încheie cu **Unirea credinţei şi împărtăşirea Sfântului Duh cerând, pe noi înşine şi unii pe alţii şi toată viaţa noastră, lui Hristos, Dumnezeu să o dăm!**

Poporul răspunde: **Ţie, Doamne!**

Credinţa noastră comună în Dumnezeu, Hristos şi Biserică, ne uneşte în jurul Jertfei şi a Potirului comun. Şi precum nu poţi să separi mâinile de trup, şi să spui că nu sunt ale tale, la fel, nu poţi separa pe cei ce se împărtăşesc din acelaşi Potir, deşi, se află pretutindeni. Dacă te loveşti la deget, ochii iau aminte, mâinile apucă primele obiecte ca să-l îngrijească, vocea cere ajutor şi omul întreg se agită pentru mădularul rănit. Când, însă, se răneşte fratele nostru, din nefericire, nu facem nici un efort ca să-l ajutăm. Statutul de creştin ne cere

---

[582] Sfântul Ioan Gură de Aur, “Comentariu la Epistola către Efeseni”, Omilia 9, P.G. 366

s-o facem nu doar pentru fratele, prietenul, ruda sau cunoscutul, pe care-l iubim şi care ne iubeşte, ci mai ales pentru cel care ne face răul. Cu acesta ni se cere să ne împărtăşim şi să ne unim credinţa, înainte să ne apropiem de Sfintele Uşi.

Sfântul Ignatie Teoforul ne îndeamnă: „Să veniţi fraţii mei la credinţa întru Hristos, cea una, mâncând Trupul lui Hristos, care este medicamentul nemuririi”[583].

Sfântul Irineu, ne spune: „După ce Biserica a primit cre-dinţa una, sfântă şi comună, o păzeşte cu grijă şi crede uniform în ea, deoarece are acelaşi suflet şi aceeaşi inimă. Conform acestei credinţe, Biserica propovăduieşte, învaţă şi predă, ca şi cum ar avea o singură gură. Chiar dacă există dialecte şi limbi diferite, puterea Tradiţiei este pretutindeni aceeaşi. Precum soarele, creatura lui Dumnezeu este unul în lume, aşa şi predica adevărului luminează pretu-tindeni şi pe toţi oamenii care vor şi doresc să fie prinşi în unitatea credinţei. Biserica are un Trup, Trupul lui Hristos, un suflet, o inimă şi o gură”[584].

În Biserică, toate sunt comune: Jertfa, speranţa, credinţa, iubirea, cele şapte Taine, Sfântul Potir, lupta duhovnicească şi nevoinţele. Datorită acestei credinţe comune, Biserica refuză să primească la Sfânta Împărtăşanie pe cei nebotezaţi şi necredincioşi, dar şi pe heterodocşi şi eretici, aşa cum susţine şi sfântul Chiril al Alexandriei: „Sfânta Euharistie nu se dă nici nebotezaţilor, nici celor de altă credinţă”[585].

Să ne rugăm, deci, continuu **pentru pacea întregii lumi** şi **pentru unirea tuturor Bisericilor**, cu nădejdea că va fi ţinută credinţa părinţilor noştri şi tradiţia Bisericii noastre. Pentru mântuire, este neapărat necesară unitatea şi iubirea primilor creştini care aveau o inimă, un suflet şi un trup, o credinţă comună.

---

[583] Sfântul Ignatie Teoforul, “Epistola către Efeseni”, VEPES 2, 267

[584] Sfântul Irineu de Lugdunum, “Studiul pseudo-cunoaşterii”, VEPES 5, 115

[585] Grigorie Ieromonahul, “Sfânta Liturghie”, op. cit., pag. 306

20. DUMNEZEIASCA ÎMPĂRTĂŞIRE

Monahia Salomeea, cu numele mirean de Nicoleta Kodelaina, a vizitat mânăstirea Tuturor Sfinţilor din Kalimno, şi ne-a relatat următoarea povestire:

166. La această mânăstire slujea părintele Sava, care mai târziu a fost trecut în rândul sfinţilor, cu denumirea de Sfântul Sava din Kalimno. Doamna Nicoleta de atunci, a intrat în biserică în timpul Sfintei Liturghii. A mers în partea stângă, la uşa diaconească a Sfântului Altar, care era deschisă şi l-a văzut pe părintele Sava, săvârşind Sfânta Proscomidie. A auzit şi cuvintele lui: „Şi unul dintre ostaşi, cu sulița coasta Lui a împuns, şi îndată a ieşit sânge şi apă...", şi în acelaşi timp a pus în Sfântul Potir conţinutul a două sticluţe, una cu vin şi alta cu apă. Şi, o, minune!, „a văzut" cu ochii sufletului ei, că Sfântul Potir s-a umplut cu sânge adevărat. Pe loc, Sfântul Altar, s-a umplut de cete nenumărate de îngeri, iar sfântul Sava a început să se înalţe de la podea, de parcă-l ţineau îngerii. Peste puţin timp, vedenia dumnezeiască a pierit, dar doamna Nicoleta n-a spus nici un cuvânt.

După încheierea Sfintei Liturghii, a cerut să se mărturisească sfântului. Acela a primit-o şi doamna a povestit ceea ce i-au văzut ochii. Sfântul Sava, smerit dar convingător i-a zis: „O, fiică, pentru Dumnezeu, să nu spui nimănui"! Şi a tăcut.

După adormirea lui, a mărturisit tot şi s-a consemnat în cartea „Despre viaţa Sfântului Sava"[586].

Celelalte detalii le-am primit personal de la surorile vieţuitoare, când am vizitat mânăstirea. Aceeaşi minune mi-a spus-o şi stareţa mânăstirii Sfânta Treime din Eghina, maica Hristodula. Şi părintele Gheorghe Cassaras, care a slujit de multe ori la Eghina cu sfântul Sava, a văzut aceeaşi minune

---

[586]Sfânta Mânăstire a tuturor sfinţilor din Kalimno, "Sfântul Sava din Kalimno", 1994, pag. 51

din timpul Sfintei Liturghii. Când i-a descoperit părintelui ceea ce văzuse, sfântul Sava i-a răspuns: „Fiule, pentru Dumnezeu, aceste lucruri nu se spun”!

Altă dată, tot după Sfânta Liturghie, pe când urcau să se odihnească, părintele Gheorghe a sesizat că sfântul Sava mesteca continuu. Atunci l-a întrebat: „Părinte Sava, ce mesteci”? Acela fără să spună nimic, a coborât şi a mers şi s-a spălat la chiuveta Proscomidiarului[587].

La sfârşitul Ecteniei, preotul rosteşte cu voce joasă rugăciunea următoare, considerată pregătitoare pentru Sfânta Euharistie:

Ţie, Stăpâne, Iubitorule de oameni, Îţi încredinţăm toată viaţa şi nădejdea noastră şi cerem şi ne rugăm şi cu umilinţă cădem înaintea Ta: învredniceşte-ne să ne împărtăşim cu cuget curat, cu cereştile şi înfricoşătoarele Tale Taine ale acestei Sfinte şi duhovniceşti Mese..., spre lăsarea păcatelor, spre iertarea greşelilor, spre împărtăşirea Sfântului Duh, spre moştenirea Împărăţiei Cerurilor, spre îndrăznirea cea către Tine, iar nu spre judecată sau spre osândă.

Pentru ca Sfânta Euharistie să aibă roadele pentru care preotul se roagă în continuare, prima şi unica condiţie este să ne împărtăşim cu conştiinţa curată, adică cu iubire faţă de Dumnezeu şi aproapele. Credinţa şi iubirea sunt caracteristicile conştiinţei curate.

Ultimele cereri, împreună cu rugăciunea, pot fi considerate o recapitulare a Ecteniei, dar, totuşi, oricâte am cere în rugăciunile noastre, nu le putem cuprinde pe toate.

Jertfa şi Sfânta Masă sunt înfricoşătoare, de aceea cerem fără răgaz cele care ne fac vrednici de Sfânta Împărtăşanie.

În Biserica veche a martirilor, toţi cei care se aflau la Sfânta Liturghie, se împărtăşeau cu Sfintele Taine, pentru că, de fapt, acesta este şi scopul săvârşirii dumnezeieştii Liturghii. Lipsa credincioşilor de la împărtăşirea din Sfântul Potir înseamnă dispreţ faţă de Taină. Din nefericire, însă, astăzi mulţi dintre cei care asistă dar nu se împărtăşesc, au impedimente

---

[587] Din consemnările personale

serioase. Sau pregătirea necesară li se pare prea obositoare, sau ignoră cu bună-ştiinţă problemele credinţei.

La sfârşitul rugăciunii, preotul rosteşte Ecfonisul, care nu mai este doxologic ca la celelalte ectenii, ci constituie o ultimă cerere, ca Dumnezeu să ne învrednicească să-l numim Tată şi Să-i adresăm Rugăciunea Domnească, pe care ne-a învăţat-o chiar Domnul Iisus Hristos: **Şi ne învredniceşte pe noi, Stăpâne, să cutezăm a Te chema pe Tine, Dumnezeul Cel ceresc, Tată şi a zice.**

Cuvintele: **cu îndrăznire şi fără de osândă**, din context, arată că îndrăzneala şi curajul faţă de Dumnezeu nu pot depăşi graniţele evlaviei şi ale respectului filial.

Poporul rosteşte: **Tatăl nostru**, clar şi puternic.

Rugăciunea Domnească, deşi este scurtă, este superioară tuturor rugăciunilor pentru că a fost rostită şi predată ca model de rugăciune de Însuşi Domnul Iisus Hristos, pentru credincioşii tuturor veacurilor. Ea constituie introducerea Sfintei Euharistii şi se împarte astfel:

Prolog:

Tatăl nostru Care eşti în ceruri

Cereri:

Sfinţească-se numele Tău

Vie Împărăţia Ta

Facă-se voia Ta

Pâinea noastră cea de toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi

Şi ne iartă nouă greşalele noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri

Şi nu ne duce pe noi în ispită

Şi ne izbăveşte de cel viclean

Epilog:

Că a Ta este Împărăţia şi puterea şi slava, a Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin!

Prologul, ne descoperă că Dumnezeu este Tatăl tuturor oamenilor şi locuieşte în ceruri.

Sfânta Scriptură ne informează că prin Botez am primit harisma înfierii şi am devenit fiii lui Dumnezeu. Noţiunea de Tată o presupune şi pe cea de Fiu, pentru că nimeni nu poate fi numit aşa dacă n-are roade. Dobândirea fiilor se realizează prin naştere sau înfiere.

Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu este Fiu prin naştere, după fire „născut mai înainte de toţi vecii".

Noi, creştinii, însă, suntem fiii lui Dumnezeu după har, prin înfiere, Tatăl ne-a înfiat prin Iisus în Sfântul Botez, renăscându-ne duhovniceşte.

Rugăciunea Domnească ne descoperă Treimea Persoanelor divine, numirea lui Dumnezeu drept Tată, se realizează prin descoperirea Sfântului Duh, Care locuieşte în noi de la Sfântul Botez. Aceasta ne spune sfântul Apostol Pavel: „Şi pentru că sunteţi fii, a trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului Său în inimile noastre care strigă: Avva, Părinte"[588]!

Şi sfântul Ioan Gură de Aur ne spune că „Atunci când Îl numeşti pe Dumnezeu Tată, aminteşte-ţi că te-ai învrednicit să-L numeşti Tată, pentru că te-a îmboldit Sfântul Duh"[589].

La fel se întâmplă şi când chemăm numele lui Iisus Hristos: „Nimeni nu poate să-L numească pe Iisus Domn, decât în Duhul Sfânt"[590].

În numele Sfântului Duh vei spune „Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă", deoarece Acesta te-a luminat şi te-a îndemnat să spui.

Prin cuvintele **Tatăl nostru**, creştinul crede că mai există şi alţi copii, fraţii lui şi că împreună cu aceştia formează o familie, al cărei Părinte este Dumnezeu. Faptul că Acesta permite oamenilor să-L numească Tată, arată marea Lui iubire faţă de ei, cărora le-a iertat păcatele şi i-a înfiat, dar şi obligaţiile şi îndatoririle pe care şi le asumă în această calitate.

Sfântul Grigorie de Nyssa spune: „Ce suflet trebuie să aibă acest creştin care va pronunţa cuvintele Tatăl nostru?

---

[588] Galateni 4, 6

[589] Sfântul Ioan Gură de Aur, "Omilie la Rusalii", EPE 36, 311

[590] I Corinteni 12, 3

Câtă îndrăzneală, iubire, conştiinţă trebuie să aibă ca să priceapă însuşirile lui Dumnezeu? Pentru că Acesta este însăşi iubirea şi slava negrăită, însăşi bunătatea şi însăşi puterea neasemuită! Este sfinţenia şi bucuria, iubirea de oameni, pacea veşnică şi atâtea însuşiri fără sfârşit"[591]. Şi sfântul continuă cu îndatoririle care izvorăsc din rugăciunea „Tatăl nostru": „Lumina trebuie să se afle lângă Lumină, dreptul lângă Dumnezeu Cel drept, binele lângă Dumnezeu Cel atotbun, veşnicia sufletului lângă Dumnezeu Cel veşnic, iar Fiul lângă Tatăl ceresc". Dimpotrivă, fiii stăpâniţi de patimi sunt numiţi în Sfânta Scriptură, fiii mâniei, iar cei care se îndepărtează de viaţa Bisericii se numesc fiii pierzării. Cel care prin faptele lui se arată mincinos, nedrept şi viclean are în suflet pe tatăl minciunii, pe diavolul viclean şi rău. Prin urmare, rugăciunea omului viclean înseamnă chemarea diavolului, pe când strigătul celui care se rupe de păcat şi trăieşte în bunătate, devine chemarea Tatălui din ceruri. De aceea, când Domnul ne învaţă să-L numim pe Dumnezeu Tată, cred că nu face nimic altceva decât să legiuiască cea mai înaltă viaţă virtuoasă"[592].

167. Un suflet curat rostea rugăciunea „Tatăl nostru" în toată vremea, în timp ce făcea o mie de lucruri, de multe ori, noaptea întreagă, vara pe terasă, iar iarna în dormitor.

Odată, a rămas cu mâinile înălţate toată noaptea, iar dimineaţă a descoperit cu uimire că acestea se aflau în aceeaşi poziţie, fără să simtă trecerea timpului. Nu cunoştea altă rugăciune pentru că nu ştia carte, dar nici nu putea să descrie prefacerile dumnezeieşti pe care le primea de la Dumnezeu prin rugăciunea „Tatăl nostru". Simţea desfătare şi bucurie iar în inima ei încăpea lumea întreagă. Să dobândim rugăciunea ei[593]!

Expresia „în ceruri", nu arată distanţa dintre noi şi Dumnezeu, ci subliniază transcendenţa Lui, care este deasupra tuturor lucrurilor materiale şi a universului întreg. Aceste cuvinte vin în contradicţie totală cu credinţa păgână antică,

---

[591] Sfântul Grigorie de Nyssa, "Comentariu la Tatăl nostru", Omilia a 2-a P.G. 44, 1140 C şi 1148 A

[592] Sfântul Grigorie de Nyssa, "Comentariu la Tatăl nostru", Omilia a 2-a P.G. 44, 1140 C şi 1148 A

[593] Din consemnările personale

care învăţa că zeii locuiesc pe vârfurile munţilor înalţi, precum era Muntele Olimp. Învăţătura creştină ne spune că Dumnezeu este peste tot, nu are limite în spaţiu, iar expresia de mai sus, scoate în evidenţă nemărginirea şi atotprezenţa Acestuia, pentru care nu există „gol". Este pretutindeni „Şi pe toate le plineşte".

Sfântul Ambrozie ne spune că „cerul este acolo unde au încetat păcatele, unde încălcările de poruncă se pedepsesc. Cerul este acolo unde nu există nici o rană a morţii"[594].

Sfinţească-se numele Tău

Formula constituie prima cerere în mod cert duhovnicească, ca şi următoarele două. Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune că verbul „a se sfinţi", se traduce cu „a se slăvi".

Domnul are slava Lui întreagă şi neschimbată în veci, iar noi suntem datori să-L preamărim prin faptele noastre. De aceea ni se porunceşte: „Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încât să vadă faptele voastre cele bune, şi să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri"[595].

Şi Serafimii Îl slăvesc veşnic, cântându-I: „Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot"[596]!

Deci, „sfinţească-se", înseamnă „preamărească-se", adică: învredniceşte-ne, Doamne, să Te căutăm şi să Te preamărim noi, oamenii. Aşadar, numele lui Dumnezeu se sfinţeşte când înlăturăm păcatul de tot felul prin faptele pocăinţei.

Vie Împărăţia Ta

Aceasta, este cererea unui fiu recunoscător. Prin ea, rugăm pe Dumnezeu ca inima noastră să nu se lipească de desfătările materiale şi deşarte ale acestei vieţi, şi să se întoarcă total spre bunătăţile viitoare ale Împărăţiei Lui. Verbul „a veni", nu este la imperativ, ci la conjunctiv, deci înseamnă: „să vină Împărăţia Ta, Doamne", în sufletul nostru, şi milele Tale, în inima, viaţa, familia şi în lumea noastră. Fie să vină Împărăţia păcii, a iubirii care iartă pe duşmani, îi binecuvân-

---

[594] Sfântul Ambrozie al Mediolanului, Revista "Viaţa", nr. 10 , 1969, pag. 259

[595] Matei 5, 16

[596] Sfântul Ioan Gură de Aur, "Comentariu la Evanghelia Sfântului Matei", Omilia 19, EPE 9, pag. 671-673

tează pe cei ce prigonesc, le face bine celor ce urăsc şi se roagă pentru duşmani. Împărăţia Ta să vină ca să ne elibereze de frica morţii, să ne izbăvească de legătura patimilor şi a răutăţii, de tirania diavolului şi a duhurilor viclene şi de robia păcatului.

Sfântul Ioan Gură de Aur se întreabă: „Ce este dar? Nu este Dumnezeu Împărat şi urmează să vină Împărăţia Lui? Da, este Împăratul tuturor; dar la fel cum o cetate înconjurată de duşmani, cere să vină armata împăratului ca s-o elibereze, aşa şi noi, care suntem înconjuraţi de puterile vrăjmaşului, de păcatele, de gândurile noastre viclene, de duşmăniile noastre şi de atâtea altele, cerem să vină Împărăţia lui Dumnezeu să ne elibereze”[597].

Aceasta să vină la noi care suntem „turma cea mică”: „Nu te teme, turmă mică, pentru că Tatăl vostru a binevoit să vă dea vouă Împărăţia”[598].

Dumnezeu Se va apleca asupra inimii turmei mici, pentru că puţini sunt cei care-L iubesc, Îl doresc, Îl vor, şi aleg cărarea anevoioasă a vieţii adevărate. Cei mulţi preferă calea cea largă, care coboară şi-i duce pe toţi la pieire.

Împărăţia lui Dumnezeu, coborâtă în sufletele oamenilor, impune acestora o vieţuire de cetăţeni ai cerului, aşa cum se mărturiseşte şi în rânduiala Botezului. Sfinţii Părinţi mai au o altă versiune despre această cerere şi ne spun că ea are în vedere a doua Venire a Domnului, însoţită de slavă multă. Adică, să vină Împărăţia veşnică a lui Dumnezeu, viaţa viitoare fericită, care constituie marea dorinţă şi rugăminte a credincioşilor care doresc să fie izbăviţi de răutate, viclenie, păcat, de diavol şi de frica morţii. O altă existenţă, veşnică şi cerească.

168. La zece mile depărtare de cetatea Egeelor, se afla o colonie alcătuită din posesiunile negustorilor vremii. Exista şi o biserică închinată sfântului Ioan Botezătorul, unde slujea un ieromonah. Mulţi dintre locuitorii coloniei, îl vizitau pe episcopul locului şi îi cereau să îl îndepărteze pe preotul paroh, care în duminici începea slujba când la 7, când la 10, când la 12, fără nici o rânduială. Episcopul l-a chemat pe preot, şi i-a cerut socoteală despre această neorânduială, iar bătrânul preot i-a răspuns:

---

[597] Mavromati G. "Tatăl nostru", op. cit., pag. 103

[598] Luca 12, 32

- Într-adevăr, aşa se întâmplă Preasfinţite, pentru că după ce se încheie slujba Utreniei de duminică nu rostesc „Binecuvântată este Împărăţia...", şi nu încep Sfânta Liturghie, dacă nu văd pe Sfântul Duh umbrind Sfântul Altar.

Episcopul s-a minunat de virtutea acestui preot bătrân şi le-a adus la cunoştinţă locuitorilor că preotul lor era un suflet sfânt, un vas ales al Celui Preaînalt[599].

Facă-se voia Ta, precum în cer, aşa şi pe pământ

Voia lui Dumnezeu este mântuirea omului, căci El „vrea ca toţi oamenii să se mântuiască şi la cunoştinţa adevărului să vină"[600]. După Sfântul Grigorie al Nyssei, mai întâi trebuie să fie vindecată mintea bolnavă, care este întunecată de păcat, să se întărească voinţa şi să se curăţe „chipul"[601]. Deci, voia lui Dumnezeu vizează sănătatea sufletului, care este mântuirea noastră.

Sfântul Nil Ascetul, ne spune că voia lui Dumnezeu, înseamnă folosul sufletului: „Nu te ruga să se facă voile tale, pentru că, oricum, ele nu coincid cu voia lui Dumnezeu. Deci, aşa cum ai fost învăţat, spune în rugăciune: „Facă-se voia Ta". Eu personal, de multe ori, am cerut prin rugăciune lui Dumnezeu, să mi se întâmple ceva ce am crezut că este bine şi am insistat fără minte să-i cer, forţând voia lui Dumnezeu. Nu L-am lăsat pe Acela să rânduiască cele ce credea că-mi sunt de folos. Iar când am primit ceea ce am cerut, m-am necăjit foarte tare, pentru că mi-au apărut mari ispite"[602].

Sfântul Ambrozie al Mediolanului ne spune şi el că voia lui Dumnezeu este să stăpânească pacea pe pământ: „Prin Sângele lui Hristos, toate s-au împăcat în cer şi pe pământ. Facă-se voia Ta, înseamnă să vină pacea pe pământ precum există în cer"[603].

Şi sfântul Macarie Egipteanul ne întăreşte: „Atunci se face voia lui Dumnezeu pe pământ ca şi în cer, când nu ne trufim unul faţă de altul, nu avem invidie, ci arătăm simplitate,

---

[599] Moshos Ioan "Limonariul", Sfântul Munte, 1993, pag. 32-33

[600] I Timotei 2, 4

[601] Sfântul Grigorie de Nyssa, "Comentariu la Tatal nostru", Omilia 4, P.G. 44, 1161 D

[602] Sfântul Nil Ascetul, "Filocalia sfinţilor pustici", Cuvânt ascetic, vol.1, pag. 222 (traducere A. G. Galitis, Editura Grădina Maicii Domnului)

[603] Mavromati G., "Tatăl nostru" op. cit., pag. 115

suntem uniţi între noi prin iubire, pace şi bucurie, considerând propăşirea aproapelui ca pe a noastră, lipsa lui ca pagubă a noastră şi nevoia lui ca nevoie a noastră"[604].

Şi sfântul Ciprian confirmă că „deoarece suntem împiedicaţi de diavol să împlinim voia lui Dumnezeu, cerem să se facă voia Lui, „precum în cer, aşa şi pe pământ"; nu să facă Dumnezeu ceea ce voim, ci noi să facem ceea ce doreşte El, pentru că ce om înţelept şi priceput, se opune vreodată voii lui Dumnezeu? Noi oamenii suntem împiedicaţi de diavol să ne supunem lui Dumnezeu cu sufletul şi faptele noastre, de aceea Îl rugăm şi-I cerem să se facă voia Lui. Avem nevoie de voinţa, cooperarea şi ocrotirea Lui. Nimeni cu propriile puteri nu poate să facă voia lui Dumnezeu, dar cu harul şi milostivirea Lui, o împlineşte cu siguranţă"[605].

Voia lui Dumnezeu, de asemenea, este aceea pe care Hristos a săvârşit-o şi a propovăduit-o: statornicie în credinţă, smerenie în cuvinte, dreptate în fapte, exigenţă în împlinirea poruncilor Tatălui, milă faţă de nevoile aproapelui şi nevoinţe în deprinderi. Domnul a trăit şi a activat „blând şi smerit cu inima" şi noi trebuie să-I urmăm. Ne-a învăţat să nu judecăm pe nimeni, să nu facem strâmbătate, iar când suntem nedreptăţiţi, să răbdăm şi să nu zicem: „Să te bată Dumnezeu". Să fim îngăduitori şi să vieţuim paşnic cu toţi creştinii, ca mădulare ale aceluiaşi Trup. Omul are nevoie de ajutorul lui Dumnezeu ca să-şi întărească voinţa şi să împlinească voia lui Dumnezeu.

Sfântul Ioan Gură de Aur, referitor la aceasta spune: „Dăne Doamne ca să copiem viaţa cerească, să vrem şi noi ceea ce vrei Tu. Deci, ajută firea noastră neputincioasă, care vrea să împlinească cele ale Tale, dar este împiedicată de slăbiciunea trupului. Întinde mâna Ta, celor care vor să alerge, dar se poticnesc. Sufletul are aripi, dar îl îngreunează trupul; doreşte să se înalţe uşor către cer, dar este tras către patimile pământeşti ale trupului. Când, însă, există ajutorul Tău, Dumnezeule, cele foarte slabe vor deveni puternice. Să se facă, aşadar, voia Ta, pe pământ, ca şi în cer"[606].

---

[604] Sfântul Macarie Egipteanul, "Cuvinte la 150 de capitole despre rugăciune, în Filocalia", vol. 3, pag. 258

[605] Mavromati G. op. cit., pag. 117

[606] Sfântul Ioan Gură de Aur, "Despre petrecerea în Dumnezeu", EPE 26, pag. 137

Sfatul părinţilor pustiului este: „Să ne abandonăm voii lui Dumnezeu, lepădând-o pe a noastră. Împlinirea voii lui Dumnezeu este identificată de sfântul Ioan Sinaitul cu ascultarea omului faţă de ea”[607]. Sfântul Ioan Gură de Aur, la sfârşit roagă pe Dumnezeu „Să nu facem obligaţi voia Lui, ci s-o împlinim liber, aşa cum voieşte El. Voia Lui, se va întinde peste toate părţile pământului, va nimici orice viclenie, va semăna adevărul, şi va smulge toată răutatea, ca să reapară virtutea şi să nu fie diferenţă între cer şi pământ”[608].

Aceasta se exprimă în primul rând prin legea morală naturală, care stăpâneşte conştiinţa omului. Dacă fiecare dintre noi ar auzi glasul ei, nu ar mai fi nevoie de legea scrisă. Ce s-a întâmplat însă? Neamul omenesc prin protopărinţi a căzut şi a păcătuit şi astfel s-a întunecat mintea, chipul s-a alterat, iar voinţa a slăbit. În urma acestei pervertiri, glasul conştiinţei a încetat să se audă clar în noi, căci îl sufocă patimile „care-l duc de nas”, şi-l afundă în iad. Pentru aceasta Dumnezeu şi-a arătat voia Lui cerească şi sfântă în legea scrisă.

La început, legea a fost Decalogul, pe care Moise l-a primit pe înălţimile Muntelui Sinai, iar după aceasta a urmat legea superioară a Evangheliei. Deci, Decalogul şi Evanghelia sunt mijloacele prin care se exprimă voinţa lui Dumnezeu. Aşadar, să luăm seama la conştiinţă şi să cercetăm Sfânta Scriptură, mai ales Sfânta Evanghelie din Noul Testament. Să nu fie creştin care să nu citească Sfânta Scriptură, cu ştiinţa pe care o are. Din nefericire, dorinţa noastră ascunsă este ca Dumnezeu să fie de acord cu noi şi să consimtă voinţei noastre, slăbiciunilor noastre personale.

169. Un preot simplu dintr-o eparhie, în anii trecuţi, avea obiceiul să pomenească mii de nume. De fiecare dată când slujea, şi o făcea regulat, pomenea toate pomelnicele pe care le primise în cei 25-35 de ani de preoţie. Pentru că citise foarte multă istorie bisericească, pomenea nume de împăraţi, împărătese, conducători, patriarhi, arhierei, pe toţi care au fost ortodocşi. Pomenirea

---

[607] Sfântul Ioan Sinaitul, Scărarul, Cuvântarea a 4-a, “Despre ascultare”, Oropos, Atica, 1986 [3], pag. 5

[608] Sfântul Ioan Gură de Aur, “Comentariu la Evanhelia Sfântului Matei, Omilia 19”, EPE 9, 675

atâtor nume ale celor adormiţi, dura câte trei ore, de aceea a mers la biserică cu trei-patru ore înainte de Utrenie în duminici, sărbători sau zile obişnuite, timp de 25 de ani. Avea, însă, o patimă: bea cam mult. Într-o seară, la o petrecere, a băut până în zori, uitând că a doua zi avea slujbă. La 5 dimineaţa şi-a amintit, şi beat cum era, s-a dus să slujească. La Proscomidiar n-a mai zăbovit pentru că de ameţeală, nu mai vedea literele. S-a săvârşit Prefacerea Sfintelor Daruri, şi a reuşit, cum necum, să se împărtăşească. Când, însă, a venit vremea să-i împărtăşească pe credincioşi, din cauza ameţelii şi a nesomnului, a căzut cu Sfântul Potir. Ce s-a întâmplat cu Sfânta Împărtăşanie, împrăştiată pe jos, nu ştim. Cu siguranţă, a recuperat-o într-un fel, ca să o consume şi au fost arse covoarele, veşmintele etc. Părintele, când şi-a revenit, zdrobit, s-a ghemuit într-un colţ şi a plâns cu amar. A aflat episcopul şi de virtutea lui cea mare, şi de marea patimă a vinului. Acesta l-a chemat, i-a spus să-şi pună epitrahilul în cui, şi să aştepte trei zile hotărârea lui. După ce s-a gândit mult, episcopul a hotărât să-l caterisească, urmând ca a doua zi să-i aducă la cunoştinţă decizia lui. În timpul nopţii, însă, episcopul a avut un vis: stătea pe scaunul arhieresc, în rasă, cu epitrahil şi omofor (semnele arhieriei). Au început să vină la el patriarhi, episcopi, preoţi, călugări, împărătese, principi, domniţe, conducători, demnitari, o mulţime de oameni de toată speţa, bărbaţi, femei, tineri, bătrâni şi copii care întindeau mâinile şi îl trăgeau de epitrahil, implorându-l, plângând ca să nu-l caterisească pe preot...! „Lasă-l pe părintele nostru, cine ne va mai ajuta în afară de el"? Toţi aveau mâinile ridicate şi se rugau plângând pentru părintele lor. Episcopul s-a trezit înfricoşat şi năduşit. Dar cum putea să-i ajute pe toţi aceştia? L-a chemat şi l-a cercetat pe preot şi a aflat uimit de pomenirile lui de mai multe ore de la Proscomidiar. Atunci i-a spus: „Dacă făgăduieşti că nu mai bei, nu semnez caterisirea, şi te iert din toată inima. Să continui cât vei trăi să săvârşeşti astfel Sfânta Proscomidie. Voiam astăzi să te carterisesc, dar nu m-au lăsat sufletele pe care le pomeneşti[609].

Povestirea acesta ne arată că hotărârea episcopului a fost voia lui Dumnezeu, ca acest preot să rămână slujitor şi

---

[609] Sfânta Mitropolie de Mitilena, Revista "Păstorul", vol. 2, 1996, pag. 113

prin milostenia lui duhovnicească să uşureze şi să mântuiască sufletele, să le îndrume spre gustarea Împărăţiei lui Dumnezeu.

Pâinea noastră cea de toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi!

Pâinea aceasta se referă la cea pe care o mâncăm, la hrana variată pentru nevoile trupului, sau la pâinea duhovnicească, cea mai presus de fire?

La aceste întrebări ne răspund purtătorii de Dumnezeu, Părinţii Bisericii noastre. Aceste cuvinte, înseamnă, încredinţarea grijilor de mâncare, pâine şi apă, doar pentru o zi, lui Dumnezeu Tatăl.

Sfântul Grigorie de Nyssa, explică: „Cerem în Rugăciunea Domnească pâinea pentru astăzi, nu pentru mai multe zile, ca să ne ferim de îmbuibare şi să cultivăm cumpătarea”[610], şi „având hrană şi îmbrăcăminte, cu acestea vom fi îndestulaţi”[611]. „Pâinea pe care o cerem nu este pâinea mea, ci pâinea noastră, nu este doar pentru mine, ci pentru toţi oamenii, fraţii mei. Astfel, cel care are, trebuie să devină slujitor şi hrănitor al celor care nu au. Belşugul de pâine va fi binecuvântarea lui Dumnezeu şi mijloc de milostenie, pe când lipsa, foarte probabil, poate să fie urmarea păcatului, a purtării noastre indiferente.

Deci, creştinul trebuie să ceară cu smerenie pâinea zilnică şi să o aştepte cu încredere ţinând poruncile, cultivând virtuţile credinţei, nădejdii şi iubirii, participând activ la Sfânta Jertfă şi la Sfintele Taine.

Expresia „Pâinea noastră cea spre fiinţă”, a primit din partea Sfinţilor Părinţi, mai multe explicaţii: Sfântul Maxim Mărturisitorul ne spune că „pâinea pe care o cerem este Însuşi Hristos, Care S-a coborât din cer”[612]. Când suntem următori Evangheliei, vom primi drept Pâine spre fiinţă şi dătătoare de viaţă, spre hrănirea sufletelor noastre şi spre păstrarea bunuri-

---

[610] Sfântul Grigorie de Nyssa, “Comentariu la Tatăl nostru”, Omilia 4, P.G. 44, 1167 D

[611] I Timotei 6, 8

[612] Ioan 6, 51

lor duhovniceşti dăruite, pe Fiul şi Cuvântul Care a propovăduit: „Eu sunt Pâinea care s-a coborât din cer şi dă viaţă lumii”[613].

Pâinea Hristos devine totul pentru noi, prin intermediul înţelepciunii şi virtuţii, conform cu disponibilitatea fiecărui credincios şi „se întrupează” în moduri diferite în noi, precum ştie şi voieşte Dumnezeu”[614].

Sfântul Chiril al Ierusalimului defineşte „Pâinea spre fiinţă”, drept pâinea Sfintei Împărtăşanii, Trupul lui Hristos superior oricărei materii, care nu merge în pântece, nici nu „se aruncă afară”[615], ci se împarte existenţei noastre, pentru folosul sufletului şi al trupului[616].

Deci, Pâinea ne transformă firea, o preface şi o creează din nou, iar noi devenim hristofori, teofori şi pnevmatofori. Este cea care întreţine şi sfinţeşte fiinţa sufletului, dar şi pe omul întreg. Nu este vorba de pâinea materială care pătrunde în trup şi-l întăreşte, ci de cea cerească, de Trupul lui Hristos. Deoarece Pâinea acesta este zilnică şi indispensabilă pentru întreţinerea fiinţei sufletului şi întărirea trupului, de ce aştepţi, se întreabă sfântul Ambrozie, să treacă săptămâni, luni şi ani ca să o primeşti? Ai cumva piedici? Drumul Bisericii pentru pocăinţă şi îndreptare este cunoscut şi scurt, depinde doar de tine ca să trăieşti o viaţă după Evanghelie şi plăcută lui Dumnezeu, încât să fii vrednic să te împărtăşeşti regulat, mai ales în Postul Mare, dar şi în fiecare zi. Este suficient să fii pregătit. Când primeşti Pâinea cerească este pentru tine „o zi”. Dacă Hristos este astăzi în tine, ziua aceasta devine ziua Învierii Lui[617]. Sfântul Didim al Alexandriei şi alţi Sfinţi Părinţi ne spun că pâinea pe care o cerem în rugăciunea „Tatăl nostru”, este cuvântul lui Dumnezeu care hrăneşte, întă-reşte şi întreţine sufletele. „Să consideri pâine poruncile evanghe-lice, şi

---

[613] Ioan 6, 33

[614] Sfântul Maxim Mărturisitorul, “Scurtă explicaţie la rugăciunea Tatăl nostru”, Filocalia, op. cit., vol. 2, pag. 263

[615] Matei 15, 17

[616] Sfântul Chiril al Ierusalimului, Cateheza mistagogică 5, VEPES 39, 260

[617] Mavromati G. “Tatăl nostru”, op. cit., pag. 128

vin cunoaşterea după har a lui Dumnezeu şi a adevă-rului Lui, care vine din citirea şi studiul Sfintei Scripturi”[618].

Profetul Amos prevesteşte că va veni cândva un timp când va fi o foamete duhovnicească după cuvântul lui Dumnezeu şi vom dori, dar nu vom putea să-l ascultăm. Aseamănă, adică, „Pâinea cu cuvântul Lui Dumnezeu”[619].

Acelaşi lucru pare să spună şi sfântul evanghelist Marcu în minunea înmulţirii celor cinci pâini[620].

Pâinile simbolizează cuvântul Domnului, deci cuvântul Lui hrăneşte şi satură sufletele, dar şi înmulţeşte bucuriile cereşti din inimi. Pâinea cerută zilnic de la Tatăl înseamnă răspândirea credinţei, a cuvântului evanghelic dumnezeiesc şi înmulţirea darurilor divine. Ca şi cuvânt al lui Dumnezeu, ea nu este altceva decât Persoana Însăşi jertfită a Domnului „pentru mântuirea noastră”, darul mai presus de fire al vremurilor eshatologice, adică Pâinea dumnezeiască de la Cina celei de-a doua veniri a lui Hristos. Astfel, ne rugăm să primim prin rugăciune, astăzi şi în fiecare zi, Pâinea Cinei eshatologice, ca pregustare şi hrană a sufletului credincios.

„Un om a făcut cină mare şi a chemat pe mulţi...”[621], spune Domnul în parabolă. La aceasta, printre cei mulţi suntem chemaţi şi noi, toţi creştinii ortodocşi. Cel care va răspunde pozitiv la această invitaţie se va bucura, pentru că „Fericit este cel care va prânzi în Împărăţia lui Dumnezeu”[622].

Minunate sunt aici şi pâinea şi praznicul eshatologic al Împărăţiei Cerurilor. Suntem chemaţi să participăm la petrecerea împărătească şi eshatologică din ziua de azi, de acum. Cina este un dar făcut de Hristos, darul mântuirii şi dorim să ne bucurăm de el astăzi. Nu este o speranţă a veacului viitor, ci o rugăminte imediată pentru participarea noastră la ea în această zi: „Dă-ne-o nouă astăzi”. Astfel, trăim următorul fenomen duhovnicesc neobişnuit: pe de o parte imboldul puternic

---

[618] Sfântul Didim al Alexandriei, “Comentariu la pilde”, cap. 9, VEPES 47, 171

[619] Amos 8, 11

[620] Marcu 6, 41

[621] Luca 14, 15-16

[622] Luca 14, 15

al sufletului de a participa la Cina eshatologică, iar pe de altă parte deschiderea inimii către Pâinea cerească, ca să se realizeze în noi Cina cea Mare.

O altă versiune propune formula „Pâinea noastră", ca rugăciune a inimii. Aceasta înseamnă că mintea iluminată, curată, intră în inimă prin rugăciunea minții, gustă în afara simțurilor și se hrănește mai presus de fire din Pâinea spirituală, Iisus Hristos.

Mintea gustă, dar și privește fără amăgire, prin liniștea inimii înduhovnicite, la atributele necreate ale Cuvântului cu Care se unește și rămâne în Cămara Lui de nuntă. Acolo este bucuria raiului, frumusețea neînșelătoare, lumina neînserată și neapropiată, lumina Soarelui întreit, atotputernicia negrăită, bucuria Heruvimilor, ființa și Slava Lui Dumnezeu mai presus de fire, neschimbată, nedesparțită, necompusă și începătoare de Viață.

Cuvântul evanghelistului ne îndeamnă: „Cereți și vi se va da"[623] Pâinea cerească, „Apropiați-vă de Dumnezeu și se va apropia și El de voi"[624]. Pentru aceasta, însă, pocăiți-vă, postiți cu sufletul și cu trupul, ascultați de voia divină, plângeți pentru fiecare păcat, fiți cumpătați, răbdători în ispite și „Rugați-vă neîncetat"[625] toți, „Siliți-vă să intrați pe poarta cea strâmtă"[626], și în fiecare zi și în fiecare moment săturați-vă duhovnicește, până când auziți: „Bine, slugă bună și credincioasă, peste puțin ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria Domnului Tău"[627], ca să deveniți „fiii luminii"[628] și „fiii zilei"[629]. Astfel, „suferind" în fiecare zi cele dumnezeiești, nu încetați să strigați ca și orbii de pe drum: „Iisuse Fiul lui David, mântuiește-ne"[630]!

Gustând însă din Pâinea cerească, nu vă amăgiți pe voi înșivă, aiurind și crezând că sunteți ceva, în timp ce nu sunteți

---

[623] Matei 7, 7
[624] Iacov, 4, 8
[625] I Tesaloniceni 5, 17
[626] Luca 13, 24
[627] Matei 25, 21
[628] Ioan 12, 36
[629] I Tesaloniceni 5, 5
[630] Luca 18, 38

nimic, dintre care eu primul! Aşadar, **Tatăl nostru** nu este o rugăciune simplă, ci cuprinde cereri înfricoşătoare şi oferă daruri bogate, puteri duhovniceşti nelimitate şi sensuri adânci. Dumnezeu să ne ajute să trăim toate acestea în viaţa noastră!

170. Un creştin din eparhie, cu puţină ştiinţă de carte, nu cunoştea alte rugăciuni şi rostea continuu „Tatăl nostru". Avea astfel multă bucurie, pace şi linişte în suflet şi găsea dezlegare la numeroasele probleme ale vieţii. În timp ce mulţi rosteau rugăciunea „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieştemă", acesta repeta continuu Rugăciunea Domnească. Trăind în atmosfera acestei rugăciuni, el răspândea iubire, bunătate, milostenie şi iertare faţă de toţi. Într-un an însă, de ziua sfinţilor Arhangheli, mânat de un imbold lăuntric, după ce a spus rugăciunea „Tatăl nostru", s-a rugat în continuare aşa: „Hristoase al meu, precum ne-ai iertat pe noi, nu-i ierţi şi pe diavoli, care săracii, cândva au fost îngeri buni şi sărbătoreau şi ei, astăzi, împreună cu ceilalţi?

Se pare însă, că rugăciunea aceasta i-a iritat pe diavoli şi, pe când începea să spună din nour rugăciunea „Tatăl nostru", toate pisicile din vecini s-au adunat şi au început să miaune înfiorător, să se arunce sălbatic asupra ferestrei lui care era la parter şi să sperie toată lumea. El s-a tulburat dar şi-a revenit repede, a luat o găleată cu apă, a aruncat-o pe ele şi au dispărut imediat. După aceea a venit la mine şi m-a întrebat de ce i s-au întâmplat acestea. I-am răspuns că demonii s-au pornit asupra lui, întărâtând aceste animale. Era o dovadă în plus că demonii nu se căiesc, nu vor acest lucru, dar şi un semn de la Dumnezeu pentru el, să nu se mai roage pentru demoni, ci să se mulţumească şi să se limiteze doar la rugăciunile pe care le ştia: „Tatăl nostru" şi „Doamne miluieşte"[631].

Sfătuindu-l pe el, mi-am amintit de o întâmplare asemănătoare cu părintele Paisie:

171. Călugării se roagă mereu pentru cei vii şi pentru cei morţi, dar uneori şi pentru demoni, care, din nefericire, deşi au trecut mii de ani, merg din rău în mai rău.

Cândva un călugăr, după o suferinţă mare, se ruga cu faţa la pământ şi spunea următoarele: „Tu eşti Dumnezeu şi când

---

[631] Din consemnările personale

voieşti, poţi găsi o modalitate să se mântuiască şi nefericiţii demoni, care la început aveau o slavă aşa de mare, iar acum sunt capabili de toată răutatea şi viclenia lumii, şi dacă nu ne-ai păzi Tu, ne-ar pierde pe toţi". Pe când zicea aceste cuvinte, rugându-se cu durere, a văzut un cap de câine cu limba scoasă, care-l amenința. Se pare că Dumnezeu a îngăduit acest lucru, ca monahul să ştie că El este gata să-i primească şi pe diavoli, dacă aceştia se pocăiesc, însă ei nu vor să se mântuiască. Din această întâmplare se arată iubirea mare a monahilor (care dobândesc acest gen de iubire fără limite), dar şi marea iubire a lui Dumnezeu, Care este pregătit să-i mântuiască şi pe demoni, cu tot răul pe care le-au făcut, doar să se pocăiască. Pentru aceasta, nici un păcătos nu trebuie să deznădăjduiască vreodată, ci este suficient să-i pară rău, pentru că păcatele lui sunt mai mici decât ale diavolului. Apoi are şi circumstanţe atenuante: fiind plăsmuit din pământ, a alunecat şi s-a întinat din neluare aminte[632].

Şi ne iartă nouă greşelile noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri

Sfântul Nil ne spune că: „În rugăciune, trebuie să ceri mai întâi lui Dumnezeu să-ţi dăruiască multe lacrimi de pocăinţă, ca să se înmoaie sălbăticia sufletului tău. Numai aşa te vei curăţi în faţa lui Dumnezeu şi vei fi iertat. Izbăvit prin duhul pocăinţei, vei putea în continuare să fii supus şi să fii îngăduitor faţă de păcatele, fărădelegile şi ura aproapelui, care se întorc împotriva ta, când ai dobândit iertarea. Nu poţi ierta fără să dobândeşti un suflet care simultan iartă şi este iertat. Dacă ierţi de fiecare dată când te rănesc, săvârşeşti un lucru indispensabil pentru iertarea ta. Dacă nu ierţi, cum Îl îndatorezi pe Dumnezeu ca să te ierte şi El pe tine"[633]?

La spovedanie, când credinciosul spune „mă căiesc", înseamnă că deja trebuie să fie împăcat cu fratele său căruia i-a greşit. Greşelile înseamnă păcate, datorii neacoperite care ni se impută. Dumnezeu ia catastifele păcatelor noastre, le atârnă pe Cruce şi cu Sângele Lui le şterge până la ultimul.

---

[632] Părintele Paisie Aghioritul, "Epistole", Suroti, Tesalonic, 1994, pag. 84

[633] Sfântul Nil Ascetul, "Despre rugăciune", 153 de capitole, Filocalia op. cit., vol. 1 pag. 220

Ne cere în schimb „chitanţele de plată" rupte, cu care ceilalţi, prin comportarea şi ura lor, s-au îndatorat faţă de noi. Dacă nu o facem, în zadar rostim Rugăciunea Domnească.

Sfântul Maxim Mărturisitorul scrie: „Păcatul pe care diavolul îl aşează înainte iar omul îl săvârşeşte, ne desparte de bunurile cereşti pe care Dumnezeu le dă prin har şi le păzeşte, dacă omul doreşte în mod liber aceasta. Făptura umană cunoaşte păcatul prin simţuri şi, satisfăcându-şi patimile, îşi lipseşte sufletul de bunătăţile divine, preţioase, de darurile cereşti. Când, însă, creştinul îşi ţine cu statornicie voia liberă departe de răutate, viclenie, nedreptate, ură, adică de păcat, şi nu este amăgit de lucrurile trupeşti, plăcute sau neplăcute, atunci cu multă uşurinţă iartă pe toţi, chiar şi pe duşmani, pe care îi slujeşte în continuare, le face bine şi îi binecuvântează"[634].

Nu există om pe pământ care să nu păcătuiască, chiar dacă viaţa lui ar dura o singură zi. Poate vă întrebaţi cum este posibilă aceasta? Omul păcătuieşte în principal prin gânduri, cugetul lui este înclinat continuu spre rău, spre păcat. Iar dacă cineva reuşeşte să nu greşească cu faptele sau cu cuvintele lui, el nu poate evita ispita gândurilor. Cugetul şi gândurile omului au atâta avânt şi putere, încât ne întinează şi fără voie. Şi oricât război am face greşim în cuget, iar un gând viclean sau ruşinos este suficient ca să ne arunce mintea în iad. Aceasta, pe cât de uşor se întinează, tot atât de uşor se şi curăţă. Este adevărat, însă, că o judecată făcută în minte, aduce imediat cu sine întunericul şi sărăcia. Dacă omul judecă pe un altul, simte o mică greutate, înţelege că ceva nu este în regulă, de aceea sporeşte atenţia la dorinţele, pornirile şi mai ales la simţurile lui.

Omul este viclean „din tinereţile lui"[635], de la vârsta copilăriei şi nu există păcat care să nu fie scris în cartea cerească a vieţii, fie cu fapta, cu gândul şi cu dorinţa, cu ochii, precum o datorie care trebuie achitată. Dumnezeu se face om, dar fără păcat, căci „nu săvârşise nici o nedreptate, şi nici o înşelăciune nu fusese în gura Lui"[636]. El a luat datoriile

---

[634] Sfântul Maxim Mărturisitorul, "Scurtă explicaţie la rugăciunea Tatăl nostru", Filocalia, op. cit., vol. 2, pag. 256

[635] Facere 8, 21

[636] Isaia 53, 9

noastre şi le-a plătit cu Sângele şi Jertfa Lui pe Cruce. Dacă vrea să fie iertat, omul trebuie să-i urmeze lui Hristos, Care l-a învăţat să ierte pe vrăjmaşii lui, nu doar cu vorba, ci şi cu faptele. Hristos pe Cruce a îmbrăţişat toată omenirea, iar despre chinuitorii Săi a zis: „Părinte, iartă-le lor, că nu ştiu ce fac”[637].

La fel a zis şi întâiul martir şi Arhidiacon Ştefan: „Doamne, nu le socoti lor păcatul acesta”[638]!

Toţi sfinţii, prin excelenţă, au fost îndelung răbdători, buni şi iertători faţă de toţi.

172. Odată, un pustnic tare bun la suflet se învecina cu un călugăr leneş, căruia nu-i plăcea să muncească şi ca să-şi ducă zilele, mergea pe ascuns la coliba vecinului şi-i fura lucrurile. Pustnicul a înţeles cum stau lucrurile, dar nu i-a zis nimic şi nu l-a învinovăţit niciodată.

- Dacă face asemenea lucruri, înseamnă că are multă nevoie, îşi zicea deseori în cugetul său bătrânul milostiv.

Muncea din greu ca să reuşească să se întreţină şi pe sine şi pe leneş şi nu se ajungea, pentru că hoţul, luând tăcerea lui drept prostie, se obrăznicise în ultimul hal şi nu-i lăsa aproape nici pâine să mănânce.

Mergând dimineţile să se împărtăşească cu Preacuratele Taine, pustnicul, trecea pe la chilia fratelui care fura şi-i zicea:

- Iartă-mă, frate, dacă ţi-am greşit!

- Ah, fraierul! zicea în sinea lui acela.

Şi bătrânul mergea la biserică să se unească cu Dumnezeul iubirii, iar acela intra şi lua tot ce găsea, pâine, legume, grăunţe şi de multe ori chiar şi apa pentru că-i venea greu s-o aducă de la izvorul schitului. Din când în când, îi lua şi împle-titurile lui de papură. Acela fura, iar pustnicul răbda fără să cârtească, îl lăsa flămând, dar suferea în tăcere, îl lipsea până şi de apă, iar acela îl ierta. I-a furat hrana, puţina lui îmbră-căminte, lucrul mâinilor lui, dar arăta iubire, îndelungă răbdare, lipsă de răutate, celui care-i lua tot.

A sosit, însă, vremea ca pustnicul să moară, iar fraţii s-au adunat în jurul lui ca să primească binecuvântare, căci ştiau cât de bun era. Printre ei, bătrânul, l-a văzut şi pe vecinul lui care

---

[637] Luca 23, 34

[638] Fapte 7, 60

atâţia ani îl făcuse să sufere prin hoţiile lui. I-a făcut semn să vină lângă el, iar când acela s-a apropiat, i-a luat mâinile într-ale lui, a început să le sărute cu lacrimi şi a zis:

- Mulţumesc acestor mâini care au fost pentru mine pricină ca să dobândesc astăzi raiul şi să gust bucuria Împărăţiei Cerurilor. Îţi mulţumesc, îţi mulţumesc, îţi mulţumesc!... Şi zicând acestea, a adormit[639].

Şi nu ne duce pe noi în ispită

Sfântul Grigorie al Nyssei, defineşte ispita drept lucrarea diavolului: „Cred că Domnul atribuie răului multe şi diferite denumiri. După feluritele lui lucrări, îl numeşte cu multe nume precum Diavol, (în limba greacă înseamnă cel care de-faimă şi desparte), Belzebul, Mamona (pentru că iubeşte prin iubirea de bani), Stăpânitorul lumii acesteia, ucigaşul de oameni[640], cel viclean, Tatăl minciunii şi altele asemănătoare. Prin lucrarea lui de a ispiti, îl putem numi şi „ispită" sau „Ispititorul"[641].

Ipoteza aceasta o confirmă şi modul în care sunt aşezate cuvintele în Rugăciunea Domnească. Spunând „Nu ne duce pe noi în ispită", adaugă „Şi ne izbăveşte de cel rău", deoarece satana însuşi se prezintă cu aceste două nume „ispita" şi „răul". Înseamnă că aceste cuvinte au unul şi acelaşi înţeles. Sfântul Grigore de Nyssa se întreabă: „Cine vesteşte această învăţătură a rugăciunii? Să ne îndepărtăm de toate cele pe care le considerăm importante după criteriile lumeşti, pentru că aşa cum spune Domnul, în altă parte, ucenicilor Săi, lumea se află sub puterea celui rău"[642]. Prin urmare, cine vrea să se îndepărteze de rău, va trebui să se îndepărteze pe sine de lucrurile lumii. Şi încheie spunând: „Nu ne duce, Doamne, în ispită, adică în suferinţele vieţii, ci izbăveşte-ne de răul care are putere mare în lumea de aici"[643]. Sfântul Varsanufie ne spune că există două feluri de ispite: „Există ispite provocate de noi şi ispite

---

[639] Hampaki Teodor Egumenul, "Pateric", Tesalonic, 1989 7 pag. 49

[640] Ioan 8, 44

[641] Sfântul Grigorie de Nyssa, "Comentariu la Tatăl nostru", Omilia 5, P.G. 44, 1192 B

[642] I Ioan 5, 19

[643] Sfântul Grigorie de Nyssa op. cit., P.G. 44 1192 C

care se întâmplă din îngăduința lui Dumnezeu[644]. Ispita care vine de la noi aduce vătămarea sufletului, pentru aceea sfântul Apostol Iacov striga zicând: „Nimeni să nu zică atunci când este ispitit: De la Dumnezeu sunt ispitit, pentru că Dumnezeu nu este ispitit de rele şi El Însuşi nu ispiteşte pe nimeni”[645]. Ispita din bunăvoința lui Dumnezeu urmăreşte folosul sufletului, pentru că are ca scop încercarea omului, ce-l duce la nădejdea care nu ruşinează conform Sfintei Scripturi: „Iar nădejdea nu ruşinează pentru că iubirea lui Dumnezeu s-a vărsat în inimile noastre, prin Duhul Sfânt, Cel dăruit nouă”[646].

173. Părintele Isihie Aghiananitul, vestitul duhovnic, a mers pe când era flăcău la părintele Leontie de la mânăstirea Sfânta Ana să se călugărească. A ajuns cu barca la arsanaua mânăstirii şi, urcând dealul, a întâlnit un călugăr cu părul alb şi chip de ascet.

-Binecuvântează, părinte! i-a zis tânărul.

Călugărul n-a răspuns, şi l-a întrebat imediat:

- Unde mergi, fiule?

- Merg să devin călugăr aici la sfânta Ana.

- La cine mergi?

- La chilia Sfântului Modest unde este părintele Leontie duhovnicul.

- A! La el mergi? Acesta nu este om bun, ci viclean şi rău, îi bate pe ucenicii lui. Şi nu ştie nimic despre călugărie...! Vino la mine şi te voi învăța multe lucruri duhovniceşti, călugăreşti şi cereşti... !

Şi tânărul i-a răspuns:

- Nu este nevoie să-mi spui tu cine este părintele Leontie, eu voi merge unde este voia lui Dumnezeu. Şi făcându-şi cruce a dat să plece, să-şi continue drumul. Atunci sus-numitul călugăr a pierit într-o vale, lăsând în locul unde stătea nor negru de fum, cu miros puternic de necurăție strigând:

-Plec de aici, mi-a stricat treaba ţapul bătrân de Leontie. Mi-a luat toți călugării”[647].

---

[644] Sfântul Nicodim Aghioritul, “Cartea lui Varsanufie şi Ioan”, răspunsul lui Varsanufie, 391, editura B. Rigopoulos, Tesalonic, 1974, pag. 205

[645] Iacov 1, 13

[646] Romani 5, 5

[647] Antim Aghiananitul, Ieromonah “Sfânta Ana, Altarul Athosului”, Sfântul Munte 1992, pag. 75

Din această povestire adevărată, vedem pe viu lucrarea diavolului, atât cât putea s-o poarte acel tânăr încercat. Nici o ispită nu vine dacă nu îngăduie Dumnezeu, şi Acesta îngăduie ca să înţelegem şi să ne smerim spre slava Numelui Său, însă niciodată ca să ne provoace cutremur, slăbiciune sau frică în suflet.

Şi ne izbăveşte de cel viclean

„Cel rău este diavolul", ne spune sfântul Nicodim Aghioritul şi continuă: „Răul, în principal, fraţilor, este însuşi diavolul, cauza şi tatăl oricărui păcat şi plăsmuitorul fiecărei ispite, prin lucrările şi meşteşugirile căruia învăţăm să ne rugăm lui Dumnezeu să ne elibereze, crezând că nu ne va lăsa să fim ispitiţi peste puterile noastre", aşa cum spune şi Sfântul Pavel: „Nu v-a cuprins ispită care să fi fost peste puterea omenească"[648]. Adică, împreună cu ispita ne va da şi puterea să o putem duce. Este necesar însă să nu neglijăm a striga mereu către El cu smerenie[649], „Doamne Iisuse Hristoase miluieştemă şi mă izbăveşte de cel rău". Sfântul Ioan Gură de Aur ne descoperă că răutatea nu este o componentă a fiinţei noastre, din moment ce Îi cerem lui Dumnezeu să ne izbăvească de ea: „Stăpânul îl numeşte rău pe diavol, hotărând să ducem război neîmpăcat împotriva lui şi arată, astfel, că răutatea nu este parte a firii noastre". Răutatea nu aparţine fiinţei noastre, ci iadului. Ea ţine de noi atâta timp cât liberul nostru arbitru, voinţa noastră, îmbrăţişează răul. Acela este numit exclusiv aşa (diavol) din cauza răutăţii lui exagerate şi pentru că, fără să-l fi nedreptăţit cu ceva, acesta ne războieşte continuu. Pentru aceea şi Domnul a zis: „Şi ne izbăveşte de cel rău" nu „de cele rele". Ne învaţă adică, să nu dușmănim pe confraţi pentru răul pe care ni-l fac, ci să mutăm dușmănia şi răutatea noastră de la aceştia la acela, la diavolul, pentru că el este cauza tuturor relelor[650]. Nici să zicem omului „ispititorule",

---

[648] I Corinteni 10, 13

[649] Sfântul Macarie Notaras, "Despre deasa împărtăşanie", prelucrată de Sfântul Nicodim Aghioritul, Volos 1961, pag. 43

[650] Sfântul Ioan Gură de Aur, "Comentariu la Evanghelia Sfântului Matei", Omilia 19, EPE 9, pag. 681s.a.

pentru că astfel îl numim diavol. Oamenii devin instrumentele diavolului, dar ei înşişi nu sunt niciodată ispită personalizată. Suntem robiţi de către diavol, pur şi simplu, din cauza patimilor şi a slăbiciunilor pe care le avem şi, astfel, îl slujim, iar el se hrăneşte din acestea. Pentru aceea şi Dumnezeu a zis: „...ţărână să mănânci în toate zilele vieţii tale”[651]. Sfinţii Părinţi spun că aceasta arată că se va hrăni, se va bucura din patimile şi slăbiciunile noastre. Deci, să nu-i dăm această bucurie! Sfântul Theodor al Edessei spune că trebuie rugăciune şi nevoinţă personală pentru a ne elibera de cel rău: Avem poruncă în rugăciunea noastră să-L rugăm pe Domnul să nu îngăduie să intrăm în ispită şi să ne izbăvească de cel rău. Pentru că dacă nu scăpăm cu puterea şi ajutorul lui Hristos de „săgeţile cele arzătoare ale vicleanului”[652], şi nu ne învrednicim să dobândim izbăvirea de patimi, zadarnic ne ostenim, crezând că reuşim cu puterea şi grija noastră să facem ceva. „Fără Mine nu puteţi face nimic”[653]. Acela care vrea să se opună lucrărilor meşteşugite ale diavolului, să le înlăture şi să devină părtaş slavei dumnezeieşti, este dator cu lacrimi şi suspine, cu dor neostoit şi suflet înflăcărat, noaptea şi ziua, să ceară ajutorul şi apărarea lui Dumnezeu. Acela care vrea să fie ajutat să-şi cureţe sufletul de orice plăcere a lumii, de patimile potrivnice, de dorinţele ruşinoase[654]. Sfântul Simion al Tesalonicului scrie undeva: „Izbăveşte-ne pe noi de cel rău, de diavol, care este neobosit, stăpânit de nebunie şi dușmanul nostru de moarte iar noi, fără harul Tău suntem neputincioşi înaintea lui deoarece ca duh, este unul dintre creaturile cele mai ingenioase şi găseşte mii de răutăţi şi urzeşte şi complotează în fiecare zi împotriva noastră”[655]. Şi pentru că noi nu avem puterea să stăm împotrivă unui duşman atât de invidios, viclean şi mârşav, pentru aceasta izbăveşte-ne de el”.

---

[651] Facere 3, 14

[652] Efeseni 6, 16

[653] Ioan 15, 5

[654] Sfântul Teodor al Edesei, “O sută de capitole folositoare de suflet, Filocalia” op. cit., vol. 2, pag. 23

[655] Sfântul Simeon al Tesalonicului , “Apantha” op. cit., pag. 258

Şi nu ne duce pe noi în ispită şi ne izbăveşte de cel viclean!

Astăzi există în lume părerea că nu există diavol. Este şi aceasta tot o viclenie a lui, să convingă lumea civilizată, pe tehnocraţi, pe cei care se ocupă cu ştiinţele şi progresul cunoaşterii că nu există diavol! Cu toate că lumea ignoră existenţa acestuia, pentru noi creştinii, viclenia lui devine un prilej de nevoinţă binecuvântată şi luptă duhovnicească faţă de cel potrivnic. Creştinul, luptând cu cel rău şi cu meşteşugirile lui, poate propăşi în virtute şi sfinţenie. Părinţii Bisericii ne vorbesc despre necesitatea existenţei ispitelor în viaţa noastră: „scoate ispita şi nimeni nu se va mai mântui". Aceasta înseamnă că ispita este indispensabilă ca mijloc de mântuire şi cale spre desăvârşire şi dumnezeire[656]. Vrei să te mântuieşti? Suferă ispitele, necazurile, mâhnirile, nedreptăţile, duşmănia şi toate câte vin de la lume şi de la trup. Diavolul, provocând ispitele ne trezeşte sufletele, ca să postim, să priveghem, să ne înfrânăm, să ne rugăm, să ne mărturisim şi să ne împărtăşim. Deci, ispitele pot aduce lumina în suflete când ştim să le răbdăm fără să ne plângem, să alergăm la ajutorul lui Dumnezeu. Ele sunt îngăduite după puterea şi rezistenţa fiecăruia, niciodată nu sunt peste puterile noastre. Problema nu constă în existenţa ispitelor, ci în biruinţa asupra ispititorului, adică a duhului necurat. Diavolul trebuie să fie biruit. Forma socială a ispitelor creează demonizarea socială care este mult mai rea decât cea personală, pentru că demonizatul, cel rău nu influenţează doar persoanele însingurate ci grupuri de oameni ca, de exemplu, grupările sinucigaşe. De asemenea, influenţează şi comunităţi întregi, sate, familii, în special când părinţii şi copiii blasfemiază continuu cele dumnezeieşti. Influenţează epoci istorice şi culturi întregi.

De multe ori Domnul s-a aflat în faţa demonizaţilor însinguraţi, şi de fiecare dată imaginea era înspăimântătoare. Peste puţin timp, însă, demonizatul se vindeca şi stătea „înţelept şi îmbrăcat la picioarele lui Iisus". Comunitatea din Gadara, din cetatea Decapole, însă, era demonizată, dar nu s-a vindecat

---

[656] Sfântul Isaac Sirul, "Asceticele păstrate", Omilia 44 op. cit., pag. 230

pentru că L-a alungat pe Hristos departe de graniţele ei: „Şi ei au început să-L roage să se ducă din hotarele lor”[657].

Cel mai tragic pentru noi toţi este că în epoca demonizată în care trăim şi în societatea îndrăcită a culturii apusene în care ne aflăm, ispitele se înmulţesc iar noi rămânem indiferenţi duhovniceşte. Letargia morţii şi demonicul ne-au cuprins în aşa măsură încât numai Dumnezeu mai poate să ne salveze de ispitele duhurilor necurate prin viaţă liturgică, pocăinţă şi credinţă fierbinte. Întrebarea critică pe care trebuie să ne-o punem ar fi: „Ce este ispita şi care este preferinţa noastră: *Dumnezeu sau eu? Dumnezeu sau lumea? Dumnezeu sau diavolul”?* Conform pornirii pe care o vom descoperi în sufletele noastre vom putea judeca cele pe care le spunem în rugăciunea Domnească şi-L vom ruga pe Dumnezeu zicând: „Nu mă lăsa Doamne pradă egoismului meu care mă sufocă pe mine şi pe ceilalţi. Nu mă lăsa în cele ale lumii, nu mă lega şi nu mă face rob diavolului care tiranizează întreaga omenire”. Rugându-mă şi cerând „să ne izbăvească de cel viclean”, înseamnă că-L aleg pe Dumnezeu şi Biserica lui, pe Dumnezeu şi Evanghelia lui şi nu pe mine, lumea sau pe cel viclean. S-o facem, indiferent de starea în care ne aflăm: ridicaţi sau căzuţi în noroi, eliberaţi sau sclavi demonilor prin patimile noastre pe care noi înşine le-am slujit, le-am hrănit şi le-am răsfăţat.

După sfântul Ioan Postitorul, când ne rugăm către Domnul cu cuvintele: „Şi nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăveşte de cel viclean”, nu spunem să nu fim ispitiţi, pentru că este imposibil, ci să nu ne înghită ispita săvârşind ceea ce nu-I place lui Dumnezeu. Sfinţii Martiri au fost ispitiţi cu chinurile, iar pentru că n-au fost înfrânţi, n-au intrat în ispită, nici când se luptau cu fiarele, nici când erau mâncaţi de ele[658]. Şi Iov a fost ispitit dar n-a căzut în ispită şi aceasta s-a întâmplat pentru că n-a judecat pe Dumnezeu şi iconomia Lui faţă de cei ispitiţi şi aşa n-a căzut în necredinţă (acolo unde îl îndrumau cei trei prieteni) şi în blasfemie (la care îl îndemna femeia lui), spre care vroia să-l atragă diavolul viclean şi ispititorul prin intermediul lor (prieteni şi femeie) şi prin distrugerea bunurilor

---

[657] Marcu 5, 17

[658] Sfântul Ioan Postitorul, Cartea numită “Limon” P.G. 87, 3102 A

materiale, a morţii violente a celor zece copii şi a propriei boli. De fiecare dată, la Sfânta Liturghie propovăduim strigătul triumfător al lui Iov, care a biruit ispita şi n-a cedat: **Fie Numele Domnului binecuvântat de acum şi până-n veac.**

Şi Avraam a fost ispitit cu jertfa fiului său Isaac, Iosif cu femeia lui Putifar. Nici unul însă n-a fost biruit pentru că n-au consimţit diavolului ispititor. Există şi o interpretare eshatolo-gică a celor două cereri pe care o redăm într-o singură propoziţie: „Nu mă lăsa Dumnezeule ispitei celei din urmă a iadului, la a doua Ta venire înfricoşătoare, ci izbăveşte-mă de vederea veş-nică a duhurilor viclene şi necurate".

Sfârşitul Rugăciunii Domneşti este: **Că a Ta este Împărăţia şi Puterea şi Slava a Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.**

Sfântul Simeon al Tesalonicului spune: „Şi cine va putea să ne ispitească, să ne mâhnească atunci când suntem stăpâniţi de Tine, Dumnezeul tuturor şi Împăratul, dar şi Stăpânitorul acestor îngeri? Sau cine va sta împotriva puterii Tale ? Nimeni, pentru că Tu ne-ai creat şi ne păzeşti pe toţi. Sau cine va spune ceva împotriva slavei Tale sau va îndrăzni ceva împotriva Ta? Slava Ta ţine marginile, iar cerul şi pământul sunt pline de ea, pentru că este mai veche şi decât cerurile şi decât îngerii, pentru că Tu Singur ai fost dintotdeauna, din veşnicie[659].

Şi sfântul Nicodim Aghioritul scrie: „Cunoscând Domnul că firea noastră omenească are dintotdeauna credinţă puţină, ne-a şi mângâiat spunând: Pentru că aveţi un Părinte şi Împărat de acest fel, puternic şi preaslăvit, nu vă îndoiţi de câte veţi cere de la El în timp, prin rugăciunea Tatăl nostru. Numai să nu uitaţi şi să-L necăjiţi în fiecare zi cum îl necăjea văduva aceea pe judecătorul cel nedrept, când zicea către El: „Doamne, izbăveşte-mă de potrivnicul meu. Pentru că a Ta este Împărăţia, puterea nebiruită şi slava negrăită. Şi ca un împărat puternic poruncesti şi pedepseşti pe duşmanii noştri, adică pe demoni. Ca Dumnezeu preamărit slăveşti şi măreşti pe cei ce-Ţi aduc slavă şi ca un Iubitor de oameni şi Părinte iubeşti pe cei ce s-au învrednicit prin Sfântul Botez să devină fiii Tăi şi să Te

---

[659] Sfântul Simeon al Tesalonicului, Apantha, op. cit., pag. 258

iubească din toată inima[660]. Şi nu sunt doar fiii Tăi ci vin aici în Biserica Ta şi Te iubesc, Te adoră, Te laudă, Îţi cântă şi Îţi mulţumesc, mănâncă Trupul Tău şi beau Sângele Tău „spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci".

174. În jurul anului 1520 trăia în Constantinopol un negustor pe nume Iacob. Era creştin dar nu ştia de Biserică, o uitase repede. Şi cum să-şi amintească de ea când îi trecea pragul doar de două sau trei ori pe an? Cât despre duhovnic, ce să mai spunem? Era creştin doar cu numele, am zice astăzi. Într-o zi, s-a mirat când a auzit pe un prieten de-al lui, turc, minunându-se de credinţa creştinilor. Acela i-a zis: „Am avut pe femeia mea bolnavă şi după ce am văzut că doctorii n-au făcut nimic, am mers să-i citească Nifon, Patriarhul vostru. Acela a încheiat slujba de dimineaţă şi l-am strigat în uşa bisericii. A venit, aşa cum era îmbrăcat, cu veşmintele acelea de slujbă şi a început să-i citească femeii mele bolnave. Când Patriarhul a început rugăciunea, deodată turla bisericii s-a deschis, şi s-a revărsat o lumină din cer. N-am văzut-o doar eu, ci şi robii mei, şi s-au înspăimântat. Aceasta a acoperit pe Patriarh şi pe femeia mea, Fatme, luminând în acelaşi timp, neobişnuit, întreaga biserică. Iar femeia mea s-a făcut bine, s-a ridicat, şi de aceea îţi spun că voi, grecii creştini, aveţi o credinţă minunată. Cuvintele acestea l-au cutremurat pe Iacov, care a simţit că se trezeşte dintr-un vis. Inima îi era străpunsă de săbii iar mintea lui s-a deschis, s-a luminat şi a înţeles ce comoară preţioasă era credinţa lui ortodoxă. A lăcrimat şi s-a ruşinat pentru că un turc preţuise mai mult decât el credinţa lui. Treburile multe şi grijile vieţii îl adormiseră sau mai bine zis îl orbiseră, nelăsându-l să privească frumuseţea, adevărul şi puterea ei. Ziua următoare era duminică şi s-a dus în zori la biserică. L-a urmărit plângând pe Patriarhul Nifon, devenit, mai târziu, sfânt al Bisericii noastre, săvârşind Jertfa nesângeroasă a Sfintei Liturghii. A ajuns şi la momentul Sfintei Anaforale şi după cuvintele: „Să stăm bine, să stăm cu frică...", ale diaconului, urma binecuvântarea întreită a Patriarhului. Şi din mâinile sfântului Nifon care binecuvântau poporul a văzut ieşind raze şi fulgere ale luminii necreate ce loveau piepturile credincioşilor. O rază a acestei lumini negrăite a atins şi pieptul lui Iacov şi atunci s-a

---

[660] Sfântul Macarie Notaras, "Despre deasa împărtăşanie", op. cit., pag. 43

umplut de bucurie, de o fericire şi desfătare divină. S-a umplut de o pace negrăită şi nici nu şi-a dat seama când s-a încheiat Sfânta Liturghie. Toţi plecaseră iar el a rămas singur în biserică. În aceeaşi după amiază l-a căutat pe Patriarh şi s-a spovedit cu multă zdrobire de inimă şi sinceritate. Atâţia ani în Constantinopol şi nu aflase că avea lângă el un preot sfânt, un păstrător credincios şi înţelept al bogăţiei iubirii lui Dumnezeu, un iconom al harului divin. Până atunci se încredea doar în banii lui .A fost nevoie doar de o singură zi să se schimbe să-şi împartă bogăţia lui de trei sute de mii de monede de aur săracilor, şi după aceea să se călugărească. Faptele şi îndemnurile lui deveniseră trâmbiţe înflăcărate, ce trezeau neamul robit al ortodocşilor. Aceasta n-a plăcut cuceritorilor care l-au prins şi, după chinuri înfricoşătoare, i-au tăiat capul. Astfel s-a săvârşit sfântul Iacob noul martirul pentru credinţa lui Hristos, în luna noiembrie 1520[661].

Plecarea capetelor şi rugăciunea înainte de ridicarea darurilor

După Tatăl nostru urmează rugăciunea plecării capetelor.

Pace tuturor!, zice preotul

Şi duhului Tău!, răspunde poporul

Pacea trebuie să stăpânească în inimile noastre ale tuturor (preot şi credincioşi) şi nu conştiinţele tulburate şi gândurile răvăşite, nu patima, răutatea, cearta, viclenia, necredinţa, îndoiala, indiferenţa şi, în general, păcatul. Cuvintele preotului: **Pace tuturor**! se aseamănă cu „Pace vouă”[662]! ale lui Hristos Cel înviat către Apostolii înfricoşaţi. În continuare preotul zice: „Capetele noastre Domnului să le plecăm”! Poporul răspunde: **Ţie Doamne**! Preotul rosteşte acum în taină rugăciunea:

Mulţumim Ţie, Împărate nevăzut, Cel ce toate Le-ai făcut cu puterea Ta cea nemăsurată, şi cu mulţimea milei Tale din nefiinţă la fiinţă toate Le-ai adus. Însuţi, Stăpâne, caută din cer spre cei ce şi-au plecat Ţie capetele lor; că nu le-au plecat trupului şi sângelui, ci Ţie, Înfricoşătorului Dumnezeu. Tu deci, Stăpâne, cele puse înainte nouă tuturor, spre bine le tocmeşte, după trebuinţa deosebită a fiecăruia: cu cei ce călătoresc pe ape, pe uscat şi prin aer,

---

[661] Langhis Matei, “Marele sinaxar”, op. cit., vol. 11, 1984 [5], pag. 30

[662] Luca 24, 36 şi Ioan 20 , 19

împreună călătoreşte, pe cei bolnavi îi tămăduieşte, Cel ce eşti Doctorul sufletelor şi al trupurilor noastre. Cu harul şi cu îndurările şi cu iubirea de oameni a Unuia născut Fiului Tău, cu Care eşti binecuvântat, împreună cu preasfântul şi bunul şi de viaţă făcătorul Tău Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Poporul: **Amin**!

Sfântul Nicolae Cabasila, explicând Rugăciunea plecării capetelor spune că aceasta: „cheamă pe credincioşi să-L recunoască pe Dumnezeu, ca pe Domnul lor şi să arate faţă de El ascultare, precum robul faţă de stăpân". Atunci credincioşii pleacă capul, nu doar pentru că este din fire Domn, Creator şi Dumnezeu, dar şi că fiind robi, au fost răscumpăraţi de El prin Sângele Unuia născut Fiului Său şi au devenit fii, pentru că acelaşi Sânge al lui Hristos le-a desfiinţat robia şi le-a dat înfierea. Şi în timp ce toţi înclină capul, preotul în tăcere îşi exprimă recunoştinţa faţă de Dumnezeu pentru întreaga creaţie şi se roagă pentru cele ce sunt de folos tuturor, pomeneşte pe Dumnezeu şi numele Unuia născut Fiului Lui, harul şi iubirea Lui de oameni, ca să dobândească împlinirea cererilor. După aceea adaugă doxologia, ca ea să fie ascultată de credincioşi, şi să-i facă astfel, părtaşi laudei Sfintei Treimi[663]. Deci, rugăm pe Domnul să ne izbăvească de greutăţi şi piedici, să ne dea ceea ce trebuie şi ceea ce este necesar existenţei noastre, trupeşti şi sufleteşti. Îl mai rugăm să călătorească cu toţi aceia ce călătoresc pe mările învolburate, prin aer şi pe uscat, să-i mângâie pe cei îndureraţi şi să-i vindece pe cei bolnavi, El, Iubitorul de oameni şi Doctorul sufletelor şi al trupurilor noastre.

Capetele noastre Domnului să le plecăm

Cei mândri şi egoişti care nu au credinţă, dezaprobă îndemnul acesta al plecării capetelor şi cred că Biserica ortodoxă şi credinţa îl constrâng pe om, în special, când îndeamnă la metanii şi îngenuncheri. Din nefericire, omul în viaţă face alegeri rele şi în loc să se supună poruncilor evanghelice, pentru a dobândi libertatea, se face robul celor trei tirani: trupul,

---

[663] Sfântul Nicolae Cabasila, "Explicarea Sfintei Liturghii", op. cit., pag. 119

lumea şi diavolul. Fiecare patimă este un tiran, fiecare răutate robie şi fiecare slăbiciune un iad. „Tot cel ce săvârşeşte păcatul, este rob al păcatului”[664], ne mărturiseşte gura nemincinoasă a Domnului.

Îngenuncherea este consemnată şi de Sfânta Scriptură ca gest de smerenie absolută înaintea atotputernicului Dumnezeu, pentru că şi Mântuitorul Hristos „plecându-şi genunchii, se ruga”[665]. Aşadar, Hristos, Dumnezeu desăvârşit şi Om desăvârşit, S-a rugat în genunchi. Şi tu, omule, când îngenunchezi şi faci metanie te smereşti pe tine şi mărturiseşti şi moartea lui Hristos, omul vechi din tine moare ca să învieze altul nou. Plecarea capului dovedeşte o smerenie plină de evlavie, ce alungă cugetul trufiei. Omul deplin, în momentul înfricoşător al „înălţării”, trebuie să se plece înaintea minunii minunilor, a preschimbării pâinii şi vinului în Trupul şi Sângele lui Hristos. Plecarea capului, îngenuncherile şi metaniile se cuvin exclusiv lui Dumnezeu. Imediat urmează ecfonisul: **Cu harul şi îndurările şi cu iubirea de oameni a Unuia născut Fiului Tău, cu Care eşti binecuvântat, împreună cu preasfântul şi bunul şi de viaţă făcătorul Tău Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.**
Poporul: **Amin**!.

Acestea înseamnă că toate darurile şi bunătăţile pe care le cerem de la Dumnezeu, sunt date nouă, tuturor, cu harul şi îndurările Mântuitorului nostru Hristos, căruia se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea. Preotul, ca să împlinească acest salt dramatic, lasă toate, se îndreaptă către Jertfelnicul cel mai presus de ceruri, rugându-se cu capul plecat şi cu vocea tremurând: „Ia aminte, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, din sfânt locaşul Tău şi de pe scaunul slavei Împărăţiei Tale şi vino ca să ne sfinţeşti pe noi, Cel ce sus împreună cu Tatăl şezi şi aici, în chip nevăzut, împreună cu noi eşti. Şi ne învredniceşte, prin mâna Ta cea puternică, a ni se da nouă Preacuratul Tău Trup şi Scumpul Tău Sânge şi prin noi la tot poporul”. Cuvintele rugăciunii înseamnă următoarele: „ia aminte Doamne, la noi, cu bunăvoinţă. Apleacă-Te din înălţimea

---

[664] Ioan 8, 34
[665] Luca 22, 41

tronului Tău şi ia seama la noi păcătoşii cu dragoste, vino din locaşul Tău cel sfânt şi de pe tronul Împărăţiei Tale şi să nu ne îndepărtezi de la corturile Tale cereşti unde stai în toată slava, împreună cu Tatăl şi eşti lăudat şi slujit de cete nenumărate de Îngeri, Arhangheli, Heruvimi şi Serafimi. Tu eşti Cel ce şezi pe scaun împreună cu Tatăl acum şi întotdeauna dar eşti prezent şi între noi. Cum Te arăţi însă? Ca Părinte milostiv şi iubitor de oameni, sau ca Judecător înfricoşător pentru unii dintre noi? Te rugăm însă vino ca Arhiereu, mijlocitor şi iubitor de oameni, ca să ne sfinţeşti pe toţi. Vino, Doamne Iisuse Hristoase, ca să ne dai în chip nevăzut, prin mâna Ta cea puternică, Preacuratul Tău Trup şi Scumpul Tău Sânge, prin noi nevrednicii Tăi preoţi, ca să Le dăm întregului popor.

Rugăciunea aceasta este a treia pe care preotul o adresează direct lui Iisus Hristos şi nu lui Dumnezeu Tatăl. (Prima este rugăciunea Evangheliei, a doua, rugăciunea Imnului heruvimic şi a treia acum, cu puţin înainte de Înălţare). Rugăciunea se adresează lui Hristos din trei motive:

Hristos este întemeietorul Tainei Sfintei Jertfe, Mielul neprihănit şi jertfa prin care se aduc Trupul şi Sângele.

Hristos Însuşi S-a dat pe Sine ca mâncare şi băutură, în primul rând apostolilor, al căror succesor, după Tradiţie, este preotul slujitor.

Hristos Însuşi a poruncit Apostolilor să împartă Trupul şi Sângele Său prin Sfânta Jertfă celor care cred în numele Lui şi ţin poruncile evanghelice. De aceea rugăciunea ne aminteşte că cele Sfinte puse înainte sunt aceleaşi cu cele date de Domnul în seara Joii celei Mari. Astfel rugăciunea ne întăreşte sentimentul interior şi convingerea că Parusia Domnului este aproape. Dumnezeu este prezent în faţa noastră şi în noi, iar preotul priveşte spre El şi-i adresează cuvintele rugăciunii. Iisus Hristos este aici, Pâinea şi Vinul nu sunt simboluri ale Trupului şi Sângelui divin, ci Însuşi Trupul şi Sângele Mielului, Care S-a junghiat şi Se junghie continuu, în mod nesângeros, pentru mântuirea lumii întregi. Dincolo de Sfânta Masă şi sub icoana Maicii Domnului, Platitera, se pictează totdeauna Sfânta Liturghie în momentul când Arhiereul veşnic Iisus Hristos, împarte ca la Cina cea de Taină, Trupul şi Sângele

Său Apostolilor. Aceleaşi imagini ne descriu şi cuvintele rugăciunii: „...Şi ne învredniceşte prin mâna Ta cea puternică, a ni se da nouă preacuratul Tău Trup şi Scumpul Tău Sânge". Marele Arhiereu împărtăşeşte pe preoţi, şi prin mâinile preoţilor, poporul. Vai de noi, preoţii, care nu pricepem că ne împărtăşeşte Hristos şi la rândul nostru, vă împărtăşim pe voi, credincioşii! Preotul este instrumentul lui Dumnezeu şi slujitorul poporului. Preoţii sunt „robii robilor", şi vor da răspuns greu înaintea lui Dumnezeu.

175. Un asemenea slujitor smerit era şi părintele Grigorie duhovnicul. Odată, aşa cum povestea el însuşi, era Joia Mare. La sfârşitul Sfintei Liturghii, în mica lui bisericuţă a venit un tânăr călugăr care ţinea o candelă aprinsă. A intrat în Sfântul Altar şi i-a zis părintelui Grigorie:

- Părinte duhovnic, să nu consumi, te rog, toată Sfânta Împărtăşanie pentru că trei fraţi care stau mai sus au nevoie de Împărtăşanie. De aceea am venit să te iau. A făcut ascultare imediat şi, fără să întrebe nimic pe călugăr, l-a urmat. Tânărul mergea în faţă iar părintele Grigorie cu preacuratele Taine, în spatele lui. Cu tot urcuşul abrupt, potecile strâmte de prin munţi şi vârsta lui înaintată, fără să simtă oboseală sau nemulţumire, a ajuns la o peşteră mai largă unde îl aşteptau cei trei pustnici înaintaţi în vârstă. I-a împărtăşit cu preacuratele Taine, iar aceia după ce i-au mulţumit, i-au zis rugător: „Să vii şi la anul părinte în Joia Mare să ne împărtăşeşti, însă fără să spui cuiva despre ce-ai văzut aici. Le-a promis, fără să-i întrebe absolut nimic şi întovărăşit de tânărul călugăr, s-a întors. La intrarea în bisericuţă tânărul a depus metanie, a sărutat Sfântul Potir şi i-a zis cu glas dulce, că va veni anul viitor. Plecând, părintele Grigorie s-a întors să-l vadă urcând cărarea, dar nu l-a văzut nicăieri. Toate acestea l-au înfricoşat, dar păzind porunca, n-a spus nimănui. Aceasta s-a repetat în acelaşi mod următorii doi ani. Se apropia al patrulea an de Paşte. În sâmbăta lui Lazăr, toţi părinţii schitului făceau priveghere pentru Duminica Floriilor. După ce s-a încheiat privegherea s-au adunat să mănânce, şi se întrebau dacă mai există vechii anahoreţi sau ceata puţinilor Fericiţi. Cei mai mulţi spuneau cu convingere că au trecut acele vremuri bune, şi că acum călugăria a decăzut (era în jurul anului 1890). Deodată,

părintele Grigorie, fie din neluare aminte, fie din voia lui Dumnezeu a zis:

- Există şi astăzi, cu harul lui Dumnezeu.

- Unde? l-au întrebat.

- Uite aici, deasupra Emonului, care este înainte de Athon, şi a arătat cu mâna. Mărturisirea lui i-a mişcat pe toţi, dar n-au zis nici un cuvânt. Părintele Grigorie s-a întors la coliba lui din pustiu, necăjit şi amărât pentru această descoperire nesăbuită. După patru zile a apărut acelaşi călugăr şi i-a făcut semn, iar el a luat Sfintele Daruri şi l-a urmărit în peştera unde erau cei trei Fericiţi pustnici. După ce i-a împărtăşit cu preacuratele Taine cel mai bătrân dintre ei i-a zis:

- Pentru ce părinte duhovnic ai încălcat porunca şi ne-ai descoperit fraţilor?

Părintele Grigorie n-a răspuns....

- Pentru această sporovăială, să nu mai vii la anul cu Sfintele Taine. Dacă însă vei veni, ne vei găsi aşa cum va vrea Bunul Dumnezeu. Şi iar te rugăm, să nu mai vorbeşti despre noi... A plecat zdrobit şi umilit. A înţeles însă, că avea de-a face cu bărbaţi sfinţi, cu anahoreţi Fericiţi şi dumnezeieşti, pe care îi găseşti rar, chiar şi printre călugări. În anul următor nu s-a mai dus să-i împărtăşească, dar nici n-a mai venit tânărul călugăr. Luând însă, după un timp anafură şi aghiasmă, s-a urcat cu foarte multă greutate până la peşteri, i-a căutat şi i-a găsit pe cei trei anahoreţi morţi. Peştera avea o mireasmă nemaiîntâlnită. Erau întinşi şi cu mâinile încrucişate pe piept. A îngenuncheat şi a sărutat mâinile şi frunţile lor şi s-a îmbătat de mireasma dumnezeiască a sfintelor moaşte. De la uscăciunea lor şi-a dat seama că au adormit imediat după Sfânta Împărtăşanie din Joia Mare a anului trecut. Tânărul călugăr care îl îndrumase cu candela era îngerul Domnului care-i slujise pe aceşti trei fericiţi anahoreţi"[666].

Există sfinţi chiar şi în zilele noastre care se roagă pentru noi, ne ocrotesc şi mijlocesc mântuirea noastră (lângă puţina verdeaţă se mântuieşte şi uscăciunea cu toate că de obicei, lângă cele uscate se ard şi cele verzi. În viaţa duhovnicească însă se întâmplă exact invers. Verdeaţa mântuieşte şi

---

[666] Gavriil Dionisiatul Arhimandrit, "Din grădina bunicului", editura Grădina Maicii Domnului, 1994, pag. 71

uscăciunea). Pe noi cei păcătoşi, care suntem foarte mulţi, ne mântuiesc sfinţii, prin sănătatea lor duhovnicească, viaţa sfinţită, privirea fericită şi mintea luminată. În mod special, această categorie a fericiţilor din Sfântul Munte, nădejdea veacului viitor, sunt aluatul „turmei mici", pe care Dumnezeu nu o va părăsi. Dacă în fiecare zi cultivăm credinţa şi răbdarea şi-L rugăm: „Ia aminte, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru din Sfântul Tău Altar", Acesta Îşi întoarce privirea, păstrându-i pe aceşti sfinţi în viaţă, ca să ne mântuim şi noi.

Sfântul Ioan Gură de Aur, explicând această rugăciune cerească de dinaintea înălţării, zice: „Când profetul Ilie s-a urcat la cer, a lăsat ucenicului său Elisei, cojocul; înălţându-Se, însă, la cer, Fiul lui Dumnezeu, ne-a lăsat Trupul Său îndumnezeit. Dar profetul Ilie şi-a lăsat cojocul după ce l-a scos de pe el. Hristos însă ne-a lăsat Trupul dar S-a şi înălţat cu El, ca să se sfinţească prin El tot neamul omenesc. După Înălţarea Lui, Domnul şade împreună cu Tatăl în ceruri şi, în acelaşi timp, Se află împreună cu credincioşii la Sfânta Liturghie. El este „Cel ce sus, împreună cu Tatăl, şade şi aici, în chip nevăzut, împreună cu noi este". Prezenţa Lui umple pământul şi cerurile şi astfel creştinul din Biserică, care se împărtăşeşte cu Hristos, se găseşte în acelaşi timp şi pe pământ şi-n cer. „Şi sus Te am şi jos mă unesc cu Tine"[667].

„Sus": în sânurile părinteşti
„Jos": în sânul Bisericii

Prin cele de jos, creştinul trăieşte cele de sus, în jertfelnicul ceresc şi pământesc, într-o unitate, o credinţă, o Biserică, Un Hristos. El vede cele nevăzute, aude cele neauzite, simte nemurirea şi gustă veşnicia. Pentru aceea şi lumea încetează să existe în afara Liturghiei. Lumea este fără Hristos, doar Hristos este Viaţă, Lumină şi Adevăr.

Lumea de astăzi este aliturgică. Necredinţa şi împietrirea inimii noastre sunt atât de mari, încât ni se pare firesc să nu mergem la Liturghie. Spovedirea şi împărtăşirea regulată cu preacuratele Taine din această cauză par ridicole.

Cât timp suntem oameni trupeşti, vicleni, răi şi păcătoşi în general, Hristos rămâne pentru noi un străin, este Marele

---

[667] Sfântul Ioan Gură de Aur, "Omilie la Statui", 2, P.G. 49, 46

absent, cu toate că se află pretutindeni. Ne lipseşte sentimentul sfânt al prezenţei dumnezeieşti a Domnului şi avem sufletul gol şi mintea întunecată. Deşi ne găsim printre oameni, suntem singuri şi străini, simţim un pustiu în noi, de care nu ştim cum să scăpăm. Hristos este absent pentru cei nevrednici, chiar când aceştia se împărtăşesc, El care este împreună cu Tatăl şi cu noi la Sfânta Liturghie.

Un preot oarecare spunea că la Sfânta Liturghie, mai ales la prefacerea Sfintelor Daruri, se înfierbânta de o căldură neobişnuită, dumnezeiască şi cât timp se săvârşea Sfânta Liturghie, aceasta se preschimba în răcoare negrăită, prin adierea Sfântului Duh. Când auzea sau spunea: „Să luăm aminte, Sfintele sfinţilor"!, era răpit de cântări din altă lume, cu neputinţă de descris[668].

176. Când am mers în 1959 pentru prima data la Sfântul Munte, una dintre vizite am făcut-o la mânăstirea Sfântul Dionisie. Acolo l-am întâlnit pe egumenul mânăstirii, părintele Gavriil (acum mort şi considerat sfânt). Când a auzit că numele meu este Ştefan, mi-a povestit o întâmplare minunată, care avusese loc cu un an înainte, în iulie 1958. La Kareia, capitala administrativă a Sfântului Munte, locuiesc cei douăzeci de reprezentanţi ai sfintelor mânăstiri. Au metocuri (locuinţe mici), cu una sau două chilii şi o bisericuţă. Patronul metocului mânăstirii Sfântul Dionisie este Sfântul Arhidiacon Ştefan. În acel timp, trimisul mânăstirii era părintele Dometie, care invitase un preot rus, părintele Nikostrat, să slujească Sfânta Liturghie la metoc. Conform mărturiei părintelui Dometie, dar şi a altor fraţi, acesta a ajuns la sfârşitul Utreniei. A stat în uşa bisericii şi n-a intrat din evlavie şi respect. Parcă vedea ceva deosebit. Părintele l-a văzut, s-a apropiat de el şi i-a zis:

- Vino, părinte, ca să ai timp să te îmbraci.

- Ce spui, părinte Dometian, văd că ai chemat un alt preot să slujească, eu ce să mai fac?

Uimit, reprezentantul metocului i-a zis;

- Care alt preot, părinte?

-Cum aşa când, cu puţin înainte, un diacon strălucitor v-a tămâiat pe toţi, sfintele icoane, şi doar ce a intrat în Sfântul

---

[668] Din consemnările personale

Altar? Ce zici de aceasta? Diaconul tău cu veşminte strălucitoare şi cădelniţă de aur slujeşte singur, fără preot?

Când a auzit toate acestea, părintele şi ceilalţi călugări au înţeles că părintele Nikostrat îl văzuse prin descoperire dumnezeiască, pe Sfântul Arhidiacon Ştefan. După aceea, toţi l-au rugat să intre în biserică şi să slujească cu acel diacon strălucitor pe care ei nu-l vedeau. După multe rugăminţi a intrat în Sfântul Altar, dar nevăzând pe nimeni şi-a revenit din extaz şi, cu teamă mare şi lacrimi multe, a săvârşit dumnezeiasca Liturghie. Pentru mulţi acea slujbă a fost de neuitat. La sfârşit a mărturisit:

- Aveţi mult har în această bisericuţă, iar sfântul Ştefan vă iubeşte, pentru că vă tămâiază el însuşi"[669].

Într-adevăr, de câte ori Îngerii şi Arhanghelii nu tămâiază pe credincioşii din biserici în timpul Sfintei Liturghii? Şi incredibil, nu numai îngerii ci şi diaconii şi sfinţii Bisericii triumfătoare! Preotul după rugăciunea: „Ia aminte Doamne...", se ridică şi, cu mâini tremurând, apucă Trupul lui Hristos, Îl înalţă deasupra sfântului Disc şi rosteşte puternic: **Să luăm aminte, Sfintele sfinţilor**! Aceste cuvinte ne îndeamnă să luăm seama, cele sfinte sunt pentru sfinţi.

Sfântul Chiril ne confirmă că Sfintele Daruri au primit coborârea Sfântului Duh. Sfinţi însă suntem şi noi, cei ce neam învrednicit de lucrarea Lui. Darurile Sfinte sunt rânduite doar pentru sfinţi[670].

Şi sfântul Ioan Gură de Aur spune că: „Preotul slujitor, drept, în Sfântul Altar şi înaintea Sfintei Mese, cu voce tremurătoare, care naşte teama, cu mâinile înălţate şi ţinând Sfântul Trup, într-o pace adâncă, rosteşte: **Sfintele sfinţilor.** Astfel pe unii îi cheamă să se împărtăşească (cei vrednici, curaţi, sfinţi, pregătiţi), altora le interzice (celor nevrednici, necuraţi, nepregătiţi, nepocăiţi), nu cu mâna, ci cu vocea pe care o are şi care este mai puternică decât mâna. Şi Sfântul continuă: „Dacă cineva nu este sfânt, să nu se apropie". Şi nu

---

[669] Din consemnările personale (Întâmplarea a fost consemnată de monahul Lazăr în cartea "Povestiri dionisiate", Sfântul Munte 2000, pag. 163)

[670] Sfântul Chiril al Ierusalimului, "Cateheza mistagogică , 5 VEPES 39, 262

spune doar să fie curat de păcate ci sfânt, pentru că sfânt nu este doar cel care nu săvârşeşte păcatul, ci acela care se umple de Duh Sfânt şi de bogăţia faptelor lui bune. Nu vreau să fiţi izbăviţi doar de noroiul păcatelor, ci să fiţi şi albi şi frumoşi şi neprihăniţi. Nu i se îngăduie oricui să se apropie de preacuratele Taine, să bea din Izvorul dătător de Viaţă. De aceea, preotul nu-l cheamă pe fiecare, ci ţinând în mâini preacuratul Trup al Domnului, cheamă doar pe cei care merg pe calea sfinţeniei: Cele Sfinte sunt ale sfinţilor. Este ca şi cum ar zice: Iată pâinea vieţii pe care o vedeţi, deci alergaţi să o luaţi, dar nu toţi, ci doar aceia care sunteţi sfinţi, pentru că doar sfinţilor le sunt îngăduite cele sfinte.

Prin sfinţi nu se înţeleg doar aceia care au ajuns la desăvârşirea virtuţii, ci şi aceia care se silesc şi stăruie să ajungă la aceasta, deşi n-au atins-o încă. Şi cei care se luptă sunt sfinţi, pentru că nici pe aceştia nu-i împiedică nimic să se sfinţească prin participarea la Sfintele Taine[671]. Aceste cuvinte sunt o mângâiere pentru noi toţi, faptul că sfântul Ioan numeşte sfinţi pe creştinii care stăruie şi se străduiesc să se pregătească cât mai bine posibil pentru Sfânta Împărtăşanie. Înălţarea preacuratului Trup al Domnului, care se săvârşeşte cu două mâini (primele trei degete) are două simbolisme:

Dumnezeiasca Euharistie este reprezentarea Jertfei de pe Cruce, dar şi continuarea acesteia până la a doua Venire a Domnului. Ce s-a întâmplat atunci pe Golgota? Pe Domnul L-au întins pe pământ, apoi L-au ridicat pe cruce şi acolo L-au pironit. După aceea, au tras cu frânghii şi au înălţat crucea cu preacuratul Lui Trup, fixându-o în pământ. Aceasta reprezintă înălţarea Mielului la Sfânta Liturghie, când preotul înalţă uşor şi cu evlavie deasupra Sfântului Disc, Sfântul Agneţ. Dealtfel, despre înălţarea pe cruce, Domnul a vorbit ucenicilor Săi simbolic spunându-le: „Iar Eu, când Mă voi înălţa de pe pământ, îi voi trage pe toţi la Mine”[672].

Domnul se află cu Trupul şi Sângele în faţa noastră nu pe Cruce, ci în Mormânt. Simbolismul arată că prin înălţarea

---

[671] Sfântul Ioan Gură de Aur, “Comentariu la Epistola către Evrei”, Omilia 17, P.G. 63, 133

[672] Ioan 12, 32

Agneţului de către preot la rostirea cuvintelor **Să luăm aminte. Sfintele Sfinţilor!**, sufletul lui Hristos se ridică din iad, trăgând cu Sine şi eliberând mulţimea drepţilor, bărbaţi şi femei, care se unesc cu Trupul Lui teandric, care nu a văzut stricăciune, şi astfel, se realizează Învierea Domnului din morţi. Deci, Înălţarea simbolizează ieşirea sufletului din iad, unirea cu Trupul din mormânt şi Învierea din morţi[673].

La cuvintele cutremurătoare ale preotului „Sfintele sfinţilor", strana răspunde: „Unul Sfânt, Unul Domn Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu Tatăl. Amin", pentru că nimeni nu este sfânt, drept şi fără de păcat în afară de Dumnezeu.

Noi toţi, preoţii slujitori, care înconjurăm Sfântul Altar, voi toţi care vă apropiaţi de Sfintele Uşi ca să vă împărtăşiţi şi ceilalţi care staţi ruşinaţi pentru că nu vă puteţi împărtăşi, aparţinem celor care am fost chemaţi de Domnul Răstignit. Ne-a tras lângă El ca să devenim una cu El. Şi în acest fel, prin Sfânta Împărtăşanie, nu numai că ne hrăneşte cu hrană nemuritoare, dar ne şi uneşte şi ne transformă. Adică, în timp ce ne apropiem de Sfântul Potir, trebuie să nădăjduim într-o înălţare spirituală care prin unire cu firea Lui, ne va atrage şi ne va aşeza pe Tronul ceresc al Împărăţiei Lui. Prin acest gest simbolic al preotului, Domnul înălţat pe cruce ne spune: „V-am tras spre firea Mea divino-umană, v-am iubit până la jertfă şi moarte pe cruce[674]. Am dorit să Mă unesc cu voi şi să mănânc Paştele mântuitor. V-am oferit Trupul şi Sângele Meu spre mâncare şi băutură şi vă întreb: aveţi oare şi voi acelaşi dor faţă de Mine? Vă apropiaţi de Sfânta Taină, precum căprioarele însetate? Luaţi seama la îndemnul Meu: Sfintele sunt pentru sfinţi". După Sfânta Scriptură în timpurile vechi, sfinţi se numeau toţi creştinii. Uşor, noţiunea s-a limitat doar la cei aleşi, adică la aceia care au fost chinuiţi până la moarte, sau la cei care L-au mărturisit în prigoane, în închisori, în exiluri, care şi-au dedicat întreaga viaţă slujirii lui Dumnezeu. Deci, cele trei tagme ale sfinţilor creştini erau: martirii, mărturisitorii şi sfinţii. În sens larg, sfânt este şi fiecare credincios nevoitor

---

673 Arhimandritul Ghervasie Paraschevopoulos, "Tâlcuire călăuzitoare", op. cit., pag. 238

674 Filipeni 2, 8

care se desparte de păcat, neavând în sufletul lui „pată sau zbârcitură, sau altceva de acest fel”[675]. Să nu uităm însă, că toţi oamenii fără nici o excepţie sunt păcătoşi. Singurul fără de păcat S-a adus Jertfă pe Cruce. Jertfa aceasta bine primită, a iertat tot neamul omenesc, păcatele tuturor oamenilor, de la Adam până la ultimul om care se va naşte înainte de a doua Venire a Domnului. Când însă acestea vor fi iertate şi şterse? Atunci când oamenii Îl vor recunoaşte pe Fiul lui Dumnezeu în persoana lui Iisus Hristos, Care S-a întrupat şi a suferit în zilele lui Ponţiu Pilat şi a înviat din morţi. Şi când în continuare, după ce vor primi şi vor crede acestea, cu toată inima, se vor boteza şi se vor împărtăşi cu preacuratele Taine şi, în acelaşi timp, vor accepta întreaga învăţătură dogmatică a credinţei noastre ortodoxe. Atunci, Sângele pe care Hristos L-a vărsat pe Cruce şi Se oferă nouă, la fiecare Sfântă Euharistie, îi va curăţa pe creştini de orice fel de păcat, pentru că se dă „spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci”.

Acest scump Mărgăritar, această picătură de Sânge pe care o luăm, ne curăţeşte, ne luminează, ne face purtători de Hristos şi de duh, ne face sfinţi. O picătură de Sânge poate deveni un ocean necuprins în care se pot curăţi şi spăla milioane de oameni. Este suficient ca aceştia să o dorească!

177. Un bătrân isihast, părintele Augustin se nevoia singur, în pustiu, într-o chilie-bisericuţă cu hramul „Intrarea Maicii Domnului în Biserică”, din mânăstirea Sfântul Filotei din Sfântul Munte. Odată, aşa cum povestea el însuşi, pe când făcea metanii şi închinăciuni, i s-a arătat diavolul în chilie sub chipul unui câine înfricoşător care arunca flăcări pe gură. A năvălit asupra lui, urlând şi spunând-i că-l ardeau rugăciunile şi metaniile lui. Bătrânul Augustin l-a apucat, l-a izbit de perete şi i-a spus: „Diavole rău, de ce războieşti cu atâta furie şi răutate făpturile lui Dumnezeu”? Imediat, diavolul turbat, de ruşine a dispărut lăsând în urma lui fum şi putoare. Şi părintele Augustin a continuat să povestească: „Diavolul era foarte puternic dar şi eu ramolitul[676], cu ajutorul lui Dumnezeu l-am aruncat şi l-am lipit de perete”, după aceea însă, a început să-mi pară rău, să mă mustre conşti-

---

[675] Efeseni 5, 27

[676] Se referă la omul foarte bătrân.

inţa că l-am bătut pe diavol. Am aşteptat cu înfrigurare să se lumineze, ca să alerg la duhovnic şi să mă mărturisesc. Când s-a luminat, am mers la Provata (o oră şi jumătate de drum), l-am găsit pe duhovnicul meu şi m-am spovedit. I-am spus ce s-a întâmplat la rugăciune şi cum l-am lovit pe diavol. Duhovnicul a fost foarte înţelegător, nu mi-a dat nici un canon dar mi-a zis să mă împărtăşesc a doua zi. Eu am sărit în sus de bucurie şi toată ziua am făcut treabă, iar noaptea am privegheat cu metanii şi închinăciuni. Dimineaţă la ora cinci, am mers la Sfânta Liturghie să mă împărtăşesc. Când preotul a atins linguriţa de buzele mele am văzut în ea o bucată de Carne şi Sânge! Şi am mestecat-o, ca s-o înghit. Oh! O fericire negrăită m-a cuprins, încât nu mai puteam să rezist! Din ochi îmi curgeau râuri de lacrimi, inima şi trupul erau copleşite de fericirea negrăită! Am plecat repede să nu mă vadă părinţii, să nu privească prefacerile dumnezeieşti pe care le-am primit cu nevrednicie de la Dumnezeu. Toate acestea le-a descoperit el însuşi părintelui Paisie, cunoscutul monah şi ascet din Sfântul Munte"[677].

Scopul pentru care Domnul a rânduit să se săvârşească Sfânta Liturghie este ca să ne împărtăşim, să ne unim cu El.

Sfântul Ioan Hrisostom ne spune, în legătură cu aceasta: „Este necesar să cunoaştem ce este minunea Tainelor, adică Sfânta Euharistie, de ce Hristos ne-a dat-o şi ce folos dobândim când participăm la ea. Pentru că, aşa cum spune Apostolul Pavel, devenim un trup cu Hristos, şi mădulare ale Trupului Lui, din carnea şi din oasele Lui. Aceasta se întâmplă cu hrana pe care ne-a dat-o, adică cu Sfânta Împărtăşanie. Pentru aceasta ne-a unit cu El, şi a devenit un trup cu noi, ca să fim una cu El, Care este Capul...". Scopul săvârşirii Tainei Euharistice este participarea noastră la ea, adică la Cina Domnului. Cu toate acestea, mulţi credincioşi participă rar, iar alţii, se apropie fără pregătirea necesară. Sfântul Ioan Gură de Aur osândeşte cu cuvinte dure un obicei pe care-l au creştinii chiar şi în zilele noastre, să se împărtăşească doar la Sărbătorile Mari, indiferent dacă sunt sau nu pregătiţi. „Văd pe mulţi împărtăşindu-se cu Trupul lui Hristos din obişnuinţă şi datorie faţă de sărbătoare mai mult, decât din cunoaştere şi simţire. Aceştia zic: ne

---

[677] Părintele Paisie Aghioritul, "Părinţi aghioriţi", op. cit., pag. 77-78

împărtășim când vine Postul Mare, Paștele și Crăciunul, și este suficient. Timp ca să te apropii de Taine, nu este Paștele sau Crăciunul, ci curățenia sufletească. Deci, când ești curat de poftele trupești și de căderi, de ținerea de minte a răului și de dușmănie, atunci să vii. Dacă nu ești curat, nu veni"[678].

Pentru aceasta vă rog pe toți să nu vă apropiați de Tainele dumnezeiești nepregătiți pentru că așa cere sărbătoarea, ci când vă hotărâți să vă împărtășiți, să vă curățiți mai întâi bine sufletul la Spovedanie și cu multe zile înainte să postiți, să vă înfrânați, să iertați, să faceți milostenii și rugăciuni multe și să sporiți lupta voastră duhovnicească.

Sa luăm aminte! Sfintele sfinților

178. Starețul Samson povestea cu simplitate ceva cutremurător, care s-a întâmplat unui preot în momentul rostirii acestor cuvinte. În timp ce ieromonahul slujea, la cuvintele „Sfintele sfinților", a sărit din Sfântul Potir o flacără minunată. N-a coborât din cer, ci a sărit din Potir! Și aceasta s-a întâmplat în zilele noastre, în vremea apostaziei[679].

Sfântul Ioan Hrisostom ne spune răspicat că Sfânta Masă este plină de lumină duhovnicească și exact cum izvoarele varsă apă, așa și aceasta trimite raze necreate. „Nu te apropia deci de aceasta ținând trestii, frunze sau ierburi (adică păcate), ca să nu atâți focul și mai mult și să ardă sufletul care se împărtășește cu nevrednicie cu Sfintele Taine. Deci, apropie-te ținând pietrele cucernice ale credinței, nădejdea și iubirea. Să ții aurul răbdării și al iertării și mărgăritarele postului, ale privegherii și ale rugăciunii și să faci astfel sufletul mai curat, ca să pleci din biserică, după ce ai luat cu tine, în suflet și în trup, bunurile cerești ale desfătării divine. Mulți se împărtășesc o dată pe an, alții de două sau de mai multe ori. Pe care-i vom primi? Nici pe cei care se împărtășesc o singură dată, nici pe cei care se împărtășesc de multe ori sau de puține ori, ci pe aceia care o fac cu inima și conștiința curată și cu viață neprihănită.

---

[678] Sfântul Ioan Gură de Aur, "Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan", Omilia 46, EPE 13, 578

[679] Meletie Mitropolitul Nicopolei, "Starețul Samson, viața și învățăturile", Preveza 1995 [3], pag. 79

Cei curaţi să se apropie totdeauna iar cei necuraţi să nu vină niciodată, pentru că primesc osândă pentru ei înşişi şi pedeapsă şi chin". După aceea Sfântul se adresează celor care se împărtăşesc o dată pe an, în seara de Paşte. Mulţi cred, când ascultă la sfârşitul slujbei cuvântul catehetic de la slujba învierii: „Cei care au postit şi cei care n-au postit..., şi nimeni să nu iasă însetat", că pot să se împărtăşească fără spovedanie şi că nu fac nici un păcat. Mare greşeală!

Despre „Sfintele sfinţilor", sfântul Ioan Gură de Aur ne spune: „Trebuie ca toţi, cler şi popor să fim frumoşi la suflet, cu inima curată, cu mintea luminată, iar pe chipul nostru să strălucească harul divin. Cine este astfel să se apropie şi să atingă Potirul împărătesc pe care preotul îl ţine în mâini! Deci, nici un păcătos să nu se apropie, dar să nu spun nici un păcătos, pentru că mă îndepărtez de la Sfânta Masă în primul rând pe mine, ci să zic: nici unul care rămâne păcătos, nepocăit, să nu se apropie"[680].

179. În Pateric se vorbeşte despre un pustnic înduhovnicit, părintele Evloghie, care primise harul cunoaşterii şi al vederii duhovniceşti, încât pricepea starea sufletească a fiecăruia după chipul lui. Odată, cineva necurat s-a apropiat de el. Atunci părintele l-a mustrat cu duritate, acolo înaintea Sfintelor Uşi şi i-a zis:

- Cum îndrăzneşti să te apropii de Sfintele Taine cu inima atât de murdară, împietrită şi nepocăită? Fugi repede şi plânge-ţi păcatele, pocăieşte-te şi iartă ca să fii iertat, apoi să vii să te împărtăşeşti. Dacă nu te vei curăţi prin Spovedanie, Împărtăşania îţi va fi foc şi te va arde. Acestea le spunea părintele Evloghie, preotul Sfânt"[681].

Sfânta Împărtăşanie este „Pâine" duhovnicească şi fiecare este dator s-o mănânce pentru sine. Este „uşa vieţii veşnice", „apa cea vie" pe care fiecare o va bea personal. Este mireasma dumnezeiască pe care o vom mirosi fiecare în parte. Sfânta Euharistie poate să ne producă, atunci când suntem pregătiţi, schimbarea dumnezeiască şi aceasta va avea o influenţă bine-

---

[680] Sfântul Ioan Gură de Aur, "Comentariu la Epistola II Corinteni", Omilia 21, EPE 19, 486

[681] Grigorie Ieromonahul, "Mersul la biserică", Atena 1991, pag. 83

făcătoare pentru membrii familiei şi pentru aproapele nostru. Când într-o zi nu fac rugăciunea, o ştiu şi o înţeleg doar eu, când nu o fac două zile o pricepe întreaga mea familie (pentru că vede şi simte purtarea mea). Iar când nu fac trei zile rugăciunea, o ştie întreaga lume! La fel se întâmplă şi cu Sfânta Împărtăşanie. Dacă o luăm cu vrednicie, noi înşine vom înţelege primii, o vom experia duhovniceşte înlăuntrul nostru, vom simţi prezenţa, lucrarea, puterea şi harul Sfântului Duh. Darurile sunt bogate pentru toţi şi aceste prefaceri vor schimba şi pe cel de lângă noi. Aceasta ne lipseşte: schimbarea personală! De aceea, nu ne îndreptăm, nu ne merge bine, ca persoană, ca familie, ca societate şi ca neam. Nu avem trăiri, nu urmăm sfinţilor care umpleau bisericile şi îngerilor care ne păzesc şi ne apără de orice rău.

Cuvintele acestea au fost primite mai întâi de cel care le-a scris, pentru că acesta le învăţa de două ori. Vai de el dacă doar le spune şi nu le împlineşte. Omul se nevoieşte, dar Dumnezeu înmulţeşte.

180. Monahul Ierotei de la mânăstirea Sfântul Dionisie din Sfântul Munte, a vrut să ţină în săptămâna brânzei post negru şi să-şi îndoiască canonul. Nopţile şi le petrecea în priveghere, rugăciune, metanii, închinăciuni, studiu, iar zilele cu treburi şi ascultări grele. În seara a treia, la miezul nopţii, pe când se ruga, a văzut deodată chilia lui umplându-se de o lumină pură. Am putea spune că era un soare uriaş, cu o lumină curată care-i umplea chilia şi părea că iese din icoana Maicii Domnului la care avea multă evlavie. Nu lumini de la lumânări sau lămpi! Când părintele Ierotei povestea, l-au întrebat:

- Te-ai tulburat când ai văzut lumina, părinte Ierotei? Te-ai înfricoşat? Ţi-a fost teamă?

- Nu, a răspuns, nu m-am temut deloc, dimpotrivă, eram foarte liniştit. Aveam o bucurie nedescrisă şi o pace deplină a gândurilor. Am simţit atâta fericire şi fără să ştiu am început să cânt uşor Fericirile Maicii Domnului, Paraclisul mare şi mic şi Măririle, pe care mi le aminteam, apoi Axionul, Născătoare de Dumnezeu, De frumuseţea fecioriei tale şi alte cântări închinate Maicii Domnului. Le-am cântat cu multă bucurie şi mulţumire şi de atâta fericire am crezut că zbor. Când au auzit prima dată fraţii s-au minunat şi au dat slavă milostivirii şi îndurării

Mântuitorului Hristos şi Prea Curatei Maicii Sale care mângâie pe fiii credincioşi şi ascultători, oricât de modeşti şi neînsemnaţi ar fi aceştia. Bunăvoinţa şi mila divină aleg cu multă îngăduinţă „pe cei săraci cu duhul", adică pe cei smeriţi şi „curaţi cu inima", ca să se odihnească şi să se preamărească prin ei.

De multe ori îl întrebau pe părintele Ierotei:

- Cât timp a durat această întâmplare minunată?

- Trei sau patru ore, a răspuns acela.

Oh, minunea minunilor! Un călugăr atât de smerit s-a scăldat în lumina Sfintei Treimi cea necreată. Si, cu siguranţă, dacă ar fi fost ochi să privească, ar fi văzut faţa călugărului strălucind în lumina care-l scălda..., deplinătatea luminii negrăite"[682].

181. Îmi povestea cândva un preot, că în momentul în care la Liturghie slujitorul a rostit „Să luăm aminte! Sfintele sfinţilor", în acelaşi timp, odată cu frângerea Agneţului, faţa lui a început să se schimbe, să strălucească, să ia înfăţişarea îngerului de lumină. Fratele slujitor, urmărindu-l, s-a pierdut şi a rămas mult timp nemişcat şi în stare de extaz. De ce să se minuneze mai întâi? De cele săvârşite şi înfricoşătoare sau de vederea chipului preotului de lângă el care era când asemenea fulgerului, când asemenea norului luminos"[683]*?*

182. Acelaşi lucru am auzit de la martori oculari despre părintele Gheorghe Karsalidis, în timp ce liturghisea. La un Paşte, după Prefacerea Darurilor şi după: „Şi să fie milele Marelui Dumnezeu...", s-a întors către credincioşi ca să-i binecuvânteze. Faţa lui strălucea ca soarele iar mâna dreaptă răspândea raze de lumină dumnezeiască şi binecuvântare. O femeie a îndrăznit şi i-a zis:

- Părinte, nu ştii ce strălucire ai pe faţă! Luminezi ca soarele!

Părintele i-a răspuns:

- Fiica mea, sunt eu vrednic să strălucesc? Lumina dumnezeiască a fost prezenţa lui Hristos şi a sfinţilor la Liturghie. Strălucirea acestora s-a revărsat asupra mea ca într-o oglindă şi din aceasta şi asupra voastră. Eu sunt o oglindă tocită şi spartă, asta sunt"[684]*!*

---

[682] Lazăr Monahul Dionisiatul, "Povestiri dionisiate", Sfânta Mânăstire Dionisiu, Athos, 1989 [2], pag. 47-48

[683] Din consemnările personale

[684] Din consemnările personale

După „Unul Sfânt, Unul Domn...", cântăreţii rostesc Chinonicul zilei şi citesc în continuare a treia parte a rânduielii Împărtăşirii.

În Sfântul Altar după Ecfonisul „Să luăm aminte! Sfintele sfinţilor", Agneţul se frânge şi se împarte în patru: IS-HR-NI-KA. Fiecare parte are deasupra două litere şi se aşează cruciş deasupra Sfântului Disc:

IS

NI KA

HR

În momentul frângerii şi împărţirii, preotul spune cu luare aminte şi teamă:

Se frânge şi Se împarte Mielul lui Dumnezeu, Cel ce Se frânge şi nu Se desparte, Cel ce Se mănâncă pururea şi nici-odată nu Se sfârşeşte, ci pe cei ce se împărtăşesc îi sfinţeşte.

Aceasta împărţire se face şi din motive practice, se uşurează astfel, împărtăşirea preoţilor şi a credincioşilor. La fel a făcut şi Iisus Hristos la Cina ce de Taina: „Luând pâinea a binecuvântat-o, a frânt-o şi a dat ucenicilor"[685]. Dintr-un Agneţ se împărtăşesc toţi credincioşii. De la Cina cea de Taină până la sfârşitul veacurilor, pâinea se împarte frântă ca hrană spre îndumnezeire şi nemurire celor botezaţi, spre iertarea păcatelor şi viaţa de veci. Este obligatoriu să se taie prima dată în patru părţi şi după aceea în părticele mai multe, ca să se împărtăşească toţi. Acesta este motivul pentru care, în timpurile apostolice, Sfânta Euharistie se numea „frângerea pâinii". Sfânta Pâine, Mielul lui Dumnezeu deşi se taie în bucăţele, fiecare părticică, oricât de mică, îl conţine pe Hristos întreg. Pentru aceea şi spunem: „Se sfărâmă şi se împarte", adică se taie în multe părticele.

183. Un suflet a avut curiozitatea să afle dacă Mărgăritarul, mare sau mic este Hristos în întregime. Şi într-o duminică, în timp ce se pregătea să se împărtăşească, L-a văzut cu ochii duhovniceşti ai sufletului în linguriţă pe Hristos întreg. Acest Hristos se uneşte cu omul"[686].

---

[685] Marcu 14, 22

[686] Din consemnările personale

Se frânge şi Se împarte Mielul lui Dumnezeu, Cel ce Se frânge şi nu Se desparte. Sfântul Agneţ se taie dar nu se împarte. În părticica pe care o primeşte fiecare credincios, oricât de mică ar fi, se dă Sfânta Pâine întreagă, Trupul Domnului întreg, Mielul lui Dumnezeu, Unul şi neîmpărţit, care S-a jertfit pe Cruce.

184. Sfântul Varvar era pirat înainte să-l cunoască pe Hristos şi după o incursiune pe care a făcut-o cu tovarăşii săi împotriva locuitorilor Akarnei, s-a ascuns şi a trăit ca un sălbatic în munţi. Devenise spaima tuturor locuitorilor din împrejurimi. Intr-o zi, l-a văzut de departe pe preotul satului Trifos, părintele Ioan Nikoplolitul, intrând în biserica Sfântul Gheorghe, să săvârşească Sfânta Liturghie. Fără să piardă timp, a urzit planul să-l tâlhărească şi să-l ucidă pe evlaviosul preot. A întârziat, însă, şi a ajuns la biserică în momentul când preotul începuse Sfânta Liturghie. Intrând în biserică cu gânduri ucigaşe, s-a aflat în faţa unei mari minuni. L-a văzut pe preot scăldat în lumină dumnezeiască, aflându-se în faţa Sfintei Mese, dar necălcând pământul. Doi bărbaţi tineri, care de asemenea, străluceau ca soarele, îl ţineau pe preot de braţe şi-l ridicau deasupra pământului, cam la un metru. Deodată, a simţit răspândindu-se o mireasmă din altă lume. Îngerii înconjuraseră Sfânta Masă şi cântau doxologii Mielului lui Dumnezeu. Şi iată că a apărut atunci un Prunc fericit. Îngerii Îl ţineau pe mâini şi L-au adus şi L-au aşezat pe Sfântul Disc. Chipul Pruncului dumnezeiesc strălucea de lumină iar îngerii Îi admirau cu teamă frumuseţea mai presus de lume. Când a venit vremea Vohodului, preotul s-a apropiat de Proscomidiar şi a luat în mâini Cinstitele Daruri. Când a ieşit cu ele, Varvar a văzut că pe părintele Ioan îl sprijineau îngerii să nu cadă şi să verse Sfintele. Urmărea cutremurat de teamă toate cele pe care iubirea lui Dumnezeu îi îngăduia să le vadă. Sfânta Liturghie a continuat, s-a zis Crezul şi s-a ajuns la Prefacerea Darurilor. Slujitorul le-a binecuvântat şi a zis: „Şi fă adică, pâinea aceasta, Cinstit Trupul Hristosului Tău..., iar ceea ce este în Potirul acesta Cinstit Sângele Hristosului Tău..., prefăcându-le cu Duhul Tău cel Sfânt. Amin. Amin. Amin". Atunci Varvar a văzut pe preot luând copia şi înjunghiind Pruncul dumnezeiesc. Sângele Lui se scurgea în Sfântul Potir, pe când Trupul Lui era împărţit şi aşezat pe Sfântul Disc. După Sfânta Împărtăşanie,

când preotul a înălţat Sfintele către popor şi a zis: „Totdeauna, acum şi pururea...", acoperişul bisericii parcă s-a rupt în două şi pe acolo îngerii au ridicat Pruncul la ceruri cu imne şi doxologii, precum Îl şi coborâseră, în timp ce o mireasmă neobişnuită şi o lumină s-a răspândit peste tot.

Varvar n-a rezistat acestei minuni dumnezeieşti, inima i s-a înmuiat şi i s-a aprins. Instinctele sălbatice au pierit, mintea i s-a luminat de lumina cunoaşterii dumnezeieşti, harul Sfântului Duh l-a umbrit şi l-a ridicat din nesimţirea duhovnicească. A devenit creştin datorită unei singure Sfinte Liturghii. Cu frică şi cu cutremur, după încheierea slujbei, s-a apropiat şi a îngenuncheat înaintea slujitorului lui Dumnezeu. A relatat, cu suspine, despre minunea pe care se învrednicise s-o vadă şi s-a spovedit de păcatele trecute, încredinţându-se deplin lui Hristos"[687].

„Mare este taina credinţei noastre", ne spune Sfânta Scriptură, „Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri, S-a propovăduit întru neamuri, a fost crezut în lume"[688], „neîmpărţit şi nedespărţit". Să nu dorim cu mintea noastră săracă, limitată şi păcătoasă, să cercetăm şi să explicăm aceste realităţi cereşti. Lumea celor de sus, adică, spaţiul dumnezeirii necreate, cu toate că este nestricăcioasă, neschimbată, veşnică, atemporală şi dumnezeiască, se oferă nouă prin harul, lucrarea şi puterea Sfântului Duh sub chipul Tainei Sfintei Jertfe. Întreaga lucrare a iconomiei dumnezeieşti, de la facerea lumii până la a doua Venire, este prezentă în chip negrăit, în Sfânta Liturghie. În ce mod, nu poate explica limba omenească!

Sfântul Evanghelist Ioan mărturiseşte următoarele: Era Vinerea Mare, după-amiaza, în jur de ora trei. Domnul sângerează pe Cruce, scoate un strigăt mare şi zice; „Săvârşitu-s-a". Şi plecându-Şi capul, Şi-a dat duhul[689]. Şi pentru că se lumina de sâmbătă şi era mare ziua aceea, s-a permis pogorârea de pe Cruce şi înmormântarea. Au venit soldaţii şi au început să strivească fluierele picioarelor celor doi tâlhari răstigniţi ca să

---

[687] Arhimandritul Pavel Danas, "Barbarul devenit sfânt", Vonitsa, 2000, pag. 20

[688] I Timotei 3, 16

[689] Ioan 19, 30

moară mai repede. După aceea au venit şi în faţa lui Hristos. Descoperind că deja murise nu I-au mai zdrobit fluierele picioarelor, ci unul din ostaşi „a străpuns coasta Lui cu suliţa şi îndată a ieşit sânge şi apă ca să se împlinească Scriptura, care spune că nici un os din trupul Lui nu se va zdrobi”[690] Apa şi Sângele sunt simbolurile celor două mari Taine ale mântuirii: Botezul şi Sfânta Euharistie. Faptul că nu I-au zdrobit fluierele picioarelor înseamnă că Trupul Domnului nu accepta împărţire, sfărâmare sau ciopârţire. Aşa şi acum, Sfânta Pâine, Trupul lui Hristos, nu se împarte, este: „Cel ce se sfărâmă şi nu se desparte”. Trupul mort al Domnului în mormânt este unit cu dumnezeirea şi nu cunoaşte stricăciune şi descompunere după moartea Lui ca om. Este nedespărţit şi neîmpărţit, pe Cruce, în mormânt, şi în Sfântul Potir. Deci, Înălţarea după Sfinţii Părinţi arată Jertfa dătătoare de viaţa a Domnului şi frângerea pâinii înjunghiate. După cuvintele: „Cel ce se sfarmă şi nu se desparte”, urmează: „Cel ce se mănâncă pururea şi niciodată nu se sfârşeşte, ci pe cei ce se împărtăşesc îi sfinţeşte”. Câte miliarde de creştini s-au împărtăşit cu Trupul şi Sângele Domnului, de la Cina cea de Taină până astăzi, fiecare dintre aceştia primind, nu părticele, ci pâinea vieţii întreagă, Mielul lui Dumnezeu „Care niciodată nu se sfârşeşte”. Şi aceasta se întâmplă nu o dată în viaţa fiecăruia, ci de sute şi de mii de ori, de la Botez până la moarte. Au fost şi vremuri de prigoană când creştinii condamnaţi la martiriu se împărtăşeau în fiecare zi sau de patru ori pe săptămână.

Cel ce Se mănâncă pururea şi niciodată nu Se sfârşeşte.

Toate energiile necreate ale Sfântului Duh din Taine, din rugăciuni şi din Sfânta Scriptură, dar în mod special din Sfânta Liturghie, sunt mai presus de mintea noastră. Şi numai prin harul şi lucrarea Sfântului Duh, slujitorii sfintelor altare, drepţii şi cei fără prihană, au trăit la Sfânta Liturghie experienţa luminii dumnezeieşti necreate. Pentru aceasta, toate povestirile pe care le-am amintit în timp, nu sunt evenimente care apar în fiecare zi, ci se întâmplă destul de rar în

---

[690] Ioan 19, 36

viaţa preotului şi a credinciosului. Aceste daruri mari şi minunate preced sau urmează multor ispite, dureri şi necazuri.

Toţi ne împărtăşim cu Trupul şi Sângele Domnului care au fost, sunt şi vor fi în veci unite cu dumnezeirea nemărginită.

185. Înainte cu mulţi ani, un preot mi-a spus că într-o iarnă grea n-a vrut să săvârşească Sfânta Liturghie de sâmbăta. Temperatura era mult sub zero grade şi ar fi fost în biserică el singur şi dascălul. Nu ştia nimic din învăţătura Bisericii noastre despre prezenta Bisericii Triumfătoare, nici despre folosul pomenirii celor vii şi al celor morţi la Sfânta Liturghie. Cu greutate şi cu multă sforţare a mers la biserică, rugându-se să nu vină dascălul ca să facă slujba. Acela însă a venit. A început în grabă Proscomidia şi apoi Sfânta Liturghie. Peste puţin timp, a văzut că au ajuns în biserică episcopi, preoţi, monahi, monahii şi alţi credincioşi. Cei mai mulţi şi-au luat locurile la strănile din dreapta şi din stânga şi au început să cânte dumnezeieşte, încât a uitat şi de frig şi de singurătate şi a devenit tot o flacără. A făcut Vohodul şi a văzut biserica plină de lume. Cei mai mulţi îi păreau cunoscuţi dar nu le-a dat nici o atenţie şi a continuat Sfânta Liturghie. A ajuns la Prefacerea Sfintelor Daruri şi atunci a văzut trei Arhierei cu veşminte strălucitoare intrând în Sfântul Altar, îngenunchind împreună cu el şi rugându-se. Uşor şi cu teamă s-a ridicat, a luat cădelniţa şi a rostit: „Mai ales pe Preasfânta, Preacurata, Preabinecuvântata, Mărita Stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoarea şi Pururea Fecioara Maria....". Sufletul preotului s-a umplut de o dulceaţă dumnezeiască şi o pace şi o linişte cerească îl stăpâneau. A venit şi momentul înălţării şi sfărâmării Mielului lui Dumnezeu. Biserica întreagă răsuna de melodii dulci cântate de mulţimea credincioşilor, de monahi, preoţi şi episcopi. Au cântat de mai multe ori: „Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot....", şi în continuare, Chinonicul: „Gustaţi şi vedeţi că bun este Domnul. Aliluia". Preotul se gândea în sine, ce să facă? Să se împărtăşească primul cu cei trei Arhierei de faţă? Unul dintre aceştia i-a făcut semn să se împărtăşească, să strângă şi să pună Sfintele Daruri în Potir. În sfârşit, a deschis Sfintele Uşi..., şi n-a văzut pe nimeni. Şi-a întors ochii în dreapta, în stânga, în Sfântul Altar dar Arhiereii dispăruseră şi, pentru câteva momente, a rămas nemişcat.

„Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste, apropiaţi-vă", a zis şi s-a apropiat dascălul. Ce minune! Toţi fraţii lui cei adormiţi, arhierei, preoţi, călugări, bărbaţi, femei şi copii pe care-i pomenise, şi pe unii chiar îi cunoscuse, fuseseră acolo prezenţi. Cei trei arhierei din Sfântul Altar erau Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Vasile cel Mare şi Sfântul Grigorie Teologul. Toate studiile din anii de facultate, mulţimea cărţilor buchisite până noaptea târziu, n-au putut să-i ofere nici măcar cât o picătură din dulceaţa şi împărtăşirea dumnezeiască a unei singure Sfinte Liturghii"[691].

Judecăţile lui Dumnezeu sunt adânci şi necuprinse ca şi taina Sfintei Liturghii la care participăm deseori. Creştinul credincios o trăieşte şi o înţelege cu mintea, inima şi sufletul, înlăuntrul lui, mai presus de simţuri, în chip duhovnicesc şi negrăit.

Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune că: „Jertfa lui Hristos nu se sfârşeşte, Trupul Lui luat din Sfânta Fecioara este nestricăcios şi nesfârşit. Agneţul pâinii se împarte şi se mănâncă, dar Iisus rămâne întreg"[692]. Părinţii Bisericii, ca să fie convingători, folosesc exemplul oglinzii şi al ciobului: dacă o oglindă se sparge în mii de bucăţi, în fiecare bucată apare chipul întreg, ca şi ecoul auzit întreg de mii de urechi.

Unul Sfânt, unul Domn Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu Tatăl. Amin.

Nimeni nu se sfinţeşte de unul singur, nici prin ţinerea poruncilor, nici prin cultivarea virtuţilor, ci primeşte sfinţirea de la Dumnezeu, Care este singur Sfânt. Părinţii Bisericii ne spun că: dacă punem în soare mii de oglinzi toate vor străluci şi vor reflecta raze de lumină. Astfel vom crede că avem mii de sori. În realitate însă soarele este unul singur şi Unul este şi Domnul Iisus Hristos, un alt Soare ce se revarsă spre credincioşi şi face să pară multe suflete sfinte.

În momentul când preotul spune: **Sfintele sfinţilor**, face trei mişcări: înalţă cruciş Sfântul Agneţ, îl împarte în patru şi-l aşează pe Sfântul Disc sub chipul crucii. Apoi ia

---

[691] Din consemnările personale

[692] Sfânta Mitropolie a Kozanei, "Cuvânt ziditor", op. cit., pag. 394-395

părticica IS şi o pune în Sfântul Potir, realizând astfel unirea Sfântului Trup cu Sfântul Sânge.

186. Cândva, într-o mânăstire rusească de călugări, aşa cum ne povesteşte stareţul Samson, în timpul Sfintei Liturghii, un călugăr şi-a amintit că a primit ascultare să facă curăţenie la intrarea în mânăstire. „O să fac acum", şi-a zis în gândul lui, pentru că acest moment nu este cel mai important din Sfânta Liturghie. Deci, s-a dus şi a început să măture dar în gând zicea rugăciuni şi cu gândul urmărea cele săvârşite în biserică. N-au trecut însă cinci minute şi când şi-a întors privirea în zare, a văzut deodată turlele deschise (aşa cum sunt la bisericile ruseşti) şi s-a arătat Biserica Triumfătoare în toată măreţia ei. Înfricoşătoare imagine! În centru se afla Sfânta Masă, cât cerul de mare. În faţa ei erau trei Arhierei îngenuncheaţi, înconjuraţi de mulţime de preoţi şi diaconi. În dreapta şi în stânga stăteau corurile îngereşti, de o frumuseţe de nedescris. Cântări cereşti ale corurilor de Arhangheli umpleau locaşul de fericire şi desfătare. Se săvârşea Sfânta Jertfă într-o formă neobişnuită ce semăna însă, cu Liturghia de pe pământ. Slujeau Sfinţii Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie Teologul şi Ioan Gură de Aur, împreună cu alţi sfinţi. Dar şi acolo, în Biserica Triumfătoare a Ierusalimului celui de sus se împărtăşeau. A văzut că primeau neîntrerupt slava, lumina treimică, necreată, „ambrozia" fericirii dumnezeieşti, din Potirul Tainelor neatinse. Călugărul a rămas nemişcat, ca o stană de piatră, până s-a încheiat Sfânta Liturghie. Călugării care ieşeau din biserică l-au văzut înmărmurit, stând şi cu rasa udă de ploaia lacrimilor. L-au luat cu multă grijă şi fără vorbă l-au dus uşor la chilia lui şi acolo a rămas ore întregi, pierdut, în stare de extaz, uluit de descoperirea dumnezeiască. Când şi-a revenit a venit şi duhovnicul lui, căruia i-a spus printre lacrimi, cele întâmplate şi după aceea au mers împreună la stareţul mânăstirii căruia i-a povestit cu teamă şi multă smerenie vedenia lui dumnezeiască[693].

Plinirea potirului credinţei Duhului Sfânt. Amin.

Înţelesul acestor cuvinte este legat de Duhul Sfânt. Dumnezeu S-a făcut om, ca să pătimească şi S-a înălţat la ceruri ca să vină Duhul Sfânt pe pământ. Fără Jertfă, moarte,

---

[693] Meletie, Mitropolitul Nicopolei, "Stareţul Samson", op. cit., pag. 76

Înviere şi Înălţare, venirea Duhului n-ar fi fost posibilă, iar omul care crede cu adevărat în Hristos, simte şi trăieşte aceasta. Împărtăşindu-se cu Sfintele Taine, Duhul Sfânt şi lucrarea Lui, devin vii în el. Pentru cel ce nu crede, nu doar Sfânta Liturghie ci toate cele ale credinţei sunt de neînţeles. Prin unirea Trupului şi Sângelui în Sfântul Potir, se produce unirea firilor în Iisus Hristos: Dumnezeu desăvârşit şi Om desăvârşit, într-o unitate nedespărţită în Persoana lui Iisus Hristos.

Sfântul Nicolae Cabasila se întreabă: „Care este rezultatul patimilor lui Hristos, al cuvintelor şi al lucrărilor Lui? Nimic altceva decât trimiterea Sfântului Duh, care înseamnă mântuire, nemurire şi Împărăţia cerurilor”[694].

Când preotul face unirea Trupului şi Sângelui, se pune puţină apă fierbinte care se numeşte „căldură”. Diaconul (dacă există) spune: **Binecuvântează părinte, căldura**. Preotul binecuvântează apa şi zice: **Binecuvântată este căldura sfinţilor Tăi, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor, Amin**. După aceea toarnă sub formă de cruce apa în Sfântul Potir şi rosteşte: **Plinirea Potirului credinţei Sfântului Duh. Amin. Binecuvântată este căldura sfinţilor Tăi, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor**. Se pune apa caldă pentru că aşa cum ne spune Evanghelia, înainte de pogorârea de pe Cruce, un soldat a străpuns cu suliţa coasta Domnului „Şi îndată a ieşit sânge şi apă”[695].

Cu toate că Sfântul Trup al Domnului era mort, din coasta împunsă a curs sânge şi apă. Aceasta înseamnă, conform Sfinţilor Părinţi, că sângele şi apa erau calde şi nu reci, adică moarte (pentru că dacă erau îngheţate n-ar fi curs). Aceasta se datorează faptului că firea omenească era unită cu dumnezeirea. Nu pricepem, dar este adevărat: Trupul Domnului, mort şi întreg scoate din coasta dumnezeiască şi făcătoare de viaţă „sânge şi apă”. Pentru a ne aminti de minunea apei care a curs din coastă, punem apă caldă, aproape fierbinte, cât să încălzească şi Sfântul Potir. Aşa se oferă Sfintele Daruri la Sfânta Împărtăşanie, pentru că este necesar ca preoţii şi credincioşii

---

[694] Sfântul Nicolae Cabasila, “Explicarea Sfintei Liturghii”, P.G. 150, 428 B

[695] Ioan 19, 34

să simtă că primesc Trupul viu şi Sângele lui Hristos. Toate acestea subliniază pogorârea şi împărtăşirea Duhului Sfânt.

Sfântul Nicolae Cabasila scrie că această apă fierbinte conţine şi foc (datorită fierberii), simboluri ale Duhului Sfânt, care S-a coborât peste Apostolii lui Hristos la Rusalii sub chipul limbilor de foc (Faptele Apostolilor, II)[696].

RÂNDUIALA SFINTEI ÎMPĂRTĂŞANII

După toate acestea, începe Sfânta Împărtăşanie, în timp ce mai înainte, am citit a treia parte a rânduielii. Această rânduială este alcătuită din trei părţi:

- PRIMA PARTE - conţine Canonul şi acrostihurile, şi se citeşte împreună cu Pavecerniţa mică.
- A DOUA PARTE - cuprinde trei psalmi, trei tropare şi nouă rugăciuni. Se citeşte de dimineaţă. Creştinii de acum, însă, citesc prima şi a doua parte, cu o seară înainte, şi aceasta este suficient.
- A TREIA PARTE - se citeşte în Sfântul Altar de către preoţi, în timpul Chinonicului, dar trebuie citită şi la strană. Astfel şi clericii şi mirenii se pregătesc pentru Sfânta Împărtăşanie.

Prima rugăciune a Sfintei Împărtăşanii este următoarea:

Cred, Doamne, şi mărturisesc că Tu eşti cu adevărat Hristos, Fiul lui Dumnezeu Celui viu, care ai venit în lume să mântuieşti pe cei păcătoşi dintre care cel dintâi sunt eu. Încă cred că acesta este Însuşi Preacurat Trupul Tău şi acesta este Însuşi Scump Sângele Tău. Deci, mă rog Ţie: miluieşte-mă şi-mi iartă greşelile mele cele de voie şi cele fără de voie, cele cu cuvântul sau cu lucrul, cele întru ştiinţă şi întru neştiinţă. Şi mă învredniceşte fără de osândă să mă împărtăşesc cu Preacuratele Tale Taine spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci. Amin.

Aceasta este o mărturisire a credinţei şi a speranţei în iubirea lui Hristos. „Cred, Doamne, şi mărturisesc...", este o

---

[696] Sfântul Nicolae Cabasila, "Explicarea Sfintei Liturghii", P.G. , 150, 452A, B

formulă care se sprijină pe cuvintele Sfântului Apostol Pavel: „Vrednic de credinţă şi de toată primirea e cuvântul că Iisus Hristos a venit în lume ca să mântuiască pe cei păcătoşi, dintre care cel dintâi sunt eu. Şi tocmai pentru aceea am fost miluit, ca Iisus Hristos să arate mai întâi în mine toată îndelunga Sa răbdare ca pildă celor ce vor crede în El, spre viaţa veşnică"[697].

Apostolul Pavel ne spune că pentru aceasta a fost miluit, el, marele păcătos, ca să se arate Hristos în el, cu îndelunga Lui răbdare şi iubire.

Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune că nimeni nu trebuie să deznădăjduiască pentru mântuirea lui: „Să spunem că există o cetate cu mulţi oameni, ai cărei locuitori sunt vicioşi, răi, desfrânaţi, unii mai mult, alţii mai puţin iar cineva dintre cei mulţi a făcut toate păcatele. Dacă cineva anunţă că Împăratul vrea să-i ierte pe toţi, ceilalţi nu cred în cuvântul lui, până când nu văd că a fost iertat cel mai necinstit dintre ei. Atunci nimeni nu se mai îndoieşte. Este exact ceea ce vrea să ne spună Apostolul Pavel: Dumnezeu voind să-i convingă pe oamenii că le iartă toate păcatele, l-a iertat pe cel mai păcătos dintre ei. Să nu se îndoiască deci nimeni de mântuirea lui, pentru că m-am mântuit eu, primul dintre păcătoşi"[698]

În viaţa stareţului Samson citim următoarea întâmplare pe care ne-o povesteşte el însuşi:

187. Părintele Ştefan săvârşea Sfânta Liturghie la biserica Sfintei Cruci, din Lavra Sfântul Alexandru Nevski. Eu eram ierodiacon şi ţineam Sfântul Potir. Episcopul a citit rugăciunea: „Cred Doamne şi mărturisesc...", şi după aceea a ridicat procovăţul Sfântului Potir, ca să-i împărtăşească pe credincioşi. A rămas paralizat! A văzut înăuntru carne şi sânge de om! S-a întors spre mine şi mi-a zis:

- Vezi, părinte?

- Ce să facem? Acela a luat-o spre stânga, eu spre dreapta şi am intrat cu Sfântul Potir în Sfântul Altar. A aşezat Sfântul Potir pe Sfânta Masă şi a căzut în genunchi. Se ruga ca Domnul să se milostivească, căci cum puteam să împărtăşim cu trup

---

[697] I Timotei 1, 15-16

[698] Sfântul Ioan Gură de Aur, "Comentariu la Epistola I Timotei" Omilia 4 P. G. 62, 522

omenesc? Cine l-ar fi primit? S-a rugat aproape un sfert de oră cu mâinile înălţate şi după aceea a privit din nou în Sfântul Potir. Înăuntru era pâine şi vin şi astfel a ieşit şi i-a împărtăşit pe credincioşi"[699].

Fiecare dintre noi, când se apropie de Sfântul Potir este „cel dintâi dintre păcătoşi" şi este dator să recunoască aceasta despre sine.

Rugăciunea a două spune:

Iată, mă apropii de Sfânta Împărtăşire.
Şi-mpărtăşindu-mă, Doamne, să nu mă arzi;
Că Tu eşti foc, şi arzi pe cei nevrednici,
Ci, curăţeşte-mă de toată-ntinarea.

Prin această rugăciune, Îl rugăm pe Domnul Creatorul să nu ne ardă cu cărbunele Sfintei Împărtăşanii, aşa cum se întâmpla cu cei nevrednici, ci să ne curăţească de toată întinarea păcatului.

Rugăciunea a treia este:

Cinei Tale celei de Taină, Fiul lui Dumnezeu, astăzi, părtaş mă primeşte, că nu voi spune vrăjmaşilor Tăi, Taina Ta, nici sărutare îţi voi da ca Iuda; ci ca tâlharul mărturisindu-mă, strig Ţie: Pomeneşte-mă, Doamne, întru Împărăţia Ta.

Aici rugăm pe Fiul lui Dumnezeu, să ne primească la Cina cea de Taina, ca să ne împărtăşim cu Cinstitul Trup şi Sânge, promiţând că nu vom trăda niciodată această taină vrăjmaşilor Lui, nici nu-I vom da sărutare precum Iuda, ci vom mărturisi ca şi tâlharul, crezându-ne păcătoşi: „Pomeneşte-mă Doamne, când vei veni întru Împărăţia Ta"[700].

Nu vom trăda niciodată Taina, pentru că este împărătească, dincolo de bucuria îngerilor, puţin mai mare şi mai negrăită decât bucuria raiului.

Rugăciunea a patra:

Sângele cel îndumnezeitor, privind, te spăimântează, omule. Că foc este şi arde pe cei nevrednici.

---

[699] Meletie Mitropolitul Nicopolei, "Stareţul Samson", op. cit., pag. 91
[700] Luca 23, 42

Dumnezeiescul Trup mă îndumnezeieşte şi mă hrăneşte. Îmi îndumnezeieşte sufletul şi-mi hrăneşte minunat mintea.

Rugăciunea aceasta ne spune: Înfricoşează-te, omule văzând înaintea ta Sângele dumnezeiesc, şi nu uita că este cărbune aprins, care arde pe cei nevrednici! Iată şi Trupul lui Dumnezeu care ne îndumnezeieşte şi ne hrăneşte. Duhul lui Dumnezeu luminează mintea noastră într-un mod neobişnuit şi negrăit.

Rugăciunea a cincea:

Îndulcitu-m-ai cu dorul Tău, Hristoase, şi m-ai schimbat cu dumnezeiasca Ta dragoste; ci arde cu focul cel fără de materie păcatele mele şi mă învredniceşte a mă sătura de desfătarea care este întru Tine, că de amândouă veselindu-mă, să slăvesc, Bunule, venirea Ta.

În această rugăciune spunem Domnului:

Mângâie-mă cu dorul Tău Hristoase, şi schimbă-mi întreaga viaţă cu dumnezeiasca Ta iubire. Pentru aceasta arde cu focul Tău cel dumnezeiesc şi fără de materie păcatele mele şi învredniceşte-mă să mă umplu de desfătarea Ta dumnezeiască, ca să măresc, Bunule, săltând de bucurie, cele două veniri ale Tale: cea de acum şi cea viitoare.

Rugăciunea a şasea:

Întru strălucirile sfinţilor Tăi cum voi intra eu, nevrednicul? Că de voi îndrăzni să întru în cămară, haina mă vădeşte că nu este de nuntă, şi voi fi legat şi lepădat de îngeri. Ci curăţeşte, Doamne, întinăciunea sufletului meu şi mă mântuieşte ca un iubitor de oameni.

Stareţul Samson ne povesteşte următorul eveniment minunat despre un preot slujitor care voia să citească rugăciunile în timpul Sfintei Împărtăşiri.

188. Am cunoscut un preot care voia să înveţe să se roage cu adevărat şi din inimă, în aceste momente sfinte. Odată, la vremea împărtăşirii, având în mâna dreapta Trupul Domnului, a început ca de obicei rugăciunea: „Cred Doamne şi mărturisesc..". Când a încheiat, a început să se roage fierbinte şi smerit, printre

lacrimile care-i curgeau şuvoi: „Învaţă-mă Doamne, să mă rog din adâncul sufletului meu. Citesc, pur şi simplu rugăciunile, dar nu ştiu deloc să mă rog. Şi, deodată, faţa lui a strălucit de o lumină mai presus de lume, precum el însuşi mărturisea, şi înlăuntrul lui s-a deschis o altă minte. A început iar să spună: „Cred Doamne şi mărturisesc...", fără să-şi ridice ochii de la Preacuratul Trup al Domnului. Diaconul a observat şi văzând că întârzie mult, s-a apropiat de el şi i-a şoptit: „Hai, părinte, ne aşteaptă lumea...". Chinonicul s-a sfârşit şi s-a făcut un moment de tăcere. Preotul înţelegea că trebuie să se împărtăşească, dar nu putea. Oricât s-ar fi străduit şi ar fi vrut, stătea ca pierdut, ca un stâlp de piatră. Aceasta pentru că înţelesese nu numai ce este rugăciunea adevărată, ci mult mai important, că toate rugăciunile liturgice constituie o rugăciune prin excelenţă către Iubitorul de oameni Dumnezeu. Parcă s-ar fi înălţat, s-ar fi trezit dintr-un somn neobişnuit. De atunci a plâns neîncetat şi niciodată n-a putut să mai privească Preacuratul Trup al Domnului"[701].

Ce-aş putea să spun despre mine, nenorocitul?

Se continuă cu rugăciunea a opta: „Stăpâne, Iubitorule de oameni, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul meu, să nu-mi fie mie spre osândă Sfintele acestea, pentru că sunt nevrednic, ci spre curăţirea şi sfinţirea sufletului şi a trupului şi spre arvunirea vieţii şi a Împărăţiei ce va să fie. Iar mie bine-mi este a mă alipi de Dumnezeu şi a pune în Domnul nădejdea mântuirii mele". Şi iarăşi: **Cinei Tale celei de Taină**...

Prin toate aceste rugăciuni mărturisim credinţa nezdruncinată şi iubirea fierbinte faţă de Domnul nostru Iisus Hristos, dar şi slăbiciunea şi păcătoşenia noastră, care ne face să tremurăm de spaimă înaintea Sfântului Potir. În aceste momente sfinte ne ispiteşte şi diavolul, se străduieşte să ne tulbure cu gânduri ruşinoase şi murdare, să ne alunge din suflet pacea ca să deznădăjduim şi, în final, să ne îndepărteze de Sfânta Împărtăşanie. Ca duhovnic, vă asigur că diavolul de multe ori creează probleme sufletelor cu astfel de gânduri, ca să se lipsească de Sfânta Împărtăşanie. Le aduce adică, răscoliri interioare, cugete întinate şi blasfemiatoare şi, cu toate că sufletul este pregătit din toate punctele de vedere şi are şi

---

[701] Meletie Mitropolitul Nicopolei, "Stareţul Samson", op. cit., pag. 82

acordul duhovnicului, cu toate acestea, când se îndreaptă spre Sfântul Potir este năpădit de gânduri, se tulbură şi renunţă. Dacă cineva nu se mărturiseşte repede de aceste gânduri când vine la biserică, oricât de murdare, întinate şi blasfemiatoare ar fi ele, acestea pot să-l înnebunească, să-l facă robul lor. Dacă ele durează în timp este foarte greu de crezut că sufletul are puterea să le îndepărteze, să le alunge şi să vină fără teamă la Sfânta Împărtăşanie. Să luăm seama la ispitele diavolului care ne atacă precum coarnele animalelor, vrea să ne sfâşie, fie prin îndoieli, fie prin gânduri de ruşine şi de hulă. Sunt simple atacuri, cărora nu trebuie să le dăm nici o importanţă. Mai de folos ne este să le dispreţuim şi să ascultăm de Biserica lui Hristos, care ne spune prin duhovnic: „Mergi şi împărtăşeşte-te".

Două femei din Evanghelie ne dau mult curaj, multă nădejde şi îndrăzneală. Una, este femeia cu scurgere de sânge, care s-a atins de veşmintele lui Hristos şi îndată s-a vindecat boala ei, care dura de mulţi ani. Femeia aceea a devenit Sfânta Veronica. Cealaltă este femeia cea păcătoasă care a spălat cu lacrimi picioarele lui Hristos şi le-a sărutat, le-a uns cu mir şi le-a şters cu părul capului ei. Aceste femei nu numai că n-au fost osândite, dar au primit şi bogăţia harului dumnezeiesc, al iertării păcatelor şi al vindecării. Iubirea şi mila lui Dumnezeu, ca şi îndurările Lui, sunt un ocean nemărginit. Dacă noi suntem slabi, Acela este atotputernic şi poate să ne ierte şi să ne iubească, pentru că El este Iubire.

Sentimentele noastre sunt în aceste momente controversate. Oricât ne-am pregăti ne simţim păcătoşi, nenorociţi şi nevrednici. Cum am putea să ridicăm ochii şi să privim slava Cămării dumnezeieşti a lui Hristos (cămara este Sfântul Potir)?

Dacă nu ne împărtăşim din voinţa noastră, încălcăm porunca lui Dumnezeu care zice: **Luaţi, mâncaţi..., Beţi dintru acesta toţi**...[702], „cel ce mănâncă Trupul Meu şi bea Sângele Meu are viaţă veşnică şi în Mine rămâne şi Eu în el"[703]. Dacă, însă, vrem să ne împărtăşim, ne prinde frica din cauza păcătoşeniei şi necurăţiei noastre, deoarece: „Cămara

---

[702] Matei 26, 26-27

[703] Ioan 6, 56 şi 54

Ta, Mântuitorule, o văd împodobită şi îmbrăcăminte nu am, ca să intru într-însa. Luminează-mi haina sufletului meu, Dătătorule de lumină, şi mă mântuieşte".

Deci teama dumnezeiască, dorul şi dorinţa dulce, trebuie să însoţească sufletele acelora care voiesc să se împărtăşească cu Preacuratele Taine. După ce episcopul, preoţii şi diaconii s-au împărtăşit în Sfântul Altar, preotul slujitor sau diaconul pune părticelele rămase în Sfântul Potir, în timp ce rosteşte: **Învierea lui Hristos văzând...; Luminează-te, luminează-te, noule Ierusalime...; O, Paştile cele mari şi preasfinţite, Hristoase...; Spală, Doamne, păcatele celor ce s-au pomenit aici...**. Aceasta înseamnă că fiecare Sfântă Liturghie este şi o mărturisire a învierii. Prin Sfânta Împărtăşanie simţim Învierea străbătând întreaga noastră fiinţă, pe Hristos luminat şi strălucitor, scăldat în razele nestricăcioase ale dumnezeirii.

Sfânta Împărtăşanie este „Paşte", adică trecerea de la moarte la Viaţă, de la robie la libertate către mântuire, către Învierea lui Hristos. Am mai spus că Liturghia este mărturisirea învierii, Învierea însăşi a lui Hristos, iar Euharistia este învierea noastră personală. Participând la această Taină zburăm, dobândim aripi îngereşti, devenim purtători de Hristos, purtători de Dumnezeu şi purtători de Duh. Înainte ca preotul să iasă cu Sfântul Potir, deschide Sfintele Uşi, iar cei care stau în străni se ridică în picioare. În acest moment, creştinul trebuie să vadă îngerii coborând din cer şi prăvălind „piatra de la uşa mormântului"[704]. In continuare, prin apariţia Sfântului Potir, ar trebui să vedem toţi pe Domnul înviat din morţi, Care se oferă, „spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci". Astfel, să ne apropiem de Sfânta Împărtăşanie, unul câte unul cu multă teamă, cu credinţă şi cu dragoste. Urmează împărtăşirea credincioşilor.

Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste, apropiaţi-vă!

Cuvintele acestea sunt rostite de preot la fiecare Liturghie şi prin invitaţia aceasta, suntem atenţionaţi despre pregătirea sufletească şi trupească pe care trebuie să o facem, ca să stăm la Cina lui Hristos.

---

[704] Marcu 16, 3

Sfinţii Părinţi ai Bisericii ne spun următoarele despre modul în care trebuie să ne împărtăşim:

Sfântul Ioan Gură de Aur ne îndeamnă astfel:

Când este vorba să vii la această masă dumnezeiască şi înfricoşătoare, să te apropii cu teamă şi cu tremur, cu conştiinţa curată, cu postire (sufletească şi trupească) şi rugăciune, fără să faci zgomot, să dai din picioare şi să împingi pe cei de lângă tine. Pentru că nerânduiala este dovada cea mai mare a nesăbuinţei tale şi a dispreţului faţă de Sfintele Taine care-ţi aduc ţie, celui care faci acestea, chinuri şi pedeapsă. Sfânta Împărtăşanie este medicamentul mântuitor al rănilor tale, este bogăţia veşnică, care-ţi aduce Împărăţia cerurilor. Să simţi deci frică, atunci când te apropii de Euharistie, să plângi şi să te jelui pentru păcatele pe care le-ai făcut. Şi după ce ţi-ai curăţit lăuntrul tău, să te apropii şi să te împărtăşeşti în linişte şi rânduială cuvenită, pentru că eşti în preajma Împărăţiei cerurilor. După ce ai primit Sfânta Jertfă cea neprihănită, adică Sfântul Trup şi Sânge al lui Hristos, s-o săruţi şi s-o îmbrăţişezi cu ochii, să-ţi umpli sufletul cu căldură duhovnicească, încât adunarea în biserică să nu-ţi fie pricină de osândă şi judecată, ci să te îndrume la înţelepciunea sufletului, la iubire şi virtute, la înfrăţirea cu Dumnezeu în statornică pace. Adunarea în biserică să fie temelia miilor de bunătăţi, încât şi pe tine însuţi să te întăreşti în credinţă şi pe aproapele tău[705].

La Masa Domnului trebuie să venim îmbrăcaţi cu haine de nuntă iar podoaba principală a acestor veşminte duhovniceşti este iubirea faţă de toţi şi mai ales faţă de duşmanii care ne-au făcut rău, ne-au nedreptăţit, ne-au necinstit şi ne-au rănit. Podoaba iubirii înseamnă iertarea tuturor.

Sfântul Isaac Sirul ne învaţă, la rândul lui: „Sfânta Liturghie este Împărăţia lui Dumnezeu iar hrana de la Cina Împărăţiei este iubirea. Aceasta este rai, şi când o aflăm, mâncăm pâine cerească: „cel ce găseşte iubirea Îl mănâncă pe Hristos în fiecare zi şi devine nemuritor. Fericit este cel ce mănâncă din pâinea iubirii, care este Iisus Hristos". O primim, ca să ne trezească duhovniceşte, să putem păstra şi cultiva şi

---

[705] Sfântul Ioan Gură de Aur, "Cuvântare la Naşterea Domnului", Omilia 1, EPE 35, 456

mai mult virtuţile care sunt fundamentul Sfintei Euharistii: „...pocăinţa este corabia, cârmaciul, frica de Dumnezeu iar iubirea este limanul dumnezeiesc. Când întregim iubirea prin fapta noastră ajungem la Dumnezeul iubirii. Atunci drumul vieţii s-a încheiat şi ne aflăm pe malul celălalt, unde este Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh”[706].

Înaintea iubirii merge teama, dar nu o teamă de rob, a omului înspăimântat, nici teama sufletească, atunci când ne-am pierdut banii, slujba, sănătatea sau celelalte. Această teamă este un sentiment nobil al evlaviei şi al cucerniciei, sentimentul respectului şi al înţelepciunii, căci: „Frica de Domnul este începutul înţelepciunii”[707].

Cel ce se gândeşte că Dumnezeu S-a făcut om în Persoana lui Hristos, ca omul să devină dumnezeu după har, se umple de frică, de înţelepciune şi de admiraţie. Dacă Heruvimii şi Serafimii stau cu teamă mare şi uluiţi înaintea Tronului lui Dumnezeu şi îşi acoperă feţele cu aripile lor, cu cât mai mult noi, credincioşii nevoitori! Dar trebuie să ne apropiem nu numai cu frică (frică, respect, evlavie, reţinere) dar şi cu credinţă. Nu credinţă abstractă, într-o „putere de sus”, ci în Dumnezeul concret, slăvit în Treime, aşa cum Îl mărturisim, cu acrivie în Simbolul credinţei. Dumnezeu Însuşi când S-a făcut om, ne-a descoperit această credinţă ortodoxă, care înseamnă:

- Credinţa în Sfânta Treime.
- Credinţa în Întruparea Fiului şi Cuvântului în Persoana Mântuitorului Hristos.
- Credinţa în Maica Domnului.
- Credinţa în sfintele icoane, sfânta Cruce, sfinţi şi sfintele moaşte.
- Credinţa în sfintele Canoane, în dogmele Bisericii, stabilite la cele şapte sinoade ecumenice, şi în Sfânta Tradiţie.
- Credinţa în cele şapte Taine şi, în special, în cele patru Taine mântuitoare (Botezul, Mirungerea, Sfânta Împărtăşanie

---

[706] Grigorie Ieromonahul “Mersul la Biserică”, Sfântul Munte 1991, pag. 88

[707] Psalmul 110, 10

şi Sfânta Spovedanie). Nici o îndoială şi nici o ezitare nu trebuie să existe în inima creştinului care se împărtăşeşte cu Trupul şi Sângele lui Hristos. Dacă nu crede, să nu se apropie!

189. Cândva, într-un sat trăia un om aspru, influenţat de teoriile materialiste în aşa măsură, încât ajunsese un ateu şi un existenţialist necredincios. Domnul Costas, aşa se numea, în vârstă de 40 ani, se afla în preajma unui Craciun la Vrontul de Jos, unde avea nişte rude. În Ajunul Crăciunului, s-a întâlnit în sat cu părintele Gheorghe Cazakidis, un preot evlavios.

- Bună ziua, domnule Costas, i-a zis preotul. Acela nu a răspuns. „Credinţa este opiu pentru popor, de ce să vorbesc cu un preot"?, se gândea în sinea lui.

- Dumneata nu crezi, dar dacă vii mâine la biserică, cu siguranţă vei crede, i-a spus părintele, şi a plecat.

Dimineaţă clopotele bisericii Sfânta Teodora au început să bată. Satul era în întregime alb, ninsese toată noaptea. Domnul Costas, aţâţat de curiozitate, a mers la biserică tocmai când începea Sfânta Liturghie. Locaşul era plin de oameni şi a stat într-un colţ, indiferent, până în momentul Sfintei Împărtăşiri.

- „Cu frică de Dumnezeu...", a rostit părintele şi a început să-i împărtăşească pe credincioşi. Domnul Costas deodată a sărit ca ars şi nu-i venea să-şi creadă ochilor...!

Părintele Gheorghe ţinea în mâini un Prunc dezbrăcat până la brâu, învelit în partea de jos într-o haină roşie... . Din pieptul Pruncului ţâşnea sânge... . Creştinii primeau picăturile de sânge şi, în continuare, se ştergeau cu acea haină roşie! Peste puţin timp lucrurile au devenit ca mai înainte.

- Ah! a fost un vis, şi-a zis în sine, se pare că am adormit în picioare. N-a apucat să-şi termine gândul şi, iată, înaintea lui a apărut aceeaşi vedenie. Părintele Gheorghe a înălţat Sfântul Potir şi a rostit:

- „Mântuieşte, Dumnezeule, poporul Tău..."!

Mult mai puternic decât părintele a strigat, în acel moment domnul Costas:

- „Cred Doamne..., cred"! Şi a căzut în genunchi, plângând. Înlăuntrul lui s-a produs un cutremur mare, iar întunericul a fost alungat de lumina credinţei. Necredinciosul devenise credincios, mortul înviase! Ateul l-a văzut pe Dumnezeu ca Prunc, oferindu-

Se pentru mântuirea lumii... . Domnul Costa a trăit un Crăciun adevărat[708]*!*

Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste...

Condiţiile pentru apropierea noastră de Sfântul Potir nu sunt doar teama şi credinţa ci şi iubirea care trebuie să stăpânească inima noastră în momentul împărtăşirii. Iubirea se sprijină pe iertare, căci iertarea şi sărutarea iubirii înseamnă Jertfa cea mai mare pe care o cere Dumnezeu. Din nefericire, cei mai mulţi nu se împărtăşesc cu iubire, ci se aseamănă cu cineva care a postit şi de Paşte merge să se împărtăşească. Când însă îl vede pe vrăjmaşul lui în biserică, se tulbură atât de mult încât uită şi de locul în care se află şi de momentul sfânt şi se năpusteşte asupra lui. Şi l-ar ucide, dacă nu l-ar ţine ceilalţi. Acestea sunt inimi împietrite, care nu se înmoaie nici măcar în biserică, nici înaintea focului dumnezeirii, al iubirii nemărginite a lui Dumnezeu. Noi toţi trebuie să fim următori lui Hristos, Care, pe cruce fiind, a strigat: „Părinte, iartă-le lor că nu ştiu ce fac”[709].

Avem pe Martiri şi pe Sfinţii Părinţi, care au arătat şi ei lipsă de răutate şi iubire asemenea Mântuitorului Iisus Hristos, începând cu primul martir Arhidiaconul Ştefan: „Doamne nu le socoti lor păcatul acesta”[710]. Acestea sunt cuvintele pe care le-a spus când îl loveau cu pietre şi-l ucideau.

Noi, ca fii ai lui Dumnezeu şi creştini autentici, suntem datori să ţinem poruncile Lui, mai ales iubirea, căci ne-a îndemnat: „Iubiţi pe vrăjmaşii voştri, binecuvântaţi pe cei ce vă blestemă, faceţi bine celor ce vă urăsc pe voi şi rugaţi-vă pentru cei ce vă vatămă şi vă prigonesc”[711].

Creştinii care nu au teamă şi respect faţă de Dumnezeu, nu au credinţă faţă de Taina Sfintei Jertfe şi iubire faţă de aproapele lor, care se află în ispită, nu trebuie să participe la Sfânta Euharistie. De asemenea, nu au voie să se împărtăşească cei cu impedimente şi, mai ales, cei care nu se mărturisesc.

---

[708] Din consemnările personale
[709] Luca 23, 34
[710] Fapte 7, 60
[711] Matei 5, 44

În primii ani ai creştinismului, credincioşii se împărtăşeau aşa cum o fac astăzi preoţii, diaconii şi episcopii, în Sfântul Altar. Adică primesc separat Trupul lui Hristos în mâna dreaptă, iar Sângele Lui, direct din Sfântul Potir. S-au întâmplat, însă, neorânduieli multe şi atunci Biserica a hotărât să se dea Sfânta Împărtăşanie cu linguriţa, ca să nu se verse Sângele Domnului sau să cadă pe jos vreun Mărgăritar. Preoţii se împărtăşesc ca în timpurile primare, ei primesc părticica Hristos din Sfântul Agneţ, rostind: „Cinstitul şi Preasfântul Trup al Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos se dă mie preotului (N), spre iertarea păcatelor mele şi spre viaţa de veci".

Când se împărtăşesc din Sfântul Potir, spun:

Mă împărtăşesc eu, robul lui Dumnezeu, preotul (N), cu Cinstitul şi Sfântul Sânge al Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor mele şi spre viaţa de veci. În numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh. Amin.

Şi înghite de trei ori. Această triplă împărtăşire din Potir înseamnă că sufletul lui, împărtăşindu-se, se uneşte în Taina Sfintei Jertfe cu dumnezeirea cea în trei Persoane.

Sfântul Chiril al Ierusalimului ne spune că în vremea lui „Preotul îngăduia creştinului împărtăşit să pună trei degete pe buze şi cu acestea să-şi închine ochii, urechile, fruntea şi mâinile"[712]. Acest obicei s-a desfiinţat, pentru că de multe ori s-au întâmplat neorânduieli şi, de aceea s-a folosit procovăţul, şerveţelul roşu, care-i ajută pe cei ce se împărtăşesc să nu scape nimic jos. Este suficient să facem semnul Sfintei Cruci, pentru că prin Sfânta Împărtăşanie se sfinţeşte omul întreg, sufletul şi trupul. În acelaşi timp, la strană se cântă: **Cinei Tale celei de Taină..., Întru strălucirea sfinţilor Tăi..., Trupul lui Hristos primiţi şi din izvorul cel fără de moarte gustaţi. Aliluia.**

190. Un monah pe nume Antim, vieţuia într-o mânăstire de aproape 20 de ani. După aceea, cu binecuvântarea stareţului şi a duhovnicului, a plecat în pustiu şi timp de 10 ani a trăit singur

---

[712] Sfântul Chiril al Ierusalimului, "Cateheza mistagogică, 5" Vepes, pag. 262

cu desăvârşire, în nevoinţe aspre. Mai târziu, s-a întovărăşit cu alţi doi fraţi. În anul al nouălea de vieţuire singuratică, iarna, s-a îmbolnăvit tare. Febra era foarte ridicată şi s-a chinuit fără foc, fără un ceai fierbinte, fără absolut nici un ajutor, timp de trei săptămâni. Într-o dimineaţă, cineva a bătut la poarta lui. A auzit „Pentru rugăciunile Sfinţilor Părinţilor noştri...". Abia a reuşit să rostească: „Amin". A intrat un călugăr tânăr, cu chipul tras şi cu faţa luminată de curăţenia sufletului.

- Părinte Antim, ţi-am adus puţin peşte, ca să facem o fiertură să-ţi mai revii puţin! Vizitatorul s-a aplecat şi i-a sărutat mâna, apoi a aprins focul, a încălzit puţin chilia, şi a pus peştele la fiert. Cât timp a fiert mâncarea, l-a îngrijit pe bolnav şi a dereticat puţin chilia părintelui Antim. Apoi i-a dat un ceai şi fiertura caldă. L-a îngrijit timp de două săptămâni până când părintele Antim, uşor-uşor, şi-a revenit. Îl chema Paisie şi se nevoia mai în adâncul pustiului. Părintele Antim lua seama la tânărul monah, care era foarte ordonat la curăţenie, la mâncare, la canoane, la privegheri, la posturi şi la toate celelalte. Într-o dimineaţă, călugărul l-a întrebat pe părintele Antim dacă vrea să se împărtăşească şi acela a acceptat. A doua zi, înainte de ivirea zorilor, a venit părintele Grigorie duhovnicul, cunoscut tuturor şi l-a împărtăşit. Părintele Paisie îl însoţise cu felinarul. Bătrânul şi-a amintit de această Sfântă Împărtăşanie mulţi ani. Desfătarea dumnezeiască l-a însoţit continuu pentru multe zile şi nopţi şi avea sentimentul că l-a înveşmântat Însuşi Domnul Hristos. La sfârşitul celei de-a treia săptămâni, părintele Antim şi-a revenit complet iar călugărul Paisie şi-a luat rămas bun cu o metanie până la pământ şi a plecat. De atunci nu l-a mai văzut. La o sărbătoare a schitului, părintele Antim l-a întâlnit pe părintele Grigorie duhovnicul şi i-a mulţumit pentru osteneala de a urca o potecă atât de abruptă ca să-l împărtăşească pe el:

- Şi când s-a întâmplat aceasta, l-a întrebat părintele Grigorie?

- Iarna trecută, când am fost bolnav, i-a răspuns părintele Antim!

- Ah! Dar n-am fost eu, l-a contrazis părintele.

- Dar cine a fost atunci? Şi cine a fost acel călugăr, Paisie?

- Ia vino şi spune-mi cum s-a întâmplat!

Şi părintele Antim i-a spus toate, iar părintele Grigorie i-a răspuns:

- Să ştii că a fost îngerul Domnului pe care Ţi l-a trimis Preacurata Născătoare de Dumnezeu...! Dă slavă Mântuitorului, aşadar[713].

Cine l-a împărtăşit pe părintele Antim şi cu ce, nu vom şti niciodată, pentru că judecăţile lui Dumnezeu sunt adânci! Omul a fost creat să slujească, să se ofere şi să ofere lui Dumnezeu euharistie, doxologie şi jertfă dumnezeiască şi prin aceasta să se unească cu El, să se sfinţească, să trăiască mulţimea darurilor treimice care i-au fost date din acest motiv. Darurile arhetipale ale dreptăţii dumnezeieşti i s-au dăruit pentru o relaţie liturgică, de jertfă cu Creatorul. Mintea protopărinţilor, cuvântul, voinţa, libertatea, dreptatea, neţinerea de minte a răului, curăţenia, neîntinarea, lipsa de patimi, fericirea se îndreptau prin dorinţa de slujire a lui Dumnezeu. Această comuniune pe care Adam şi Eva o aveau cu îngerii şi cu Dumnezeu era o relaţie liturgică, de jertfă, prin care „chipul" omului, sufletul lui, tindea şi înainta cu multă uşurinţă către „asemănare". Astfel, susţinem cu certitudine că, strânsa comuniune şi unirea pe care o aveau protopărinţii cu Dumnezeu, era jertfa dumnezeiască. Deci, viaţa omului în rai era o liturghie divină (nu cum o săvârşim noi pe pământ, ci o unire cu Dumnezeu). Omul, însă, prin căderea lui în iubire de sine şi mândrie, a pierdut posibilitatea să ofere şi să se ofere euharistic lui Dumnezeu şi deci, nu a putut să participe ca şi „conslujitor al Raiului", împreună cu îngerii. Şi îngerii, în timp, oferă slujire lui Dumnezeu, aşa cum au făcut-o Adam şi Eva care erau conslujitori, nu în sensul de astăzi ci cu sensul de a se dărui lui Dumnezeu. Lipsindu-se de Liturghia Raiului, omul s-a aflat pe pământ ca făptură aliturgică. „Chipul s-a alterat, mintea s-a întunecat, voinţa a slăbit, simţurile s-au tocit, iar dorinţele s-au pervertit şi au stins amintirile relaţiei dumnezeieşti a vieţii liturgice din Rai". I-au rămas, totuşi, amintiri care l-au îndemnat să înalţe altare pe care să aducă jertfă lui Dumnezeu. Jertfa, însă, care până atunci era duhovnicească, s-a limitat după aceea la jertfirea animalelor care erau, în cel mai bun caz, o

---

[713] Lazăr Monahul Dionisiatul, "Povestiri dionisiate", op. cit., pag. 187-189

umbră şi un simbol al primei jertfe paradisiace. Jertfa de animale, cu certitudine, nu i-a adus omului comuniune şi unire autentică cu Dumnezeu ca odinioară, nu i-a dăruit Duhul cel Sfânt, nu l-a salvat de tristeţe, de durere şi de moarte. Modelul acesta de jertfelnic doar îi cultiva omului dorul şi aşteptarea Liturghiei Mesianice, a venirii lui Mesia în lume, care se va împlini prin Jertfa şi Liturghia Lui, cum s-a şi întâmplat.

Dumnezeu S-a făcut om în Persoana lui Mântuitorului Hristos „de la Duhul Sfânt şi din Maria Fecioara", este Marele Arhiereu după „rânduiala lui Melchisedec"[714], „fără tată şi fără mamă"[715], Care a început vestirea Legii celei Noi prin viaţa Sa, neîntinată şi fără de păcat, prin învăţătura şi Jertfa de pe Cruce. Această conslujire mai presus de minte, se concretizează în seara Joii celei Mari, la Cina cea de Taină, se întregeşte pe Cruce şi se pecetluieşte prin Învierea Sa. Hristos a fost jertfă şi jertfitor desăvârşit, preoţie neprihănită, „Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii"[716]. Omul şi lumea aliturgică, o dată cu căderea în păcat, au căzut sub stăpânirea diavolului şi a morţii. Hristos însă, prin Jertfa şi Învierea Sa, l-a eliberat pe om de tirania diavolului, a păcatului şi a morţii, şi i-a dăruit posibilitatea să participe la slujirea Legii celei Noi, adică să se ofere lui Dumnezeu, să-L slujească, să-I mulţumească şi să-L preamărească. Doar în Liturghia ortodoxă omul este Om, pentru că slujeşte ca „chip al lui Dumnezeu", care tinde spre „asemănarea" cu El. Aşadar, făcându-ne părtaşi Preacuratelor Taine, ne împărtăşim din dumnezeire, ne facem nestricăcioşi, gustăm nemurirea şi viaţa veşnică, devenim hristofori şi pnevmatofori. Omul, astfel, nu mai este vieţuitorul cu pofte animalice, nici supraomul lui Nietzche, doar cu funcţiuni biologice, al societăţii de consum capitaliste sau socialiste, ci este „chipul" şi „asemănarea" lui Dumnezeu. Liturghia Noului Testament este cu mult superioară Liturghiei protopărinţilor din Rai, pentru că acum Arhiereul este Însuşi Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu, întrupat în Persoana lui Iisus Hristos. Şi, astfel, Născătoarea de Dumnezeu şi toţi

---

[714] Evrei 5, 10
[715] Evrei 7, 3
[716] Ioan 1, 29

sfinţii Bisericii Triumfătoare, împreună cu îngerii şi Arhanghelii sunt împreună slujitori şi preamăresc, „cu glasuri neîncetate şi doxologii fără număr", Sfânta Treime, Tatăl, Fiul şi Sfântul Duhul[717].

Sfânta Jertfă a început cu Întruparea lui Dumnezeu,

- s-a instituit la Cina cea de Taină,
- s-a desăvârşit pe Golgota prin răstignirea, moartea şi înmormântarea Domnului şi,
- s-a pecetluit prin Înviere

Sfântul Apostol Pavel propovăduieşte că „dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este credinţa noastră"[718], toate sunt putrejune şi lipsite de importanţă. De aceea fiecare Liturghie înseamnă şi mărturisirea Învierii, dar şi experierea Înălţării Fiului lui Dumnezeu de-a dreapta Tatălui, a fericirii dumnezeieşti şi a slavei Împărăţiei Cerurilor. Pentru aceea şi propovăduim: „Am văzut lumina cea adevărată...". Cel mai mare păcat al zilelor noastre este că nu liturghisim cu adevărat, nu oferim şi nu ne oferim lui Dumnezeu şi fraţilor noştri. În anii de dinainte, se considera blasfemie ca un creştin să nu slujească, pe când astăzi, din cauza împietririi inimii, a răutăţii, a slăbiciunii, a patimilor şi a păcatelor noastre se consideră absolut firesc ca cineva să nu meargă la biserică şi neobişnuit să se mărturisească şi să se împărtăşească regulat. Dumnezeu cere de la noi pregătire şi purtare potrivită, sufletească şi trupească, ca să primim Sfintele Taine, şi prin ele binefacerile, iubirea şi înfierea divină. „Parabola semănătorului ne spune că agricultorul n-a ieşit să are pământul, ci să arunce sămânţa. Astfel, Dumnezeu ne arată că aratul şi pregătirea terenului ne revine nouă. Adică pregătirea sufletului o vom face noi înşine, pentru noi, iar binecuvântarea şi rodul cad în seama lui Dumnezeu. Frica de Dumnezeu, conform Sfinţilor Părinţi, este începutul oricărei virtuţi dar, în acelaşi timp, se naşte din credinţa vie,

---

[717] Gheorghe Kapsani, Mânăstirea Grigoriou, Revista "Cuviosul Grigoire", vol 4, 1979, pag. 31 ş.a.

[718] I Corinteni 15, 17

se însămânţează în inimă, atunci când mintea se depărtează uşor de lume şi de cele ale ei"[719]

Sfântul Maxim Mărturisitorul ne spune că frica de Dumnezeu este de două feluri: începătoare şi desăvârşitoare. Prima se naşte în suflet, prin ameninţările iadului. Din ea se nasc înfrânarea, nădejdea în Dumnezeu, lipsa de patimi şi iubirea. Frica desăvârşitoare este legată de iubirea însăşi. Ea naşte în suflet evlavia, astfel încât, sufletul să nu-L dispreţuiască pe Dumnezeu, din cauza îndrăznelii pe care o creează iubirea[720].

Singura temere a omului este să nu cadă din înălţimea iubirii şi din acest motiv, după ce ne-am împărtăşit din hrana nemuritoare a Iubirii dumnezeieşti, cerem Domnului să ne ţină în frica lui dumnezeiască: „Întăreşte-ne pe noi întru frica Ta Doamne...". „Orice creştin care are iubire desăvârşită şi ade-vărată este îndrumat şi spre frica desăvârşită, care nu este teama de iad sau de pedeapsă, ci teama să nu cadă din iubirea lui Dumnezeu".[721]

Prin frică înţelegem respectul şi evlavia absolută faţă de Dumnezeu. Cuvântul acesta, înaintea Sfântului Potir descrie starea îngerilor înaintea Tronului slăvit al lui Dumnezeu. Frica acelora înaintea Tronului trebuie să fie asemănătoare cu frica omului înaintea Sfântului Potir, nu o frică de rob, ci una însoţită de multă evlavie. Preotul când se împărtăşeşte el însuşi, spune cuvintele următoare: „Iată s-a atins de buzele tale şi toate fărădelegile tale va şterge", şi sărută Sfântul Potir. Aceste cuvinte le-a spus Profetul Isaia, când Dumnezeu l-a chemat în vedenie la vrednicia profetică: un Serafim s-a apropiat de Jertfelnicul cel mai presus de ceruri şi a apucat cu cleştele un cărbune aprins, l-a atins de buzele profetului şi i-a zis: „Iată s-a atins de buzele tale şi toate fărădelegile şi păcatele tale va şterge"[722]. Cărbunele, care-L simbolizează pe

---

[719] Sfântul Nicolae Cabasila, "Explicarea Sfintei Liturghii", P.G. 150, 369 A, B

[720] Sfântul Maxim Marturisitorul, "O sută de capitole despre iubire", Filocalia op. cit., vol 2, pag. 57

[721] Ava Dorotei, "Opere ascetice", Careia, 1991, pag. 143

[722] Isaia 6, 7

Hristos, n-a fost atins de mâinile Serafimului, pe când noi preoţii Îl atingem, Îl împărţim şi Îl mâncăm. Gura noastră, mâinile şi întreaga noastră lume sufletească şi trupească devine în acel moment superioară tuturor puterilor îngereşti. Sfântul Simeon Noul Teolog ne spune următoarele: Creştinilor cu ochi trupeşti şi nu duhovniceşti, pâinea dumnezeiască le apare drept pâine naturală, în timp ce ea este Lumina nedespărţită şi neapropiată, Trupul şi Sângele lui Hristos. Deci, când te împărtăşeşti cu Pâinea dumnezeiască şi bei Vinul desfătării divine, nu înţelegi că trăieşti viaţă nemuritoare şi că ai primit înlăuntrul tău Pâinea spirituală şi Focul? Nu cărbunele aprins al profetului Isaia, ci viaţa veşnică! Şi ceva şi mai mult: sufletul tău s-a apropiat de focul dumnezeirii neapropiate! Dar cum vei simţi toate acestea, când eşti plin de viclenie, răutate, egoism, mândrie şi slavă deşartă? Cum vei experia acestea când eşti stăpânit de invidie, ciudă şi osândire în toată vremea? Sfânta Împărtăşanie este Lumină şi te luminează, dar tu eşti orb, nu o vezi şi nu te luminezi! Este foc dumnezeiesc care te încălzeşte, tu însă, rămâi rece, împietrit şi nevindecat. „Este Viaţă...! Viaţa a venit la tine, tu însă nu înviezi, ci rămâi mort”[723].

Sfântul Ioan Damaschinul ne mai spune că: „Prin arderea Focului dumnezeiesc al Sfintei Împărtăşanii, păcatele noastre trebuie să ardă iar patimile noastre să slăbească. În acelaşi timp, prin cărbunele dumnezeiesc trebuie să fim arşi şi să ne îndumnezeim, iar inima noastră să devină toată o flacără! Împărtăşindu-ne, lăuntrul nostru trebuie să devină praznic, sărbătoare strălucitoare, Paşte...”[724]! „Aţi luat seama poate, că atunci când ne împărtăşim zilnic avem sentimentul că este mereu Duminică, că este sărbătoare şi avem în noi o bucurie inexplicabilă? Aceasta este sărbătoarea strălucitoare a Sfintei Împărtăşanii, gustarea Învierii.

Preacuratele Taine într-adevăr naşte Paştele, praznic strălucitor, bucurie sufletească şi trupească negrăită, mutare de la cele văzute la cele spirituale, de la cele pământeşti la cele cereşti, de la cele stricăcioase la cele nestricăcioase şi veşnice, de la Jertfa de pe pământ la Jertfa din ceruri, unde sufletul în

---

[723] Grigorie Ieromonahul, “Sfânta Liturghie” op. cit., pag. 336

[724] Sfântul Ioan Damaschin, “Expunere exactă...”, op. cit., pag. 370

extaz primeşte pe Hristos împreună cu Tatăl şi cu Duhul, fiecare privindu-L pe Hristos şi bucurându-se de privirile Lui".

191. Părintele Dimitrie Dutco mi-a povestit despre un preot rus, care în predica sa a amintit următoarea întâmplare. În războiul dintre anii 1940 - 1943, într-o luptă au fost răniţi foarte mulţi oameni. I-au adunat şi i-au aşezat într-un cort, ca să-i transporte la spital. La un moment dat unul dintre ei, fără speranţe de viaţă, a avut o vedenie. A văzut pe Sfânta Varvara venind cu Sfântul Potir la răniţi şi împărtăşindu-i pe toţi, numai pe el l-a trecut cu vederea. Atunci tânărul mâhnit i-a spus:

- Pe mine nu mă împărtăşeşti?

Şi aceea i-a răspuns:

- Tu nu ai nevoie, după un timp te vei împărtăşi singur.

Şi preotul a mărturisit credincioşilor care ascultau predica:

-Iată, n-am avut speranţă de viaţă, dar am trăit şi nu mi-a trecut niciodată prin minte că voi deveni preot. Sunt slujitor al lui Hristos, şi mă împărtăşesc singur, aşa cum mi-a prezis Sfânta Varvara"[725].

Când preotul o oferă credincioşilor Sfântul Potir spune: „Se împărtăşeşte robul lui Dumnezeu (N) cu Trupul şi Sângele lui Hristos, spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci". Credinciosul, ca şi preotul, se împărtăşeşte cu numele lui mic, care i s-a dat când a devenit fiu al lui Dumnezeu, când a fost botezat în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh. Momentul Sfintei Împărtăşanii este o întâlnire personală şi o unire cu Hristos. Eu şi El, nimeni altul. Prin gura preotului, Hristos ne cheamă lângă El cu numele cel mic, căci este Păstorul cel Bun care „cheamă pe nume oile Sale"[726], aşa cum ne confirmă şi Sfânta Scriptură. Iar oile cuvântătoare se apropie de Sfântul Potir şi primesc hrana dumnezeiască, care le dăruieşte nemurirea, nestricăciunea şi viaţa veşnică. Sfântul Ioan Gură de Aur ne întăreşte: „Când vezi preotul că-ţi dă Preacuratele Taine, să nu crezi că el face aceasta, ci mâna atotsfântă a lui Hristos, care se întinde către tine, prin mâna preotului. Păstorul Hristos este poarta oilor, uşa împărătească a vieţii celei veşnice. Prin ea oile intră şi ies „şi păşune vor afla". Cel

---

[725] Din consemnările personale

[726] Ioan 10, 3

mai neobişnuit este, însă, faptul că iarba oilor este Păstorul Însuşi. Dacă Jertfa divină, în totalitatea ei, este un ocean necuprins de daruri ale Harului şi Iubirii treimice, momentul Sfintei Împărtăşanii înseamnă pătrunderea deplină a lui Hristos, Dătătorul de daruri, în noi"[727].

Când ne împărtăşim devenim pe loc, un trup cu Hristos, şi simţim pe viu o putere, o întărire, o prefacere a sufletului şi a trupului, un praznic, o sărbătoare a iubirii, ceva ce ne transformă şi ne scaldă în lumină; o sclipire neobişnuită care ne îndrumă către frumuseţea dumnezeiască nemărginită. Primul rod dumnezeiesc al Sfintei Împărtăşanii este unirea cu Mântuitorul Hristos.

192. Într-o mânăstire din Macedonia, maicile se aflau la trapeză. După ce au prânzit, sora bucătăreasă şi ajutorul ei au început să adune farfuriile şi trecând printr-un hol, le cărau la bucătărie. La un moment dat, în cameră s-a auzit un zgomot mare, un platou a căzut şi toate farfuriile s-au făcut ţăndări. Stareţa a alergat să vadă ce s-a întâmplat şi a văzut-o pe soră aplecată, adunând cioburile. Cu un ton dur i-a zis:

- Tu ai făcut asta?

- Binecuvântează! a răspuns sora.

Stareţa a continuat pe acelaşi ton:

- Mâine nu te vei împărtăşi şi vei face 500 de metanii mari.

- Binecuvântaţi! a răspuns sora şi a continuat să adune şi să strângă cioburile. A doua zi, duminică, sora pedepsită, de la „Binecuvântată este Împărăţia...", până la sfârşitul Sfintei Liturghii a rămas îngenuncheată şi lacrimile îi şiroiau pe obraji. Când s-a ajuns la momentul Sfintei Împărtăşanii, şi-a lipit capul de pardoseală, udând-o cu lacrimile ei până la sfârşit. Stareţa, plecând ultima din biserică, a văzut-o în această poziţie, s-a apropiat de ea şi a întrebat-o ce se întâmplă. Sora a rămas tăcută. La insistenţa stareţei, cu reţinere mare şi cu sfială, i-a spus că în timp ce surorile se împărtăşeau cu Trupul şi Sângele lui Hristos, brusc, şi-a ridicat capul şi o părticică din linguriţa preotului a ajuns în gura ei. Atunci stareţa a întrebat-o:

---

[727] Sfântul Ioan Gură de Aur, "Comenteriu la Evanghelia Sfântului Matei", Omilia 50, P.G. 58, 507

- Care soră era la rând să se împărtăşească, în momentul când s-a întâmplat ceea ce spui?

Ea şi-a aplecat capul şi cu multă reţinere a rostit numele surorii.

- Acum, în faţa acestei minuni care s-a întâmplat şi în Numele lui Dumnezeu Celui Sfânt, îmi vei spune ce s-a întâmplat ieri. Vreau tot adevărul, a zis stareţa.

- Când am plecat de la trapeză, cu talerul plin de farfurii, şi treceam prin hol, a venit sora aceea, m-a împins cu amândouă mâinile am căzut şi am spart toate farfuriile. Stareţa a chemat-o pe cealaltă soră şi a întrebat-o:

- Spune-mi, te rog, astăzi cu ce te-ai împărtăşit?

Aceea i-a răspuns:

- Cu nimic! Linguriţa era goală...![728]

Iubirea lui Hristos a fost aşa de mare pentru omul căzut, păcătos, răzvrătit, încât S-a făcut Om „de la Duhul Sfânt şi din Fecioara Maria" şi a plătit, o dată pentru totdeauna datoriile noastre, pe Cruce. Dar nu erau suficiente doar Patimile, punerea în mormânt şi Învierea, de aceea ne-a lăsat şi jertfa Sfintei Împărtăşanii. Într-o omilie, sfântul Ioan Gură de Aur, spune următoarele: „Pentru tine omule - striga Hristos - am fost scuipat, biciuit, M-am golit de slavă, L-am lăsat pe Părintele Meu şi am venit la tine, dar tu îţi întorci faţa de la Mine. Am alergat la tine şi te-am pescuit ca să te fac al Meu. Te-am unit cu Mine şi te-am legat de Mine, şi ţi-am spus: „Mănâncă Trupul Meu şi bea Sângele Meu şi jos, pe pământ şi sus, în cer, vei fi unit cu Mine. Nu te leg forţat de Mine, ci tu Mă mănânci liber, Mă sorbi puţin câte puţin, ca să fie şi mai mare comuniunea şi unirea noastră. Cele care se unesc îşi păstrează graniţele, Eu însă, Mă îngemănez cu tine. Adică nu vreau să fie nimic între noi, vreau să devenim Unul, Eu şi tu"[729].

În altă parte, acelaşi Sfânt Părinte, completează: „... Acest sânge face să vieze înfăţişarea ta împărătească, adică „chipul". Acest Sânge naşte în inima ta frumuseţe dumnezeiască negrăită. Acest Sânge nu lasă nobleţea sufletului tău să

---

[728] Din consemnările personale

[729] Sfântul Ioan Gură de Aur, "Comentariu la Epistola II Timotei", Omilia 1, EPE 23, 404

se veştejească, îl adapă şi-l hrăneşte continuu. Sfântul Sânge este mântuirea sufletelor noastre şi în El se scaldă sufletul, se împodobeşte şi devine strălucitor. Acest Sânge face mintea noastră strălucitoare, şi mai luminoasă decât focul. Acest Sânge luminează chipul, linişteşte simţurile şi împăciuieşte sufletul."[730].

Sfântul Nicolae Cabasila scrie: „Sfânta Împărtăşanie sfinţeşte şi luminează omul întreg cu suflet şi trup, pentru că uneşte sufletul cu Sufletul, trupul cu Trupul, sângele cu Sângele...! Adânci sunt Judecăţile lui Dumnezeu şi măreţe tainele lui... ! Minunea cea mai mare este când mintea noastră se uneşte cu mintea lui Hristos, voinţa Lui, se amestecă cu voinţa noastră...! Trupul Lui cu trupul nostru şi Sângele Lui cu sângele nostru. Oare cum se simte mintea noastră când este locuită de raţiunea dumnezeiască? Sau cum reacţionează voinţa noastră când este copleşită de voinţa divină? Ce vor face lutul şi huma când vor fi biruite de Focul dumnezeiesc? Iată, Sfânta Împărtăşanie ne descoperă că toţi cei care se împărtăşesc cu vrednicie devin asemenea şi se unesc după har cu Acela Care este Unul sfânt, Unul drept şi Unul adevărat"[731].

193. Un creştin a mers la biserică de ziua sfântului Nicolae. Era lume multă, şi a ajuns în faţă, pe solee. După predică a urmat Sfânta Împărtăşanie. La cuvintele: „Cu frică de Dumnezeu...", mulţi au mers să primească Preacuratele Taine. A fost aglomeraţie mare, dezordine multă, şi în îmbulzeală au vărsat Sfântul Potir. Preoţii s-au oprit şi au îndepărtat lumea. Creştinul nostru a văzut, de pe solee unde se afla, exact în momentul când a căzut Sfânta Împărtăşanie, sărind o flacără albă, scânteietoare. Preotul şi diaconul au intrat în Sfântul Altar şi au lăsat Sfântul Potir pe Sfânta Masă. După aceea, preotul a ieşit , a îngenuncheat, s-a aplecat şi a înghiţit flacăra. După ce a înghiţit-o toată, aceasta a dispărut. În urmă a venit diaconul cu o sticluţă de alcool şi a ars locul. Omul s-a cutremurat şi zi şi noapte a fost chinuit de ceea ce-i văzuseră ochii. A hotărât să se mărturisească, pentru că niciodată nu căzuse sub epitrahilul duhovnicului[732].

---

[730] Idem, "Comentariu la Evanghelia Sfântului Matei", Omilia 18, P.G. 57, 261

[731] Sfântul Nicolae Cabasila, "Despre viaţa în Hristos", Omilia 4, P. G. 150, 584 D-585 A

[732] Din consemnările personale

Există creştini care nu vor să creadă în taina Prefacerii dumnezeieşti şi ne vorbesc despre pericolul transmiterii bolilor prin linguriţa cu care se împărtăşesc toţi. Se vădesc astfel, pe ei înşişi, străini de credinţa în Hristos, care ne spune: „Cu adevărat Trupul Meu este mâncare şi Sângele Meu băutură”[733].

Trupul lui Hristos dă sănătate, vindecă cancerul, atunci când Dumnezeu voieşte şi, în nici un caz, nu răspândeşte bolile, aşa cum blasfemiază unii. De multe ori blasfemia devine erezie, de aceea şi Apostolul Pavel întreabă: „Paharul binecuvântării, pe care-l binecuvântăm, nu este, oare, împărtăşirea cu Sângele lui Hristos? Pâinea pe care o frângem nu este, oare, împărtăşirea cu Trupul lui Hristos”[734]?

Deci, străin şi apostat nu este doar cel care refuză să se împărtăşească din silă, nici doar cel care neagă minunea Sfintei Jertfe, ci şi acela care vine să se împărtăşească nepregătit şi nevrednic: „Cel care mănâncă pâinea aceasta şi bea din Potirul Domnului cu nevrednicie, vinovat va fi de Trupul şi Sângele Domnului”[735].

Creştinul credincios care se împărtăşeşte „cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste”, cu evlavie multă, cu simţire şi cu pregătire minuţioasă, se învredniceşte de daruri nenumărate şi de harisme duhovniceşti:

- **Primul dar** este unirea după har cu Hristos, mărturisită de El Însuşi: „Cel ce mănâncă Trupul Meu şi bea Sângele Meu, rămâne în Mine şi Eu în el”[736].

- **Al doilea dar** este acela prin care creştinul împărtăşit, participă de aici la veşnicie, dobândeşte viaţa nemuritoare, gustă din aceasta, aşa cum spune gura nemincinoasă a Domnului: „Cel ce mănâncă Trupul Meu şi bea Sângele Meu are viaţă veşnică”[737].

- **Al treilea dar** şi rodul participării cu vrednicie la Sfânta Împărtăşanie este Învierea la cea de-a doua venire şi la

---

[733] Ioan 6, 55
[734] I Corinteni 10, 16
[735] I Corinteni 11, 27
[736] Ioan 6, 56
[737] Ioan 6, 54

Judecata Domnului, înviere spre viaţa veşnică iar nu spre chinuri. „Şi Eu îl voi învia pe el în ziua cea din urmă”[738]. Îl aşteptăm pe Cel Care vine „Să judece viii şi morţii” şi în acelaşi timp, ne împărtăşim cu El, cu bucuria vieţii viitoare. Astfel, moartea nu este nimic altceva decât trecerea de la cele vremelnice la cele veşnice, de la cele stricăcioase la cele nestricăcioase, de la viaţa provizorie la viaţa nesfârşită, de la Sfânta Masă a Euharistiei de pe pământ, la Masa Cinei Împărăţiei Cerurilor.

- **Al patrulea dar** este sălăşluirea lui Dumnezeu în inimile noastre: „Hristos să Se sălăşluiască, prin credinţă, în inimile voastre”[739]. Credinţa este suflarea dumnezeiască prin care Hristos poate să respire în noi, să intre în inimile noastre cu Trupul şi Sângele Lui. Prin aceste puteri dumnezeieşti se păstrează şi se hrănesc neîntrerupt mintea, simţurile, inima, judecata şi toate lucrările sufleteşti şi trupeşti.

De asemenea, devenim puternici în faţa patimilor a răutăţii, a puterii diavolului, a fricii de chinuri, a morţii şi a iadului. Fără viaţă iniţiatică, dobândită prin Sfânta Împărtăşanie, omul are mintea şi inima pustii, devine rău, poftitor, nemernic şi viclean, neputincios şi ignorant. Şi, în general, are înfăţişarea unui paralitic în viaţa duhovnicească, pentru că pe deasupra lui a trecut suflarea îngheţată a morţii spirituale. Şi toate acestea i se întâmplă pentru că refuză cu îndărătnicie să fie curăţit prin baia mărturisirii şi a pocăinţei şi prin Potirul Vieţii.

- **Al cincilea dar** este înaintarea şi creşterea în fapte duhovniceşti prin postire priveghere, rugăciune, iubire lucrătoare şi răbdare multă. „Şi ţinând adevărul, în iubire, să creştem întru toate pentru El Care este capul - Hristos”.[740]

- **Al şaselea dar** este curăţirea de păcatele săvârşite, de la spovedanie până la vremea împărtăşirii. Când ne împărtăşim, auzim cuvintele „Se împărtăşeşte robul lui Dumnezeu (N), cu Trupul şi Sângele lui Hristos, spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci”. Cărbunele aprins ne arde păcatele, ne încăl-

---

[738] Ioan 6, 54
[739] Efeseni 3, 17
[740] Efeseni 4, 15

zeşte inima, ne luminează mintea şi ne dăruieşte pregustarea Împărăţiei Cerurilor.

- **Al şaptelea dar** al Sfintei Euharistii este sfinţirea *sufletului şi a trupului. Ea alungă* închipuirile, gândurile viclene, linişteşte simţurile şi omoară patimile. Curăţirea sufletului şi a trupului celui ce vine, oferă luminarea dumnezeiască, dăruieşte îndrăzneală către Dumnezeu, dezvoltă şi întăreşte virtuţile care ne conduc spre desăvârşire.

Toate darurile cer căinţă, viaţă evanghelică şi oferă smerenie, răbdare înmulţită, curăţenie şi înţelepciune. Apar astfel, faptele credinţei, faptele iubirii lucrătoare, mai ales faţă de cei care ne nedreptăţesc, ne urăsc, ne fac rău şi sunt duşmanii noştri. Urmarea acestor daruri este gustarea Împărăţiei lui Dumnezeu, pentru că Hristos Se oferă „Ca tot cel ce crede în El să nu piară şi să aibă viaţă veşnică”[741].

Există însă multe alte bunuri, printre care:

- **Libertatea** - Hristos nu ne eliberează doar de diavol şi de moarte, ci omoară şi patimile noastre, ceea ce înseamnă libertatea noastră. Împărtăşirea deasă, cu pocăinţă şi lacrimi, *ne izbăveşte de tot ceea ce ne urâţeşte.*

- **Frumuseţea, cea după Hristos** - prin Sfânta Euharistie regăsim frumuseţea Raiului pierdut, neînşelătoare, nestricăcioasă, frumuseţea lui Hristos.

- **Iubirea desăvârşită** - cel care Îl are pe Hristos înlăuntrul său devine „dumnezeu după har” şi se face părtaş iubirii Sfintei Treimi, care a rodit pe Golgota. Devine iubire deplină, iar sufletul lui este pregătit, are sentimentul că este rodul Sfintei Împărtăşanii şi îmbrăţişează lumea întreagă. El împărtăşeşte din bucuria lui interioară, nu o ţine doar pentru sine, ci vrea s-o ofere tuturor. Nu ştie în ce mod, ştie doar că iubeşte. Această iubire este cea care ajunge până la Jertfă.

- **Pacea** - cel vrednic dobândeşte „pacea lui Dumnezeu care covârşeşte mintea”[742]. De altfel „pacea o avem cu Dumnezeu

---

[741] Ioan 3, 16

[742] Filipeni 4, 7

prin Domnul nostru Iisus Hristos"[743]. Astfel, de fiecare dată când ne împărtăşim curat, descoperim pacea în simţuri, în gânduri şi în suflet şi experiem odihna asceţilor, a sfinţilor şi a martirilor.

Darurile şi harismele Sfintei Jertfe sunt atât de multe încât mintea credincioşilor se tulbură, stă cu teamă şi nu ştie cum să mulţumească şi să preamărească pe Dumnezeu, dătătorul darurilor. Se teme însă, să nu piardă darurile şi harismele dumnezeieşti, precum şi pe Hristos, Mântuitorul şi Izbăvitorul.

Am văzut lumina cea adevărată!

Când am vizitat Sfântul Munte, mai precis Schitul Sfânta Ana, un călugăr mi-a povestit următoarea întâmplare minunată:

194. Ieromonahul Ghedeon care se nevoia la Kavsokalivia, în vârstă de aproape 90 de ani, era bolnav grav, la pat şi pe deasupra şi orb. În ciuda bătrâneţilor, cuvintele lui erau pline de miere şi de har. Răbdarea lui era exemplară, rugăciunea neîntreruptă, inima înfierbântată şi postirile lui, în ciuda vârstei, erau uimitoare.

Părintele Isaia, ucenicul lui, l-a înştiinţat pe un preot să vină de Buna Vestire să-l împărtăşească. Părintele Ghedeon era renumit pentru simplitatea lui şi pentru lipsa de preocupare faţă de sine. Însă cine se apropia de el, rămânea uimit de mireasma minunată pe care o răspândea trupul lui ascetic. La fel era şi chilioara lui. Nu avea în ea nimic de prisos. Intrând însă înăuntru, vizitatorul era pe loc „izbit" de o aură minunată, de un miros uşor şi neobişnuit. Cu deosebită bucurie, părintele Elpidie a primit să-l împărtăşească. Şi-a luat epitrahilul, Sfântul Potir şi a mers împreună cu părintele Isaia care păşea înainte cu felinarul, spunând amândoi în şoaptă rugăciunea: „Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă pe mine, păcătosul". Pe drum i-a prins furtuna. Ploua fără încetare şi amândoi erau uzi până la piele. Ploaia puternică, Preacuratele Taine purtate în mâini, rugăciunea de pe buze, urcuşul anevoios, precum şi toate câte s-au întâmplat au fost de neuitat pentru părintele Elpidie. În sfârşit, au ajuns şi preotul a intrat direct în paraclisul sărac. La Sfântul Munte fiecare colibă şi peşteră are bisericuţa ei. Şi acolo, în faţa

---

[743] Romani 5, 1

Sfintelor Uşi , îl aştepta părintele Ghedeon cel orb. Avea părul despletit, rasa peticită în multe locuri şi era desculţ. Înainta încet, sprijinit de ucenicul său. În mireasma tămâii care ardea şi în lumina palidă a candelelor şi a lumânării, bătrânul s-a împărtăşit cu Preacuratele Taine: „Se împărtăşeşte robul lui Dumnezeu Ghedeon monahul, cu Trupul şi Sângele lui Hristos, spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci".

Şi... o, minune, ochii lui orbi, plini de lacrimile evlaviei s-au deschis şi bătrânul Ghedeon a strigat uimit de minunea care i se întâmpla şi de emoţie sfântă:

- Am văzut lumina cea adevărată..., am văzut lumina cea adevărată..., o, o, Hristoase al meu, am văzut lumina Ta necreată...!

Şi uşor s-a întors în patul lui sărăcăcios din scânduri, spunând fără încetare: „Am văzut lumina cea adevărată..., am văzut lumina cea adevărată"! S-a întins pe pat, şi-a încrucişat mâinile după ce mai înainte făcuse semnul sfintei Cruci şi spunând continuu: „Am văzut lumina cea adevărată", şi-a dat sufletul sfânt, Luminii celei adevărate, Domnului Iisus Hristos „Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat"[744].

Iisus Hristos, jertfindu-Se tainic pe Sfânta Masă se uneşte pe Sine cu noi, cu condiţia să fim vrednici. Iar pe cei pe care-i naşte prin botez îi hrăneşte după aceea cu Trupul şi Sângele Lui. Astfel, se creează o legătură duhovnicească înfricoşătoare, o legătură a aceluiaşi sânge dar şi o legătură a iubirii adevărate. Încetăm astfel să fim străini, suntem fraţi prin Potirul comun, de aceea să şi insistăm, cei care venim la aceeaşi biserică, să nu fim departe unul de celălalt.

Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune că: „Hristos, prin întruparea Sa a purtat fire omenească, trup, şi a venit în casa Sa, pe care El Însuşi ca Dumnezeu a construit-o. A găsit însă firea omenească murdară, întinată, goală, însetată şi însângerată. Deci, a luat-o, şi a spălat-o prin Sfântul Botez, după aceea a uns-o cu aromele Tainei Mirungerii şi în continuare a hrănit-o cu Sfânta Euharistie. Dincolo însă de toate acestea, a îmbrăcat-o cu o haină care nu se afla pe pământ: Însuşi Hristos a devenit îmbrăcămintea ei şi a luat-o şi a înălţat-o în Împărăţia Cerurilor şi a aşezat-o de-a dreapta lui Dumnezeu

---

[744] Din consemnările personale

Tatăl. Astfel, şi pe noi pe toţi, după ce ne-a spălat prin Sfântul Botez şi ne-a dat ungere sfântă, acum ne hrăneşte cu Sfânta Împărtăşanie"[745]. Şi pe loc ne îmbracă cu El Însuşi, şi văzând „Lumina cea adevărată" ne răpeşte, ne înalţă la ceruri şi ne face moştenitori ai Împărăţiei lui Dumnezeu. Şi precum acolo, în desfătarea Cerului, nu există străini, pentru ca Îngerii, Arhanghelii, Heruvimii, Serafimii, Apostolii, Martirii, Profeţii, Sfinţii cei fără de arginţi şi creştinii mântuiţi alcătuiesc un trup, trupul Bisericii Triumfătoare, aşa şi aici jos, creştinii care se împărtăşesc constituie Trupul Bisericii Luptătoare. Ei sunt fraţi şi mădulare ale aceleiaşi Biserici.

După ce toţi creştinii s-au împărtăşit, preotul înalţă Sfântul Potir şi rosteşte: **Mântuieşte Dumnezeule, poporul Tău şi binecuvântează moştenirea Ta**. Noi înţelegem că Dumnezeu mântuieşte poporul cel păcătos dar foarte greu pricepem cum suntem noi „moştenirea Lui". Cum este posibil ca noi întinaţii să fim numiţi aşa? Întrebarea are un singur răspuns: Hristos devenit Om, a îndumnezeit firea omenească şi a izbăvit-o pe Cruce. Dacă această faptă a Mântuitorului devine credinţă, Viaţă, Botez, Ungere şi Euharistie pentru fiecare creştin, atunci toţi suntem „moştenirea lui Dumnezeu". La cuvintele preotului strana răspunde cu măreţie: „Am văzut lumina cea adevărată, am primit Duhul cel ceresc, am aflat credinţa cea adevărată, nedespărţitei Sfintei Treimi, închinându-ne, căci Aceasta ne-a mântuit pe noi". Sufletul nostru se preface şi străluceşte, pentru că s-a unit cu Hristos, Soarele dreptăţii, iar „mintea noastră devenită una cu Lumina dumnezeiască, străluceşte şi primeşte descoperirea tainelor negrăite" .[746]

Sfântul Simeon, Noul Teolog, ne asigură că atunci când creştinul se împărtăşeşte şi aude **Am văzut lumina cea adevărată**..., pe loc Sfânta Euharistie devine pentru el: „lumină, pace, bucurie, viaţă, hrană, băutură, veşmânt strălucitor, cort şi locuinţă, soare neapus, stea veşnică şi făclie strălucitoare a lăcaşului sufletului."[747]

---

[745] Sfântul Ioan Gură de Aur, "Omilia înainte de Exil" EPE 33, 388

[746] Ava Filimon "Cuvânt despre Ava Filimon" Filocalia op. cit., vol 2, pag. 321

[747] Sfântul Simeon Noul Teolog, "Filocalia pustnicilor şi asceţilor", iubiri dumnezeieşti, 18, vol. 19 E, pag. 222

Deoarece trăim în ignoranţă, în întunericul păcatului şi în sălbăticia patimilor, cu grijile acestei vieţi tulburi, toate adevărurile, darurile, lumina şi fericirea care vin din Sfânta Împărtăşanie, ni se par de multe ori ieşite din comun. Acestea însă sunt realităţi vii, nu sunt năluciri. Dumnezeu Însuşi a spus despre Sine că este Lumină: „Eu sunt lumina lumii, cel ce-Mi urmează Mie nu va umbla întru întuneric, ci va avea lumina vieţii".[748] Şi noi am văzut-o şi ne-am desfătat la Schimbarea la Faţă, pe Muntele Taborului.

Cândva, creştinii care se împărtăşeau erau fiii luminii, astăzi însă, din nefericire, sunt lumânări stinse şi candele care nu mai au lumină, pentru că urăsc lumina. „Oricine face rele urăşte Lumina şi nu vine la Lumină, pentru ca faptele lui să ni se vădească"[749]. Chiar dacă cei mai mulţi dintre oameni refuză lumina, ca şobolanii care trăiesc pe sub pământ, Lumina veşnică a lui Hristos luminează şi va lumina în vecii vecilor, chiar dacă nu dorim acest lucru.

195. Un preot, în urma insistenţelor mele, mi-a povestit următorul eveniment, care i s-a întâmplat în timpul Sfintei Liturghii. Era într-o sâmbătă de toamnă, dimineaţa, şi slujea într-o parohie de la marginea Atenei. A venit momentul să-i împărtăşească pe cei cinci-şase copii care erau în biserică şi, după ce le-a dat Sfintele Taine, a intrat în Sfântul Altar, a aşezat Sfântul Potir pe Sfânta Masă, a luat cădelniţa şi tămâind, a rostit de trei ori: „Înalţă-te peste ceruri Dumnezeule...", iar dascălul, care se afla în Sfântul Altar, a început să cânte: „Am văzut lumina cea adevărată...". În acel moment, din Sfântul Potir, a ieşit o lumină înfricoşătoare, dumnezeiască care a acoperit întreaga Sfântă Masă, Sfântul Altar, şi toată biserica. Minunea aceasta a fost văzută doar de el, care a rămas pentru mult timp în extaz, blocat, cu cădelniţa în mână. Era o stare minunată, înfricoşătoare, era o bucurie pe care o trăia pentru prima şi ultima oară în viaţa lui. Stările duhovniceşti se succedau în sufletul lui şi mirajul slavei lui Dumnezeu acoperea totul.

-Hai părinte, spune „Totdeauna acum şi pururea...", l-a auzit pe cântăreţ, în timp ce acea Lumină mai presus de lume

---

[748] Ioan 8, 12

[749] Ioan 3, 20

continua să dăinuie. Când a ajuns la Apolis, lumina a început să se micşoreze şi să dispară toate revenind la starea de dinainte. În acel moment, o mămică grăbită, ţinând de mână un copilaş de patru ani venea să-l împărtăşească. Şi-a cerut iertare şi a zis:

- Iertare, părinte, am întârziat să aduc băieţelul la împărtăşit, dar ce lumină era aceea din biserică? Aţi pus cumva reflectoare înăuntru?

- Ce lumină, femeie?

- Poate că m-am zăpăcit părinte!

După ce au trecut şase-şapte ani de la această întâmplare, femeia aceea a venit pentru prima dată la mărturisire. Când a terminat mi-a spus următoarele:

- Când fiul meu Alexandru avea patru ani, într-o sâmbătă dimineaţă, am vrut să merg să-l împărtăşesc la biserica din vechea mea parohie. Afară ploua mărunt şi deja întârziasem. Când am intrat în pridvor am descoperit cu uimire că biserica era luminată atât de tare, ca şi cum ar fi fost acolo o sută de reflectoare. M-am mirat! Am aprins lumânările şi am înaintat spre mijlocul bisericii, în timp ce părintele făcea Apolisul. Şi lumina aceea a început uşor să se stingă. L-am întrebat pe preot ce era cu acea lumină şi mi-a răspuns că lumina era doar în închipuire mea.

- Dar părinte, am văzut-o şi eu şi copilul meu, mi-a zis. Era mai strălucitoare decât soarele.

- Oare era de la Dumnezeu? Am evitat să-i dau un răspuns direct, din motive de prudenţă, dar povestirea ei o confirma pe cea a preotului. Sunt şi astăzi minuni care adeveresc de multe ori experienţele liturgice minunate ale sfinţilor, aşa cum ne sunt descrise în paterice şi în sinaxare[750].

Am văzut lumina cea adevărată.

Sfântul Grigorie Palama, descoperind experienţele vieţii lui sfinte, vorbeşte despre intrarea omului în spaţiul Luminii, şi în comuniune cu aceasta: „Hristos Se uneşte cu ipostasurile umane şi sufleteşti, amestecându-Se pe Sine cu fiecare credincios, prin împărtăşirea cu Trupul Lui. Şi El devine astfel „contrupesc" şi ne face templu al dumnezeirii, pentru că „Întru El locuieşte trupeşte, toată plinătatea Dumnezeirii"[751]. Deci, cum

---

[750] Din consemnările personale

[751] Coloseni 2, 9

să nu lumineze cu razele dumnezeieşti ale Trupului Său, sufletele acelora care se împărtăşesc cu vrednicie, aşa cum odată, a luminat trupurile Ucenicilor pe Tabor? Deoarece Izvorul luminii harului, Trupul Lui, în acea vreme nu se unise încă cu trupul nostru, pe cei care se apropiau cu vrednicie îi lumina în exterior şi simţeau lumina în suflet, cu ochii simţurilor. Acum, când S-a unit cu noi şi locuieşte înlăuntrul nostru, Lumina străluceşte înlăuntrul sufletului nostru. [752]

În timp ce strana cântă „Am văzut lumina...", preotul se întoarce în Sfântul Altar, lasă Sfântul Potir pe Antimisul desfăcut şi luând cădelniţa tămâiază Sfântul Potir zicând cu multă evlavie: „Înalţă-te peste ceruri Dumnezeule şi peste tot pământul slava Ta". Rosteşte acestea îndemnat de diacon, care spune: „Înalţă, Stăpâne", adică să înalţe Sfântul Potir şi să arate Înălţarea slăvită a lui Hristos. Cuvintele: „Înalţă-te...", arată că Dumnezeu trebuie să revină, să Se întoarcă la Tronul slavei, de unde a coborât pentru mântuirea noastră. Slava Lui se întinde acum peste ceruri, stăpâneşte peste întreg pământul şi peste toţi oamenii. Şi iată ca Îl vedem înălţându-Se la ceruri, ca să şadă „de-a dreapta lui Dumnezeu Tatăl"[753]. De la acea înălţime ne cheamă să-L urmăm şi să devenim cetăţeni împre-ună cu Îngerii, Arhanghelii şi toţi Sfinţii „moştenitori" ai Împărăţiei Lui cereşti. Şi toate acestea se întâmplă în timpul Sfintei Liturghii, de aceea trebuie să mergem la biserică, din convingere, nu dintr-o îndatorire religioasă sau socială, sau din obişnuinţă, ci pentru a trăi pe viu această realitate liturgică. Preoţi şi popor să oferim toate lui Dumnezeu „ca jertfă bineplăcută Lui". Dacă nu avem această bogăţie de sentimente la Sfânta Liturghie, înseamnă că suntem aliturgici şi în afara Bisericii, nu ducem nimic cu noi din această Taină. Întreaga viaţă a creştinului ortodox, prin împlinirea acestor îndatoriri, se sfinţeşte şi se transformă într-o viaţă teandrică, care primeşte binecuvântarea şi o dă mai departe. După ce preotul a tă-mâiat, ia în mâini Sfântul Potir, şi rosteşte în taină **Binecuvântat este Dumnezeul nostru...**, se întoarce către

---

[752] Sfântul Grigorie Palama, Pentru cei ce se liniştesc în sfinţenie", Omilia 3, EPE 2, 231

[753] Marcu 16, 19

popor şi înălţându-l, rosteşte: ...**totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor**. În acest moment, la Sfântul Munte, psalţii psalmodiază melodic: **Amin, amin, amin. Întru iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci**. Urmează:

Să se umple gura noastră, de lauda Ta, Doamne, ca să lăudăm slava Ta; că ne-ai învrednicit pe noi să ne împărtăşim cu Sfintele, dumnezeieştile, nemuritoarele, preacuratele, şi de viaţă făcătoarele Tale Taine. Întăreşte-ne pe noi întru sfinţenia Ta, toată ziua să ne învăţăm dreptatea Ta. Aliluia, aliluia, aliluia.

Cuvintele **totdeauna acum şi pururea şi în vecii vecilor,** sunt o continuare a cuvintelor adeverite, adresate de Domnul ucenicilor Săi, în seara Cinei celei Mari, când le-a oferit Potirul sfinţit, spunându-le: „Şi vă spun vouă că nu voi mai bea de acum din acest rod al viţei până în ziua aceea când îl voi bea cu voi, în Împărăţia Tatălui Meu”[754]. Adică, Hristos îi asigură pe ucenici că nu va mai bea din vinul viţei de vie de pe pământ până în ziua celei de-a doua Veniri, când îl va bea fericit cu ei pentru veşnicie, în Împărăţia Tatălui Său. Toţi oamenii botezaţi sunt trupul Bisericii. Ei se unesc în viaţa aceasta cu Hristos prin Euharistie, dar la a doua Venire se vor uni personal, îl vor privi faţă către faţă şi se vor desfăta de unirea cu El. Aşadar, fie ca Domnul să ne învrednicească să ne împărtăşim cu El „totdeauna, acum şi pururea”, adică în această viaţă, în chip tainic, dar şi în vecii nesfârşiţi, unindu-ne şi împărăţind în slava Lui cerească.

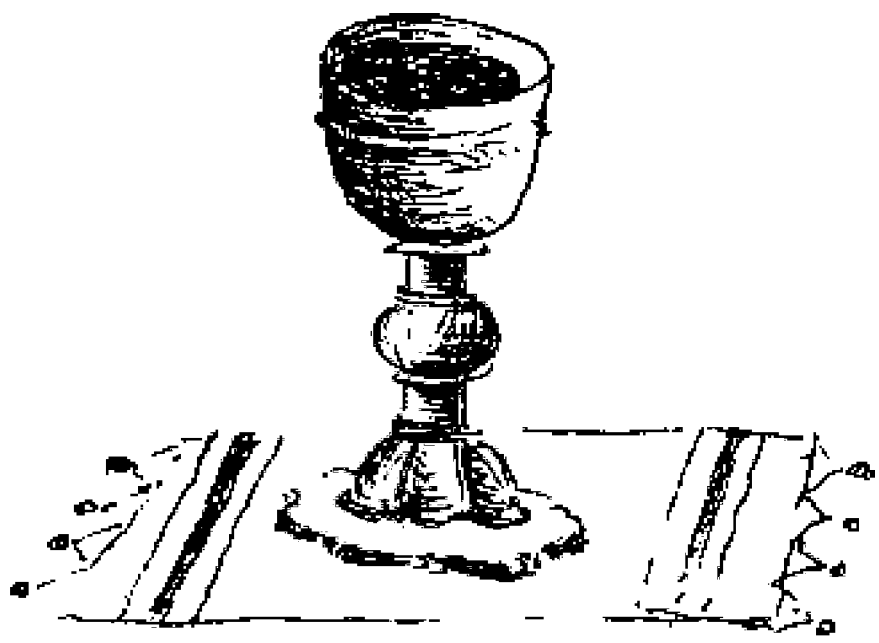

[754] Matei 26, 29

21. RUGĂCIUNILE DUPĂ SFÂNTA ÎMPĂRTĂŞANIE ŞI RUGĂCIUNILE DE MULŢUMIRE

Imediat, preotul sau diaconul rosteşte puternic (ca şi cum ar porunci): **Drepţi primind dumnezeieştile, sfintele, preacuratele, nemuritoarele, cereştile şi de viaţă făcătoarele, înfricoşătoarele lui Hristos Taine, cu vrednicie să mulţumim Domnului**. Cuvântul „Drepţi" se referă la cei care s-au împărtăşit şi s-au întors imediat la locurile lor şi stau în linişte, cufundaţi în rugăciune, laudă şi mulţumire, pentru că s-au învrednicit de darurile Sfintei Împărtăşanii. În vremurile vechi, pentru că toţi se împărtăşeau, momentul acesta dura vreme îndelungată, se întorceau şi se aşezau la locurile lor şi aşteptau sfârşitul slujbei în tăcere deplină. La îndemnul preotului: „Drepţi", ei se ridicau în picioare. Adjectivele care urmează după acest cuvânt ne asaltează duhovniceşte, spunându-ne că Tainele cu care ne-am împărtăşit de puţin timp sunt dumnezeieşti, sfinte, preacurate, nemuritoare (dăruiesc viaţă veşnică), cereşti (provin din Împărăţia Cerurilor), făcătoare de viaţă şi înfricoşătoare (nu te poţi juca cu ele, „Dumnezeul nostru este foc mistuitor")[755].

Ectenia se încheie: „...cu vrednicie să mulţumim Domnului", adică avem datoria să-I mulţumim, nu aşa cum o facem noi, ci precum merită Dumnezeu. Nu există alt mod să-i înapoiem recunoştinţa noastră pentru darurile mari şi folositoare ale Sfintei Euharistii.

În continuare apar două cereri pe care deja le-am analizat: „Apără, mântuieşte, miluieşte şi ne păzeşte pe noi, Dumnezeule cu harul Tău" şi „Ziua toată desăvârşită, sfântă, în pace şi fără de păcat cerând...". Aici se interpune rugăciunea de mulţumire,

---

[755] Evrei 12, 29

pe care, de obicei, preoţii o spun în taină. Ea ar trebui rostită însă cu voce tare, pentru că cei care se împărtăşesc sunt mulţi: „Mulţumim Ţie, Stăpâne, iubitorule de oameni, dătătorule de bine al sufletelor noastre, că şi în ziua de acum ne-ai învrednicit pe noi de cereştile şi nemuritoarele Tale Taine. Îndreptează calea noastră, întăreşte-ne pe noi, pe toţi, întru frica Ta; păzeşte viaţa noastră, întăreşte paşii noştri, pentru rugăciunile şi mijlocirile măritei Născătoarei de Dumnezeu şi pururea Fecioarei Maria şi pentru ale tuturor sfinţilor Tăi".

Mulţumirea noastră pentru Sfânta Liturghie şi pentru Sfânta Împărtăşanie continuă. Rugăciunea aceasta de mulţumire, ne aminteşte de gestul pe care l-au făcut ucenicii la Cina cea de Taină: „Şi după ce au cântat laude au ieşit la Muntele Măslinilor"[756]. Domnul a mulţumit înainte să dea ucenicilor Trupul Său, ca să mulţumim şi noi la rândul nostru; şi după ce le-a dat, iar a mulţumit şi a lăudat, ca să facem şi noi la fel. Credincioşii care au luat parte la Cina cea de Taină a Bisericii văd inima lor încălzindu-se de iubirea dumnezeiască pe care au primit-o.

Sfântul Dionisie Areopagitul scrie că: „Prin iniţierea sfântă a Tainelor dumnezeieşti, cei învăţaţi vor cunoaşte bine harul nemărginit al acestor Taine şi cu cât vor analiza mai adânc şi cu mai multă evlavie adâncimea şi lăţimea dumnezeirii, vor lăuda cu recunoştinţă bunătăţile cereşti începătoare de Viaţă"[757]. Cerem Domnului să ne ţină întru frica Lui cea sfântă, să ne acopere cu aripile iubirii Lui dumnezeieşti, pentru că El este păzitorul, scăparea, sprijinul şi siguranţa noastră. Pe toate acesta le cerem prin mijlocirile, rugile şi rugăciunile Preacuratei Maicii Sale, Născătoarea de Dumnezeu şi ale tuturor sfinţilor. Singurul lucru care ni se cere este pregătirea cuvenită, adică pocăinţa, curăţenia, cunoaşterea şi împlinirea credinţei, sentimentul păcătoşeniei şi al nevredniciei noastre şi zdrobirea inimii. Ceea ce ne împiedică de la toate acestea sunt patimile şi slăbiciunile noastre, nimic altceva.

---

[756] Matei 26, 30

[757] Sfântul Dionisie Areopagitul, "Despre ierarhia bisericească", cap. 3 P.G. 3, 445 B, C

Epoca noastră este stearpă, spunem multe cuvinte, fără fapte. Mintea ne este plină de cunoştinţe şi de înţelepciune lumească, dar lucrările sunt lipsite de har şi de binecuvântarea lui Dumnezeu. Desigur, suntem războiţi în primul rând de noi înşine, de slăbiciunile şi de moştenirea noastră cea rea, dar şi de diavol. Ce vom face dar? Vom birui răul prin bine şi vom altoi gândurile şi cugetele noastre cu harul şi binecuvântarea pe care o primim prin Sfânta Liturghie. Şi ne vom schimba, ne vom transforma, vom preface gândurile rele, ruşinoase, murdare, desfrânate şi blasfemiatoare în cugete bune, drepte şi cereşti. Schimbarea se va întâmpla întâi în sufletul nostru şi apoi se va arăta în afară. Pentru că oamenii de astăzi nu de cunoştinţe sunt lipsiţi, ci de trăirea vieţii creştine adevărate, trebuie să vedem cu ochii sufletului Lumina cea adevărată, de fiecare dată când venim în lăcaşul Lui Dumnezeu. Mărturia Sfântului martir Iacov Aghioritul (a cărui pomenire o facem la 1 noiembrie) relatată de ucenicul său Marchian, constituie o pildă vie de credinţă despre cele săvârşite la Sfânta Liturghie:

196. Cândva, părintele Iacov, sfântul martir, după ce-şi făcea închinăciunile, a intrat în Sfântul Altar ca să se îmbrace cu veşmintele şi să săvârşească Sfânta Liturghie. A căzut în extaz şi cu ochii sufletului a văzut, în timp ce-şi punea veşmântul preoţesc, că a venit la el o lumină strălucitoare, pură, ca zorii curaţi, înainte de răsăritul soarelui. Era lumina îngerilor care-l urmau oriunde se ducea. Când pregătea pâinea şi vinul, la proscomidiar, biserica s-a umplut de îngeri care s-au împărţit în patru cete mari, fiecare dintre ele mergând în cele patru colţuri ale bisericii, iar o altă ceată îi slujea în Sfântul Altar. Încheind Proscomidia, a acoperit Cinstitele Daruri cu acoperămintele care s-au umplut de o lumină curată, nematerială. Aşa cum ne învaţă Biserica noastră, acoperămintele închipuie scutecele Pruncului dumnezeiesc, dar şi Lumina spirituală a Schimbării la faţă a dumnezeirii. Lumina a rămas la Proscomidiar până la Vohodul Mare, când l-a acoperit deplin, atât pe preot, cât şi Darurile. Ajuns în mijlocul bisericii, tot naosul a fost acoperit de lumină. Când s-a întors în Sfântul Altar şi a pus Cinstitele Daruri pe Sfânta Masă, lumina l-a înconjurat ca pe o lună nouă. În mijlocul ei erau Darurile, iar în afara cercului luminos stătea mulţimea îngerilor cu multă evlavie, fără să îndrăznească să se apropie mai mult. Este o minune

faptul că îngerii doresc să se aplece asupra Darurilor dar nu cutează. Persoana preotului era scăldată în lumină, la fel şi veşmintele lui, iar din gură-i ieşeau raze de lumină, atunci când citea Evanghelia şi rostea rugăciunile liturgice. Aceleaşi raze ieşeau şi din degetele lui când binecuvânta poporul. Cel mai înspăimântător a fost că l-a văzut pe Domnul aşezat ca Prunc pe Sfântul Disc, în lumina aceea mai strălucitoare decât soarele..., o lumină neapusă şi neînserată, paradisiacă, dulce şi nematerială, necreată, şi dătătoare de pace. În timp ce împărţea Sfântul Agneţ în patru a văzut Sfântul Sânge curgând în Sfântul Potir, din care se împărtăşea şi el şi poporul. Iar la cuvintele „Înalţă-Te peste ceruri Dumnezeule", a privit Pruncul dumnezeiesc întreg, împreună cu oştile îngereşti, urcând la ceruri întru slavă multă [758].

Aceasta a fost vedenia Sfântului Iacov, lucrare vie a iconomiei lui Dumnezeu, care se repetă din Joia Mare până în zilele noastre. Aceste experienţe duhovniceşti sunt trăite în anumite stări de sfinţenie şi curăţenie ale preotului şi credincioşilor. Rugăciunea de mulţumire se încheie cu ecfonisul treimic : „Că Tu eşti sfinţirea noastră, şi Ţie slavă înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor".

Cuvintele Domnului din Sfânta Scriptură ne învaţă că scopul vieţii noastre este sfinţirea, adică lepădarea de omul cel vechi şi dobândirea celui nou, despărţirea de răutate, mândrie, viclenie şi egoism, într-un cuvânt, de păcat. Vom trăi o viaţă în Hristos şi conform Evangheliei Lui, izbăvindu-ne din robia diavolului şi din frica morţii. Urmarea acesteia va fi dobândirea statutului de cetăţean al raiului. Realizarea acestui lucru nu este uşoară, de aceea să ne îndreptăm către Domnul şi să-I strigam :

- „Ajută-ne, Hristoase, să ne despărţim de păcat şi să alungăm de la noi orice răutate, umplându-ne de sfinţenia Ta.
- Nimeni altul nu poate să ne curăţească şi să ne facă vase sfinţite ale Harului, afară de Tine.
- Tu eşti sfinţirea noastră, Tu, Unul-Sfânt şi unicul Izvor al sfinţeniei.

---

[758] Langhis Matei, "Marele Sinaxar", op. cit., vol. 11, 1984[5], pag. 30

- Prin Tine, Fecioara Maria, s-a făcut Născătoare de Dumnezeu. Toţi sfinţii care împodobesc Biserica Ta şi cerul sunt ai Tăi, pentru că Tu i-ai sfinţit.
- Tu faci pe îngerii Tăi curaţi şi neprihăniţi, precum flăcările focului.
- Tu, singurul Sfânt şi fără de păcat, ne-ai învrednicit să ne împărtăşim cu Preacuratele Taine, care se cuvin sfinţilor. Cu aceeaşi hrană dumnezeiască ne hrăneşti pe noi, ca şi pe sfinţii Tăi.
- Tu eşti, Doamne, Cel care sfinţeşti darurile şi prin duhul Tău le faci izvor de sfinţenie.
- Întăreşte-ne întru frica Ta şi păzeşte viaţa noastră prin darurile şi harismele pe care ni le-ai dat prin Sfânta Împărtăşanie, căci ele vor păstra sfinţenia în sufletele noastre.
- Te rugăm să ni le dăruieşti pe toate, că Tu eşti sfinţirea sufletelor şi a trupurilor noastre"[759].

După ce rosteşte ultimele cereri împreună cu rugăciunea de mulţumire şi ecfonisul: **Că Tu eşti**..., preotul pune părticelele de pe Sfântul Disc cu buretele în Sfântul Potir zicând:

Spală, Doamne, păcatele celor care s-au pomenit aici, ale robilor Tăi (vii şi morţi), cu scump Sângele Tău, prin mijlocirile Preacuratei Maicii Tale şi ale tuturor sfinţilor Tăi. Amin!

Biserica Triumfătoare şi cea Luptătoare care au fost pe Sfântul Disc, acum se unesc cu Sângele Domnului, împreună cu mulţimea numelor celor vii şi a celor morţi, care s-au pomenit la Sfânta Liturghie (la Proscomidie, la Ectenia Cererilor, la Diptice, după prefacerea Sfintelor Daruri). Preotul se roagă din toată inima ca păcatele tuturor acestora să se şteargă în Sfântul Potir, prin Sângele Domnului. Astfel, sufletele primesc putere în lupta împotriva patimilor şi a demonilor, se luminează, iar posibilităţile de izbăvire şi de mântuire, cresc.

---

[759] Trembelas P. "Din cultul ortodox", Atena, 1991, pag. 387

22. RUGĂCIUNEA AMVONULUI

Cu pace să ieşim..., Domnului să ne rugăm! rosteşte preotul, iar poporul răspunde: **Doamne miluieşte, Doamne miluieşte, Doamne miluieşte, părinte binecuvântează.**

Sfânta Liturghie este o cale al cărei scop şi final este întâlnirea cu Hristos, călătoria cu El până la Golgota şi unirea prin Sfânta Împărtăşanie. Acest scop s-a împlinit, am ajuns la capătul drumului, am văzut Lumina cea adevărată şi pe Domnul schimbat la faţă pe Muntele Taborului. Am trăit Patimile şi Învierea din morţi, Înălţarea dumnezeiască şi ne-am bucurat de limbile de foc ale Rusaliilor, când am cântat: Am primit duhul cel ceresc.

Acestea toate le-am gustat prin Sfânta Euharistie, adică bucuria, pacea, blândeţea, iubirea, îndelunga răbdare, credinţa şi atâtea alte bunuri „cărora nu este număr", pe care le-am adus în casa şi familia noastră, în lucrarea şi în viaţa noastră. Suntem martorii vieţii celei noi în Hristos, în lume şi printre oameni, prin neţinerea de minte a răului şi frica de Dumnezeu.

După Sfânta Liturghie şi, în mod special, după Sfânta Împărtăşanie, lumea vrea să ne vadă bucuroşi, blânzi, buni, luminaţi, înduhovniciţi. (Şi noi să ne bucurăm când vedem pe alţii astfel, să ne împărtăşim din bucuria lor şi să devenim şi noi fericiţi. Să ne împărtăşim din blândeţea şi dulceaţa lor şi să ne înseninăm şi noi. Pentru aceasta zic că orice tulburare după Sfânta Împărtăşanie, nu anulează validitatea ei). Aşadar, avem datoria să ne nevoim mai mult ca să rămână nestinsă Lumina dumnezeiască pe care am primit-o. Ne-am bucurat de daruri, dar cum le vom păstra? Prin smerenie şi rugăciune multă, răbdare, credinţă, trezvie şi tărie duhovnicească.

Porunca este „Ţineţi ceea ce aţi primit”[760], adică ceea ce Hristos v-a dat prin Evanghelie şi Sfânta Jertfă, căci sunt o moştenire Sfântă. Iar ceea ce poţi să dai fratelui spre folos, dăruieşte-i!

Cu pace să ieşim!

Aceia care lasă grijile vieţii în afara bisericii şi îşi predau inima întreagă Jertfei lui Hristos, percep uşor sensul acestui îndemn liturgic, căci mintea lor a zburat la înălţimea duhovnicească a cerului. Şi cum să se despartă de imnele de laudă, de Masa duhovnicească şi de Altarul cel sfânt şi să cadă iar în tulburarea inimii? Să nu ne neliniştim. Maica Biserică, înainte de apolis, ne oferă rugăciuni şi binecuvântări multe care, împreună cu rugăciunea Amvonului ne ajută să ne întoarcem la ale noastre întăriţi şi folosiţi duhovniceşte. Pe Hristos pe care L-am primit să-L arătăm lumii. Pentru aceasta este necesară o ultimă binecuvântare. Pentru că în Biserica veche, amvonul era în mijlocul bisericii, preotul stătea în spatele lui şi rostea această rugăciune. Acum însă, rugăciunea se rosteşte în mijlocul bisericii şi, începând cu secolul al VII –lea, s-a adăugat ritualului Sfintei Liturghii.

La Sfântul Munte, în zilele noastre, preotul începe rugăciunea în Sfântul Altar, iar când ajunge la **Mântuieşte Dumnezeule poporul Tău şi binecuvântează moştenirea Ta...**, iese şi binecuvântează cu mâna dreaptă poporul şi continuă în faţa icoanei Mântuitorului Hristos.

Rugăciunea Amvonului este următoarea:

Cel ce binecuvântezi, pe cei ce Te binecuvântează, Doamne, şi sfinţeşti pe cei ce nădăjduiesc întru Tine, mântuieşte poporul Tău şi binecuvântează moştenirea Ta. Plinirea Bisericii Tale păzeşte-o; sfinţeşte pe cei ce iubesc podoaba casei Tale; Tu pe aceştia îi preamăreşte cu dumnezeiască puterea Ta; şi nu ne lăsa pe noi cei ce nădăjduim întru Tine. Pace lumii Tale dăruieşte, Bisericilor Tale, preoţilor (aici se pomeneşte cârmuirea ţării, după îndrumările Sfântului Sinod) şi la tot poporul Tău. Că toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit de sus

---

[760] Apocalipsa 3, 11

este, pogorând de la Tine, Părintele luminilor, şi Ţie slavă şi mulţumire şi închinăciune înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Poporul: **Amin**!

În primele veacuri Sfânta Liturghie se încheia la îndemnul diaconului „Cu pace să ieşim" (nu se rostea **Pentru rugăciunile sfinţilor Părinţilor noştri**...). Fraza aceasta înseamnă sfârşitul Sfintei Liturghii şi slobozirea credincioşilor. Ea este caracteristică Liturghiei Sfântului Iacob, fratele Domnului, care are o formulă asemănătoare: „Cu pacea lui Hristos să mergem" şi în continuare se spune de trei ori „Mergeţi în pace". Această formulă este înlocuită astăzi cu „Pentru rugăciunile Sfinţilor Părinţilor noştri, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, miluieşte-ne şi ne mântuieşte pe noi. Amin"!

În prima propoziţie a rugăciunii se spune: **Cel ce binecuvântezi pe cei ce Te binecuvântează, Doamne..., Şi binecuvântează moştenirea Ta.** Aici se repetă de trei ori verbul „a binecuvânta". Desigur, într-un sens binecuvântează creştinii şi în alt sens binecuvântează Dumnezeu. Aceasta înseamnă că noi Îl binecuvântăm pe Dumnezeu, când Îl lăudăm, Îl înălţăm, şi preamărim preacinstitul şi de mare cuviinţă numele Lui. Când însă binecuvântează Dumnezeu, în inimile noastre curg darurile nesfârşite ale Duhului Sfânt. Şi dacă le primim cu toţii, ne umplem de bogăţie duhovnicească şi dumnezeiască, de sfinţenie, de bucurie, de pace şi de fericire. Binecuvântările acestea care se revarsă din Sfântul Potir, dacă rodesc în sufletele noastre, ne preschimbă în fii binecuvântaţi ai lui Dumnezeu. Aceste binecuvântări iau transformat pe asceţi şi pe creştinii nevoitori în făpturi slăvite şi lăudate de lumea cerească a îngerilor. Cerul este realitatea pe care o întâlnesc fiii credincioşi ai Bisericii Luptătoare, deveniţi fii ai Luminii dumnezeieşti.

Plinirea Bisericii Tale păzeşte-o.

„Plinire" înseamnă totalitatea persoanelor care se află pe o corabie care pluteşte: căpitanul, marinarii şi călătorii. Biserica se aseamănă cu această corabie (de altfel aşa este

reprezentată în catacombe) ai cărei călători sunt preotul şi poporul. După Sfântul Ipolit: „Lumea este marea, iar Biserica este corabia, în largul căreia pluteşte, dar nu se scufundă. Are cârmaci iscusit, pe Hristos, care poartă crucea biruitoare a morţii, şi susţine arca..., căci cele două Testamente sunt sfinte”[761].

Aflăm că preotul roagă pe Dumnezeu să păzească şi să sfinţească pe cei ce iubesc „bună-cuviinţa casei Lui”. Bună-cuviinţa, rânduiala şi decenţa contribuie mult la preaslăvirea numelui lui Dumnezeu.

Tu pe aceştia îi preamăreşte cu dumnezeiască putere Ta.

Faptele credinţei, cuvintele şi mărturisirea credincioşilor, binecuvântează, măresc şi cinstesc pe Dumnezeu, care, la rândul Lui, îi preamăreşte pe aceştia cu puterea Sa dumnezeiască.

Preotul se roagă încă, pentru „pacea întregii lumi”, pentru pacea din sânul Bisericii, ca aceasta să nu fie tulburată de erezii şi de schisme. Se mai roagă pentru pacea dintre slujitorii Bisericii, de orice treaptă. Lipsa ei îi sminteşte cu uşurinţă pe creştini. În sfârşit, se roagă pentru oaste şi pentru cârmuitorii ţării, ca Dumnezeu să-i lumineze în toată lucrarea paşnică şi folositoare, spre binele Bisericii şi al poporului.

Că toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit, de sus este, coborând de la Tine, Părintele luminilor

Această parte a rugăciunii Amvonului a fost preluată din Liturghia Sfântului Iacob, fratele Domnului. Toate darurile şi mulţimea harismelor pe care le primim nu numai prin Sfânta Liturghie şi prin Sfintele Taine, ci şi prin fiecare lucru bun care se întâmplă în viaţa noastră, sunt ofrandă Părintelui luminilor, Dumnezeu Tatăl.

197. Măreţia netâlcuită, darurile cereşti şi tainele negrăite ale Sfintei Liturghii ni le descrie într-un mod unic Sfântul Nifon, episcopul Constanţiei, care a trăit în veacul al IV-lea şi a fost învrednicit de Duhul Sfânt cu multe descoperiri dumnezeieşti şi vedenii duhovniceşti. Cândva, la Sfânta Liturghie, când preotul a

---

[761] Ipolit, “Dovezi din Sfintele Scripturi despre Hristos şi despre Antihrist”, 59 Vepes 6, pag. 217-218

rostit „Binecuvântată este Împărăţia...", a văzut coborându-se din cer o lumină dumnezeiască, care a acoperit Sfântul Altar şi pe preot, fără ca acela să-şi dea seama. Mai târziu, când la strană se cânta „Sfinte Dumnezeule", au coborât patru îngeri care cântau şi ei împreună cu cei din biserică. La citirea Apostolului a apărut Sfântul Apostol Pavel, care îl ajuta pe dascăl, iar la „Aliluia", pe larg, după încheierea Apostolului, glasurile credincioşilor urcau la ceruri ca nişte limbi subţiri de foc. La fel, cuvintele preotului din timpul citirii Evangheliei erau asemenea limbilor de foc. Cu puţin înainte de Vohodul Mare, Sfântul Nifon a văzut cerurile deschizându-se şi în biserică răspândindu-se o mireasmă neobişnuită, din altă lume. Ingerii coborau din înălţime, cântând Mielului Hristos, Fiul Lui Dumnezeu „Cel ce ridică păcatele lumii". Şi deodată, pe neaşteptate, s-a arătat un Prunc dulce, nevinovat, mai strălucitor decât soarele, pe care Îl ţineau pe mâini Îngerii şi Arhanghelii şi care a fost aşezat pe Sfântul Disc, unde se află Cinstitele Daruri. În jurul Lui, era adunată mulţime de tineri în veşminte albe, care străluceau prin frumuseţea lor, dumnezeiască. Preotul, după ce a tămâiat Sfânta Masă, s-a apropiat să ia în mâini Cinstitele Daruri (Sfântul Disc şi Sfântul Potir), le-a înălţat şi le-a aşezat în dreptul frunţii, ridicând în acelaşi timp şi Pruncul dumnezeiesc. Înainte mergeau doi Serafimi şi doi Heruvimi, urmaţi de mulţime nesfârşită de îngeri care cântau cu bucurie cântări negrăite. Când preotul s-a întors cu Cinstitele Daruri şi cu Pruncul la Sfânta Masă, mulţimea îngerilor L-a acoperit cu aripile lor. Cei doi Heruvimi stăteau în dreapta preotului, iar cei doi Serafimi, în stânga lui. Preotul însă, nu vedea nimic din toate cele pe care le privea cu ochii sufletului Sfântul Nifon. A urmat Ectenia, apoi s-a spus Simbolul credinţei cu glas de tunet de către mulţimea credincioşilor şi de ceata îngerilor. S-a ajuns la momentul înfricoşător al Prefacerii Darurilor. Preotul le-a binecuvântat zicând: „...Prefăcându-le cu Duhul Tău cel Sfânt. Amin. Amin. Amin". Şi atunci Sfântul Nifon a văzut un înger ţinând în mâini o sabie cu care a junghiat Pruncul dumnezeiesc. Sfântul Sânge a curs în Sfântul Potir, iar Trupul Pruncului a fost împărţit şi aşezat pe Sfântul Disc. După aceea, îngerul a rămas lângă Sfânta Masă, cu evlavie şi teamă. Sfânta Liturghie a continuat, şi în momentul în care slujitorul a ridicat Sfântul Agneţ rostind: „Să luăm aminte Sfintele sfinţilor",

unul dintre creştinii din biserică, care se afla lângă Sfântul Nifon, l-a întrebat în şoaptă:

- De ce, părinte, preotul zice: „Sfintele sfinţilor"?

- Pentru că se adresează nouă, tuturor, fiule, şi ne spune: cine este sfânt să se apropie de Sfânta Împărtăşanie.

Şi atunci acela l-a întrebat din nou:

- Şi ce este sfinţenia?

- Dacă ai firea căzută în poftele trupeşti şi nu te-ai mărturisit cu zdrobire de inimă şi cu căinţă adevărată şi dacă n-ai nici binecuvântarea duhovnicului să te împărtăşeşti, să nu te apropii de această Taină înfricoşătoare, pentru că este „foc care-i arde pe cei nevrednici". Dacă porţi duşmănie vreunui semen al tău sau l-ai supărat, nu te apropia de Trupul Sfânt al lui Hristos. Dacă osândeşti şi batjocoreşti pe aproapele tău şi, mai ales, dacă înjuri cele sfinte, să nu îndrăzneşti să te apropii. Dacă, însă, eşti virtuos şi respecţi poruncile evanghelice, apropie-te de Sfântul Potir. În cazul în care te-ai cercetat pe tine şi te-ai aflat întinat şi nepocăit, fugi departe, căieşte-te adânc şi mărturiseşte-te.

Când preotul a rostit: „Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste apropiaţi-vă", Sfântul Nifon lua seama la cei care se împărtăşeau. Când primeau Trupul şi Sângele lui Hristos, feţele unora se înnegreau precum cătranul, în timp ce ale altora străluceau ca soarele. Văzând această diferenţă, Sfântul a suspinat cu durere. Îngerii slujeau în chip nevăzut iar când se împărtăşea un creştin evlavios, îi puneau pe cap o coroană strălucitoare. Când însă se apropia un păcătos nepocăit, îşi întorceau faţa lor. După Sfânta Împărtăşanie, Sfânta Liturghie se încheie iar preotul împarte anafură şi face apolisul. După aceasta, se arată iar Pruncul dumnezeiesc viu în mâinile deschise ale Heruvimilor, care-L înalţă la ceruri cu imne cereşti, aşa cum L-au şi coborât. Cu aceste vedenii, negrăite şi inaccesibile minţii omeneşti, s-a desfătat Sfântul Nifon, la o Sfântă Liturghie[762].

Fie numele Domnului binecuvântat de acum şi până-n veac.

Această formulă doxologică este luată din psalmul 112, versetul 2, şi a fost rostită şi de dreptul Iov înaintea lui Dumnezeu.

---

[762] Petru Ieromonahul, "Un episcop ascet", Editura Aster[2], pag. 149

Iov era un împlinitor al poruncilor Vechiului Testament „fără prihană şi drept, temător de Dumnezeu şi împlinitor de tot lucrul bun”[763], aşa cum mărturiseşte Domnul Însuşi. Toţi cunoaştem istoria vieţii lui, cu suferinţe mari legate de moartea, în timpul unei mese frăţeşti, a celor şapte fii şi a celor trei fiice, pricinuită de vântul care le-a distrus locuinţa şi i-a strivit. Fiii lui nu erau răi, ci erau asemenea tatălui lor. La vestea morţii fiilor lui, Iov, nu a rostit cuvânt de hulă împotriva lui Dumnezeu, ci L-a preamărit zicând: „Fie numele Domnului binecuvântat de acum şi până-n veac”[764].

În timp ce se cântă **Fie numele Domnului**..., preotul intră în Sfântul Altar şi mergând la Proscomidiar, unde se află acum Sfântul Potir, spune cu voce joasă următoarea rugăciune: **Plinirea Legii şi a proorocilor, Tu Însuţi fiind, Hristoase, Dumnezeul nostru, Cel ce ai plinit toată rânduiala părintească, umple de bucurie şi de veselie inimile noastre, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin**! Este a patra rugăciune de la Sfânta Liturghie care se adresează Mântuitorului Hristos.

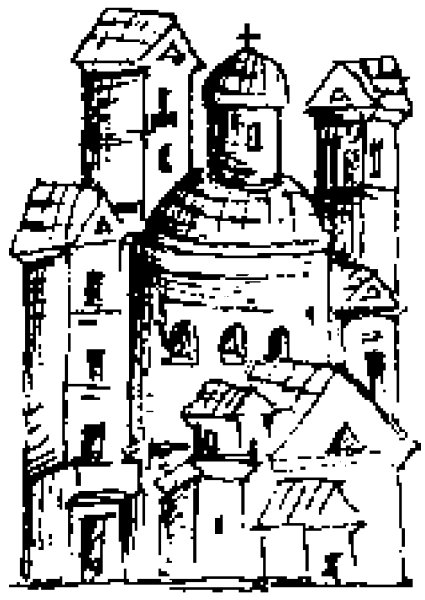

[763] Iov 1, 1
[764] Iov 1, 21

23. APOLISUL şi ANAFURA

După rugăciunea aceasta, preotul invită pentru ultima dată poporul să se roage: Domnului să ne rugăm..., şi imediat rosteşte: Binecuvântarea Domnului să vină peste voi toţi cu al Său Har şi cu a Sa iubire de oameni, totdeauna acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Sfântul Nicolae Cabasila ne explică acest apolis spunându-ne: „Preotul slujitor se roagă ca Domnul Dumnezeu să ne miluiască, să ne mântuiască pentru că nu avem nimic bun să-I aducem, nimic vrednic de mântuire, de aceea alergăm la iubirea Lui de oameni, singura care poate să ne mântuiască”[765].

Din acelaşi motiv sunt invocate şi mijlocirile sfinţilor care ne ajută şi mai ales ale Preacuratei Născătoare de Dumnezeu, cea care s-a făcut începătura milelor. Preotul continuă cu apolisul: **Slavă Ţie, Hristoase Dumnezeule, nădejdea noastră, slavă Ţie.** Apoi:

Cel ce a înviat din morţi, Hristos, adevăratul nos-tru Dumnezeu, pentru rugăciunile Preacuratei Maicii Sale, ale sfinţilor, măriţilor şi întru tot lăudaţilor Apostoli, ale Sfântului (N) (al cărui hram îl poartă biserica), ale celui întru sfinţi părintelui nostru Ioan Gură de Aur, arhiepiscopul Constantinopolului (ale Sfântului Vasile sau ale Sfântului Grigorie cel Mare, când săvârşim Liturghia acestora), ale Sfântului (N), a cărui pomenire o săvârşim, ale sfinţilor şi drepţilor dumnezeieşti părinţi Ioachim şi Ana şi pentru ale tuturor sfinţilor, să ne miluiască şi să ne mântuiască pe noi, ca un bun şi de oameni iubitor”. Apoi, se întoarce cu faţa spre icoana Mântuitorului, şi închinându-se rosteşte: Pentru rugăciu-

---

[765] Sfântul Nicolae Cabasila, “Explicarea Sfintei Liturghii”, cap. 53, P.G. 150, 489 D

nile Sfinţilor Părinţilor noştri, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, miluieşte-ne şi mântuieşte-ne pe noi.

Expresia „...sfinţilor părinţilor noştri", nu se referă la sfinţi, ci la părinţii vii, la preoţii trăitori, la duhovnicii noştri. Poporul rosteşte ultimul „Amin" însoţit de semnul Sfintei Cruci, care pecetluieşte şi încheie Sfânta Jertfă.

După ce preotul împarte anafura, intră în Sfântul Altar, consumă Sfintele din Sfântul Potir şi citeşte rugăciunile de mulţumire. La sfârşit, rosteşte cuvintele Sfântului Simeon: „Acum liberează pe robul Tău, Stăpâne..."[766], în sensul că, aşa, împărtăşit cu Preacuratele Taine, asemenea Sfântului Simeon, care L-a ţinut în braţe pe Mântuitorul lumii, preotul poate să moară. Noi nu Îl ţinem în braţe pe Hristos, ci Îl avem întreg în noi. El ne-a dăruit mântuirea, ne-a îmbrăcat în nestricăciune şi lumină, ne-a înviat şi „ne-a aşezat de-a dreapta lui Dumnezeu"[767].

Preotul îşi scoate veşmintele care simbolizează veşmântul lumii acesteia, pentru că s-a îmbrăcat cu Hristos Însuşi.

Anafura care se împarte este de fapt prescura rămasă din care s-a scos Sfântul Agneţ şi reprezintă pe Maica Domnului. Este un mic dar pentru cei care nu s-au împărtăşit, care înlocuieşte darul cel mare, dar şi o răsplată în plus pentru cei împărtăşiţi. Deci, Maica Domnului, participă prin aceasta, la darurile cele bogate. De aceea, creştinii sunt datori să rămână până la sfârşitul Sfintei Liturghii, ca să primească anafura din mâna preotului, pe care trebuie să o sărute cu evlavie, pentru că doar în acest fel primesc haruldumnezeiesc.

Preotul, binecuvântând anafura după sfinţirea Cinstitelor Daruri, zice: „Pentru rugăciunile Preasfintei Maicii Tale, Doamne Iisuse Hristoase, binecuvântează pâinea aceasta, ce se va da în locul Sfintelor Tale Taine, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin"!

Când împarte credincioşilor anafura rosteşte: **Binecuvântarea Domnului şi mila Lui să fie cu voi.**

Creştinii care nu rămân până la sfârşitul slujbei, ca să ia anafura şi odată cu ea binecuvântare, sfinţenie şi har, greşesc!

---

[766] Luca 2, 29-30

[767] Efeseni 2, 6

Sfântul Nicolae Cabasila completează: „Pâinea care se împarte ca anafură a fost sfinţită dinainte, pentru că a fost oferită lui Dumnezeu. Toţi creştinii o primesc cu evlavie în căuşul mâinii drepte şi sărută mâna preotului care, cu puţin înainte, a ţinut şi a junghiat Trupul lui Hristos şi s-a sfinţit întreagă. Toată Biserica drept măritoare crede că această mână a slujitorului transmite sfinţenie celor care o ating şi o sărută”[768].

Anafura, trebuie să se împartă în linişte, în timp ce dascălii cântă la strană tropare sfinte. Vorbirea trebuie să fie în şoaptă şi doar când ieşim în curtea bisericii ne salutăm. De obicei însă, în bisericile noastre, când se împarte anafura, creştinii fac multă tulburare.

197. Într-o duminică, la sfârşitul Sfintei Liturghii, câteva suflete s-au întins la taifas. În acel moment, împărţeam anafura, iar părintele care slujea cu mine, consuma Sfintele. Mai rămăseseră vreo zece creştini ca să ia anafură. Unul dintre ei, şi-a întors brusc privirea în timp ce râdea către Sfântul Altar. M-a văzut pe mine împărţind anafură, dar pentru că dvera era trasă, privirile i-au căzut pe părintele care ridicase Sfântul Potir la gură să consume Sfintele. A văzut Sfântul Altar plin de îngeri care stăteau cu evlavie, cu mâinile încrucişate şi cu capul plecat, îndreptaţi spre locul unde preotul consuma Sfintele. Doi îngeri s-au întors şi l-au privit cu asprime. Înfricoşat a ieşit şi a plecat acasă. După o săptămână, a venit şi s-a mărturisit.În duminica următoare, am povestit creştinilor din biserică întâmplarea, în timp ce împărţeam anafura, şi o linişte de mormânt s-a aşternut în biserică. Părintele din Altar m-a întrebat de ce este atâta linişte, de parcă n-ar fi oameni în biserică[769]!

Cînd slujitorii şi creştinii, împreună, trăiesc măririle lui Dumnezeu şi minunile Sfintei Jertfe, le împlinesc pe toate. Iar când sufletul şi mintea sunt atinse, ele se minunează tainic. Minunea mântuirii se săvârşeşte doar prin viaţa şi exemplul preoţilor şi al creştinilor, renăscuţi prin Sfintele Taine.

---

[768] Sfântul Nicolae Cabasila, “Explicarea Sfintei liturghii”, cap. 53, P.G. 150, 489 C

[769] Din consemnările personale

Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, nădejdea noastră, slavă Ţie

Cu aceste expresii doxologice, cu care se încheie Sfânta Liturghie, finalizăm şi noi explicarea Sfintei Liturghii, care s-a bazat în principal pe experienţele şi trăirile preoţilor sfinţi, ale monahilor şi credincioşilor. Am început cu multă ezitare, având în vedere lipsurile multe, nevrednicia cunoscută şi experienţele firave. Ne-am bazat pe binecuvântarea duhovnicului şi pe rugăciunile dumneavoastră care ne-au ajutat mult. Astfel, începând de astăzi, de fiecare dată când vom participa la Sfânta Jertfă şi ne vom împărtăşi, ni se vor potrivi mai mult cuvintele Apocalipsei: „Fericiţi cei chemaţi la Cina nunţii Mielului..."[770].

Ca un levit păcătos, simt nevoia să repet cu multă recunoştinţă cuvintele mult încercatului Iov: **Fie numele Domnului Binecuvântat de acum şi până în veac**.

[770] Apocalipsa 19, 9

PARTEA A TREIA

EPILOG

24. EPILOG

În fiecare după-amiază se săvârşeşte în sfintele biserici VECERNIA, o slujbă specială care ne pregăteşte pentru Utrenia şi Sfânta Liturghie din ziua următoare. Intrând în biserica goala, toate sunt tăcute, iar lăcaşul se aseamănă cu lumea dinainte creaţiei, cu un gol imens în care exista doar Dumnezeu, dătătorul de Viaţă.

Prin intrarea preotului în biserică, începe şi crearea lumii: „La început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul..."[771]. Astfel, se aprind lumânările, candelele şi cădelniţa, şi biserica dobândeşte uşor viaţă. Este crearea lumii materiale.

Când preotul îşi pune epitrahilul şi felonul, închipuie în mod simbolic crearea omului, în primul lui veşmânt ţesut de Dumnezeu, veşmântul sfinţeniei şi al lipsei păcatului, al Harului şi al frumuseţii dumnezeieşti. De aceea când Adam, primul creat a deschis ochii, s-a văzut pe sine, în colimvitra (cazanul de Botez) fără margini, în lăcaşul necuprins al universului dăruit cu frumuseţi dumnezeieşti fără număr şi a strigăt cu glas puternic: **Binecuvântează, suflete al meu pe Domnul**...

La fel şi preotul, începând Vecernia zice cu glas tare: „Binecuvântat este Dumnezeul nostru, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor". Cântăreţul citeşte imediat psalmul introductiv: **Binecuvântează suflete al meu pe Domnul. Doamne Dumnezeul meu, măritu-Te-ai foarte**..."[772].

Prin acest psalm ne introducem în slava cea veşnică a lui Dumnezeu şi în crearea universului. El este „Cel ce se atinge de munţi şi fumegă..., Cel ce priveşte spre pământ şi-l face pe el de se cutremură". Dumnezeu face toate acestea pentru că omul a păcătuit. Adam, primul născut nu a făcut ascultare faţă de Creatorul său. Adam şi Eva au căzut în păcat şi odată cu ei întreaga făptură care oftează, cerând mila lui Dumnezeu.

---

[771] Facrre 1, 1

[772] Psalmul 103, 1

Pentru aceasta, în continuarea rânduielii Vecerni-ei se spune Psalmul 140: „Doamne strigat-am către Tine auzi-mă..., Să se îndrepteze rugăciunea mea ca tămâia înaintea Ta..."[773].

Adam a trăit frumuseţea raiului, dar şi căderea şi urâţenia înfricoşătoare a acestei lumi. Din cădere se naşte şi nădejdea şi promisiunea pe care Dumnezeu a făcut-o femeii: „Din aceasta se va naşte Mântuitorul lumii, Izbăvitorul, Mesia (pe care-L numeşte „sămânţa femeii")[774]. Despre Mesia, Izbăvitorul aşteptat, au vorbit neîncetat profeţii, mii de ani.

De multe ori, slujbele de seară cuprind vestirile profeţilor şi scrierile lor despre venirea Izbăvitorului, în lumea întunericului şi a păcatului. Biserica, ne anunţă că a venit Lumina, Hristos: **Lumină lină, a sfintei slave, a Tatălui ceresc, Celui fără de moarte, Celui Sfânt şi fericit, Iisuse Hristoase**... Hristos este Lumina Tatălui care a venit în lume. Căderea lui Adam şi întunericul provocat de neascultarea lui, sunt simbolizate de Sfintele Uşi care se închid la Sfârşitul Vecerniei. Lumânările, candelele şi luminile se sting, iar preotul îşi scoate veşmintele. Toate acestea prefigurează dezbrăcarea lui Adam de haina nemuririi şi a nepăcătoşeniei, pierderea frumuseţii de la început şi năvala întunericului. În faţa raiului, izgonit şi muritor, tânguindu-şi „goliciunea ruşi-noasă, înşelat de duhul cel viclean, care l-a furat şi l-a îndepărtat de slavă"[775], Adam a primit speranţa care i s-a dat prin femeia căzută şi care s-a împlinit. Hristos S-a născut „de la Duhul Sfânt şi din Maria Fecioara".

Vecernia cuprinde trei realităţi: slava creaţiei, ruşinea căderii şi promisiunea izbăvirii.

UTRENIA - începe de dimineaţă, înainte de răsăritul soarelui „Şi a fost seară şi a fost dimineaţă, ziua întâi"[776].

În biserică se aprind primele lumini ale Utreniei care sunt lumânările şi candelele, iar puţin mai târziu, când răsare

---

[773] Psalmul 140, 1+2

[774] Facere 3, 15

[775] Slava stihirilor de la Vecernia din Duminica Lăsatului sec de brânză

[776] Facere 1, 5

soarele şi am înaintat în rânduială, Sfinţii Părinţi văd în răsăritul soarelui, răsăritul Luminii celei adevărate, Hristos, lăudat prin cântarea: **Slavă Ţie, Celui ce ne-ai arătat lumina**... .

Materializarea promisiunii întrupării Lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos, se arată prin rânduiala Proscomidiei, care se săvârşeşte în timpul Utreniei.

Toate câte s-au întâmplat în noaptea aceea, în care Hristos S-a născut la Betleem: apariţia stelei, închinarea magilor, a păstorilor şi a îngerilor, sunt prefigurate în rânduiala Sfintei Proscomidii. Prezentând pe scurt Sfânta Euharistie, ne vom referi la elementele ei fundamentale:

Definiţia, denumirea şi Prefacerea dumnezeiască.

Cea mai mare Taină a Bisericii noastre este Sfânta Euharistie, numită Taina Tainelor sau Taina Împărăţiei. Este o Taină a veşniciei, de o importanţă inestimabilă, iar rolul ei în cultul Bisericii este central şi unic. Taina aceasta înseamnă reconstituirea reală şi nesângeroasă a Jertfei de pe Cruce a Domnului. Euharistia dumnezeiască se numeşte şi Jertfă dumnezeiască, dar şi Liturghie dumnezeiască, binecuvântare, iubire, împărtăşanie dumnezeiască, unire sfântă, frângere a pâinii, cină domnească sau Cina cea de Taină, Pâine cerească, Potirul vieţii, Masă împărătească, Jertfă, Sfântă Anafora, Jertfelnic, medicamentul nemuririi şi Hrana vieţii veşnice.

Prefacerea pâinii şi a vinului în Trupul şi Sângele lui Hristos este reală, dar mintea noastră omenească, săracă, nu poate pricepe aceasta. Hristos nu se ascunde în pâine şi vin, sub ele, deasupra lor, într-o parte, ci acestea se prefac deplin în Trupul şi Sângele Lui, indiferent de părticica mai mare sau mai mică pe care o primim în linguriţă. Sfintele Daruri nu sunt simboluri, aşa cum pretind protestanţii şi alţi eretici şi prin ele nu avem doar o legătură simplă, tainică, a sufletului nostru cu Hristos. Aceasta înseamnă că mâncăm şi bem Trupul şi Sângele real al Domnului, cel îndumnezeit, Care a înviat din morţi şi S-a înălţat la ceruri. Astfel, devenim „contrupeşti şi consângeni" cu Hristos, adică hristofori.

Din momentul în care Duhul Sfânt se coboară şi sfinţeşte Darurile, nu mai avem înainte ceea ce ochii văd şi simte limba, ci Îl avem pe Cel în care credem, I ne închinăm şi-L slujim,

pe Hristos îndumnezeit, cu Trupul şi Sângele lui. Despre realitatea Prefacerii pâinii şi a vinului în Trupul şi Sângele lui Hristos mărturiseşte şi Domnul la Cina ce de Taină: ...**Acesta este Trupul Meu, Acesta este Sângele Meu**[777].

Instituirea divină.

Taina Sfintei Euharistii a fost instituită de Însuşi Domnul în seara Joii celei Mari, la Cina cea de Taină, când a binecuvântat pâinea şi vinul şi le-a dat Ucenicilor „spre mâncare şi băutură", spunându-le: **Luaţi, mâncaţi, Acesta este Trupul Meu..., Beţi dintru Acesta toţi, Acesta este Sângele Meu,** şi a adăugat**: Aceasta s-o faceţi spre pomenirea Mea**[778]**.**

Elementele văzute

Elementele văzute ale Tainei sunt pâinea, vinul şi rugăciunea prefacerii. Pâinea trebuie să fie din făină curată şi dospită, iar vinul din struguri roşii şi dulci. Rugăciunea sfinţirii este următoarea: **Trimite Duhul Tău cel Sfânt peste noi şi peste aceste Daruri ce sunt puse înainte şi fă adică**... .

Harul împărtăşit

În Sfânta Euharistie nu se împarte doar harul lui Hristos, ci Hristos Însuşi. Creştinul care se împărtăşeşte cu vrednicie are acelaşi trup şi acelaşi sânge cu Hristos. Inclu-derea în trupul Bisericii a omului începe cu Botezul şi se încheie cu participarea la Sfânta Euharistie. Aceasta înseamnă că întreaga noastră existenţă primeşte, în chip tainic, Viaţa, pe Domnul şi Izbăvitorul şi devine una cu El.

Dumnezeiasca Euharistie ca Jertfă

Sfânta Euharistie nu este doar Taină, ci şi Jertfă, adică reconstituirea Jertfei lui Hristos pe cruce. Domnul continuă starea de jertfă, dar fără sânge. El este Jertfă şi Jertfitor. Ca Jertfă, Sfânta Euharistie, are caracter de mulţumire, de implorare şi de ispăşire.

---

[777] Matei 26, 26-28
[778] Luca 22, 19

- **Jertfa de mulţumire** este adusă pentru nenumăratele binefaceri şi daruri ale lui Dumnezeu faţă de oameni şi mai ales pentru mântuirea în Hristos. Lui Îi aducem continuu jertfă de mulţumire pentru toate darurile aduse prin jertfa Sa, care ne-a izbăvit de diavol, de moarte şi de păcat.
- **Jertfa de implorare** este adusă de Domnul pentru aceia care se roagă pentru ajutor, milă, iluminare, mântuire, credinţă.
- **Jertfa de ispăşire** este adusă pentru iertarea păcatelor noastre. In general însă, se aduce pentru ca fiii, creştinii, să-şi însuşească mântuirea oferită prin Sfânta Masă. Ea are acest caracter de ispăşire pentru că se aduce şi pentru cei adormiţi, spre folosul, câştigul duhovnicesc şi uşurarea celor care suferă. Îi cuprinde doar pe credincioşii care cred fără reţinere în toate câte învaţă Biserica noastră, care ţin poruncile şi cultivă virtuţile.
- **Sfânta Liturghie este lucrarea poporului lui Dumnezeu**. Biserica cuprinde pe toţi cei botezaţi şi, prin urmare, Sfânta Liturghie, ca lucrare publică, se săvârşeşte pentru poporul lui Dumnezeu, de către acelaşi popor. Aceasta, pentru că preoţii nu slujesc tainic şi nici doar pentru ei, ci de fiecare dată împreună cu poporul. Când ne aflăm în Biserică şi se săvârşeşte Sfânta Liturghie nu suntem doar simpli spectatori la ceea ce se întâmplă, ci slujim toţi şi suntem slujiţi. Adică, noi, ca popor al lui Dumnezeu săvârşim Liturghia dumnezeiască prin preoţi şi episcopi care au prin hirotonie harul preoţiei. Biserica va spune: Liturghia înseamnă slujitor, popor şi Sfântă Masă.
- **Împărtăşirea credincioşilor**. Sfânta Liturghie nu este doar Jertfă, aducere aminte şi continuare a Cinei celei de Taina, ci şi „comuniunea credincioşilor", pentru că toţi ne împărtăşim din Sfântul Potir. Aceasta înseamnă că Biserica săvârşeşte Sfânta Liturghie şi continuă jertfa cea fără de sânge, ca noi să ne împărtăşim cu Trupul şi Sângele lui Hristos. Când spunem însă Jertfa lui Hristos, înţelegem două lucruri (pe acestea trebuie să ni le amintim întotdeauna): Moartea de pe Cruce şi Învierea de a treia zi. Noi

nu am fost de faţă la Învierea Domnului, dar suntem prezenţi când ne împărtăşim cu Trupul şi Sângele Lui nu doar „spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci", ci şi spre învierea sufletelor. Această „Viaţă de veci" este o prevestire a învierii noastre, o pregustare duhovnicească a acesteia în veacul viitor.

- **Prima parte** a Sfintei Liturghii este slujba Proscomidiei care se desfăşoară în timpul Utreniei. Preotul după ce îşi face închinăciunile şi se îmbracă în veşminte, merge la Proscomidiar ca să săvârşească rânduiala Proscomidiei. Proscomidiarul este o scobitură în partea stângă a Sfintei Mese care simbolizează peştera sfântă din Betleem unde S-a născut Hristos, în condiţii dintre cele mai umile. Începând rânduiala, preotul, rosteşte cu evlavie troparul Crăciunului, apoi ia prescura, care simbolizează pe Maica Domnului din pântecele căreia S-a născut Hristos şi o înalţă. Astfel, pregăteşte Sfânta Liturghie.
- **Partea a doua** începe de la **Binecuvântată este Împărăţia...**, şi se încheie cu citirile din Apostol şi din Eavanghelie, ectenia cererilor şi rugăciunea catehumenilor. De aceea se şi numeşte Liturghia catehumenilor.
- **Partea a treia** începe cu cele două rugăciuni ale credincioşilor, şi se încheie cu: **Pentru rugăciunile Sfinţilor Părinţilor noştri...**, şi se numeşte Liturghia credincioşilor.

Punctul central al primei părţi este pregătirea, al celei de-a doua este Sfânta Evanghelie, iar punctul central al părţii a treia sunt Sfintele Daruri.

Binecuvântată este Împărăţia Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Această formulă exprimă o minune a credinţei noastre. Punctăm trei aspecte:

- La aceste cuvinte slujitorul face semnul Sfintei Cruci cu Sfânta Evanghelie deasupra Sfintei Mese şi în special deasupra Sfântului Antimis.
- Această formulă ne descoperă că lucrarea iconomiei dumnezeieşti este săvârşită de cele trei Persoane ale Sfintei

Treimi care au un început şi o împărăţie. Expresia ne prezintă un Dumnezeu în trei Ipostasuri şi aceasta este definiţia fundamentală a credinţei noastre, pe care trebuie să o ştim cu toţii. Adică, Dumnezeu este Unul dar în trei Persoane: Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt. Fiecare Persoană deţine dumnezeirea întreagă, încât putem spune că Tatăl este Dumnezeu deplin, Fiul este Dumnezeu deplin, iar Duhul Sfânt este Dumnezeu deplin. Fiinţa lui Dumnezeu este unică şi neîmpărţită. Un Ipostas se distinge de celălalt, ca şi o Persoană de cealaltă Persoană. Dar cele trei Persoane au aceeaşi fiinţă nedespărţită şi neîmpărţită, şi aceeaşi lucrare.

- Prin această formulă lăudăm, binecuvântăm şi preamărim cu toate puterile noastre sufleteşti şi trupeşti, Împărăţia Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh, ne exprimăm adică admiraţia, slujirea noastră duhovnicească şi iubirea faţă de această Împărăţie. Poporul răspunde **Amin**. Când acest cuvânt se află la început sau se repetă de două ori „Amin, amin zic vouă", înseamnă că cele ce vom auzi sunt adevărate, sunt certe. Când însă cuvântul „Amin" se află la sfârşitul propoziţiei, sensul este de certitudine dar mai des, de dorinţă: „Aşa să fie". În timpurile vechi tot poporul rostea „Amin", ca un tunet.

După **Binecuvântată este Împărăţia...**, urmează ectenia mare, care cuprinde toate cererile din viaţa credincioşilor şi în mod special pacea în cele mai diverse forme ale ei. Este prima prezenţă a Bisericii înaintea lui Dumnezeu, cu toate necesităţile pământeşti şi întreg complexul vieţii omului, pentru că nu suntem numai duh, ci avem şi trup cu multe nevoi.

Cu pace Domnului să ne rugăm

Drumul care duce la Sfânta Liturghie este pacea sufletului, fără de care nu putem să slujim şi nu putem să ne împărtăşim. Pacea pe care a adus-o Hristos în lume prin Întruparea Sa, noi o câştigăm prin pocăinţă. Pocăinţa înseamnă întoarcerea omului către Hristos. La aceste cereri poporul răspunde „Doamne miluieşte", care este cea mai scurtă şi mai cuprinzătoare rugăciune, care face minuni. Expresia „Doamne miluieşte", ne arată trei lucruri;

- **Primul**: slujba se săvârşeşte nu doar de preot ci este obligatorie prezenţa poporului, cel puţin a unei persoane.
- **Al doilea**: Prin formula aceasta mărturisim că bunurile cereşti sau pământeşti de care avem nevoie le primim în dar de la Dumnezeu.
- **Al treilea**: Pentru mântuire avem nevoie de mila dumnezeiască, pe care o dobândim prin pocăinţă.

Biserica cere în continuare pacea care vine din sânurile Tatălui, precum şi mântuirea sufletelor. După aceea preotul Îl roagă pe Dumnezeu pentru pacea întregii lumi, pentru bunăstarea Bisericilor din toate locurile şi pentru unitatea oamenilor prin credinţa comună în Hristos şi în Biserică.

Imediat după aceasta se roagă ca Dumnezeu să ocrotească biserica în care slujeşte, celelalte biserici şi pe toţi creştinii care intră în ele cu credinţă, cu evlavie şi cu frică de Dumnezeu. În cererile următoare, se roagă ca Dumnezeu să ocrotească şi să lumineze pe episcopul eparhiei, pe preoţi, pe diaconi şi întreg clerul Bisericii Ortodoxe şi pe tot poporul binecredincios. Mai jos se roagă pentru ocrotirea oraşului, a satului sau a insulei în care locuim, precum şi pentru toate oraşele şi satele. Îi pomeneşte şi pe creştinii ortodocşi care locuiesc în ele. După aceea, cere binecuvântarea lui Dumnezeu pentru cele necesare rodirii pământului: timpuri bune şi de folos, vânturi binefăcătoare şi ploaie potrivită. Se mai roagă să fie mântuiţi şi ocrotiţi creştinii care călătoresc pe mare, pe uscat şi prin aer, se roagă pentru cei bolnavi, neputincioşi şi osteniţi, pentru cei din închisori, din robie, care sunt departe şi lipsesc din pricini binecuvântate de la Sfânta Liturghie. În continuare, preotul Îl roagă pe Dumnezeu să-i izbăvească de „mânia Lui cea dreaptă" care va cădea peste „fiii neascultării"[779], dar şi de primejdii, de pericole şi de ispitele vieţii.

Urmează ultima cerere care este amintită des la toate slujbele: **Apără, mântuieşte, miluieşte şi ne păzeşte pe noi Dumnezeule, cu harul Tău**.

Apoi, **Pe Preasfânta, preacurata, preabinecuvântata, slăvita, Stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoarea şi**

---

[779] Efeseni 5, 6

pururea Fecioara Maria cu toţi sfinţii pomenindu-o. Şi pe noi înşine şi unii pe alţii şi toată viaţa noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm.

După ce ne-am rugat pentru atâtea lucruri, Maica Biserică ne îndeamnă să ne încredinţăm Domnului, pe noi înşine şi pe fraţii noştri, prin mijlocirile Născătoarei de Dumnezeu şi ale tuturor sfinţilor. Poporul răspunde: **Ţie Doamne**!, adică toată viaţa noastră se cuvine lui Dumnezeu.

Ectenia mare se încheie cu ecfonisul : **Că Ţie se cuvine toată slava, cinstea şi închinarea, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor**. Toate rugăciunile şi cererile Sfintei Liturghii se încheie cu doxologia treimică. Îndată urmează primul Antifon cu stihul: **Binecuvântează suflete al meu pe Domnul**... . Antifonul al doilea se cântă după ecfonisul: **Că a Ta este stăpânirea şi a Ta este împărăţia şi puterea şi slava**..., şi este alcătuit din stihurile: **Laudă suflete al meu pe Domnul**..., şi cântarea Împăratului Justinian: **Unule născut, Fiule**... . Urmează ectenia cu ecfonisul: **Că bun şi iubitor de oameni Dumnezeu eşti şi Ţie slavă înălţăm**..., apoi Antifonul al treilea, împreună cu condacul duminicii sau al sărbătorii. În timpurile vechi, stihurile din psalmii mesianici care vesteau venirea lui Mesia pe pământ, se rosteau împreună cu profeţiile.

Antifoane, profeţii şi psalmi, toate împreună ne spun că Hristos este încă ascuns la Proscomidiar. După ecfonisul al treilea, preotul ia Sfânta Evanghelie de pe Sfânta Masă, şi precedat de o făclie, care-l simbolizează pe Sfântul Ioan Botezătorul, face Vohodul mic, în timp ce rosteşte în şoaptă rugăciunea.

Evanghelia este ţinută în dreptul frunţii, în semn că Domnul a venit în lume, dar nu S-a făcut cunoscut. Prin rugăciunea Vohodului mic, preotul roagă pe Dumnezeu să trimită la Sfânta Jertfă pe Îngeri şi pe Arhangheli, ca să slujească împreună cu El.

Înţelepciune. Drepţi, rosteşte preotul. Înţelepciunea vizează Evanghelia care este Domnul Iisus Hristos, înţelepciunea cea adevărată „coborâtă de sus”[780]. Cuvântul „Drepţi” se referă la credincioşii care trebuie să primească drepţi şi cu

---

[780]Iacov 3, 15

evlavie înţelepciunea lui Dumnezeu care se dezvăluie, şi să-şi înalţe mintea şi ochii sufletului să-L vadă pe Domnul însoţit de îngeri, Care este prezent în Biserică şi intră împreună cu ei să săvârşească Sfânta Liturghie. După cuvintele **Veniţi să ne închinăm şi să cădem**... , preotul intră în Sfântul Altar şi aşează Evanghelia pe Sfânta Masă, deasupra Sfântului Antimis, în timp ce la strană se cântă troparul Învierii sau al sărbătorii, al sfinţilor zilei, al hramului şi condacul. Imediat se începe cântarea întreit sfântă: **Sfinte Dumnezeule... .** Sfinţii Părinţi ne spun că această cântare a fost primită de la îngeri, pe de o parte, iar pe de altă parte preluată din Psalmii lui David, adică este compusă de Biserică şi închinată Sfintei Treimi. Cuvântul „Sfânt", repetat de trei ori apare în vedenia profetului Isaia din capitolul şase: (**Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot**...), pe când **Sfinte tare, Sfinte fără de moarte,** au fost preluate de la profetul David care zice: „Însetat-a sufletul meu de Dumnezeu Cel puternic şi Cel viu (adică nemuritor)"[781]. Aşa a apărut **Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte,** la care Părinţii au adăugat ruga „miluieşte-ne pre noi", ca să se arate simfonia dintre Vechiul şi Noul Testament, pe de o parte, şi unitatea dintre îngeri şi oameni, pe de altă parte. Suntem uniţi cu îngerii printr-o Biserică, o credinţă, o jertfă şi o psalmodie neîntreruptă. În timp ce se cântă cântarea întreit Sfântă, preotul citeşte rugăciunea şi se mişcă de la Sfânta Masă spre Proscomidiar şi spre scaunul cel mai de sus, din spatele Sfintei Mese. Aceste mişcări simbolizează rotirile în cerc ale Heruvimilor în jurul Tronului ceresc. Astfel, prin cântarea întreit Sfântă şi prin mişcările îngereşti din Sfântul Altar, trăim şi experiem evenimentul conslujirii cerului cu pământul.

Mergând la Proscomidiar, preotul cu mâinile întinse, dă slavă lui Dumnezeu, Care vine în lume pentru mântuirea noastră şi zice: **Binecuvântat este Cel ce vine în numele Domnului**. După aceea vine la Tronul cel mai de sus şi cu frică, cu cutremur, dar şi cu bucurie rosteşte: **Binecuvântat eşti pe tronul slavei Împărăţiei Tale, Cel ce şezi pe Heruvimi, totdeauna acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.**[782]

---

[781] Psalmul 41, 2

[782] Daniel 3, 54

Când cântarea întreit Sfântă se încheie, urmează citirea Apostolului şi a Evangheliei.

Prin Vohodul mic făcut cu Evanghelia, care se ţine de preot în dreptul frunţii, se mărturiseşte venirea şi apariţia Domnului în lume, dar o apariţie discretă, de aceea şi Sfânta Evanghelie este închisă. Domnul urmează să vorbească poporului prin Apostol şi prin Evanghelie.

Înainte de citirea Apostolului se cântă Prochimenul, alcătuit din stihuri de psalmi, care se citeau şi în Vechiul Testament. La fiecare prochimen, preotul rosteşte **Să luăm aminte**, adică să fim atenţi la înţelepciunea cuvintelor apostolice. Încheindu-se Apostolul cântăm rar şi pe larg de trei ori **Aliluia**, care înseamnă „Laudaţi pe Dumnezeu". Mulţi leagă cuvântul „Aliluia de citirea Apostolului", dar el se referă, însă, la citirea Evangheliei. Aliluia este un strigăt de bucurie, un cuvânt de bun venit adresat Domnului, Care apare prin Evanghelie printre noi. Între timp se face şi cădirea, şi precum mireasma tămâii se răspândeşte încet în toată Biserica, la fel şi harul cuvintelor Evangheliei intră în sufletele creştinilor care urmăresc pericopa evanghelică cu multă evlavie. Înainte de citirea Evangheliei, preotul zice rugăciunea: **Străluceşte în inimile noastre, Stăpâne iubitorule de oameni**..., şi prin ea cere de la Domnul lumina cunoştinţei de Dumnezeu, pentru că El este Soarele dreptăţii, Singurul care poate să dăruiască sufletelor dreptatea. O primim ca să înţelegem Scripturile, căci este sămânţa care naşte lumina, mântuirea, Viaţa! Preotul rosteşte: **Înţelepciune, drepţi! Să ascultăm Sfânta Evanghelie. Pace tuturor!**

Poporul răspunde: **Şi Duhului Tău.**

Binecuvântarea preoţească: **Pace tuturor,** a fost rostită de Domnul la Înălţare şi ea se perpetuează în Biserică până la sfârşitul veacurilor. Domnul a venit între Apostoli şi le-a zis: „Pace vouă"[783]. Şi aici, Acelaşi Hristos, prin gura preotului, repetă aceste cuvinte. Citirea din Evanghelie nu se face doar ca să ne spună simplu ce s-a întâmplat „în timpul acela", ci şi să ne propovăduiască două lucruri: venirea a doua a lui Hristos la plinirea veacurilor şi vestea cea bună a mântuirii

---

[783] Ioan 20 , 19

prin pocăinţă. După Evanghelie urmează predica, omilia care din motive practice s-a mutat la Chinonic. Predica a fost totdeauna legată de Sfânta Jertfă. Astfel, Biserica noastră este caracterizată de două elemente, separate între ele: Evanghelia şi Sfântul Potir, Amvonul şi Sfânta Masă, cuvântul lui Dumnezeu şi Sfânta Împărtăşanie. Urmează ectenia cererilor, caracterizată de insistenţa şi rugămintea fierbinte faţă de Dumnezeu pentru poporul credincios. La fiecare cerere poporul răspunde: Doamne miluieşte, întreit. Preoţii se roagă, prin frumuseţea duhovnicească a cultului ortodox pentru credincioşii evlavioşi, pentru episcop, preoţi, diaconi, monahi şi pentru toţi fraţii lor creştini. După aceea Îl roagă pe Dumnezeu pentru viaţă, pace, sănătate şi mântuire, pentru ocrotirea şi iertarea de păcate ale celor care locuiesc la oraşe, la sate, care fac daruri şi binefaceri împreună cu familiile lor. În continuare Îl roagă pentru ctitorii pururea pomeniţi ai Bisericii, pentru fraţii ortodocşi adormiţi din toate locurile. Şi încheie, rugându-se pentru cei ce se ostenesc şi slujesc în Biserică, pentru poporul de faţă, apoi rosteşte ecfonisul treimic. Urmează ectenia catehumenilor, prin care Biserica îi pregăteşte pe aceştia pentru luminare şi Botez. Astăzi sunt consideraţi catehumeni pruncii nebotezaţi ai creştinilor ortodocşi, cei care au o credinţă greşită sau heterodocşii. Aceştia sunt amintiţi, în mod special, în rugăciunile Liturghiei Darurilor mai înainte sfinţite. Până la acest moment, catehumenii, sunt îndreptăţiţi să participe, dar urmează rânduiala liturgică de îndepărtare a lor din biserică, ca să poată continua Liturghia credincioşilor. Aceasta începe de la cuvintele: Câţi sunteţi credincioşi..., şi după două scurte cereri, preotul încheie cu Înţelepciune. Se arată, astfel, că cele ce se vor săvârşi la puţin timp sunt dovada înţelepciunii lui Dumnezeu pentru mântuirea oamenilor. Imediat se citeşte rugăciunea întâia a credincioşilor: Îţi mulţumim Doamne, Dumnezeul puterilor care ne-ai învrednicit să stăm... . Preotul îşi exprimă acum mulţumirile lui şi ale credincioşilor pentru cinstea mare pe care Dumnezeu le-o face să stea în acel moment înfricoşător înaintea Sfântului Jertfelnic. Mai mulţumeşte încă pentru că l-a învrednicit să alerge la îndurările milei Lui, pentru „păcatele lui" şi pentru cele din „'neştiinţă ale popo-

rului"! Aceasta înseamnă că poporul păcătuieşte neştiind adevărurile evanghelice, de aceea „se va bate puţin". Preoţii din orice treaptă, păcătuiesc ştiind poruncile, de aceea „se vor bate mult"[784]. Urmează rugăciunea a doua a credincioşilor: Iară şi de multe ori cădem la Tine şi ne rugăm Ţie, Bunule şi Iubitorule de oameni... .

Rugăciunea se încheie cu ecfonisul care se foloseşte numai la Sfânta Liturghie: **Ca sub stăpânirea Ta totdeauna să fim păziţi, Ţie slavă să înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.**

Strana începe să cânte rar şi măreţ Imnul heruvimic: **Noi, care pe Heruvimi închipuim...** .

Prin **Imnul heruvimic**, Biserica ne cheamă să pregătim primirea Împăratului slavei, Care intră în sfânta cetate. Trebuie să-L însoţim pe drumul martiriului şi să stăm lângă El pe Golgota, împreună cu Maica Domnului şi cu ucenicul iubit. În acest moment suntem chemaţi să lepădăm orice grijă lumească, să ieşim din această lume, ca să putem să-L primim pe Hristos.

Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune că: „Sufletul creştinului care nu a învăţat la Sfânta Jertfă să se înstrăineze de grijile lumeşti şi să ia seama la cântarea Heruvimilor, la prefacerea Sfintelor Daruri şi la Sfânta Împărtăşanie, nu va putea să admire niciodată cele cereşti. Mintea şi inima lui nu vor străluci de măreţia negrăită a Jertfelnicului ceresc şi a cântărilor îngereşti".

Impreună cu noi psalmodiază ceata Arhanghelilor care este prezentă la Sfânta Liturghie. Iar când sufletul creştinilor devine îngeresc poate fi răpit de îngeri în Ierusalimul de sus. În afară de acest Imn heruvimic cunoscut, Biserica noastră mai foloseşte şi alte imne heruvimice (la Liturgia Darurilor din Postul Mare, la Liturghia din Joia şi Sâmbăta Mare). În acest timp preotul citeşte tainic în faţa Sfintei Mese rugăciunea: **Nimeni din cei legaţi cu pofte şi desfătări trupeşti nu este vrednic să vină...** . Rugăciunea aceasta se rosteşte exclusiv de către preot, este un fel de mărturisire personală şi una dintre rugăciunile cele mai puternice şi mai inspirate ale Sfintei Liturghii. Aici se accentuează măreţia şi iubirea de

---

[784] Luca 12, 47-48

oameni a lui Hristos, dar şi nimicnicia omului, care îndrăzneşte să se apropie de Sfânta Masă şi să slujească înfricoşătoarele Taine.

Când încheie rugăciunea, mişcat, slujitorul tămâiază în jurul Sfintei Mese, Proscomidiarul, icoanele de la catapeteasmă, biserica şi pe toţi credincioşii, rostind şoptit Psalmul 50. Iar dacă este Duminică, înainte de Psalm zice şi: **Învierea lui Hristos văzând... .** Încheind cădirea, face trei închinăciuni înaintea Sfintei Mese, zicând: **Dumnezeule, milostiv fii mie păcătosul**. Apoi se întoarce către popor şi se pleacă smerit, rostind: **Pe cei ce ne urăsc şi ne iubesc pe noi, iartă-i, Doamne**. Aceste cuvinte se adresează lui Dumnezeu pentru popor şi constituie o binecuvântare specială care se prelungeşte în toată biserica. De aceea fiecare credincios care vede plecăciunea preotului ar face bine să răspundă, adică să plece capul şi să primească cu recunoştinţă cuvântul binefăcător al slujitorului.

Imediat după aceea, preotul merge la Proscomidiar ca să facă Vohodul mare. Întâi se închină, ia Sfântul Aer şi îl aşează pe umerii săi sau ai diaconului, zicând: **În pace ridicaţi mâinile voastre către cele sfinte şi binecuvântaţi pe Domnul**. Apucând Sfântul Disc rosteşte: **Suitu-S-a Dumnezeu întru strigare, Domnul în glas de trâmbiţă**. Apoi luând Sfântul Potir zice: **Paharul mântuirii voi lua şi numele Domnului voi chema.**

Cinstitele Daruri sunt precedate de făclii aprinse, ripide, cădelniţă şi Cruce. Vohodul Mare are următoarele caracteristici:

- Purtarea darurilor de la Proscomidiar prin mijlocul bisericii la Sfântul Altar.
- Strigatul tâlharului pe cruce: „Pomeneşte-mă Doamne când vei veni întru Împărăţia Ta", regăsit în „Pe voi pe toţi, drept măritorilor creştini, să vă pomenească Domnul Dumnezeu întru Împărăţia Sa, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor".
- Primirea Darurilor de către credincioşi.
- Aşezarea lor deasupra Sfintei Mese.

Sfinţii Părinţi ne învaţă că Vohodul Mare are patru simbolisme tainice şi reprezentări duhovniceşti:

- Înseamnă călătoria Domnului de la Betania la Ierusalim şi Intrarea triumfală în cetate în Duminica Floriilor, unde „va fi răstignit pentru mântuirea lumii".
- Preînchipuieşte drumul calvarului, de la Pretoriu la Golgota. Când slujeşte arhiereul, omoforul închipuie oaia cea rătă-citǎ pentru care Hristos a suferit şi a murit pe Cruce. Când slujeşte doar preotul, Sfântul Aer pe care-l poartă pe umeri este oaia pierdută, omul păcătos: eu, tu, noi toţi. În acelaşi timp, însă, închipuie şi pe Heruvimi: **Noi care pe Heruvimi cu taină închipuim**. Astfel, noi Îl primim pe Hristos şi ca Heruvimi şi ca păcătoşi, şi-L însoţim spiritual pe Golgota, împreună cu puterile îngereşti.
- Semnifică drama dumnezeiască de pe Golgota, pogorârea de pe Cruce şi în special înmormântarea. Aici, preoţii devin Nicodim şi Iosif din Arimateea, iar poporul reprezintă femeile mironosiţe. Imaginea aceasta este confirmată şi de troparul Vinerii celei Mari pe care preotul îl rosteşte în timp ce aşează Cinstitele Daruri pe Sfânta Masă: **Iosif cel cu bun chip, de pe lemn luând Preacurat Trupul Tău**... .
- Reprezintă venirea a doua a lui Hristos, aşa cum ne confirmă Sfântul Simeon al Tesalonicului.

După aceea, aşează pe Sfânta Masă Cinstitele Daruri, le tămâiază de trei ori spunând ultimul stih al Psalmului 50: **Atunci vor pune pe altarul Tău viţei**. Aceasta înseamnă că împreună cu puterile îngereşti care-L însoţesc pe Hristos, Cel ce urcă spre Golgota, merge şi Mângâietorul. Îl vedem simbolic în foc, în cădire şi în mireasma tămâii. Focul reprezintă dumnezeirea iar mireasma prezenţa Lui nevăzută, care ne-a înmiresmat prin Jertfa tainică şi fără de sânge. Urmează un alt rând de ectenii care încep cu cuvintele: **Să plinim rugăciunea noastră Domnului**. În continuare avem şapte cereri, care le completează pe cele de până acum. Ele se referă la Cinstitele Daruri, la fiecare zi a vieţii noastre, la îngerul păzitor al sufletului, la iertarea păcatelor, la cele bune şi de folos, la

celălalt timp al vieţii noastre şi la sfârşitul nostru, care trebuie să fie **creştinesc, fără durere, neînfruntat în pace,** ca şi răspunsul nostru bun. Urmează cererea : **Pe Preasfânta curata, prebinecuvântata**..., şi imediat preotul citeşte „rugăciunea Proscomidiei": **Doamne, Dumnezeule, Atotţiitorule**. Prin aceasta, slujitorul recunoaşte şi mărturiseşte atotputernicia şi sfinţenia lui Dumnezeu, Care primeşte rugăciunile păcătoşilor şi-l ajută să slujească pentru sine şi pentru popor, şi-L trimite Duhul cel Sfânt să acopere Cinstitele Daruri şi pe credincioşi.

Toate acestea se realizează cu îndurările Fiului şi Cuvântului lui Dumnezeu, de aceea şi rosteşte: **Cu îndurările Unuia născut Fiului Tău, cu Care eşti Binecuvântat cu preasfântul şi bunul şi de viaţă făcătorul Tău Duh acum şi pururi şi în vecii vecilor**. Poporul răspunde: **Amin**.

Preotul se întoarce către credincioşi, binecuvântează cu semnul Sfintei Cruci şi rosteşte: **Pace tuturor**. Poporul răspunde: **Şi duhului Tău**.

Acum când cheamă poporul la sărutarea iubirii, preotul aminteşte şi pacea sufletului, pacea lui Dumnezeu, condiţie de bază pentru primirea lui Hristos. Acest sentiment al păcii este calea către iubirea adevărată. Starea de pace a sufletului se arată într-un mod concret: îmbrăţişarea iubirii şi sărutarea sfântă, de aceea slujitorul îndeamnă cu glas tare: **Să ne iubim unii pre alţii ca într-un gând să mărturisim**. Şi începe îmbrăţişarea şi sărutarea iubirii, care astăzi se face doar între slujitori, în Sfântul Altar.

În Biserica veche şi în catacombe, în acelaşi mod îşi dădeau sărutarea iubirii creştinii toţi, iar mai târziu separat bărbaţii şi femeile. Sărutarea şi îmbrăţişarea nu reprezintă doar un simplu simbolism liturgic ci o lucrare Sfântă, o ierurgie, o trăire liturgică. Este concretizarea iubirii şi a credinţei dar şi dovada că în noi au dispărut: răutatea, viclenia şi egoismul. Poporul răspunde: **Pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfântul Duh, Treimea cea de o fiinţă şi nedespărţită**... . Aceasta este o mărturisire scurtă şi esenţială a credinţei creştine. Ea ne arată că nu este vorba despre o credinţă nevăzută, impersonală

şi abstractă, ci despre o credinţă concretă, formulată în cele 12 articole ale Crezului.

În acest moment prin sărutarea şi îmbrăţişarea iubirii, pământul se uneşte cu cerul, Îngerii şi Arhanghelii se desfată împreună cu credincioşii, iar Biserica Luptătoare şi Biserică Triumfătoare devin una, o turmă cu un Păstor, Hristos. Înainte de rostirea Crezului, preotul rosteşte: **Uşile, uşile, cu înţelepciune să luăm aminte.** Se referă la uşile de la intrare despre care *Constituţiile apostolice* ne spun că erau păzite ca să nu intre vreun necredincios, eretic sau neiniţiat. Fiecare biserică este un loc sfânt, un spaţiu al îngerilor, al sfinţilor şi al martirilor, al Golgotei înfricoşătoare. Expresia „Uşile, uşile...", are şi sens metaforic şi alegoric. Trupurile noastre, ale creştinilor, conform Sfintei Scripturi, sunt „templul lui Dumnezeu"[785]. Templul acesta are porţi care sunt simţurile noastre, iar dacă nu luăm seama la ele, aceste cămări ale sufletului se întinează cu uşurinţă. Trebuie, deci mare atenţie la simţurile, la cugetele, şi la concentrarea noastră faţă de înţelepciunea Simbolului credinţei care urmează.

În timp ce se rosteşte Crezul, preotul apucă cu mâinile Sfântul Aer şi-l mişcă deasupra Cinstitelor Daruri, mărturisind astfel triumful credinţei noastre care este Învierea lui Hristos din morţi, cu semnele cutremurului, ale pietrei prăvălite, şi al mormântului gol.

Sfântul Aer se mai ridică şi se mişcă pentru ca să descopere Biserica Luptătoare în ochii credincioşilor, pe Domnul Cel necuprins şi nedescris după îndumnezeire, prezent prin Cinstitele Daruri. Crezul se termină cu **Amin**, cuvânt care indică o autenticitate sigură, adică dogmele Simbolului de credinţă sunt toate adevărate, vii şi certe pentru mântuire.

Preotul rosteşte acum : **Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte, Sfânta Jertfă cu pace a o aduce.** Îndemnul acesta ca şi celelalte care vor urma sunt o introducere pentru Sfânta Anafora.

Să stăm bine! Îndemnul acesta îngeresc trebuie să-l avem tot timpul în urechile noastre. El a fost rostit de către Arhanghelul Mihail după ce Lucifer a căzut. Noi trăim în

---

[785] I Corinteni 3, 16

această lume plină de ispite, scandaluri şi răutăţi, iar demonii şi oamenii vicleni nu vor înceta niciodată să ne îndemne la rău. Deci, trebuie să le stăm împotrivă, şi să luăm seama, „cu frică şi cu cutremur lucrând mântuirea", după cum ne vesteşte apostolul Pavel.

Să luăm aminte Sfânta Jertfă... . Cuvintele acestea înseamnă că Biserica ne cheamă şi ne face atenţi să cinstim cu frică şi cu cutremur Sfânta Anafora. Jertfa de pe pământ va fi înălţată la Jertfelnicul ceresc deci, prin cuvântul „anafora" se înţelege urcarea, înălţarea spre ceruri. Expresia **Mila păcii, jertfa laudei,** arată că oferim într-adevăr Sfânta Anafora din inima noastră, cu pace şi iubire faţă de Dumnezeu şi faţă de fraţi. Acum preotul iese între Sfintele Uşi, binecuvântează poporul cu semnul Sfintei Cruci şi zice: **Harul Domnului nostru Iisus Hristos, şi dragostea lui Dumnezeu Tatăl şi împărtăşirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toţi.** Formula este luată din epistola a doua către Corinteni (13, 13) a Sfântului Pavel şi se numeşte binecuvântare apostolică. Apostolul urează din toată inima creştinilor din Corint ca harul lui Hristos, iubirea Tatălui şi împărtăşirea Sfântului Duh să fie totdeauna cu ei. Nepreţuite sunt darurile acestea! Cel care le are, nu se teme de nimic: nici de diavol, nici de moarte, nici de lume, nici de răul din el, nici de păcat. Binecuvântarea apostolică propovăduieşte de asemenea Dogma Sfintei Treimi. Poporul răspunde **Şi Duhului Tău**, adică toate câte ne-ai urat noua Îţi urăm şi noi Ţie. Imediat preotul, înălţându-şi mâinile şi privind către Pantocratorul din turlă rosteşte puternic: **Sus să avem inimile.** Poporul răspunde: **Avem către Domnul.** Inimile noastre trebuie să tindă către cer, pentru că doar prin Sfântul Duh şi prin binecuvântarea apostolică sufletul poate să se ridice „pe munte înalt", de unde va privi şi se va desfăta la Masa vieţii celei veşnice a Stăpânului.

Aici se încheie introducerea Sfintei Anaforale şi începe partea principală. Anaforaua liturgică începe cu **Să mulţumim Domnului,** şi se încheie cu **Şi să fie milele marelui Dumnezeu...** . Deoarece, însă, rugăciunea anaforalei este întreruptă de câteva ecfonise, de cădire şi de Axion, distingem patru părţi:

- Prima parte: Rugăciunea Euharistiei şi cântarea de biruinţă.

- Partea a doua: Anamneza Cinei celei de Taină.
- Partea a treia: Invocarea Sfântului Duh pentru sfinţirea Darurilor.
- Partea a patra: Pomenirea viilor şi a morţilor.

După „Avem către Domnul", preotul, întorcându-se către icoana Mântuitorului şi plecându-şi capul zice: **Să mulţumim Domnului**.

Poporul răspunde: **Cu vrednicie şi cu dreptate**. Imediat preotul citeşte rugăciunea euharistică: **Cu vrednicie şi cu dreptate este a Te lăuda, a Te binecuvânta**... . În conţinutul rugăciunii se aminteşte despre creaţia omului din nimic, căderea, dar şi mântuirea lui prin Întruparea Domnului, apoi mutarea în Împărăţia Cerurilor. Dumnezeu primeşte mulţumiri pentru toate binefacerile arătate şi ascunse, dar şi pentru că acceptă să-i aducem jertfă duhovnicească, cu mâinile noastre necurate, când are la dispoziţie zeci şi mii de Îngeri, Arhangheli, Heruvimi şi Serafimi despre care rugăciunea spune că înalţă: **Cântare de biruinţă cântând, strigând**... . Puterile îngereşti dau slavă şi cântă împreună cu credin-cioşii: **Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot!** Se numeşte „Cântare de biruinţă", pentru că laudă biruinţa lui Hristos împotriva morţii şi a diavolului. Este o sinteză a două cântări: cea a cântării îngereşti, auzită de Profetul Isaia şi cea a evreilor din Duminica Floriilor. În timpul cântării, preotul citeşte în continuare, rugăciunea considerată acum ca o intro-ducere în Cina cea de Taina: „Cu aceste fericite puteri...". Pericopa aceasta a Sfintei Anaforale se referă la instituirea Tainei Sfintei Euharistii, adică la Cina cea de Taină din Joia Mare. Se numeşte „de taină" nu pentru că s-a întâmplat în ascuns, ci pentru că aici Hristos i-a iniţiat pe ucenicii Săi într-o taină mare. În greceşte adjectivul „tainic" face parte din familia lexicală a verbului „a iniţia" . Adică, Domnul a învăţat şi a descoperit celor 12 Apostoli că taina Jertfei de pe Cruce deja s-a săvârşit. Apostolii sunt, prin urmare, iniţiaţi în jertfa mântuitoare. Sfinţii Părinţi ne spun că Domnul a cuprins în gestul acesta, inaccesibil minţii omeneşti toate evenimentele: trădarea, prinderea, judecata, Patimile de pe crucea Golgotei.

Preotul spune: **Luaţi mâncaţi, Acesta este Trupul Meu, care pentru voi se frânge spre iertarea păcatelor.**

Poporul răspunde: **Amin.**

Preotul (cu voce joasă) spune: **La fel şi paharul**, zicând cu voce tare: **Beţi dintru acesta toţi, Acesta este Sângele Meu, al Legii celei Noi, Care pentru voi şi pentru mulţi se varsă, spre iertare păcatelor.**

Poporul răspunde: **Amin.**

199. Cândva, un preot căsătorit, ţinându-şi de mână copilul mic de cinci ani, a mers la biserică să facă Vecernia.

Micuţul, cum mergea cu tatăl său, spunea multe şi printre altele i-a pus tatălui o întrebare neaşteptată:

- Tăticule de ce la Sfânta Liturghie, în timp ce sfinţeşti pâinea şi vinul plângi într-una? Şi de ce urci la cer şi iar cobori având multă lumină pe mâinile tale? Şi de ce pui pâinea în Sfântul Potir peste vin? Şi cum de nu te arzi? Am văzut mâinile tale fără răni!

Preotul s-a oprit mut de uimire şi după aceea, cutremurat, l-a întrebat pe copil:

- Când ai văzut toate acestea copile?

- Alaltăieri, Duminică, a răspuns copilul.

Atunci preotul i-a zis copilului foarte serios:

- Să ştii că, nu ai voie să spui nimănui lucrurile acestea, până nu mor eu! Ai auzit?

- Da, tăticule, uite îmi fac cruce şi sărut şi cruciuliţa. Aceste lucruri mi le-a povestit copilul de atunci, care acum este bărbat de 50 de ani, despre tatăl său. Când a încheiat povestirea, fiul a adăugat:

- Părinte Ştefane, în aceste zile am păcătuit, osândind doi preoţi pentru nişte lucruri rele pe care le-am auzit despre ei. Mai mult, i-am înjurat şi i-am comparat cu tatăl meu. Ieri seară însă, l-am visat pe tata luminos ca un soare care m-a privit cu asprime şi mi-a zis:

- Nu ştii că osândind pe acei preoţi m-ai osândit pe mine, tatăl tău? Nu săvârşim toţi greşeli? Şi să ştii, fiule, că atunci când judeci pe oricare dintre preoţi, ţi-am spus de multe ori, judeci pe Însuşi Dumnezeu! Atunci, fiul acelui preot sfânt, a început să plângă, iar eu am rămas mut de uimire. I-am cerut

voie să povestesc, fără să-i spun numele, această experienţă liturgică înfricoşătoare. [786]

Dumnezeu să ne miluiască pe toţi şi pe mine nevrednicul care am scris aşa de multe în cartea aceasta, pentru că „cel ce ştie şi nu face, mult va fi bătut".

Taina Sfintei Euharistii nu se repetă ci continuă, săvârşită nu de noi, ci de Hristos, Care aduce şi Se aduce pe Sine. Cuvintele **Luaţi mâncaţi...**, **Beţi dintru Acesta toţi...**, sunt cuvinte de instituire pentru că prin ele a fost întemeiată, predată şi consacrată Taina Sfintei Euharistii. Verbele arată o acţiune care se săvârşeşte în prezent, ceea ce înseamnă că acum se frânge Trupul şi acum se varsă Sângele lui Hristos. Dar nu numai acum ci totdeauna.

După cuvintele de instituire, preotul citeşte în taină: **Aducându-ne aminte aşadar, de porunca mântuitoare şi de toate cele ce s-au făcut pentru noi... .**

Trăim în prezent toate, şi cele trecute şi cele viitoare, prin urmare, cuvintele „Şi toate care s-au făcut pentru noi", se referă atât la porunca de la Cina cea de Taina (**Luaţi, mâncaţi... , Beţi dintru Acesta toţi**...), la jertfa de pe Cruce, moarte, coborâre în iad, Înviere şi Înălţare, dar şi la cea de-a doua Venire şi la fericirea Împărăţiei Cerurilor.

Şi pentru că toate acestea au umplut inimile noastre de o recunoştinţă nemărginită strigăm: **Ale Tale dintru ale Tale, Ţie Îţi aducem de toate şi pentru toate**. Aceasta înseamnă că-I aducem lui Dumnezeu darurile pe care El Însuşi ni le-a dăruit prin creaţie, „punând deasupra acestora pecetea recunoştinţei noastre".

Darurile pentru Sfânta Liturghie (pâine şi vin) nu sunt jertfa de recunoştinţă doar a celor care le aduc, ci a întregii făpturi, reprezentată de ele. Darurile sunt înapoiate de Dumnezeu ca Sfântă Împărtăşanie dar şi ca dar al Sfântului Duh, ca hrană nemuritoare, **spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci**.

Poporul răspunde: **Pe Tine Te lăudăm, Te binecuvântăm, Îţi mulţumim Doamne, şi ne rugăm Ţie,**

---

[786] Din consemnările personale

Dumnezeului nostru. Cântarea aceasta, sfântă a poporului pomeneşte Sfânta Treime: **Te lăudăm**, pe Tatăl, **Te binecuvântăm**, pe Fiul, **Îţi mulţumim**, pe Duhul Sfânt. Dumnezeu Tatăl este Cel prin Care se săvârşeşte jertfa, Fiul este cel Care Se jertfeşte, iar Duhul Sfânt este Cel Care desăvârşeşte jertfa Bisericii. Rostind: **Ale Tale dintru ale Tale**, preotul apucă cu mâinile încrucişate Sfântul Disc şi Sfântul Potir, le înalţă şi face cu ele semnul Sfintei Cruci. După aceea le aşează pe Sfânta Masă. La momentul acesta Biserica ne spune să luăm aminte, pentru că în faţa noastră este Hristos, de aceea inima noastră trebuie să fie zdrobită, smerită, să ardă pentru că este păcătoasă. Preotul îşi pleacă adânc capul şi rosteşte cu voce joasă chintesenţa Sfintei Anaforale:

Încă aducem Ţie această slujbă duhovnicească şi fără de sânge, şi Te chemăm, Te rugăm şi cu umilinţă la Tine cădem; trimite Duhul Tău Cel Sfânt peste noi şi peste aceste Daruri ce sunt puse înainte. Şi fă, adică, pâinea aceasta, Cinstit Trupul Hristosului Tău. Iar ceea ce este în Potirul acesta, Cinstit Sângele Hristosului Tău, prefăcându-le cu Duhul Tău cel Sfânt. Amin. Amin. Amin.

Înfricoşător şi de nedescris este momentul acesta la care participă şi poporul, rugându-se tainic.

Aici observăm ceva foarte interesant: preotul roagă pe Dumnezeu Tatăl ca Duhul Sfânt să vină întâi peste noi toţi, preoţi şi popor şi după aceea peste Cinstitele Daruri. Aceasta pentru că, dacă Duhul Sfânt nu coboară întâi peste noi, cum am fi vrednici să aducem jertfă înfricoşătoare şi fără de sânge? Adică, aşa cum pâinea şi vinul se vor preface peste puţin timp în Trupul şi Sângele lui Hristos, aşa şi noi trebuie să ne schimbăm, să ne prefacem, să suferim o schimbare în bine a sufletului şi a trupului. Din nefericire însă, de multe ori suntem străini şi simpli spectatori înaintea Sfintei Jertfe. În acest moment preotul slujitor este stăpânul absolut al Bisericii, deşi are păcatele lui. Ar fi necesar ca după cântarea de la strană: **Pe Tine Te lăudăm...**, să se ţină un moment de tăcere care ajută la trezirea sufletului, la evlavie şi la lăcrimarea cea sfântă. Preotul continuă în taină: **Ca să fie celor ce se vor împărtăşi spre trezirea sufletului, spre**

iertarea păcatelor, spre împărtăşirea cu Sfântul Duh, spre plinirea Împărăţiei cerurilor, spre îndrăzneala cea către Tine, iar nu spre judecată sau spre osândă. Acum preotul tămâiază Sfintele Daruri şi strigă puternic că Sfânta Liturghie se aduce în mod special pentru Născătoarea de Dumnezeu: **Mai ales pe Preasfânta, preacurata, prebinecuvântata, slăvita Stăpâna noastră de Dumnezeu Născătoarea şi pururea Fecioara Maria.**

Aducem deci jertfa noastră pentru toţi sfinţii şi, în principal, pentru Maica Domnului.

La strană se cântă Axionul, în funcţie de sărbătoare. Se cuvine cu adevărat să fericim pe Maica Domnului care ţine cerurile şi este mai cinstită decât Heruvimii şi mai mărită decât Serafimii. În timpul Axionului, sunt pomeniţi sfinţii: Sfântul Ioan Botezătorul, Sfinţii Apostoli, sfântul zilei şi alţii, pentru că pe toţi îi considerăm mijlocitori şi casnicii ai lui Dumnezeu, următori vrednici ai lui Hristos, biruitori ai răului, ai vicleniei diavolului şi ai morţii.

Urmează Dipticele, adică pomenirea fraţilor noştri celor adormiţi „la loc cu lumină", şi a celor vii; preot şi popor, conducători, prin mâna cărora vine pacea şi siguranţa poporului, întreaga Biserică. Credincioşii pot şi ei pomeni acum, în gând, pe cei vii (pentru sănătate, luminare, răbdare, căinţă, credinţă şi iubire) şi pe cei morţi (ca Dumnezeu să-i odihnească în sânul lui Avraam).

La pomenirile pentru vii, primul loc îl deţine numele episcopului Întâi pomeneşte Doamne, pe Preasfinţitul episcopul nostru...", pentru că el ţine locul lui Hristos.

De asemenea, la aceste pomeniri ale viilor, preotul aminteşte diferite categorii de creştini: pe cei care locuiesc în oraş, pe cei credincioşi, pe cei care călătoresc, pe cei bolnavi, pe cei robiţi, pe cei închişi, pe cei săraci, pe cei în dureri, pe cei care sunt miluiţi, ş.a. Urmează încheierea Sfintei Anaforale cu ecfonisul: Şi ne dă nouă cu o gură şi o inimă a slăvi şi a lăuda preacinstitul şi de mare cuviinţă numele Tău, al Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh.

Sfânta Anafora ne spune că Sfânta Liturghie este adusă de noi, nu doar pentru creştinii care se nevoiesc în sânul

Bisericii Luptătoare, ci şi pentru toţi sfinţii, dar mai ales pentru Născătoarea de Dumnezeu. Se mai aduce şi pentru cei adormiţi întru Hristos, ca să-şi găsească odihna, în lumina lui Dumnezeu. Preotul, încheind Anaforaua liturgică, se întoarce către popor şi trimite acestuia binecuvântarea şi mila lui Hristos.

Din acest moment până la rugăciunea **Tatăl nostru,** intervin un serie de cereri şi o rugăciune. Este de fapt o repetiţie complementară, la toate câte am spus până acum. Noi, credincioşii Îl rugăm pe Domnul să ne trimită sfinţenia darurilor şi harul Sfântului Duh, de care ne-am împărtăşit în Jertfelnicul cel mai presus de ceruri. Prin rugăciunea care urmează, Îl rugăm să ne învrednicească de Sfânta Împărtăşanie cu conştiinţa curată, ca să fim iertaţi de păcate şi să moştenim Împărăţia Cerurilor. Acum se rosteşte **Tatăl nostru** de toţi credincioşii, pentru că este rugăciunea fiecăruia dintre noi.

După ecfonisul **Că a Ta este**..., preotul îşi pleacă capul şi zice „Pace tuturor..., capetele noastre Domnului să le plecăm". Expresia „Pace tuturor" seamănă cu cea rostită de Mântuitorul înviat înaintea ucenicilor: **Pace voua.** De aici deducem că trebuie să păstrăm în inimile noastre pacea şi să îndepărtăm gândurile şi cugetele care ne tulbură. Urmează rugăciunea plecării capetelor şi ecfonisul: **Cu harul şi cu îndurările... .** A venit momentul al doilea când preotul se înalţă la Jertfelnicul mai presus de ceruri şi se roagă cu capul plecat şi cu voce tremurândă: **Ia aminte Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru din lăcaşul Tău cel Sfânt... .**

Rugăciunea aceasta înainte de Înălţare, este a treia adresată lui Hristos (prima este rugăciunea de la Evanghelie, iar a doua rugăciunea de la Heruvic). Ea ne aminteşte că Sfintele Daruri sunt aceleaşi cu cele pe care Domnul le-a împărţit în seara Joii celei Mari. Deci, prin credinţă prezenţa Domnului este imediată, Hristos se află în faţa noastră. Rugăciunea ne spune şi altceva mult mai important: marele Arhiereu Iisus Hristos, împărtăşeşte El Însuşi pe preoţi şi prin mâinile preoţilor pe credincioşi (deci Hristos împrumută mâinile Sale preoţilor). Preotul este instrumentul lui Dumnezeu şi slujitorul poporului, deci am putea spune „robul robilor". Sfârşind rugăciunea, cu mâinile tremurânde, apucă cu câte trei degete

Trupul lui Hristos, Îl ridică uşor şi face semnul Sfintei Cruci şi rosteşte: **Să luăm aminte! Sfintele sfinţilor.**

Sfântul Chiril ne spune despre acest moment al Liturghiei că: „darurile prezente sunt sfinte pentru că au primit împărtăşirea Sfântului Duh, dar sfinţi suntem şi noi toţi, pentru că ne-am învrednicit de lucrarea Sfântului Duh. Prin urmare sfintele sunt pregătite pentru sfinţi". Prin înălţarea Darurilor vedem un simbolism cutremurător: Domnul Se înalţă pironit, rănit, însângerat, în chinuri înfricoşătoare, pe cruce. Şi pentru că El este singurul dintre oamenii de pe pământ, Sfânt şi fără de păcat, biserica prin glasul credincioşilor răspunde: **Unul Sfânt, unul Domn Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu Tatăl. Amin**. În acest timp Sfântul Agneţ se frânge şi se împarte în patru părţi: *IS-HR-NI-KA*. Fiecare parte are gravate două litere şi preotul le aşează deasupra Sfântului Disc în forma crucii. În momentul când împarte Sfântul Agneţ rosteşte cu cutremur: **Se sfărâmă şi Se împarte Mielul lui Dumnezeu Cel ce Se sfărâmă şi nu Se desparte, Cel Ce se mănâncă pururea şi niciodată nu Se sfârşeşte, ci pe cei ce se împărtăşesc îi sfinţeşte.**

Aceasta arată că Trupul lui Hristos, în oricâte bucăţi şi părticele S-ar împărţi rămâne Unul, care nu se împarte şi nu se sfârşeşte. Iar dacă în lume există mii de biserici ortodoxe în care se săvârşeşte Sfânta Liturghie, Trupul lui Hristos se jertfeşte întreg şi nu în parte. În cea mai mică părticică există Domnul, Unul şi nedespărţit, care S-a jertfit pe cruce pentru mântuirea noastră. Deci Trupul lui Hristos rămâne neîmpărţit şi nedespărţit pe cruce, în mormânt, în Sfântul Potir şi în fiecare linguriţă cu împărtăşanie.

Cel ce Se mănâncă pururea şi niciodată nu Se sfârşeşte.

Domnul, Cel care S-a născut din Fecioara Maria, Cel care a învăţat, a făcut minuni şi a înviat morţi, a suferit, a fost înmormântat, Se împarte nouă, credincioşilor din Sfântul Potir. Preotul, din cele patru părticele, o ia pe cea cu inscripţia IS, adică Iisus, şi o pune în Sfântul Potir. Realizează astfel unirea dintre Trupul şi Sângele Domnului şi rosteşte: **Plinirea potirului credinţei Sfântului Duh. Amin**, adică Potirul este

plin de credinţă şi Duh Sfânt, iar prin unirea dintre Trup şi Sânge, se proclamă unirea firilor Mântuitorului Hristos. El se arată *Dumnezeu desăvârşit şi Om desăvârşit, într-o unitate* nedespărţită, în Persoana lui Iisus Hristos. Când preotul săvârşeşte unirea, i se aduce apă fierbinte, numită „căldură", pe care o binecuvântează şi o toarnă în Sfântul Potir, zicând: **Binecuvântată este căldura sfinţilor Tăi, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor.** Prin binecuvântarea „căldurii" se sugerează credinţa creştinilor care trebuie să fie fierbinte şi vie, nu căldicică sau rece. Apa fierbinte şi unită cu Sângele Domnului în Sfântul Potir, preînchipuie Sângele şi apa care au ieşit din coasta împunsă a Mântuitorului, semn ca trupul Lui era viu. Astfel, prin Sfânta Împărtăşanie, atingem *cu buzele noastre Coasta cea vie a Domnului, aşa cum ne spun* Sfinţii Părinţi.

După aceea, începe Sfânta Împărtăşanie: mai întâi a preoţilor, în Sfântul Altar, şi apoi a credincioşilor, rostindu-li-se numele mic.

Frica dumnezeiască, credinţa şi iubirea sunt virtuţi care trebuie să ne Stăpânească sufletele dacă voim ca Sfânta Împărtăşanie să ne fie de folos, să ne mântuiască. Foloasele şi darurile sunt foarte multe:

- Unirea cu Hristos prin har.
- Participarea sufletului, încă de din această viaţă, la bunătăţile cele veşnice.
- Experierea învierii.
- Crearea locaşului dumnezeiesc în inimi.
- Îndumnezeirea.
- Sporirea lucrărilor duhovniceşti.
- Iertarea păcatelor.
- Sfinţirea sufletului şi a trupului.
- Dobândirea frumuseţii cea după Hristos.
- Pacea de sus.
- Cugetul smerit.
- Iubirea desăvârşită, iubirea de oameni.

200. Ştiu şi cred că sunt un preot neînsemnt şi sărac duhovniceşte. Cu toate acestea, am văzut înainte cu mulţi ani, un om al lui Dumnezeu, un slujitor vrednic al Celui preaînalt, care după încheierea Sfintei Liturghii m-a dus pe mine şi pe câţiva

alţi oameni, într-o căsuţă obişnuită, ca să ne ofere un prânz modest şi a început să ne vorbească. La puţin timp, pe când grăia, au început să iasă din gura lui flăcări de foc dumnezeiesc. În acelaşi timp s-au întâmplat două lucruri: luminile l-au cuprins pe el şi au căzut şi asupra acelora care erau de faţă. Cei care au văzut această minune au fost patru bărbaţi, un copil de şase ani şi eu nevrednicul, pe când ceilalţi, în jur de 20, n-au simţit nimic. Deci, nu este vorba despre înşelăciune, iluzii sau închipuiri, pentru că ceea ce am simţit apoi a fost neobişnuit, senin, ieşit din comun. Asemenea preoţi vrednici şi harismatici sunt mulţi în Biserica noastră Ortodoxă, slavă lui Dumnezeu, dar rămân necunoscuţi datorită smereniei lor adânci. [787]

La încheierea acestei istorisiri minunate mărturisesc *următoarele*: „*Cât de mult aş dori să mă asemăn acelui preot* smerit, cu viaţa lui plină de privegheri şi de rugăciuni, cu lucrarea lui desăvârşită a virtuţilor...! Pentru că, întâi întâlneşti pe Dumnezeu în ascuns şi suferi cele dumnezeieşti, adică eşti atins de dumnezeire, şi după aceea slujeşti". După împărtăşire, preotul înalţă Sfântul Potir şi rosteşte: **Mântuieşte Dumnezeule poporul Tău şi binecuvântează moştenirea Ta.**

Poporul răspunde: **Am văzut lumina cea adevărată... .**

În timpul acestei doxologii triumfătoare, preotul se întoarce în Sfântul Altar, aşează Sfântul Potir pe Sfânta Masă şi luând cădelniţa, tămâiază Sfântul Potir şi rosteşte cu evlavie de trei ori: **Înalţă-Te peste ceruri Dumnezeule şi peste tot pământul slava Ta.** Cuvintele acestea ar însemna: Domnul să revină, să se întoarcă la tronul slavei de unde a coborât pentru mântuirea noastră. Cuvintele **Am primit duhul cel ceresc,** se referă la evenimentul Cincizecimii. Preotul cu Sfântul Potir în mână se întoarce către popor şi rosteşte: **Totdeauna acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.**

Aceste cuvinte sunt o urare: fie ca Domnul să ne învrednicească să ne împărtăşim cu El întotdeauna. Acum în chip tainic iar la Cina Eshatologică uniţi mereu cu El.

Urmează cererile: **Drepţi primind..., Apără mântuieşte..., Ziua toată**..., *între care se rosteşte rugăciunea de* mulţumire: **Mulţumim Ţie, Stăpâne, Iubitorule de oameni...**

---

[787] Din consemnările personale

Mulţumim lui Dumnezeu pentru Jertfa de astăzi şi Îl rugăm să ne păzească viaţa şi să ne apere de orice rău. Urmează încheierea rugăciunii care este tot o doxologie treimică şi vizează scopul vieţii noastre, sfinţirea. În acest timp, preotul pune părticelele în Sfântul Potir şi îl şterge cu buretele rostind: **Spală Doamne păcatele celor ce s-au pomenit aici**. Ce mare lucru este pomenirea unui nume la Sfânta Liturghie! În continuare, preotul rosteşte rugăciunea Amvonului cu rugămintea ca să plecăm din biserică în pace. Rugăciunea aceasta cuprinde o mulţime de binecuvântări şi daruri din partea lui Dumnezeu. Poporul răspunde: **Fie numele Domnului binecuvântat de acum şi până-n veac** (de trei ori). Credincioşii se roagă să fie binecuvântat numele lui Dumnezeu pentru toate câte s-au săvârşit la Sfânta Liturghie şi pentru împărtăşirea lor, care le aduce iertare de păcate şi sfinţire. Doxologia aceasta a fost rostită şi de către dreptul şi mult încercatul Iov. Urmează apolisul şi se împarte anafură. Anafura înseamnă o binecuvântare care înlocuieşte Sfânta Împărtăşanie şi se dă celor care n-au primit Preacuratele Taine. O luăm întotdeauna din mâinile preotului cu palma făcută căuş, după care o sărutăm pe cea a preotului. Se închid Sfintele Uşi şi în continuare, în Sfântul Altar se citesc rugăciunile după Sfânta Împărtăşanie, care se încheie cu: **Acum libereză pe robul Tău Stăpâne...**[788]. Acum preotul şi cei care s-au împărtăşit sunt pregătiţi să moară, de aceea rostesc această ultimă rugăciune.

Simeon a ţinut în mâinile sale, pentru puţine clipe, pe Mântuitorul lumii, pe când noi L-am primit întreg.

Domnul, prin Sfânta Împărtăşanie, ne-a dăruit mântuirea şi Viaţa, ne-a îmbrăcat întru lumină şi nestricăciune. După aceea, ne-a aşezat de-a dreapta Tatălui, îndumnezeindu-ne acolo, în Împărăţia Lui. Preotul îşi scoate veşmintele, în semn că nu-i mai trebuie îmbrăcămintea acestei lumi, o dată ce s-a îmbrăcat cu Hristos Însuşi şi este pregătit să moară.

Sfârşit şi lui Dumnezeu Slavă.

---

[788] Luca 2, 29-30

BIBLIOGRAFIE

A. SCRIITORI ŞI PĂRINŢI BISERICEŞTI

1. Avva FILIMON, *Cuvânt despre Avva Filimon*, Filocalia, vol. 2
2. Sfântul VASILE cel Mare, *Împotriva lui Eunomiu despre Sfântul Duh,* Omilia a 3-a (P.G. 29, 653)
3. Sfântul VASILE cel Mare, *Despre Sfântul Duh, Omilia a 5-a* (VEPES 52)
4. Sfântul GHERMAN Patriarhul Constantinopolului, *Istoria Bisericească şi Contemplaţia mistică* (P.G. 98, 384)
5. Sfântul GRIGORIE Teologul, *Despre Dogma şi Statutul Episcopilor,* Omilia a 20-a (EPE 4)
   Cuvântare la Sfântul Botez, Omilia a 40-a (EPE 4)
   Cuvântare la Paşte (EPE 5)
6. Sfântul GRIGORIE de Nyssa, *Cuvântare la Tatăl Nostru, Omilia a 2 a* (PG 44, 1136); *Omilia a 4-a* (P.G. 44, 1161); *Omilia a 5-a* (PG 44, 1177)
   Despre Învierea cea de a treia zi a Domnului (VEPES 69)
   Către Avlavie că nu există trei Dumnezei, Marele cuvânt catehetic (P.G. 45, 116)
7. Sfântul GRIGORIE Palama, *Cuvântare la Adormirea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu şi Pururea Fecioarei Maria, Omilia a 37-a* (P.G. 151, 460)
   Despre cei ce se liniştesc în sfinţenie, Omilia a 3-a (EPE 2)
8. CONSTITUŢIILE APOSTOLICE, Cartea a 8 a (VEPES 2)
9. Sfântul DIDIM al Alexandriei, *Comentarii la Pilde, cap. 9* (VEPES 47)
10. Sfântul DIONISIE Areopagitul, *Despre ierarhia bisericească,* cap. 3 (P.G. 3, 424); cap. 7 (P.G. 3, 552)

11. Sfântul DOSITEI al Ierusalimului, *Mărturisirea credinţei ortodoxe,* Tesalonic, 1983

12. Sfântul IRINEU de Lugdunum, *Cartea II* (P.G. 7, 707)
Despre condamnarea pseudo-cunoaşterii (VEPES 5)

13. Sfântul EPIFANIE al Constanţiei Ciprului, *Împotriva Melchisediţilor, Omilia 32 şi Omilia 52, Cartea I* (P.G. 41, 972)

14. Pastorul lui HERMA, *Viziunea a 3 a* (VEPES 3)

15. Sfântul TEODOR al Andidelor, *Înainte vedere esenţială a simbolurilor şi tainelor săvârşite la Dumnezeiasca Liturghie* (PG 140 417)

16. Sfântul TEODOR al Edesei, *O sută de capitole folositoare de suflet,* Filocalia, vol. 2

17. Sfântul IGNATIE Teoforul, *Epistola către Efeseni* (VEPES 2); *Epistola către Romani* (VEPES 2)

18. Sfântul IUSTIN Martirul şi Filozoful, *Întâia Apologie pentru creştini către Antonim cel Evlavios* (PG 6, 328)

19. Sfântul IPOLIT, *Dovezi din Sfintele Scripturi despre Hristos şi despre Antihrist* (VEPES 6)

20. Sfântul ISAAC Sirul, *Asceticele, Omilia a 24-a; Omilia a 30-a; Omilia a 44-a* (Editura Sfântul Nicodim)

21. Sfântul ISIDOR Pelusiotul, *Epistola 122* (PG 73, 824)

22. Sfântul IOAN Damaschim, *Expunere exactă a credinţei ortodoxe* (Editura Pournara, Tesalonic, 1976)

23. Sfântul IOAN Postitorul sau Moshos, *Cartea numită Limonariu* (PG. 87, 2848)

24. Sfântul IOAN Sinaitul Scărarul, *Omilia I, Despre nesupunere* (Oropos Atica 1986[3]); *Omilia a IV a, Despre ascultare; Omilia a VI a, Despre amintirea morţii*

25. Sfântul IOAN Gură de Aur, *Cuvântul la Înălţarea lui Hristos* (PG. 46, 689)
Despre Stelechie şi despre cucernicie, Omilia a II a (PG 47, 416)
La statui, Omilia a II a (PG 49, 15)
Despre trădarea lui Iuda, Omilia I (PG 49, 381)
Cuvântare la Sfântul martir Vavila (PG 50, 527)
Omilie după cutremur (PG 50, 713)

Comentariu la Facere, Omilia a 27-a (PG 53, 239)
Explicare la Psalmul 41 (PG 55, 115)
Omilii la Isaia, Lauda I (PG 56, 97)
Comentariu la Sfântul Evanghelist Matei, Omilia a 18-a (PG 57, 255)
Comentariu la Sfântul Evanghelist Matei, Omilia a 50-a (PG 58, 503)
Comentariu la Sfântul Evanghelist Matei, Omilia a 82-a (PG 58, 737)
Comentariu la Epistola a II-a către Corinteni, Omilia a 18-a (PG 61, 523)
Comentariu la Epistola către Efeseni, Omilia a 9-a (PG 62, 59)
Comentariu la Epistola I Timotei, Omilia a 4-a (PG 62, 519)
Omilia a 11-a (PG 62, 659)
Comentariu la Epistola către Evrei, Omilia a 12-a (PG 63, 95)
Omilie la Psalmul 46 (EPE 6)
Comentariu la Evanghelia Sfântului Matei, Omilia a 19-a (EPE 9)
Omilia a 25-a (EPE 10)
Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan, Omilia I (EPE 12)
Omilia a 46-a (EPE 13)
Comentariu la Faptele Apostolilor, Omilia a 19-a (EPE 15)
Comentariu la Epistola I Corinteni, Omilia a 36-a (EPE 18)
Comentariu la Epistola a II-a Corinteni, Omilia a 21-a (EPE 19)
Comentariu la Epistola a II-a către Timotei, Omilia I (EPE 23)
Despre petrecerea întru Dumnezeu, (EPE 26)
Pastorale şi ascetice I Omilia a 6-a (EPE 28)
Cuvântarea înainte de exil (EPE 33)
Cuvântare la Ziua Naşterii Mântuitorului, Omilia I (EPE 35)
Cuvântare la Rusalii, (EPE 36)

26. Sfântul CHIRIL al Alexandriei, *Cuvântare la Cina cea de Taină şi la Spălarea picioarelor în Joia Mare, Omilia I* (PG 77, 1016)

27. Sfântul CHIRIL al Ierusalimului, *Cateheza a 5-a mistagogică* (PG. 33, 1109); *Cateheza a17-a* (PG 33, 917); *Cateheza a 5-a mistagogică* (VEPES 39)

28. Sfântul MACARIE Egipteanul, *Despre cum să ne rugăm lui Dumnezeu neîncetat şi cu luare aminte, Omilia 33* (PG 34, 741)

29. *Cuvinte la 150 de capitole despre rugăciune*, Filocalia vol. 3

30. Sfântul MAXIM Mărturisitorul, *Către Talasie Preasfinţitul preot* 58 (PG 90, 592)
Mistagogia, cap. 13 (PG 91, 692)

Mistagogia, cap. 15 (PG 91, 693)
O sută de capitole despre iubire, Filocalia vol. 2
Tâlcuire pe scurt la rugăciunea Tatăl Nostru, Filocalia vol. 2

31. Sfântul ATANASIE cel Mare, *Epistola către Serapion, Episcopul de Thmuevs* (PG 26, 596)

32. Sfântul NIL Ascetul, *Cuvânt ascetic,* Filocalia vol. I

33. *153 de capitole despre rugăcine*, Filocalia vol. I

34. Sfântul NECTARIE al Pentapolei, *Cugetare despre nemurirea sufletului şi despre Sfintele parastase,* (Tesalonic, 1983)

35. Sfântul NICODIM Aghioritul, *Cartea lui Varsanufie şi a lui Ioan (Întrebări şi răspunsuri)*, (Editura B. Rigopoulos Tesalonic, 1974)

36. *Sinaxar,* vol. I (Ediţia K. H. Spanos, Athinisi)

37. *Sinaxarul Neomartirilor* (Tesalonic, 1984)

38. Sfântul NICOLAE Cabasila, *Explicarea Sfintei Liturghii* (PG 150, 368)

Despre viaţa în Hristos Omilia a 4-a (PG 150, 581)

39. Sfântul SIMEON Arhiepiscopul Tesalonicului, *Despre Sfânta Liturghie* (PG 155, 253)

Apanta, Reeditarea din 1872 (Ediţia B. Rigopoulos)

40. Sfântul SIMEON Noul Teolog, *Capitole practice teologice şi morale*, (PG 120, 604)

Cuvântarea a 4-a morală, Filocalia (EPE 19 B), (Tesalonic, 1990)
Rugăciunea mistică, Filocalia (EPE 19 E)
Iubiri dumnezeieşti 18, Filocalia (EPE 19 E)

B. BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

41. Avva DOROTHEI, *Scrieri ascetice*, Kareia, 1991

42. AGAPIE Monahul, *Mântuirea păcătoşilor*, Atena, 1950

43. Sfântul IOAN de Konstrad, *Viaţa mea în Hristos*, Atena, 1996[6]

44. ALEXANDRA Monahia, *Îngerii*, Atena, 1994

45. ALIVIZATOU Amilka, *Sfintele Canoane,* Atena, 1923

46. ANDRUTSOS Hristou, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe de răsărit*, Editura Aster[2]

47. ANTIM Aghiananitul Ieromonahul, *Sfânta Ana, Altarul Sfânt al Atosului*, Sfântul Munte, 1992

48. ISIHASTUL Anonim, *Vedere duhovnicească*, Tesalonic, 1979

49. GAVRIIL Dionisiatul Arhimandritul, *Din grădina bunicului*, Editura Grădina Maicii Domnului, 1994

50. GRIGORIE Ieromonahul, *Dumnezeiasca Liturghie, explicaţii*, Editura Domos

51. IDEM, *Mersul la Biserică*, Sfântul Munte, 1991

52. Editura STUPUL ORTODOX, *Părintele Dimitrie Gkagastatis, Viaţa, minunile, sfaturi şi scrisori*, Tesalonic, 1975

53. TEOCLIT, Mitropolitul Etianiei, *Către fraţii preoţi*, Mesolonghii, 1984

54. TEOCLIT Monahul Dionisiatul, Revista *Presa ortodoxă*, nov. 2001

55. TEOFILOPOUL Andrei Monahul, *Patericul Sfântului Munte*, Tesalonic 1984, vol. 1, 2

56. *Enciclopedia Religioasă şi Morală*, vol. 3 şi vol. 9

57. Schitul Sfântului IOAN TEOLOGUL, *Părintele Arsenie Capadocianul*, Suroti, Tesalonic, 1975

58. Sfânta MITROPOLIE de Mitilene, Revista *Păstorul*, vol. 2, 1996 19.

59. Sfânta MITROPOLIE A Servelor şi Kozanei, *Cuvânt Ziditor, Dumnezeiasca Liturghie*, Kozani, 1982

60. Sfânta MÂNĂSTIRE a Tuturor Sfinţilor, Kalimnos, *Sfântul Sava din Kalimnos*, 1994

61. Sfânta Mânăstire XIROPOTAMU, Revista *Mărturii Aghiorite*, nr. 1, 1988, nr. 16-17, 1992

62. Sfânta Mânăstire a Sfântului DAVID, *Un părinte Sfânt, Fericitul Iacov*, Editura Sfintei Mânăstiri a Sfântului David, Evoia, 1993

63. Sfânta Mânăstire a Paraklitului, *Sfântul Andrei cel Nebun pentru Hristos*, Oropos Atica, 2000

64. Sfânta Mânăstire a Paraklitului, *Sfântul Serafim de Sarov*, Oropos Atica, 1996[6]

65. IOANICHIE Arhimandritul, *Pateric Atonit*, Koufalia, Tesalonic, 1992²

66. IOSIF Vatopedinul, *Ucenicul harismatic, părintele Efrem Katounachiotul,* Vatoped, 2001

67. IOSIF Monahul, *Chipuri de părinţi de la Schitul Nou*, Tesalonic, 1988

68. CALINIC Constantinos Protopresbiterul, *Biserica creştină şi cele săvârşite în ea*, Atena, 1958²

69. AUGUSTIN Kantiotul, Mitropolitul Florinei, *Explicaţii la Dumnezeiasca Liturghie*, nr. 1, 2 Atena, 1989²

70. IDEM, *Biserica ortodoxă*, Atena, 1992

71. GHEORGHE Kapsanis, *Sfânta Mânăstire a Cuviosului Grigorie*, articol în revista *Cuviosul Grigorie*, vol. 4, 1979

72. IOANICHIE Kotsonis Ieromonahul, *Buchete din Grădina Maicii Domnului*, Tesalonic, 1992

73. LANGHIS Matei, *Marele Sinaxar al Bisericii Ortodoxe*, Atena, 1964², 1984⁵, 1984⁶, 1990⁶, 1992⁶

74. IDEM, *Everghetinos,* Atena, 1990⁶

75. LAZĂR Monahul Dionisiatul, *Povestiri Dionisiate,* Sfântul Munte, 1989²

76. MAVROMATI Gh., *Tatăl Nostru*, Editura Tertios

77. MELETIE, Mitropolitul Nicopolei, *Stareţul Samson*, (traducere), Preveza 1991², 1995³

78. MENUNOS Ioan, *Părintele Cosma, Povestire biografică,* Atena, 1969

79. MOSHOS Ioan, *Limonariu*, Volos 1958 şi Sfântul Munte, 1983

80. IOANICHIE Bălan Ieromonahul, Patericul Românesc, Tesalonic,1985

81. BOTSIS Petros, *Părintele Ieronim, Isihastul din Eghina,* Atena, 1993

82. MOISE Monahul Aghioritul, *Povestiri aghiorite ale părintelui Ioachim,* Tesalonic, 1989

83. IDEM, *Fericitul Părinte Gheorghe Karsalidis*, Drama, 1996

84. Sfântul NICOLAE Cabasila, *Explicarea Sfintei Liturghii*, Tesalonic, 1991[2]

85. NINIKAS SOLON, *Sinaxarul rusesc*, Atena, 1997

86. DANAS Pavel Arhimandritul, *Barbarul care a devenit Sfânt*, Vonitsa, 2000

87. PAISIE Aghioritul, *Părinţi aghioriţi şi povestiri aghiorite*, Tesalonic, 19931

88. IDEM, *Hagi Gheorghe Atonitul*, 1996

89. IDEM, *Scrisori*, Suroti, Tesalonic, 1994

90. PAPADOPOULOS Stelianos, *Fericitul Iacov Tsalikis*, Atena, 1994

91. PARASCHEVOPOULOS Ghervasie Arhimandritul *Interpretare Sfintei Liturghii*, Patras, 1958

92. PASHOS P. B., *Pustiul Interior*, Atena, 1995

93. PETRU Ieromonahul, *Un episcop ascet*, Editura Astir[2]

94. SPETSIERIS Ioachim Arhimandritul, *Memorii*, Noul Schit, Sfântul Munte, 1998

95. TSAMIS D. G., *Patericul Sinaitic*, Tesalonic, 1988

96. TREMBELAS Panaghiotis, *Din cultul nostru ortodox*, Atena, 1991

97. IDEM, *Psaltirea*, Atena, 19702

98. IDEM, *Dogmatica*, Atena, 1961(vol. 3)

99. HAMPACHI Teodor Egumenul, *Pateric*, Tesalonic, 19937

100. HARONIS B., *Ioan Gură de Aur, Antropologie pedagogică*, Atena, 1994, vol. 4

101. HERUVIM Arhimandritul, *Chipuri aghiorite contemporane, 6. Sava Duhovnicul*, Oropos Atica, 19752

102. IDEM, *Chipuri aghiorite contemporane, 7. Ignatie Duhovnicul*, Oropos Atica, 1973

ABREVIERI

VEPES - Biblioteca Părinţilor Greci şi a Scriitorilor Bisericeşti, Editura *Diaconiei Apostolice* a Bisericii Greciei, Atena, 1955

EPE - Părinţii Greci ai Bisericii, Editura Patristică *Sfântul Grigorie Palama*, Tesalonic, 1972

FILOCALIA - Filocalia Sfinţilor Niptici, Traducere de A. G. Galitis, vol. 1, 5, Editura *Grădina Maicii Domnului*

FILOCALIA - Filocalia Părinţilor Niptici şi Asceţi, Editura *Grigorie Palama*, Tesalonic, 1983

PG - Patrologiae cursus completus, Series Graeca, Ediţia J. P. Migne, Paris, 1857

CUPRINS

Prefaţa editorului traducerii româneşti 7
Prologul autorului la ediţia românească 9
Prologul părintelui Efrem Filoteitul 11
Nota autorului 15
Introducere generală 18

PRIMA PARTE: LITURGHIA CATEHUMENILOR 41
1. Binecuvântarea mare 43
2. Ectenia mare 51
3. Antifoanele 117
4. Vohodul mic 121
5. Cântarea întreit sfântă 128
6. Citirea apostolului 136
7. Citirea din Evanghelie 138
8. Ectenia întreită 160
9. Catehumenii 186

PARTEA A DOUA: LITURGHIA CREDINCIOŞILOR 195
10. Rugăciunile pentru credincioşi 197
11. Imnul heruvimic 206
12. Vohodul mare 241
13. Ectenia cererilor 255
14. Rugăciunea proscomidiei 277
15. Sărutarea iubirii 283
16. Simbolul credinţei 291
17. Sfânta Anaforá 300
18. Sfinţirea Cinstitelor Daruri 349
19. Ectenia cererilor 381
20. Dumnezeiasca Împărtăşire 386
21. Rugăciunile de după Împărtăşire 470
22. Rugăciunea amvonului 475
23. Apolisul şi anafura 482

PARTEA A TREIA: EPILOG 487
Epilog 489
Bibliografia 517
Cuprins 525

ortodoxia.md

EDITURA BIZANTINĂ